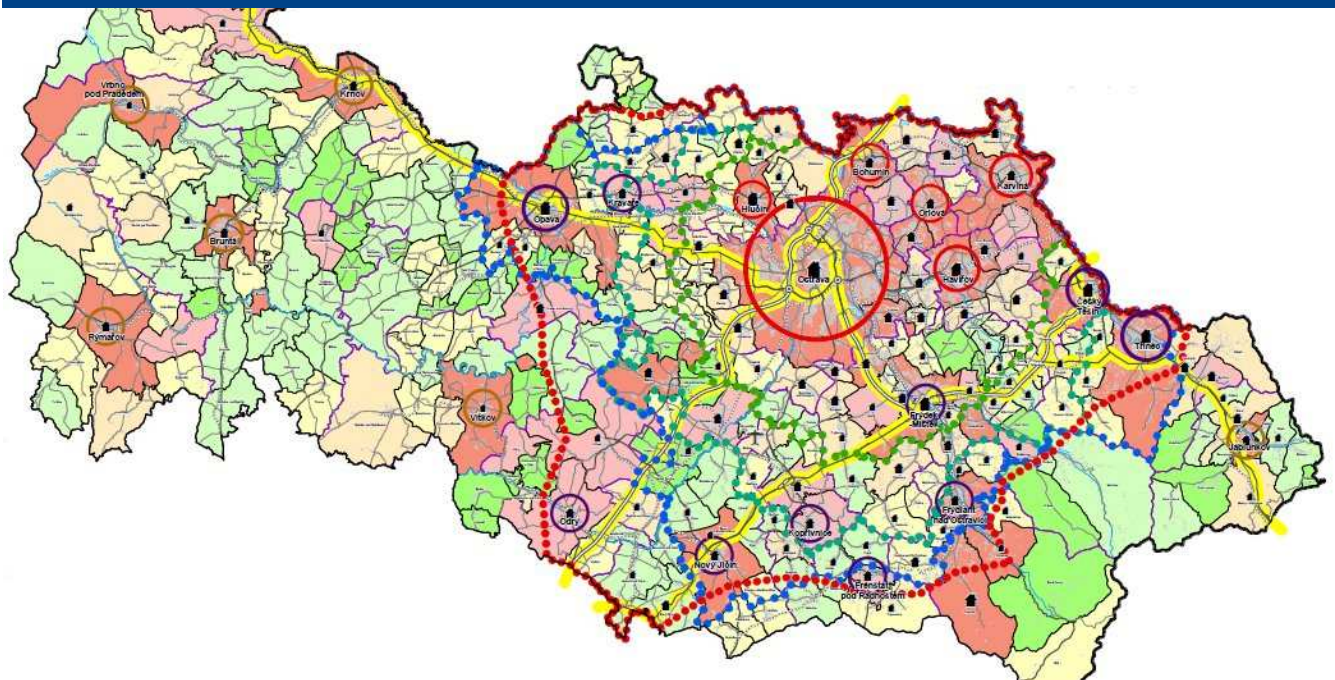

STUDIE SÍDELNÍ STRUKTURY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

INSTITUT REGIONÁLNÍCH INFORMACÍ, s.r.o.

4. 2. 2015

Původní studii v roce 2012 zpracovala společnost PROCES - Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s.r.o. Švabinského 1749/19, 702 00 Moravská Ostrava IČ: 28576217, Tel.:+420 595 136 023, <http://rozvoj-obce.cz/>, e-mail: info@rozvoj-obce.cz.

Aktualizaci studie 2014 zpracovala společnost Institut regionálních informací, s.r.o. Beethovenova 4, 602 00 Brno, IČ 25585991, tel. 542 212 597, <http://www.iri.cz>, e-mail: iri@iri.cz

Autorský kolektiv:

Ing. Milada Kadlecová – vedoucí autorského kolektivu

RNDr. Milan Polednik – sociální geograf

Ing. arch. Michal Hadlač – urbanista, autorizovaný architekt

Bc. Lubomír Lazar – zpracování dat, aktualizace

Tvorba map a analytických podkladů

Mgr. Vladimíra Macurová

Interní oponenti a konzultanti:

Ing. Milada Májska, PhD. – interní oponent a konzultant

ÚVOD	6
1 Stav sídelní struktury území kraje a identifikace jádrové a periferní oblasti	8
1.1 Vývoj sídelní struktury Moravskoslezského kraje a porovnání s ČR.....	9
1.1.1 Historické souvislosti vývoje sídelní struktury	9
1.1.2 Porovnání sídelní struktury Moravskoslezského kraje s Českou republikou	12
1.1.3 Vymezení území s výraznou autochtonní složkou obyvatelstva, identifikace možných vlivů na soudržnost obyvatel.....	15
1.1.4 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	26
1.2 Funkční hierarchizace a klasifikace obcí.....	27
1.2.1 Socioekonomická regionalizace Moravskoslezského kraje	28
1.2.2 Porovnání přirozených a administrativních regionů	34
1.2.3 Sídelní hierarchie SO ORP v Moravskoslezském kraji.....	38
1.2.4 Vývoj významu přirozených regionů a měst.....	42
1.2.5 Komplexní klasifikace obcí.....	45
1.2.6 Revize vymezení center osídlení s ohledem na dostupnost silniční sítě a hromadnou dopravu, vyhodnocení vazeb center urbanizace s obcemi.....	47
1.2.7 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	62
1.3 Vymezení městských obcí a obcí plnících funkce měst	64
1.3.1 Klasifikace obcí podle ČSÚ	64
1.3.2 Definování města.....	64
1.3.3 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	78
1.4 Vymezení venkovských obcí a obcí s převládající rezidenční funkcí	80
1.4.1 Vymezení venkova.....	80
1.4.2 Zhodnocení proměny venkova v letech 1990-2014	83
1.4.3 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	95
1.5 Vymezení lokalit s významným nárůstem obyvatelstva vlivem migrace.....	96
1.5.1 Oblasti s největšími migračními zisky	102
1.5.2 Oblasti s největšími migračními ztrátami.....	104
1.5.3 Vyhodnocení vztahu migrace obyvatel a suburbanizace.....	107
1.5.4 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	133
1.6 Identifikace prostorové diferenciacce obyvatelstva a vývoje regionálních rozdílů.....	136
1.6.1 Regionální rozdíly	136
1.6.2 Prostorová diferenciacce obyvatelstva.....	141
1.6.3 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	148
1.7 Nové vymezení sídelní a průmyslové aglomerace	150
1.7.1 Definice aglomerace.....	150

1.7.2	Nové vymezení Ostravské aglomerace	151
1.7.3	Identifikace funkcí jednotlivých sídel v aglomeraci a jejím jádru	163
1.7.4	Vyhodnocení vazeb mezi obcemi v aglomeraci.....	164
1.7.5	Identifikace obcí, které v aglomeraci plní jen separovanou funkci spojenou s dojížděním do jádra aglomerace	166
1.7.6	Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	174
1.8	Identifikace periferních oblastí prostřednictvím socioekonomických procesů	176
1.8.1	Periferní oblasti z důvodu migračních ztrát	176
1.8.2	Periferní oblasti z důvodu stárnutí a vymírání obyvatelstva	178
1.8.3	Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	183
2	Vliv socioekonomických a přírodních podmínek.....	186
2.1	Přírodní podmíněnost rozvoje sídel.....	186
2.1.1	Terénní reliéf a výšková úprava území	186
2.1.2	Geologické a hydrologické podmínky	188
2.1.3	Vlastnosti půd z hlediska zemědělství.....	189
2.1.4	Klimatické a hygienické podmínky.....	191
2.1.5	Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	192
2.2	Struktura průmyslu, průmyslové uzly, lokalizační faktory	194
2.2.1	Vývoj průmyslu v Moravskoslezském kraji.....	194
2.2.2	Průmyslové uzly a lokalizační faktory	197
2.2.3	Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	200
2.3	Typizace míst a oblastí cestovního ruchu a rekreace.....	203
2.3.1	Typizace míst a oblastí cestovního ruchu.....	203
2.3.2	Lokalizace rekreačních objektů v kraji	208
2.3.3	Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	209
2.4	Regionalizace služeb a maloobchodu, obslužná sídla a jejich hierarchie.....	212
2.4.1	Regionalizace služeb a maloobchodu.....	213
2.4.2	Základní obslužnost sídel veřejnými službami	216
2.4.3	Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	219
2.5	Identifikace sociálně slabých oblastí	221
2.5.1	Sociálně slabé a vyloučené oblasti měřené mírou nezaměstnanosti	222
2.5.2	Sociálně slabé a vyloučené oblasti měřené hmotnou nouzí	225
2.5.3	Ekonomicky slabá území s malým rozvojovým potenciálem	226
2.5.4	Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	227
2.6	Prognóza ekonomického vývoje a distribuce pracovních míst na úrovni obcí.....	231
2.6.1	Vývoj příjmů obyvatel a jejich vliv na vývoj struktury osídlení.....	234
2.6.2	Distribuce pracovních míst na úrovni obcí.....	236
2.6.3	Míra podnikatelské aktivity.....	238

2.6.4	Ekonomická prognóza a hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování.....	241
3	Dopravní infrastruktura	243
3.1	Dopravní a spojové uzly	244
3.2	Lokalizace hlavních toků přepravy.....	246
3.3	Dopravní dostupnost veřejnou dopravou.....	251
4	Vývoj sídelní struktury a demografická prognóza	255
4.1	Demografická prognóza na úrovni SO ORP do roku 2030 a pro města nad 20 000 obyvatel	256
4.1.1	Prognóza vývoje počtu obyvatel v Moravskoslezském kraji	256
4.1.2	Hodnocení souvztažnosti k územnímu (prostorovému) plánování	259
4.2	Lokalizace bydlení v kraji	260
4.3	Lokalizace území potenciální rezidenční suburbanizace.....	267
4.3.1	Identifikace negativních důsledků rezidenční suburbanizace	271
4.3.2	Metody regulace rezidenční suburbanizace	284
4.4	Lokalizace území potenciální komerční suburbanizace	287
4.4.1	Identifikace negativních důsledků potenciální komerční suburbanizace	290
4.4.2	Návrh možných metod regulace komerční suburbanizace	295
4.5	Vývoj sídelní struktury v širších souvislostech	298
4.5.1	Vnější vztahy na evropské úrovni	298
4.5.2	Vnější vztahy na národní úrovni	303
4.5.3	Regionální metropole	304
	ZÁVĚR.....	310
	POUŽITÉ ZKRATKY	312
	SEZNAM ZDROJŮ A POUŽITÁ LITERATURA	313

ÚVOD

Sídelní struktura Moravskoslezského kraje prochází v současné době výrazným procesem přeměny, který je způsoben řadou faktorů. Cílem aktualizace této studie je popis a analýza těchto faktorů, a zaměřená na aktuální problémy kraje a obecné trendy ve vývoji moderní společnosti, která je pod silným tlakem zejména v sociální a demografické oblasti.

Vynořily se pojmy jako sociální inkluze, sociální exkluze, vyloučené lokality, sociální koheze, které jsou součástí politického diskurzu, jenž dnes představuje snahu přesunout pozornost od sociálních problémů Evropy v sociální stratifikaci (bohatství, chudoba, bezmoc) k nerovnostem uvnitř společnosti (programy inkluze, exkludované lokality). Zastírání klíčových problémů v sociální stratifikaci vedoucí dnes už k rozpadu soudržnosti a solidarity větších územních celků, a zároveň vyvyšování dílčích procesů marginalizace (tj. oddělování určitých skupin od hlavního proudu společnosti) otevírá prostor pro nekontrolovatelné rozevírání nůžek vedoucí nadále od zdánlivých nerovností k naprosté nesouměřitelnosti, jejímž výsledkem je ekonomická polarizace společnosti a nárůst regionálních disparit. Česká společnost stárne, dlouhodobě není schopna reprodukce přirozenou měnou, přičemž kladné saldo migrace se zahraničím se stalo významným jevem po roce 1990. Hlubokou proměnu vykazují kvantitativní i kvalitativní charakteristiky domácností, včetně skutečnosti, že dlouhodobě roste podíl dětí narozených mimo manželství.

Vlastní sídelní struktura území je dlouhodobě pod suburbanizačním tlakem, který se projevuje jak v oblasti bydlení, tak i u jiných druhů zástavby. Významnou roli zde hraje doprava, nejen trasování nových čtyřpruhových komunikací, ale i růst automobilizace a pokles nákladů na individuální dopravu. Výrazně se mění městská centra, přičemž dochází ke ztrátě jejich funkcí. Změna sídelní struktury přitom probíhá v krajině, jejíž míra antropogenní transformace roste.

Nová zástavba vzniká v situaci, kdy značná část území je blokována tzv. brownfieldy, mnohé průmyslové areály jsou využívány jen s nízkou intenzitou a jen v některých případech je jejich využití omežováno např. dopravním napojením. Obecně platí, že stavební pozemky, jako významný zdroj pozemkové renty, nejsou úměrně tomu zdaněny. Nastavení ekonomických nástrojů omezujících extenzivní využití území je nedostatečné a navíc převažují spíše tendence k jejich dalšímu omezení. Nástroje ochrany přírody jsou sice bohatě rozvinuty, nikoliv však z hlediska kvantifikace externalit či urbanistické ekonomie využití území.

Všechny tyto procesy extenzivní transformace území probíhají v prostředí mediálně ovlivněné percepce, za kterou stojí jak obecná míra poznání, vzdělanosti společnosti, tak i tlak zájmových skupin. Jedním z příkladů může být oblast bydlení. Nájemní bydlení, zejména v panelových bytových domech, bylo dlouhodobě stigmatizováno, až se stalo nepřijatelným pro část střední třídy společnosti. Mocná lobby finančních institucí, realitních kanceláří a staveních firem se snaží stále více rozvíjet bydlení na dluh s jednostranným přenesením rizik na dlužníky. Sídelní struktura se tak stále více transformuje, dál se posiluje sektor bydlení, který trvale v ČR vykazuje mnoho znaků nerovnováhy.

Studie se snaží prohloubit poznání ekonomických determinant rozvoje sídelní struktury, a to od makroekonomických rámců až po dopady na území obcí. Současně se pokouší i formulovat možná opatření vedoucí k optimalizaci další transformace sídelní struktury. Možnosti samotného územního plánování jsou omezené, nikoliv však nevýznamné. Zejména hlubší poznání a respektování zákonů urbanistické ekonomie území by mohlo přispět k omezení extenzivního a neefektivního využívání přírodních i antropogenně vzniklých zdrojů, jejichž rozsah je omezen a územně diferencován. Hledání a přiblížení praktických řešení rozvoje území by mělo vést ke komplexnosti v rámci všech tří územních pilířů – hospodářského, soudržnosti obyvatel území i životního prostředí.

V rámci aktualizace této studie byly do stávající textové zprávy a příloh implementovány nové kapitoly a některé původní kapitoly byly upraveny a aktualizovány. Nové texty jsou zvýrazněny tučným písmem, rušený text je přeškrtnutý. V případě, že kapitola ve studii nebo v příloze byla zcela nahrazena novým textem, byl původní text vyřazen a byl přesunut do aktualizacího úložiště (příloha E). Obdobně je tomu v případě grafů, map, obrázků či tabulek. Jejich aktualizované verze byly vloženy do textové zprávy a do příloh, zatímco jejich původní verze byly přesunuty do přílohy E. Texty, tabulky, mapy a grafy, které nebyly aktualizovány, byly ponechány beze změny. Přehledný seznam aktualizovaných, přepracovaných či vyřazených částí textové zprávy je uveden na začátku přílohy E.

1 Stav sídelní struktury území kraje a identifikace jádrové a periferní oblasti

Rozbor sídelní struktury je založen na sídlech a jejich vzájemných vazbách, přičemž jednotlivá sídla mají rozdílné funkce a tvoří hierarchickou strukturu. Základní prvkem sídelní struktury je sídlo, které lze vymezit následovně: „Sídlo je v současnosti prostorový útvar, vymezený katastrálními hranicemi, v jehož zastavěné části plošně dominují stavby pro bydlení a postupně (s jeho rozvojem) pro další účely, v rozsahu a proporcích podle typu, velikosti a poslání sídla. Zástavbu tvoří různá prostorová a funkční seskupení zastavěných a nezastavěných (veřejných, vyhrazených a soukromých) pozemků. Na správním území obce se může nacházet jedno i více různých sídel.“ (Baše, 2010)

Sociologové vnímají sídlo širěji, především z pohledu komunity, která na daném území působí, např. Heřmanová (1996: 983) považuje za sídlo „prostorově oddělené seskupení lidských obydlí resp. domů, hospodářských objektů a dopravních zařízení na určitém území spojené s koncentrací lidských činností s nejrůznějšími funkcemi (např. průmyslovou, obchodní, dopravní, těžební, lázeňskou, rekreační, správní, vojenskou, vzdělávací, zábavní apod.) a specifickou komunitou fungující na bázi sociální směny, sousedství, rodinných, pracovních a zájmových vztahů.“

Český statistický úřad podobně jako Prof. Ing. arch. Baše definuje sídlo jako prostorový útvar vymezený hranicemi katastru s plošně dominujícími stavbami pro bydlení. S rozvojem sídla bylo území využíváno pro další funkce podle velikosti a typu sídla. Zástavbu tvoří různá prostorová a funkční seskupení zastavěných a nezastavěných (veřejných, vyhrazených a soukromých) pozemků. Ve svém prostorovém, účelovém i správním uspořádání je sídlo poplatné dlouhodobému historickému vývoji. (ČSÚ, 2008)

Z důvodu cíle a rozsahu této studie se nebude pracovat s jednotlivými sídly, ale základní prostorovou jednotkou bude obec (dle § 1 zákona č. 128/2000 Sb.), která je i základním územním samosprávným společenstvím občanů. Rovněž na této prostorové úrovni jsou k dispozici srovnatelná data především z datových zdrojů ČSÚ, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva financí, pouze při vymezování dávek hmotné nouze (kapitola 2.5.1) jsou k dispozici data na úrovni správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Z důvodu zpracování rozboru udržitelného rozvoje území budou v některých kapitolách zohledněny i obce s rozšířenou působností.

Přístupy k vymezení městských sídel vycházejí většinou z určení kvantitativního nebo kvalitativního ukazatele, případně z kombinace více ukazatelů, na jejichž základě lze pak vymezit venkovské a městské oblasti.

1.1 Vývoj sídelní struktury Moravskoslezského kraje a porovnání s ČR

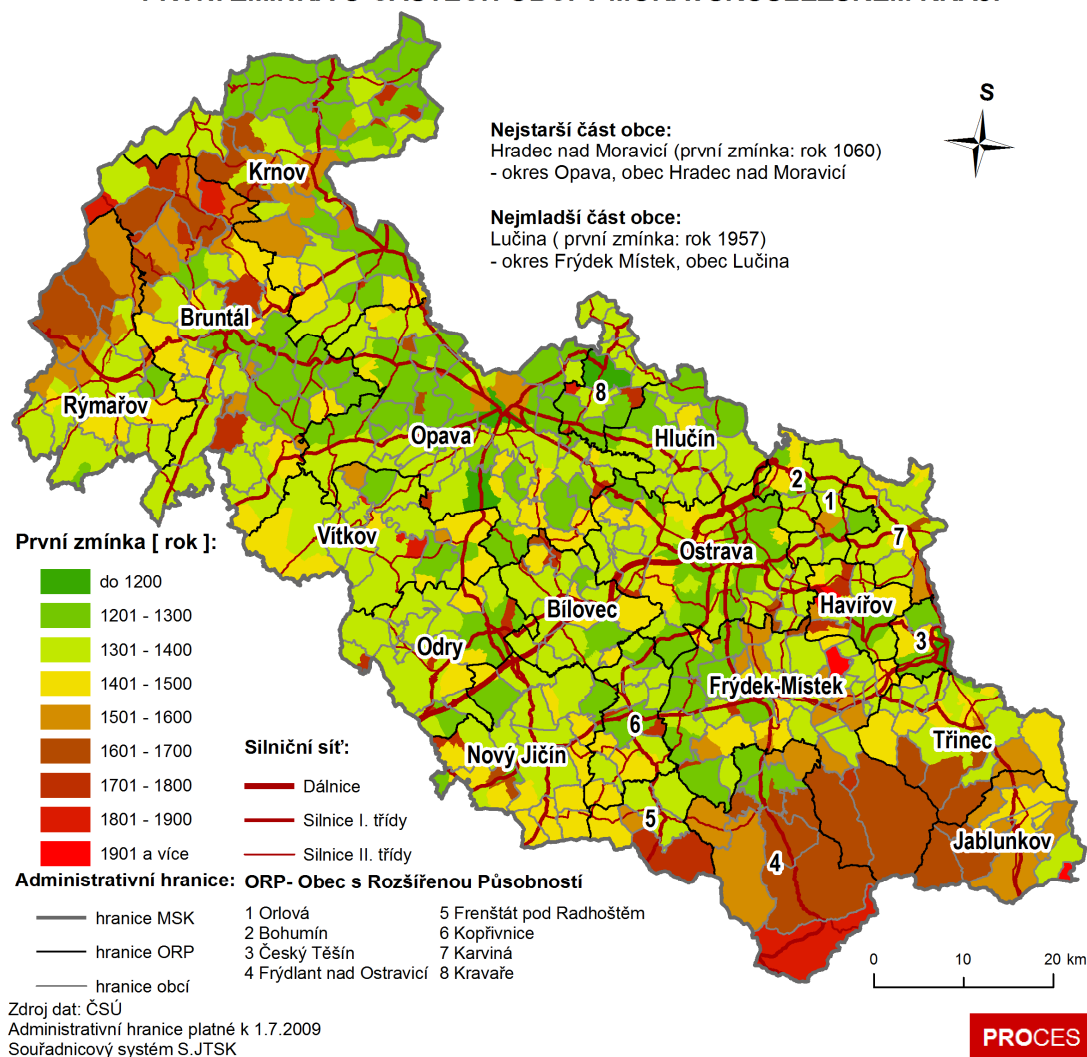
1.1.1 Historické souvislosti vývoje sídelní struktury

Struktura osídlování Moravskoslezského kraje má své historické kořeny v období středověku, kdy se v českém prostředí, na širším pozadí evropských urbanizačních procesů, formují města. Přeměna převážně venkovských společností na městské se označuje pojmem urbanizace a je jednou z velkých proměn světa, ve kterém žijeme. Urbanizace je součástí, v dané lokalitě i výslednicí sociální, kulturní, hospodářské i technologické proměny.

Vznik středověkých městských sídel byl ovlivněn vhodnými přírodními podmínkami s jejich ochrannou funkcí (hradby), obslužností zemědělského území (existence trhu) a křížením obchodních cest nejčastěji s vodními toky.

„Staré sídelní území, osídlené souvisle od neolitu, které mělo pro zakládání sídel relativně příznivé podmínky, se rozkládalo hlavně ve sníženinách (zřídka vystupovalo do výšky nad 300 m.n.m.). Na území dnešního Moravskoslezského kraje je toto území vymezeno jednak tzv. Opavským zálivem, tj. poráčím dolní Opavy a Moravice, Hlučínskem a dále Osoblažskem, které stejně jako Opavsko náleží geograficky do Slezské nížiny. Svým výběžkem zasahuje přes Bílovecko až na Fulnecko. Území pahorkatin a hornatin bylo osídlováno později v rámci vnitřní i vnější pozdně středověké kolonizace. Tento, v Moravskoslezském kraji nejrozšířenější, typ území se vyskytuje od oblasti Hrubého a Nízkého Jeseníku a Oderských vrchů a přes Poodří a jihozápad Ostravska a táhne se až k podhůří Beskyd. Nejmladší osídlené území tvoří hůře přístupné polohy horských masívů, v Moravskoslezském kraji jsou to zejména svahy a údolí Beskyd, území tzv. valašské a goralské kolonizace.“ (Saktorová, 2009).

PRVNÍ ZMÍNKA O ČÁSTECH OBCÍ V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Mapa 1.1: První zmínka o částech obcí v MSK

Z hlediska stáří jednotlivých sídel (resp. prvních zmínek o nich) se sídelní struktura Moravskoslezského kraje řadí k mladším v porovnání s ostatními kraji ČR, nicméně obdobně jako v ostatních krajích nejvíce sídel vzniklo v období 1301 – 1400. Starší sídla se nacházejí v okresech Ostrava, Karviná a Opava, tzn. v oblastech vhodných pro zemědělství v nižších nadmořských výškách. Mladší sídla jsou v horských částech kraje, především v okresech Bruntál a Frýdek-Místek. Základ sídelní struktury v Moravskoslezském kraji vznikl do konce středověku, jelikož u 76 % sídel jsou první zmínky datovány před rokem 1500.¹

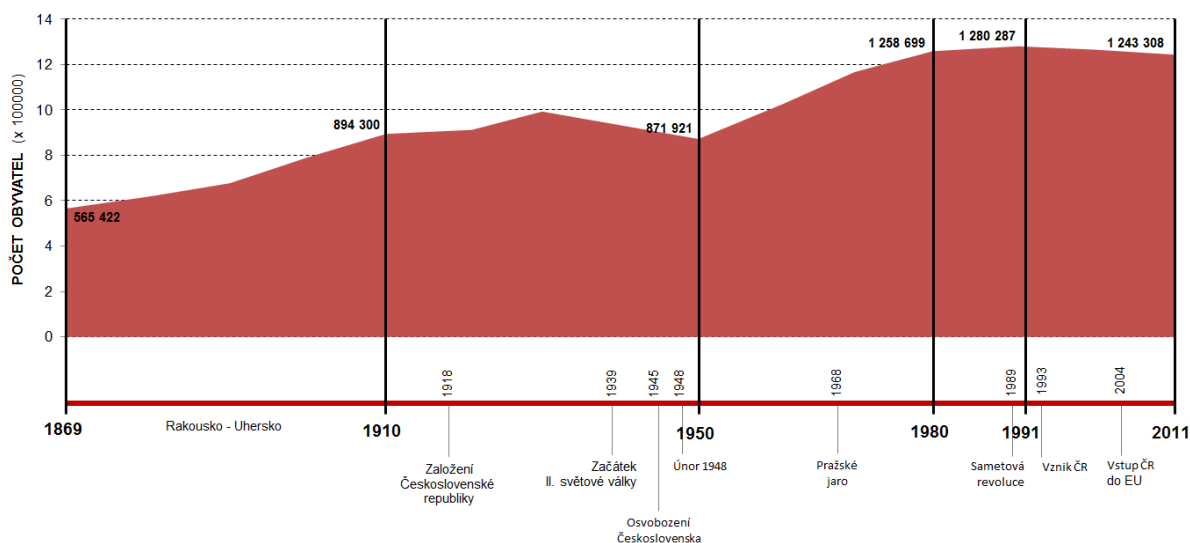
Základním procesem, který ovlivnil další vývoj sídelní struktury Moravskoslezského kraje, byla industrializace způsobená objevem mnohostranně využitelného černého uhlí v druhé polovině 18. století s následným založením hutí a rozvojem dalšího zpracování železa. V polovině 19. století

¹ Za území se znaky nejstaršího osídlení je považováno Opavsko, Hlučínsko, Osoblažsko (Bílovecko a Fulnecko). Jedná se o vsi návesní, silniční a ulicovky. Naopak za nejmladší osídlené území je považována oblast vyšších poloh Beskyd jako Frenštátsko, Frýdlantsko, částečně Frýdecko-Místecko, Třínecko a Jablunkovsko, kam patří valašské a goralské řetězové vsi a dvorcové vsi.

Území se znaky středověké kolonizace je typologicky nejjednodušší a nejrozsáhlejší území kraje, kam patří oblast Jeseníků, Oderských vrchů, Poodří, část Ostravska, podhůří Beskyd, což jsou vsi řadové, lesní lánové vsi a krátké řadové vsi. Území, které bylo ovlivněné industrializací, je rozptýleným územím osídlení, kam spadá Ostravsko, Karvinsko, Třínecko, částečně Frýdecko-Místecko, jedná se o vsi hromadné cestní. (Saktorová, 2009)

posílilo tuto vlnu industrializace postavení železnice z Vídně do solných dolů v polské Haliči, jednalo o Severní dráhu císaře Ferdinanda, přičemž úsek Vídeň - Bohumín byl zprovozněn v roce 1847.

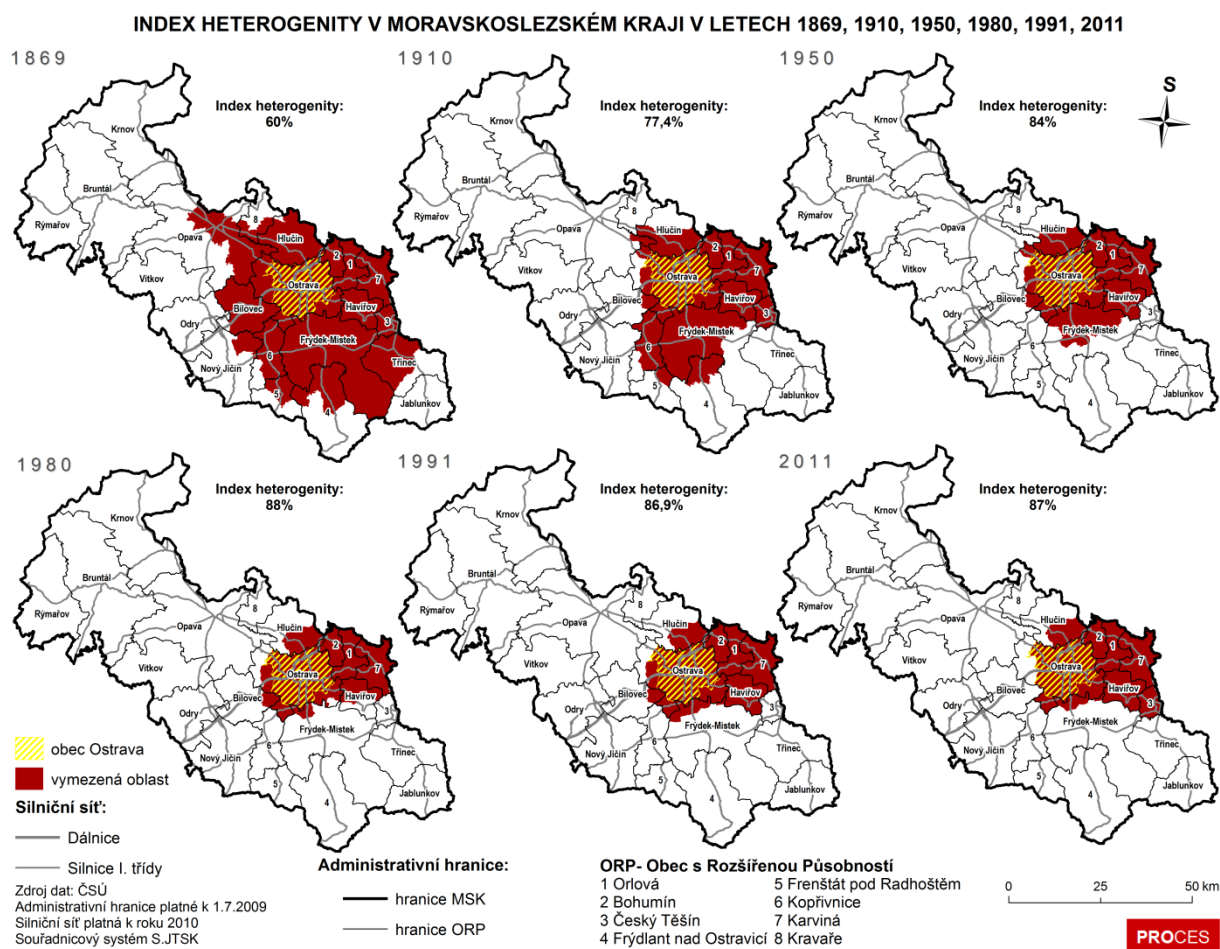
Graf 1.1: Vývoj počtu obyvatel v MSK

Silný vliv na utváření sídelní struktury kraje měly i stavební řády, které byly odlišné pro moravskou a pro slezskou část kraje. Moravský stavební řád (1894) podporoval kompaktní výstavbu v intravilánu obce a na druhou stranu ve Slezsku platil stavební řád z roku 1883 č. 26, který umožňoval rozvolněnou zástavbu, tzv. slezská zástavba.

Technologické využití uhlí v moderním hutnictví, energetice, chemickém průmyslu a dopravě přineslo rozvoj ekonomiky a podnítilo industrializaci nevídaného rozsahu. Ta postupovala tak rychle, že se tomuto trendu nemohlo přizpůsobit urbanizační uspořádání opoždující se za průmyslovými zájmy. Rozmach hornictví přinesl sídelní roztržitost, jež zbrzdila vývoj městotvorných aktivit. Spolu s rozmachem průmyslu a těžby se zvyšoval zcela mimořádně i počet obyvatel. Tento jev podnítil rozvoj stavebního podnikání v oblasti bydlení, na němž se kromě soukromých podnikatelů podíleli i majitelé dolů a hutí, kteří pronajímali dělníkům i úředníkům závodní byty. Tyto historické souvislosti spolu s výstavbou nových sídlišť na okraji těžební oblasti (Havířov, Orlová, Karviná, Ostrava, Český Těšín, Třinec) ovlivňují dodnes současnou strukturu osídlení kraje.

Tyto procesy lze identifikovat i na následujících kartogramech, kde je vymezena červená oblast, na které se nachází 50 % obyvatelstva kraje a je vidět, jak v dlouhodobém časovém období dochází ke zmenšování rozlohy této oblasti procesem koncentrování obyvatel do blízkosti center těžby a průmyslu. Tato koncentrace obyvatelstva se měří indexem heterogenity, který je vypočítán jako podíl bílé části k celkové ploše kraje.

Mapa 1.2: Index heterogenity v MSK

Na základě těchto procesů vznikala polycentrická sídelní struktura měst, která je silně ovlivněna Ostravskou aglomerací. Lze rozlišit obce, které jsou součástí aglomerace a krajská metropole zde má primární vliv. V blízkém sousedství aglomerace jsou obce se sekundárním vlivem a na ostatní obce působí aglomerace nepřímo.

1.1.2 Porovnání sídelní struktury Moravskoslezského kraje s Českou republikou

Moravskoslezský kraj patří mezi nejvíce urbanizované prostory v rámci republiky a do roku 2008 byl i nejlidnatějším krajem, maximálního počtu obyvatel (1.285.600) dosáhl v roce 1994. Od toho roku dochází k mírnému poklesu, např. v roce 2010 pokles počet o 4.153 obyvatel. **K 1.1.2011 byl Moravskoslezský kraj na třetím místě s 1.243.220 obyvateli, nejvíce obyvatel měly Středočeský kraj (1.264.978) a Hlavní město Praha (1.257.158). V současné době (k 31. 12. 2013) se Moravskoslezský kraj nachází stále na třetí pozici mezi ostatními kraji ČR s celkovou populací 1 221 832 obyvatel a hustotou zalidnění 225,1 obyvk./km².**

Tabulka 1.1: Počet obcí v ČR

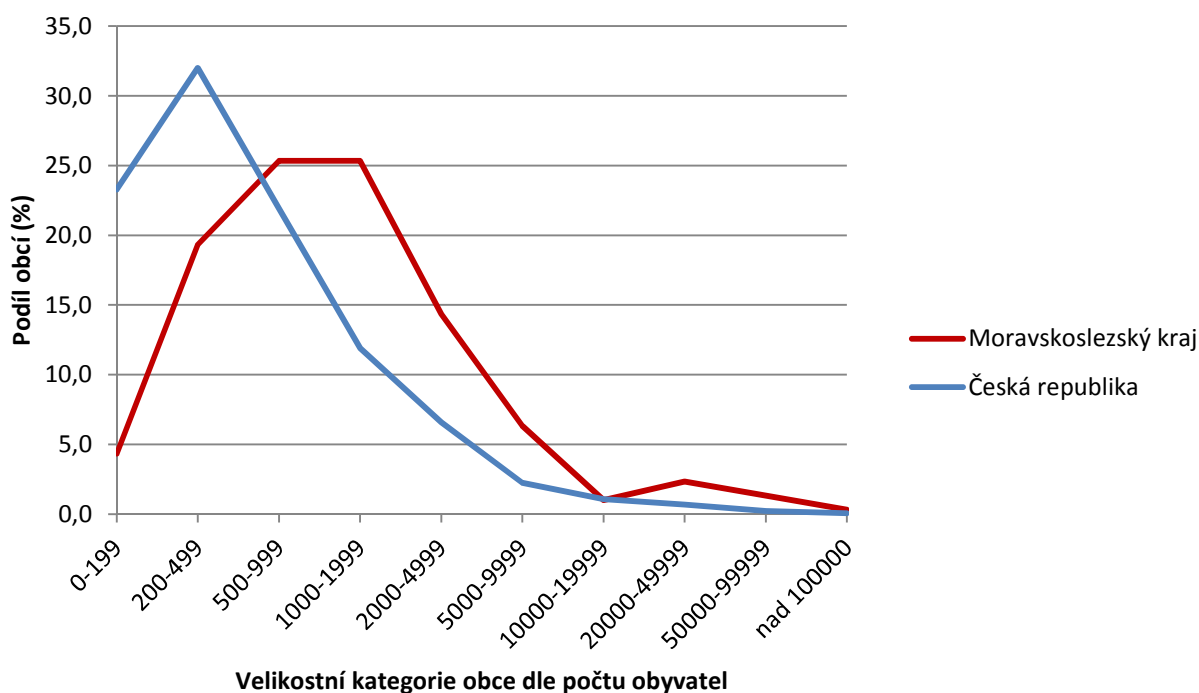
Velikostní kategorie obce dle počtu obyvatel	1971	1981	1991	2001	2011
<= 199	1539	491	1354	1664	1524
200 - 499	2819	1418	1931	2036	1975
500 - 999	1755	1281	1221	1275	1356
1000 - 1999	796	710	647	657	724
2000 - 4999	389	394	348	365	400
5000 - 9999	123	136	131	130	140
10000 - 19999	61	79	71	68	69
20000 - 49999	27	39	41	41	41
50000 - 99999	13	19	17	17	16
100000+	4	5	7	5	6
Celkem ČR	7526	4572	5768	6258	6251
z toho Moravskoslezský kraj	406	165	269	299	300

Zdroj: ČSÚ

Od roku 1971 došlo v rámci České republiky k poklesu obcí, přičemž nejmenší počet obcí byl v roce 1981. Další výrazné změny byly v roce 1991, kdy větší počet obcí vzniklo odloučením se od větších měst. Obdobný vývoj byl samozřejmě i v Moravskoslezském kraji.

Graf 1.2: Porovnání struktury obcí dle velikosti v roce 2014 (aktualizace 2014)

Porovnání struktury obcí dle velikosti v roce 2014

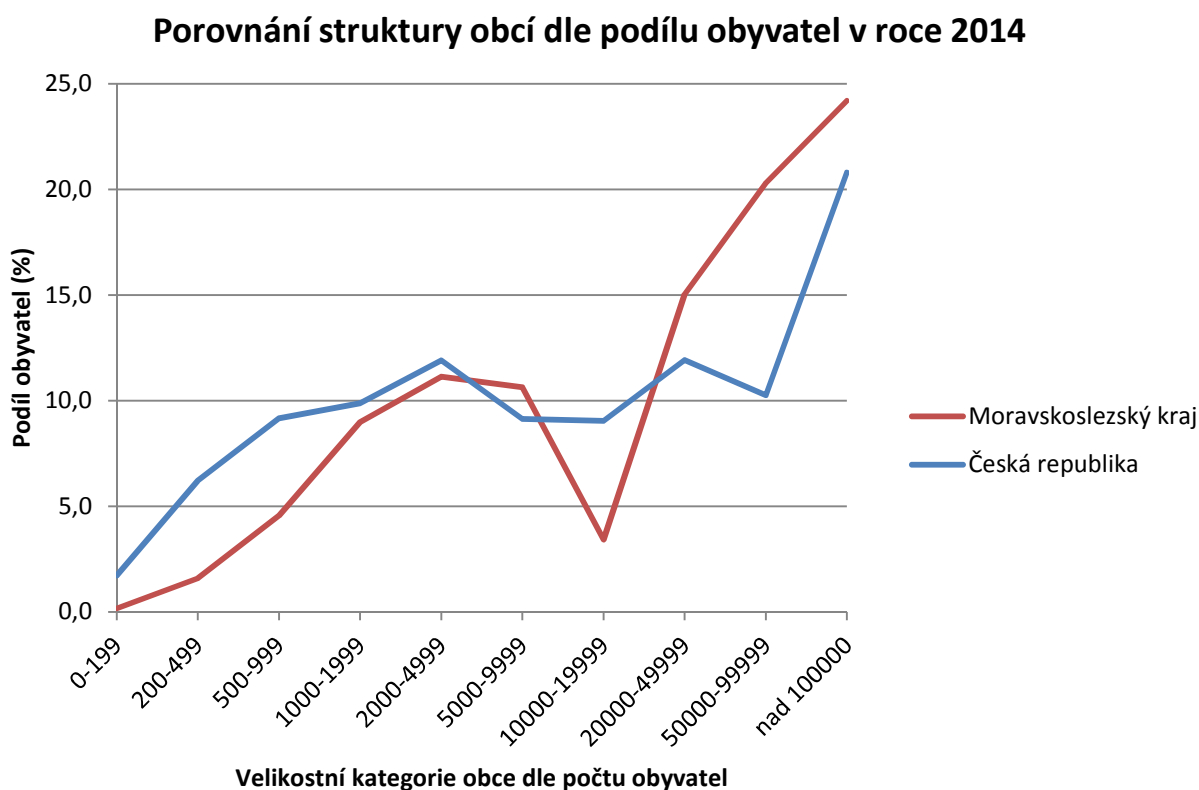

Zdroj: ČSÚ- Malý lexikon obcí ČR k 1.1.2014

V ČR je nejpočetnější počet obcí ve velikostní kategorii 200-499 obyvatel, přičemž v této kategorii se Moravskoslezský kraj zcela odlišuje. Nejvíce zastoupená sídla jsou ve velikostní kategorii 1000-1999 obyvatel a v kategorii 500-999 obyvatel. Obě tyto kategorie dohromady tvoří **téměř 51 %** všech obcí v MSK. Při porovnání struktury osídlení mezi kraji se nejvíce odlišuje struktura Prahy

a následně pak Moravskoslezského kraje. Na druhou stranu nejpodobnější je struktura Plzeňského a Jihočeského kraje a následně Královéhradeckého a Pardubického kraje.

Graf 1.3: Porovnání struktury obcí dle podílu obyvatel v roce 2014 (aktualizace 2014)

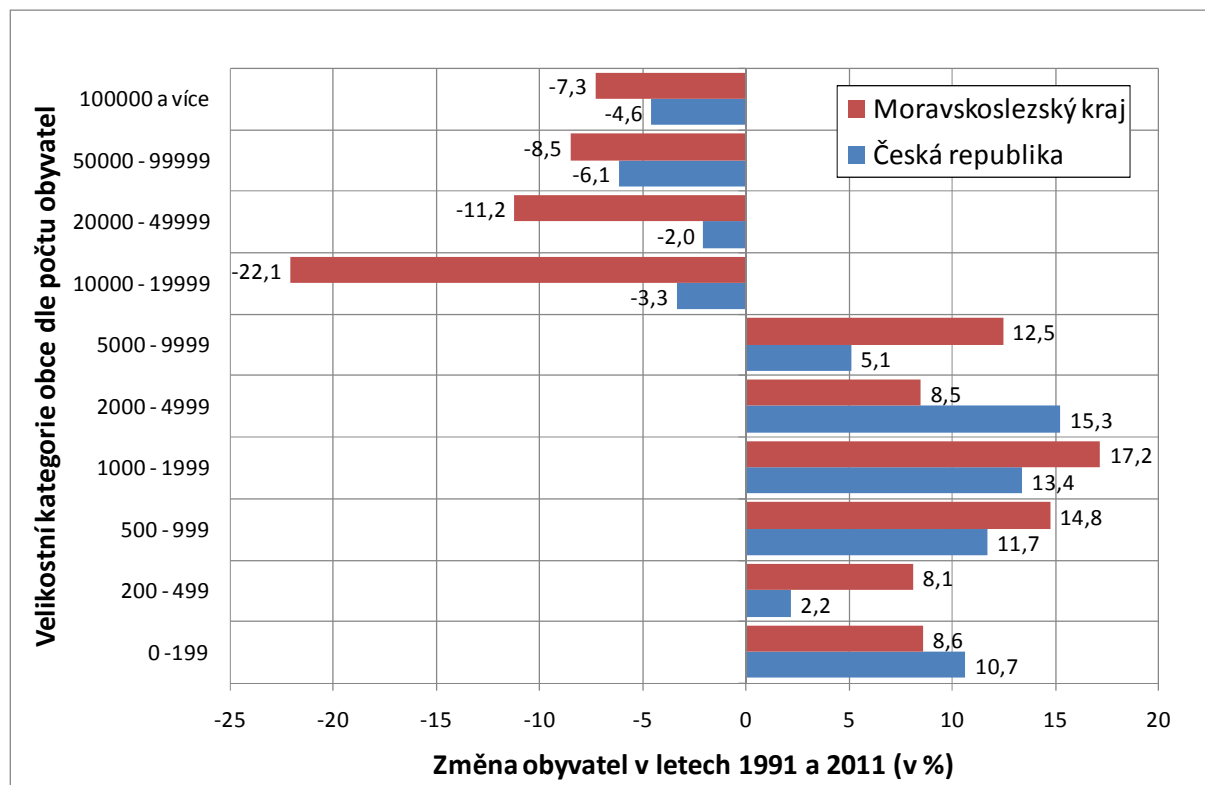

Zdroj: ČSÚ- Malý lexikon obcí ČR k 1.1.2014

V Moravskoslezském kraji výrazná převaha obyvatel žije ve městech nad 20 tis. obyvatel, jedná se o **téměř 60 %** obyvatel. V rámci České republiky v obcích **této velikosti** žije jen 43 % obyvatel a na druhou stranu v malých obcích do 500 obyvatel žije 8 % populace, přičemž celkový podíl **takových** obcí na celkové sídelní struktuře je **55 %**. Rovněž s výjimkou Prahy má Moravskoslezský kraj nejvyšší hustotu zalidnění, která dosahuje hodnoty **225,1** obyvatel na km². Ukazuje to na silnou koncentraci obyvatel v Moravskoslezském kraji do měst, a to především v rámci Ostravské aglomerace. **Ovšem v rámci období let 2012-2014 došlo k poklesu ukazatele hodnoty zalidnění, což může poukazovat na negativní trend emigrace obyvatel z Moravskoslezského kraje či záporné hodnoty přirozeného přírůstku.**

Největší proměna sídelní struktury byla mezi roky 1971 až 1981, kdy došlo k velkému slučování obcí. V tomto období v České republice klesl počet obcí ze 7526 na 4572 obcí. Dále došlo k odloučení obcí po roce 1989, od roku 1991 je struktura osídlení v Moravskoslezském kraji v podstatě stabilizovaná, podobný vývoj je i v rámci celé České republiky. Od roku 1991 dochází ke snižování počtu obyvatel ve městech nad 10 tis. obyvatel a narůstá počet obyvatel v menších obcích. Tyto procesy jsou výraznější v Moravskoslezském kraji než v ČR. V Moravskoslezském kraji je extrémem ztráta 22 % obyvatel ve městech od 10 tis. do 20 tis. obyvatel (viz následující graf).

Graf 1.4: Vývoj sídelní struktury podle změny počtu obyvatel od roku 1991 do roku 2011

Pokud se zaměříme na vývoj sídelní struktury v Moravskoslezském kraji, dochází ke snižování populační váhy velkých měst, především Ostravy, ve prospěch nárůstu obcí ve velikostní kategorii do 9999 obyvatel. Nejsilnější nárůst obcí je v kategorii 1000-1999 obyvatel.

1.1.3 Vymezení území s výraznou autochtonní složkou obyvatelstva, identifikace možných vlivů na soudržnost obyvatel

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

Soudržnost obyvatel, nejen ve smyslu měřitelných sociálně ekonomických podmínek území, ale i širších kulturně společenských charakteristik populace, je nesporně ovlivňována pohybem obyvatel, zejména jejich migračními pohyby.

Pojem autochtonní složka obyvatel je možno chápat především jako původní obyvatelstvo v určitém území. Základní otázkou je, jak „původnost“ obyvatel měřit a jak ji interpretovat. Běžným údajem je počet obyvatel narozených v místě bydliště. Tyto údaje jsou však k dispozici pouze za období několika posledních sčítání. Přitom je nesporné, že vývoj sídelní struktury je ovlivňován i dlouhodobými změnami počtu obyvatel. Proto je i v následující podkapitole popsán vývoj počtu obyvatel na území Moravskoslezského kraje v delším časovém horizontu.

1.1.3.1 Změny počtu obyvatel v dlouhodobém vývoji

Z následující tabulky je patrné, že na území ČR, od doby prvního moderního sčítání v roce 1869 do období první světové války, byly tři správní obvody ORP – Orlová, Ostrava a Bohumín nejrychleji rostoucími mikroregiony. Praha se nacházela až na 10. místě, Brno na 15. místě, oba zmíněné správní obvody až za SO ORP Karviná. Z tabulky je patrná dominance

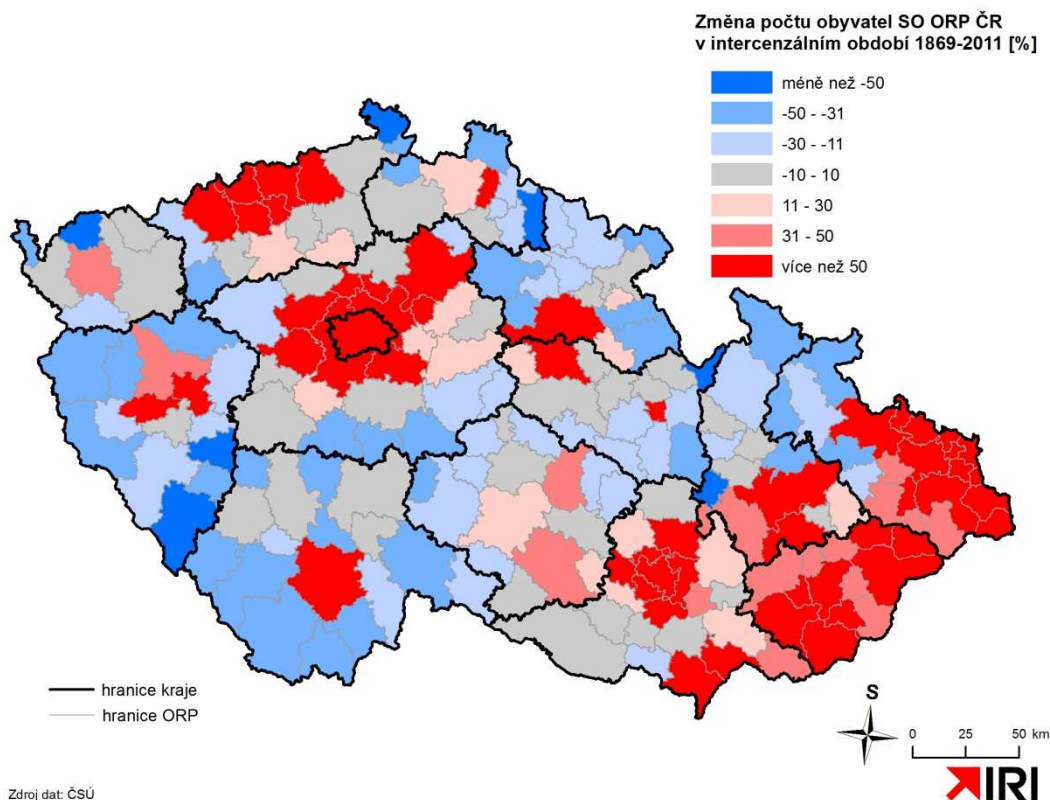
průmyslových regionů v Moravskoslezském a následně v Ústeckém kraji, přičemž je významnou skutečností, že v Moravskoslezském kraji si SO ORP udržely pozici i z hlediska celkového vývoje v letech 1869-2011.

Tabulka A1.1.1: Vybrané SO ORP s nejvyšším růstem počtu obyvatel, seřazeno podle indexu změny v období 1869-1910

Hodnocené období SO ORP - ČR	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Orlová	4,20	1,12	0,96	4,68
Ostrava	4,06	1,06	0,98	6,48
Bohumín	3,34	1,14	0,80	3,69
Most	3,20	1,05	0,79	3,89
Plzeň	3,04	1,09	0,95	4,59
Teplice	2,97	1,00	0,64	2,01
Litvínov	2,92	0,97	0,80	1,97
Karviná	2,89	1,14	0,99	4,79
Bílina	2,79	0,99	0,66	1,76
Hlavní město Praha	2,47	1,09	1,11	4,69
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

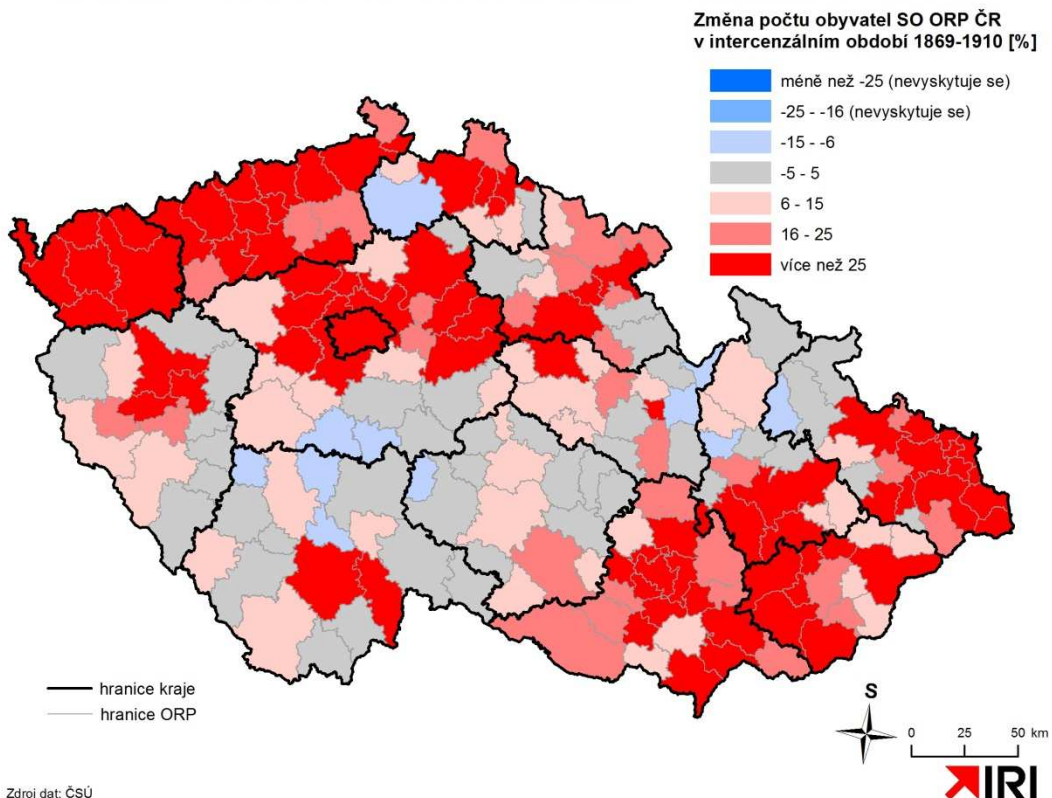
ZMĚNA POČTU OBYVATEL SO ORP ČR V INTERCENZÁLNÍM OBDOBÍ 1869-2011

Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet, rok 1869=100%

Mapa A1.1.1: Změna počtu obyvatel SO ORP ČR v intercenzálním období 1869-2011

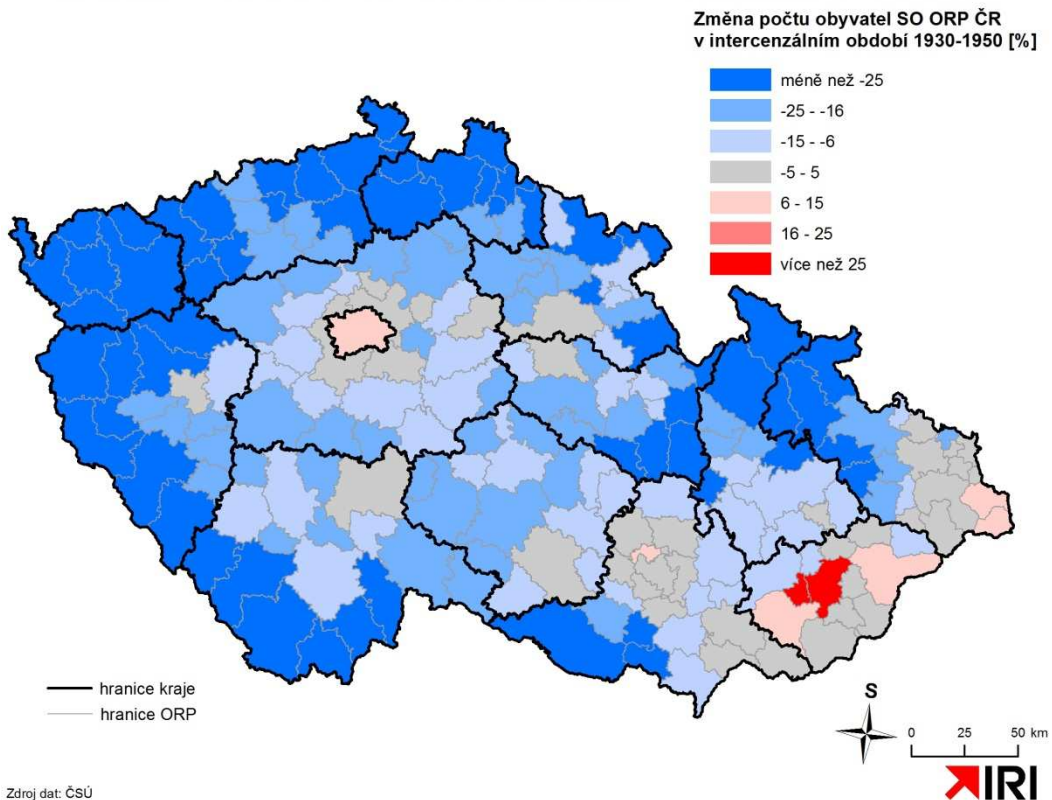
ZMĚNA POČTU OBYVATEL SO ORP ČR V INTERCENZÁLNÍM OBDOBÍ 1869-1910

Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet, rok 1869=100%

Mapa A1.1.2: Změna počtu obyvatel SO ORP ČR v intercenzálním období 1869-1910

ZMĚNA POČTU OBYVATEL SO ORP ČR V INTERCENZÁLNÍM OBDOBÍ 1930-1950

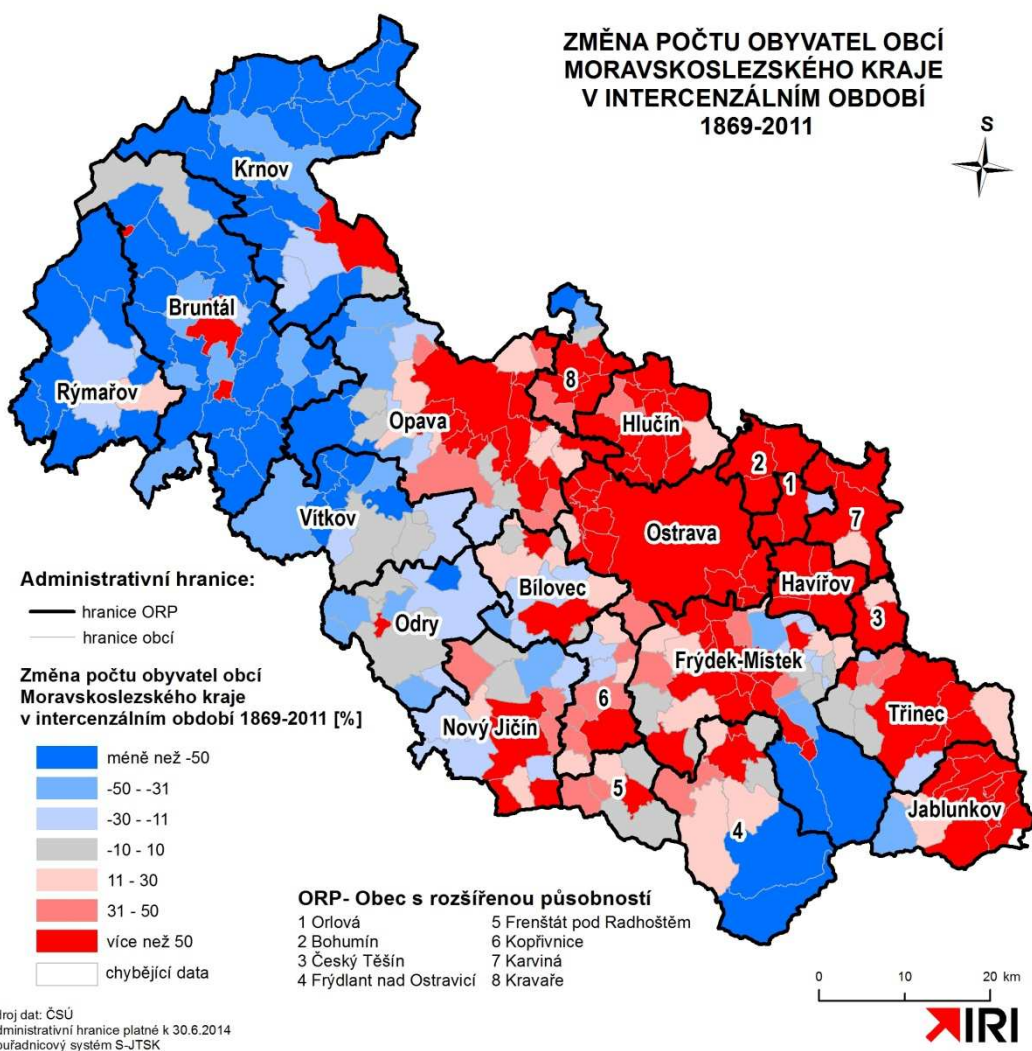
Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet, rok 1930=100%

Mapa A1.1.3: Změna počtu obyvatel SO ORP ČR v intercenzálním období 1930-1950

Tabulka A1.1.2: Vybrané obce s nejvyšším růstem počtu obyvatel v Moravskoslezském kraji v období 1869-1910 (seřazeno podle indexu změny)

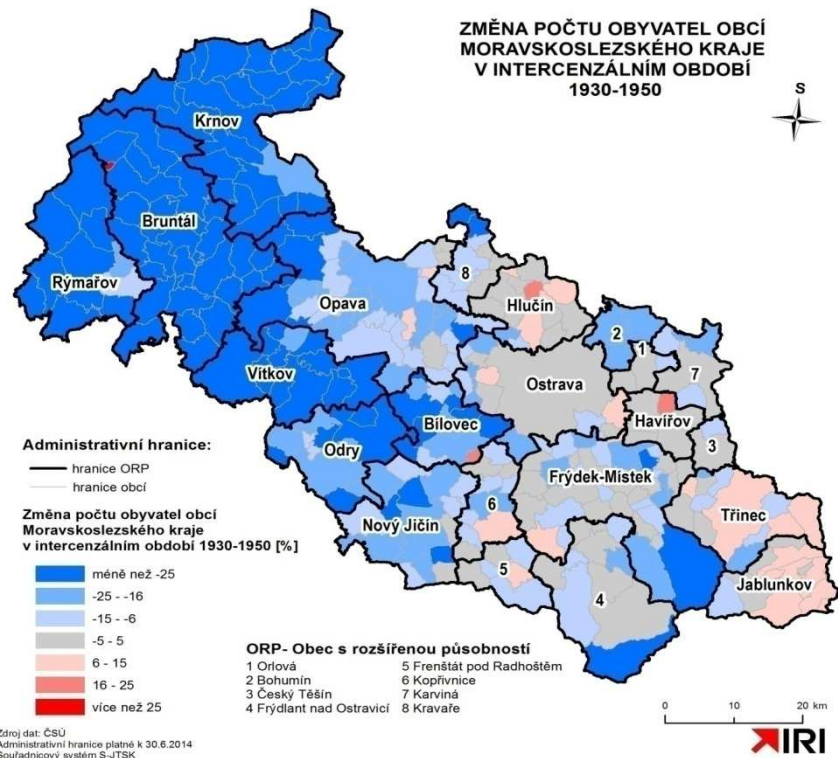
Hodnocené období Obce – MS kraj	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Orlová	5,45	1,11	0,96	7,72
Ostrava	4,82	1,07	0,98	7,67
Bohumín	4,33	1,19	0,78	4,79
Karviná	3,36	1,20	1,02	6,39
Doubrava	3,23	0,92	0,90	0,75
Petřvald (KA)	2,94	1,28	0,97	2,74
Karviná	2,81	1,13	0,94	5,20
Rychvald	2,71	1,04	0,83	3,12
Stonava	2,61	0,97	0,93	1,14
Hlavní město Praha	2,47	1,09	1,11	4,69
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

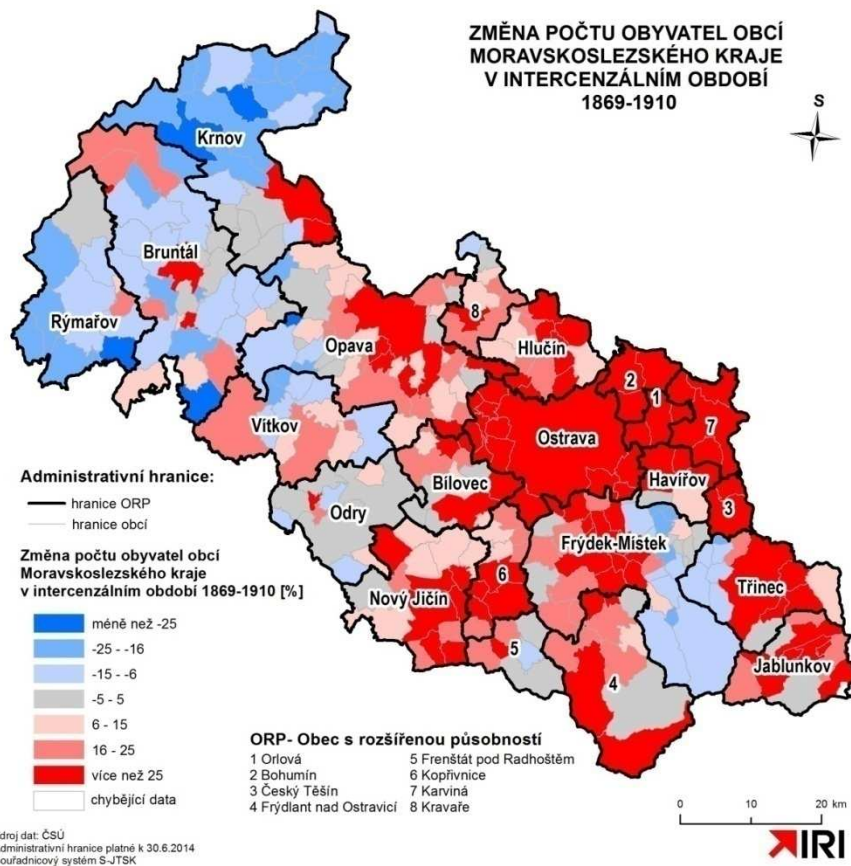
Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet, rok 1869=100%

Mapa A1.1.4: Změna počtu obyvatel obcí Moravskoslezského kraje v intercenzálním období 1869-2011

Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet, rok 1930=100%

Mapa A1.1.5: Změna počtu obyvatel obcí Moravskoslezského kraje v intercenzálním období 1930-1950

Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet, rok 1869=100%

Mapa A1.1.6: Změna počtu obyvatel obcí Moravskoslezského kraje v intercenzálním období 1869-1910

Pohled na vývoj počtu obyvatel podle obcí v Moravskoslezském kraji v letech 1869-2011 potvrzuje mimořádné postavení Orlové, Ostravy i Bohumína z hlediska rychlosti růstu počtu obyvatel, přitom města rostla výrazně rychleji než jejich zázemí. Tento vývoj do I. světové války byl jednoznačně vývojem urbanizačním s tendencí koncentrace obyvatel do měst.

Pokud jsou SO ORP celé ČR seřazeny podle celkového vývoje počtu obyvatel v letech 1869-2011, pak je SO ORP Orlová předstížena na první pozici Havířovem a svou pozici výrazně zlepšují Praha, Plzeň a Zlín. Na 11. pozici se nachází Brno (tabulka obsahuje vždy 10 nejvyšších hodnot). Průmyslové regiony založené na těžkém průmyslu začaly zpomalovat svůj růst již v době první republiky, kdy se projevovala migrační síla měst nejen největších měst, jako Praha nebo Brno, ale i například Zlín. Vývoj po II. světové válce, kdy stát silně ovlivňoval alokaci pracovních sil (migrací obyvatel) se jakoby „vracel k vývoji před první světovou válkou“. Takový vývoj prodloužil tendence z minulosti, které byly po II. světové válce ve většině vyspělých evropských zemí opouštěny. I tak byl tlak na pokles počtu obyvatel montánních regionů, v Evropě výrazně menší než např. v USA, a to zejména s ohledem na veřejnou podporu těchto regionů.

Růst počtu obyvatel po roce 1950 obnovily regiony Ostravska i Mostecka, extrémním byl růst SO ORP Havířov. Město Havířov je v období 1869-2011 sídlem s největším nárůstem počtu obyvatel v ČR a i v současnosti představuje specifické sídlo s dělbou funkcí ve struktuře širšího regionu a s vazbami na město Ostravu a zdroje pracovních sil v okrese Karviná, které vykazují řadu odlišností, zejména z hlediska např. vzdělanostní struktury nebo i zdravotního stavu.

Tabulka A1.1.3: Vybrané SO ORP s nejvyšším růstem počtu obyvatel, seřazeno podle indexu změny v období 1869-2011

Hodnocené období SO ORP - ČR	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Havířov	1,61	1,12	1,03	7,87
Ostrava	4,06	1,06	0,98	6,48
Karviná	2,89	1,14	0,99	4,79
Hlavní město Praha	2,47	1,09	1,11	4,69
Orlová	4,20	1,12	0,96	4,68
Plzeň	3,04	1,09	0,95	4,59
Český Těšín	2,28	1,11	0,96	4,05
Most	3,20	1,05	0,79	3,89
Zlín	1,22	1,04	1,52	3,85
Bohumín	3,34	1,14	0,80	3,69
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Následující tabulka přináší detailnější pohled na obce s nejvyšším dlouhodobým růstem počtu obyvatel v regionu. Zajímavý pohled je na Kopřivnici, která již v období do II. světové války měla na svém území „velkou“ automobilku, jejíž růst nebyl spojen s výraznějším růstem počtu obyvatel. Ten nastal až v druhé polovině 20. století. Dále přibývají zejména menší obce, zatímco Lučinu je nutno posuzovat jako obec, jejíž rozvoj je prvotně determinován výstavbou Žermanické přehrady, pak Vřesina je již příkladem příměstské (suburbanizační) obce s jednostranným rozvojem funkce bydlení.

Tabulka A1.1.4: Vybrané obce Moravskoslezského kraje s nejvyšším růstem počtu obyvatel, seřazeno podle indexu změny v období 1869-1910

Hodnocené období Obec - MS kraj	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Havířov	2,01	1,13	1,01	14,83
Orlová	5,45	1,11	0,96	7,72
Ostrava	4,82	1,07	0,98	7,67
Kopřivnice	2,07	1,11	1,08	7,18
Karviná	3,36	1,20	1,02	6,39
Lučina	0,81	0,92	0,73	5,45
Karviná	2,81	1,13	0,94	5,20
Vřesina	1,51	1,00	1,08	4,94
Třinec	1,90	1,14	1,11	4,85
Vratimov	2,37	0,97	0,92	4,82
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Na druhé straně se nacházejí SO ORP s nejvyššími poklesy počtu obyvatel, ke kterým docházelo i v období značného růstu počtu obyvatel (roky 1869-1910) a dokumentují, jak výrazné změny počtu obyvatel na území ČR v podmínkách doznívající demografické a průmyslové revoluce probíhaly. Většina území s úbytky počtu obyvatel se nacházela v regionech s německy mluvícím obyvatelstvem a odrážela špatné ekonomické podmínky pro život obyvatel. V mnoha případech šlo o staré průmyslové oblasti ČR opřené o textilní a sklářský průmysl, historicky pak o těžbu kovů (do značné míry například i Rýmařovsko).

Tabulka A1.1.5: Vybrané SO ORP s největším poklesem počtu obyvatel, seřazeno podle indexu změny v období 1869-1910

Hodnocené období SO ORP - ČR	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Votice	0,85	0,99	0,77	0,50
Rýmařov	0,86	0,90	0,62	0,51
Králíky	0,88	0,86	0,57	0,44
Sedlčany	0,89	0,96	0,79	0,61
Milevsko	0,89	1,00	0,80	0,66
Týn nad Vltavou	0,90	0,98	0,81	0,68
Mohelnice	0,92	1,01	0,76	0,80
Česká Lípa	0,93	0,98	0,69	0,99
Blatná	0,93	0,97	0,82	0,63
Lanškroun	0,94	0,95	0,66	0,71
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Podrobnější pohled na úrovni obcí ukazuje, že nepříznivý vývoj počtu obyvatel v období do I. světové války byl koncentrován do regionu širšího Bruntálska a Vítkovska. Zatímco u obce Pražmo je možné předpokládat spíše náhodné vývojové vlivy, pak ve výše uvedeném širším regionu se ukazovalo, že životní podmínky (zejména ekonomické) zde silně zaostávají za jinými regiony, v tomto období zejména migračně atraktivními městy.

Tabulka A1.1.6: Vybrané obce Moravskoslezského kraje s největším poklesem počtu obyvatel, seřazeno podle indexu změny v období 1869-1910

Hodnocené období Obec - MS kraj	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Moravskoslezský Kočov	0,77	0,93	0,55	0,46
Roudno	0,77	0,90	0,54	0,15
Pražmo	0,76	0,98	0,97	1,54
Stará Ves	0,76	0,82	0,55	0,16
Rusín	0,76	0,98	0,53	0,11
Dvorce	0,74	1,00	0,49	0,40
Holčovice	0,73	0,89	0,24	0,12
Bratříkovice	0,73	0,93	0,71	0,34
Ryžoviště	0,71	0,88	0,46	0,22
Třemešná	0,68	0,93	0,56	0,28
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Na pokles počtu obyvatel v období let 1869-2011 měly zásadní vliv:

- dopady průmyslové revoluce, způsobující intenzivní koncentraci obyvatel do měst, spojenou zejména s alokací, tedy umístěním továren těžkého průmyslu i širší migrace pracovních sil, např. z Haliče,
- důsledky II. světové války spojené s transferem obyvatel, především odsun obyvatel německé národnosti, který byl v Moravskoslezském kraji územně diferencovaný, například velmi omezený byl v širším regionu Hlučínska),
- rozhodnutí o lokalitách pro hromadnou bytovou výstavbu státem v letech 1945-1990, prvotně vážící na těžbu uhlí a s rozvojem průmyslu vedoucí i ke vzniku nových měst – Havířov a do značné míry i Karviná a Orlová, kde došlo k zániku většiny původního osídlení v důsledku těžby uhlí. Širší migrace do regionu kraje probíhala zejména ze Slovenska. V tomto období byla i značná část nové bytové výstavby alokována v menších obcích, zejména v okrese Bruntál v rámci veřejné podpory rozvoje pohraničí. Pozitivní výsledky těchto nákladných intervencí, tedy umístění panelové bytové výstavby v malých obcích však byly poměrně malé. Předností bylo zejména pojetí komplexní bytové výstavby, v jejímž rámci bylo budováno i velkorysé základní vybavení, školy, školky, zdravotní střediska apod., poměrně rovnoměrně rozmístěné v území.

Tabulka A1.1.7: Vybrané SO ORP s nejvyšším poklesem počtu obyvatel, seřazeno podle indexu změny v období 1869-2011

Hodnocené období SO ORP - ČR	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Kraslice	1,57	0,92	0,28	0,41
Králíky	0,88	0,86	0,57	0,44
Rumburk	1,19	0,87	0,46	0,46
Konice	0,98	0,96	0,71	0,46
Nepomuk	0,95	0,98	0,81	0,47
Sušice	1,03	0,98	0,63	0,47
Jilemnice	0,95	0,86	0,69	0,47
Votice	0,85	0,99	0,77	0,50
Vimperk	1,14	0,93	0,52	0,51
Rýmařov	0,86	0,90	0,62	0,51
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Tabulka A1.1.8: Vybrané obce Moravskoslezského kraje s nejvyšším poklesem počtu obyvatel, seřazeno podle indexu změny v období 1869-2011

Hodnocené období Obec – MS kraj	r. 1869-1910	r. 1910-1920	r. 1930-1950	r. 1869-2011
výchozí rok	r.1869=1,00	r.1910=1,00	r.1930=1,00	r.1869=1,00
Stará Ves	0,76	0,82	0,55	0,16
Andělská Hora	0,79	0,80	0,36	0,16
Vysoká	0,80	0,88	0,45	0,15
Roudno	0,77	0,90	0,54	0,15
Jířkov	0,78	0,97	0,50	0,15
Tvrdkov	0,79	0,94	0,46	0,13
Heřmanovice	0,82	0,93	0,19	0,13
Holčovice	0,73	0,89	0,24	0,12
Petrovice	0,77	0,79	0,36	0,11
Rusín	0,76	0,98	0,53	0,11
Česká republika	1,33	0,99	0,83	1,38

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Z předchozí tabulky je patrný nejvyšší dlouhodobý pokles počtu obyvatel obcí Moravskoslezského kraje. Vývoj se u jednotlivých obcí jevil odlišně, především v období po II. světové válce. Například obec Rusín v úrodné zemědělské krajině vykázala v období 1930-1950 pokles obyvatel „pouze“ na polovinu výchozí úrovně, u horských Holčovic to byla čtvrtina výchozí úrovně, přitom pokles v období 1869-1910 byl podobný. Z dlouhodobějšího hlediska se nakonec ukázalo, že ani zemědělsky „atraktivní“ krajina nemůže být základem stabilizace obyvatel a pokles počtu obyvatel v obci Rusín (s odlehlou polohou v Osoblažském výběžku) byl tak intenzivní, že obec nakonec Rusín posunul na nejhorší pozici.

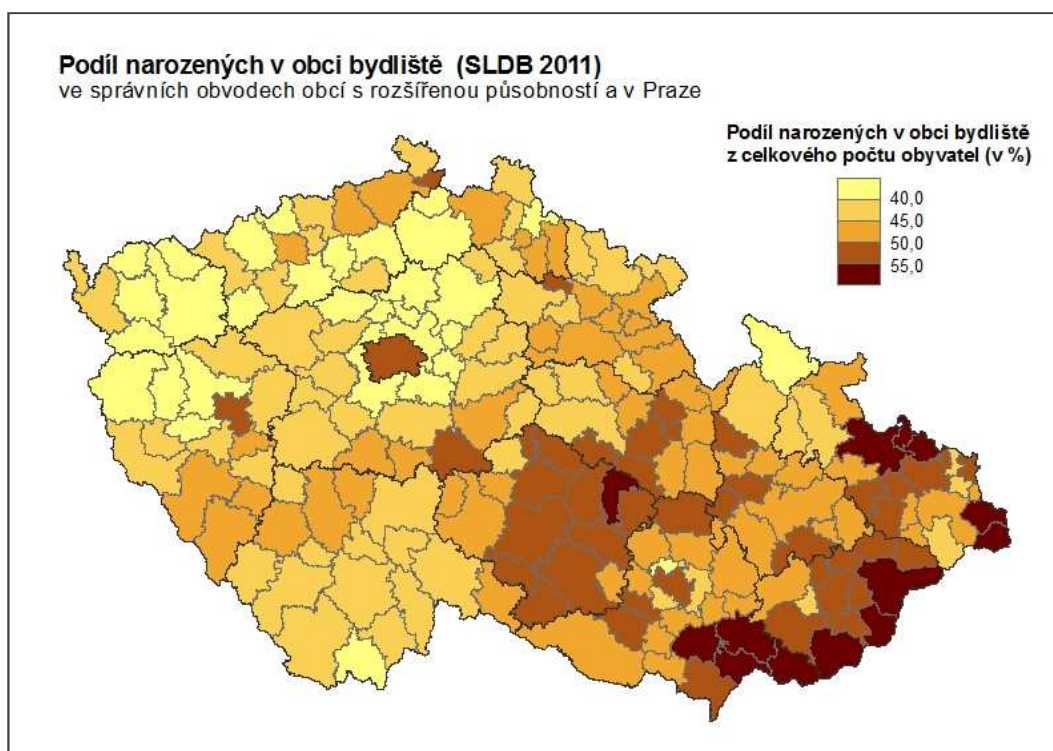
1.1.3.2 Obyvatelstvo podle místa narození

ČSÚ ve sčítáních v letech 1991 a 2001 zjišťoval místo narození obyvatel. Bylo zjištěno bydliště matky v době narození sčítané osoby, které je obvykle totožné s prvním bydlištěm, kde sčítaná osoba po narození žila. Nejednalo se tedy o přesné místo narození, které je u většiny osob

zpravidla dáno místem porodnice. V rámci České republiky bylo bydliště zjišťováno na úrovni obce (podle územní struktury platné k datu sčítání), u narození v zahraničí se zjišťoval pouze stát. V úvahu je nezbytné vzít i skutečnost, že při sčítání 2011 byl nově uplatněn koncept obvyklého pobytu (faktické bydliště osoby). Při sčítání v letech 2001 a 1991 bylo vycházeno z místa trvalého pobytu (trvalé bydliště matky). Údaje o místu narození ze sčítání tudíž nejsou metodicky zcela srovnatelné.

Srovnání místa narození a místa bydliště poskytuje informace o výsledcích dlouhodobého migračního pohybu obyvatelstva. V některých případech jsou ovšem tyto výsledky rovněž ovlivněny administrativními faktory – velikost obcí, míra integrace sídelních lokalit do obcí, počet obcí v regionu atd.

Pod pojmem „místo narození“ je v souladu s ČSÚ dále v textu míněno právě bydliště matky v době narození sčítané osoby, jak je popsáno výše. Také pojmy „stěhování“, „přistěhovalí“, „vystěhovalí“, „migrace“ apod. je třeba chápat ve smyslu uvedeného zdroje údajů, tedy ČSÚ. Např. za přistěhovalé jsou považovány osoby, které měly místo obvyklého pobytu v době sčítání v daném území, ale místo narození, zjištěné rovněž při sčítání, měly mimo toto území. Místo narození vykazuje na první pohled v porovnání s předchozími cenzy nebo s jinými ukazateli relativně nízký podíl nezjištěných údajů – přibližně 0,5 %, v absolutním počtu necelých 50 tisíc osob. Ve skutečnosti ovšem byl u dalších asi 6 % populace tento údaj zjištěn jen s neuspokojivou přesností: u více než 563 tisíc osob bylo pouze zjištěno, že jejich místo narození je v ČR bez bližšího určení místa, v případě dalších téměř 65 tisíc pak byla zjištěna pouze skutečnost, že místo narození je v okrese jejich obvyklého pobytu, ale konkrétní obec nebyla zjištěna (tj. není možné ani určit, zda bydlí v obci svého rodiště nebo jinde).“

Zdroj : ČSÚ, kartogram převzat z publikace- kód: 170225-14

Mapa A1.1.7: Podíl narozených v obci bydliště v rámci ČR

Předchozí mapa dokumentuje odlišnou situaci v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Obyvatelstvo v Čechách je z hlediska dlouhodobých migračních pohybů méně stabilní. Za povšimnutí stojí, že se mezi nestabilní regiony dostaly i SO ORP v okolí Prahy, u Brna např. SO ORP Kuřim. Situace je zde však zcela jiná, než např. u SO ORP Karlovarského kraje, kde se projevují důsledky dřívějších migračních pohybů.

Opačnou skupinu představují z hlediska zvoleného ukazatele regiony Vysočiny, Slovácka, Valašska, Jablunkovska a Opavska a dále velká města – Praha, Brno a Ostrava s okolím. Vývoj u Prahy, s vysokým zastoupením migrantů (i cizinců), je však naprosto odlišný od ostatních uvedených regionů.

V rámci Moravskoslezského kraje je interpretace údajů z mapy obdobná. Jako podobné nelze považovat např. SO ORP Frýdlant nad Ostravicí a Bruntál. Zatímco u SO ORP Frýdlant nad Ostravicí se migrační procesy po roce 1990 plně aktivovaly, pak u SO ORP Bruntál je nízký podíl narozených v obci bydliště projevem velkých migračních přesunů v období 1970-1990.

Obecně v ČR platí, že zhruba polovinu obyvatel České republiky představují i v roce 2011 osoby narozené v obci svého bydliště. Jejich podíl se ve srovnání se sčítáním z roku 2001 opticky mírně snížil, což je však zčásti ovlivněno změnou metodiky sčítání (zjišťování obvyklého pobytu osob namísto trvalého pobytu) a vyšším podílem nepřesně zjištěných údajů. Největší změnu ve struktuře obyvatel ČR podle místa narození představuje zvýšení počtu a podílu osob narozených v zahraničí. Mezi roky 2001 a 2011 vzrostl jejich absolutní počet o polovinu, při sčítání 2011 tvořili narození v zahraničí již 6,7 % obyvatel ČR. Podíl narozených na Slovensku se mezi sčítáními přitom snížil, dvě pětiny obyvatel ČR narozených v zahraničí mají české státní občanství, více než polovinu tvoří cizinci.

1.1.3.3 Závěr

Stanovení autochtonní složky obyvatel, chápané především jako zastoupení původních obyvatel v určitém území, je spojeno s celou řadou problémů. Velmi obezřetně je potřeba přistupovat k údajům o podílu obyvatel narozených v obci bydliště ze sčítání v roce 2011, které jsou výsledkem dlouhodobých migračních procesů. Pro postižení těchto procesů je potřeba interpretovat údaje o vývoji počtu obyvatel v dlouhodobých časových řadách a ve spojitosti s politicko-ekonomickými faktory, které tyto procesy determinovaly. Jedná se jak o důsledky průmyslové revoluce, světových válek a jejich důsledků, masívních veřejných zásahů do alokace obyvatel v období 1950-1990 a nakonec i nové situace v oblasti bydlení po roce 1990. Výsledek nelze „multikriteriálně vypočítat“, jednotlivé údaje pro objektivní hodnocení autochtonní složky obyvatel je potřeba místně analyzovat a náležitě interpretovat.

Na území Moravskoslezského kraje je patrné, že regiony s nadprůměrnou soudržností obyvatel, například SO ORP Kravaře, Hlučín, Opava, Jablunkov a nadprůměrným zastoupením autochtonních obyvatel nejsou identické, pokud se k hodnocení zastoupení autochtonní složky obyvatel použije pouze mechanicky podíl obyvatel narozených v obci bydliště. Na druhé straně je možno reálně předpokládat, že regiony, které nebyly zasaženy dlouhodobými poklesy počtu obyvatel, transfery po II. světové válce a „nadměrně veřejně

determinovanými“ alokacemi obyvatel - bydlení“, jsou vývojově stabilnější a vykazují vyšší soudržnost obyvatel území.

Místní analýza dlouhodobého vývoje struktury a počtu obyvatel je jedním z klíčů pro zhodnocení rozvojových možností obcí a pro prognózy vývoje počtu obyvatel, které slouží pro přiměřený odhad potřeby ploch pro bydlení. Vývoj z minulosti nelze mechanicky promítat do prognóz. **V současném období se stále významnějším faktorem vývoje počtu obyvatel stávají suburbanizační tendence, které působí, že převažující autochtonní obyvatelstvo menších obcí je pod velkým sociálním tlakem, který narušuje tradiční soudržnost obyvatel (např. obce v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí). Na druhé straně suburbanizačních tendencí se nacházejí tradiční průmyslová města, postižená restrukturalizací, ekonomickou krizí po roce 2008 a odlivem majetnějších a vzdělanějších vrstev obyvatelstva.**

1.1.4 Dílčí hodnocení v souvztáznosti k prostorovému plánování

Proces koncentrace obyvatelstva do zázemí Ostravy probíhal především v období 1869 až 1980. K období s nejintenzivnější koncentrací obyvatelstva patřila ovšem první vlna industrializace, doba mezi 1869 až 1950. Mezi roky 1950 až 1991 byl proces koncentrace slabší. A v letech 1991 – 2011 se proces heterogenizace opět změnil – oblast, ve které žilo 50 % obyvatelstva kraje, se začala totiž mírně rozšiřovat. V současnosti žije 50 % obyvatelstva na území, které je tvořeno městem Ostrava, jihovýchodní částí SO ORP Ostrava, několika obcemi SO ORP Hlučín a Frýdek-Místek a celými správními obvody SO ORP Orlová, Bohumín, Havířov, Český Těšín a Karviná. Celkově se jedná o 29 obcí z celkových 300 obcí kraje. Deindustrializace spojená se suburbanizací vedla k nové formě expanze území s největší koncentrací obyvatelstva, tj. města Ostravy a jeho zázemí, tento proces je v odborné literatuře označován jako tzv. „decentralizovaná koncentrace“. Těmto procesům se bude více věnovat kapitola 1.7, v jejímž rámci je vymezena aglomerace.

Sídelní struktura Moravskoslezského kraje v porovnání s Českou republikou je složena z větších měst, nicméně v posledním období roste především v rámci suburbanizace počet sídel do 2000 obyvatel v zázemí velkých měst, jak ilustrují následující kapitoly. Ve všech městech nad 10 000 obyvatel se snižuje počet obyvatel především migrací, ale i negativním přirozeným přírůstkem. V odborné literatuře se tento proces nazývá *shrinking cities*. Výjimkou je pouze město Hlučín, kde dochází k nárůstu obyvatelstva. Územní plány těchto měst musí na uvedené trendy reagovat a připravit města na zvyšující se podíl seniorů. Rovněž management měst musí zefektivnit hospodaření, jelikož se bude snižovat počet obyvatel a tím i příjmy z rozpočtového určení daní. Nepouštět se do velkých rozvojových projektů z peněz Evropské unie, které by přinesly další finanční zátěž rozpočtů v následujících 10 letech. Z důvodu poklesu obyvatelstva se bude i nadále zdražovat provozování technické infrastruktury.

1.2 Funkční hierarchizace a klasifikace obcí

Prostor společně s časem podmiňují každý sociální jev a proces a jsou od sebe neoddělitelné. V prostoru je zakotven minulý vývoj společnosti ve formě jejích prostorových struktur, ke kterým lze přistupovat dvojitým způsobem. V prvním přístupu socioekonomické struktury a procesy formují prostorovou strukturu společnosti, tzn., že sídelní struktura je geografický výraz těchto procesů. U druhého je prostorová struktura považována za aktivní prvek diferenciaci socioekonomických procesů formování sociálních struktur. Z tohoto pohledu je možno zkoumat územní podmíněnost chování regionálních společenství v kontextu způsobu života, ve využívání sociálních sítí, specifík v hledání práce, roli elit v rozvoji území, atd.

Sociální jevy a procesy lze vysvětlovat, pouze je-li brán v úvahu prostor i čas. Důležitým pojmem je časoprostorová konvergence – tedy proces zkracování vzdáleností v čase, což je dáno rozvojem dopravy. Tento proces může v budoucnu výrazně změnit vymezení regionů, neboť díky rozvoji automobilové dopravy v dnešní době klesá geografická imobilita, a tak se snižuje i díky rozvoji informačních a komunikačních technologií její vliv na dostupnost práce. Přestože se rozvíjejí nové formy organizace práce, které nejsou tak silně vázány na prostor (např. teleworking), jejich využití je v České republice zatím omezené, proto stále je a v nejbližší době bude trh práce geograficky segmentován.

V odborné literatuře se setkáváme s různými pojmy, proto je nutné věnovat následující prostor jejich vymezení.

Region je územně-prostorový útvar, ve kterém lze definovat základní socioekonomický systém a lze ho v prostoru pomocí jednoho či více znaků přesně vymežit. Region můžeme určit na základě funkčnosti, tzn., že sloučíme území, která mají silné vzájemné prostorové vazby (charakterizované například dojížděním do zaměstnání), nebo na základě homogenity, tzn., že sloučíme homogenní území dle vybraných znaků.

Přirozený region je charakterizován jak kulturně sociálními prvky (historickým vývojem lokálních společenství), tak i prvky geografickými (např. úrodností země, nadmořskou výškou, klimatickými podmínkami). Pro tento region jsou charakteristické silné vnitřní ekonomické, sociální a kulturní vazby. Dále je pro něj charakteristická existence jednoho, příp. více center a spádových oblastí. Přirozený region se často vymezuje mírou dojížděky do zaměstnání, pro komplexnější vymezení přirozených regionů se používá i míra dojížděky za službami, což je velice různorodá kategorie, a spadají do ní služby osobní povahy (holič, krejčovství atd.), tak i veřejné služby (zdravotnictví, soudnictví atd.). Neopomenutelný je také sport a kultura, za kterými lidé dojíždějí do center vyššího řádu. Oproti tomu stojí rekreace a volnočasové aktivity, za kterými se vyjíždí z měst do okolí. Prostorové chování obyvatelstva je ovlivňováno řadou faktorů, mezi něž patří demografické, sociální a ekonomické faktory. Obecně platí, že čím vyšší mají lidé vzdělání, tím dojíždějí za prací do větších vzdáleností (podrobněji Ivan, I. – Tvrdý, L., 2007).

Administrativní region je účelově vymezená oblast pro systém řízení veřejné správy, která se ale často liší od přirozených sociogeografických regionů. V rámci této studie se pracuje především s obcemi a se správními obvody obcí s rozšířenou působností (dále jen SO ORP), které zpracovávají územní analytické podklady včetně rozboru udržitelného rozvoje území.

V následující podkapitole se zaměříme na identifikaci přirozených regionů na základě prostorových vazeb, jež budou identifikované mírou dojížděky, a rovněž bude zohledněna hierarchie sídel a jejího vývoje. Další pozornost bude věnována porovnání přirozených regionů dle administrativního uspořádání.

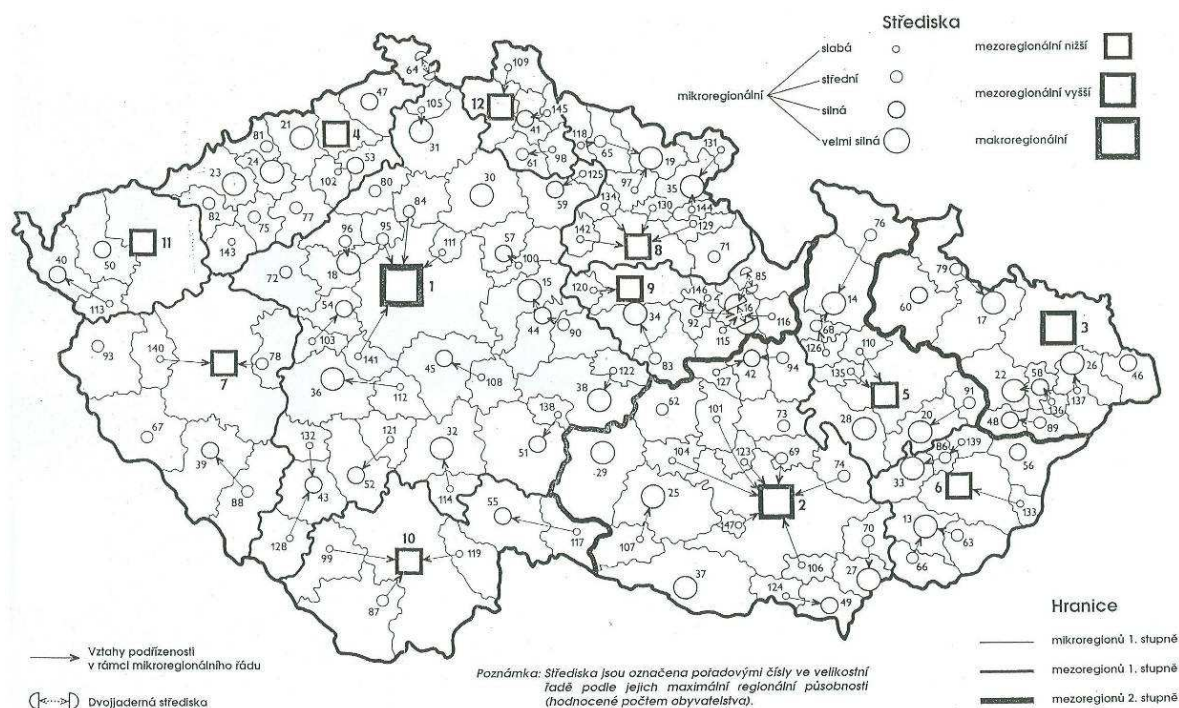
1.2.1 Socioekonomická regionalizace Moravskoslezského kraje

Regionalizace Moravskoslezského kraje byla vytvořena na základě funkčnosti, tj. prostorových vazeb, ve třech prostorových úrovních, kdy jedinou administrativní hranicí tak zůstala hranice kraje. V odborné literatuře, která se zabývá tematikou socioekonomické regionalizace, byl vybrán postup, který aplikoval Martin Hampl při regionalizaci České republiky s využitím dat ze SLDB 1991 (Hampl, M. – Müller, J., 1996). Základem této organizace je hierarchické uspořádání středisek osídlení, jež je založeno na koeficientu funkční velikosti obce (dále KfV), vyjadřujícím koncentraci primárních střediskových funkcí², mezi které patří funkce obytná, pracovní a obslužná. Po identifikaci jednotlivých center se na základě prostorových vazeb přiřazují jednotlivé obce do spádových oblastí. Ta v podstatě vyjadřuje relativizaci vlastní funkční velikosti měst jejich polohou. Vyjadřuje ovšem také sounáležitost měst (středisek) a jejich zázemí, a to podle hlavních vztahů (regionálních procesů). Zde jsou využita data o dojížděce do zaměstnání, v případě nejednoznačného vymezení bylo přihlíženo k dojížděce do škol. Na základě těchto procesů byla provedena níže uvedená regionalizace ČR.

² **Koeficient funkční velikosti obce (KfV)** je agregátním vyjádřením koncentrace těchto funkcí a je vypočten jako průměr podílů příslušného města (regionu) na celé ČR podle výše zmiňovaných funkcí obce. Pro výpočet

$$KfV = \frac{\left(\frac{POP}{POP_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM}{OPM_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM_SL}{OPM_SL_CR} \cdot 10000 \right)}{3}$$

KfV byl použit následující postup: $KfV = \frac{\left(\frac{POP}{POP_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM}{OPM_CR} \cdot 10000 + \frac{OPM_SL}{OPM_SL_CR} \cdot 10000 \right)}{3}$, kde POP = obytná funkce vyjádřená počtem obyvatel, OPM = obsazená pracovní místa – pracovní funkce vyjádřená počtem pracovních příležitostí v sídle, tzn. zaměstnání minus vyjížděka plus dojížděka, OPM_SL = obsazená pracovní místa ve službách – službová (obslužná) funkce vyjádřená počtem pracovních příležitostí ve službách minus vyjížděka plus dojížděka (vše je bez sektoru lesnictví, zemědělství, průmyslu, stavebnictví, dopravy a spojů). Veličiny končící _CR jsou hodnoty pro celou Českou republiku.

Mapa 1.3: Hamplova sociálně geografická regionalizace 1991

K vytvoření vlastní regionalizace Moravskoslezského kraje se přistoupilo především z důvodu nedokonalého stavu současných administrativních hranic. Hranice vytvořené regionalizací vystihují lépe hranice mezi jednotlivými regiony a mezi obcemi v nich, než uměle vytvořené hranice administrativních celků (POÚ, ORP, okresů), které mohou přirozené prostorové vazby narušit.

Celá regionalizace MSK vychází z dat ze SLDB 2001, přičemž jsou využita data o vyjížděce a dojížděce do zaměstnání, resp. do škol, počty obyvatel a počty ekonomicky aktivních obyvatel dle odvětví. Při regionalizaci byla použita administrativní hranice kraje³ platná k 1. 1. 2005.

Pro všechna sídla v MSK byl spočítán koeficient funkční velikosti. Pro střediska na nejnižší úrovni byla stanovena (dle Hamplovy metodiky) kritická hodnota K_{FV}=5,0, střediska, která dosáhla této hodnoty, jsou uvedena v následující tabulce.

³ Z tohoto důvodu nejsou součástí regionalizovaného území obce Huzová, Norberčany a Moravský Beroun, které se po roce 2005 od Moravskoslezského kraje odpojily.

Tabulka 1.2: Sídla s koeficientem funkční velikosti (KfV) větší než 5,0

Název obce	KfV	Význam střediska	Trvale bydlící obyvatelstvo	Obsazená pracovní místa	Obsazená pracovní místa ve službách
Ostrava	341,3	A	316 744	164 923	53 324
Opava	74,8	B	61 382	37 265	12 473
Havířov	65,6		85 855	20 444	10 141
Karviná	62,5	B	65 141	27 524	9 586
Frydek-Místek	62,1	B	61 400	25 114	10 648
Třinec	41,7	B	38 953	22 894	5 637
Nový Jičín	32,3	B	26 970	16 251	5 295
Orlová	27,8		34 856	9 992	4 112
Krnov	25,6	B	25 764	11 604	3 930
Český Těšín	24,6	B	26 429	8 977	4 235
Bohumín	22,1		23 284	11 454	2 841
Kopřivnice	20,8	B	23 747	10 481	2 470
Bruntál	20,3	B	17 627	8 797	3 633
Frenštát pod Radhoštěm	12,1	C	11 361	6 828	1 578
Hlučín	11,6		14 346	3 858	1 826
Frydlant nad Ostravicí	8,9	C	9 791	3 818	1 325
Rýmařov	8,5	C	9 167	3 753	1 252
Studénka	7,7		10 505	3 387	844
Příbor	7,2		8 754	2 810	1 030
Bílovec	7,0		7 494	2 713	1 141
Odry	6,7	C	7 444	3 153	896
Vítkov	6,6	C	6 337	2 775	1 129
Jablunkov	6,3		5 934	2 491	1 141
Vrbno pod Pradědem	5,4	C	6 244	2 713	631
Petřvald (KA)	5,3		6 811	1 958	724
Stonava	5,146		1 809	5 940	175

Pozn.: Šedě jsou vyznačena centra, která nesplňují všechny funkce střediska. Význam střediska: A = regionální metropole (KfV nad 100), B = regionální středisko vyššího typu (KfV leží mezi 20,0 – 99,9.), C = regionální středisko nižšího typu (KfV mezi 5 až 20)

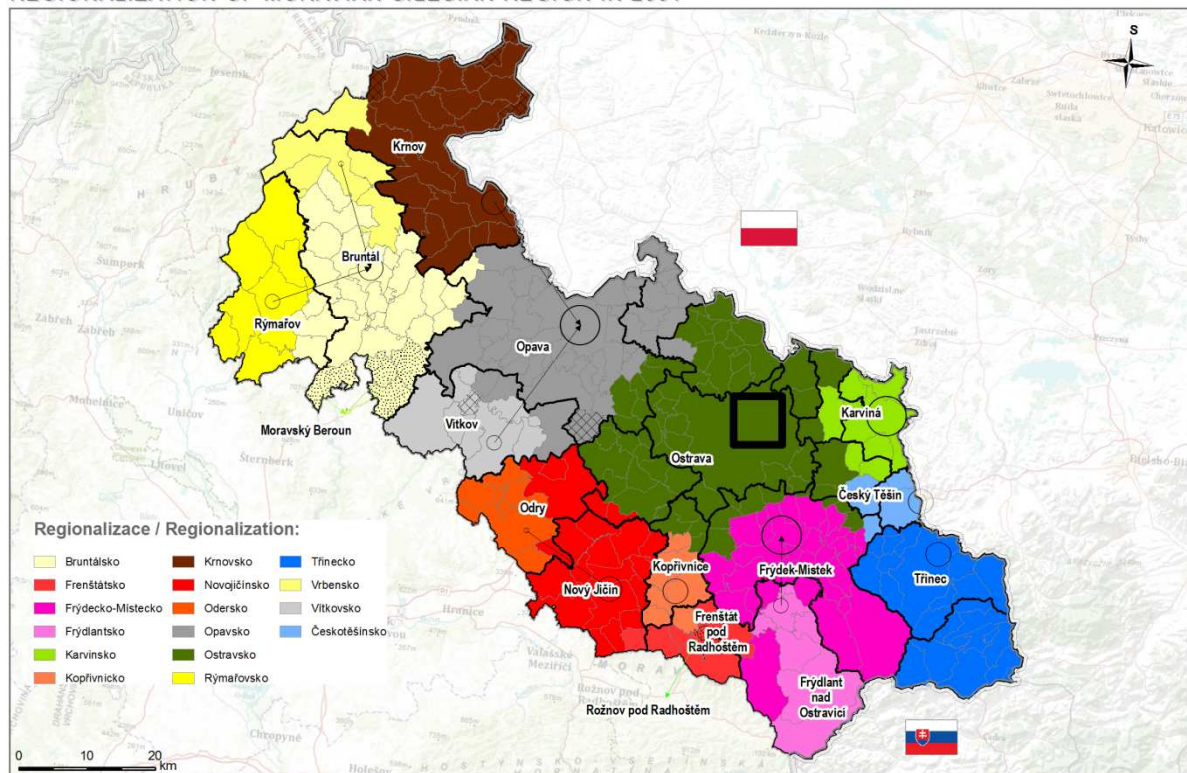
Některá střediska mají méně zastoupenou výrobní funkci v porovnání k funkci obytné. Jedná se především o města v okolí Ostravy (Petřvald v okrese Karviná, Havířov, Orlová, Hlučín), která byla dříve jako obytná zázemí pro osoby zaměstnané v dobývání nerostných surovin a průmyslu v Ostravě, případně v dolech na Karvinsku. Na druhou stranu je u některých sídel převaha výrobní funkce nad obytnou z důvodu existence významných zaměstnavatelů. Sídlo se tak pro své okolí stalo pracovním centrem. Zde lze zařadit následující sídla: Kopřivnice (Akciová společnost TATRA a další firmy lokalizované v místní průmyslové zóně), Bohumín (ŽDB GROUP a.s., ČD a.s.), zčásti také Třinec (těžký průmysl). Extrémním případem je Stonava, která se nemůže počítat jako regionální středisko (míra dojíždky je přes 800 %) ačkoliv KfV je vyšší než 5,0 z důvodu existence dolu v katastru obce. Nadále bude používáno 25 regionálních středisek v rámci MSK.

Ve většině případů byla za centrum považována některá z 25 obcí výše uvedených. Pokud některá obec nespádala podle hodnot dojíždky do některé z výše uvedených 25, tak byla přiřazena do mikroregionu, kam spadá obec, do které dojíždí nejvíce obyvatel z právě regionalizované obce.

Některé obce spadají do mikroregionů mimo MSK – obce Frenštát pod Radhoštěm, Bílčice, Dětřichov nad Bystřicí, Dvorce a Křišťanovice. Město Frenštátu spadá do mikroregionu Rožnov pod Radhoštěm, který leží v okrese Vsetín ve Zlínském kraji. K podobným závěrům při regionalizaci ČR došel i prof. Hampl, u něhož ale mikroregion Rožnov pod Radhoštěm spadá do mezoregionu Ostravsko. Zbylé 4 obce spadají do mikroregionu Moravský Beroun, který je od 1. 1. 2005 součástí Olomouckého kraje. Nakonec však byly i tyto obce přiřazeny do mikroregionů v MSK podle své geografické polohy.

V této fázi tedy existuje rozdělení kraje do 25 regionů, které ovšem stále ještě nejsou finální verzí. Jak je uvedeno výše, některá střediska nespĺňují všechny tři základní funkce, a tak ani mikroregiony kolem nich neodpovídají sociálně geografické regionalizaci. Z tohoto důvodu bylo třeba mikroregiony agregovat do větších celků tak, aby jejich střediska skutečně plnila všechny tři funkce. Opět tak byly vypočítány KfV pro jednotlivé regiony a tyto byly následně seřazeny podle velikosti. Byly vybrány mikroregiony, které nespĺňují kritéria a poté v závislosti na vyjíždě z obcí těchto regionů byly obce přiřazeny do mikroregionů s plnohodnotným střediskem. Tímto jsme získali regionální rozdělení MSK na nejnižší prostorové úrovni do 16 mikroregionů s jejich středisky.

REGIONALIZACE MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE V ROCE 2001
REGIONALIZATION OF MORAVIAN SILESIA REGION IN 2001

Spádovosti k obcím mimo MSK
Směry / Directions

- Bilčice - Moravský Beroun
- Dvorce - Moravský Beroun
- Dětičich nad Bystřicí - Moravský Beroun
- Frenštát p. Radhoštěm - Rožnov p. Radh.
- Křišťanovice - Moravský Beroun

Obce, které jsou vyznačeny odlišnou
výplní jsou do daných regionů přiřazeny
podle geografického hlediska.

Topografický podklad / Topographic base:
<http://www.arcgisonline.com>

Název střediska / Name of center: Vztahy podřízenosti:

- Makroregionální
- Mikroregionální velmi silná
- Mikroregionální silná
- Mikroregionální střední
- Mikroregionální slabá

→ Vztahy podřízenosti

Obce mimo MSK:

Moravský Beroun
Rožnov pod Radhoštěm

Typ obce / Type of municipality:

- ▨ Obce s minimální dojíždkou
- ▨ Obce spadající do jiného kraje

Administrativní hranice
Administration boundaries:

- hranice ČR
boundary of the Czech Republic
- hranice ORP
boundaries of municip. with ext. compet.
- hranice obcí
boundaries of municipalities

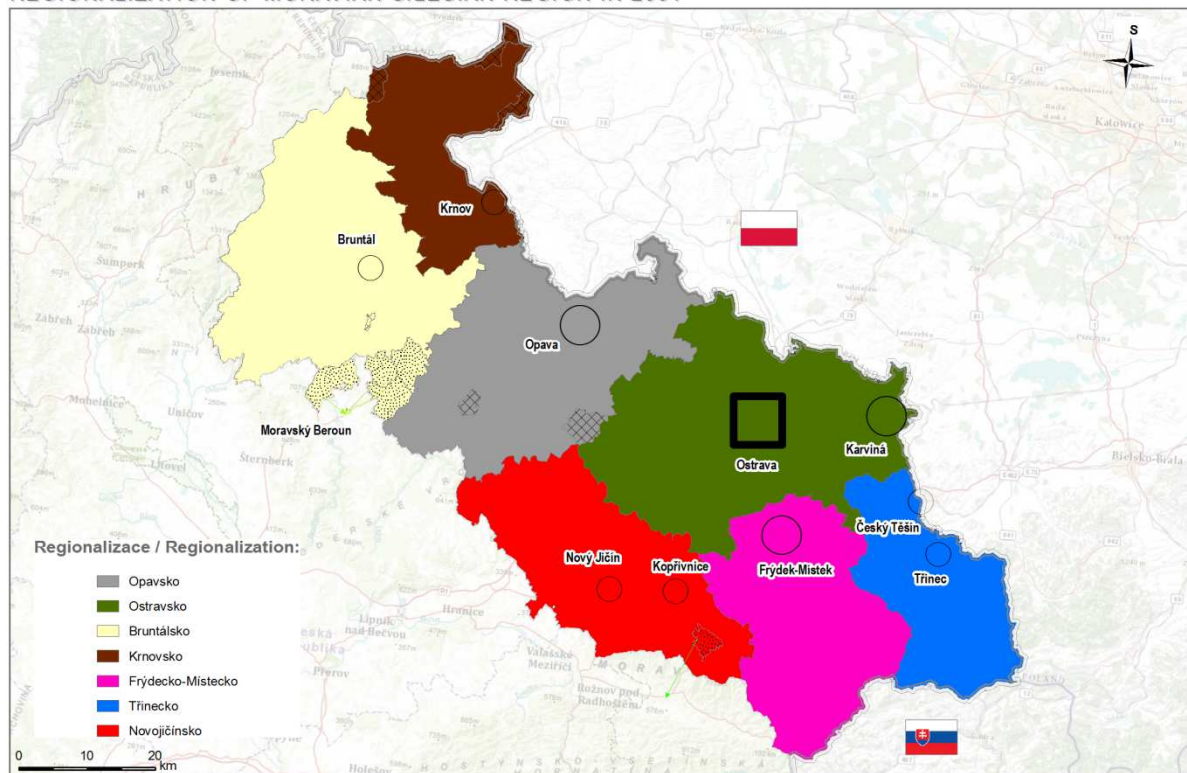
Zdroj dat / Data sources: ČSÚ, SLDB 2001 (CENSUS 2001)
Institut geoinformatiky VŠB-TU Ostrava
Geoinformatic Institute Technical University of Ostrava
Administrativní hranice platné k 1.7.2010
Administration boundaries valid as of 1.7.2010
Souřadnicový systém S-JTSK
Coordinate system S-JTSK

Mapa 1.4: Sociálně geografická regionalizace MSK - nejnižší úroveň (včetně hranice obcí a ORP)

I tato střediska je však nutné rozdělit podle jejich důležitosti. Hlavní roli hraje v MSK Ostrava jako středisko „vyššího řádu“, lze ji v podmínkách ČR nazvat centrem velkoměstského typu. Druhou hierarchickou úroveň reprezentuje skupina silnějších a velmi silných mikroregionálních center, u kterých se pohybuje hodnota KfV mezi 20,0 – 99,9. Nejnižší kategorii pak tvoří skupina středních a vedlejších středisek na mikroregionální úrovni, u kterých se pohybuje KfV mezi 10,0 – 19,9, resp. 0,0 – 9,9.

Dalším krokem bylo vytvoření regionalizace MSK na střední úrovni. Zde bylo vybráno 7 regionálních center v závislosti na výsledku regionalizace na nejnižší úrovni. Mezi tato centra patří Ostrava, Bruntál, Krnov, Nový Jičín, Frýdek-Místek, Opava a Třinec. K těmto sídlům byly potom přiřazeny další obce a to opět podle výše zmíněné metodiky (vyjíždka a dojíždka zaměstnanců).

REGIONALIZACE MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE V ROCE 2001
REGIONALIZATION OF MORAVIAN SILESIA REGION IN 2001

Spádovosti k obcím mimo MSK
Směry / Directions

- Bilčice - Moravský Beroun
- Dvorce - Moravský Beroun
- Dětichov nad Bystřicí - Moravský Beroun
- Frenštát p. Radhoštěm - Rožnov p. Radh.
- Křišťanovice - Moravský Beroun

Obce, které jsou vyznačeny odlišnou výplní jsou do daných regionů přiřazeny podle geografického hlediska.

Topografický podklad / Topographic base:
<http://www.arcgisonline.com>

Název střediska / Name of center:

- Makroregionální
- Mikroregionální velmi silná
- Mikroregionální silná

Vztahy podřízenosti:

Obce mimo MSK:
Moravský Beroun
Rožnov pod Radhoštěm

Typ obce / Type of municipality:

- Obce s minimální dojížděkou
- Obce spadající do jiného kraje

Administrativní hranice
Administration boundaries:

- hranice ČR
boundary of the Czech Republic

Zdroj dat / Data sources: ČSÚ, SLDB 2001 (CENSUS 2001)
Institut geoinformatiky VŠB-TU Ostrava
Geoinformatic institution Technical university of Ostrava
Administrativní hranice platné k 1.7.2010
Administration boundaries valid as of 1.7.2010
Souřadnicový systém S-JTSK
Coordinate system S-JTSK

Mapa 1.5: Sociálně geografická regionalizace MSK - střední úroveň

Z výsledku je na první pohled patrné neexistující centrum v Karviné a existence velkého mikroregionu se sídlem v Ostravě. Tento krok byl převzat z Hamplovy metodiky, který také nepočítal s Ostravou jako obcí, ale jako s aglomerací Ostravy + okres Karviná (bez obce Český Těšín) + Šenov + Vratimov. Toto může být převzato, jelikož obce v tomto regionu již stavebně a funkčně splynuly a chybí pouze administrativní splynutí.

Také zde byla centra rozdělena podle jejich důležitosti. V regionalizaci na této úrovni existuje vazba mezi dvěma středisky a to mezi Krnovem a Opavou, kde Krnov je závislý podle dat o vyjížděce na Opavě.

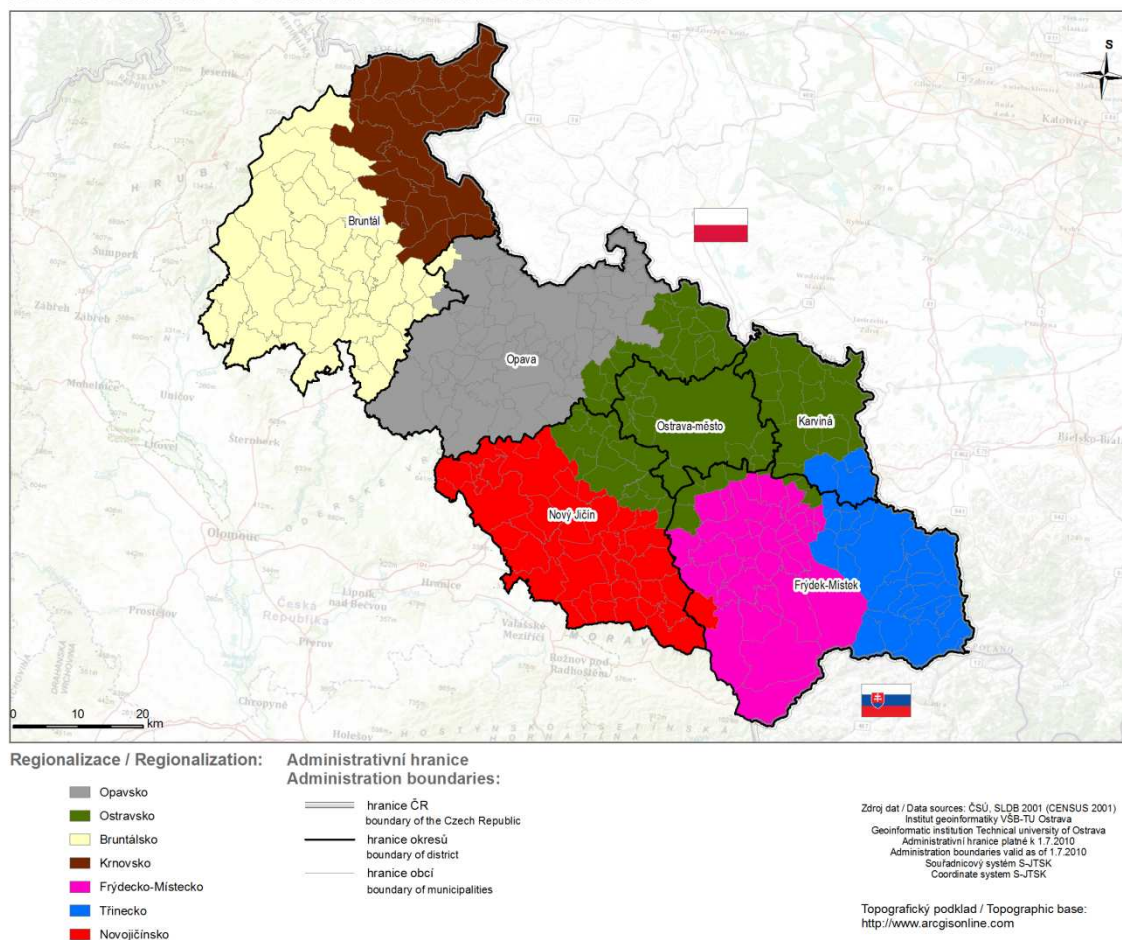
Výsledkem regionalizace na nejvyšší prostorové úrovni v rámci Moravskoslezského kraje je tedy jedno mezoregionální středisko Ostrava. V druhé úrovni je kraj rozdělen do 7 mikroregionů se středisky v Bruntále, Frýdku-Místku, Krnově, Novém Jičíně, Opavě, Ostravě a Třinci. Třetí nejnižší úroveň se skládá z 16 mikroregionálních center a jejich spádových oblastí.

1.2.2 Porovnání přirozených a administrativních regionů

I když v současné době státní správa nepracuje s úrovní okresů, jsou stále tyto jednotky předmětem statistického zjišťování, proto je zde věnována pozornost i této administrativní úrovni. V porovnání vymezení střední úrovně regionalizace s hranicemi okresů docházíme k následujícím závěrům: Okres Bruntál je rozdělen do dvou mikroregionů – Bruntálsko a Krnovsko. Krnovsko je však závislé na Opavě. Hranice mezi mikroregiony Bruntálsko a Krnovsko a mikroregionem Opavsko jsou totožné s hranicemi okresů Opava a Bruntál. Existují zde dva rozdíly – první v obci Svobodné Heřmanice, která administrativně spadá do okresu Bruntál, ale podle výsledku regionalizace spadá do mikroregionu Opavsko, a dále u obce Sosnová, která od 1. 1. 2007 spadá do okresu Opava, ale podle regionalizace patří do mikroregionu Bruntálsko, jelikož z této obce převážná většina obyvatel dojíždí do Horního Benešova a ten spadá do mikroregionu Bruntálsko. Pokud by se při regionalizaci pracovalo i s okolními okresy mimo MSK, byly by obce, které jsou v předcházející mapě vyznačeny tečkovanou texturou, přiřazeny ke kraji Olomouc, k mikroregionu Moravský Beroun. Jedná se o obce Bílčice, Dětrichov nad Bystřicí, Dvorce a Křišťanovice.

Při porovnání střední úrovně regionalizace s hranicemi ORP se území Bruntálska rozkládá na dvě ORP – Rýmařov a Bruntál. Do mikroregionu Bruntálsko však spadají obce Heřmanovice (ORP Krnov) a Sosnová (ORP Opava) a naopak obec Svobodné Heřmanice spadá do ORP Krnov.

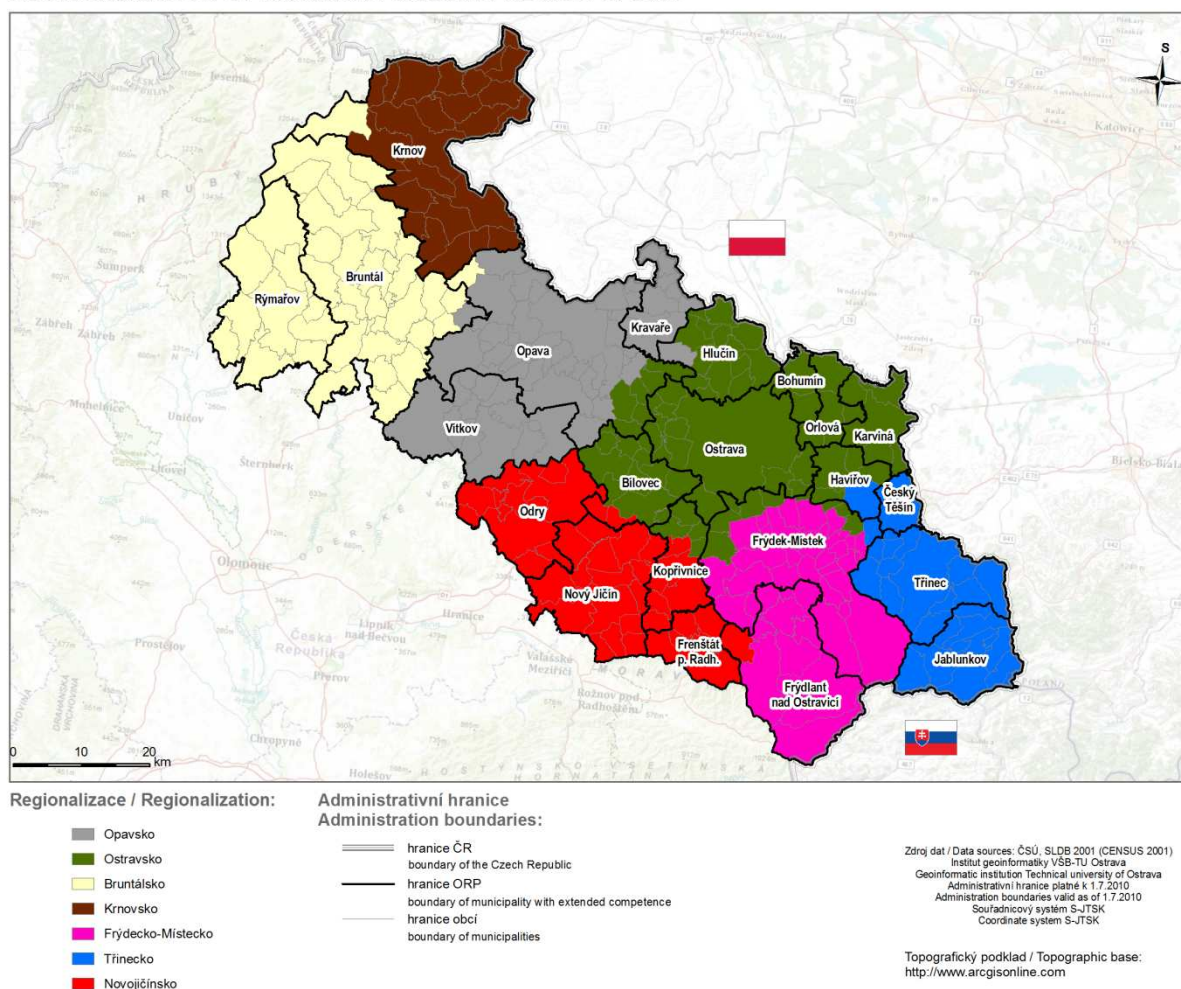
REGIONALIZACE MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE V ROCE 2001
REGIONALIZATION OF MORAVIAN SILESIAN REGION IN 2001

Mapa 1.6: Porovnání regionalizace s hranicemi okresů (včetně hranic obcí)

Velkou odlišnost, kterou lze v regionalizaci oproti administrativním hranicím okresů a do jisté míry i ORP nalézt, je velikost mikroregionu se střediskem v Ostravě. Tento rozdíl ve výsledcích poukazuje na problém z historie. Hranice okresů byly stanoveny zákonem č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. Při plánování těchto hranic vznikl problém při vymezení území dvou okresů - Ostrava-město a Karviná. Existovaly dvě možné varianty, jak se s touto situací vyrovnat. První z nich bylo vytvořit okres Ostrava-město, který se bude skládat jen ze samotného města, a potom velký okres Ostrava-venkov, který bude obsahovat okolní vesnice a města. Tento plán však narazil na neochotu především z vedení větších měst v regionu, především u Karviné, a tak byly nakonec vytvořeny okresy Ostrava-město a Karviná. Zbývající obce v okolí Ostravy byly přiřazeny do okolních okresů, což vyvolalo řadu problémů, mezi nimiž lze jmenovat například zrušení regionální dopravy mezi Ostravou a okolními obcemi (tramvaj mezi Ostravou a Hlučínem a Klimkovicemi), dovoz zemědělských výrobků z okolních okresů do okresu Ostrava-město, atd.

REGIONALIZACE MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE V ROCE 2001
REGIONALIZATION OF MORAVIAN SILESIAN REGION IN 2001

Mapa 1.7: Porovnání regionalizace s hranicemi SO ORP (včetně hranic obcí)

Výsledek regionalizace podporuje první variantu. Velký mikroregion s centrem v Ostravě, do kterého spadá celý okres Ostrava-město, většina okresu Karviná (kromě Českého Těšína a Chotěbuzi) a potom části okresů Frýdek-Místek, Nový Jičín a Opava. Mikroregion se tedy skládá z ORP Ostrava,

Hlučín (mimo Dolní Benešov), Bohumín, Orlová, Karviná, Havířov, Bílovec (mimo Kujavy a Pustějov) a malé části ORP Frýdek-Místek, Kopřivnice a Opava.

Okres Frýdek-Místek je také rozdělen na dva mikroregiony, kterými jsou region Třinecko (POÚ Český Těšín, Třinec a Jablunkov) a Frýdecko-Místecko (většina POÚ Frýdek-Místek a POÚ Frýdlant nad Ostravicí). Toto rozdělení je mnohem realističtější. V roce 1960 byl vytvořen velký okres Frýdek-Místek hlavně z důvodu velké koncentrace obyvatel polské národnosti v okolí Třinecka a Českotěšínska. Vytvořením velkého okresu zabránila komunistická vláda "ovládnutí" tohoto území Poláky a promísila obyvatelstvo lidmi z Frýdecko-Místecka. Také hranice ORP krásně kopírují hranice třineckého a frýdecko-místeckého mikroregionu. Hranice mezi okresem Frýdek-Místek a Nový Jičín odpovídají hranici mezi mikroregionem Frýdecko-Místecko a Novojičínsko. O rozdílu v hranici s okresem Ostrava-město již byla řeč. Zajímavé je také přiřazení Českotěšínska (Český Těšín a Chotěbuz) do mikroregionu Třinecko oproti jeho administrativnímu přiřazení do okresu Karviná.

U okresu Nový Jičín nedošlo k žádným větším změnám, kromě již zmíněného posunutí hranice s okresem Ostrava-město a tedy zmenšení území ze severovýchodní strany. Novojičínský mikroregion se skládá z hlediska ORP z ORP Odry, Nový Jičín, Frenštát pod Radhoštěm a většiny ORP Kopřivnice.

Při porovnání administrativního rozložení dle titulu pověřených obecních úřadů s mikroregiony, stejně jako u regionalizace na střední prostorové úrovni, také zde vychází relativně přesně hranice mezi mikroregiony a POÚ v západní a východní části MSK. Střed kraje je opět pod velkým vlivem Ostravy jako centra kraje, i když v menším měřítku než u vyšší úrovni.

Krnovsko vychází na území tří pověřených obecních úřadů – POÚ Osoblaha, Krnov a Město Albrechtice, ale bez obce Heřmanovice. Vrbenko odpovídá zcela POÚ Vrbno pod Pradědem a navíc obsahuje obec Heřmanovice, která administrativně spadá do POÚ Město Albrechtice. Území mikroregionu Rýmařovsko je zmenšeno oproti POÚ Rýmařov o 3 obce (Břidličná, Rýžoviště a Velká Štáhle). Bruntálsko se skládá právě z oněch tří obcí spadajících administrativně do POÚ Rýmařov, dále z POÚ Bruntál a Horní Benešov. Hranice na severu mikroregionu přesně souhlasí s administrativním členěním POÚ.

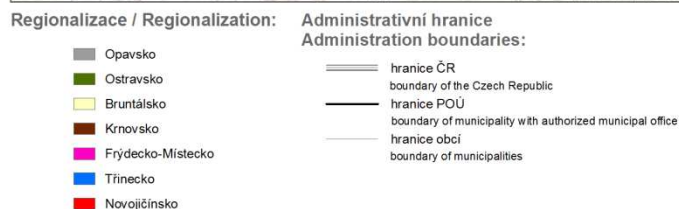
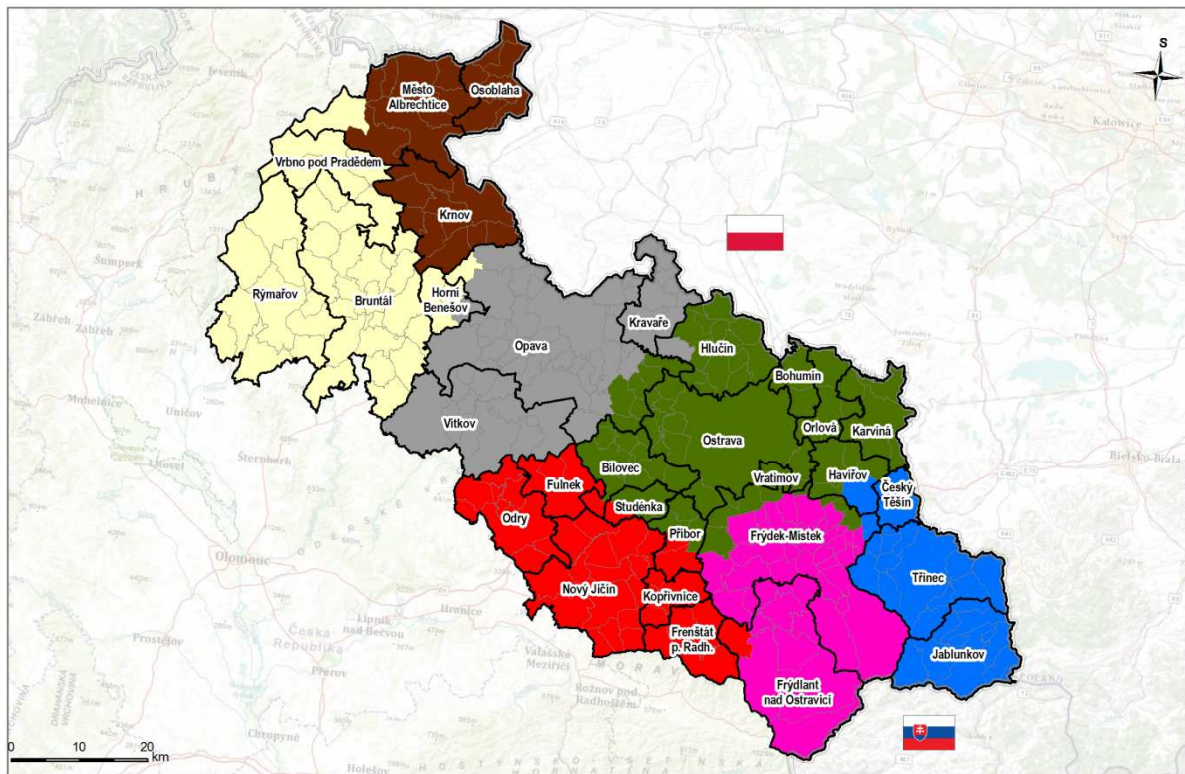
Opavsko obsahuje většinu POÚ Opava (část zabírá Ostravsko), Kravaře, část POÚ Vítkov (obce Moravice, Melč a Březová) a obec Dolní Benešov. Vítkovsko oproti POÚ Vítkov je zmenšen o ony 3 obce, které spadají do mikroregionu Opavsko. Odersko odpovídá z většiny POÚ Odry, jen je zmenšen o obec Mankovice.

Novojičínsko zahrnuje POÚ Nový Jičín bez obce Mořkov a celý POÚ Fulnek a obec Kujavy z POÚ Bílovec, obec Pustějov z POÚ Studénka a obec Mankovice z POÚ Odry. Do mikroregionu Kopřivnicko je řazen POÚ Kopřivnice, polovina POÚ Příbor (obce Skotnice a Příbor) a obec Lichnov z POÚ Frenštát pod Radhoštěm. Frenštátsko obsahuje POÚ Frenštát pod Radhoštěm bez obce Lichnov a navíc s obcemi Mořkov a Kunčice pod Ondřejníkem.

Velký mikroregion Ostravsko je složen z území pověřených obecních úřadů Ostrava, Hlučín (bez Dolního Benešova), Bohumín, Vratimov, části POÚ Orlová (Dolní Lutyně a Petřvald), poloviny POÚ Havířov (Havířov a Horní Bludovice), poloviny POÚ Příbor (Kateřinice, Trnávka, Mošnov a Petřvald), části POÚ Bílovec (Jistebník, Bravantice, Bítov a Tísek), části POÚ Opava (Těškovice,

Kyjovice, Pustá Polom, Budišovice, Hrabyně a Háj ve Slezsku) a severní části POÚ Frýdek-Místek (Žermanice, Soběšovice, Dolní Domaslavice, Kaňovice, Řepiště, Paskov, Krmelín, Brušperk a Fryčovice). Do Karvinska je zařazen POÚ Karviná, polovina Orlové (Orlová a Doubrava) a polovina Havířova (Horní Suchá a Albrechtice).

REGIONALIZACE MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE V ROCE 2001
REGIONALIZATION OF MORAVIAN SILESIAN REGION IN 2001

Zdroj dat / Data sources: ČSÚ, SLDB 2001 (CENSUS 2001)
Institut geoinformatiky VŠB-TU Ostrava
Geoinformatic institution Technical university of Ostrava
Administrativní hranice platné k 1.7.2010
Souřadnicový systém S-JTSK
Coordinate system S-JTSK

Topografický podklad / Topographic base:
<http://www.arcgisonline.com>

Mapa 1.8: Porovnání regionalizace s hranicemi POÚ (včetně hranic obcí)

Frýdecko-Místecko se skládá z velké části POÚ Frýdek-Místek (bez severní části, která spadá do Ostravska) a navíc z POÚ Frýdlant nad Ostravicí zahrnuje obce Čeladná, Metylovice a Janovice. Frýdlantsko odpovídá POÚ Frýdlant nad Ostravicí, ale bez obcí Čeladná, Metylovice, Janovice a Kunčice pod Ondřejníkem. Českotěšínsko zahrnuje POÚ Český Těšín, obec Těrlicko (z POÚ Havířov) a obec Třanovice (z POÚ Frýdek-Místek). Posledním v seznamu mikroregionů je Třinecko, kterému přesně odpovídá území POÚ Třinec a Jablunkov.

1.2.3 Sídlní hierarchie SO ORP v Moravskoslezském kraji

V předchozí části byla ukázána problematika administrativního rozdělení území na správní obvody obcí s rozšířenou působností. Přesto se budeme muset tomuto rozdělení dále věnovat, jelikož na tyto obvody je přenesen výkon státní správy nejen v oblasti územního plánování. Klíčovým problémem je velká neporovnatelnost těchto administrativních jednotek. Nejmenší správní obvod MSK je SO ORP Vítkov s necelými 14 tis. obyvateli a oproti tomu SO ORP Frýdek Místek má 110 tis. obyvatel a SO ORP Opava má **téměř** 102 tis. obyvatel. Záměrně jako příklad nebyl použit SO ORP Ostrava se svými **téměř 327** tis. obyvateli. Větší problém lze spatřovat v počtu obcí v rámci správních obvodů, kdy na jedné straně jsou správní obvody se **2 či 3** obcemi (SO ORP Bohumín, SO ORP Český Těšín, **SO ORP Orlová**), na straně druhé je SO ORP Opava se 41 obcemi. Tento rozdíl je extrémněji patrný, pokud se podíváme na úroveň ČR, kde např. SO ORP Znojmo má 111 obcí.

Tabulka 1.3: Sídlní hierarchie SO ORP Moravskoslezského kraje k 31.12.2013 (aktualizace 2014)

Název ORP	Rozloha	Počet obyvatel	Počet obcí	Obce se statusem města	Hustota obyvatelstva na 1 km ²	Hustota obcí na 100 km ²	Stupeň urbanizace
Bohumín	72,9	34 037	3	2	466,6	4,1	84,9
Bruntál	629,6	37 786	31	4	60,0	4,9	66,4
Český Těšín	44,4	26 210	2	1	590,3	4,5	95,4
Frenštát pod Radhoštěm	98,7	19 135	6	1	193,9	6,1	56,8
Frýdek-Místek	480,2	110 645	37	3	230,4	7,7	58,7
Frýdlant nad Ostravicí	317,4	24 062	11	1	75,8	3,5	40,6
Havířov	88,2	91 151	5	1	1 033,5	5,7	83,5
Hlučín	165,3	40 284	15	2	243,7	9,1	45,1
Jablunkov	176,0	22 773	12	1	129,4	6,8	25,1
Karviná	105,6	68 249	4	1	646,3	3,8	83,3
Kopřivnice	121,3	41 209	10	3	339,7	8,2	83,8
Kravaře	100,6	21 280	9	1	211,5	8,9	31,7
Krnov	574,5	41 370	25	3	72,0	4,4	68,1
Nový Jičín	275,4	48 453	16	1	175,9	5,8	48,9
Odry	224,0	17 217	10	2	76,9	4,5	76,6
Opava	567,1	101 750	41	2	179,4	7,2	62,2
Orlová	45,1	38 693	3	2	857,9	6,7	96,8
Ostrava	331,5	326 874	13	4	986,0	3,9	95,8
Rýmařov	332,3	16 016	11	2	48,2	3,3	74,2
Třinec	234,7	55 057	12	1	234,6	5,1	65,5
Vítkov	279,9	13 696	12	2	48,9	4,3	65,0
Moravskoslezský kraj	5 427,1	1 221 832	300	42	225,1	5,5	73,6

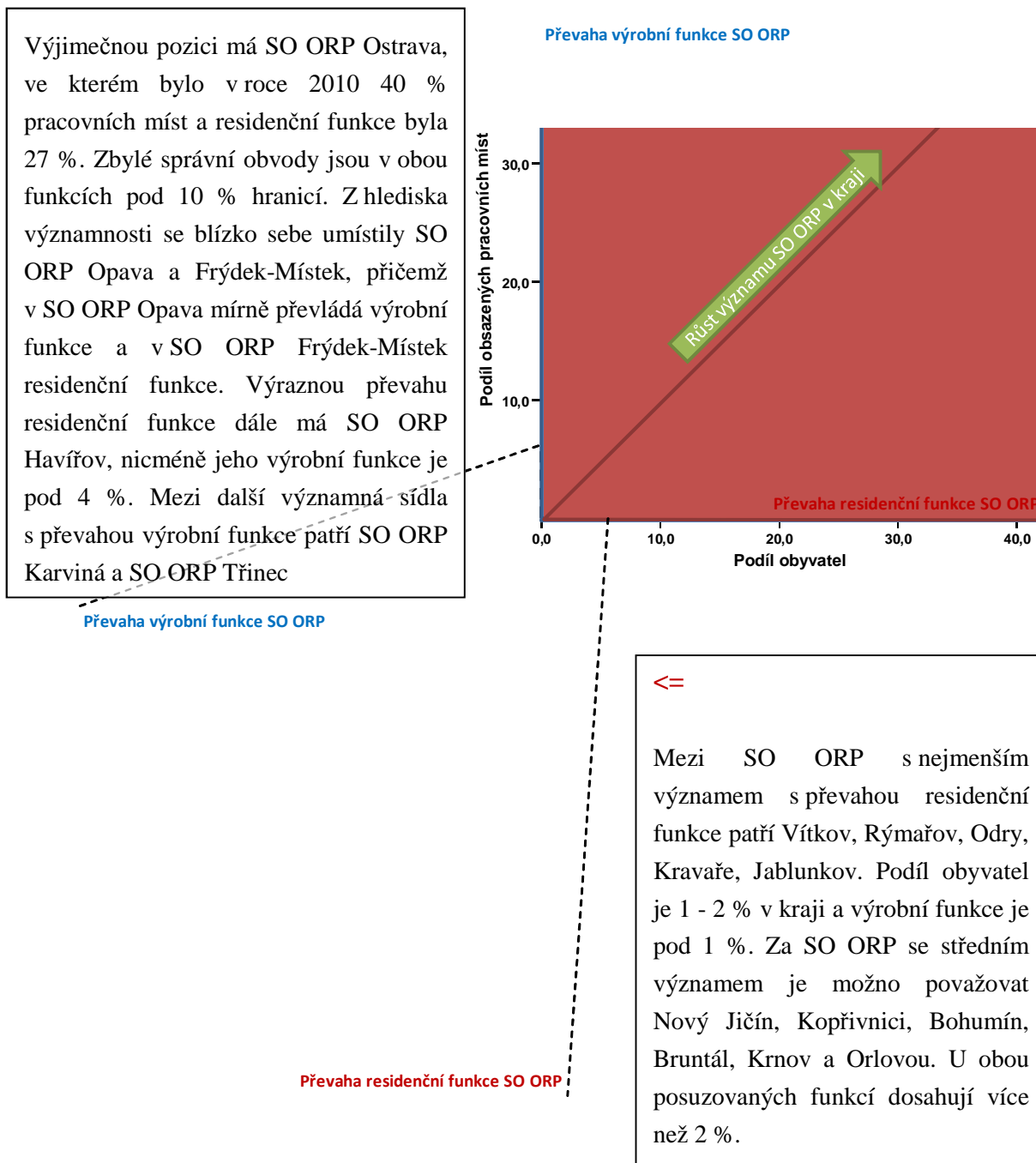
Pozn.: Pro stanovení stupně urbanizace byl využit legislativní přístup, tj. za města jsou považovány všechny obce se statusem města (např. Andělská Hora získala status města v roce 2008, ačkoliv má 366 obyvatel). K 1.1. 2011 se po 40 letech osamostatnila obec Libhošť oddělením od Nového Jičína.

Ve výše uvedené tabulce jsou základní charakteristiky SO ORP v rámci MSK a jsou vidět výrazné rozdíly v charakteru jednotlivých ORP, a to jak z pohledu hustoty obyvatelstva (míra zalidnění), tak hustoty obcí i stupně urbanizace. Rovněž jsou výrazné rozdíly ve velikosti obcí patřících k jednotlivým SO ORP. **Pro příklad je možné porovnat SO ORP Český Těšín či SO ORP Orlová, kde stupeň urbanizace dosahuje hodnoty vyšší než 95 % s SO ORP Jablunkov se stupněm**

urbanizace 25 %. Značné rozdíly jsou dány rozdílnou lokalizací a rozlohou správních obvodů – obvody v horských oblastech vykazují jiné hodnoty než obvody v pánevích oblastech.

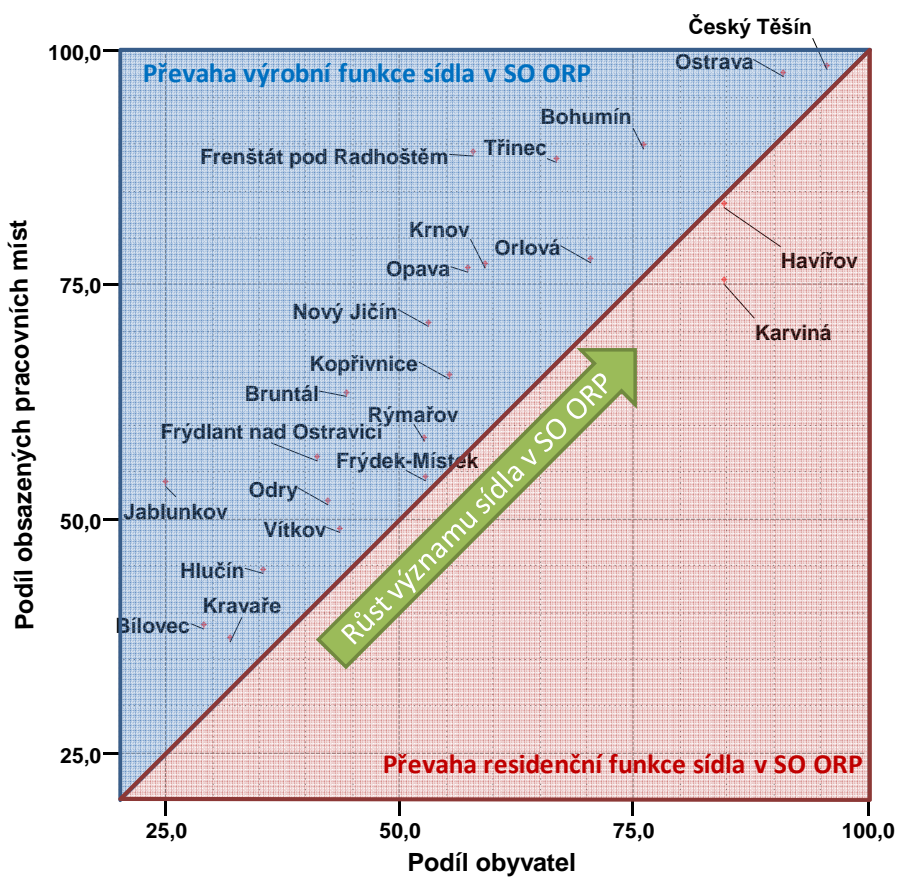
Pro stanovení významu obce resp. celého SO ORP v kraji po roce 2001 musíme vycházet pouze z funkce **rezidenční** a výrobní, jelikož neexistují údaje o obslužné kapacitě obce, které byly využity při výpočtu KfV u regionalizace. Význam SO ORP je dán podílem na dané funkci ve správním území na celkové úrovni v Moravskoslezském kraji.

Obrázek 1.1: Význam SO ORP v rámci kraje

Význam města (tj. obce s rozšířenou působností) v rámci jeho správního obvodu stanovíme na základě jeho podílu na počtu trvale bydlících obyvatel a na počtu obsazených pracovních míst v rámci celého správního obvodu. Výrazně dominantní residenční funkci v rámci SO ORP mají města Havířov a Karviná. U ostatních měst v kraji převládá výrobní funkce. Při hodnocení významu jednotlivých měst se musí přihlídnout k počtu obcí, které spadají do jejich rozšířené působnosti (např. SO ORP Český Těšín má 2 obce). Významnost města je přímo úměrná stupnici 1 až 100 ve dvou osách. Z níže uvedeného grafu vyplývá menší význam měst Bílovec a Kravaře, kde výrobní i residenční funkce je pod 40 %.

Obrázek 1.2: Význam sídla SO ORP v rámci správního obvodu

1.2.4 Vývoj významu přirozených regionů a měst

Od poslední čtvrtiny 20. století přecházejí ekonomicky vyspělé země ze stadia průmyslové společnosti na postindustriální. Dochází k výrazné polarizaci území a růstu regionálních disparit. Situace vede k proměně stávajících sociálních struktur a způsobů práce. Zapadáme hlouběji do majetkové, mocenské a sociální nesouměřitelnosti, která se projevuje i v prostorové struktuře osídlení a změnami ve významu sídel.

Podobně jako v předchozí části budeme vyčíslovat význam obcí pomocí koeficientu funkční velikosti (KfV). KfV vyjadřuje koncentraci primárních střediskových funkcí. Do výpočtu byla zahrnuta obytná funkce, vyjádřena počtem obyvatel, a pracovní funkce, vyjádřena obsazenými pracovními místy. KfV je agregátním vyjádřením koncentrace těchto funkcí. Z důvodu starších dat obsazených pracovních míst ve službách z roku 2001 nebyl tento ukazatel do výpočtu zahrnut.

Vývoj významu přirozených regionů

Pro vyjádření vývoje významu přirozených regionů byly porovnány koeficienty funkční velikosti za roky 2004 a 2010, což znázorňuje tabulka 1.4. Je patrné, že v porovnání s daty ČR roste výrazněji význam regionu Ostravsko oproti jiným regionům v Moravskoslezském kraji. Dalším regionem, u kterého byl zaznamenán růst v posledních 7 letech, je Frýdecko-Místecko, nepatrný růst byl zaznamenán také v regionu Kopřivnicko a Českotěšínsko. Naopak pokles vykazuje zejména Karvinsko, dále pak Novojičínsko, Opavsko a Krnovsko.

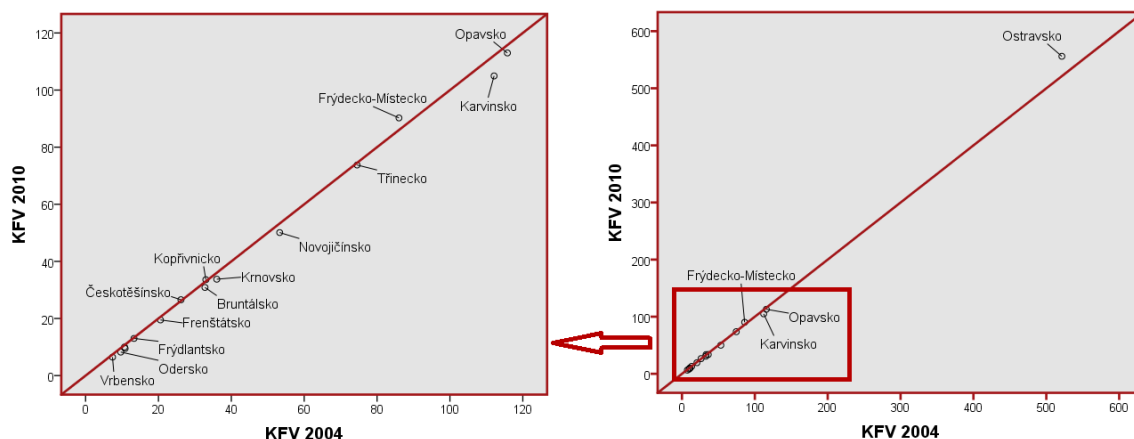
Tabulka 1.4: Koeficient funkční velikosti regionů vztážen k ČR

Název regionu	RKfV		
	rok 2004	rok 2010	rozdíl 2010 - 2004
Ostravsko	521,29	556,03	34,74
Frýdecko-Místecko	86	90,25	4,25
Kopřivnicko	33,01	33,59	0,58
Českotěšínsko	26,17	26,56	0,39
Frýdlantsko	13,29	13,01	-0,28
Vítkovsko	10,68	9,99	-0,69
Třinecko	74,52	73,75	-0,77
Vrbensko	7,39	6,46	-0,93
Frenštátsko	20,55	19,48	-1,07
Rýmařovsko	10,86	9,5	-1,36
Odersko	9,65	8,23	-1,42
Bruntálsko	32,77	30,86	-1,91
Krnovsko	36,01	33,75	-2,26
Opavsko	115,76	112,99	-2,77
Novojičínsko	53,26	50,09	-3,17
Karvinsko	112,12	104,96	-7,16

Zdroj: PROCES

Níže uvedený obrázek znázorňuje nejen, zdali jednotlivé regiony v průběhu let posilují či slábnou v porovnání s Českou republikou, ale také patrný výrazný rozdíl mezi Ostravou a ostatními regiony v kraji.

Obrázek 1.3: Vývoj významu přirozených regionů v porovnání s ČR

Vývoj významu měst

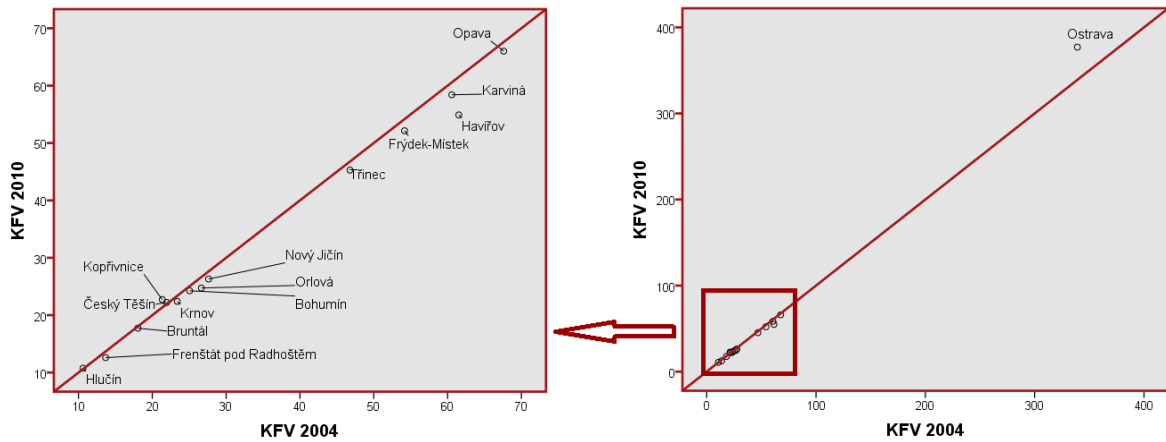
Pro porovnání vývoje významu měst Moravskoslezského kraje s Českou republikou, byla vybrána města s nejvyššími hodnotami KFV. V posledních sedmi letech je patrný výrazný růst významu Ostravy. Roste také význam Kopřivnice, kde po ekonomické recesi opět narůstá počet zaměstnanců u podniků TATRA, a.s. a BROSE CZ spol. s r.o. Mírný nárůst významu je u měst Český Těšín a Hlučín. U města Český Těšín je způsoben především nárůstem zaměstnanosti v lehkém průmyslu a ve službách. U města Hlučín došlo kromě nárůstu počtu pracovních míst i mírnému růstu residenční funkce. Nejvýraznější pokles je u města Havířov, kde v sledovaném období klesá jak počet obyvatel, tak i počet obsazených pracovních míst. V Karviné a Frýdku-Místku je zaznamenán také významnější pokles, který je ovlivněn poklesem počtu obyvatel v Karviné o 3,55 % a ve Frýdku-Místku o 2,83 %.

Tabulka 1.5: Koefficient funkční velikosti sídel vztahen k ČR

Název obce	2004	2010	rozdíl 2010 - 2004
Ostrava	339,05	377,10	38,05
Kopřivnice	21,35	22,72	1,37
Český Těšín	21,94	22,21	0,27
Hlučín	10,61	10,75	0,14
Bruntál	18,04	17,72	-0,32
Bohumín	25,07	24,24	-0,83
Krnov	23,38	22,39	-0,99
Frenštát pod Radhoštěm	13,68	12,59	-1,08
Nový Jičín	27,63	26,29	-1,33
Třinec	46,78	45,29	-1,49
Opava	67,61	66,02	-1,59
Orlová	26,63	24,73	-1,90
Frýdek-Místek	54,17	52,13	-2,04
Karviná	60,57	58,41	-2,16
Havířov	61,52	54,89	-6,63

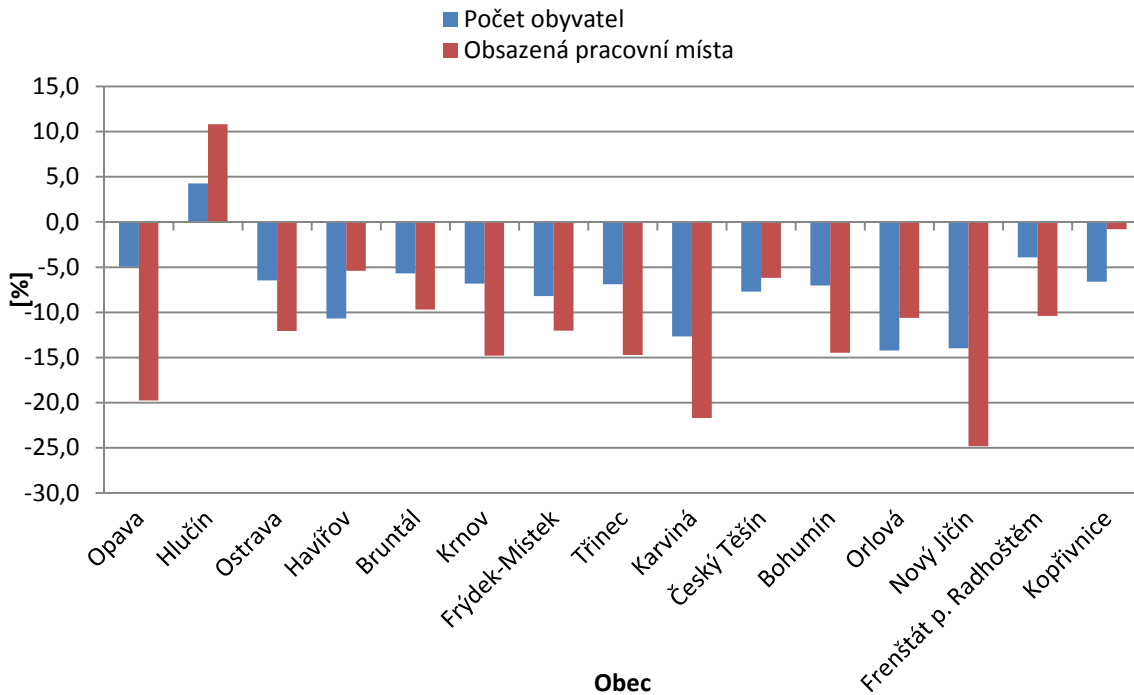
Zdroj: PROCES

Obrázek 1.4: Vývoj významu sídel v porovnání s ČR

Následující graf znázorňuje vývoj počtu obyvatel a obsazených pracovních míst ve vybraných obcích MSK mezi roky 2001 až 2011.. Tyto ukazatele mají zásadní vliv při posuzování významu sídel v Moravskoslezském kraji. Je patrné, že **jedinou z vybraných obcí, kde vzrostl počet OPM (10,8 %), je Hlučín**. Naopak největší pokles obsazených pracovních míst (pokles o **téměř 25 %**), je zaznamenán v **Novém Jičíně**. Hlučín je jako jediná obec, kde došlo v průběhu let k nárůstu počtu obyvatel (**o 4,3 %**). Největší pokles počtu obyvatel byl naopak zaznamenán v Orlové (**pokles o 14,2 %**).

Graf 1.5: Vývoj počtu obyvatel a obsazených pracovních míst ve vybraných obcích MSK mezi roky 2001 – 2011 (aktualizace 2014)

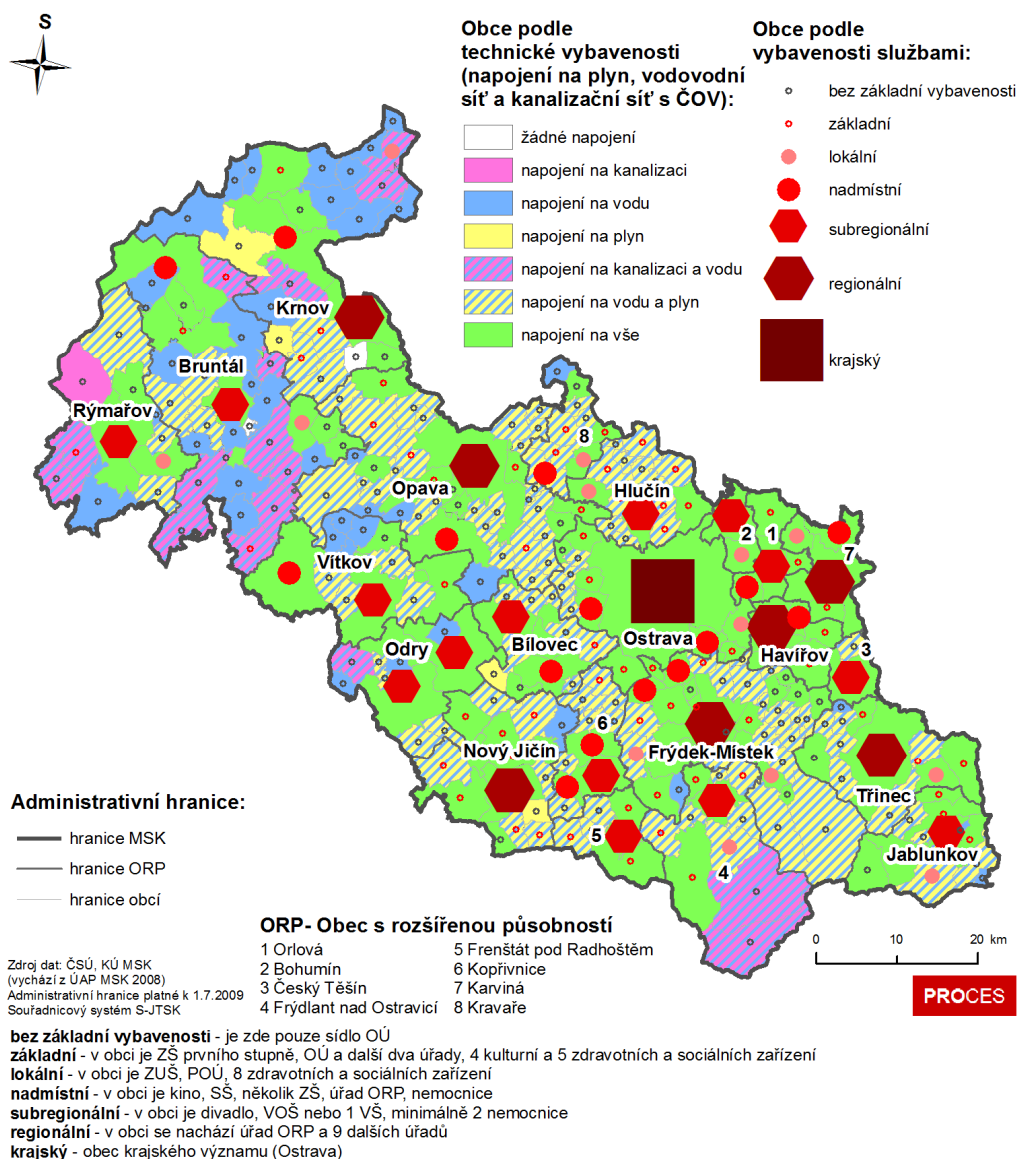

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

1.2.5 Komplexní klasifikace obcí

Komplexní klasifikace obcí v rámci Moravskoslezského kraje založena na vybavenosti občanskou infrastrukturou a technickou vybaveností vypovídá, že obce v Moravskoslezském kraji mají výrazně lepší vybavenost než obce v ostatních krajích. Je to především z důvodu převahy větších sídel. Dle Malého lexikonu obcí z roku 2008 pouze dvě obce nebyly vybaveny připojením na plynovod, vodovod a kanalizaci. Konkrétně se jedná o Dlouhou Stráň a Býkov-Láryšov. 37 % obcí má komplexní technické vybavení. Současná data nám neumožňují stanovit rozsah napojení jednotlivých bytů na technickou infrastrukturu. To bude možné až z dat ze Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011. Komplexní napojení je především v rámci Ostravské aglomerace, která je definována v kapitole 1.7. V rámci kraje je i výrazně větší vybavenost službami nadmístního významu, jak je znázorněno v následujícím kartogramu.

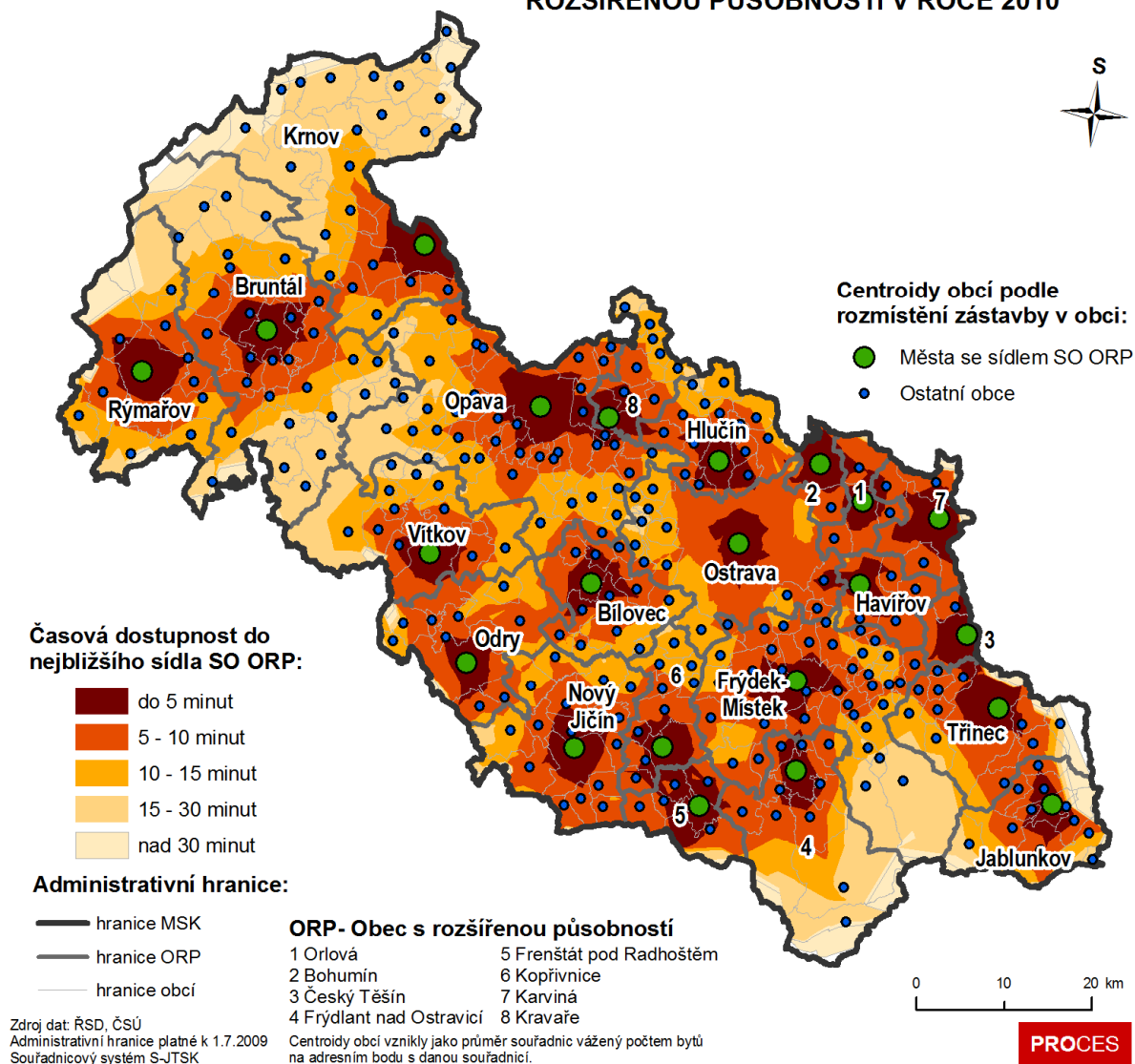
OBCE MSK PODLE VYBAVENOSTI TECHNICKÝMI A VEŘEJNÝMI SLUŽBAMI V ROCE 2008

Mapa 1.9: Obce MSK podle vybavení technickými a veřejnými službami v roce 2008

V této studii je za základní vybavenost obce veřejnými službami považována existence školy a zdravotního střediska v obci. Někteří autoři definují širěji základní občanskou vybavenost (úplná základní škola, praktický lékař, lékárna, pošta s normální otevírací dobou, základní sortiment průmyslového zboží v maloobchodní síti apod.) (KAŠPAROVÁ, L. PŮČEK, M. a kol.;2009:63). Pro toto vymezení je nutné udělat zvláštní průzkum vybavenosti jednotlivých obcí, jelikož neexistují dostupné datové zdroje. Základní vybavení obce veřejnými službami je důležité především pro mikroregionální střediska a ne pro všechny obce (61 % obcí v Moravskoslezském kraji nemá školské ani zdravotnické zařízení), ale je nutné zohlednit i dopravní dostupnost obcí do mikroregionálních středisek.

ČASOVÁ DOSTUPNOST Z OBCÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE DO SÍDEL SPRÁVNÍCH OBVODŮ OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ V ROCE 2010

Mapa 1.10: Časová dostupnost z obcí MSK do sídel SO ORP v roce 2010

Při hodnocení vybavenosti veřejnými službami je důležitým ukazatelem časová dostupnost do nejbližšího sídla SO ORP, která byla spočítána na základě vzdálenosti mezi centry obcí vymezených prostřednictvím rozmístění bytových domů. Toto určení zpřesňuje rozmístění obyvatel v území a

jejich dojíždění do měst vybavených minimálně nadmístními službami. Podrobněji je problematika služeb a specifikace jednotlivých obcí rozpracována v kapitole 2.4 Regionalizace služeb a maloobchodu, obslužná sídla a jejich hierarchie. Problematická časová dostupnost je především v Osoblažském výběžku, v podhorských obcích Hrubého Jeseníku. Dále na pomezí hranic SO ORP Bruntál, Opava a Vítkov. Rovněž problematická dostupnost je v podhorských obcích Beskyd. Nicméně je nutno podotknout, že v rámci Moravskoslezského kraje je celkově velice dobrá dostupnost do měst, která jsou sídly SO ORP.

1.2.6 Revize vymezení center osídlení s ohledem na dostupnost silniční sítě a hromadnou dopravu, vyhodnocení vazeb center urbanizace s obcemi

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

Kapitola byla do aktualizace studie zařazena především z nutnosti prověření dosavadních přístupů k regionalizaci území kraje, které v nedostatečné míře zohledňují aktuální míru hybnosti obyvatelstva, danou jak stavem a rozvojem dopravních sítí, tak i úrovní automobilizace a bohatství obyvatel kraje a jejich ochotou věnovat čas k dojíždění za prací, občanským vybavením a rekreací. Postupně rostoucím fenoménem, oslabující význam center osídlení, je touha obyvatel po bydlení ve zdravém a atraktivním obytném prostředí v části menších obcí.

Vymezení center v předchozích kapitolách studie

Vymezení center osídlení má přímou vazbu na členění území do přirozených regionů, které jsou dány jak kulturně sociálními prvky (historickým vývojem lokálních společenství), tak i prvky geografickými (např. úrodností země, nadmořskou výškou, klimatickými podmínkami, nerostnými zdroji). Vymezení přirozených regionů bylo provedeno postupem, který aplikoval Martin Hampl při regionalizaci České republiky s využitím dat ze SLDB 1991 (Hampl, M. – Müller, J., 1996).

Základem této metody je hierarchické uspořádání středisek osídlení, jež je založeno na koeficientu funkční velikosti obce (dále KFV), vyjadřujícím koncentraci primárních střediskových funkcí, mezi které patří funkce obytná, pracovní a obslužná.

Pro všechna sídla v Moravskoslezském kraji byl spočítán koeficient funkční velikosti. Pro střediska na nejnižší úrovni byla stanovena dle Hamplovy metodiky kritická hodnota $KFV=5,0$. Střediska, která dosáhla této hodnoty, jsou uvedena v tabulce 1.2. Vzhledem k tomu, že některé obce, byť mají $KFV>5$, není možné považovat za regionální střediska, bylo pro další úvahy použito pouze 25 středisek. Vzhledem k tomu, že některá z těchto středisek nevykazují plnou funkční komplexnost, byly vypočítány KFV i pro jednotlivé regiony a výsledkem bylo rozdělení kraje na nejnižší prostorové úrovni do 16 mikroregionů s centry osídlení, kterými jsou Bruntál, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Karviná, Kopřivnice, Krnov, Nový Jičín, Odry, Opava, Ostrava, Rýmařov, Třinec, Vítkov a Vrbno pod Pradědem.

Regionalizace kraje na střední úrovni byla provedena sloučením mikroregionů do větších celků s těmito centry osídlení: Bruntál, Frýdek Místek, Krnov, Nový Jičín, Opava, Ostrava a Třinec.

Regionalizace dojížd'ky do zaměstnání

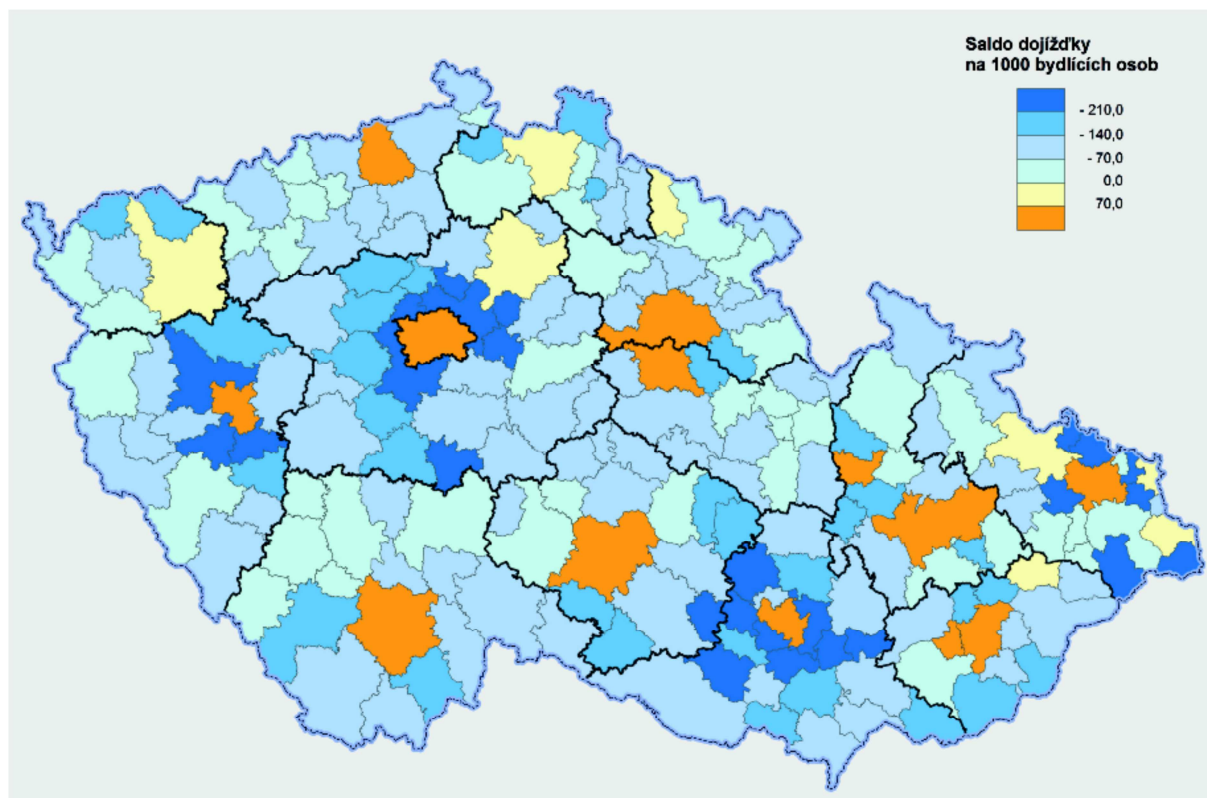
Dojížd'kou do zaměstnání se zabývá publikace Regionalizace dojížd'ky do zaměstnání, podle výsledků sčítání lidu 2011, ČSÚ, 2014. V uvedené publikaci se uvádí, že smyslem vymezení regionů pracovní dojížd'ky je identifikace přirozených územních jednotek, které jsou z hlediska pohybu za prací relativně uzavřené. To hraje velkou roli při úvahách o rozmístění zdrojů pracovních sil, o jejich využití a rovněž pro plánování dopravní infrastruktury, zejména veřejné hromadné dopravy. Dojížd'ka do škol je pro regionalizaci méně využitelná, protože zejména v mladším školním věku je směrově ovlivněna především dopravním spojením a snahou o minimalizaci dojížd'kového resp. docházkového času žáků mladšího věku.

Vyjíždějící z regionu byli definováni jako vyjíždějící do místa pracoviště mimo daný region (včetně vyjíždějících za prací do zahraničí). Dojíždějícími do regionu pak jsou osoby, u nichž byla jako cíl pracovní vyjížd'ky z obce jejich obvyklého pobytu identifikována některá obec ležící v regionu daného centra dojížd'ky. Obsazenými pracovními místy v regionu se rozumí součet počtu ekonomicky aktivních bydlících i pracujících v regionu a salda dojížd'ky celého regionu.

Výběr regionálních center dojížd'ky se uskutečnil v několika stupních. V prvním kole byly vybrány obce s nejméně 100 dojíždějícími do zaměstnání; zároveň musela být splněna podmínka, že taková obec je převažujícím cílem pracovní vyjížd'ky pro nejméně dvě další obce. Těchto center bylo cca 250. Specifická situace je zvláště na Ostravsku, kde jsou sídla propojena dojížd'kovými proudy všemi směry a celá konurbace se proto z tohoto hlediska jeví jako celek, jež nelze (a ani nemá smysl) dělit na dílčí subregiony (s výjimkou vyčlenění Karvinska).

V dalším kole byla eliminována centra dojížd'ky, v jejichž zázemí mělo obvyklý pobyt méně než 1000 obyvatel resp. méně než 500 ekonomicky aktivních zaměstnaných osob. Celkem bylo po zmíněných korekcích stanoveno 227 center dojížd'ky. K centrům dojížd'ky byly obce tvořící jejich zázemí přiřazovány podle nejsilnějšího vyjížd'kového proudu. Zároveň byla respektována zásada, že dojížd'kový region by měl být územně souvislý, bez enkláv a exkláv (územně „odtržených“ obcí).

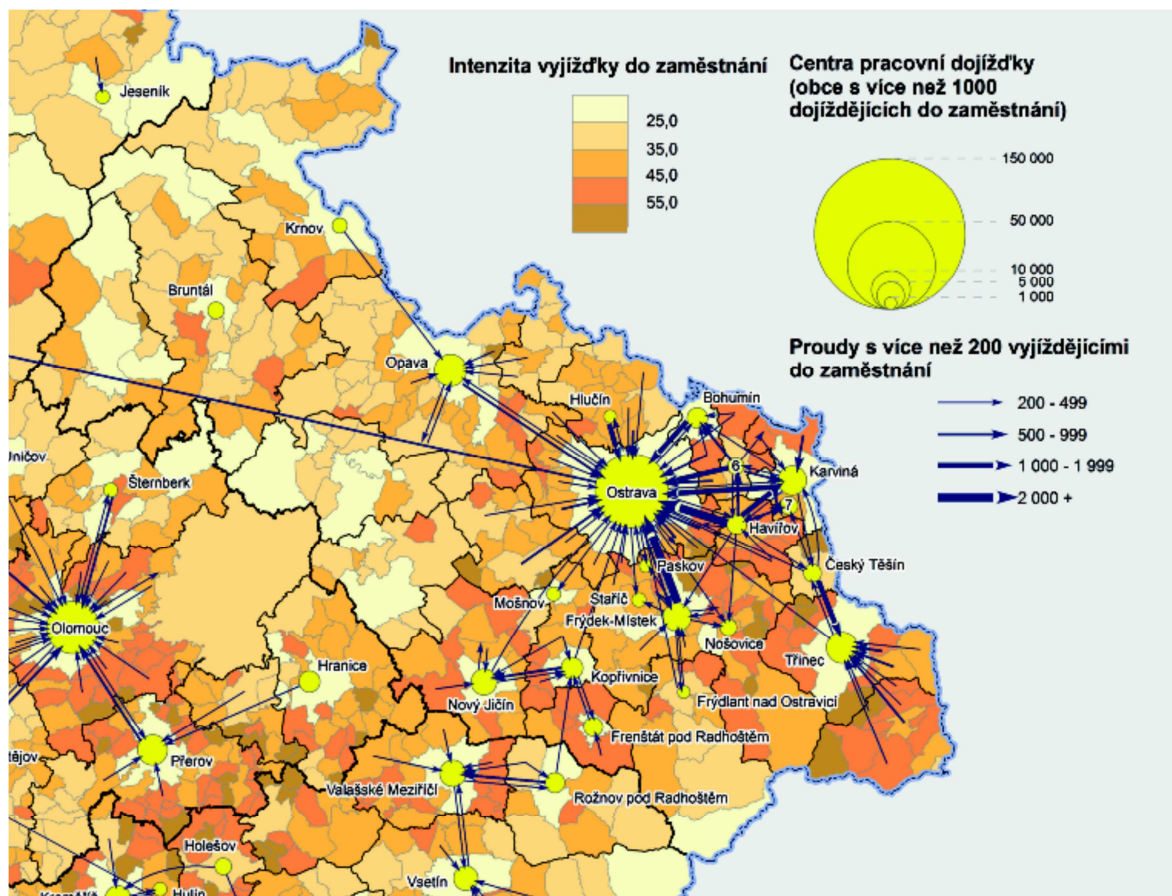
Z následující mapy za administrativní území SO ORP je patrné jednoznačné vytváření silných vazeb – dojížd'kových regionů v ČR zejména kolem Prahy, Brna Ostravy a Plzně.

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.2.1: Saldo dojízd'ky do zaměstnání a do škol

Severomoravsko-slezská konurbace se rozpadá na několik dojízd'kových regionů: Ostravský, Opavský, Karvinský, Frýdecko-Místecký a Třinecký. Ostravsko je třetím největším dojízd'kovým regionem v ČR. Náleží sem 73 obcí s více než půlmiliónem obyvatel. Region má rozlohu 1133 km² a je velmi silně propojen všesměrnými vazbami bydliště a pracoviště. Region zasahuje na území okresů Ostrava-město, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín a Opava. Dojízd'kový proud Havířov – Ostrava (5396 dojízd'čích) je druhý nejmohutnější v celé České republice. Dalšími velmi silnými proudy směřujícími do Ostravy jsou relace z Hlučína (1657), Orlové (1425), Bohumína (1039), Vratimova (986) nebo Rychvaldu (811). Z měst mimo hranice regionu je do Ostravy velmi silná dojízd'ka z Frýdku-Místku (2102 dojízd'čích), Karviné (1193), Opavy (754) a Studénky (506 dojízd'čích). O silné vnitřní soudržnosti regionu svědčí i poměrně silné vzájemné dojízd'kové proudy mezi středisky osídlení nižšího řádu – Bohumínem, Orlovou a Havířovem. Vně regionu pak směřuje hlavní proud Ostrava – Praha (666 vyjízd'čích) a vazby mezi Havířovem, Orlovou a Karvinou resp. Stonavou.

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.2.2: Vyjížděka a dojížděka do zaměstnání a do škol podle SLDB 2011 (výřez)

Tabulka A1.2.1: Základní charakteristiky regionů dojížděky do zaměstnání podle SLDB 2011

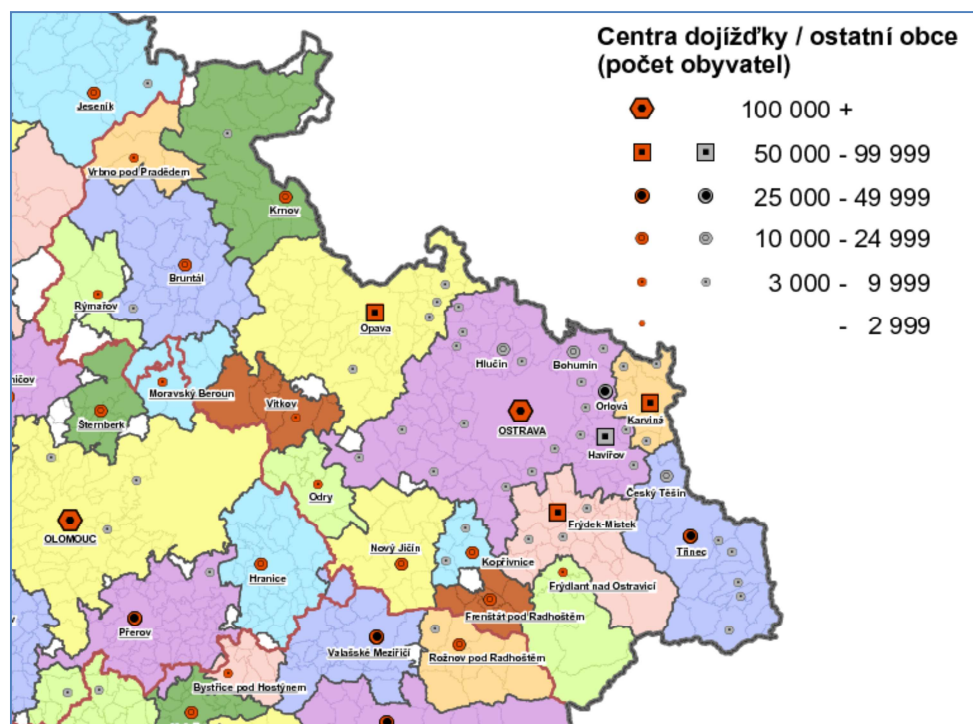
Region	Počet obcí	Obyvatelstvo celkem			Bydlící ekon. aktivní zaměstnaní ¹⁾			Vyjíz. z regionu celkem ²⁾	Dojížd. do regionu celkem	Saldo dojížděky regionu	Obsazená pracovní místa v regionu ³⁾
		region	centrum	zázemí	region	centrum	zázemí				
Bruntál	24	31 149	16 625	14 524	12 386	6 732	5 654	1 327	1 299	-28	11 031
Frenštát pod Radhoštěm	6	19 503	10 915	8 588	8 418	4 671	3 747	1 998	1 777	-221	6 199
Frydek-Místek	26	90 004	56 356	33 648	37 702	23 532	14 170	7 095	6 508	-587	30 020
Frydlant nad Ostravicí	7	16 817	9 667	7 150	7 108	4 140	2 968	2 010	1 089	-921	4 177
Karviná	6	73 129	56 897	16 232	27 446	20 734	6 712	5 323	6 236	913	23 036
Kopřivnice	6	36 433	22 174	14 259	15 954	9 816	6 138	3 608	2 784	-824	11 522
Krnov	20	39 253	24 008	15 245	14 898	9 313	5 585	1 673	676	-997	12 228
Nový Jičín	16	46 884	23 202	23 682	20 167	9 940	10 227	3 308	3 480	172	17 031
Odry	8	11 075	7 274	3 801	4 389	2 798	1 591	767	465	-302	3 320
Opava	49	112 701	58 351	54 350	48 782	25 113	23 669	4 533	3 059	-1 474	47 308
Ostrava	73	590 391	296 224	294 167	242 472	121 288	121 184	18 811	17 929	-882	241 590
Rýmařov	6	10 826	8 195	2 631	4 204	3 273	931	757	308	-449	2 998
Třinec	27	103 414	36 263	67 151	43 510	15 170	28 340	4 594	2 186	-2 408	41 102
Vítkov	7	10 553	5 819	4 734	3 986	2 283	1 703	575	397	-178	3 233
Vrbno pod Pradědem	4	7 032	5 335	1 697	2 583	1 943	640	379	146	-233	1 971

Zdroj: ČSÚ

¹⁾ Bez pracujících studentů a učňů

²⁾ Včetně vyjížděky do zahraničí

³⁾ Úhrn počtu bydlících ekon. aktivních zaměstnaných obyvatel a salda pracovní dojížděky regionu

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.2.3: Regionalizace dojížděky do zaměstnání (výřez) podle SLDB 2011

Tabulka A1.2.2: Dojížd'ka, vyjížd'ka a obsazená pracovní místa na úrovni regionů podle SLDB 2011

Region	Ekonomicky aktivní zaměstnaní		Obsazená pracovní místa v regionu		Obrat dojížd'ky a vyjížd'ky	
	celkem	z nich bydlící i pracující v regionu	celkem	na 1000 bydlících zaměstnaných	celkem	na 1000 bydlících zaměstnaných
Ostrava	242 472	121 471	241 590	996	36 740	164
Opava	48 782	20 621	47 308	970	7 592	172
Třinec	43 510	22 576	41 102	945	6 780	174
Krnov	14 898	6 815	13 901	933	2 349	178
Bruntál	12 386	5 550	12 358	998	2 626	237
Vrbno pod Pradědem	2 583	999	2 350	910	525	238
Vítkov	3 986	1 516	3 808	955	972	285
Rýmařov	4 204	1 742	3 755	893	1 065	309
Odry	4 389	1 369	4 087	931	1 232	340
Nový Jičín	20 167	8 802	20 339	1 009	6 788	403
Frýdek-Místek	37 702	15 671	37 115	984	13 603	444
Kopřivnice	15 954	5 664	15 130	948	6 392	518
Karviná	27 446	11 817	28 359	1 033	11 559	522
Frenštát pod Radhoštěm	8 418	3 473	8 197	974	3 775	588
Frýdlant nad Ostravicí	7 108	2 183	6 187	870	3 099	608

Zdroj: ČSÚ

Vyhodnocení konkrétních údajů získaných ze sčítání lidu v r. 2011 vyjadřuje aktuální vliv hybnosti obyvatel na vyjížd'ku a dojížd'ku za různými aktivitami, v tomto případě do zaměstnání a do škol. I přes omezení kvality dat z posledního sčítání se plně potvrzuje specifická Moravskoslezského kraje, především pak jeho severovýchodní části, která funguje jako **multicentrická aglomerace**.

Vzhledem k předchozímu vymezení pracovištních regionů na základě sčítání v r. 2001 sílí zejména pozice Třince a Ostravy. Třinec se stal dominantním pro SO ORP Český Těšín, který byl v minulosti vázán ke Karviné. Posilování pozice Třince se opírá o silné ekonomické zlepšení celého regionu v posledních letech. Jedná se o region s nejvyšší hospodářskou prosperitou v kraji i když ještě stále nese značná ohrožení jednostranností průmyslové základny. Posiluje i pozice Ostravy a to jak ve směru podél dálnice D47, tak i západním směrem (včetně vazeb na část SO ORP Kravaře), což posiluje propojení na region Opavska. Integrace Opavy s Ostravou, zejména po dostavbě čtyřpruhové komunikace dostane další impuls.

Ostrava je sice nejvýraznějším centrem oblasti, nicméně je doplňována dalšími významnými centry, kterými jsou Frýdek – Místek, Karviná, Havířov. Tato oblast vykazuje z hlediska provázanosti jak funkční, tak i prostorové znaky konurbace a jako taková by měla být i jednotně a komplexně plánována. Současná situace, kdy je území rozdělené do velkého množství samostatných obcí a **formálních administrativních regionů**, není z hlediska racionality územního plánování příliš výhodná.

Dopravní systém Moravskoslezského kraje

Na funkci a význam center osídlení má rozhodující vliv jejich poloha v území ve vztahu k jednotlivým dopravním systémům, které můžeme členit na systémy hromadné a individuální.

Hromadná doprava je v Moravskoslezském kraji organizována prostřednictvím integrovaného dopravního systému ODIS a je zajišťována vlaky, tramvajemi, trolejbusy a autobusy.

Železniční doprava je ze všech uvedených dopravních systémů nejméně flexibilní a její rozvoj nelze, až na výjimky, jako je zřízení zastávky u letiště Mošnov, předpokládat. Význam železniční dopravy se projevuje především v návaznosti na jiné druhy dopravy, z širšího hlediska především na dopravu silniční, ať už individuální nebo hromadnou. Tramvaje a trolejbusy mají z dopravního hlediska význam pouze lokální.

V současné době je rozhodujícím systémem, který určuje hybnost obyvatel, doprava silniční. Její význam narůstá v závislosti na růstu životní úrovně, dostupnosti motorových vozidel a na rozšiřování a zlepšování stavu silniční a dálniční sítě v kraji. Významným krokem, který zásadně změnil kvalitu silniční sítě v Moravskoslezském kraji, byla realizace dálnice D1 napříč krajem až k hranicím s Polskem. Dálnice podstatně změnila parametry dopravní dostupnosti ve velké části kraje a dala impulsy k urbanistickému rozvoji řady obcí.

Páteř silniční dopravy v Moravskoslezském kraji vytváří tzv. Slezský silniční kříž, který je tvořen těmito dopravními osami:

- dálnice D1 (hranice kraje – Ostrava – Bohumín – hranice ČR),
- rychlostní silnice R48, silnice I/48 (hranice kraje – Nový Jičín – Frýdek-Místek – Český Těšín – hranice ČR),
- rychlostní silnice R56, silnice I/56 (Ostrava – Frýdek-Místek),
- silnice I/11 (Opava – Ostrava),
- silnice I/11 (Třinec – Jablunkov – hranice ČR),
- silnice I/57 (hranice ČR – Krnov – Opava),
- silnice I/58 (R48 – Třinec).

Změny sídelní struktury (regionů pohybu za prací) potvrzují potřebu realizace dopravních záměrů na silnici I/11, posílení dopravního napojení Třinecka (Jablunkovska) s Opavskem, včetně zprostředkování vazeb Kravařska na I/11 a čtyřpruhového prodloužení silnice I/58 v úseku Ostrava – Hlučín – Kravaře – Opava. Obdobně se zvýrazňuje potřebnost „jižní spojky“ Havířov – Vratínov – Studénka, která by zlepšila napojení rozvojové jižní části ostravského regionu.

Zdroj: Moravskoslezský kraj

Mapa A1.2.4: Slezský kříž – komunikační páteř kraje

Výše uvedené osy zajišťují, kromě nadregionální dopravy i dostupnost hlavního centra kraje, Ostravy. Centrální část Ostravy se nachází uvnitř kapacitního dopravního okruhu tvořeného úseky dálnice D1 a silnic I/11 a I/56, které se vzájemně kříží ve třech významných dopravních uzlech:

- uzel A – D1 – exit 354 (křižovatka s Rudnou ulicí – silnice I/11),
- uzel B – křižovatka silnic I/11 a I/56 (ulice Rudná a Místecká),
- uzel C – D1 – exit 361 (křižovatka se silnicí I/56).

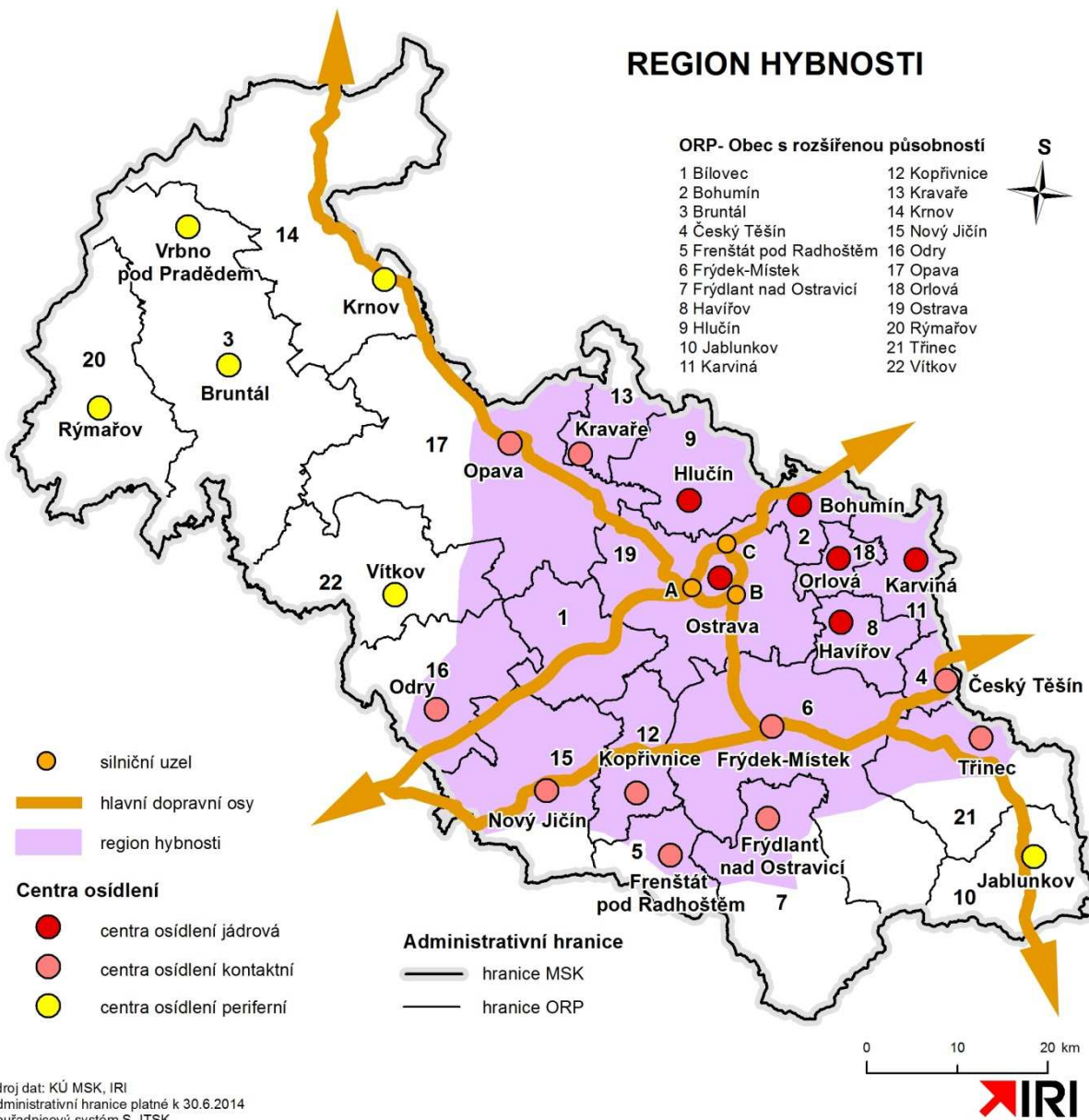
Z uvedených dopravních uzlů lze během několika minut dosáhnout jak centrum Ostravy, tak i většinu velkých poskytovatelů pracovních příležitostí a nákupních a zábavních středisek. Zjednodušeně lze konstatovat, že ten, kdo se ocitne na některém z uvedených dopravních uzlů, má k dispozici během několika minut většinu důležitých atraktivit, kterými město Ostrava i jeho širší okolí disponuje.

Vymezení regionu hybnosti

Pro vymezení regionu, který by se vyznačoval dobrou dostupností výše uvedených dopravních uzlů, je rozhodující odhad doby pro dojížděku za prací a jinými aktivitami, která odpovídá aktuálním preferencím obyvatel Moravskoslezského kraje. V současné době se jak v ČR, tak i v okolních zemích, uvádí průměrná doba dojížděky za prací cca 30 min. Např. v

Rakousku dojíždí denně do práce více než dva miliony lidí, tedy více než polovina všech pracujících, a přitom neustále roste podíl těch, kteří cestují vlastním autem. V současné době to už je 70 procent všech dojíždějících. Průměrná vzdálenost, kterou lidé v Rakousku překonávají, je 40 kilometrů, nejvyšší až 200 kilometrů. I v ČR lze očekávat podobný trend rozvoje automobilové dopravy, přičemž poroste vzdálenost i doba, kterou budou lidé na dojížděku věnovat.

Pokud tedy vyjdeme z předpokladu, že doba 30-40 minut je z hlediska dojížděky za prací, školami, nákupy a zábavou běžnou a únosnou, můžeme v souladu s tímto předpokladem vymezit specifické území – region hybnosti. Cílovými body jsou přitom chápány výše uvedené silniční uzly. Region hybnosti je tedy území, ve kterém je maximální dojížděková doba individuální automobilovou dopravou do některého ze tří silničních uzlů rovna cca 30 min. To znamená, že z kteréhokoliv místa v tomto regionu lze jiné místo dosáhnout za dobu kratší, popř. rovnou cca 1 hodině.

Mapa A1.2.5: Vymezení regionu hybnosti a center osídlení v Moravskoslezském kraji

Vymezení regionu hybnosti vychází především z výše uvedeného časového parametru, nicméně jeho vymezení bylo upraveno i z dalších skutečností v území:

- region končí na hranici s Polskem, byť logicky pokračuje i za hranicemi, kde by do něj spadalo např. město Jastrzebie-Zdrój se svým okolím,
- do regionu byla zařazena významná města na jeho okraji, jako Opava, Odry, Fulnek, Nový Jičín, Frýdlant nad Ostravicí a Třinec,
- na západě bylo do regionu zařazeno i okolí silnice I/57, která je významnou spojnici mezi Opavou a dálnicí D1.

Níže uvedená tabulka obsahuje výčet obcí, u kterých převážná část zastavěného území spadá do regionu hybnosti. Celkem region hybnosti čítá cca 1 milion obyvatel.

Tabulka A1.2.3: Obce spadající do regionu hybnosti

Kód obce	Název obce	SO ORP	Počet obyvatel k 31.12.2013
598925	Albrechtice	Havířov	3 948
568741	Albrechtičky	Bílovec	706
599212	Bartošovice	Nový Jičín	1 687
598011	Baška	Frýdek-Místek	3 731
512974	Bělá	Hlučín	668
568481	Bernartice nad Odrou	Nový Jičín	967
546984	Bílov	Bílovec	572
599247	Bílovec	Bílovec	7 544
554936	Bítov	Bílovec	432
599051	Bohumín	Bohumín	21 663
506192	Bohuslavice	Hlučín	1 681
506214	Bolatice	Kravaře	4 441
554197	Branka u Opavy	Opava	1 090
556858	Bravantice	Bílovec	910
598038	Brušperk	Frýdek-Místek	3 929
598046	Bruzovice	Frýdek-Místek	825
506451	Březová	Vítkov	1 378
568261	Budišovice	Opava	703
569119	Čavisov	Ostrava	524
598071	Čeladná	Frýdlant nad Ostravicí	2 533
598933	Český Těšín	Český Těšín	25 000
568228	Darkovice	Hlučín	1 343
568236	Děhylov	Hlučín	679
598941	Dětmarovice	Karviná	4 166
598089	Dobrá	Frýdek-Místek	3 108
552542	Dobratice	Frýdek-Místek	1 175
569895	Dobroslavice	Hlučín	756
506702	Dolní Benešov	Hlučín	4 116
598101	Dolní Domaslavice	Frýdek-Místek	1 260
506711	Dolní Lhota	Ostrava	1 435

Kód obce	Název obce	SO ORP	Počet obyvatel k 31.12.2013
598968	Dolní Lutyně	Bohumín	5 123
552607	Dolní Tošanovice	Frýdek-Místek	320
568864	Doubrava	Orlová	1 253
599344	Frenštát pod Radhoštěm	Frenštát pod Radhoštěm	10 878
598135	Fryčovice	Frýdek-Místek	2 367
598003	Frýdek-Místek	Frýdek-Místek	57 135
598143	Frydlant nad Ostravicí	Frydlant nad Ostravicí	9 773
599352	Fulnek	Odry	5 825
506753	Háj ve Slezsku	Opava	3 283
568210	Hať	Hlučín	2 546
555088	Havířov	Havířov	76 109
569666	Hladké Životice	Nový Jičín	963
568368	Hlubočec	Opava	582
507016	Hlučín	Hlučín	14 042
507105	Hněvošice	Opava	1 030
598160	Hnojník	Třinec	1 491
598178	Horní Bludovice	Havířov	2 214
512192	Horní Domaslavice	Frýdek-Místek	754
569500	Horní Lhota	Ostrava	803
552739	Horní Suchá	Havířov	4 585
552631	Horní Tošanovice	Frýdek-Místek	547
507261	Hrabyně	Opava	1 143
507270	Hradec nad Moravicí	Opava	5 398
598691	Hukvaldy	Frýdek-Místek	1 976
512923	Chlebičov	Opava	1 093
555291	Chotěbuz	Český Těšín	1 210
507334	Chuchelná	Kravaře	1 266
569909	Chvalíkovice	Opava	685
507423	Janovice	Frydlant nad Ostravicí	1 866
599468	Jeseník nad Odrou	Nový Jičín	1 926
599506	Jistebník	Bílovec	1 542
598275	Kaňovice	Frýdek-Místek	304
598917	Karviná	Karviná	56 848
568643	Kateřinice	Kopřivnice	654
599549	Klimkovice	Ostrava	4 371
507504	Kobeřice	Kravaře	3 280
507237	Komorní Lhotka	Třinec	1 264
599565	Kopřivnice	Kopřivnice	22 597
598321	Kozlovice	Frýdek-Místek	2 979
547182	Kozmice	Hlučín	1 881
507580	Kravaře	Kravaře	6 737
598348	Krmelín	Frýdek-Místek	2 228
555312	Kujavy	Bílovec	568

Kód obce	Název obce	SO ORP	Počet obyvatel k 31.12.2013
598356	Kunčice pod Ondřejníkem	Frýdlant nad Ostravicí	2 284
568546	Kunín	Nový Jičín	1 872
512907	Kyjovice	Opava	806
598364	Lhotka	Frýdek-Místek	529
500046	Libhošť	Nový Jičín	1 606
599603	Lichnov	Frenštát pod Radhoštěm	1 511
598399	Lučina	Frýdek-Místek	1 280
507971	Ludgeřovice	Hlučín	4 777
552593	Malenovice	Frýdlant nad Ostravicí	667
568589	Mankovice	Odry	580
508128	Markvartovice	Hlučín	1 933
512184	Metylovice	Frýdlant nad Ostravicí	1 717
508373	Mokré Lazce	Opava	1 157
568686	Mošnov	Kopřivnice	716
552526	Nižní Lhoty	Frýdek-Místek	265
552518	Nošovice	Frýdek-Místek	990
555274	Nové Sedlice	Opava	497
599191	Nový Jičín	Nový Jičín	23 676
599701	Odry	Odry	7 361
554049	Olbramice	Ostrava	662
509574	Oldříšov	Opava	1 363
505927	Opava	Opava	57 931
599069	Orlová	Orlová	30 345
554821	Ostrava	Ostrava	295 653
598542	Ostravice	Frýdlant nad Ostravicí	2 419
509612	Otice	Opava	1 394
598551	Palkovice	Frýdek-Místek	3 218
598569	Paskov	Frýdek-Místek	3 913
552500	Pazderna	Frýdek-Místek	277
599077	Petrovice u Karviné	Karviná	5 344
599085	Petřvald	Orlová	7 095
599743	Petřvald	Kopřivnice	1 807
509647	Příšť	Hlučín	2 104
568813	Pražmo	Frýdek-Místek	929
507181	Pržno	Frýdlant nad Ostravicí	1 038
599808	Příbor	Kopřivnice	8 529
552577	Pstruží	Frýdlant nad Ostravicí	916
509736	Pustá Polom	Opava	1 434
568775	Pustějov	Bílovec	988
509841	Raduň	Opava	1 001
549665	Raškovice	Frýdek-Místek	1 823
568376	Rohov	Kravaře	607
556971	Ropice	Třinec	1 529

Kód obce	Název obce	SO ORP	Počet obyvatel k 31.12.2013
568554	Rybí	Nový Jičín	1 235
599107	Rychvald	Bohumín	7 251
552640	Řeka	Třinec	556
568830	Řepiště	Frýdek-Místek	1 791
598674	Sedliště	Frýdek-Místek	1 492
599832	Sedlnice	Nový Jičín	1 463
568716	Skotnice	Kopřivnice	742
510131	Skřípov	Opava	1 013
568406	Slatina	Bílovec	748
510297	Služovice	Opava	820
552658	Smilovice	Třinec	743
568791	Soběšovice	Frýdek-Místek	881
598739	Stará Ves nad Ondřejnicí	Ostrava	2 734
552551	Staré Město	Frýdek-Místek	1 478
599905	Starý Jičín	Nový Jičín	2 759
552569	Starič	Frýdek-Místek	2 084
599140	Stonava	Karviná	1 891
512869	Strahovice	Kravaře	909
552674	Střítež	Třinec	1 015
599921	Studénka	Bílovec	9 867
599930	Suchdol nad Odrou	Nový Jičín	2 586
569631	Sviadnov	Frýdek-Místek	1 725
598798	Šenov	Ostrava	6 188
554171	Šenov u Nového Jičína	Nový Jičín	2 090
510432	Šilheřovice	Hlučín	1 595
510483	Štěpánkovice	Kravaře	3 167
510491	Štítina	Opava	1 225
599948	Štramberk	Kopřivnice	3 418
599158	Těrlicko	Havířov	4 295
512745	Těškovice	Opava	841
599956	Tichá	Frenštát pod Radhoštěm	1 724
599964	Tísek	Bílovec	947
569755	Trnávka	Kopřivnice	743
552623	Třanovice	Frýdek-Místek	1 037
598810	Třinec	Třinec	36 077
598836	Václavovice	Ostrava	1 930
510882	Velká Polom	Ostrava	2 036
568422	Velké Albrechtice	Bílovec	1 061
510939	Velké Hoštice	Opava	1 810
552615	Vělopolí	Třinec	285
554928	Vendryně	Třinec	4 383
552488	Vojkovice	Frýdek-Místek	622
598879	Vratimov	Ostrava	7 062

Kód obce	Název obce	SO ORP	Počet obyvatel k 31.12.2013
554910	Vražné	Odry	832
569747	Vrchy	Odry	215
511161	Vršovice	Opava	503
568244	Vřesina	Hlučín	1 580
500291	Vřesina	Ostrava	2 858
552682	Vyšní Lhoty	Frýdek-Místek	838
553492	Závada	Hlučín	583
568473	Závišice	Kopřivnice	973
568449	Zbyslavice	Ostrava	618
552691	Žabeň	Frýdek-Místek	770
568732	Ženklaava	Kopřivnice	1 030
568163	Žermanice	Frýdek-Místek	308
Počet obyvatel celkem			1 052 379

Revize vymezení center osídlení

Na základě vymezení regionu hybnosti bylo možné nově posoudit vzájemné vztahy stávajících center osídlení a tohoto regionu. Region hybnosti zahrnuje dvě základní urbanizační seskupení – jádrovou konurbaci, která vznikla postupným srůstáním Ostravy s okolními sídly včetně Havířova, Orlové, Karviné, Bohumína a Hlučína, a pásovou podbeskydskou urbanizaci, která se historicky rozvíjela podél osy dané silnicí I/48, resp. I/11 a která zahrnuje mj. Jablunkov, Třinec, Frýdek Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Kopřivnici, Frenštát pod Radhoštěm, Nový Jičín a lze do ní zařadit i Odry. Zvláštní postavení má Český Těšín (včetně navazujícího Cieszyna), který je historickým centrem celé oblasti a vymyká se do jisté míry vlivům obou urbanizačních seskupení.

Celkově lze konstatovat, že prakticky celý jihovýchod kraje (s výjimkou Beskyd) spadá do regionu hybnosti a zároveň je intenzivně urbanizovaný. Jiná situace je v severozápadní části kraje. Osídlení se zde soustřeďuje do jednotlivých větších měst, jako jsou Krnov, Bruntál, Rýmařov, Vrbno pod Pradědem a Vítkov, venkov v této části kraje je urbanizací zasažen minimálně. Specifickou úlohu má v této části kraje Opava, která leží na okraji regionu hybnosti a je spádovým střediskem jak pro menší obce v okolí, tak i pro výše uvedená centra. Díky dálnici D1 se posiluje i význam Oder (ve vazbě na Fulnek), jako spádového centra pro Vítkov a okolí.

Další rozvoj osídlení se bude odehrávat především v rámci regionu hybnosti, který se jeví jako jeden vnitřně propojený sídelní celek. Rozvojové tendence lze očekávat především v trojúhelníku mezi dálnicí D1 a silnicemi I/11 a I/57. Rozvoj je zde podpořen dálnicí D1, která přinesla do území novou kvalitu a významně zlepšila dopravní dostupnosti navazujících oblastí.

STRUKTURA OSÍDLENÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Mapa A1.2.6: Vymezení regionu hybnosti a center osídlení v Moravskoslezském kraji

Na základě vymezení regionu hybnosti a určení vazeb mezi regionem a centry osídlení bylo možné provést revizi dosavadního statického vymezení center osídlení, daného buď přirozenými regiony, nebo soustavou obcí s rozšířenou působností. Vložení dynamického faktoru, hybnosti obyvatelstva, stírá rozdíly mezi jednotlivými centry a vytváří nové kategorie center. Jedná se o:

- J – jádrová centra, která jsou uvnitř regionu hybnosti,
- K – kontaktní centra, která leží na okraji regionu hybnosti a plní střediskové funkce pro obce mimo region,
- P – periferní centra, která leží mimo region hybnosti a jsou středisky malých izolovaných regionů.

Jádrová centra se nacházejí uvnitř regionu hybnosti a jsou mezi sebou úzce dopravně i funkčně propojená. Z hlediska alokace bydlení, pracovních příležitostí i občanského vybavení mezi nimi není rozdílu, v zásadě se chovají jako jeden propojený celek.

Kontaktní centra se nacházejí na okraji regionu hybnosti a mají dobrou funkční i dopravní návaznost na území tvořená jádrovými centry. Vzhledem ke své okrajové poloze zajišťují obslužné funkce i pro menší obce, které se sice nacházejí mimo region hybnosti ale jsou na těchto kontaktních centrech více závislé. Kontaktní centra mají význam především z hlediska alokace pracovních příležitostí a občanského vybavení, jejich význam z hlediska alokace bytové výstavby je nižší právě vzhledem k jejich okrajové poloze.

Periferní centra se nacházejí mimo region hybnosti a mají kolem sebe vlastní autonomní regiony. Úlohou těchto center je především stabilizovat osídlení v okrajových částech kraje a omezit migraci obyvatel z těchto regionů, především podporou alokace pracovních příležitostí a občanského vybavení. Dalšími úlohami jsou podpora transformace neobydlených bytů na rekreační bydlení a rozvoj aktivit sportovních a rekreačních.

Níže uvedená tabulka obsahuje klasifikace center osídlení. Jedná se o 16 center přirozených spádových regionů doplněných o obce s rozšířenou působností: Bohumín, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Kravaře a Orlová.

Tabulka A1.2.4: Revize vymezení center osídlení v Moravskoslezském kraji

Centrum osídlení	Přirozenost regionu	Silniční uzel - návaznost	Dojížděková doba (min.)	Region hybnosti	Kategorie centra
Bohumín	ORP	C	11	ANO	J
Bruntál	přirozený	A	68	NE	P
Český Těšín	přirozený	B	31	ANO	K
Frenštát pod Radhoštěm	přirozený	B	35	ANO	K
Frýdek Místek	přirozený	B	13	ANO	K
Frýdlant nad Ostravicí	přirozený	B	26	ANO	K
Havířov	ORP	B	13	ANO	J
Hlučín	ORP	C	12	ANO	J
Jablunkov	ORP	B	52	NE	P
Karviná	přirozený	B, C	28	ANO	J
Kopřivnice	přirozený	A, B	32	ANO	K
Kravaře	ORP	A, C	26	ANO	K
Krnov	přirozený	A	60	NE	P
Nový Jičín	přirozený	A, B	33	ANO	K
Odry	přirozený	A	29	ANO	K
Opava	přirozený	A	34	ANO	K
Orlová	ORP	B	19	ANO	J
Ostrava	přirozený	A, B, C	0	ANO	J
Rýmařov	přirozený	A	82	NE	P
Třinec	přirozený	B	36	ANO	K
Vítkov	přirozený	A	41	NE	P
Vrbno pod Pradědem	přirozený	A	95	NE	P

Zdroj: Institut regionálních informací

1.2.7 Dílčí hodnocení v souvztáznosti k prostorovému plánování

Na základě této podkapitoly lze jednoznačně identifikovat současné administrativní vymezení kraje na obce s rozšířenou působností a pověřené obecní úřady nerespektující přirozené spádové

oblasti a to především v bezprostřední blízkosti Ostravy, kde obce s rozšířenou působností jsou zcela ovlivňovány městem Ostrava (zejm. SO ORP Bílovec, Hlučín, Bohumín, Orlová, Karviná a Havířov). **Zatímco Ostrava svou pozici dlouhodobě upevňuje, tak ze své pozice ztrácí zejména město Karviná (útlum těžby uhlí je zde přitom zásadním faktorem – ohrožením dalšího vývoje s mnohem výraznějšími dopady než by vyplývalo např. ze zaměstnanosti v tomto odvětví). Pozitivní posilování Třince je potřeba vnímat opatrně, stále je založeno z velké části na pozici jednoho zaměstnavatele, ale objevuje se zde řada inovativních firem. Vazba na Slovensko v širším pojetí přes Jablunkovsko na Žilinu byla v minulosti pojímána jako velmi problematická, ovšem nyní se zdá být pozitivně stabilizována.**

V praxi je velmi problematické pracovat s jednotlivými obcemi s rozšířenou působností rovněž z důvodů, že **středisko** ORP často neleží v centru správního obvodu, ale na jeho hranici (např. Krnov nebo **Havířov**). Dalším problémem při práci s těmito jednotkami jsou extrémní rozdíly v počtu obcí, které tvoří SO ORP (např. Bohumín a Český Těšín jsou tvořeny dvěma obcemi, oproti tomu SO ORP Opava má 41 obcí a SO ORP Frýdek-Místek 37 obcí).

Tyto problémy ve vymezení SO ORP se promítají i do tvorby územně analytických podkladů především Rozboru udržitelného rozvoje území. Z důvodu porovnatelnosti metodiky mezi jednotlivými SO ORP musí být zohledněn počet obcí v rámci SO ORP a v případě Českého Těšína a Bohumína je nutné zohlednit při posuzování jednotlivých vlivů okolní obce, **území (např. z hlediska přenosu nezaměstnanosti)**. Další problém při hodnocení správních obvodů obcí s rozšířenou působností především v sociálním a ekonomickém pilíři je v přímé provázanosti se sousedními sídly, např. SO ORP Havířov. S výjimkou SO ORP Havířov, **Orlová a Hlučín**, ve všech sídlech správních obvodů obcí s rozšířenou působností převládá funkce sídla výrobní, tzn., sídla jsou centrem pracovních příležitostí. Tato role má rostoucí význam **z hlediska dopravní zátěže území**. Nejvýrazněji se to projevuje v růstu významu **malých obcí s lokalizací průmyslových zón** v rámci celého kraje, **např. Mošnov a Nošovice**. Snižuje se význam **celého bývalého okresu Karviná** v sídelní hierarchii na základě **obytné a výrobní funkce**. **Popis a analýza procesů hierarchizujících sídelní strukturu je zásadně omezena poklesem vypovídací schopnosti výsledků sčítání v roce 2011, což podrobně komentuje i samotný ČSÚ při prezentaci zásadních výstupů regionalizace dojížděky.**

Vymezením regionu hybnosti bylo možné provést revizi stávajícího statického vymezení center osídlení. Vložením dynamického faktoru „hybnosti obyvatelstva“ byly setřeny rozdíly mezi jednotlivými centry a vytvořeny nové kategorie center: jádrová centra, kontaktní centra a periferní centra.

V současnosti je v Moravskoslezském kraji trend koncentrace obyvatelstva do **okolí** Ostravy a ~~blízkého okolí~~ **Podbeskydí, suburbanizační projevy např. v okolí Bruntálu jsou poměrně slabé**. Z hlediska sídelní struktury by bylo proto prospěšné v první řadě podpořit hlavní střediska v periferní oblasti kraje (tj. sídla SO ORP Bruntál, Krnov, Rýmařov a **Vítkov**). Rovněž sídla pověřených obecních úřadů v této oblasti (tzn. Vrbno pod Pradědem, Osoblaha, Horní Benešov) by měla poskytovat svému okolí alespoň základní obslužnost a tím přispět ke stabilizaci osídlení v území i v současném období, kdy se vyhledávají **jsou tyto regiony pod silným sociálně ekonomickým tlakem**.

1.3 Vymezení městských obcí a obcí plnicích funkce měst

Kapitola 1.3 byla kompletně přepracována v rámci aktualizace 2014.

1.3.1 Klasifikace obcí podle ČSÚ

K 1. lednu 2013 bylo v České republice 6 253 obcí (podle publikace ČSÚ, Malého lexikonu obcí České republiky 2013). Obce se zvláštním postavením jsou v tomto lexikonu uvedeny podle svého administrativního statutu jako statutární města, města a městyse. Podle uvedeného zdroje je v ČR 602 měst, které soustřeďují 70% obyvatel (viz následující tabulka).

Tabulka A1.3.1: Klasifikace obcí – města a městyse a jejich podíl na počtu obyvatel v krajích ČR

Kraj	Města		Městyse		Celkem	
	obyvatelstvo	obce	obyvatelstvo	obce	obyvatelstvo	obce
	v %	počet	v %	počet	v %	Počet
Hlavní město Praha	100	1	0	0	100	1
Středočeský kraj	53	83	4	49	57	132
Jihočeský kraj	64	54	4	20	68	74
Plzeňský kraj	67	57	2	11	69	68
Karlovarský kraj	83	38	1	1	83	39
Ústecký kraj	80	59	1	9	81	68
Liberecký kraj	78	39	0	2	78	41
Královéhradecký kraj	67	48	2	10	69	58
Pardubický kraj	62	38	1	9	64	47
Kraj Vysočina	57	34	9	40	66	74
Jihomoravský kraj	62	49	4	40	66	89
Olomoucký kraj	56	30	3	12	59	42
Zlínský kraj	60	30	2	6	61	36
Moravskoslezský kraj	75	42	1	3	76	45
Česká republika	70	602	2	212	72	814

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Administrativně vymezená města představují v ČR velmi rozmanitou skupinu sídel. Několik měst vykazuje počet obyvatel menší než 100, zařazení mezi města tak odráží například historickou klasifikaci, nikoliv faktický stav sídelního útvaru. V Moravskoslezském kraji je nejmenším městem Andělská hora, bývalé horní město založené podle jihlavského práva (leží v okrese Bruntál, na začátku roku 2014 vykazovala 386 obyvatel, podle evidence ČSÚ). Právě menší obce mnohdy fakticky nesplňují definici města. V následujícím textu je proto provedena vlastní definice městských obcí (měst) a jejich vymezení v Moravskoslezském kraji.

1.3.2 Definování města

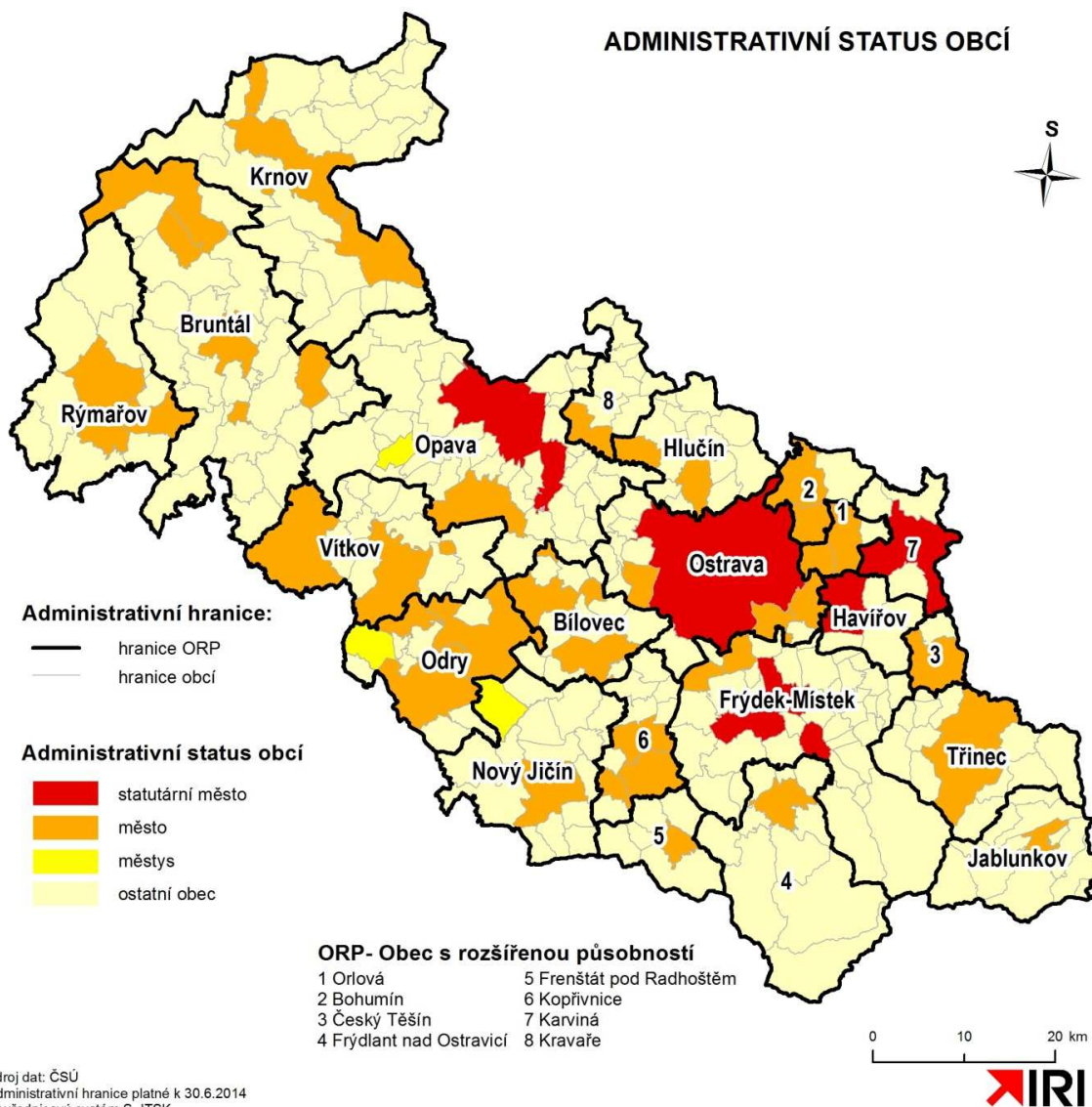
Městské obce (někdy označována i jako sídla), zjednodušeně řečeno města tvoří rozhodující část sídelní struktury ČR. Definice města je a bude vždy problémem, historicky se obsah definice vyvíjel se změnou městotvorných funkcí. Na úvod je vhodné připomenout, že města

vznikala procesem urbanizace. Urbanizace – je tradičně chápána jako proces koncentrace obyvatel do měst, tj. sídel vykazujících městotvorné funkce.

Pokud je vycházeno z předpokladu (definice), že:

- město je koncentrovaný sídelní útvar, tj. vytváří jedno kompaktní sídlo s výrazným centrem,
- základním znakem města je minimální absolutní velikost ve srovnání s vesnicí (obvykle determinuje určité městotvorné funkce, např. občanskou vybavenost),
- město je sídlem s nadprůměrnou hustotou osídlení,
- město je sídlem se specifickou sociální a ekonomickou strukturou obyvatel,

pak je nezbytné konstatovat, že původní klasifikace měst v původní studii z roku 2012 těmto základním definičním parametrům nevyhovuje, což byl důvod, aby původní kapitola studie 1.3. byla zcela nahrazena.

Zdroj : ČSÚ, Malý lexikon obcí, 2013

Mapa A1.3.1: Administrativní status obcí Moravskoslezského kraje

Obce Moravskoslezského kraje byly nově klasifikovány s ohledem na jejich venkovský či městský charakter. Základní problém představuje výběr vhodných indikátorů postihujících definici města, zejména aby byla dostupná a validní data, vypovídající z hlediska hodnocení daných městotvorných faktorů).

Ad1) Vymezení srostlosti sídelních útvarů (obcí) lze odvodit i ze zastoupení bytových domů v zástavbě, není přitom nutné provádět analýzu mapového podkladu.

Ad2) V původní studii bylo jako „minimální počet obyvatel“ zvoleno 3000 obyvatel. ČSÚ i odborná veřejnost se obvykle přiklání k menšímu počtu obyvatel a to 2000 (Perlín, Kučerová, Kučera, 2010). Pro účely této deklasifikace byl tedy zvolen počet obyvatel 2000, který do značné míry generuje i základní vybavení obcí. Obce o velikosti cca 2000 obyvatel obvykle „užívají“ základní školu, jako rozhodující, základní prvek veřejného vybavení. Tento počet obyvatel je obvykle používán i v běžné geografické praxi a odpovídá podmínkám ČR, (v některých evropských zemích je tento počet zvýšen až na 5000 obyvatel).

Ad3) Značný problém představuje měření hustoty osídlení, zejména s ohledem na skutečnost, že velikost administrativního území měst je ovlivněna řadou faktorů. Především se jedná o počet připojených částí obce. Proto bylo např. prosté stanovení hustoty zalidnění jako indikátoru odmítnuto a byl použit nepřímý indikátor „podíl bydlení v bytových domech“ (bydlení v bytových domech vykazuje 5-10 násobně vyšší koncentraci obyvatel, než bydlení v rodinných domech). Právě existence bytových domů je výrazným městotvorným prvkem. Tržní alokace bytových domů byla výrazněji narušena v období 1950-1991, kdy výstavba bytových domů byla alokována i do menších venkovských sídel například na Bruntálsku.

Ad4) Z hlediska sociální struktury je poměrně obtížné volit jednoznačný indikátor městského chování obyvatel, do značné míry je však tímto indikátorem podíl zaměstnaných v terciéru. U venkovského osídlení se jedná o podíl obyvatel pracujících v prvním sektoru (zemědělství, lesnictví). Využití ukazatelů o vzdělanosti obyvatel je obtížné (roste podíl vzdělaných obyvatel mimo města, zejména v obcích s intenzivní suburbanizací), podobně podíl osob bydlících mimo byty je vykazován na velmi vysoké úrovni i u menších, rekreačně atraktivních obcí a u obcí s lokalizací zařízení občanského vybavení (Hrabyně, Komorní Lhotka).

V následující tabulce jsou uvedeny mezní hranice indikátorů pro zařazení obce mezi města. V pořadí šestý indikátor byl testován, ale ukázalo se, že vyšší podíl obyvatel mimo byty vykazují i mnohé rekreační obce.

Tabulka A1.3.2: Ukazatele klasifikace obcí

Obec	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD	Relativní saldo všech vyjíždějících z obce v %	Podíl zaměstnaných v priméru	Podíl zaměstnaných v terciéru	Podíl osob mimo byty
Indikátor	1	2	3	4	5	6*
Rok	2013	2011	2011	2011	2011	2011
Hodnota ukazatele	nad 2000	nad 20%	nad -15%	pod 5%	nad 55%	nad 2%

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

*testováno v alternativě 2- viz mapa A1.3.8.

Tabulka A1.3.3: Jednoznačné městské obce Moravskoslezského kraje (splňující 5 indikátorů z 5)

Obec	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD %	Relativní saldo všech vyjíždějících z obce v %	Podíl zaměstnaných v priméru v%	Podíl zaměstnaných v terciéru v%	Stávající status obce*
Bílovec	7544	43,9	-6,0	3,3	60,6	3
Bohumín	21663	68,9	4,2	0,3	61,2	3
Bruntál	16913	82,5	8,5	1,5	64,6	3
Čeladná	2533	32,3	-12,6	4,1	64,8	1
Český Těšín	25000	67,5	-3,5	0,6	61,8	3
Frýdek-Místek	57135	80,8	1,0	0,8	63,9	4
Frýdlant n. O.	9773	48,4	-3,8	1,7	61,3	3
Havířov	76109	88,2	-12,4	0,3	62,6	4
Hlučín	14042	45,2	-9,2	0,8	68,4	3
Horní Suchá	4585	37,1	-6,3	0,5	58,7	1
Jablunkov	5727	43,7	-2,8	1,9	58,5	3
Karviná	56848	88,0	3,6	0,3	63,6	4
Krnov	24315	70,6	1,7	1,1	65,0	3
Nový Jičín	23676	73,3	12,7	1,4	61,6	3
Opava	57931	66,7	11,6	1,8	65,9	4
Orlová	30345	78,2	-9,8	0,3	59,5	3
Ostrava	295653	82,1	13,2	0,4	69,5	4
Ostravice	2419	21,8	-8,5	4,6	61,7	1
Paskov	3913	32,5	4,4	1,4	56,8	3
Petřvald (KA)	7095	24,8	-12,6	0,4	63,7	3
Rýmařov	8492	62,7	-3,3	3,7	56,3	3
Šenov u N. Jičína	2090	35,4	33,8	2,6	60,2	1
Třinec	36077	63,4	10,7	1,0	56,0	3
Vítkov	5912	50,8	2,3	4,7	69,3	3
Vratimov	7062	39,6	-12,1	0,4	60,9	3
Vrbno p. Pr.	5502	64,7	-5,0	3,3	56,8	3

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

*podle Malého lexikonu obcí, 1=ostatní obce, 2=městys, 3=města, 4=statutární města

Mezi jednoznačně městské obce byly zařazeny stávající ostatní obce:

- Čeladná a Ostravice s rekreačními funkcemi a rostoucí obytnou a obslužnou funkcí. Zejména u Čeladné po roce 1990 nově vzniklo výrazně centrum městského charakteru.
- Horní Suchá a Šenov u Nového Jičína – vyhodnocení potvrdilo jejich městský charakter, v minulosti byly součástí blízkých měst, jsou s nimi stavebně srostlé.

Tabulka A1.3.4: Jednoznačné městské obce Moravskoslezského kraje (splňující 4 indikátory z 5)

	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD %	Relativní saldo všech vyjíždějících z obce v %	Podíl zaměstnaných v průměru v%	Podíl zaměstnaných v terciéru v%	Stávající status obce*
Albrechtice	3948	39,1	-28,4	1,8	55,9	1
Břidličná	3391	75,2	-5,5	3,1	40,6	3
Bystřice	5317	7,6	-14,9	0,8	57,2	1
Dětmarovice	4166	3,1	-8,8	0,9	60,3	1
Dobrá	3108	5,9	-1,6	1,1	60,9	1
Dolní Benešov	4116	37,4	-3,5	1,4	53,3	3
Frenštát pod Radhoštěm	10878	66,8	15,2	1,3	50,7	3
Fulnek	5825	40,3	-10,5	3,5	47,3	3
Horní Benešov	2301	55,8	-5,1	2,0	48,1	3
Hrabyně	1143	40,8	4,2	2,0	69,9	1
Hradec nad Moravicí	5398	19,4	-4,6	4,4	55,1	3
Karlova Studánka	230	52,1	20,9	1,0	91,8	1
Kopřivnice	22597	76,0	1,7	0,7	49,7	3
Kravaře	6737	8,7	-12,5	2,0	57,1	3
Město Albrechtice	3563	29,2	-2,9	6,2	61,3	3
Odry	7361	41,9	1,3	2,7	55,0	3
Osoblaha	1106	66,1	-7,0	4,4	58,0	1
Příbor	8529	50,0	-10,0	1,7	55,0	3
Raškovice	1823	23,9	-6,7	3,3	56,3	1
Rychvald	7251	25,1	-21,3	1,0	63,4	3
Staříč	2084	17,6	44,6	2,4	59,1	1
Stonava	1891	39,3	101,9	2,0	58,8	1
Studénka	9867	56,8	-13,3	1,5	52,4	3

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

* podle Malého lexikonu obcí, 1=ostatní obce, 2=městys, 3=města, 4=statutární města

Mezi jednoznačně městské obce byly dále zařazeny stávající ostatní obce:

- Albrechtice (okres Karviná), Bystřice, Dětmarovice, Dobrá a Staříč, které mají městský charakter. U nejmenší obce Staříče (pod 2000 obyvatel) je pak významným faktorem nabídka pracovních míst.
- Hrabyně, Karlova Studánka, Raškovice s rekreačními funkcemi a obslužnými funkcemi jsou obcemi, které jednoznačně ztratily venkovský charakter. Např. u Karlové Studánky

stojí za pozornost jak vysoký podíl bydlení v bytových domech, tak i malý podíl zaměstnanosti v prvním sektoru (lesnictví). U Raškovic pak srostlost obce s obcí Pražno.

- Poměrně specifickou městskou obec, která plní funkci střediska mikroregionu, představuje Osoblaha. Ta disponuje „novou“ městskou zástavbou kolem náměstí, zničenou na konci druhé světové války.
- Obec Staříč, Stonava – vyhodnocení je poměrně diskutabilní, území obcí bylo postiženo dopady těžby uhlí, potvrdilo ztrátu venkovského charakteru obce a značnou část území zabírají průmyslové plochy.

Tabulka A1.3.5: Částečně městské obce Moravskoslezského kraje (splňující 3 indikátory z 5)

Název obce	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD %	Relativní saldo všech vyjízďejících z obce v %	Podíl zaměstnaných v průměru v%	Podíl zaměstnaných v terciéru v%	Stávající status obce*
Baška	3731	8,6	-20,6	1,9	63,2	1
Bolatice	4441	4,6	-12,7	1,5	50,6	1
Brušperk	3929	12,0	-21,9	1,1	60,0	3
Budišov nad Budišovkou	2994	47,2	-8,0	9,3	55,0	3
Čermná ve Slezsku	382	25,6	-11,4	7,2	69,1	1
Dívčí Hrad	272	54,3	-7,8	11,4	57,0	1
Dolní Lutyně	5123	7,6	-26,1	1,2	57,8	1
Fryčovice	2367	4,5	-9,7	3,5	53,4	1
Háj ve Slezsku	3283	10,6	-20,5	2,4	64,7	1
Hať	2546	3,2	-23,6	1,9	60,8	1
Hnojník	1491	17,3	9,3	1,4	64,1	1
Horní Bludovice	2214	1,7	-34,8	1,3	67,3	1
Chuchelná	1266	21,1	-6,3	2,5	52,9	1
Jakubčovice nad Odrou	648	36,0	-7,7	3,6	45,5	1
Janov	305	9,6	-13,2	4,7	59,3	3
Jindřichov	1326	28,3	-9,0	7,2	66,7	1
Jiříkov	284	24,8	-12,2	17,5	55,6	1
Karlovice	1039	26,1	-9,0	8,7	55,4	1
Klimkovice	4371	18,5	-19,2	2,4	66,5	3
Krmelín	2228	4,2	-31,7	2,0	59,0	1
Ludgeřovice	4777	5,3	-19,7	0,9	64,8	1
Malá Morávka	676	36,4	-5,1	6,4	73,6	1
Malá Štáhle	143	42,2	-28,4	4,8	55,6	1
Mosty u Jablunkova	3892	4,5	-25,1	2,3	56,5	1
Mošnov	716	4,4	175,9	0,7	58,0	1
Návsí	3909	11,3	-25,0	2,2	58,1	1
Nošovice	990	16,6	175,3	4,8	55,6	1
Nýdek	2014	4,9	-21,4	1,4	55,5	1
Palkovice	3218	3,1	-23,3	2,9	63,3	1

Název obce	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD %	Relativní saldo všech vyjíždějících z obce v %	Podíl zaměstnaných v průměru v %	Podíl zaměstnaných v terciéru v %	Stávající status obce*
Petrovice u Karviné	5344	11,3	-19,9	0,9	59,3	1
Pržno	1038	5,1	-12,1	1,3	57,4	1
Pustá Polom	1434	3,1	-13,1	3,5	58,7	1
Raduň	1001	4,3	-14,6	2,5	59,7	1
Rudná pod Pradědem	378	27,4	-13,3	7,0	65,8	1
Stará Ves nad Ondřejnicí	2734	6,5	-23,1	2,8	57,9	1
Staré Město	1478	18,7	3,6	1,4	64,1	1
Suchdol nad Odrou	2586	43,2	5,2	5,1	52,7	2
Sviadnov	1725	12,5	13,5	0,6	67,9	1
Šenov	6188	7,6	-20,3	0,6	62,9	3
Šilheřovice	1595	17,9	3,6	2,8	61,8	1
Štítina	1225	5,9	-14,5	3,3	63,3	1
Štramperk	3418	30,1	-18,9	0,9	51,9	3
Těrlicko	4295	13,3	-26,5	1,2	62,9	1
Třanovice	1037	4,6	-4,3	3,3	65,3	1
Úvalno	991	9,3	-15,0	4,9	56,8	1
Velká Polom	2036	3,6	-15,6	1,3	69,0	1
Vendryně	4383	2,5	-22,7	1,2	56,7	1
Vřesina	2858	0,0	-24,7	2,3	68,6	1

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

* podle Malého lexikonu obcí, 1=ostatní obce, 2=městys, 3=města, 4=statutární města

Předchozí tabulka uvádí obce splňující 3 ukazatele z 5 zvolených. Do této skupiny patří i několik stávajících měst Brušperk, Budišov nad Budišovkou, Klimkovice, Šenov, Štramperk a částečně se potvrzuje městský statut poměrně malého Janova v okrese Bruntál, v odlehle poloze s rekreační funkcí.

Další skupinu obcí představují obce, které jsou urbanizovány omezeně. Splňují 2 ukazatele z 5 zvolených, viz následující tabulka. Tato skupina neobsahuje žádné město podle stávajícího statusu, pouze 1 městys – Litultovice. U ostatních obcí se „ziskem“ 1 ukazatele se vyskytuje 1 město – již zmiňovaná Andělská Hora a 1 městys – Spálov nesplňuje žádný ze zvolených ukazatelů města.

Tabulka A1.3.6: Částečně městské obce Moravskoslezského kraje (splňující 2 indikátory z 5)

Název obce	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD %	Relativní saldo všech vyjíždějících z obce v %	Podíl zaměstnaných v průměru v %	Podíl zaměstnaných v terciéru v %	Stávající status obce*
Bělá	668	1,5	-19,4	1,9	55,7	1
Bílá	299	6,6	-5,9	13,4	71,4	1
Bílov	572	19,2	-21,4	4,7	57,8	1
Bohuslavice	1681	2,2	-19,7	3,1	56,5	1

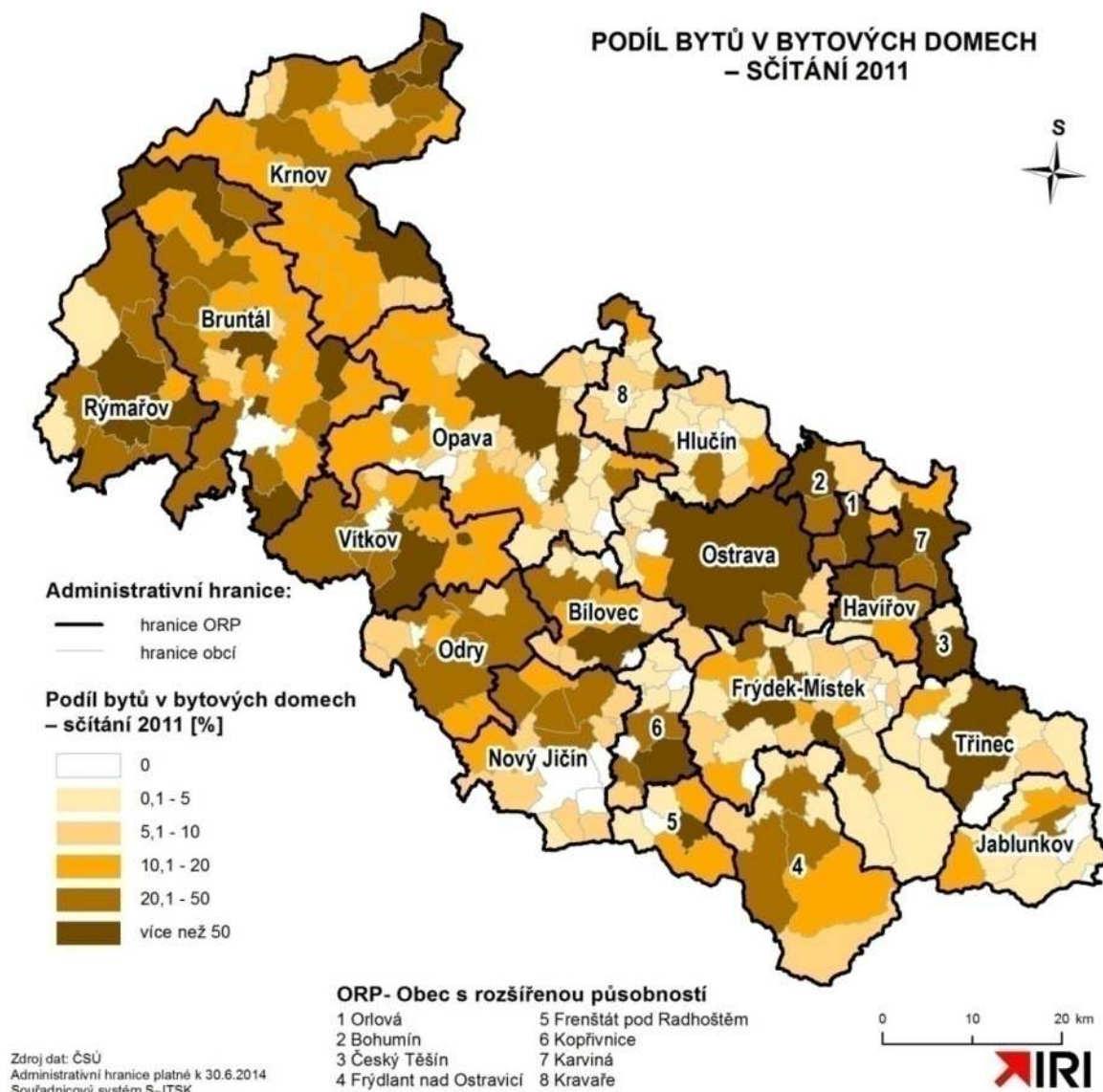
Název obce	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD %	Relativní saldo všech vyjíždějících z obce v %	Podíl zaměstnaných v průměru v%	Podíl zaměstnaných v terciéru v%	Stávající status obce*
Brantice	1384	11,5	-23,5	4,7	57,4	1
Brumovice	1506	14,7	-14,7	9,2	56,0	1
Budišovice	703	4,3	-35,3	2,5	65,4	1
Čavisov	524	5,5	-35,8	1,6	67,6	1
Darkovice	1343	0,0	-25,6	2,3	59,7	1
Děhylov	679	4,2	-16,6	1,6	70,9	1
Dlouhá Stráň	84	0,0	-23,5	2,7	67,6	1
Dobroslavice	756	4,3	-32,4	0,9	69,9	1
Dolní Domaslavice	1260	1,3	-16,3	1,8	60,8	1
Dolní Lhota	1435	0,3	-25,1	0,5	66,6	1
Dolní Moravice	389	24,4	-13,9	15,6	50,4	1
Dolní Tošanovice	320	0,0	-30,8	2,9	55,5	1
Doubrava	1253	13,6	-18,8	0,2	57,3	1
Dvorce	1390	55,2	-3,3	6,1	44,3	1
Hlavnice	623	21,2	-13,0	12,9	53,9	1
Hlinka	195	36,5	-11,7	25,6	46,5	1
Hodslavice	1715	5,1	-27,2	1,2	57,7	1
Holčovice	719	13,6	-11,0	15,6	58,2	1
Horní Domaslavice	754	1,3	-33,1	3,4	56,9	1
Horní Lhota	803	1,4	-30,0	1,5	69,0	1
Horní Město	931	30,4	-16,0	11,8	55,6	1
Horní Tošanovice	547	9,3	-25,3	4,9	60,5	1
Hostašovice	768	3,6	-19,7	2,1	56,9	1
Chotěbuz	1210	3,0	-29,8	1,7	62,5	1
Janovice	1866	2,0	-25,7	3,1	55,6	1
Jistebník	1542	8,8	-23,2	2,8	62,3	1
Kaňovice	304	0,0	-37,2	2,2	65,0	1
Kateřinice	654	4,4	-31,5	4,8	57,8	1
Kobeřice	3280	6,8	-17,8	2,6	49,1	1
Komorní Lhotka	1264	4,2	-22,9	2,2	64,4	1
Kozlovice	2979	11,8	-21,2	3,7	49,1	1
Kozmice	1881	3,9	-21,3	1,3	63,6	1
Kružberk	260	16,1	-9,8	5,6	60,7	1
Kunčice pod Ondřejníkem	2284	5,2	-23,4	5,9	59,4	1
Kyjovice	806	0,0	-21,1	2,6	64,4	1
Lhotka	529	0,0	-37,1	2,4	55,5	1
Litultovice	897	17,0	-14,6	10,4	55,1	2
Malenovice	667	3,3	-26,4	3,7	69,8	1
Markvartovice	1933	0,9	-24,4	1,2	62,6	1
Melč	641	21,7	-1,7	6,2	53,3	1

Název obce	Počet obyvatel 31.12.2013	Podíl bytů v BD %	Relativní saldo všech vyjíždějících z obce v %	Podíl zaměstnaných v průměru v%	Podíl zaměstnaných v terciéru v%	Stávající status obce*
Metýlovice	1717	1,8	-23,1	3,4	55,3	1
Mezina	353	15,7	-23,2	4,6	61,8	1
Milotice nad Opavou	393	13,7	-16,5	4,7	70,0	1
Mokré Lazce	1157	1,3	-23,9	2,1	62,3	1
Moravice	241	11,8	-11,3	10,9	66,3	1
Mořkov	2520	6,8	-19,4	2,5	47,1	1
Nižní Lhoty	265	4,9	274,9	7,5	60,2	1
Nové Lublice	226	7,8	-13,2	15,8	61,8	1
Nové Sedlice	497	0,0	-31,9	2,3	60,0	1
Oborná	372	7,9	-25,8	4,1	59,2	1
Olbramice	662	2,5	-24,1	2,8	61,0	1
Otice	1394	8,4	4,8	7,7	56,4	1
Píšť	2104	6,1	-19,8	2,6	53,2	1
Pstruží	916	1,2	-32,8	2,0	57,4	1
Ropice	1529	3,0	-26,3	1,5	57,4	1
Ryžoviště	625	40,8	-21,4	4,8	49,5	1
Řeka	556	1,8	-25,9	3,2	58,4	1
Řepiště	1791	2,2	-24,5	0,9	60,5	1
Sedliště	1492	1,1	-29,2	2,6	59,3	1
Sedlnice	1463	6,1	-13,0	4,2	53,3	1
Slavkov	1925	4,4	-19,6	4,8	64,1	1
Slezské Rudoltice	553	42,1	-16,6	20,3	57,1	1
Smilovice	743	0,0	-31,0	1,2	62,0	1
Soběšovice	881	6,8	-26,1	1,5	65,8	1
Sudice	655	14,4	-14,2	0,7	54,6	1
Svatoňovice	283	39,5	-15,4	9,3	59,3	1
Světlá Hora	1422	41,4	-14,5	8,7	53,3	1
Štěpánkovice	3167	3,9	-21,4	3,4	53,3	1
Trojanovice	2439	14,4	-27,6	2,7	51,0	1
Třemešná	890	13,1	-12,6	8,4	62,5	1
Václavovice	1930	1,4	-36,9	1,2	62,2	1
Velká Štáhle	341	14,6	-9,1	2,0	45,3	1
Velké Hoštice	1810	5,3	-17,3	2,3	57,2	1
Vělopolí	285	0,0	-39,5	0,0	58,5	1
Vražné	832	10,1	-18,9	2,4	58,6	1
Vřesina	1580	2,2	-25,0	1,4	60,1	1
Zbyslavice	618	4,5	-22,2	4,9	59,7	1
Žabeň	770	1,8	-20,4	2,0	60,2	1
Životice u Nového Jičína	620	0,0	-13,6	4,5	51,0	1

Zdroj: Institut regionálních informací, s.r.o.

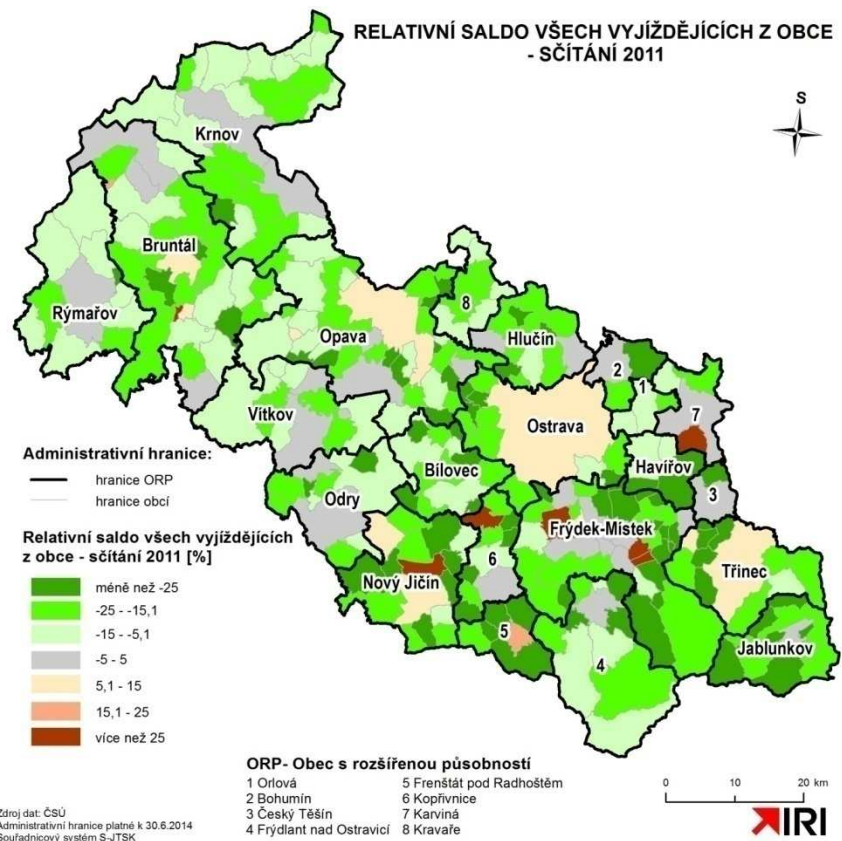
* podle Malého lexikonu obcí, 1=ostatní obce, 2=městys, 3=města, 4=statutární města

PODÍL BYTŮ V BYTOVÝCH DOMECH – SČÍTÁNÍ 2011

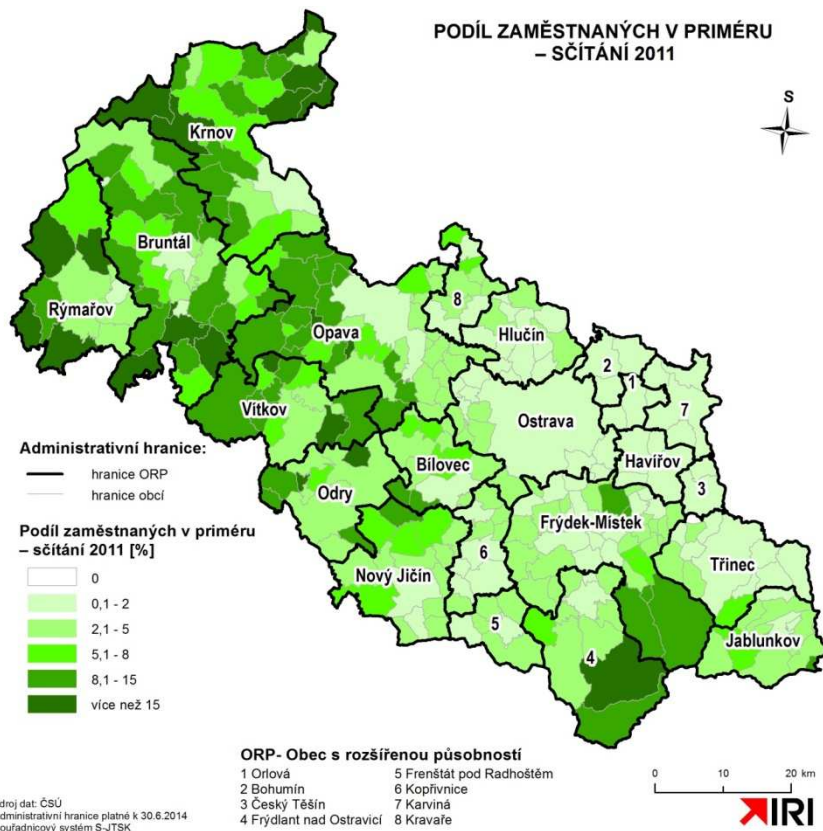
Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet

Mapa A1.3.2: Podíl bytů v bytových domech v obcích Moravskoslezského kraje – sčítání 2011

Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet

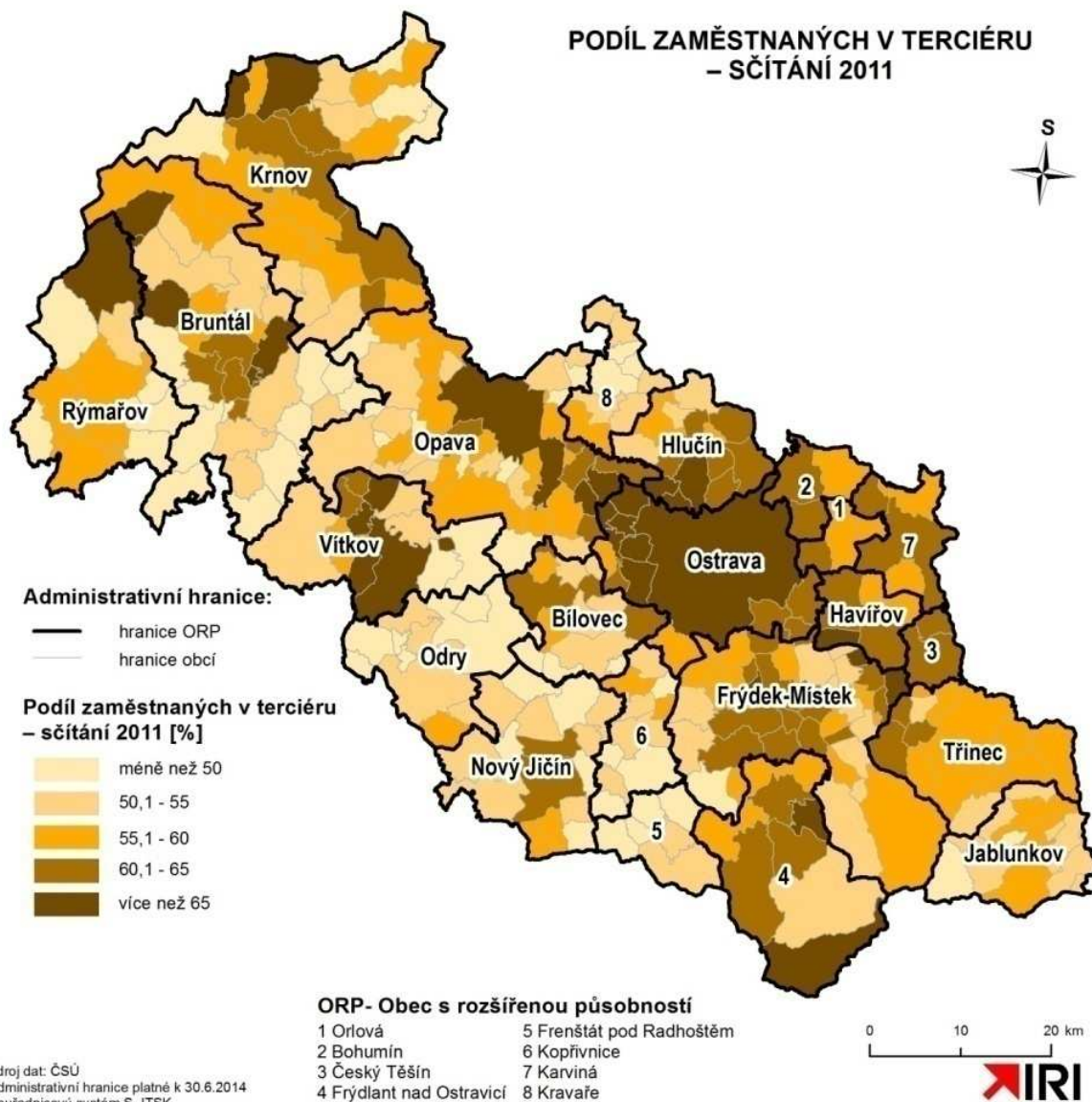
Mapa A1.3.3: Relativní saldo všech vyjíždějících z obcí Moravskoslezského kraje - sčítání 2011

Zdroj : ČSÚ, vlastní výpočet

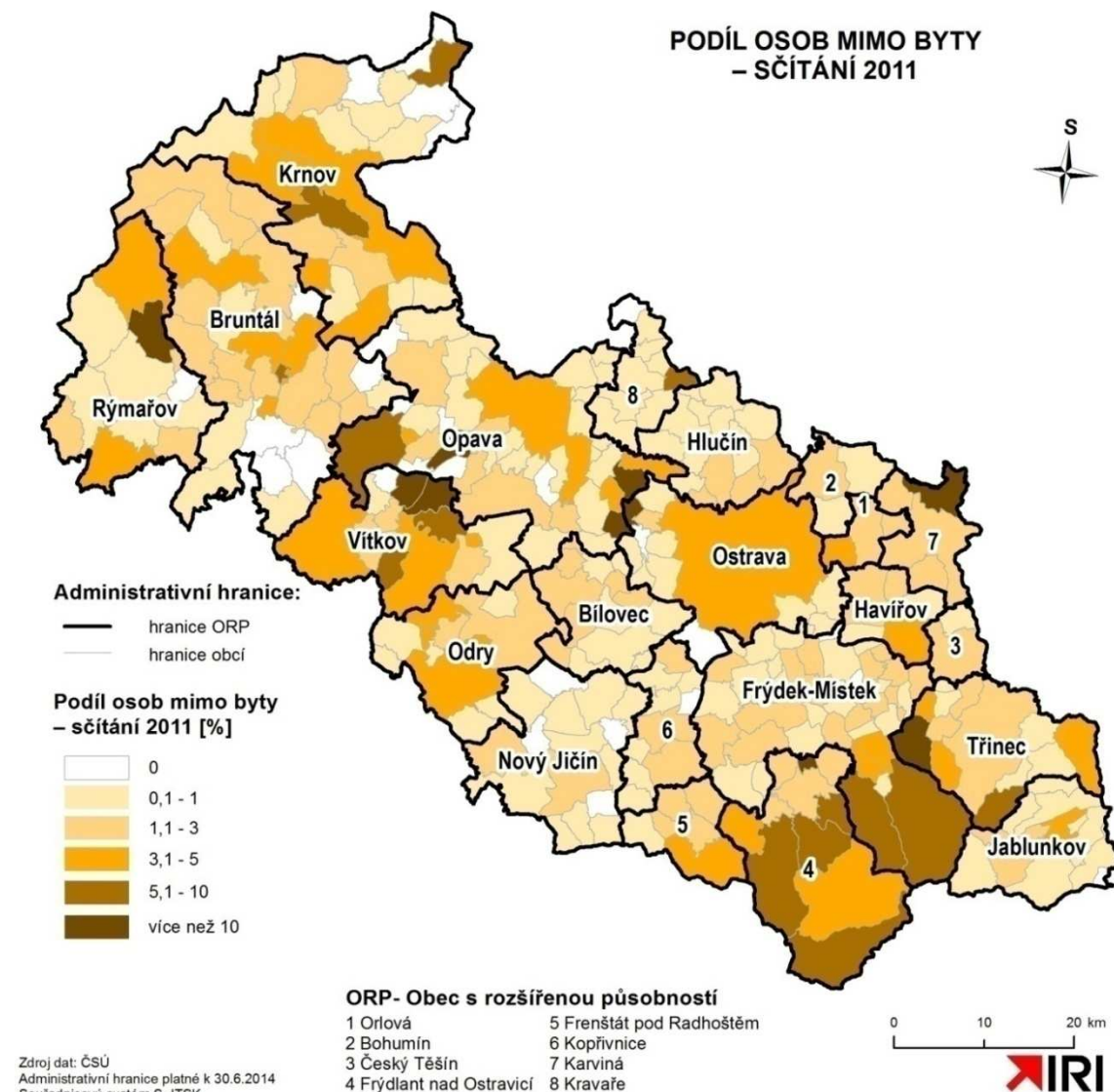
Mapa A1.3.4: Podíl zaměstnaných v priméru v obcích Moravskoslezského kraje - sčítání 2011

PODÍL ZAMĚSTNANÝCH V TERCÍERU
– SČÍTÁNÍ 2011

Mapa A1.3.5: Podíl zaměstnaných v terciéru v obcích Moravskoslezského kraje – sčítání 2011

PODÍL OSOB MIMO BYTY
- SČÍTÁNÍ 2011

Mapa A1.3.6: Podíl osob mimo byty v obcích Moravskoslezského kraje – sčítání 2011

V následující tabulce je uveden počet obyvatel a obcí Moravskoslezského kraje, včetně jejich rozlohy a jejich podílu na celkovém počtu obcí a celkovém počtu obyvatel, rozloze podle počtu splněných ukazatelů z hlediska zvolené klasifikace.

Tabulka A1.3.7: Výsledné hodnocení městotvorných funkcí obcí Moravskoslezského kraje

Počet splněných ukazatelů	Obce podle počtu ukazatelů městských sídel						celkem
	5	4	3	2	1	0	
Počet obyvatel	808354	122630	110319	88315	70598	21616	1221832
Počet obcí	26	23	48	83	82	38	300
Rozloha obcí (ha)	115868	56374	81475	102492	134112	52386	542708
Podíl obyvatel	66,16%	10,04%	9,03%	7,23%	5,78%	1,77%	100,0%
Podíl počtu obcí	8,67%	7,67%	16,00%	27,67%	27,33%	12,67%	100,0%
Podíl na rozloze	21,35%	10,39%	15,01%	18,89%	24,71%	9,65%	100,0%

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

Tabulka A1.3.8: Výsledné hodnocení městotvorných funkcí obcí Moravskoslezského kraje

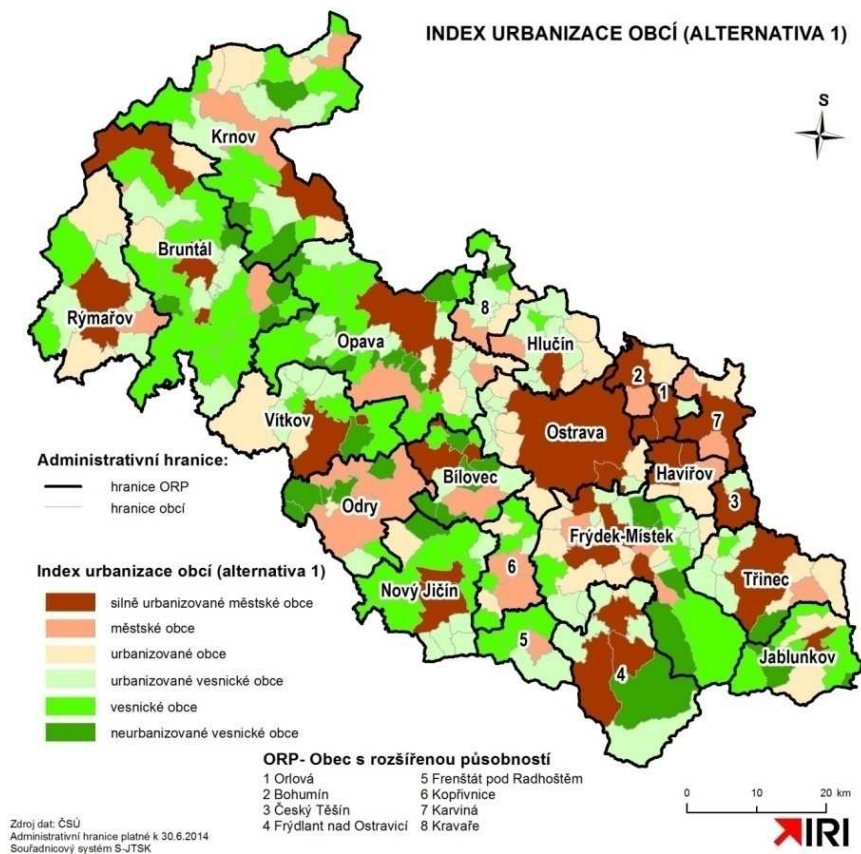
	Splněné ukazatele	Podíl na		
		počtu obyvatel	počtu obcí	rozloze
Městské obce	5+4	76,20%	16,33%	31,74%
Venkovské obce	1+0	7,55%	40,00%	34,36%
Částečně urbanizované obce	3+2	16,26%	43,67%	33,90%

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

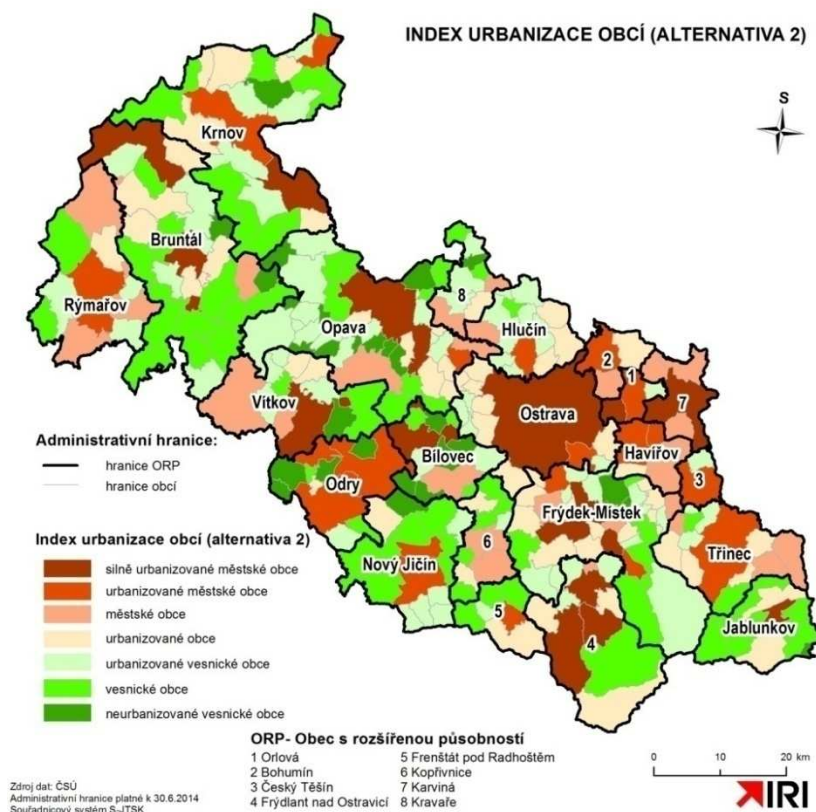
Bylo zvoleno testování podle 5 ukazatelů (diferencuje obce do 6 skupin), výběr ukazatelů je obtížný zejména s ohledem na jejich vypovídací schopnost. Jednoznačně dominantní je skupina nesporných měst (která splňují 4 nebo 5 z pěti možných ukazatelů), neboť tato města koncentrují 76,2% obyvatel.

Obce splňující 2 až 3 ukazatele tvoří přechodnou skupinu částečně urbanizovaných obcí s 16,3% obyvatel. V úvahu je potřebné brát i nastavení ukazatelů – zejména nízký podíl pracujících v priméru a nízké záporné saldo pohybu za prací. Venkovské obce představují 120 obcí s 7,5% obyvatel, avšak stále s rozlohou tvořící 34,4% území kraje, tj. mírně vyšší než u obou dalších skupin obcí (městských a částečně urbanizovaných).

V následujících kartogramech je zobrazena výsledná klasifikace obcí – přičemž druhé alternativní vymezení je uváděno doplňkově.

Mapa A1.3.7: Index urbanizace obcí Moravskoslezského kraje (alternativa 1)

Mapa A1.3.8: Index urbanizace obcí Moravskoslezského kraje (alternativa 2)

Z mapy A1.3.7 je patrné, že urbanizovaná území městských obcí a částečně urbanizovaných obcí vytváří 2 regiony:

1. Největší region městského osídlení – široce pojatý jako Ostravská aglomerace s centry v okresech Ostrava a Karviná, propojené až na Jablunkovsko a Opavsko, podél dálnice D1 na hranice kraje, jižním směrem pak na Frýdlantsko. Zajímavou skutečností je patrná vazba na Vítkovsko přes Odersko, která má pravděpodobně perspektivu silnit. Otázkou je posouzení napojení Osoblažska (např. klasifikace obce Vysoká).
2. Volněji propojený pás urbanizovaných obcí v okrese Bruntál od Břidličné a Rýmařova, přes Vrbensko a rekreačně atraktivní obce až ke Krnovsku, který však nemá jednoznačně vyvinuto centrum.

Zajímavým zjištěním je osamocené postavení Nového Jičína a Horního Benešova obklopeného venkovskými obcemi.

1.3.3 Dílčí hodnocení v souvztáznosti k prostorovému plánování

Z plošného hlediska se tak míra antropogenního transformačního procesu urbanizace jednoznačně prosadila na přibližně polovině území kraje s koncentrací více než $\frac{3}{4}$ obyvatel. Pokud je vzato v úvahu i území, kde se proces urbanizace prosazuje částečně, pak toto území zahrnuje 180 obcí s více než 92% obyvatel kraje. Městský způsob fungování sídel je naprosto dominantní pro téměř $\frac{2}{3}$ území kraje.

Obecnou tendencí je růst podílu městského způsobu života, v území realizovaný jak vlastní transformací života obcí, tak i expanzivním procesem suburbanizace. Řadu procesů je již možné považovat za ukončenou, například marginalizace podílu prvního sektoru na celkové zaměstnanosti – zejména zemědělství a lesnictví, nikoliv však pokles rozsahu územních dopadů v krajině. Na druhé straně však vznikají fenomény nové, navázané na rostoucí hybnost obyvatel (rostoucí automobilizaci domácností a relativní pokles nákladů na individuální mobilitu).

Českým fenoménem transformace sídelní struktury je rostoucí význam druhého bydlení jako dominantního procesu růstu úrovně bydlení, který však silně polarizuje společnost. Tímto fenoménem je výrazně ovlivněn i proces suburbanizace v Moravskoslezském kraji.

Míra rozdílu mezi venkovskými a městskými obcemi dlouhodobě klesala, a to jak s poklesem zaměstnanosti obyvatel v zemědělství v posledních více než 150 letech a s růstem kvality bydlení v rodinných domech, tak i alokací bytových domů do mnohých vesnických obcí. Poslední, ne zcela validní výsledky ze sčítání v roce 2011 dotýkající se pohybu za prací, naznačují pokles intenzity pohybu za prací, který by měl být spjatý do značné míry i s růstem podílu zaměstnanosti ve službách, které se částečně přenášejí i do míst bydliště a uzlových dopravních bodů.

Z hlediska územního plánování je zásadním problémem podpora atraktivity bydlení ve městě a limitování suburbanizační transformace vesnické krajiny, částečně i vesnických sídel. Atraktivita bydlení ve městech je do značné míry formována percepcí „dobrých adres“ a společensky ekvivalentních forem bydlení (preferenze bydlení v rodinných domech, které u mnohých obyvatel jsou synonymem „úspěšné společenské mobility“). Absence ekonomických nástrojů, které by mohly zmírnit nadměrné urbanizační procesy změn krajiny a sídelní struktury (včetně vzniku mnohých externalit), tak do značné míry leží na systému územního plánování.

1.4 Vymezení venkovských obcí a obcí s převládající rezidenční funkcí

Kapitola 1.4 byla v rámci aktualizace 2014 kompletně přepracována.

1.4.1 Vymezení venkova

Potřeba vymezení venkova (venkovských obcí, regionů – venkovského prostoru) se v praxi zvýšila po roce 2005 zejména v návaznosti na programy veřejné podpory venkova. Problém hodnocení vývoje po roce 1990 je do značné míry ovlivněn nedostupností dat, například velmi důležitá data o bytové výstavbě za obce jsou dostupná až od roku 1997. Vymezení venkova je v praxi prováděno různými způsoby, často pouze doplňkově k vymezení měst, kdy obce, které nemají městský charakter, jsou považovány za venkovské obce.

Z následující tabulky je patrné omezení dlouhodobého stanovování podílu venkovských nebo městských obcí z jejich statutu v podmínkách, kdy se výrazně mění celkový počet obcí i vlastní počet administrativně určených měst. Prudké snížení podílu obyvatel venkovských obcí jako celku v letech 1970 až 1980 je zřetelné. Je pravděpodobně mnohem vyšší než uvedený proces v daném období reálně vykazoval. Zkreslení bylo z velké části ovlivněno menším počtem obcí do roku 1980 - v Moravskoslezském kraji bylo v tomto období pouze 165 obcí (ve srovnání s 300 obcemi v současnosti).

Tabulka A1.4.1: Vývoj administrativního vymezení podílu městského a venkovského obyvatelstva Moravskoslezského kraje v dlouhodobém období

	Rok sčítání				
	trvalý pobyt				obvyklý pobyt
	1970	1980	1991	2001	2011
Počet obcí	406	165	269	299	300
z toho se statutem města	31	34	35	38	42
podíl městského obyvatelstva (v %)	67,8	81,1	79	76,9	75,6
podíl venkovského obyvatelstva (v %) - „doplňkový“	32,2	18,9	21	23,1	24,4
obce do 199 obyvatel	3 431	199	1 779	1 863	2 120
obce s 200-999 obyv.	119 230	25 942	67 393	75 344	76 931
obce s 1 000 - 4 999 obyv.	260 463	193 042	212 623	239 062	236 838
obce s 5 000 a více obyv.	783 683	1 037 907	996 931	948 750	889 945
Hustota obyvatelstva (osoby/km ²)	215	231,6	235,6	233,1	222,2
Počet obyvatel	1 166 807	1 257 090	1 278 726	1 265 019	1 205 834
Změna počtu obyvatel k předchozímu období	x	107,7%	101,7%	98,9%	95,3%

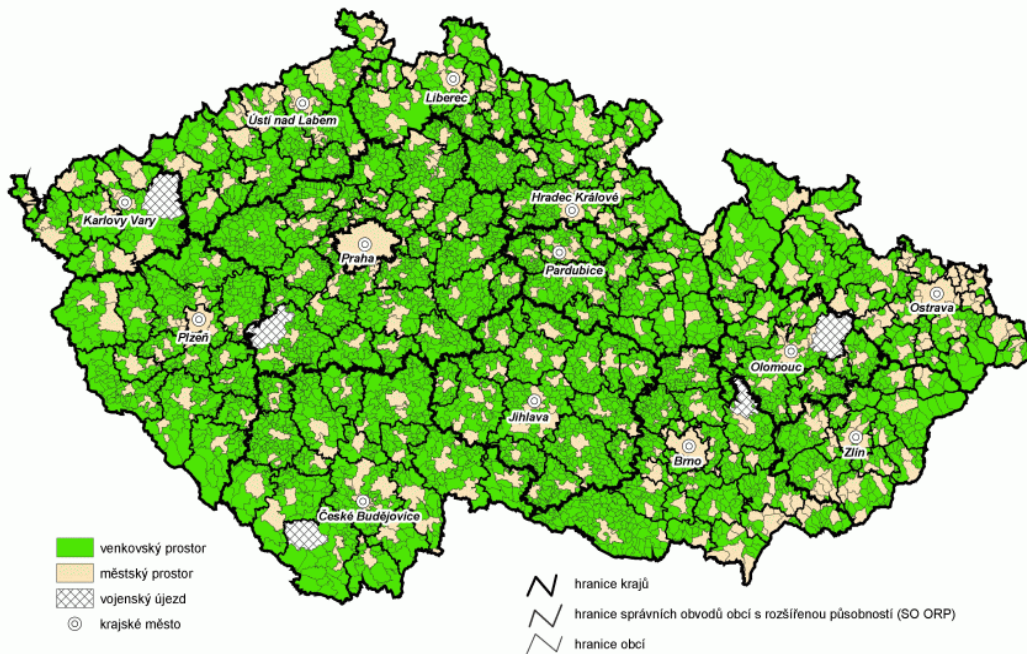
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

V následujících dvou mapách je uveden příklad vymezení venkovského (městského) prostoru na základě pouze dvou parametrů – velikosti obce a hustoty zalidnění (hustota zalidnění 150 obyvatel/km² je zřejmě odvozená z praxe EUROSTATU). V ČR v odborné praxi byly za venkovské obce pokládány ty, které jsou menší než 2000 obyvatel. Na základě § 3 zákona o obcích je nověji užívána hranice 3000 obyvatel (podmínka pro jmenování obce městem).

Uvedený přístup vymezení venkovských obcí se blíží administrativnímu přístupu (podle statutu obcí) a vede ke značnému omezení jejich podílu na počtu obyvatel a zejména pak rozloze ČR.

Vymezení venkovského a městského prostoru v České republice

Venkovským prostorem jsou obce s velikostí do 2 000 obyvatel a obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km²

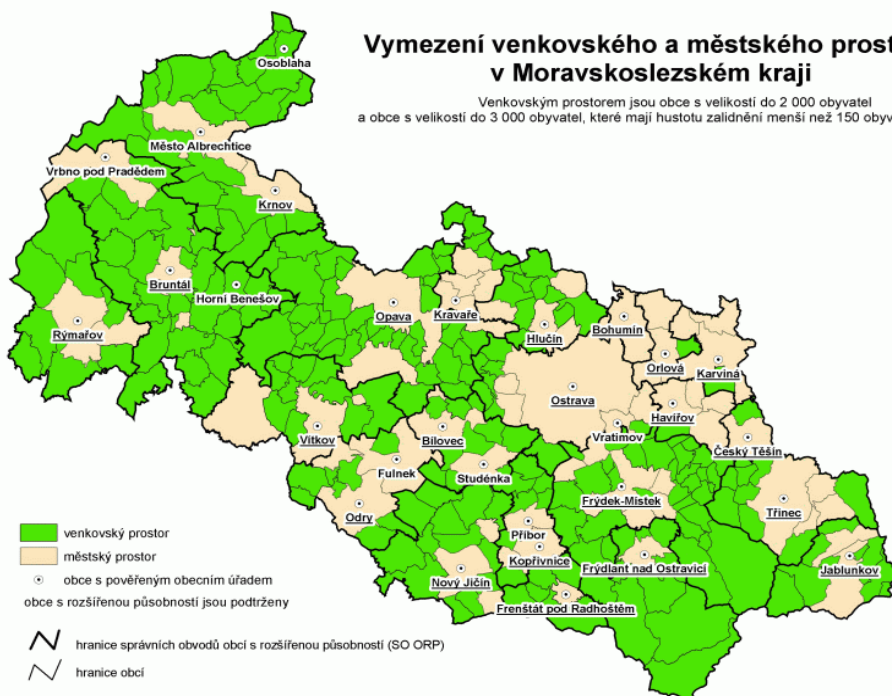

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.4.1: Vymezení venkovského a městského prostoru v České republice

Vymezení venkovského a městského prostoru v Moravskoslezském kraji

Venkovským prostorem jsou obce s velikostí do 2 000 obyvatel a obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km²

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.4.2: Vymezení venkovského a městského prostoru v Moravskoslezském kraji

Venkovský prostor v předchozí mapě ČSÚ tvoří území 5 734 obcí, 79 % rozlohy ČR s cca 30% obyvatel republiky.

Podle ČSÚ (závěry 13 svazkové publikace věnované venkovskému prostoru, z roku 2009) jsou nejdůležitější následující poznatky o vývoji venkova v ČR:

- od roku 2000 ubývá obyvatel v městském prostoru ve prospěch venkova,
- úvaha, že je podíl zemědělské půdy vyšší na venkově než ve městě, se nepotvrdila v pěti krajích (na západě Čech a na severu a východě Moravy),
- venkovské obyvatelstvo je mladší nejen vlivem vyšší plodnosti žen a migračního přírůstku, ale i v důsledku vyšší úmrtnosti, zejména na onemocnění oběhové soustavy,
- potvrdil se předpoklad, že se na venkově rodí méně dětí mimo manželství (i když existují území, kde je tomu naopak – např. na Plzeňsku a Karlovarsku), je zde menší rozvodovost (ale i sňatečnost),
- menší nabídka pracovních míst vede na venkově k nižší ekonomické aktivitě obyvatelstva, zejména osob ve věku 55 – 64 let, a k vyšší míře nezaměstnanosti (především osob nad 50 let a žen),
- rozdíly mezi městským a venkovským prostorem se v ekonomické oblasti zmenšují v zázemí velkých měst, kde probíhá intenzivní bytová výstavba; naproti tomu se v těchto suburbanizovaných územích v důsledku přírůstku obyvatel stěhováním spíše mladších osob liší věková a vzdělanostní struktura zdejších obyvatel od struktury v městském prostoru a na venkově vzdáleném od hospodářských center,
- byly zjištěny velké rozdíly mezi venkovským a městským prostorem, přitom venkovský prostor nelze považovat za homogenní – jsou patrné rozdíly mezi oblastmi, které zasáhla suburbanizace, a oblastmi periferními.

Zejména poslední dva body obsahují zásadní obecné zjištění o vlivu suburbanizace na venkovský prostor a potřebu samostatného vnímání periferních oblastí.

Statistický úřad EU EUROSTAT doporučuje pro vymezení venkovských regionů využít ukazatele hustoty obyvatel podle jednotek NUTS III, vymezeny jsou tři typy regionu:

- převážně venkovské regiony - více než 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích (pro tento účel definované jako obce s méně než 150 obyvateli/km²),
- významně venkovské regiony - ve venkovských obcích žije 15 až 50 % obyvatel,
- převážně městské regiony - ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel.

Výše uvedené vymezení venkovských regionů je velmi zjednodušené, zkrácené průměrnou velikostí a počtem územních jednotek, který je v jednotlivých zemích odlišný. Tento způsob vymezení v podmínkách ČR vede k závěrům, že městské obyvatelstvo tvoří pouze cca 1/3 všech obyvatel ČR (podrobněji viz Vymezení venkovských obcí v Česku, Obec a finance, 2/2009). To je v rozporu s výsledky rozsáhlých studií ČSÚ i vlastních výsledků této studie.

Na základě úplné aktualizace kapitoly 1.3. bylo aktualizováno i vymezení venkova.

Z mapy A1.3.7 je patrné, že venkovské osídlení (venkovské obce a neurbanizované venkovské obce) vytváří 4 kompaktnější regiony:

1. Největší region venkovského osídlení Moravskoslezského kraje v okolí města Bruntálu rozprostírající se až k Opavě.
2. Vítkovský region venkovského osídlení, dotýkající se západní hranice okresu Ostrava.
3. Tradiční Novojičínský (historicky Kravařský) venkovský region.
4. Beskydský venkovský region s výraznými suburbanizačními vlivy.

Toto vymezení je provedeno na základě generalizace vzniklé mapy. Otázkou je existence venkovských obcí na Osoblažsku a na severovýchodě od Opavy (SO ORP Kravaře). Zejména v posledně uvedeném mikroregionu je odůvodněné předpokládat, že skutečné podmínky těchto obcí – vykazující řadu specifíků tzv. Hlučínska, do značné míry stabilizovaly podmínky soudržnosti obyvatel území.

1.4.2 Zhodnocení proměny venkova v letech 1990-2014

Vývoj venkovských obcí po roce 1990 odráží zejména vývoj počtu obyvatel v jednotlivých intercenzálních obdobích a celkově v období 1991-2011. Při tomto základním porovnání je nezbytné vzít v úvahu změnu definice počtu obyvatel, která však není tak zásadní, jak by se mohlo zdát. Ani formálně stejná definice ve sčítáních v roce 1991 a 2001 nebyla stejně naplněna z několika důvodů (zvýšený faktický pohyb obyvatel v roce 2001, část obyvatel byla už přítomna např. v zahraničí, rostoucí nepřesnosti trvalého bydlení – obyvatelé hlášení k bydliště na úřadech, bezdomovci atd.). Deklarativní data k obvyklému bydliště se tak jeví zpřesňujícím pokrokem, vedoucím k vnímání různých typů bydliště, přitom obvyklé je to hlavní - první bydliště, rozhodující z hlediska počtu přítomných obyvatel v území.

V následující tabulce je provedeno setřídění 38 obcí Moravskoslezského kraje, u kterých nebyl splněn žádný urbanizační ukazatel (indikátor). Mělo by se tedy jednat o jednoznačně venkovské obce. Vývoj počtu obyvatel v této skupině jako celku je možno hodnotit pozitivně v obou obdobích. Do roku 2001 byl růst sice vyšší, ale i v následujícím intercenzálním období počet obyvatel těchto obcí rostl. Ve stejném období byl vývoj počtu obyvatel Moravskoslezského kraje jako celku negativní, navíc pokles počtu obyvatel zrychlil v období 2001-2011.

Obcí s nejvyšším poklesem počtu obyvatel jsou Staré Hamry, počet obyvatel v období 1991-2011 klesl na 77 % výchozí úrovně. Nakolik však tento vývoj odráží útlum obce? Pokud se podíváme podrobněji na další ukazatele, pak je zřejmé, že v obci rostl celkový počet bytů a intenzita bytové výstavby vzhledem k obvyklým poměrům Moravskoslezského kraje zde byla vysoká (5 bytů/1 000 obyvatel ročně).

Pokud vezmeme v úvahu pokles obydlených bytů v intercenzálním období, pak se nabízí vysvětlení o posilující roli rekreační funkce v obci a zejména pak druhého bydlení.

Z důvodu možnosti zpřesnění interpretace vývoje v jednotlivých obcích byla za následující tabulkou vložena i tabulka dokumentující intenzitu urbanizace (vývoj po roce 1990) v těchto obcích, zejména s ohledem na vývoj systému bydlení, ale i počtu obyvatel. Podrobnější vysvětlení volby indikátorů pro multikriteriální hodnocení obcí je uvedeno v kapitole 1.5.3.

V uvedené skupině jednoznačně venkovských obcí se nacházejí 2 obce – Bruzovice a Bravantice s velmi dynamickým vývojem (dosáhly z hlediska multikriteriálního hodnocení

maxima 6 bodů), obě je možno řadit mezi obce vykazující znaky silné suburbanizace. Na druhé straně je patrné, že několik obcí nevykázalo v rámci hodnocení žádný znak, který by svědčil o urbanizačním vývoji v těchto obcích.

Tabulka A1.4.2: Vývoj a změna počtu obyvatel ve venkovských obcích Moravskoslezského kraje po roce 1991 (nevykazující žádný urbanizační indikátor)

	Počet obyvatel			Změna počtu obyvatel v období		
	1991	2001	2011	1991-2001 (1991=100%)	2001-2011 (2001=100%)	1991-2011 (1991=100%)
Staré Hamry	698	571	539	82%	94%	77%
Luboměř	440	411	364	93%	89%	83%
Vrchy	230	229	195	100%	85%	85%
Staré Heřminovy	262	238	236	91%	99%	90%
Liptaň	477	445	434	93%	98%	91%
Větrkovice	799	780	730	98%	94%	91%
Hrčava	273	278	250	102%	90%	92%
Košářiska	372	365	354	98%	97%	95%
Spálov	906	920	883	102%	96%	97%
Sosnová	409	419	399	102%	95%	98%
Hladké Životice	982	956	963	97%	101%	98%
Uhlířov	336	357	331	106%	93%	99%
Lichnov	1 049	1 090	1 040	104%	95%	99%
Heřmanice u O.	318	339	316	107%	93%	99%
Pustějov	970	966	969	100%	100%	100%
Krásná	631	634	637	100%	100%	101%
Čaková	286	294	291	103%	99%	102%
Horní Životice	327	335	335	102%	100%	102%
Dolní Lomná	809	867	843	107%	97%	104%
Rohov	592	609	618	103%	101%	104%
Velké Albrechtice	972	941	1 021	97%	109%	105%
Heřmánky	153	157	162	103%	103%	106%
Oldřišov	1 238	1 334	1 311	108%	98%	106%
Kujavy	517	550	548	106%	100%	106%
Pazderna	259	269	275	104%	102%	106%
Tísek	868	882	925	102%	105%	107%
Chvalíkovice	649	679	694	105%	102%	107%
Bruzovice	675	712	738	105%	104%	109%
Mikolajice	234	251	257	107%	102%	110%
Valšov	224	263	251	117%	95%	112%
Lhotka u Litultovic	177	187	201	106%	107%	114%
Jezdkovice	195	213	222	109%	104%	114%
Nové Heřminovy	218	252	250	116%	99%	115%
Bravantice	714	793	832	111%	105%	117%
Vyšní Lhoty	686	737	811	107%	110%	118%
Bratřikovice	133	164	162	123%	99%	122%

	Počet obyvatel			Změna počtu obyvatel v období		
	1991	2001	2011	1991-2001 (1991=100%)	2001-2011 (2001=100%)	1991-2011 (1991=100%)
Vršovice	398	437	495	110%	113%	124%
Branka u Opavy	796	1 013	1 072	127%	106%	135%
Celkem	20 272	20 937	20 954	103%	100%	103%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Tabulka A1.4.3: Vybrané charakteristiky urbanizačního vývoje venkovských obcí Moravskoslezského kraje po roce 1991 (nevykazující žádný urbanizační indikátor)

	Změna počtu obyvatel 1991-2011 (%)	Změna počtu obyvatel 2001-2013 (%)	Změna počtu obydlých bytů 2001-2011 (%)	Změna počtu bytů celkem 2001-2011 (%)	Intenzita bytové výstavby (byty/tis.obyv. ročně) 2004-2013	Intenzita urbanizace po r. 1990 stanoveno multikriteriálně
Staré Hamry	-22,8%	-3,7%	-3,9%	9,5%	5,01	3
Luboměř	-17,3%	-10,9%	-4,9%	2,2%	0,27	0
Vrchy	-15,2%	-6,1%	-13,4%	0,0%	1,54	0
Staré Heřminovy	-9,9%	5,0%	-3,7%	-4,5%	1,69	1
Liptaň	-9,0%	9,4%	5,2%	2,2%	3,00	2
Větrkovice	-8,6%	-5,5%	5,0%	4,6%	0,41	0
Hrčava	-8,4%	-2,5%	-1,1%	-19,7%	1,60	0
Košářska	-4,8%	4,9%	5,3%	0,0%	2,54	1
Spálov	-2,5%	-3,2%	0,0%	4,8%	0,91	0
Sosnová	-2,4%	-1,0%	7,6%	6,6%	0,50	1
Hladké Životice	-1,9%	0,7%	6,9%	11,3%	4,67	3
Uhlířov	-1,5%	-5,6%	4,3%	13,7%	3,93	2
Lichnov	-0,9%	-1,4%	3,6%	7,1%	0,67	0
Heřmanice u O.	-0,6%	-3,8%	8,9%	13,2%	2,85	2
Pustějov	-0,1%	2,3%	4,2%	10,9%	5,99	3
Krásná	1,0%	1,4%	4,2%	8,2%	4,55	2
Čaková	1,7%	3,1%	10,0%	22,8%	1,72	2
Horní Životice	2,4%	-6,9%	8,7%	4,3%	0,90	1
Dolní Lomná	4,2%	1,0%	2,7%	5,5%	5,81	2
Rohov	4,4%	-0,3%	6,0%	11,8%	1,78	2
Velké Albrechtice	5,0%	12,8%	15,6%	13,6%	3,92	5
Heřmánky	5,9%	10,2%	-1,9%	23,8%	8,02	5
Oldřišov	5,9%	2,2%	5,6%	11,3%	3,05	4
Kujavy	6,0%	3,3%	0,6%	3,3%	2,37	1
Pazderna	6,2%	3,0%	7,9%	14,6%	4,73	4
Tísek	6,6%	7,4%	7,4%	7,8%	1,95	3
Chvalíkovice	6,9%	0,9%	15,4%	17,2%	1,30	3
Bruzovice	9,3%	15,9%	8,8%	15,5%	5,15	6
Mikolajice	9,8%	12,0%	1,1%	5,4%	1,95	2
Valšov	12,1%	-1,5%	3,8%	15,4%	3,19	3
Lhotka u Litultovic	13,6%	1,1%	-6,2%	6,1%	1,00	1
Jezdkovice	13,8%	8,5%	21,7%	19,2%	1,80	4

	Změna počtu obyvatel 1991-2011 (%)	Změna počtu obyvatel 2001-2013 (%)	Změna počtu obydlených bytů 2001-2011 (%)	Změna počtu bytů celkem 2001-2011 (%)	Intenzita bytové výstavby (byty/tis.obyv. ročně) 2004-2013	Intenzita urbanizace po r. 1990 stanoveno multikriteriálně
Nové Heřminovy	14,7%	5,2%	0,0%	6,1%	0,40	2
Bravantice	16,5%	14,8%	14,2%	18,8%	6,01	6
Vyšní Lhoty	18,2%	13,7%	16,5%	14,2%	3,82	5
Bratřikovice	21,8%	-4,9%	3,8%	2,9%	0,00	1
Vršovice	24,4%	15,1%	16,2%	16,5%	2,42	4
Branka u Opavy	34,7%	7,6%	6,1%	7,3%	1,31	3

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

V následující tabulce je dokumentován vývoj v 82 venkovských obcích (vykazujících pouze 1 urbanizační indikátor), tj. tvoří podstatnou část z celkem 120 obcí Moravskoslezského kraje, které je možné považovat ze jednoznačně venkovské obce.

Tabulka je opět seříděna podle poklesu počtu obyvatel během dvou intercenzálních období. Z této tabulky je patrné soustředění obcí s nejméně významnými poklesy počtu obyvatel v okrese Bruntál (Křišťanovice, Tvrdkov, Rusín, Lomnice, Hošťálkovo), kde počet obyvatel v období let 1991-2011 klesnul o více než 20 %. Uvedený významný pokles je kvalitativně srovnatelný s poklesem u Starých Hamrů v okrese Frýdek Místek pouze omezeně. Rekreační transformace uvedených obcí v okrese Bruntál probíhá pomalu.

Na druhé straně se v bezprostředním okolí Bruntálu nachází několik obcí s velmi rychlým růstem počtu obyvatel v uvedeném dvacetiletí. Mezi tyto obce patří zejména rekordman růstu – Nová Pláň, kde výchozí počet obyvatel v roce 1991 byl pouhých 29 obyvatel, tedy růst na 52 obyvatel v roce 2011 je potřeba posuzovat v tomto kontextu. Zdrojem růstu uvedeného sídla je zejména jeho rekreační atraktivita daná polohou u přehradní nádrže Slezská Harta. Zajímavější skutečností je však růst u Moravskoslezského Kočova a Starého Města, v obou případech se dnes jedná o obce ve velikostní kategorii 500-1000 obyvatel. Celkově je vývoj sídelní struktury v okrese Bruntál po roce 1990 zajímavý z několika hledisek:

- Území okresu Bruntál je v rámci Moravskoslezského kraje územím s výrazným venkovským osídlením, které přesahuje i do okresu Opava a na Vítkovsko.
- Hospodářský vývoj všech mikroregionů (Rýmařovsko, Bruntálsko, Krnovsko) ale i sousední Vítkovsko je velmi nepříznivý – v posledních letech vykazoval okres Bruntál nejvyšší úroveň nezaměstnanosti v ČR, ovšem i přes tuto skutečnost je vývoj počtu obyvatel a urbanizace silně diferencován.
- Poměrně malé a hospodářsky slabé bývalé okresní město Bruntál (na poměry Moravskoslezského kraje) generuje suburbanizační vývoj ve svém okolí.
- Otázkou je, nakolik se na uvedeném vývoji projevuje demografická „setrvačnost“ (kolem roku 1990 vykazovala populace okresu velmi příznivou věkovou strukturu) a nakolik jde o procesy nové – v návaznosti na obytnou atraktivitu částí venkovského území, která je navázána na atraktivní územní podmínky rekreace a životního prostředí.
- Uvedený vývoj by mohl u části obcí tohoto širšího regionu signalizovat vznik nové sídelní stability, založené na nových zdrojích území (přírodních lokalizačních předpokladech

bydlení) a změnách v percepce vnímání kvality bydlení („dobré adresy“, pozitivní sociální mobility).

Tabulka A1.4.4: Vývoj počtu obyvatel ve venkovských obcích Moravskoslezského kraje po roce 1991 (vykazující 1 urbanizační indikátor)

	Počet obyvatel			Změna počtu obyvatel v období		
	1991	2001	2011	1991-2001 (1991=100%)	2001-2011 (2001=100%)	1991-2011 (1991=100%)
Křišťanovice	322	317	235	98%	74%	73%
Tvrdkov	287	253	216	88%	85%	75%
Rusín	174	147	132	84%	90%	76%
Lomnice	609	545	474	89%	87%	78%
Hošťálkovy	698	677	552	97%	82%	79%
Heřmanovice	440	411	351	93%	85%	80%
Leskovec n.M.	512	522	419	102%	80%	82%
Horní Lomná	430	394	352	92%	89%	82%
Bílčice	300	250	247	83%	99%	82%
Bohušov	461	456	381	99%	84%	83%
Roudno	223	204	187	91%	92%	84%
Petrovice	167	141	141	84%	100%	84%
Dětřichov n.B	474	512	429	108%	84%	91%
Písečná	991	804	899	81%	112%	91%
Slezské Pavlovice	213	189	195	89%	103%	92%
Václavov u Bruntálu	438	483	403	110%	83%	92%
Pražmo	1 023	1 017	951	99%	94%	93%
Mladecko	159	164	149	103%	91%	94%
Andělská Hora	384	383	362	100%	95%	94%
Těškovice	883	880	834	100%	95%	94%
Skřipov	1 030	1 009	976	98%	97%	95%
Třebom	213	203	206	95%	101%	97%
Radkov	506	508	490	100%	96%	97%
Široká Niva	582	573	569	98%	99%	98%
Jeseník nad Odrou	1 825	1 862	1 785	102%	96%	98%
Albrechtický	698	693	684	99%	99%	98%
Bítov	423	391	415	92%	106%	98%
Svobodné Heřmanice	535	504	527	94%	105%	99%
Libhošť	1 561	1 645	1 539	105%	94%	99%
Vysoká	305	302	301	99%	100%	99%
Bukovec	1 348	1 356	1 339	101%	99%	99%
Holasovice	1 324	1 394	1 318	105%	95%	100%
Střítež	984	996	981	101%	98%	100%
Razová	514	535	515	104%	96%	100%
Velké Heraltice	1 607	1 611	1 611	100%	100%	100%
Chlebičov	1 049	1 069	1 059	102%	99%	101%
Březová	1 319	1 294	1 333	98%	103%	101%
Stará Ves	496	516	503	104%	97%	101%
Mílkov	1 255	1 300	1 275	104%	98%	102%

	Počet obyvatel			Změna počtu obyvatel v období		
	1991	2001	2011	1991-2001 (1991=100%)	2001-2011 (2001=100%)	1991-2011 (1991=100%)
Závada	564	576	574	102%	100%	102%
Hlubočec	554	543	564	98%	104%	102%
Býkov-Láryšov	161	158	164	98%	104%	102%
Petřvald (NJ)	1 727	1 727	1 761	100%	102%	102%
Zátor	1 119	1 183	1 143	106%	97%	102%
Kunín	1 796	1 858	1 836	103%	99%	102%
Bordovice	544	539	559	99%	104%	103%
Hukvaldy	1 856	1 904	1 910	103%	100%	103%
Služovice	766	814	790	106%	97%	103%
Stěbořice	1 310	1 310	1 357	100%	104%	104%
Lučina	1 143	1 139	1 188	100%	104%	104%
Rybí	1 092	1 062	1 136	97%	107%	104%
Morávka	1 007	1 021	1 049	101%	103%	104%
Veřovice	1 874	1 942	1 953	104%	101%	104%
Skotnice	668	651	697	97%	107%	104%
Hněvošice	957	1 024	1 000	107%	98%	104%
Hrádek	1 682	1 756	1 768	104%	101%	105%
Slatina	686	679	722	99%	106%	105%
Písek	1 668	1 783	1 757	107%	99%	105%
Strahovice	871	892	920	102%	103%	106%
Ludvíkov	299	340	316	114%	93%	106%
Starý Jičín	2 392	2 409	2 553	101%	106%	107%
Štáblovice	567	594	606	105%	102%	107%
Neplachovice	826	828	901	100%	109%	109%
Mankovice	541	592	592	109%	100%	109%
Trnávka	654	680	719	104%	106%	110%
Jakartovice	976	1 060	1 077	109%	102%	110%
Bartošovice	1 464	1 605	1 633	110%	102%	112%
Lichnov	1 287	1 317	1 445	102%	110%	112%
Tichá	1 493	1 557	1 690	104%	109%	113%
St. Těchanovice	136	138	155	101%	112%	114%
Krasov	291	347	334	119%	96%	115%
Bocanovice	371	428	426	115%	100%	115%
Dobratice	962	1 036	1 117	108%	108%	116%
Vojkovice	465	495	561	106%	113%	121%
Dolní Životice	871	1 107	1 090	127%	98%	125%
Staré Město (Br.)	647	670	811	104%	121%	125%
Bernartice n.O.	730	792	926	108%	117%	127%
Moravskoslezský Kočov	397	455	520	115%	114%	131%
Ženkla	733	847	972	116%	115%	133%
Závišice	657	733	895	112%	122%	136%
Žermanice	206	215	287	104%	133%	139%
Nová Pláň	29	26	52	90%	200%	179%
Celkem	65 801	67 342	67 861	102%	101%	103%

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

U předchozí tabulky nebyla v textu opakována tabulka s „Vybranými charakteristikami urbanizačního vývoje venkovských obcí“. Tato tabulka je součástí tabulkové přílohy. Je zde vložena pouze následující tabulka s obcemi vykazujícími nejvyšší a nejnižší intenzitu urbanizace v rámci této skupiny 88 venkovských obcí.

Tabulka A1.4.5: Vybrané charakteristiky urbanizačního vývoje venkovských obcí Moravskoslezského kraje po roce 1991 (vykazující jeden urbanizační indikátor)

	Změna počtu obyvatel 1991-2011 (%)	Změna počtu obyvatel 2001-2013 (%)	Změna počtu obydlých bytů 2001-2011 (%)	Změna počtu bytů celkem 2001-2011 (%)	Intenzita bytové výstavby (byty/tis.obyv. ročně) 2004-2013	Intenzita urbanizace po r. 1990 stanoveno multikriteriálně
Nejnižší intenzita urbanizace						
Andělská Hora	-5,7%	0,8%	-0,7%	2,3%	2,49	0
Bílčice	-17,7%	-6,8%	-3,4%	-0,7%	0,00	0
Bohušov	-17,4%	-15,8%	-5,0%	5,2%	1,57	0
Dětřichov nad Bystřicí	-9,5%	-13,9%	0,0%	0,8%	0,47	0
Heřmanovice	-20,2%	-11,9%	0,0%	2,7%	1,71	0
Horní Lomná	-18,1%	-5,1%	-3,8%	-8,3%	1,70	0
Křišťanovice	-27,0%	-19,6%	-1,1%	3,3%	1,28	0
Leskovec nad Moravicí	-18,2%	-18,6%	-5,1%	1,3%	1,67	0
Libhošť	-1,4%	-2,4%	3,1%	7,4%	0,71	0
Mladecko	-6,3%	-6,1%	-20,7%	4,5%	2,01	0
Rusín	-24,1%	-1,4%	-7,0%	0,9%	1,52	0
Služovice	3,1%	0,7%	3,7%	2,6%	1,77	0
Střítež	-0,3%	1,9%	2,9%	4,3%	2,24	0
Těškovice	-5,5%	-4,4%	1,0%	5,4%	2,04	0
Tvrdkov	-24,7%	-14,6%	-2,2%	4,3%	0,46	0
Nejvyšší intenzita urbanizace						
Moravskoslezský Kočov	31,0%	19,6%	19,1%	18,9%	6,92	6
Nová Pláň	79,3%	119,2%	157,1%	118,2%	15,38	6
Staré Město	25,3%	33,0%	28,2%	28,9%	7,52	6
Vojkovice	20,6%	25,7%	19,9%	21,3%	9,27	6
Závišice	36,2%	32,7%	27,6%	26,8%	6,93	6
Žermanice	39,3%	43,3%	24,1%	20,2%	5,23	6

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

Z předchozí tabulky se potvrzuje vymezení suburbanizačního prstence v okolí Bruntálu i jádra intenzivně urbanizované oblasti, původně (kolem roku 1990) venkovského území mezi městy Havířov a Frýdek-Místek. Na druhé straně nemalá a kompaktní skupina obcí v okrese Bruntál stále ještě „odolává“ výraznějším urbanizačním tlakům.

Celkové hodnocení vývoje obcí (charakteristik intenzity urbanizace) je v následující tabulce provedeno pomocí hodnot mediánu, tj. hodnot, jež dělí řadu vzestupně seřazených výsledků (hodnot za obce Moravskoslezského kraje) na dvě stejně početné poloviny. Platí, že nejméně 50 % hodnot je menších nebo rovných a nejméně 50 % hodnot je větších nebo rovných mediánu.

Medián má ve srovnání s průměrem přednost, že „nevnímá“ extrémní hodnoty, není jimi ovlivněn. Pro srovnání jsou zařazeny i hodnoty průměru.

Tabulka A1.4.6: Srovnání vybraných charakteristik urbanizačního vývoje venkovských obcí Moravskoslezského kraje po roce 1991 s celkovým vývojem obcí

	ukazatel	Změna počtu obyvatel 1991-2011 (%)	Změna počtu obyvatel 2001-2013 (%)	Změna počtu obydlých bytů 2001-2011 (%)	Změna počtu bytů celkem 2001-2011 (%)	Intenzita bytové výstavby (byty/tis.obyv. ročně) 2004-2013
Obce MS kraje celkem	medián	2,59%	3,80%	6,18%	10,16%	2,69
Urbanizované obce	medián	3,16%	4,78%	6,84%	10,65%	2,99
Venkovské obce	medián	2,06%	2,30%	5,99%	9,22%	2,38
Obce MS kraje celkem	průměr	5,24%	6,06%	8,43%	11,45%	3,28
Urbanizované obce	průměr	6,74%	7,04%	9,05%	12,31%	3,56
Venkovské obce	průměr	2,99%	4,60%	7,50%	10,16%	2,85

Zdroj: ČSÚ, Institut regionálních informací, s.r.o.

Z předchozí tabulky je pro vývoj venkovských obcí patrné:

- **Venkovské obce (120 obcí Moravskoslezského kraje) vykazují méně příznivý vývoj počtu obyvatel než ostatní obce Moravskoslezského kraje, přičemž tento vývoj probíhá v rámci celkově negativního vývoje počtu obyvatel v kraji jako celku (pokles počtu obyvatel o 4,7% ve srovnatelném období 1991-2011).**
- **Méně příznivý vývoj vykazuje u venkovských obcí i vývoj počtu bytů, přičemž obecně platí, že růst počtu bytů celkově je rychlejší než růst počtu obydlých bytů, což je způsobeno rychlejším růstem neobydlých bytů.**
- **Nižší celkový růst počtu bytů i absolutní pokles počtu obyvatel ve venkovských obcích odpovídá nižší intenzitě bytové výstavby. Rozdíly v intenzitě bytové výstavby jsou nižší než by odpovídalo rozdílům v poklesu počtu obyvatel, zejména v období 2001-2013. V rámci interpretace tohoto zjištění se nabízí hypotéza, že rozsah bytové výstavby ve venkovských obcích je vyšší, než by odpovídalo demografickému vývoji nebo je projevem změny v oblasti bydlení (důsledkem pokračující expanze druhého bydlení), tj. projevem pokračujícího růstu úrovně bydlení s nerovnoměrnými územními a sociálními dopady.**

Vývoj venkovských obcí moravskoslezského kraje je formován řadou vnitřních a vnějších faktorů. Tyto faktory se historicky měnily, přičemž největší diskontinuitu přinesla polovina minulého století (důsledky druhé světové války, socializace venkova, rozvoj individuální rekreace).

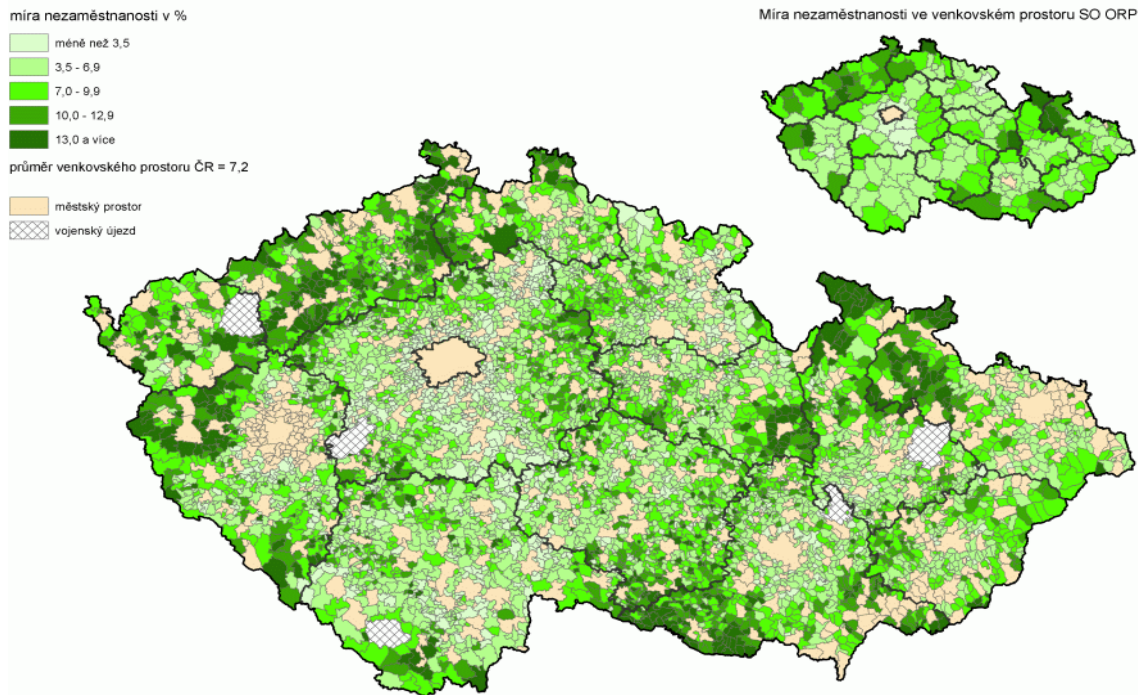
- **Dopady II. světové války na vývoj počtu obyvatel byly pro venkovské území diferencované. Mnohdy se objevují zjednodušené představy, že území s těmito dopady je možné vymezit podle národnostních údajů. Zde je však nezbytné připomenout složitou situaci zejména na Opavsku, které bylo transferem obyvatel dotčeno pouze omezeně a dodnes vykazují území SO ORP Kravaře a Hlučín velmi vysokou soudržnost obyvatel území a město Opava z hlediska atraktivity bydlení vykazuje jednu z nejvyšších atraktivit v rámci kraje (viz pojem „dobré“ adresy - „bílá Opava“).**

- Socializaci venkova je možné chápat nejen jako výraznou přeměnu zemědělství, ale i jako výraznou podporu bydlení (od 70. let podpora individuální bytové výstavby RD, veřejné investice do základního vybavení, zejména pak ve střediskových obcích), podpora pohybu za prací (hromadné dopravy) a alokace výrobních investic (např. Bruntálsko). Změny po roce 1990 nepřinesly kýžené výsledky pro strukturu zaměstnanosti, např. v zemědělství pokles zaměstnanosti nadále pokračuje. Hlavní změny dopadly na oblast vybavení obcí – tlak na zánik škol, pošt, železničního spojení, ukončení provozu řady druhů obchodního vybavení apod.
- Individuální rekreace se v ČR začala masívně rozvíjet od 60. let minulého století na základě značně omezené výstavby rekreačních chat a uvolnění velké části obytných rodinných domů v pohraničních obcích pro tyto účely. Vznikl tak zcela nový fenomén – chataření (převažuje v Beskydech) a chalupaření (převažuje v Jeseníkách). Fenomén, který nemá v Evropě obdoby. Předpokládaný útlum tohoto trendu nenastal, došlo pouze k omezení samozásobitelských funkcí těchto objektů. Růst široce pojatého druhého bydlení se po roce 2000 spíše zrychlil.

V současnosti se na sociálně ekonomickém vývoji venkovských obcí projevují zejména následující skutečnosti :

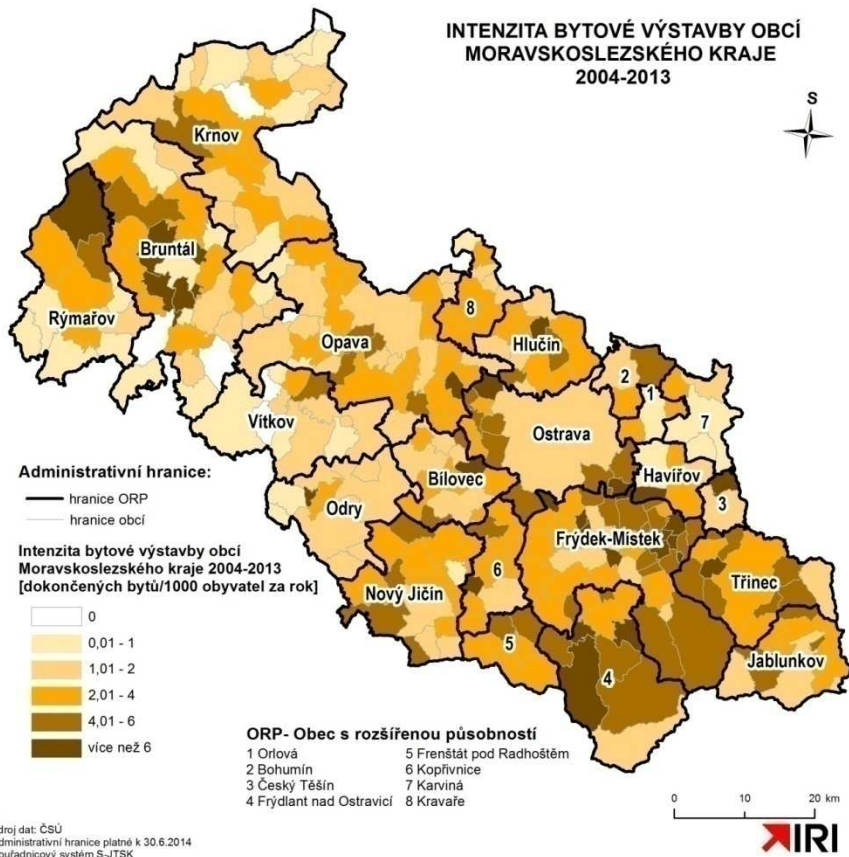
- Nastavení rozpočtového určení daní (rozhodujícím parametrem pro financování obcí jsou příjmy obcí vázané v rámci rozpočtového určení daní na počet obyvatel obcí). Malé obce tak mají průměrné příjmy na obyvatele zhruba 3krát menší než velká města, rozpočtové určení daní bylo v posledních letech mírně upraveno ve prospěch malých obcí. Stále však platí, že příjmy obcí neodpovídají ani daňovému úsilí obcí (nejsou odrazem možnosti a zájmu daně vybrat) a ani funkcím, které obce plní. Analýza a zejména interpretace hospodářských podmínek a příjmů obcí je tak velmi ztížená.
- Podrobnější pohled na daně z majetku (zejména z nemovitostí) ukazuje, že jejich nastavení neodpovídá tržním cenám nemovitostí a je velmi nízce nastaveno (nepokrývá ani užitky poskytované obcemi vlastníkům nemovitostí). Tato situace podporuje extenzivní hospodaření s pozemky i nemovitými věcmi. Zejména u stavebních pozemků dochází ke značným ztrátám z hlediska nízké efektivnosti využití infrastruktury, často hrazené z veřejných zdrojů.
- Značná část venkovských obcí trpí velkou nezaměstnaností a nízkou úrovní mezd (zásadním problémem je zánik údajů o průměrných mzdách i na úrovni okresů).

Míra nezaměstnanosti v obcích venkovského prostoru k 31. 12. 2008

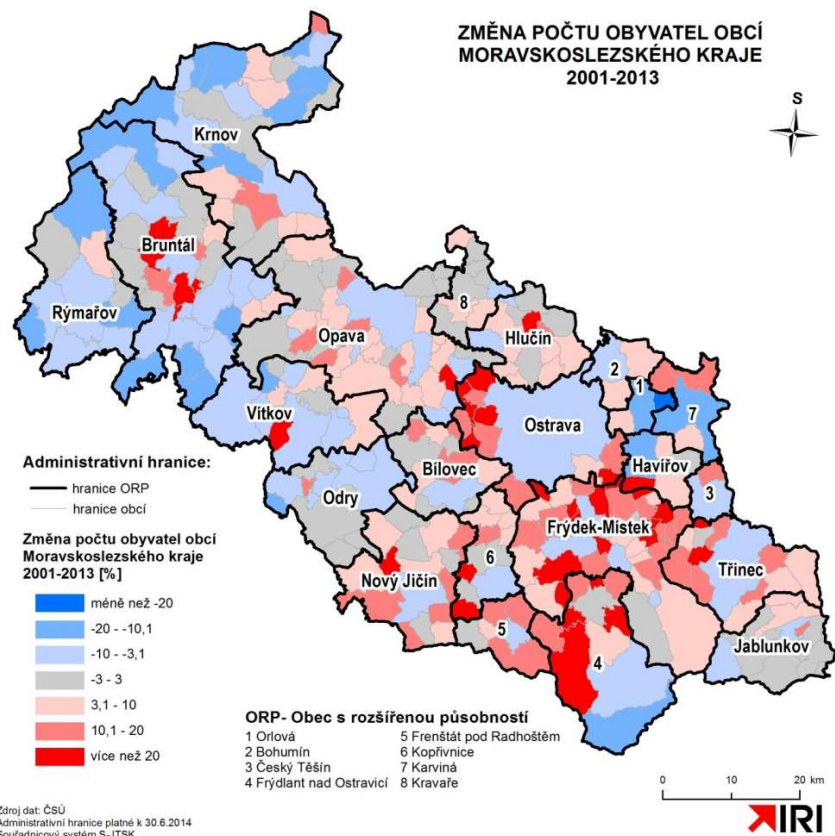
Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.4.3: Míra nezaměstnanosti v obcích venkovského prostoru k 31.12.2008

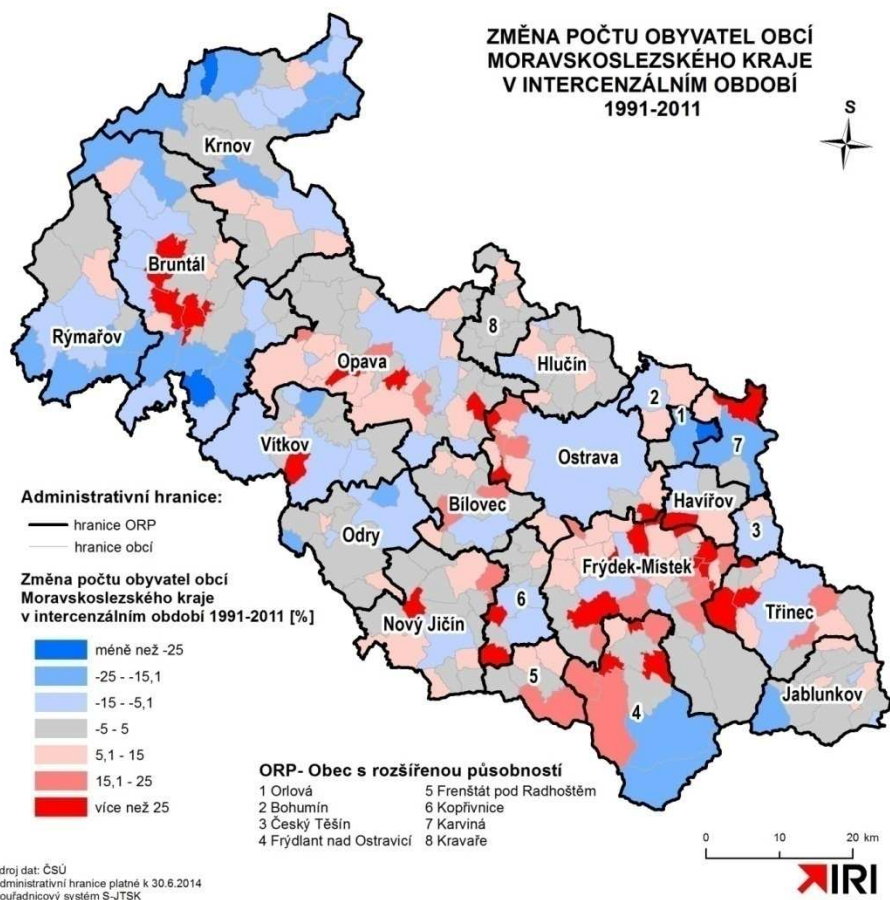

Zdroj dat: ČSÚ
 Administrativní hranice platné k 30.6.2014
 Souřadnicový systém S-JTSK

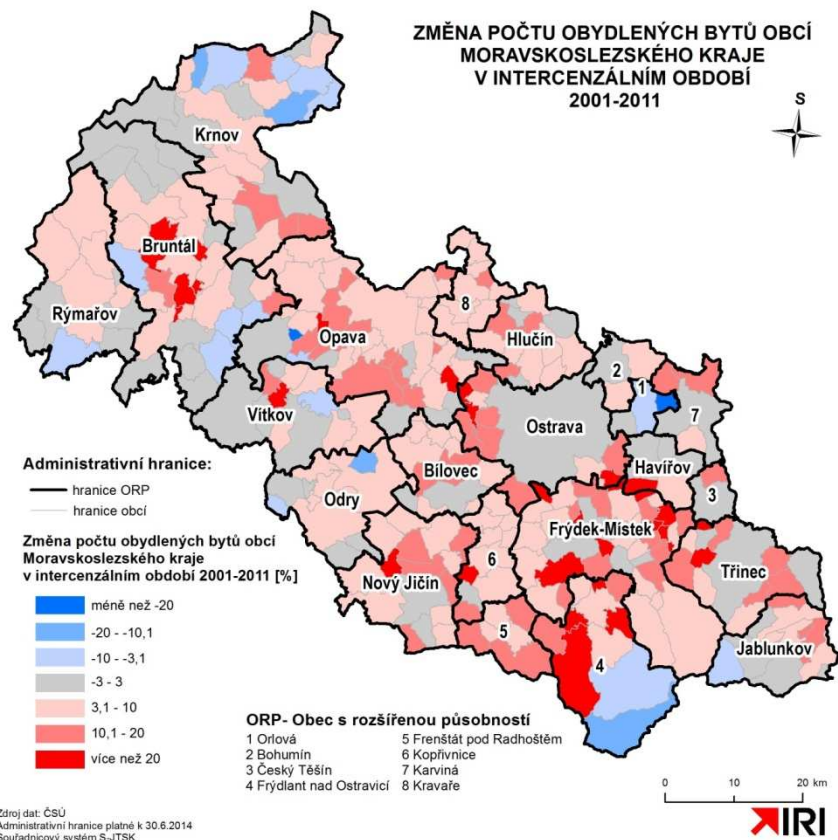
Mapa A1.4.4: Intenzita bytové výstavby obcí Moravskoslezského kraje 2004-2013

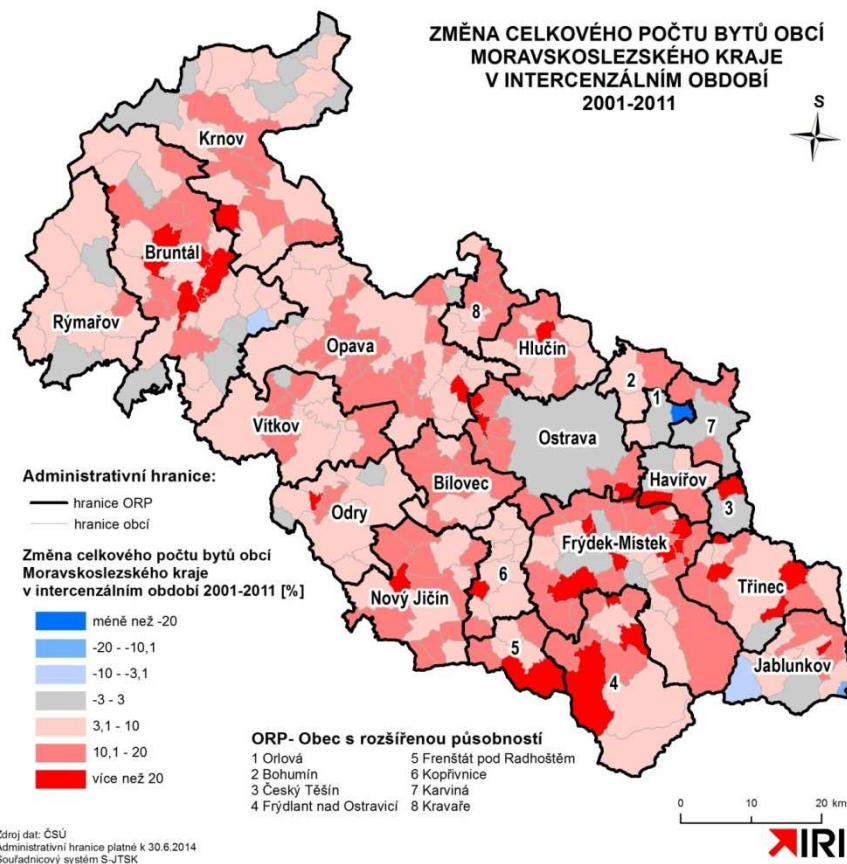
Mapa A1.4.5: Změna počtu obyvatel obcí Moravskoslezského kraje 2001-2013

Mapa A1.4.6: Změna počtu obyvatel obcí Moravskoslezského kraje v intercenzálním období 1991-2011

Mapa A1.4.7: Změna počtu obydlených bytů obcí Moravskoslezského kraje v intercenzálním období 2001-2011

Mapa A1.4.8: Změna celkového počtu bytů obcí Moravskoslezského kraje v intercenzálním období 2001-2011

1.4.3 Dílčí hodnocení v souvztáznosti k prostorovému plánování

Při reálném posuzování obcí z hlediska jejich zařazení mezi venkovské obce nelze vycházet z administrativních klasifikací nebo ze zjednodušených či evidentně účelových klasifikací.

Venkovské obce na území Moravskoslezského kraje prošly po roce 1990 vývojem, který do značné míry navazoval na vývojové tendence z minulosti. Tyto tendence jsou založeny na pokračujícím dlouhodobém úbytku počtu venkovských obcí, prvotně podloženým změnou struktury zaměstnanosti obyvatel (poklesu významu zemědělství jako výrobního odvětví) a nabytím a posílením nových funkcí (krajinotvorných). Venkovské obce tvoří stále přibližně 1/3 území Moravskoslezského kraje, představují 120 obcí se 7,5% obyvatel. Obecně je míra antropogenní transformace území Moravskoslezského kraje jedna z nejvyšších v ČR, významné venkovské osídlení se nachází v západní části kraje (okres Bruntál, Vítkovsko), nelze však opomíjet ani zázemí měst Opavy a Nového Jičína.

Vývoj po roce 1990 byl dále podpořen rychlejším poklesem počtu bydlících obyvatel venkovských obcí oproti ostatnímu urbanizovanému území. Značná část obcí je předmětem urbanizačního tlaku svázaného jak s procesy suburbanizace, tak transformací obcí v souvislosti s rozvojem rekreace (druhého bydlení).

Územní plánování do značné míry nahrazuje absentující a málo účinné ekonomické nástroje rozvoje obcí a využití území. Hlavním problémem urbanizace je nízká efektivnost (urbanistická ekonomie, vznik a prohloubení záporných externalit).

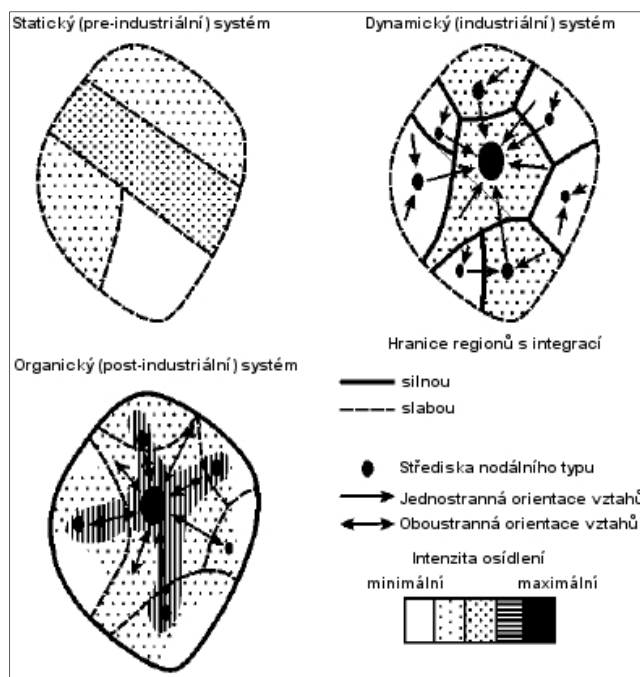
Venkovskou krajinu a obce nelze chápat jako heterogenní prvek sídelní struktury, rozdíly mezi venkovskými a městskými (urbanizovanými) obcemi se dlouhodobě snižují. O této skutečnosti svědčí i podrobnější pohledy na podobnost demografického chování místních populací obcí, nejzachovalejším venkovským územím je z tohoto pohledu území části obcí SO ORP Jablunkov a Kravaře. V tomto území je patrná vyšší porodnost, menší podíl dětí narozených mimo manželství a často i vyšší zapojení obyvatel do společenského života obcí.

1.5 Vymezení lokalit s významným nárůstem obyvatelstva vlivem migrace

Industriální společnost byla postavena na industriálních regionech, vyznačujících se silnou koncentrací obyvatelstva. S procesem industrializace a rozvojem měst byl spojen nárůst prostorové mobility obyvatelstva. Tento růst dále pokračuje, avšak v industriálním období docházelo k silně koncentračním tendencím, kdy se lidé jednostranně stěhovali do průmyslových měst. V době postindustriální je charakteristický obousměrný pohyb (mezi jádrem a zázemím). Jak uvádí Hampl (2005), zatímco v preindustriálním období byly určujícím faktorem osídlení přírodní podmínky, pak v industriálním období se zvýšil vliv spojený s trhem práce. V současné fázi proměny společnosti dochází k výrazným dekoncentračním tendencím v rozmístění obyvatelstva částečně podporovaných suburbanizací a proti nim stojící koncentrace pracovních míst do aglomerací spojená s ekonomickými úsporami viz následující obrázek.

V této části je popsáno migrační chování obyvatelstva, z jehož vývoje lze do jisté míry odvodit ekonomický vývoj v regionu, a také podle ekonomického vývoje města a okolí lze odvozovat migrační přitažlivost města v rámci rozsáhlejšího geografického prostoru.

Obrázek 1.5: Vývoj prostorové organizace společnosti

Zdroj: Hampl, 2005.

V České republice je migrace spojená se změnou místa trvalého bydliště. Migrační pohyby vyvolávají řadu významných demografických, ekonomických, sociálních a politických efektů, a to jak při procesu vystěhování, tak i při procesu přistěhování a jsou citlivým indikátorem ekonomického vývoje v regionu. V této kapitole se zaměříme pouze na vnitrostátní migraci, ke které existují relativně přesné statistiky ČSÚ, na rozdíl od statistik mezinárodní migrace. Jeden z klíčových problémů Moravskoslezského kraje u mezinárodní migrace je to, že se jedná především o dočasnou migraci za prací občanů Slovenska a Polska. Je nutné podotknout, že v současné době mezinárodní migrace v České republice výrazně ovlivňuje stabilizaci celkového počtu obyvatel a to především v Praze a

v západní části republiky. Lze očekávat, že i v Moravskoslezském kraji poroste příliv cizinců, který bude souviset především s ekonomickým vývojem v kraji a lokalizací zahraničních podniků v průmyslových zónách. V současnosti zahraniční migrace nemá zásadní dopady na strukturu osídlení Moravskoslezského kraje.

Migrace se z hlediska vzdálenosti dělí podle překročení hranic vyšších administrativních celků. Za vnitřní migraci považujeme migraci, jež se odehrává uvnitř MSK, dříve se pracovalo s vnitřokresní a meziokresní migrací, nicméně v naší studii jsme použili rovinu ORP. Mezikrajská migrace odpovídá migraci z kraje nebo do kraje, tzn. vystěhování mimo území MSK a přistěhování na území MSK ze zbylých krajů ČR a jedná se tak o migraci vnější. V této analýze se nepočítá s mezinárodní migrací, to je s tou, která má svůj počátek případně cíl mimo území České republiky.

Tabulka 1.2: Počty migrantů v MSK podle typů stěhování (tříleté průměry a jejich změna)

Typ migrace	Jednotka	Období				Celkem
		1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2010	
Celkový migrační pohyb v kraji	Počet	136 798	108 760	117 698	131 862	495 118
Přistěhovalí z ostatních krajů ČR	Počet	19 424	13 498	13 885	15 619	62 426
	%*	17,5	15,6	15,1	15,4	16,0
Vystěhovalí mimo MSK	Počet	25 735	22 203	25 712	30 129	103 779
	%*	21,9	23,3	24,8	25,9	24,0
Rozdíl	Počet	-6 311	-8 705	-11 827	-14 510	-41 353
V rámci kraje bez SO ORP	Počet	62 192	46 910	49 252	52 499	210 853
	%**	45,5	43,1	41,8	39,8	42,6
V rámci SO ORP	Počet	29 447	26 149	28 849	33 615	118 060
	%**	21,5	24,0	24,5	25,5	23,8
Migrační pohyb v kraji	%**	67,0	67,2	66,4	65,3	66,4

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace

Pozn.:

* Procento u přistěhovalých vyjadřuje podíl přistěhovalých osob z jiných krajů/ celkovému počtu osob, které po stěhování mají trvalý pobyt v kraji. U vystěhovalých osob je to analogicky.

** Vztaheno k celkovému migračnímu pohybu v kraji.

Mezikrajskou migrací ztratil MSK v posledních 20 letech 41 353 obyvatel. Celkový migrační pohyb v MSK v průběhu let 1991 až 2010 činil 495 118 obyvatel. Nejvýraznější rozdíl je v posledních pěti letech, kdy kraj ztratil 14 510 obyvatel. Vnitřokrajská migrace se na celkovém migračním pohybu podílí ze 66 %. V rámci ORP je tento podíl čtvrtinový, nicméně se projevuje rostoucí tendence migračních pohybů v rámci SO ORP. Jak však některé studie ukazují (IVAN, TVRDÝ, 2008), dochází k mírnému nárůstu vzdáleností migrace v rámci kraje od 90. let. Rovněž roste vzdálenost mezikrajské migrace, což je způsobeno především odchodem mladých lidí do Prahy a Středočeského kraje.

Tabulka 1.3: Vývoj migračního salda a hrubé míry migračního salda (aktualizace 2014)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Krátkodobý vývoj období 2006 - 2013		Dlouhodobý vývoj období 1991 - 2013		Typ oblasti
	Migrační saldo (počet)	Hrubá míra migračního salda (‰)	Migrační saldo (počet)	Hrubá míra migračního salda (‰)	
Bílovec	5	0,2	-114	-4,4	B
Bohumín	93	3,1	1016	33,6	A2
Bruntál	-1130	-29,4	-2177	-55,7	C2
Český Těšín	-650	-24,4	-2194	-79,7	C1
Frenštát pod Radhoštěm	445	23,4	1614	85,6	A1
Frýdek-Místek	1822	16,5	1586	14,4	A1
Frýdlant nad Ostravicí	2077	89,3	4487	199,2	A1
Havířov	-4246	-44,9	-4652	-48,6	C1
Hlučín	1191	29,7	1516	38,0	A2
Jablunkov	100	4,4	298	13,1	B
Karviná	-3707	-51,9	-6089	-82,9	C1
Kopřivnice	-850	-20,5	-1781	-42,4	C1
Kravaře	48	2,3	690	33,1	A2
Krnov	-662	-15,7	-815	-19,2	C2
Nový Jičín	59	1,2	549	11,4	B
Odry	-323	-18,6	-616	-34,6	C2
Opava	-312	-3,1	-1854	-18,1	B
Orlová	-1815	-41,0	-3255	-69,8	C1
Ostrava	-7840	-23,6	-15258	-44,8	C1
Rýmařov	-578	-35,0	-1831	-106,9	C2
Třinec	109	1,9	-105	-1,9	B
Vítkov	-295	-21,2	-552	-38,9	C2

Zdroj: ČSÚ, Běžná evidence obyvatelstva

Pozn.: A1 = jižní část kraje, dobře dopravně dostupná do aglomerace

A2 = dobře dostupná oblast (na severozápad od Ostravy)

B = oblasti s relativně stabilním vývojem migrace obyvatelstva (pouze mírně vyšší dlouhodobá ztráta u Opavy)

C1 = oblasti postižené restrukturalizací s velkými migračními ztrátami v posledních dvaceti letech

C2 = vnitřní periferie kraje postižené odlivem obyvatelstva z důvodu nedostatku pracovních příležitostí.

Pro vyhodnocení procesu migrace v rámci Moravskoslezského kraje byla vytvořena následující typologie oblastí, která zohledňuje jak krátkodobý, tak i dlouhodobý vývoj migrace, resp. migračního salda, a rovněž zohledňuje také důvody migrace vyplývající z podmíněnosti daného území:

A - migračně ziskové oblasti

A1 = jižní část kraje, dobře dopravně dostupná do aglomerace

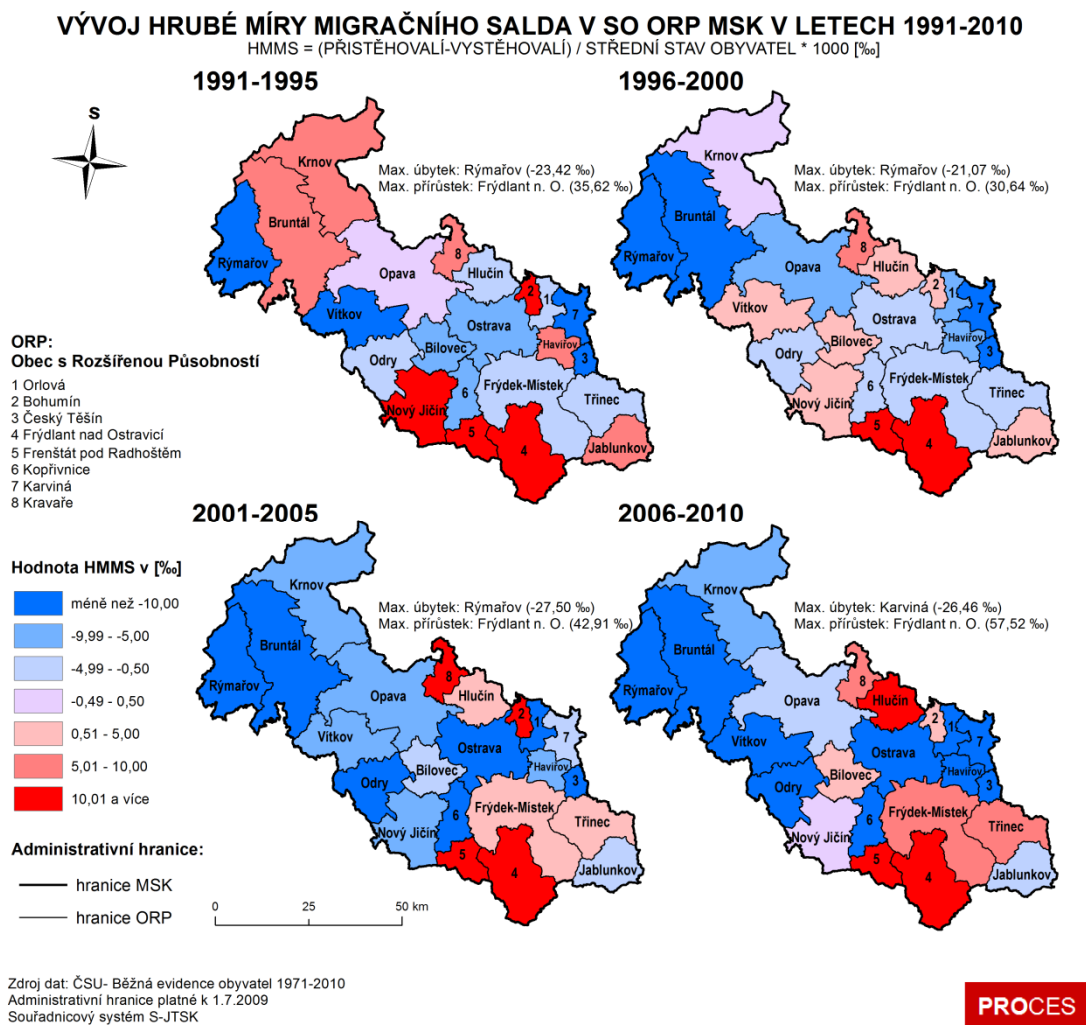
A2 = dobře dostupná oblast (na severozápad od Ostravy)

B - oblasti s relativně stabilním vývojem migrace obyvatelstva (pouze mírně vyšší dlouhodobá ztráta u Opavy) způsobena především z nedostatku bytového fondu

C – oblasti s migračními ztrátami

C1 = jedná se o silně urbanizované oblasti postižené restrukturalizací s velkými migračními ztrátami v posledních dvaceti letech (vysoké záporné hodnoty migračního salda)

C2 = vnitřní i vnější periferie kraje postižené odlivem obyvatelstva z důvodu nedostatku pracovních příležitostí (vyšší hodnoty hrubého migračního salda). Tomuto typu oblastí je pozornost věnována podrobněji v kapitole č. 1.8.

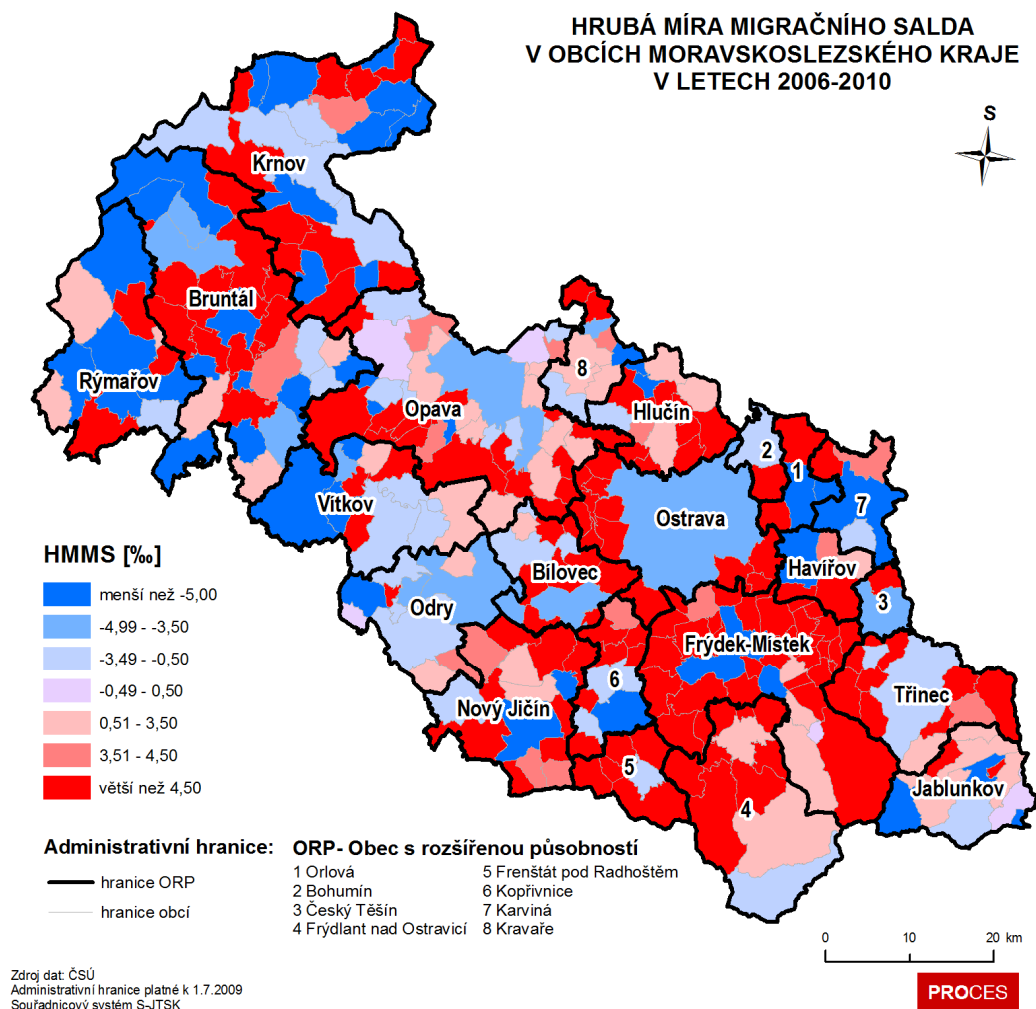

Mapa 1.3: Vývoj hrubé míry migračního salda

Mapa 1.19 znázorňuje vývoj hrubé míry migračního salda (HMMS) v pětiletých intervalech od roku 1991 až po rok 2010 v relativních číslech. Tento indikátor je důležitý z hlediska urbanismu a územního plánování především v tom, že vymezuje prostory, ze kterých odchází obyvatelstvo, a z toho důvodu klesá počet obyvatel využívající služeb sídla ORP. HMMS vyjadřuje podíl přistěhovalých a vystěhovalých ke střednímu stavu obyvatelstva. Je patrné, že v každém, níže vedeném období je HMMS nejvyšší v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí a Frenštát pod Radhoštěm. Do těchto oblastí dochází ke stěhování především obyvatel z ORP Ostrava, následně pak rostou nároky na technickou i dopravní infrastrukturu. Naopak nejnižší HMMS je v SO ORP Rýmařov a Český Těšín.

Výše uvedená mapa nám nedokáže zachytit procesy suburbanizace v rámci SO ORP. Proto je nutné provést další analýzu migračních procesů na úrovni obcí, přičemž budou sledovány trendy

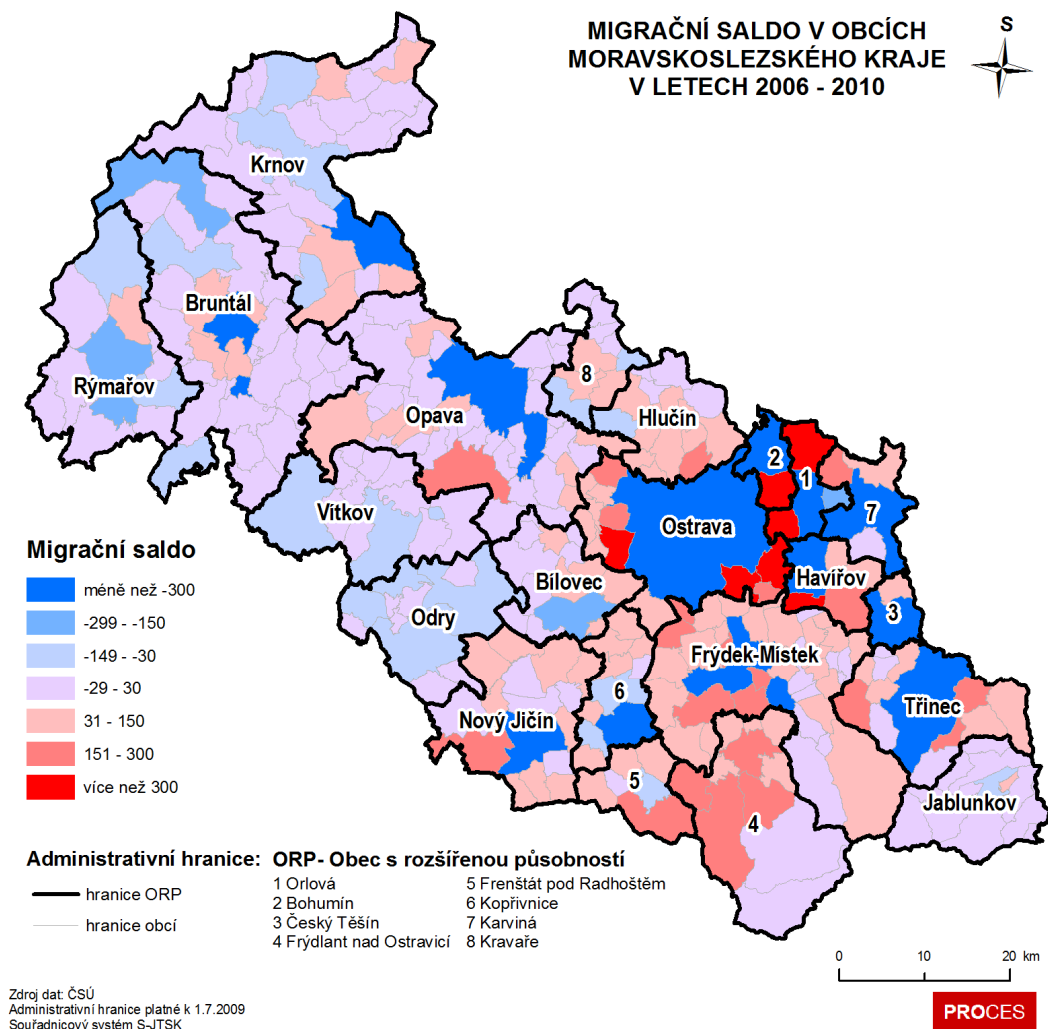
pouze v posledním období. Tato analýza ukazuje především požadavky na výstavbu rodinných domů v okolí měst, nicméně požadavky na obslužnost území v rámci SO ORP neklesají.

Mapa 1.4: Hrubá míra migračního salda v obcích MSK v letech 2006 – 2010

Pokud se podrobněji zaměříme na HMMS v jednotlivých obcích kraje v období let 2006 – 2010, je zřejmá vysoká míra vlivu sídla SO ORP na celkovou HMMS celého ORP, což je nutné pro dokreslení z předchozí mapy. Lze identifikovat silné suburbanizační procesy v rámci Ostravy a to především směrem jižním a západním. Rovněž velice specifický vývoj je v SO ORP Frýdek - Místek kde celý ORP vykazuje záporné saldo, což je ovlivněno především vystěhováváním obyvatel z Frýdku - Místku, nicméně všechny ostatní obce v rámci SO ORP mají migrační saldo kladné. Podobný vývoj je i v SO ORP Nový Jičín a Třinec. V SO ORP Opava lze identifikovat suburbanizační procesy především v jižní části území. V SO ORP Bruntál se jedná o obce prstencovitě rozprostřeny kolem města.

Tyto relativní ukazatele identifikují především dopad migrace na danou obec, ve vztahu k počtu obyvatel v dané obci. Pro vyhodnocování urbanistických souvislostí je také nutné znát celkové počty obyvatel, kteří migrovali, což nám ukazuje následující mapa.

Mapa 1.5: Migrační saldo v obcích MSK v letech 2006 – 2010

Oproti předchozí mapě lze identifikovat rozdílné tendence. Je vidět, že nárůst obyvatel směřujících do malých obcí není až tak významný, za posledních 5 let se jedná od 130 do 150 obyvatel. Významnější migrační proudy, nad 300 obyvatel, jsou především v zázemí Ostravy, kde je i výrazná dominance východního směru, tzn. nárůst obyvatelstva migrací v obci Šenov (478 obyvatel), Petřvald v okrese **Karviná** (419 obyvatel), Rychvald (381 obyvatel) a Vratimov (380). Jedná se především o zahušťování rozvolněné slezské zástavby. Výrazný nárůst obyvatel je v obci Klimkovice, Vřesina a Velká Polom. Dále v navazujících obcích na SO ORP Ostrava, především Ludgeřovice, Krmelín a Brušperk.

Specifickou oblastí s nárůstem obyvatelstva je severní část Ostravsko – Karvinského revíru, tvořena obcemi Dolní Lutyně, Dětmárovice a Petrovice u Karviné, které nabízejí relativně příjemné bydlení v rozvolněné krajině. Další specifickou oblastí jsou Horní Bludovice, které výrazně pozitivně vyrovnávají negativní trend v ORP Havířov. Výraznější migrační proud lze spatřit i v jižním směru, především na jih od Frýdku – Místku do obcí Palkovice, Baška, Staré Město, které jsou dobře dopravně dostupné. Následně jsou migračně atraktivní obce v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, a to především obec Frýdlant nad Ostravicí, Ostravice, Čeladná a Kunčice pod Ondřejníkem a obec Trojanovice v SO ORP Frenštát pod Radhoštěm. V SO ORP Nový Jičín se pak jedná o obec Starý

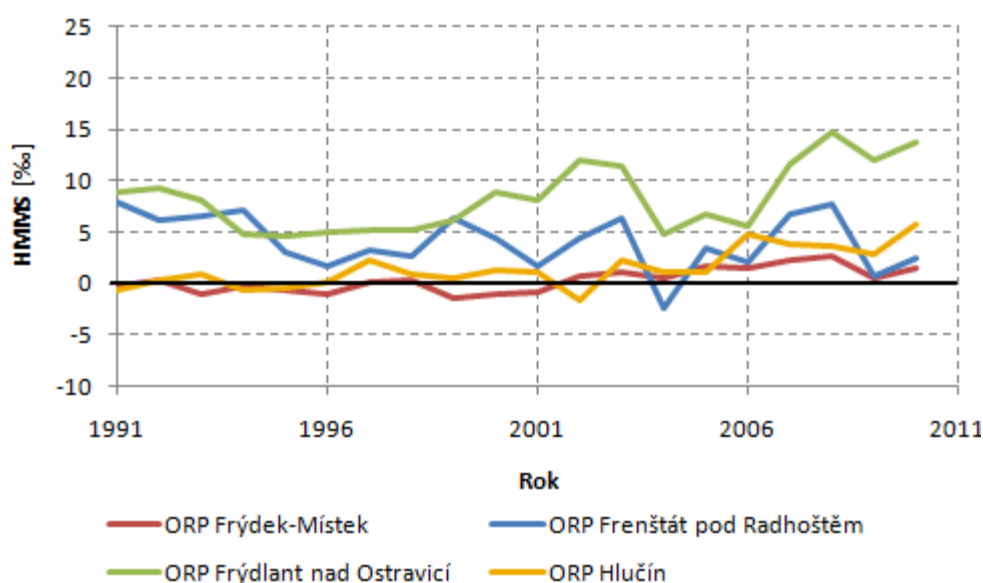
Jičín, v SO ORP Opava obec Hradec nad Moravicí. SOP ORP Třinec má výrazný nárůst počtu obyvatel migrací především v oblasti Vendryně a Komorní Lhotky, kde je lokalizován Domov pro seniory, který tento nárůst může pozitivně ovlivňovat.

Tyto trendy ukazují, že dochází k nárůstu sídel především ve velikostní kategorii do 10 000 obyvatel, jak už jsme se zmínili v kapitole 1.1. Na druhou stranu, všechna města s počtem obyvatel nad 10 000, s výjimkou Hlučína, ztrácí obyvatelstvo. Následně tyto trendy způsobují rovnoměrnější rozložení obyvatelstva v rámci MSK. Z hlediska nároků na zabor území a jeho dopravní obslužnost je možné tento proces považovat za problematický.

1.5.1 Oblasti s největšími migračními zisky

Pokud se zaměříme na SO ORP s největším přírůstkem obyvatel způsobený migrací, budeme hovořit o Frýdlantu nad Ostravicí, Frenštátu pod Radhoštěm, Frýdku – Místku a Hlučín. Největší nárůst je patrný u SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, který eviduje nejvíce přistěhovalých v rámci kraje, přičemž tento počet v průběhu let neustále roste.

Graf 1.6: Vývoj hrubé míry migračního salda ve SO ORP MSK s největšími přírůstky v letech 1991 - 2010

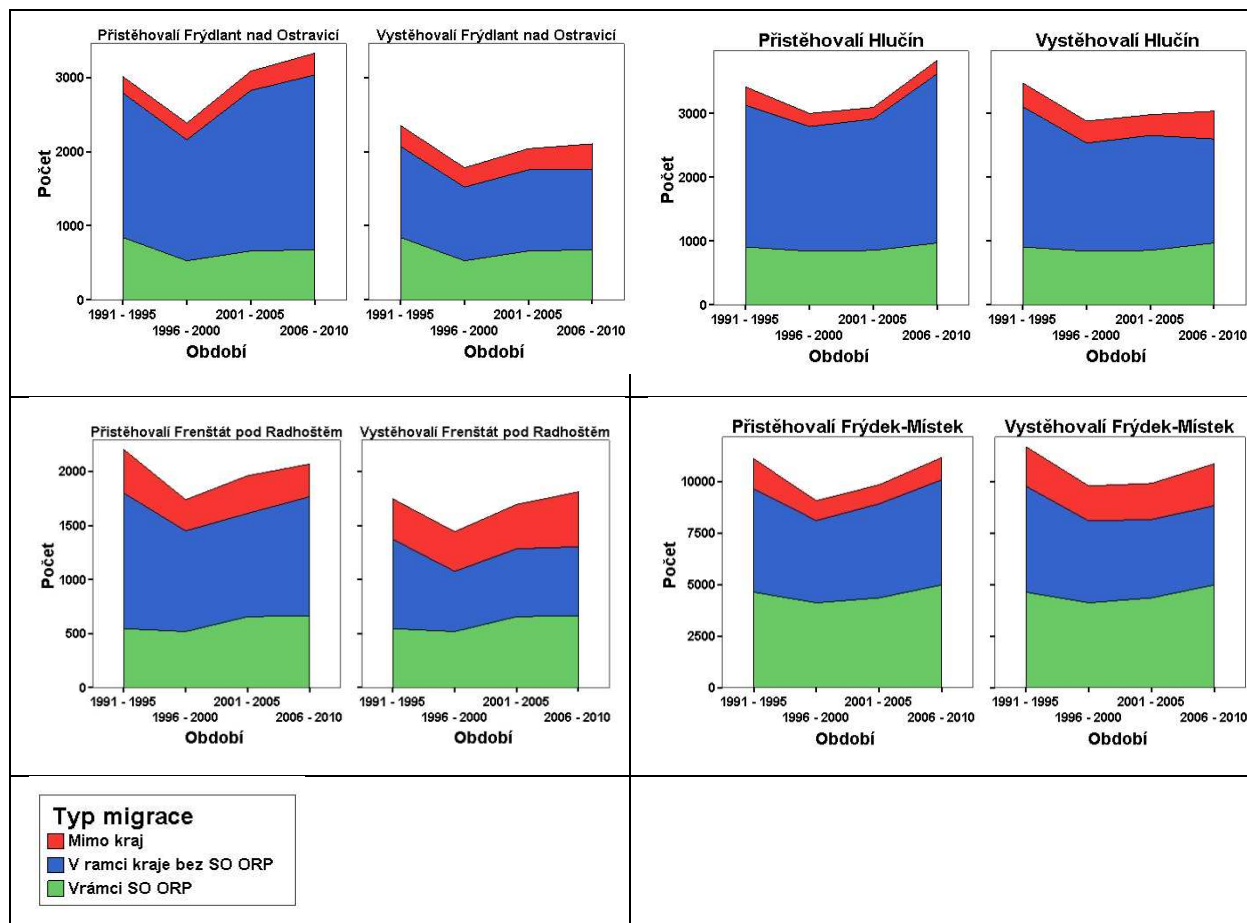
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

V rámci stěhování obyvatelstva lze rozlišit tři typy migrace, jak je zmíněno už v úvodu této kapitoly. Migraci mimo Moravskoslezský kraj, migraci v rámci kraje bez SO ORP a migraci v rámci SO ORP.

Na oblasti s největším přílivem obyvatelstva má minimální vliv migrace mezikrajská. Mírně vyšší je pouze u SO ORP Frenštát pod Radhoštěm, který se nachází na hranici kraje, je zde také silný vliv města Rožnova pod Radhoštěm a dalších sídel ve Zlínském kraji. Z vybraných oblastí je největší migrace v rámci správního obvodu obce s rozšířenou působností u Frýdku – Místku, což je způsobeno tím, že patří mezi ORP s největším počtem obcí v rámci kraje. Z níže uvedených grafů tedy plyne, že nárůst obyvatel především v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí a Frenštát pod Radhoštěm je ovlivněn

migrací v rámci kraje. V těchto oblastech jsou příznivé podmínky pro bydlení v rodinných domech a s relativně kvalitním životním prostředím. Dále v těchto oblastech je dobrá dojezdová vzdálenost do Ostravské aglomerace, jejíž vymezení je uvedeno v kapitole 1.7.

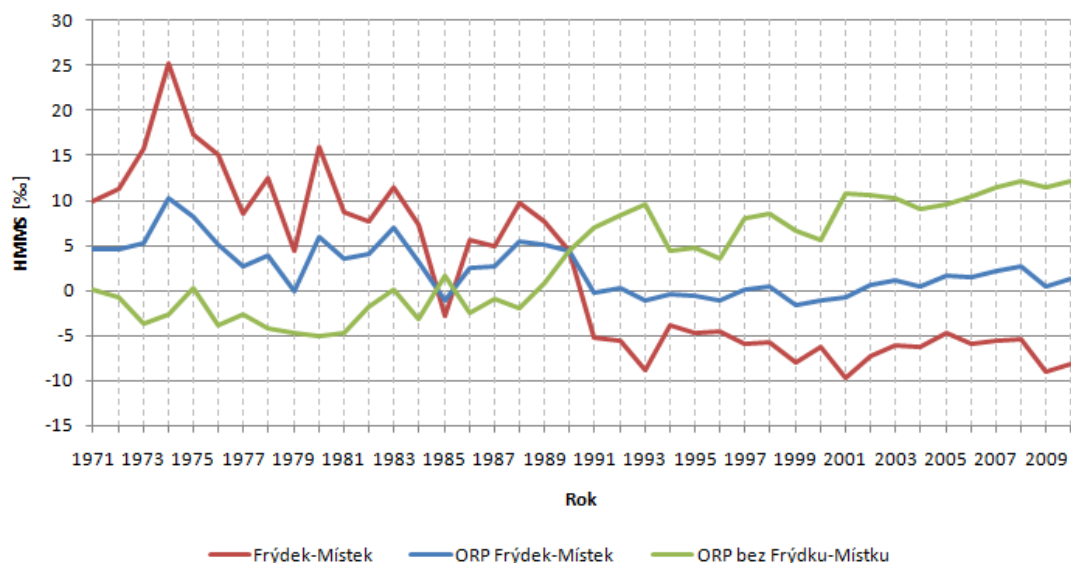
Graf 1.7: Vývoj migračních proudů v SO ORP s vysokým přírůstkem obyvatelstva

Zdroj: ČSÚ, Běžná evidence obyvatelstva

Z hlediska dlouhodobého vývoje se mění migrační pohyby mezi městem a jeho zázemím. V rámci SO ORP Frýdek – Místek lze identifikovat výraznou změnu přírůstku obyvatelstva způsobenou migrací. Do roku 1990 roste počet obyvatelstva migrací v rámci města (s výjimkou roku 1985), po tomto období dochází naopak ke snižování počtu obyvatelstva migrací. V období let 1991 až 2010 ztratilo město Frýdek – Místek migrací 7 771 obyvatel. Lze předpokládat, že tento trend bude nadále pokračovat. Na druhou stranu od roku 1989 dochází ke kontinuálnímu růstu počtu obyvatel migrací v ostatních obcích v rámci ORP Frýdek - Místek, konkrétně se jedná o 8 625 obyvatel.

Graf 1.8: Vývoj hrubé míry migračního salda v rámci SO ORP Frýdek - Místek v letech 1971 - 2010

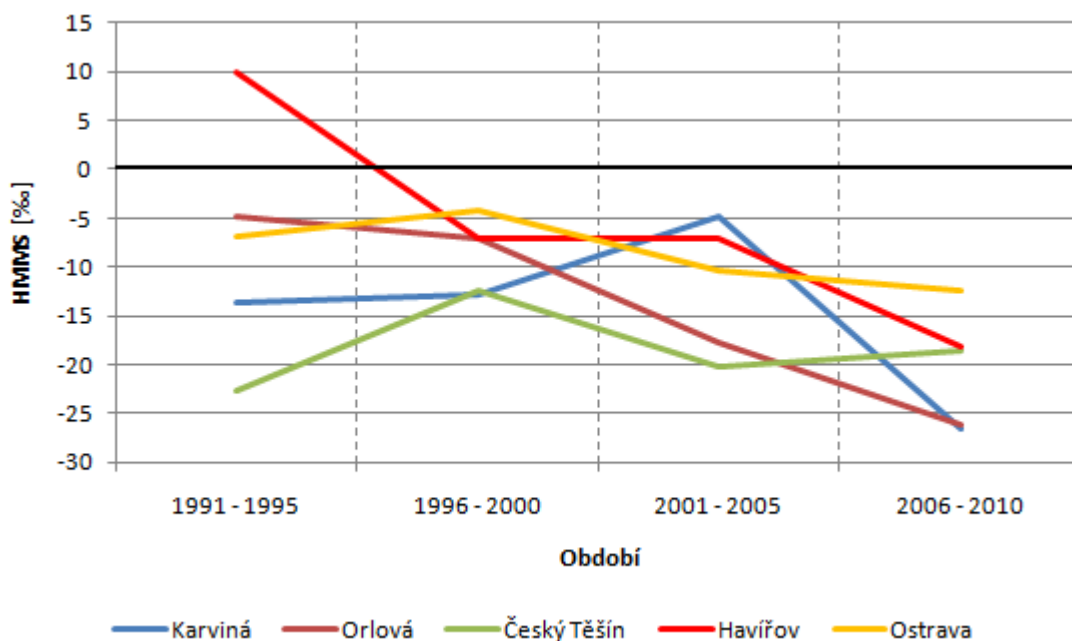

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

1.5.2 Oblasti s největšími migračními ztrátami

Existují dva typy oblastí s migračními ztrátami, jednak oblasti postižené restrukturalizací průmyslu, jednak venkovské oblasti. Do kategorie oblastí postižených restrukturalizací průmyslu spadá především ORP Karviná a Orlová. Během posledních pěti let přišla Karviná migrací o 2 tis. obyvatel a ORP Orlová o 1 211 obyvatel. Dále do této oblasti s podobným důvodem migračních ztrát spadá také ORP Český Těšín (-499), ORP Havířov (-1783) a částečně také ORP Ostrava (-207).

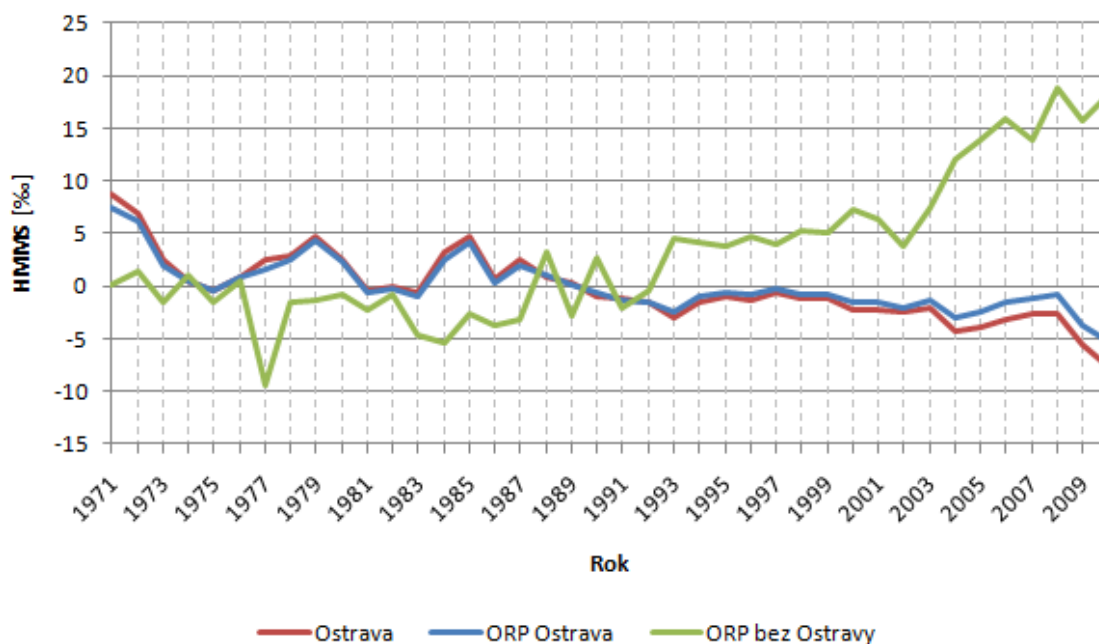
Graf 1.9: Vývoj hrubé míry migračního salda v rámci SO ORP postižených restrukturalizací průmyslu v letech 1991 – 2010

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Nejvýraznější ztráty ze všech SO ORP jsou v Karviné. Tento trend bude nadále pokračovat, jak ukazují předběžné výsledky za první pololetí roku 2011, a pokud se nezmění situace na trhu práce, rezidenční funkce SO ORP Karviná se bude i nadále snižovat. Podobný trend je v SO ORP Orlová. Rovněž u SO ORP Havířov lze pozorovat výrazný negativní trend ve stěhování obyvatelstva, který je ještě zesílen stárnutím populace. U SO ORP Český Těšín je relativně stabilnější vývoj, migrační ztráty se stabilizují.

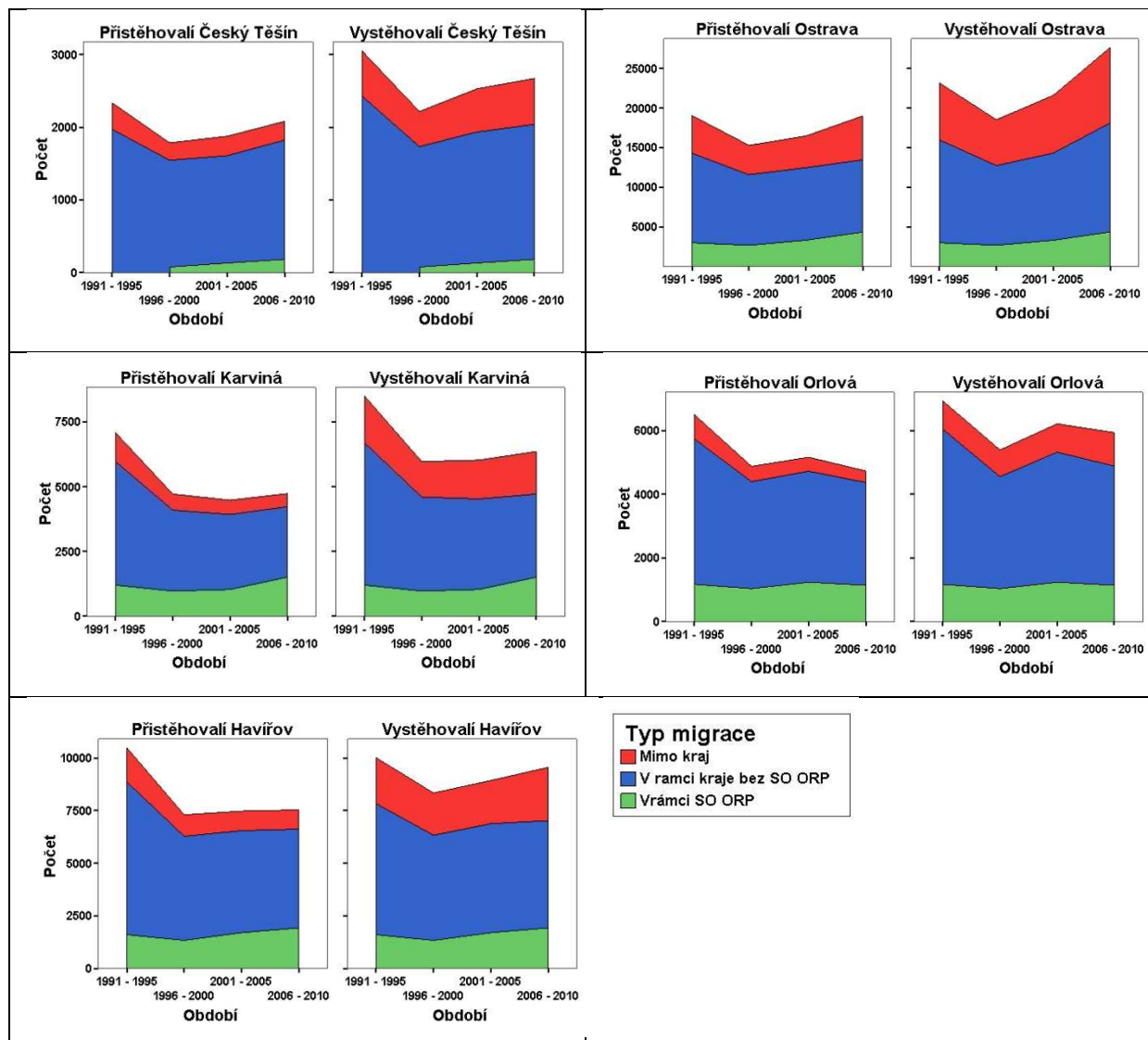
Graf 1.10: Vývoj hrubé míry migračního salda v rámci SO ORP Ostrava v letech 1971 - 2010

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

V rámci SO ORP Ostrava existují dva klíčové trendy, jednak město Ostrava výrazně ztrácí obyvatelstvo, především procesem suburbanizace, tak ostatní obce v SO ORP mají výrazný nárůst obyvatelstva migrací, jak to dokumentuje předchozí graf.

Graf 1.11: Vývoj migračních proudů v SO ORP s vysokými ztrátami obyvatelstva

Zdroj: ČSÚ, Běžná evidence obyvatelstva

Z hlediska snižování počtu obyvatel je vidět, že největší migrační ztráty způsobené odchodem obyvatel do jiných krajů jsou evidovány u ORP Ostrava, následuje pak Havířov, Český Těšín a Karviná. Mezikrajská migrace je především u větších měst, kdy lidé, kteří jsou zvyklí na městský způsob života, odcházejí do Prahy nebo Středočeského kraje. Nejvýraznější je tento proces právě v SO ORP Ostrava a částečně i v SO ORP Havířov.

Druhý typ oblasti s migračními ztrátami jsou venkovské oblasti především v jihozápadní části kraje, ORP Rýmařov (-372), Bruntál (-652) a následně i Vítkov (-164) a Krnov (-292). Tomuto typu oblastí je podrobněji věnována kapitola 1.8.

1.5.3 Vyhodnocení vztahu migrace obyvatel a suburbanizace

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

1.5.3.1 Suburbanizace

Pro pojem suburbanizace existuje řada definic. Poměrně jednoduše je možné ji definovat následovně: suburbanizace je přenos městských funkcí do okolní krajiny. Zejména se jedná o přenos obytné a obslužné funkce. V případě přenosu obytných funkcí (projevující se poklesem zalidněnosti měst) se jedná o rezidenční suburbanizaci.

Při přenosu obytných funkcí (jejich nové územní alokaci) hraje velkou roli migrace obyvatel. Migrace přitom není jednosměrným pohybem. Stačí podrobnější pohled na migrační pohyby v jakémkoliv velkém městě ČR či Moravskoslezském kraji. Je patrné, že záporné saldo migrace (úbytek počtu obyvatel) vzniká za velkého migračního obratu (do měst se lidé neustále stěhují, ale současně se stěhují i směrem z měst). Tento druh pohybu demonstruje na příkladu města Opavy následující tabulka. V úvahu je potřeba vzít i skutečnost, že Opava vykazuje spíše menší intenzitu úbytků počtu obyvatel, než je v kraji u měst podobné velikosti obvyklé (Haviřov, Karviná).

Tabulka A1.5.1: Vývoj počtu obyvatel v městě Opavě

Rok	stav 1.1.	Narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přirozená měna = narození- zemřelí	Saldo migrace= přistěhovalí- vystěhovalí	Změna celkem
2001	61 473	522	611	642	881	-89	-239	-328
2002	61 145	592	598	659	1 067	-6	-408	-414
2003	60 731	548	610	590	1 007	-62	-417	-479
2004	60 252	578	606	603	984	-28	-381	-409
2005	59 843	625	617	654	1 079	8	-425	-417
2006	59 426	626	606	673	963	20	-290	-270
2007	59 156	665	603	827	1 122	62	-295	-233
2008	58 923	637	660	934	1 027	-23	-93	-116
2009	58 807	640	656	740	1 091	-16	-351	-367
2010	58 440	577	653	995	1 085	-76	-90	-166
2011	58 684	562	605	865	1 225	-43	-360	-403
2012	58 281	581	577	848	1 079	4	-231	-227
2013	58 054	539	548	991	1 105	-9	-114	-123
2014	57 931							
Průměr		592	612	771	1 055	-20	-284	-304
Oprava evidence s ohledem na výsledky sčítání 2011								410

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Dokumentované rozsáhlé migrační pohyby z předchozí tabulky se neprojevují pouze změnou (poklesem) počtu obyvatel, ale zároveň mají zásadní dopady na strukturu obyvatel. V první řadě jsou známy dopady na věkovou strukturu, méně společensky vnímané jsou dopady na vzdělanostní a sociální strukturu. V minulosti byla města místy koncentrace mladých,

vzdělaných a sociálně nadprůměrně etablovaných obyvatel či domácností. Migrace do suburbanizačních obcí tuto situaci mění. Mění ji podobně, jak tomu bylo ve vyspělých, zejména evropských zemích. V podmínkách situace Moravskoslezského kraje je tato proměna doprovázena řadou problémů, podobně jako ve starých průmyslových regionech Evropy, ale také s řadou specifik.

Suburbanizace je podmíněna a ovlivňována několika faktory:

- **Rostoucí hybností obyvatel**, zejména vlivem rostoucí automobilizace, ale i dlouhodobým poklesem relativních nákladů na dopravu vedoucí k lepším možnostem pohybu za prací (viz následující tabulku dokumentující nízký nárůst cen dopravy v letech 1994-2014).
- **Změnám lokace tradičních obslužných funkcí** (výstavba nákupních center na okraji měst u dopravních uzlů a úpadek dopravně zablokovaných městských center). Neřešení problémů statické dopravy – parkování je zásadní příčinou úpadku obslužných funkcí center měst.
- **Změnami preferencí obyvatel a percepce kvality a efektivnosti bydlení** (zejména pak percepce životního prostředí jako faktoru zdravotního stavu obyvatel), taktéž i vnímání „dobré adresy“ jako stále významnějšího potvrzení sociálního statutu. Velmi významným způsobem se do posuzování výhodnosti vlastnického bydlení promítá prudký růst nákladů na bydlení v letech 1994-2014, na druhé straně zesílení tlaku finančních institucí (hypotéčního financování) na dlouhodobá rozhodnutí obyvatel v oblasti bydlení. To vše zasvršuje i makroekonomická politika levných peněz a v současnosti stále politicky akceptovaná podpora „života na dluh“.
- **Změnami v oblasti zaměstnanosti** (první sektor – zemědělství, lesnictví a těžba zaměstnává pouhá procenta obyvatel, roste podíl třetího sektoru s malou koncentrací zaměstnanosti, mění se charakter práce – rostou možnosti pracovat doma, klesá podíl ekonomicky aktivních, roste podíl důchodců, ale i mladých nezaměstnaných lidí).

Tabulka 1.5.2: Indexy spotřebitelských cen - životních nákladů v ČR

Rok	Úhrn	Potraviny a nealkoholické nápoje	Bydlení, voda, energie, paliva	Zdraví	Doprava	Rekreace a kultura	Vzdělávání	Stravování a ubytování
1994	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
1995	1,09	1,11	1,10	1,13	1,06	1,09	1,17	1,12
1996	1,19	1,20	1,24	1,27	1,19	1,16	1,32	1,19
1997	1,29	1,25	1,47	1,51	1,28	1,24	1,46	1,27
1998	1,43	1,31	1,92	1,72	1,34	1,32	1,67	1,42
1999	1,46	1,24	2,10	1,79	1,39	1,35	1,80	1,47
2000	1,51	1,25	2,28	1,84	1,54	1,39	1,88	1,51
2001	1,58	1,31	2,50	1,89	1,55	1,46	1,94	1,55
2002	1,61	1,29	2,65	1,98	1,52	1,49	2,00	1,60
2003	1,62	1,26	2,71	2,06	1,52	1,48	2,06	1,63
2004	1,66	1,30	2,80	2,13	1,55	1,50	2,11	1,73
2005	1,69	1,30	2,92	2,29	1,57	1,52	2,16	1,81
2006	1,73	1,31	3,10	2,40	1,60	1,54	2,24	1,85
2007	1,78	1,37	3,20	2,49	1,61	1,54	2,29	1,90

Rok	Úhrn	Potraviny a nealkoholické nápoje	Bydlení, voda, energie, paliva	Zdraví	Doprava	Rekreace a kultura	Vzdělávání	Stravování a ubytování
2008	1,90	1,48	3,53	3,27	1,64	1,56	2,36	2,04
2009	1,92	1,42	3,79	3,16	1,55	1,54	2,42	2,08
2010	1,94	1,44	3,85	3,32	1,59	1,53	2,46	2,14
2011	1,98	1,51	3,96	3,42	1,63	1,50	2,51	2,17
2012	2,05	1,61	4,16	3,74	1,68	1,50	2,56	2,25
2013	2,08	1,69	4,23	3,83	1,67	1,50	2,60	2,30
2014	2,08	1,73	4,17	3,76	1,67	1,51	2,63	2,34

Zdroj: ČSÚ

Uváděné indexy spotřebitelských cen ČSÚ jsou konstruované standardními postupy a u bydlení v sobě nezahrnují vývoj cen nemovitých věcí (nemovitostí). Právě vývoj cen nemovitostí do roku 2008 a jejich výrazný růst byly jednou z příčin obecného hodnocení výhodnosti vlastnického bydlení, zejména pak v konfrontaci s blížící se deregulací nájmu.

1.5.3.2 Migrace

Migrace obyvatel je v podmínkách ČR dlouhodobě hlavním faktorem územní diferenciacie vývoje počtu obyvatel obcí. Hlavní příčinou je skutečnost, že rozdíly intenzity změn počtu obyvatel přirozenou měnou (rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých) jsou mezi obcemi poměrně malé. Tyto rozdíly jsou přitom ovlivněny zejména věkovou strukturou obyvatel, neboť rozdíly v úrovni plodnosti žen (průměrnému počtu dětí, které se narodí 1 ženě) jsou menší. Dlouhodobě je možné vystopovat trend zmenšení rozdílů v úrovni plodnosti žen a to jak na úrovni regionů, tak i na příkladu evropských zemí (po II. světové válce byly průměrné plodnosti žen v jihoevropských zemích, ale i blízkém Polsku, výrazně vyšší než v ČR, v současnosti se však sblížily, i když tyto země vykazují stále velké i společensky rozdílně vnímané sociálně kulturní odlišnosti). Věková struktura obyvatel tak dominantně předurčuje dlouhodobý vývoj přirozenou měnou počtu obyvatel obcí.

Rozsah migrace a zejména dopady na celkový vývoj počtu obyvatel v ČR jsou determinovány saldem migrace se zahraničím – tj. rozdílem počtu přistěhovaných do ČR a vystěhovaných z ČR. Evidence migrace vykazovala v minulosti řadu problémů (viz <http://www.statistikaamy.cz/2014/02/o-problemech-statistiky-migrace>), dlouhodobě se statistika migrace zlepšuje. Fenomémem zahraniční migrace, projevujícím se dlouhodobě, je imigrace občanů ze Slovenska, s poklesem velikosti migračního salda roste podíl občanů Slovenska (v roce 2013 se migrační saldo propadlo do záporných hodnot, se Slovenskem však zůstalo kladné). Pokud by bylo celkové migrační saldo záporné, podobně jako v roce 2013, pak bude v ČR docházet k poklesu počtu obyvatel. Předběžné výsledky z roku 2014 ovšem vykazují pozitivnější trend.

Tabulka A1.5.3: Vývoj migrace ČR se zahraničím

rok	Přistěhovalí		Vystěhovalí		Saldo	
	celkem	ze SR	celkem	ze SR	celkem	ze SR
2000	7 802	2 826	1 263	413	6 539	2 413
2001	12 918	3 078	21 469	8 711	-8 551	-5 633
2002	44 679	13 326	32 389	14 455	12 290	-1 129
2003	60 015	24 410	34 226	18 316	25 789	6 094
2004	53 453	15 788	34 818	21 152	18 635	-5 364
2005	60 294	10 133	24 065	1 935	36 229	8 198
2006	68 183	6 795	33 463	629	34 720	6 166
2007	104 445	13 931	20 500	802	83 945	13 129
2008	77 817	7 592	6 027	585	71 790	7 007
2009	39 973	5 609	11 629	4 167	28 344	1 442
2010	30 515	5 086	14 867	6 424	15 648	-1 338
2011	22 590	4 368	5 701	979	16 889	3 389
2012	30 298	4 825	20 005	872	10 293	3 953
2013	29 579	6 475	30 876	1 634	-1 297	4 841

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Tabulka A1.5.4: Vývoj migrace ve vybraných územních celcích ČR

Územní celek (kraj či okres) / rok (období)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	1990- 2013
Praha	6 260	22 984	19 044	13 692	5 606	5 751	3 351	-5 297	109 581
Středočeský	16 472	24 504	25 873	14 345	14 673	12 449	10 795	9 226	202 655
Ústecký kraj	-124	6 941	3 489	-422	-516	-226	-518	-427	18 800
Karlovarský kraj	103	2 329	415	-1 042	-408	-573	-1 187	-1 057	-1 116
Jihomoravský	2 360	7 374	4 678	2 998	1 472	1 748	1 707	654	40 712
Olomoucký	603	1 424	-339	-525	-534	-144	-631	-745	1 342
Zlínský	11	751	373	-337	-726	-456	-737	-625	2 630
Moravskoslezský	-1 203	-98	-70	-2 875	-3 959	-2 515	-2 650	-3 089	-31 326
Bruntál	-314	-160	-278	-309	-255	-246	-360	-446	-5 534
Frydek-Místek	680	639	669	309	521	686	676	270	8 583
Karviná	-693	-301	-522	-1 426	-2 501	-1 574	-1 609	-1 774	-17 099
Nový Jičín	69	54	6	-114	-206	-95	-241	-24	733
Opava	43	69	302	-73	237	79	79	-42	144
Ostrava-město	-988	-399	-247	-1 262	-1 755	-1 365	-1 195	-1 073	-18 153

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Při pohledu na vývoj migrace ve vybraných krajích či okresech, viz tabulku A1.5.4 je patrné:

- Saldo migrace jednotlivých krajů do značné míry koreluje s vývojem salda migrace se zahraničím (propad salda do záporných hodnot nastal v Moravskoslezském kraji po roce 2008).
- Pokles počtu obyvatel vlivem záporného salda migrace se soustředil do území 2 bývalých okresů, konkrétně okresů Ostrava a Karviná (jeho příčinou je záporné saldo migrace zejména ve velkých městech – Karviná, Havířov a Ostrava).

Příčiny migrace

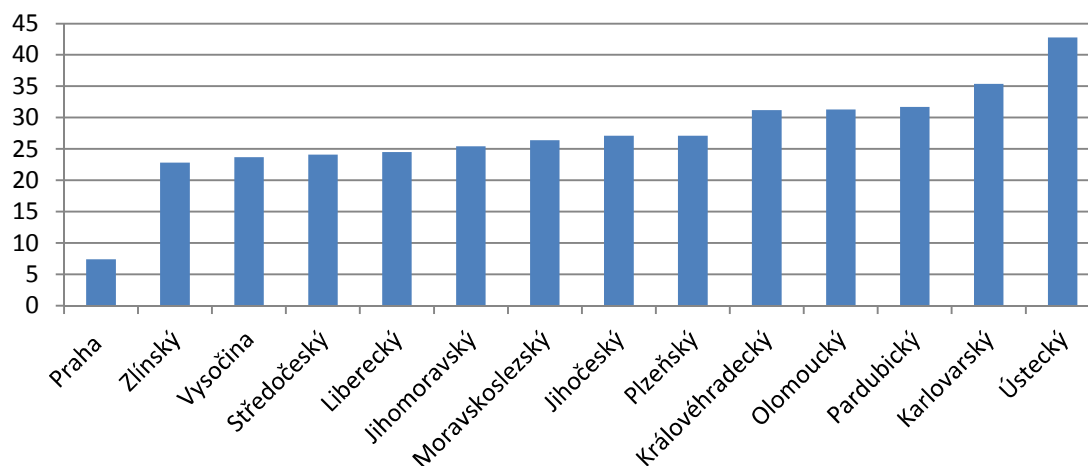
Poznání příčin migrace má prakticky význam z hlediska hledání nástrojů pro možné ovlivnění těchto procesů obcemi i pomocí územního plánování. V podmínkách Moravskoslezského kraje se jedná zejména o hledání možností zabránit prudkému a dlouhodobému poklesu obyvatel měst a dále také zmírnit suburbanizační tlak na území vybraných obcí. V praxi musí obce řešit zejména investice do dopravní infrastruktury, což představuje nákladné podmiňující investice, bezesporu náročné i z hlediska následného provozu, daného nezbytnou údržbou takto vyvolaných investic.

Hlavní příčiny migrace obyvatel:

1. Možnosti zaměstnanosti a úrovně mezd – obecně považovány za prvotní příčinu migrace, tj. pohybu a stěhování obyvatel za prací.
2. Atraktivita bydlení v jiných sídlech, regionech (vnímání „dobré adresy“ – tradičně např. Jihočeský kraj nebo okolí Praha a okolí).
3. Spjatost obyvatel s územím – soudržnost obyvatel území.
4. Nastavení sociálních transferů v oblasti bydlení („dotace na cihlu kontra dotace na hlavu“), privatizace bytového fondu.

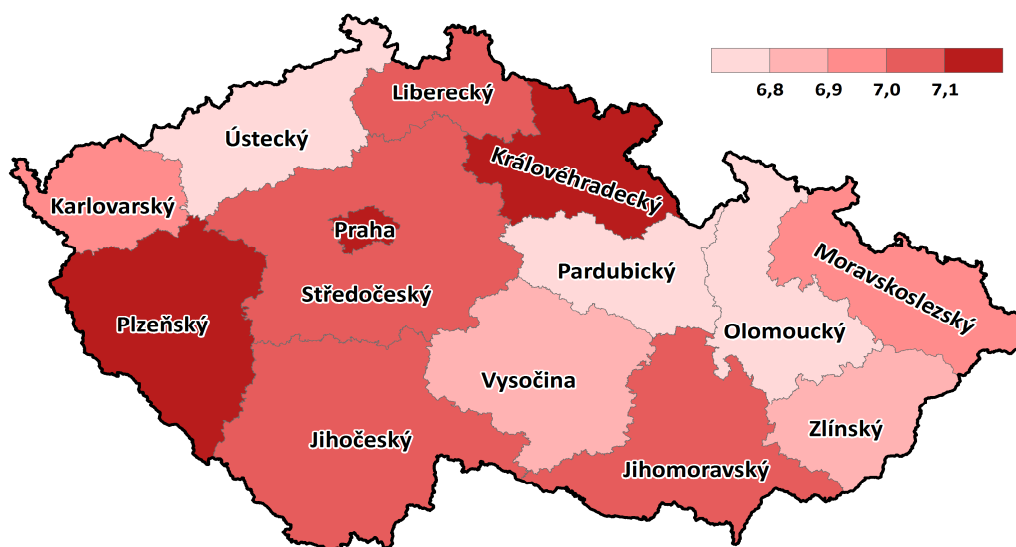
Ad 1) Z následujícího grafu (viz také publikace ČSÚ: Mladí lidé po ukončení studia na trhu práce, r. 2014) je patrné, že pravděpodobnost nezaměstnanosti mladých lidí v Moravskoslezském kraji je z hlediska ČR spíše průměrná a neměla by být zásadním faktorem migrace. Uvedené zjištění je poměrně překvapivé, zejména ve srovnání se zkušenostmi získanými v praxi (například v rámci programů regenerace sídlišť).

Graf A1.5.1:Pravděpodobnost nezaměstnanosti osob ve věku 15-34 let 3 až 12 měsíců po ukončení studia dle krajů ČR, průměr období 2009-2013 (v %)

Zdroj: VŠPS

Ad 2) Atraktivita bydlení je dána celou řadou faktorů a komponent - od přírodních podmínek území až po sociálně ekonomické faktory. Obecně atraktivitu bydlení odráží ceny nemovitostí i výsledky dotazníkových šetření. Jedním z příkladů je například šetření ČSÚ o spokojenosti obyvatel s životem v krajích. V rámci tohoto šetření vychází Moravskoslezský kraj spíše jako středně atraktivní kraj z hlediska bydlení.

Zdroj : ČSÚ

Mapa A1.5.1: Průměrná známka spokojenosti s kvalitou života v krajích ČR v roce 2013

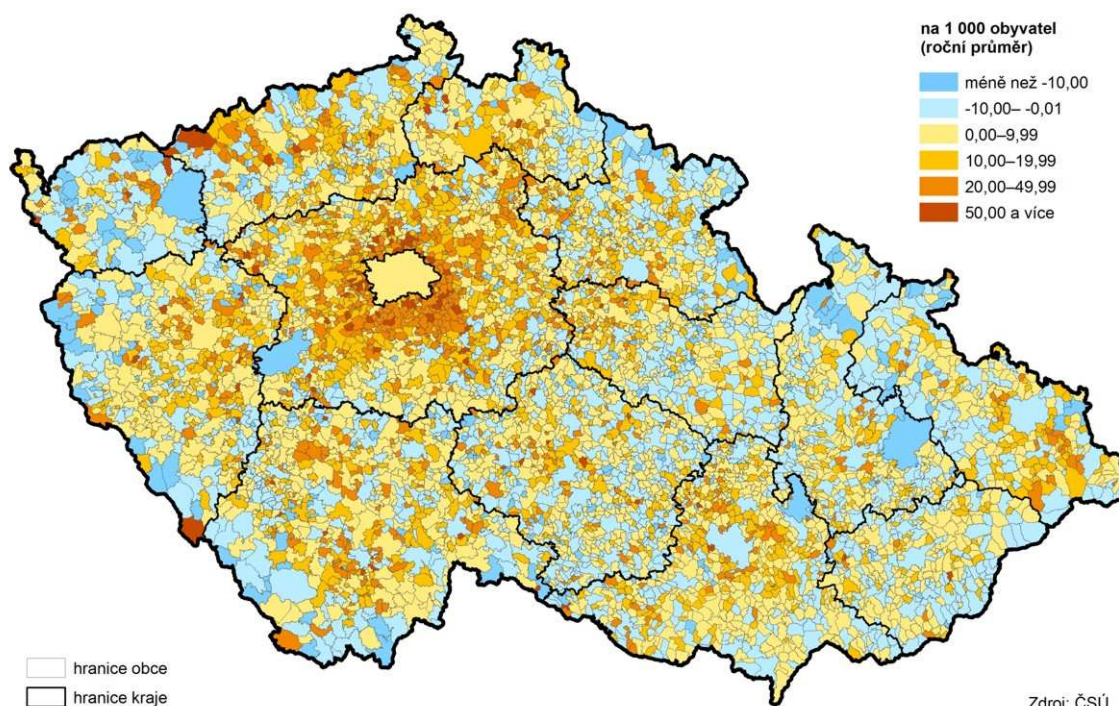
Ad 3) Měření či hodnocení soudržnosti obyvatel území (přesněji „spjatosti“ obyvatel s určitým územím) představuje v praxi velký problém a to i při hodnocení soudržnosti obyvatel území v rámci ÚAP. Bohužel hodnocení soudržnosti obyvatel území není dostatečně metodicky jednotné v rámci SO ORP celé ČR, ani na území jednotlivých krajů, což vede k různým výsledkům a v současnosti i k malé použitelnosti takových podkladů pro následná hodnocení.

Ad 4) Nastavení sociálních transferů v oblasti bydlení je stále poměrně opomíjeným faktorem při posuzování migrace. Po roce 2010 postupně dokončovaná deregulace nájmu byla doprovázená uplatněním dvou sociálních dávek v oblasti bydlení (příspěvku na nájemné a doplatku na bydlení). V okamžiku, kdy deregulace rušila výhody bydlení v regulovaném nebo obecním bydlení, vznikal ekonomický tlak na změnu formy bydlení, což částečně mohlo vyvolat i migraci. Tento tlak zmírňovaly sociální dávky v oblasti bydlení. Rozsah transferů do oblastí bydlení přesahuje 10 miliard Kč, přičemž je nově nastaven doplatek na bydlení (dotující zejména bydlení na ubytovnách). Specifikem je způsob privatizace bytového fondu na Ostravsku velkým vlastníkům (např. RPG). Rozsah privatizace bytového fondu bydlicím zde byl mnohem nižší než v jiných regionech ČR, což v kombinaci s nižšími tržními cenami bytů značně ovlivnilo i průměrný majetkový transfer na obyvatele po roce 1990 (viz kapitolu 1.5.3.3.)

Z následujících dvou map o změně počtu obyvatel (převzato z podkladu ČSÚ, Kód publikace: 330134-14) je patrné:

- Mapy se výrazněji neliší, protože pro změnu počtu obyvatel je obvykle rozhodující migrace. Výjimku v uvedených letech představovalo například Brno, kde počet obyvatel přirozenou měnou převyšoval záporné saldo migrace. Druhé největší a z hlediska bydlení i nejtatraktivnější město ČR tak není schopno čelit tlaku na celkový pokles počtu obyvatel a suburbanizace v jeho okolí vykazuje velkou sílu. V roce 2013 se podobný jev projevil i u hlavního města Prahy.
- Mapy zpracované za obce jsou vizuálně zatíženy plošně velkými obcemi (zejména vojenskými újezdy, ale i plošně velkými rekreačními obcemi - Ostravice, Bílá, Velké Karlovice). Nespornou výhodou map v měřítku ČR je jejich geografická vypovídací schopnost při generalizovaném pohledu na celé území ČR.
- Moravskoslezský kraj vytváří podobně jako většina krajů suburbanizační regiony, v rámci ČR se většinou jedná o klasické prstence kolem krajských měst. Nejvýraznější suburbanizační region je patrný v okolí Prahy. Velikost a tvar suburbanizačního prstence kolem Ostravy je atypický, spojený s rekreační suburbanizací v Podbeskydích.

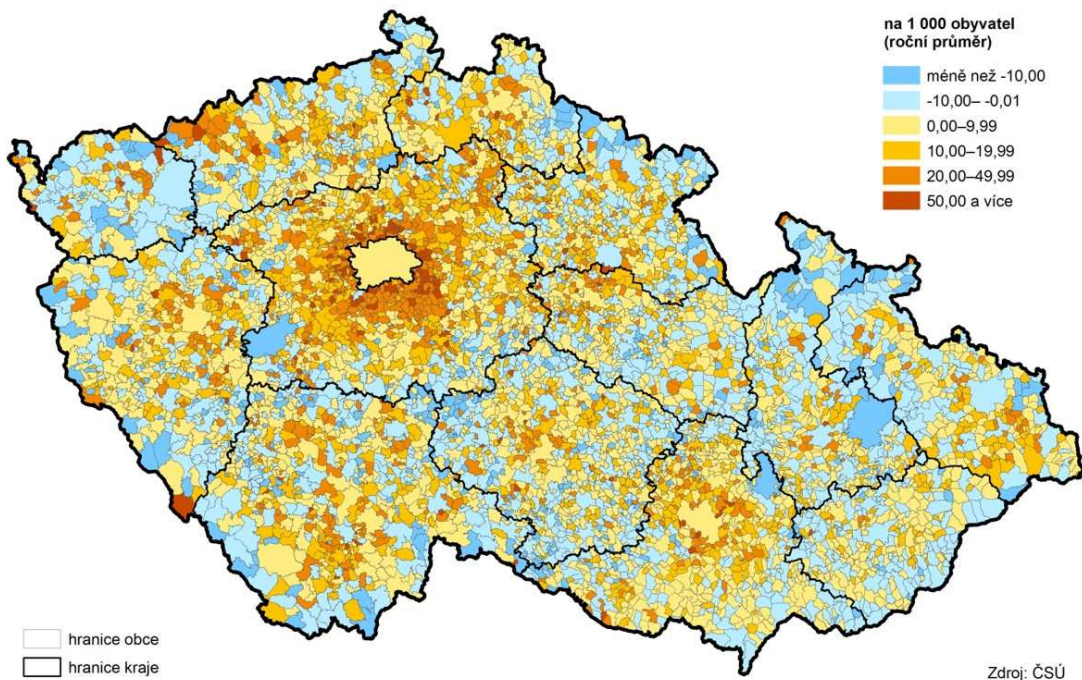
Přírůstek obyvatel stěhováním v obcích v letech 2008 až 2013

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.5.2: Přírůstek obyvatel stěhováním v obcích v letech 2008-2013

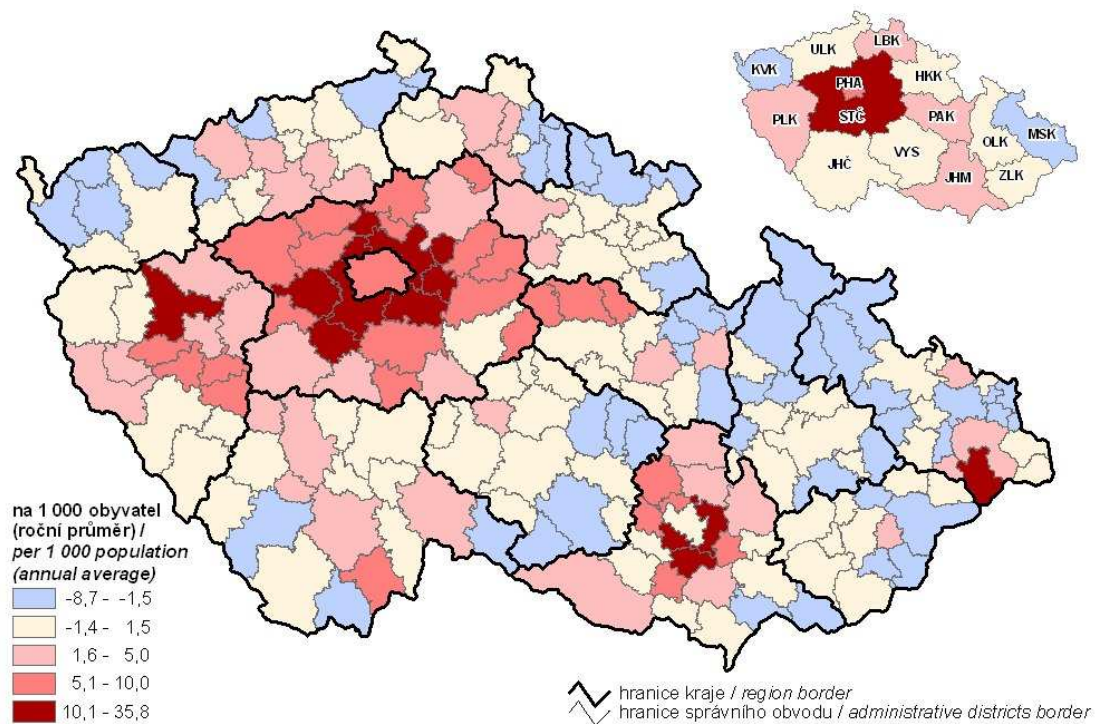
Přírůstek obyvatel v obcích v letech 2008 až 2013

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.5.3: Přírůstek obyvatel v obcích v letech 2008-2013

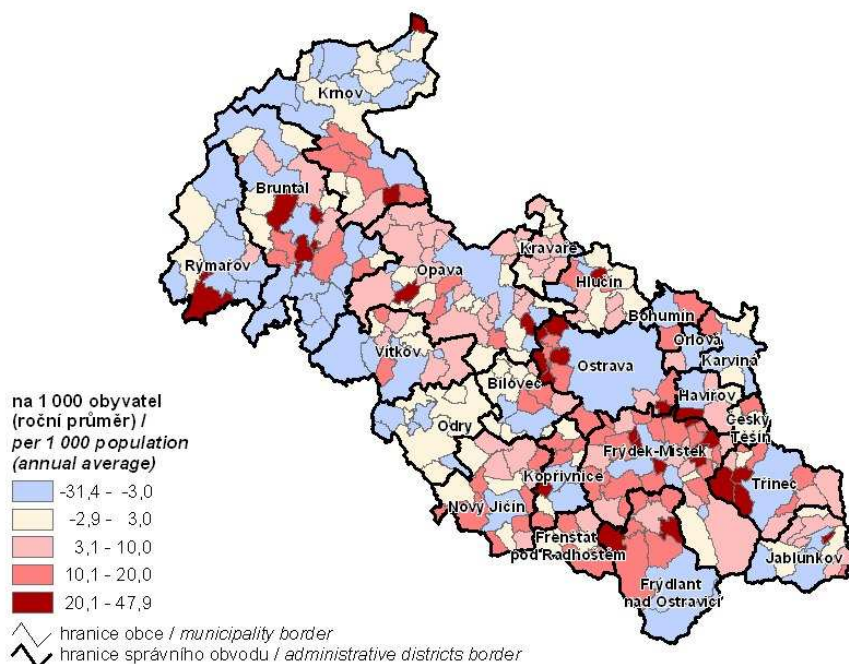
5. Přírůstek (úbytek) obyvatelstva stěhováním v letech 2008–2012
Net migration in 2008–2012

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.5.4: Přírůstek obyvatelstva stěhováním v letech 2008-2012

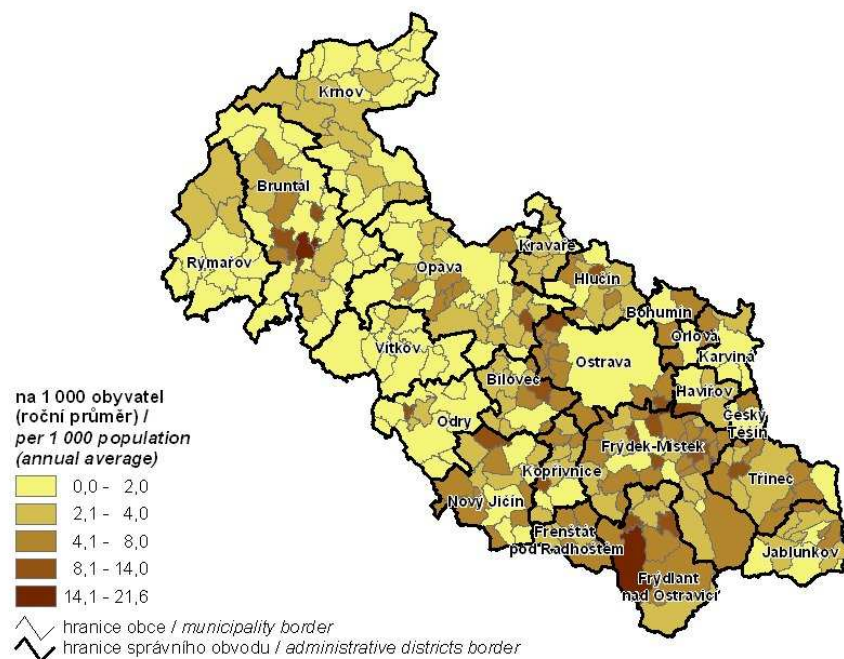
1. Přírůstek (úbytek) počtu obyvatel podle obcí v Moravskoslezském kraji v letech 2008–2012
Population increase/decrease by municipality in the Moravskoslezský Region in 2008–2012

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.5.5: Přírůstek (úbytek) počtu obyvatel podle obcí Moravskoslezského kraje v letech 2008-2012

2. Dokončené byty na 1 000 obyvatel podle obcí v Moravskoslezském kraji v letech 2008–2012
Completed dwellings per 1 000 population by municipality in the Moravskoslezský Region in 2008–2012

Zdroj: ČSÚ

Mapa A1.5.6: Dokončené byty na 1 000 obyvatel podle obcí v Moravskoslezském kraji v letech 2008-2012

Příklady migrace

Předchozí mapy, zejména tři poslední, umožňují pohled na migraci v měřítku ČR a Moravskoslezského kraje jak z pohledu obcí, tak i regionů - SO ORP. Poslední mapa poskytuje i údaje o bytové výstavbě v obcích Moravskoslezského kraje ve srovnatelném období let 2008-2012. Obecně je patrná a odbornou veřejností i uznávaná souvislost mezi růstem počtu obyvatel (migrací) a intenzitou bytové výstavby. Při podrobnějším pohledu jsou na úrovni obcí patrné odchylky od tohoto pravidla, zejména v závislosti na fungování systému bydlení v jednotlivých obcích. Zejména druhé bydlení, a to jak ve městech, tak i v menších obcích, je obvykle klíčem k reálnému popisu fungování tohoto systému.

V rámci územního plánování probíhá analýza migračního vývoje obvykle na území obcí. V následujícím textu jsou z hlediska bydlení dokumentovány příklady dvou migračně atraktivních, ale poměrně odlišných obcí v Moravskoslezském kraji, obcí Čeladná a Malenovice. Počet obyvatel po roce 2001 stoupl v obci Čeladná o více než ¼ v časovém intervalu 14 let. Počet obyvatel mírně klesá přirozenou měnou a stoupá migrací. Saldo migrace je výrazně proměnlivé (viz srovnání let 2011 a 2012). Počet dokončených bytů v letech 1997-2011 dosáhl hodnoty 562, tj. velmi vysoké (vyšší než v mnoha městech kraje). V obci jsou projektovány a budovány i byty v bytových domech.

Tabulka A1.5.5: Vývoj počtu obyvatel v obci Čeladná

Rok	Stav 1.1.	Narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přirozená měna = narození-zemřelí	Saldo migrace= přistěhovalí- vystěhovalí	Změna celkem
2001	2 023	19	31	82	23	-12	59	47
2002	2 070	18	13	75	38	5	37	42
2003	2 112	18	16	81	43	2	38	40
2004	2 152	22	25	74	51	-3	23	20
2005	2 172	22	25	75	31	-3	44	41
2006	2 213	22	22	63	45	-	18	18
2007	2 231	26	32	80	36	-6	44	38
2008	2 269	21	20	93	27	1	66	67
2009	2 336	16	38	100	53	-22	47	25
2010	2 361	18	26	127	46	-8	81	73
2011	2 420	26	39	81	73	-13	8	-5
2012	2 415	20	33	130	51	-13	79	66
2013	2 481	25	22	112	63	3	49	52
2014	2 533							
Průměr		21	26	90	45	-5	45	40
Oprava evidence s ohledem na výsledky sčítání 2011								-14

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Detailnější pohled na vývoj obce a vliv migrace přináší zejména srovnání s bytovou výstavbou v obci. Pokud srovnáme bytovou výstavbu od roku 1997 do konce roku 2011, pak v Čeladné na 1 dokončený byt došlo k přírůstku 0,73 obyvatele, zatímco v Malenovicích 3,18 obyvatel. Rozdíl v rozsahu migrace u obou obcí 1:2 (měřeno počtem bydlících obyvatel) je

doprovázen daleko výraznějším rozdílem výstavby bytů. Počet dokončených bytů v Čeladné byl více než pětinasobný ve srovnání s Malenovicemi. Příklad je dokumentován záměrně na územně velmi podobných obcích, nacházejících se v rekreačním území s velmi vysokou atraktivitou bydlení.

Příklad dokumentuje, že rozsah migrace a vývoj počtu obyvatel obce nezávisí pouze na velikosti bytové výstavby, ale na její struktuře a formě. Pokud bytová výstavba slouží pro druhé bydlení, pak změny počtu bydlících obyvatel jsou nižší, než by odpovídalo intenzitě bytové výstavby. Na druhé straně je u těchto obcí odůvodněné předpokládat, že počet přítomných obyvatel bude vyšší a bude se sezónně měnit. Uvedená skutečnost také dokumentuje nevhodnost konstrukce hlavního příjmového parametru rozpočtového určení daní podle počtu bydlících obyvatel a nízkého významu daně z nemovitostí. Nemovitosti jsou výrazně objektivnějším parametrem zdanění než počet trvale bydlících obyvatel.

Tabulka A1.5.6: Vybrané obce podle intenzity bytové výstavby v letech 1997-2011

	Dokončené byty/1000 obyvatel za rok	Počet dokončených bytů	Pořadí obce v rámci ČR	Obyvatel k 1.1.1997	Obyvatel k 31.12. 2011	Přrůstek počtu obyvatel /byt
Čeladná (o.F.-M.)	17,27	562	77	2 005	2 415	0,73
Malenovice (o.F.-M.)	15,39	102	108	300	624	3,18

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Tabulka A1.5.7: Vývoj počtu obyvatel v obci Malenovice

Rok	Stav 1.1.	Narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přirozená měna = narození-zemřelí	Saldo migrace= přistěhovalí-vystěhovalí	Změna celkem
2001	373	3	-	10	10	3	-	3
2002	376	3	7	31	4	-4	27	23
2003	399	5	4	21	8	1	13	14
2004	413	3	10	56	9	-7	47	40
2005	453	8	7	32	10	1	22	23
2006	476	1	1	27	9	-	18	18
2007	494	9	8	38	12	1	26	27
2008	521	8	3	18	12	5	6	11
2009	532	8	3	35	10	5	25	30
2010	562	7	5	43	7	2	36	38
2011	599	6	4	34	11	2	23	25
2012	624	6	7	35	25	-1	10	9
2013	633	5	7	49	13	-2	36	34
2014	667							
Průměr		6	6	33	11	0	22	22
Oprava evidence s ohledem na výsledky sčítání 2011								-1

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Vztah migrace obyvatel a suburbanizace

Při přenosu obytných funkcí do zázemí měst (suburbanizaci) hraje velkou roli migrace obyvatel, která je v podmínkách ČR jediným reálným zdrojem růstu počtu obyvatel většiny obcí. Migrace přitom není jednosměrným pohybem, ale souhrnem protisměrných pohybů

generovaných především pohybem za prací a rostoucími preferencemi bydlení v „dobrých“ adresách.

Prvotním projevem suburbanizace je alokace bytové výstavby ve vybraných obcích kraje. Bytová výstavba je hlavním faktorem změn počtu obyvatel v územních celcích celé ČR. Z hlediska prognózy vývoje počtu obyvatel je nezbytný diferencovaný přístup k hodnocení dopadů bytové výstavby v jednotlivých obcích, daný strukturou a formami bytové výstavby. Bytová výstavba sloužící v části obcí k posílení druhého bydlení, generuje migraci obyvatel pouze v omezeném rozsahu, promítá se však do počtu přítomných obyvatel obcí, který u těchto obcí výrazně kolísá.

1.5.3.3 Reflexe trendů v oblasti bydlení s ohledem na ekonomickou situaci obyvatel

Ekonomická situace obyvatel Moravskoslezského kraje

Ekonomická situace obyvatel je dlouhodobě ovlivněna řadou faktorů s proměnlivým vlivem:

- příjmy (mzdy, sociální dávky, výnosy z vkladů a investic, úvěry),
- regionální nezaměstnaností (podíl nezaměstnaných obyvatel),
- bohatství domácností (úspory, vlastnictví nemovitostí a jiných aktiv).

Komplexní a dlouhodobé výzkumy trendů v oblasti bydlení s vazbami na ekonomickou situaci nejsou v ČR dostupné v takové míře, jak by se mohlo předpokládat. Limitem jsou jak dostupná výchozí data, tak i metody zpracování takových dat. Hodnocení ekonomické situace krajů se věnuje zejména ČSÚ. Kvalifikované analýzy vývoje cen nemovitostí, zejména pak nemovitostí pro bydlení, obsahují například zprávy o finanční stabilitě České národní banky. Oblasti nemovitostí se věnuje zvýšená pozornost zejména od doby vzniku krize v tomto sektoru, která se projevila značným poklesem cen i v rámci ČR.

Příjmy domácností

Čistý disponibilní důchod, sestávající z mzdových příjmů, příjmů z podnikání, čistých příjmů z majetku a salda z přerozdělení, je důležitou příjmovou charakteristikou domácností. Přepočtení čistého disponibilního důchodu na jednoho obyvatele umožňuje hodnocení úrovně příjmů v regionech.

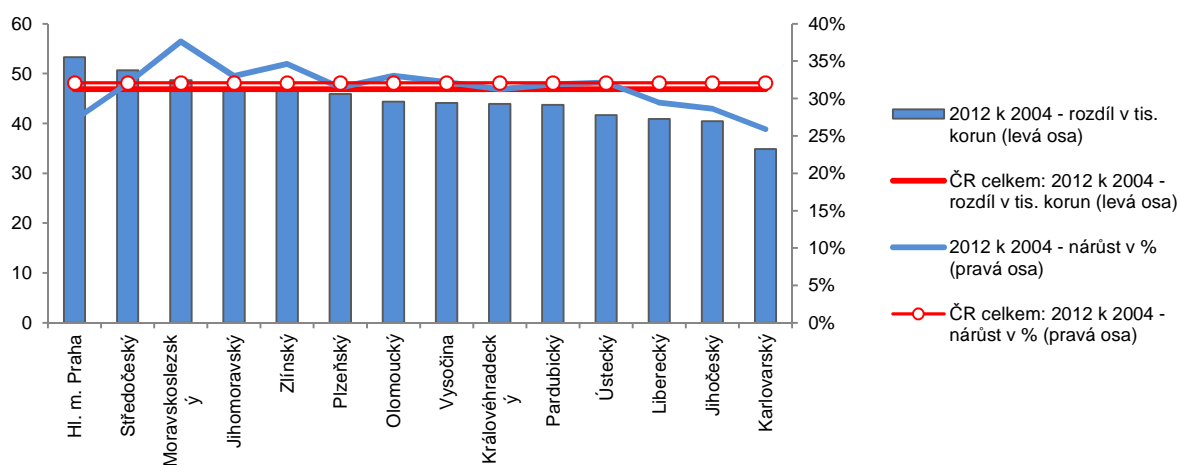
Podle publikace ČSÚ (Tendence a faktory makroekonomického vývoje a kvality života v České republice v roce 2013, Kód: 320192-14) činil příjem (čistý disponibilní důchod) za rok 2012 na osobu v domácnostech ČR 192,8 tis. Kč. Nejvyšší příjem na hlavu měly domácnosti v Praze (249,6 tis. Kč), ovšem odstup od ostatních krajů není tak velký, jako v případě hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele. Plyne to z velikosti zisků (pokud uvažujeme důchodovou metodu zjištění HDP), které jsou u společností sídlících v Praze, ale zároveň provozujících aktivity jinde v ČR, zahrnuty do výsledku za hlavní město. Ale i tak je rozdíl mezi čistým disponibilním příjmem na hlavu v Praze a ostatních regionech značný – oproti průměru

za celou ČR připadá na jednoho člena pražské domácnosti o téměř třetinu (+29,4 %, tj. o 56,8 tis. korun) více než v roce 2012.

Z finančního pohledu tedy představuje příjmová situace obyvatel Prahy značnou výhodu pro potenciál materiální kvality života:

- Procentně za roky 2004-2012 vzrostly komplexní příjmy na člena domácností nejvíce v Moravskoslezském kraji (+37,6 %, nárůst představuje +48,7 tis., na celkových 178 tis.korun), v absolutním vyjádření pak v Praze (+53,3 tis. korun s přírůstkem 27,1 %, který byl procentně druhý nejnižší za Karlovarským krajem s +25,9 %).
- O kvalitě života v ČR vypovídá i skutečnost, že má ve srovnání s ostatními zeměmi EU dlouhodobě nejnižší riziko ohrožení příjmovou chudobou (9,6 % obyvatel země v roce 2012) a v roce 2013 se ještě dále snížilo (8,6 %). V některých krajích ČR však toto riziko příjmové chudoby nebo sociálního vyloučení vzrostlo, především v těch, kde již předtím byla ohroženost v rámci ČR největší (např. Moravskoslezsko 22,9 % v roce 2013 oproti 20,9 % v roce 2012 a 18,6 % v krizovém roce 2009). Vývoj po ekonomické krizi se nejvíce podepsal na ohrožení příjmovou chudobou v regionu Severozápad, a to na čtvrtině obyvatelstva v roce 2013 oproti pětině v roce 2009.

Graf A1.5.2: Změna výše čistého disponibilního důchodu na jednoho člena domácnosti v krajích ČR během let 2004-2012 (v tis. korun, resp. v %)

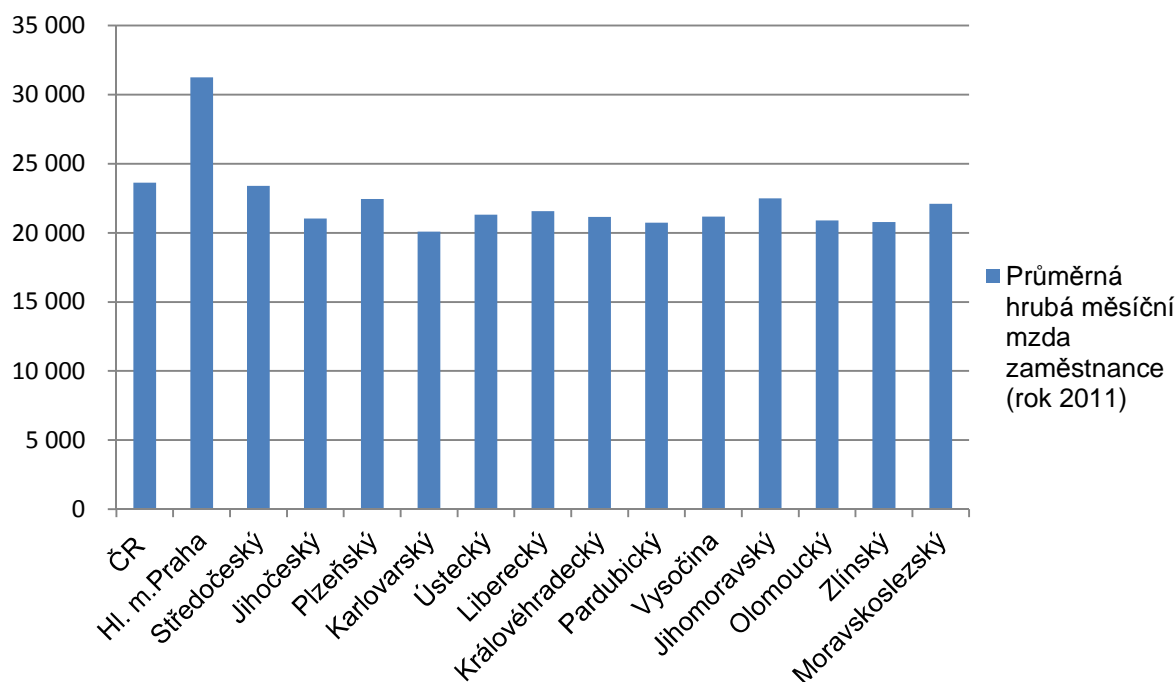

Zdroj ČSÚ:, kód publikace 320192-14

Průměrná úroveň mezd v Moravskoslezském kraji je na 5. místě ve srovnání s ostatními krají ČR, což dokumentuje i následující graf.

Graf A1.5.3: Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance v krajích ČR v roce 2011

Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance (rok 2011)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Dlouhodobé monitorování vývoje úrovně mezd, jakožto hlavního faktoru ovlivňujícího ekonomickou situaci obyvatel na úrovni okresů ČR není možný z důvodu absence novějších dat. Propadání relativní mzdové úrovně okresu Karviná, ale částečně i Ostravy, dokumentuje další tabulka. Právě okres Karviná patřil do roku 1990 k okresům s nejvyšší úrovní mezd v ČR. Jeho propad (nemající v rámci ČR obdobu) do značné míry vysvětluje řadu sociálně ekonomických problémů, které se v tomto okrese kumulují.

Tabulka A1.5.8: Vývoj průměrné hrubé mzdy 1990-2005

rok	Karviná	Ostrava	celkem ČR
1990	3827	3525	3286
1995	8698	9108	8172
2001	12485	15709	14793
2003	13967	17570	16920
2005	15942	19568	19030
rok	Karviná	Ostrava	celkem ČR
1990	116%	107%	100%
1995	106%	111%	100%
2001	84%	106%	100%
2003	83%	104%	100%
2005	84%	103%	100%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Regionální nezaměstnanost

Pro hodnocení hospodářské situace v jednotlivých obcích jsou běžně využívány ukazatele nezaměstnanosti. Na úrovni obcí byly údaje o míře nezaměstnanosti dostupné z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR s měsíční periodicitou. V posledních letech byly nahrazeny ukazatelem o podílu nezaměstnaných osob. Nedostatkem míry nezaměstnanosti byla skutečnost, že na úrovni obcí byla vypočtena z aktuálního počtu nezaměstnaných a zastarávajícího počtu ekonomicky aktivních ze sčítání v roce 2001 po celé intercenzální období. U obcí, kde se počet obyvatel a tím i ekonomicky aktivních výrazněji měnil, docházelo ke zkreslování výsledků. Zejména pak u obcí, kde počet obyvatel rostl o desítky procent. Podíl nezaměstnaných osob, vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Nový ukazatel je s původním ukazatelem míra nezaměstnanosti nesrovnatelný.

Při ukazatelích nezaměstnanosti za obce je potřebné vzít v potaz i skutečnost, že jednotlivé obce se liší věkovou a vzdělanostní strukturou obyvatel, což samo o sobě generuje rozdíly v nezaměstnanosti. Údaje o nezaměstnanosti nejsou standardizovány na srovnatelné populace. Tento nedostatek částečně nahrazuje pohled na nezaměstnanost jako regionální veličinu. Větší územní celky (s větším počtem obyvatel) vykazují vyšší míru homogenity než malé obce.

Regionální nezaměstnanost představuje u mnoha obcí rozhodující faktor jejich rozvoje, svědčící o širších hospodářských podmínkách. Míra vlivu je dána jak přímo saldem pohybu za prací, tak i „přenosem“ nezaměstnanosti (vysoká nezaměstnanost snižuje možnosti pohybu za prací do okolí) včetně tlaku na pokles mzdové úrovně. Na druhé straně je faktorem generujícím migraci.

Pro sledování vývoje nového ukazatele nezaměstnanosti je v současnosti k dispozici časová řada do úrovně okresů a to od roku 2005. Z následující tabulky je patrné, že úroveň nezaměstnanosti v okrese Karviná (do roku 2008) a následně v okrese Bruntál byla nejvyšší v rámci Moravskoslezského kraje a druhá nejvyšší v rámci ČR (po okresu Most). V roce 2005 byla okresem s nejnižší nezaměstnaností Opava (výrazně nad průměrem ČR) a ihned následující rok byl okres Opava vystřídán okresem Nový Jičín, který v roce 2008 poklesl pod průměr ČR. Od roku 2009 vykazuje nejnižší úroveň nezaměstnanosti okres Frýdek-Místek, v posledních letech se zde nezaměstnanost pohybuje na cca 90% průměrné úrovně ČR. Příznivější situace okresu Frýdek Místek je dána úspěšným rozvojem průmyslových zón (zejména v Nošovicích), ale i poměrně solidním ekonomickým vývojem na Třinecku. V následující tabulce je již použit nový ukazatel pro monitorování nezaměstnanosti v ČR – podíl nezaměstnaných uchazečů (podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let k obyvatelstvu ve stejném věku v %).

Tabulka A1.5.9: Podíl nezaměstnaných osob ve vybraných okresech ČR v období 2005-2013 (v %)

Okres-rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	*Pořadí r. 2013
Praha-východ	2,25	1,64	1,52	1,33	2,24	3,01	2,92	2,87	3,37	1
Frydek-Místek	9,06	8,25	6,49	4,45	6,10	6,65	5,98	6,11	7,06	28
Nový Jičín	8,11	7,30	5,16	3,79	7,99	8,51	6,96	6,61	7,60	37
Opava	7,84	7,64	6,45	5,08	6,77	7,47	7,45	7,31	8,10	44
Ostrava-město	11,54	10,07	8,16	6,15	7,94	8,71	8,51	8,96	10,87	71
Jeseník	11,35	10,20	8,36	6,95	8,72	10,46	10,52	10,34	11,18	72
Karviná	13,12	12,45	10,71	8,61	9,97	10,46	10,21	10,32	11,81	74
Ústí nad Labem	9,68	9,57	8,47	7,01	8,61	9,96	10,46	10,99	12,15	75
Bruntál	11,00	10,11	8,21	6,90	10,03	11,08	11,39	11,92	13,02	76
Most	16,51	15,74	12,77	9,40	11,01	11,52	11,40	12,04	13,47	77
Celkem ČR	6,64	6,09	4,97	4,11	6,10	6,96	6,70	6,76	7,68	
Variační koef.	0,40	0,41	0,42	0,39	0,29	0,26	0,27	0,28	0,26	

Zdroj: MPSV ČR, vlastní výpočty

*Pořadí hodnoceno pro 77 územních jednotek (okresů), nejlepší – 1, nejhorší – 77

Jako vedlejší ukazatel vývoje nezaměstnanosti slouží pětiletá změna vývoje relativní úrovně nezaměstnanosti vzhledem k průměru ČR (časový interval 2005-2013) – viz následující tabulka. Ta je i jedním z podkladů pro expertní hodnocení regionální ekonomiky.

Tabulka A1.5.10: Relativní podíl nezaměstnaných osob ve vybraných okresech ČR v období 2005-2013 (průměr ČR=100%)

Okres-rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Průměr r. 2005-2013
Praha-východ	34%	27%	30%	32%	37%	43%	44%	42%	44%	37%
Frydek-Místek	137%	135%	130%	109%	100%	95%	89%	90%	92%	109%
Nový Jičín	123%	120%	103%	92%	131%	122%	104%	97%	99%	110%
Opava	119%	125%	129%	124%	111%	107%	111%	108%	105%	115%
Ostrava-město	175%	165%	163%	150%	130%	124%	127%	132%	142%	145%
Jeseník	172%	167%	167%	170%	143%	149%	157%	152%	146%	158%
Karviná	199%	204%	214%	210%	163%	149%	152%	152%	154%	178%
Ústí nad Labem	147%	157%	169%	171%	141%	142%	156%	162%	158%	156%
Bruntál	167%	166%	164%	168%	164%	158%	170%	175%	170%	167%
Most	250%	258%	255%	229%	180%	165%	170%	177%	175%	207%
Celkem ČR	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Variační koef.	0,40	0,41	0,42	0,39	0,29	0,26	0,27	0,28	0,26	

Zdroj: MPSV ČR, vlastní výpočty

Při hodnocení vývoje podílu nezaměstnaných osob v předchozí tabulce je potřeba vnímat i pokles variačního koeficientu. Variační koeficient je definovaný jako podíl směrodatné odchylky a střední hodnoty (průměru), tj. názorně ukazuje jak se hodnoty relativně odchylojí od tohoto průměru. Hodnoty variačního koeficientu ukazují, že územní diference nezaměstnanosti mezi okresy ČR se v uvedeném období let 2005-2013 výrazně snížila, i když nezaměstnanost stoupla z 5% v roce 2007 na cca 7,7% v roce 2013. Je otázkou, v jaké míře k tomuto vývoji, evidentnímu zmenšování územních rozdílů v úrovni nezaměstnanosti, přispěla i hospodářská podpora problémových regionů.

Tabulka A1.5.11: Vybrané charakteristiky nezaměstnanosti za vybrané územní jednotky ČR k 31.3.2014

Územní jednotka	Podíl nezam. osob dosažitelných (%) k 31.3. 2014	Počet uchazečů o zaměstnání (31.3.2014) - dosažitelní	Počet uchazečů o zaměstnání (31.3.2014) - celkem	Počet uchazečů - absolventi k 31.3.2014	Počet uchazečů - evidence nad 12 měsíců k 31.3.2014	Pořadí mezi SO ORP (1-nejlepší, 205-nejhorší)
ČR	8,2	592643	608262	26917	251571	x
Moravskoslezský kraj	10,5	89281	91837	3949	43266	x
Říčany	3,1	1249	1306	50	241	1
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	4,2	2697	2829	126	527	2
Mladá Boleslav	4,6	3474	3498	144	1331	3
Třinec	6,5	2466	2547	202	965	45
Jablunkov	6,8	1077	1110	98	355	54
Hlučín	7,0	1954	2037	167	724	62
Kopřivnice	7,4	2139	2176	99	876	74
Frenštát p.R.	7,5	986	1000	46	405	76
Nový Jičín	7,6	2533	2658	71	898	78
Frýdlant nad Ostravicí	7,6	1243	1253	83	423	80
Bílovec	8,3	1476	1550	85	634	102
Frýdek-Místek	8,7	6697	6784	309	2645	116
Opava	9,2	6440	6692	375	2637	135
Kravaře	10,0	1505	1524	102	534	156
Odry	10,0	1199	1273	66	632	157
Bohumín	10,1	2371	2453	98	1089	159
Český Těšín	10,2	1880	1944	84	978	163
Ostrava	11,6	26132	26889	922	13663	189
Havířov	12,4	7831	8036	284	4097	194
Orlová	12,9	3625	3692	162	1972	196
Rýmařov	13,0	1472	1542	69	731	198
Vítkov	13,5	1275	1287	45	702	201
Krnov	13,6	3899	4027	161	1970	202
Karviná	14,7	6977	7116	236	4163	204
Bruntál*	15,3	4104	4247	185	2173	205

Zdroj: ČSÚ podklady pro ÚAP, vlastní výpočty

*nejhorší pozice v ČR

Pohled na nezaměstnanost za SO ORP je z praktického a částečně i územního hlediska nevhodnějším detailem pro analýzu nezaměstnanosti. Odstraňuje zejména zkresení u malých územních jednotek (malých obcí). Příčiny zkresení jsou jak v odlišnosti struktury obyvatel, tak i v náhodných vlivech (např. úpadek významného místního zaměstnavatele). Nízkou úroveň nezaměstnanosti (měřenou podílem dosažitelných nezaměstnaných osob) vykazují SO ORP Třinec, ale i Jablunkov, který je jednoznačně vázaný na jádro pracovního mikroregion v Trinci. Ukazuje se tak, že pozitivní hodnocení nezaměstnanosti v okrese Frýdek-Místek má svůj původ především v situaci v těchto dvou SO ORP, samotný SO ORP Frýdek-Místek se umístil s hodnotou podílu nezaměstnaných osob 8,7% velmi mírně nad průměrem ČR a pod průměrem Moravskoslezského kraje. Poměrně překvapivé je dobré umístění SO ORP Kopřivnice (zvládnutí restrukturalizace automobilového průmyslu) nebo Bílovce (vliv lepšího dopravního

napojení). Opačný konec pomyslného žebříčku tvoří SO ORP okresu Karviná a zejména okresu Bruntál, které obsazují nejhorší pozice v ČR.

Bohatství domácností

Bohatství domácností je významným faktorem ovlivňujícím ekonomickou situaci obyvatel území. Sledování diferenciací bohatství domácností v územním detailu (obcí nebo SO ORP) je v podmínkách ČR velmi obtížné.

Poměrně zajímavým zdrojem informací o bohatství a příjmech domácností je Statistika rodinných účtů (SRÚ), která primárně sleduje vydání a strukturu spotřeby. Využití výsledků SRÚ je široké. Slouží jako zdroj dat pro sociální a ekonomický výzkum, pro interní využití v Českém statistickém úřadě (vytvoření spotřebního koše při periodických revizích indexu spotřebitelských cen, pomocný zdroj k sestavení účtu za sektor domácností ve statistice národních účtů apod.) a také pro mezinárodní srovnání. Od roku 2006 zpravodajský soubor 3000 domácností zahrnuje všechny typy domácností, např. i původně nesledované domácnosti nezaměstnaných, domácnosti důchodců s ekonomicky aktivními členy nebo domácnosti, v nichž není žádná ekonomicky aktivní osoba. Výběrové znaky byly doplněny o velikostní skupinu obce, případně druh domu – v souboru se tak zvýšilo zastoupení domácností bydlících v malých obcích a v rodinných domech podle jejich skutečného podílu v populaci.

Tabulka A1.5.12: Vybrané údaje o bytě, vybavenost domácností podle regionů soudržnosti v roce 2013

	Průměr	Hl. město Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severo západ	Severo východ	Jiho východ	Střední Morava	Moravsko slezsko
Počet obytl. místností na byt	3,2	2,7	3,4	3,3	3,0	3,2	3,3	3,3	3,2
Obytná plocha v m ² na osobu	24,4	21,3	24,9	27,1	25,3	25,3	24,0	24,0	23,2
Typ domu (%):									
rodinný dům	45,5	15,5	58,8	50,2	35,6	52,3	53,5	56,3	43,2
bytový dům	54,0	84,3	41,1	49,3	63,9	47,1	46,2	43,6	56,1
Druh bytu (%):									
ve vlastním domě	45,8	16,8	58,8	50,7	35,6	52,3	53,3	55,8	43,5
v osobním vlastnictví	25,7	28,3	27,5	25,7	36,7	24,7	18,0	24,8	22,2
družstevní	12,7	21,5	5,9	8,3	9,5	9,7	12,7	12,8	20,2
nájemní	15,9	33,4	7,7	15,2	18,2	13,3	16,0	6,6	14,1
Internet (%)	64,5	59,2	65,3	58,1	64,7	69,6	66,3	64,5	67,0
Kabelová televize (%)	23,3	34,4	15,4	15,5	29,4	16,7	21,6	27,3	26,3
Půjčka nebo hypotéka na byt (%)	17,2	9,4	14,8	13,2	20,9	21,1	18,9	19,3	20,1
Osobní počítač	103,7	111,9	102,5	92,7	102,9	109,3	100,9	104,1	104,0
Mobilní telefon	205,2	199,1	205,9	194,8	206,7	211,3	203,0	209,8	211,8
Jízdní kolo	146,6	121,2	152,6	145,9	116,9	168,6	149,4	177,8	138,6
Motocykl	10,1	4,2	11,6	9,9	6,2	14,8	14,3	8,0	10,5
Osobní auto	80,8	70,3	95,0	88,6	78,3	84,2	80,7	73,1	77,0
Garáž	32,2	10,8	35,6	44,5	28,6	41,0	36,3	28,2	31,6
Rekreační objekt	11,4	27,9	4,6	15,2	10,9	10,1	10,6	4,5	5,1

Zdroj: ČSÚ-statistika rodinných účtů, r. 2013

Z předchozí tabulky je patrné, že v regionu soudržnosti Moravskoslezsko (identický s Moravskoslezským krajem) je vykazována z hlediska bydlení nejvyšší odlišnost ve vybavení domácností rekreačními objekty (méně než poloviční úroveň vybavení ve srovnání s průměrem ČR). Výrazně vyšší je i podíl družstevního bydlení, zatímco podíl nájemního bydlení se blíží průměru ČR. Značným nedostatkem je skutečnost, že není rozlišeno nájemní bydlení obcí a ostatní nájemní bydlení. Nepříznivou devizou Moravskoslezského kraje je vysoký podíl půjček a hypoték na bydlení.

Doplňkem předchozí tabulky je následující tabulka s rozdělením domácností do 10 skupin (decilů) podle velikosti příjmů. Desetina nejchudších domácností v ČR vykazuje průměrný roční čistý příjem 75 tis. Kč. Zatímco desetina nejbohatších domácností vykazuje více než čtyřnásobný příjem. Vybavenost domácností rekreačními objekty poměrně dobře koreluje s jejich příjmy. Z hlediska bydlení je však zajímavá zejména skutečnost, že nejbohatší domácnosti nevykazují nejvyšší zatížení půjčkami nebo hypotékami na byt. Nejvyšší zatížení překvapivě vykazují domácnosti druhého nejnižšího decilu. Tato skutečnost by si zasloužila hlubší zkoumání a interpretaci. Domácnosti druhého decilu vykazují i vysoké vybavení automobily, mobilními telefony či počítači.

Tabulka A1.5.13: Vybrané údaje o bytě, vybavenost domácností podle čistých příjmových decilů v roce 2013

	Průměr	Nejnižší decil	Druhý decil	Třetí decil	Čtvrtý decil	Pátý decil	Šestý decil	Sedmý decil	Osmý decil	Devátý decil	Nejvyšší decil
Roční čisté peněžní příjmy na osobu v tis. Kč	150	75	105	120	131	141	151	164	186	221	331
Počet obytných místností na byt	3,2	3,0	3,3	3,2	3,2	3,1	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1
Obytná plocha v m ² na osobu	24,4	16,4	19,3	22,2	25,4	25,6	26,1	26,0	29,9	29,0	33,5
Typ domu (%):											
rodinný dům	45,5	41,3	56,6	51,4	46,3	48,5	45,7	46,0	46,7	38,8	34,2
bytový dům	54,0	58,3	42,9	48,5	53,6	50,8	53,7	53,1	53,3	61,1	64,9
Druh bytu (%):											
ve vlastním domě	45,8	45,0	56,0	52,7	46,3	48,3	45,1	46,0	46,1	38,0	34,2
v osobním vlastnictví	25,7	23,6	18,9	22,6	25,9	25,7	27,0	26,9	26,2	26,1	33,8
družstevní	12,7	10,6	11,7	9,9	14,4	11,5	16,5	11,3	11,1	13,9	16,0
nájemní	15,9	20,8	13,4	14,8	13,4	14,6	11,5	15,8	16,5	22,0	16,0
Internet (%)	64,5	71,2	71,6	54,6	56,5	50,3	58,5	68,0	67,4	73,9	72,7
Kabelová televize (%)	23,3	21,9	18,5	22,7	25,0	20,8	22,7	22,4	19,9	28,9	29,8
Půjčka nebo hypotéka na byt (%)	17,2	18,2	27,3	18,5	12,9	12,5	12,3	18,6	16,1	17,5	18,5
Osobní počítač	104	115	119	86	93	82	91	114	104	115	118
Mobilní telefon	205	241	242	211	201	195	196	205	185	190	187
Motocykl	10,1	7,2	12,4	13,0	10,7	7,0	9,9	10,6	10,7	12,6	7,2
Osobní auto	80,8	64,8	91,5	78,5	68,5	72,7	81,1	83,8	86,2	88,1	92,6
Garáž	32,2	22,5	28,3	34,8	31,2	37,0	41,1	31,7	30,2	31,5	33,5
Rekreační objekt	11,4	2,6	5,7	10,2	8,6	10,0	12,7	14,3	13,7	17,5	18,7

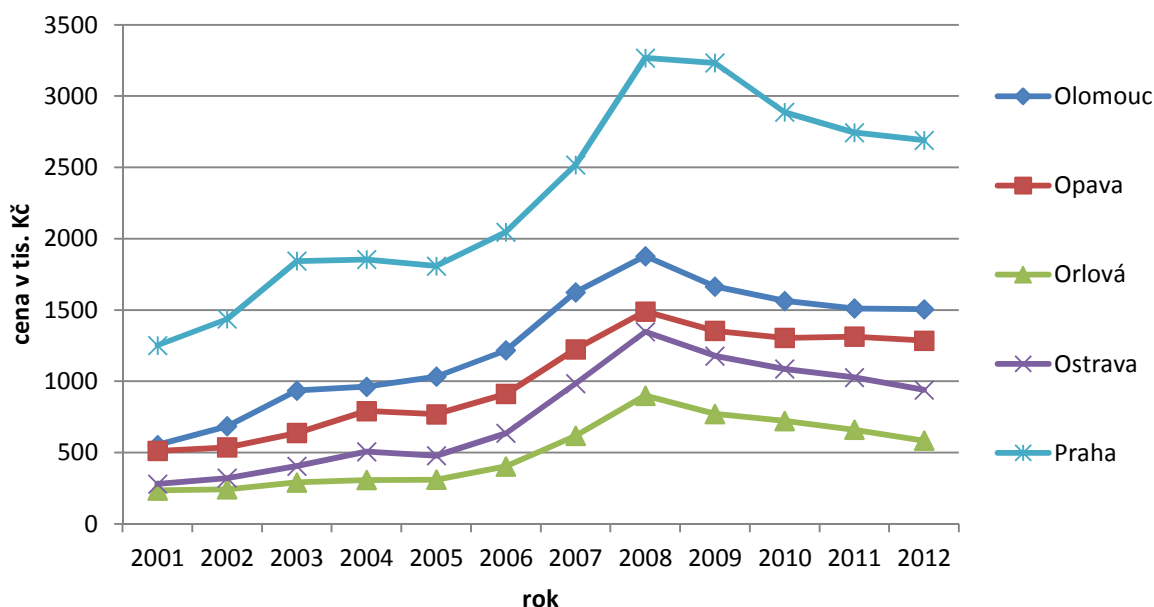
Zdroj: ČSÚ-statistika rodinných účtů, r. 2013

Z předchozích tabulek je patrná zejména malá vybavenost domácností Moravskoslezského kraje rekreačními objekty. Fyzická vybavenost domácností krajů ČR s výjimkou Prahy je dosti podobná. Pro zpřesnění rozdílu v bohatství domácností by bylo potřeba zohlednit jejich tržní hodnotu. Odhady v tomto směru prakticky neexistují. Zde je vhodné připomenout, že úvahy o dani z nemovitostí, založené na velikosti majetku a jeho tržním ocenění, nebyly nikdy v minulosti v ČR naplněny.

Pro doplnění základní orientace o výši majetku v regionech byl sestrojen následující graf zobrazující dlouhodobý vývoj tržních cen standardních bytů (panelový byt o ploše 68m², průměrně opotřebený, v běžné, nikoliv okrajové poloze). Z grafu je patrné, že dlouhodobě platí základní proporce mezi tržní (obvyklou) cenou bytu v uvedených městech. Např. cena bytu v Ostravě byla kolem roku 2000 více než 4 krát nižší než v Praze, v současnosti je poměr příznivější – blíží se poměru 1:3. Stále se však jedná o zásadní rozdíl. Současně je z grafu patrný i pokles cen po roce 2008 o cca 1/4 až 1/5, který v zásadě přešel do stagnace v posledních letech.

Graf A1.5.4: Dlouhodobá změna ceny standardního bytu 3+1 ve vybraných městech ČR v letech 2001-2012

Dlouhodobá změna ceny standardního bytu 3+1 ve vybraných městech

Zdroj: Institut regionálních informací s.r.o.

Ceny bytů v Moravskoslezském kraji jsou obecně tak nízké, že nedosahují úrovně reprodukčních cen po odečtení opotřebení. Jejich prodejnost je tedy menší než 1, na většině území hrozí komerčním investorům při investici ztráta. Tento ekonomický limit je hlavním důvodem, proč intenzita komerční bytové výstavby v Ostravě je nízká, pokrývá pouze specifický segment bydlení.

Z hlediska bohatství domácností se nízké ceny bytů v kombinaci s nižší intenzitou privatizace bytového fondu v Moravskoslezském kraji jednoznačně promítly i do průměrného

majetku domácností. Privatizace bytového fondu v ČR – její nerovné a nesystémové podmínky tak přispěly k zásadnímu prohloubení územních rozdílů v majetkovém postavení domácností a to v neprospěch chudších regionů (Moravskoslezského a částečně Ústeckého kraje, dále pak regionů, které vykazovaly nízký podíl bydlení v bytových domech). Nerovné podmínky privatizace byly nastaveny zejména skutečností, že ceny, za které byly byty privatizovány, dosahovaly zlomku úrovně tržních cen, což nemá obdobu v jiných formách podpory bytové výstavby. Z historického hlediska se jedná o redistribuci bytového fondu srovnatelnou pouze s dopady druhé světové války. Nesystémové podmínky se odrážely zejména ve skutečnosti, že mezi městy existovaly zásadní rozdíly v přístupu k rozsahu privatizace a v případě Ostravska se na privatizaci bytového fondu výrazně podílely i privatizované podniky.

Způsob privatizace bytového fondu po roce 1990 dal vzniknout daleko významnějším problémům než například často zmiňovaná kupónová privatizace. Způsob privatizace bytů se dotkl miliónu lidí v celé ČR, jeho negativní dopady jsou pouze velmi omezeně popsány a minimálně medializovány.

1.5.3.4 Vývoj úrovně bydlení

Útlum bytové výstavby po roce 1990 (zejména tzv. komplexní bytové výstavby) vedl k očekávání stagnace úrovně bydlení. Nadhodnocené byly zejména „odborné“ představy o odpadu bytů, které očekávaly roční úbytek až 1% bytů, tj. více než 30 000 bytů v celé ČR. Úvaha o odpadech vycházela z průměrné fyzické životnosti staveb cca 100 let, což se po roce 1990 nikdy nenaplnilo. Podobně nadsazené byly i úvahy o rostoucím odpadu bytů, například z důvodů podnikání, které jsou pouze okrajovým a místním faktorem. Opačně se nenaplnily očekávání o větším využití druhého (rekreačního) bydlení k obvyklému (prvnímu) bydlení. Evidentním výsledkem bilance mezi prvním a druhým bydlením v letech 1990-2011 je růst druhého bydlení na úkor bydlení prvního.

Realitou let 1991-2011 byl růst další plošné úrovně bydlení a to v podobném tempu, jako v předchozích desetiletích. Jestliže v roce 1970 žilo v ČR v jednom bytě v průměru 3,15 osob, tak v roce 1991 to bylo již jen 2,76 osob a o dvacet let později se průměrný počet obvykle bydlících osob na 1 byt poprvé snížil pod hodnotu 2,5 osob. Zalidněnost bytů je poměrně hrubým ukazatelem úrovně bydlení, výstižnějším ukazatelem je změna a kvalita obytné (užitkové) plochy.

U následující tabulky je určitým omezením časové řady změna definice obytné plochy. I přes tuto skutečnost je patrný rychlý růst průměrné obytné plochy bytu připadající na osobu v bytě. Zejména nárůst v období 2001-2011 je vysoký, což dokumentuje zejména srovnání s obdobím 1970-1980 (obdobím vrcholící panelové výstavby v celé ČR, včetně Moravskoslezského kraje). K mnohem rychlejšímu růstu plošné úrovně prvního bydlení v období 2001-2011 vedla změna struktury bytové výstavby ve srovnání s minulostí – tj. jednoznačná převaha výstavby rodinných domů.

Tabulka A1.5.14: Dlouhodobý vývoj úrovně bydlení v ČR

Ukazatel / rok cenzu	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Obytná plocha/osoba (m ²)	10,52	12,4	14,61	16,63	18,75	26,44
Počet osob/byt	3,36	3,15	2,92	2,76	2,64	2,47
Intercenzální index změny		1961-1970	1970-1980	1980-1991	1991-2001	2001-2011
Obytná plocha/osoba (m ²)	x	1,18	1,18	1,14	1,13	1,41
Počet osob/byt	x	0,94	0,93	0,95	0,96	0,94

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Při pohledu na následující tabulku je patrné, že poslední desetiletí vedlo ke změně průměrné celkové plochy bytu (při srovnatelné metodice ale s rostoucím podílem bytů s nezjištěnou plochou, v některých krajích překračuje i 15% z obydlených bytů). Celková (užitková plocha) bytu je cca o 10m² vyšší než plocha obytná. Pokud srovnáme tuto plochu sousedních vyspělých zemí např. podle Housing Statistics in the European Union 2010, pak užitková plocha na osobu se blíží užitkové ploše na úrovni Německa nebo Rakouska (42,9 m²/osoba v roce 2009) a je výrazně vyšší než například u sousedního Polska (24,2 m²/osoba v roce 2008). Podobně ve prospěch ČR vyznívá i srovnání se Slovenskem nebo Maďarskem.

Tabulka A1.5.15: Vývoj úrovně bydlení v ČR po roce 1991

Rok	1991	2001	2011
Celková plocha na jednu bytovou jednotku (m ²)	70,5	76,3	86,7
Počet osob/byt	2,76	2,64	2,47
Plocha bytu/osoba (m ²)	25,54	28,90	35,10
Změna plochy/osoba (m ²)	100,0%	113,1%	137,4%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Srovnání se všemi okolními zeměmi jsou zatížena odlišnými podmínkami sčítání (v ČR je pravděpodobné, že stále významnější část obytných ploch není ve sčítání deklarována). Hlavní rozdíl je však způsoben existencí rozsáhlého sektoru druhého bydlení.

1.5.3.5 Druhé bydlení – neobydlené byty

Následující dvě tabulky přináší popis dlouhodobého vývoje systému bydlení v ČR a Moravskoslezském kraji. Zejména při pohledu na tabulku pro celou ČR je patrné, jak postupně rostl počet neobydlených bytů v ČR. Od roku 1970 se počet neobydlených bytů zvýšil více než pětinasobně. Rychlost expanze neobydlených bytů v rámci systému bydlení je velmi vysoká. Zejména po roce 1990 (v návaznosti na pokles bytové výstavby a možnosti cestování do zahraničí) byly vyslovovány i odborné hypotézy o poklesu významu druhého bydlení, jeho přeměně na obvyklé (trvalé bydlení). Nic takového se doposud nestalo. Expanze subsystému druhého bydlení pokračuje i po roce 1990. Druhé bydlení je tak hluboce zakořeněným fenoménem české společnosti a z územního hlediska i sídlení struktury naprosté většiny regionů ČR.

Tabulka A1.5.16: Dlouhodobý vývoj systému bydlení v ČR – neobydlené byty

	Rok sčítání				
	trvalý pobyt				obvyklý pobyt
	1970	1980	1991	2001	2011
Počet obyvatel	9 807 697	10 291 927	10 302 215	10 230 060	10 436 560
Domy úhrnem	1 765 088	1 830 891	1 868 541	1 969 018	2 158 119
obydlené	1 627 663	1 634 304	1 597 076	1 630 705	1 800 075
z toho rodinné	1 408 079	1 384 080	1 352 221	1 406 806	1 554 794
neobydlené	137 425	196 587	271 465	338 313	356 933
z toho k rekreaci	.	.	128 387	170 477	168 723
Byty úhrnem	3 216 631	3 781 411	4 077 193	4 366 293	4 756 572
obydlené	3 088 841	3 494 846	3 705 681	3 827 678	4 104 635
z toho v rodinných domech	1 652 786	1 604 843	1 525 389	1 632 131	1 795 065
Neobydlené byty	127 790	286 565	371 512	538 615	651 937
Podíl neobydlených bytů z úhrnu	4,0%	7,6%	9,1%	12,3%	13,7%
Počet osob na 1 obydlý byt	3,15	2,92	2,76	2,64	2,47

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Prvotní otázkou je, jakým způsobem nahlížet na systém druhého bydlení a jak ho definovat. Rozhodující část druhého bydlení tvoří v ČR tzv. neobydlené byty, jejichž název je do značné míry matoucí a snad i odráží atmosféru doby svého vzniku. Z neobydlených bytů je neobyvatelných či nevhodných k bydlení obvykle cca desetina bytů. Zbytek bytů je obyvatelných. Souměřitelný segment bydlení, stojící mimo sčítání, jsou široce pojaté individuální rekreační objekty, tj. nemovitosti obvykle označené čísly evidenčními a zahrnující chaty, zahradní chatky, ale i mnohé jiné obyvatelné objekty. Počet těchto objektů je možné odhadovat na minimálně 300 tisíc. Naposledy byly tyto objekty bilancovány v rámci sčítání v roce 1991, jejich současná centrální evidence je z hlediska úplnosti a přesnosti velmi obtížně hodnotitelná. Celkový počet jednotek druhého bydlení je možné v ČR pouze odborně odhadovat na cca 1 milión. Při zpracování územních plánů menších obcí jsou patrné fyzické rozpory při snaze o celkovou bilanci kapacit bydlení v území, v praxi je možno si vypomáhat např. využitím evidence plateb za odpady.

V následující tabulce jsou údaje za Moravskoslezský kraj, údaje o počtu neobydlených bytů v roce 1970 nejsou za kraj k dispozici. Podíl neobydlených bytů v kraji rostl, podobně jako v celé ČR, trvale však zaostává za podíly v jiných krajích.

Tabulka A1.5.17: Dlouhodobý vývoj systému bydlení v Moravskoslezském kraji – neobydlené byty

	Rok sčítání				
	trvalý pobyt				obvyklý pobyt
	1970	1980	1991	2001	2011
Počet obyvatel	1 166 807	1 257 090	1 278 726	1 265 019	1 205 834
Domy úhrnem	161 573	167 211	172 425	180 888	195 670
obydlené	150 966	156 172	156 475	161 696	175 601
z toho rodinné	122 776	124 258	128 355	135 087	147 525
neobydlené	10 607	11 039	15 950	19 192	19 976
z toho k rekreaci	.	.	4 465	7 660	6 339
Byty úhrnem	.	440 622	480 414	506 845	532 334
obydlené	364 428	416 687	451 156	468 748	480 158
z toho v rodinných domech	.	153 091	155 362	168 667	182 351
Neobydlené byty		23 935	29 258	38 097	52 176
Podíl neobydlených bytů z úhrnu		5,4%	6,1%	7,5%	9,8%
Počet osob na 1 obydlý byt	.	2,99	2,82	2,66	2,45

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

1.5.3.6 Změny funkce objektů bydlení

Fundamentální problémy v analýze jakéhokoli územního systému bydlení v ČR se nenacházejí v hodnocení stavových veličin (počtu bytů), ale v hodnocení samotného vývoje systému (jeho dynamice a efektivnosti změn).

Nový bytový fond by měl v podmínkách „normální“ evidence vznikat na základě nové bytové výstavby, která by měla být obsahem statistických výkazů. V rámci bilancí by mělo vždy platit, že počet dokončených bytů v určitém období by měl být vyšší než čistý přírůstek bytů (rozdíl tvoří odpad bytů). Výjimky je možno připustit pouze ve velmi ojedinělých a specifických případech.

Omezená bilanční uchopitelnost systému bydlení byla do značné míry patrná již z výsledků předchozího sčítání. Podle výsledků sčítání 2001 přibylo v období 1991- 2001 více než 289 tisíc bytů, přestože statistika stavebnictví vykazovala ve stejném období výstavbu jen 243 tisíc nových bytů. V úvahu je však nutno vzít i tzv. odpad bytového fondu (fyzická likvidace bytu, sloučení dvou bytů do jednoho, vyčlenění z bytového fondu apod.). Podle statistického zjišťování o úbytcích bytů, prováděného od roku 1997, dosahoval odpad bytového fondu koncem devadesátých let 3-4 tisíce bytů ročně. I když zohledníme, že začátkem devadesátých let byl tento odpad větší (přeměny bytů na kanceláře, prodejny apod.) a připustíme, že statistické zjišťování o úbytcích nemuselo být v prvních letech úplné, lze celkový odpad bytového fondu v devadesátých letech odhadnout na maximálně 100 tisíc bytů (podle odborného odhadu ČSÚ). Pokud nová výstavba v tomto desetiletí činila 243 tisíc bytů a odpad byl odhadnut na 100 tisíc bytů, čistý přírůstek bytů by se měl pohybovat kolem 143 tisíc bytů. Jestliže podle dat sčítání

však tento přírůstek dosahuje dvojnásobku (289 tisíc), bylo nutné vysvětlit, jak k tomu mohlo dojít. Proto Český statistický úřad provedl na přelomu let 2001 a 2002 výběrové šetření o pohybu bytového fondu mezi sčítáními v letech 1991 a 2001. Do výběru byly zařazeny obce, v nichž došlo k relativně největšímu přírůstku bytů proti minulému sčítání (v těchto obcích bylo sečteno 1,3 % celkového počtu bytů v ČR). V každé vybrané obci byly výsledky sčítání 1991 porovnány s výsledky v roce 2001 a u všech zjištěných rozdílů v počtu a v obydlenosti bytů byla zjištěna i příčina tohoto rozdílu (viz následující tabulka).

Tabulka A1.5.18: Příčiny rozdílů v počtech sečtených bytů v roce 1991 a 2001

Příčina	Odlišné (nesprávné) sečtení bytů v roce 1991	Byty vrácené bytovým účelům	Druhé byty v RD	Byty po sovětských vojácích	Jiné příčiny vzniku	Celkem
Podíl v %	44,4	18,0	13,6	12,6	11,4	100,0

Zdroj: ČSÚ

Uvedené údaje poprvé potvrdily nejen problémy v evidenci bytů, ale zejména vznik neevidovaných úbytků a přírůstků počtu bytů. Podobná situace se opakovala i v průběhu sčítání v roce 2011, celkový záporný odpad bytu ještě stoupl. Odezva ČSÚ není dosud známa. Mnohé však svědčí o tom, že systém evidence bytové výstavby i bytů je ve stávající formě nedostatečný.

Tabulka A1.5.19: Dlouhodobá bilance bydlení v ČR – zaměřeno na odpad (úbytky) bytů

Změna v interenzálním období	1961-1970	1970-1980	1980-1991	1991-2001	2001-2011
Přírůstek počtu trvale obydlených bytů (TO byty)	243 696	406 005	210 835	121 997	276 957
Nová bytová výstavba - bytů	595 934	797 000	514 000	243 000	320 000
Odpad trvale obydlených bytů odvozený z bytové výstavby a přírůstku TO bytů	352 238	390 995	303 165	121 003	43 043
Intenzita odpadu bytů z výchozího počtu TO bytů ročně	1,24%	1,27%	0,87%	0,33%	0,11%
Přírůstek počtu neobydlených bytů	x	158 775	84 947	167 103	113 322
Celkový odpad bytů (po započtení přírůstku trvale neobydlených bytů)	x	232 220	218 218	-46 100*	-70 279*
Intenzita odpadu z výchozího počtu TO bytů ročně	x	0,75%	0,62%	-0,12%	-0,18%
Celkový odpad bytů a odhad ČSÚ pro období 1991-2001	x	232 220	218 218	100 000	
Intenzita odpadu z výchozího počtu bytů ročně (včetně neobydlených bytů)	x	0,72%	0,58%	0,25%	

Zdroj: ČSÚ

*Nelogický záporný úbytek bytů byl po sčítání v r. 2001 vysvětlen ČSÚ neevidovanými přírůstky počtu bytů a nedostatky evidence v r. 1991.

Vysvětlení situace ve vývoji systému bydlení je obtížné. Zejména v rodinných domech se byty často dělí, upravují a ruší bez promítnutí do systému jejich evidence. Ukazuje se, že i tlak na pokles počtu bytů, např. jejich přeměnou na kanceláře a ostatní komerční prostoty, byl zřejmě přeceňován. Zejména v centrech měst s dopravními problémy je patrný návrat těchto

prostor k obytné funkci (často nevidované nájemní bydlení mladých věkových skupin) a naopak vymístění komerčních prostor do moderních, dobře dopravně dostupných areálů – subcenter na okraji měst.

Sociální souvislosti

Z následující tabulky jsou patrné rozdíly mezi výši příspěvku na bydlení v jednotlivých krajích ČR. Nejnížší výše příspěvku ve Středočeském kraji je dána zejména nízkým podílem bydlení v nájemních domech, avšak zřejmě i vlastním nastavením příspěvku (podle velikostních skupin obcí, nikoliv podle výše tržního nájemného). Nastavení příspěvku na bydlení nepostihuje skutečnost, že tržní nájemné se v rámci velikostních skupin obcí výrazně mění.

Na druhé straně nejvyšší úroveň příspěvku na bydlení v Moravskoslezském kraji odráží zejména vlastnickou strukturu nájemních bytů vzniklou v rámci privatizace bytového fondu.

Tabulka A1.5.20: Územní diferenciacie příspěvku na bydlení v roce 2013

Kraj-územní jednotka	Počet obyvatel	Příspěvek na bydlení	Kč / obyvatel
Česká republika	10 512 419	7 403	704
Hl. m. Praha	1 243 201	948	763
Středočeský	1 302 336	434	333
Jihočeský	636 707	307	482
Plzeňský	573 469	209	364
Karlovarský	300 309	288	959
Ústecký	825 120	1 067	1 293
Liberecký	438 609	375	855
Královéhradecký	551 909	306	554
Pardubický	515 985	262	508
Vysočina	510 209	205	402
Jihomoravský	1 170 078	793	678
Olomoucký	636 356	432	679
Zlínský	586 299	274	467
Moravskoslezský	1 221 832	1 502	1 229

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Předmětem mediálního zájmu byl v posledních letech vývoj doplatku na bydlení. Zarážející je zejména nárůst průměrné vyplácené částky v období, kdy ceny bydlení v zásadě stagnovaly. Existence dvou dávek v oblasti bydlení je v postatě nevyváženým konceptem, v případě doplatku na bydlení i nevhodně nastaveným.

Tabulka A1.5.21: Vývoj doplatku na bydlení v letech 2011-2013

Rok	2011		2012		2013	
	Průměrná částka	Celkem mil. Kč	Průměrná částka	Celkem mil. Kč	Průměrná částka	Celkem mil. Kč
Doplatek na bydlení	2 468	686	3 181	1 673	3 603	2 814

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Popis sociální situace v oblasti bydlení je limitován rozsahem a zaměřením prací zejména na samotnou sídelní strukturu Moravskoslezského kraje.

1.5.3.7 Závěry kapitoly – hodnocení souvztažnosti k územnímu (prostorovému) plánování

Změny ekonomické situace obyvatel Moravskoslezského kraje po roce 1990 jsou výrazně územně diferencovány. Pokles průměrných mezd postihnul zejména okres Karviná a Ostrava-město. V okrese Bruntál byly negativní dopady generovány především restrukturalizací zemědělství. Průměrné příjmy domácností se v posledních letech pohybují stále nad průměrem ČR (zejména po vyloučení zkresení po započtení Prahy). Na druhé straně se Moravskoslezský kraj spolu s Ústeckým staly regiony s nejvyššími sociálními dávkami na obyvatele v oblasti bydlení a s nejvýraznějšími územními problémy (koncentrací vyloučených lokalit, popř. problematických ubytoven apod.). Monitoring těchto území je značně ztížen absencí dat, a to i ze sčítání v roce 2011, které bylo tradičně zaměřeno až na detail urbanistických obvodů.

Hlavní slabiny ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje se promítají přímo do systému bydlení a jsou dány jak nevhodně nastavenou privatizací bytového fondu, tak i nízkými tržními cenami bytů. S doplňkovým pohledem na nízký podíl držby rekreačních objektů je možno konstatovat, že majetková úroveň domácností Moravskoslezského kraje je ve srovnání s jinými kraji spíše podprůměrná. Tento nepříznivý majetkový stav kontrastuje s vysokým podílem domácností zatížených úvěry a hypotékami na bydlení. V kombinaci s velmi vysokou úrovní a ohrožením nezaměstnaností u řady SO ORP tak vzniká z dlouhodobějšího hlediska nebezpečí výrazného zhoršení sociální situace ve značné části Moravskoslezského kraje.

Pokračující expanze systému bydlení probíhá zejména ve znamení růstu podílu druhého bydlení, jeho výchozí rozsah je však v případě Moravskoslezského kraje nízký. Samotný popis procesů v systému bydlení je ztížený absencí registru bytů, intercenzální pohyby bytového fondu je možné pouze odhadovat.

Z dlouhodobého hlediska je rozsah systému bydlení v ČR i Moravskoslezském kraji nadměrný, blížící se vyspělým zemím, problémem je však nižší výkonnost ekonomiky a s tím souvisejících reálných příjmů domácností. Další expanze systému bydlení, do značné míry hnána zjednodušenou společenskou ideou zvýšení hospodářského růstu a navazující politikou levných peněz, v kombinaci se zájmy peněžních ústavů, prohlubuje nerovnováhu celého systému, jenž pokračuje v původní extenzivní rozvojové trajektorii i přes „výstrahu“ nemovitostní krize v roce 2008.

1.5.4 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování

V současné době dochází k výrazným proměnám struktury osídlení spojené s migračním přesunem obyvatelstva. Migračně ziskové území se nachází v jižní části kraje (oblast A1) a v nejbližším okolí Ostravy (oblast A2). Jedná se především o nárůst menších obcí.

Suburbanizační proces v okolí Ostravy je dán dvěma migračními proudy, které jsou ovlivněny cenami pozemků (**atraktivitou bydlení**). Východním směrem (do obcí Rychvald, Petřvald v **okrese Karviná**, Šenov, Václavovice, Vratimov) se stěhují do nových rodinných domů obyvatelé s nižšími

příjmy. Severním (do obcí Šilheřovice, Ludgeřovice, Markvartovice, Darkovice, Děhylov, Dobroslavice, Háj ve Slezsku) a západním směrem (do obcí Velká Polom, Horní Lhota, Dolní Lhota, Čavisov, Zbyslavice, Vřesina, Klimkovice a Olbramice) pak obyvatelé s vyššími příjmy. Podobné trendy lze spatřovat i v **některých** evropských městech, jejichž západní části jsou osídleny bohatšími obyvateli, jelikož je tam **pravděpodobně** menší imisní zátěž daná prouděním větrů.

Další migrační trend je jižním směrem až k hranicím kraje. Tato oblast je dobře dopravně dostupná a dochází v ní k výraznému zvyšování obyvatelstva ve většině obcí s výjimkou větších měst (Frýdek-Místek, Kopřivnice atd.). Suburbanizační procesy lze sledovat v rámci zázemí všech větších sídel měst v Moravskoslezském kraji, **mnohdy je však intenzita těchto procesů ve srovnání s jinými velikostně podobnými městy nižší (Bruntál, Karviná, Havířov).**

Migrační procesy nelze zcela regulovat, lze je pouze ovlivňovat a snižovat jejich negativní projevy: v nepřiměřeném záboru nezastavitelného území, absencí občanské vybavenosti, nedostatečnou technickou a dopravní infrastrukturou apod. Nástroje Zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (dále jen stavební zákon) a souvisejících předpisů pro regulaci těchto procesů jsou dle Janatky (2011) následující:

1. obecná ochrana nezastavěného území (§ 18 odstavec 4 stavebního zákona);
2. důsledné rozlišování ploch místního a nadmístního významu;
3. koordinace dopadů na širší území;
4. možnosti vymezení veřejné infrastruktury;
5. vymezení ploch přestavby;
6. územní studie;
7. regulační plán;
8. plánovací smlouva;
9. vyhodnocování územního plánu a jeho změny.

Uplatňování těchto předpisů (především § 18 stavebního zákona) může ovlivnit vývoj území, ale z dlouhodobého hlediska jejich aplikace musí být v souladu se sociodemografickými procesy. Při nerespektování zákonitostí vývoje se problém přesune jen do vzdálenější obce. V rámci sociologického průzkumu 900 domácností v Ostravě (dále jen IMPIS 2010), který proběhl v roce 2010, 56 % domácností preferuje bydlení na okraji města a mimo město by se přestěhovalo 19 % domácností. 54 % domácností preferuje bydlení v samostatném rodinném domu. Tyto trendy lze předpokládat i u ostatních větších sídel v rámci Moravskoslezského kraje. Nicméně vývoj migračních trendů bude ovlivněn především příjmovou strukturou obyvatelstva. **Základní negativní majetková odlišnost Moravskoslezského kraje byla vytvořena privatizačními procesy, příjmová odlišnost je pak dána zejména vysokou úrovní nezaměstnaností.**

O výstavbě nových rodinných domů mohou tedy uvažovat pouze úplné rodiny⁴ s dětmi, kde průměrný příjem domácností je těsně pod hranicí 30 tisíc a náklady na bydlení tvoří 28 %. Tyto domácnosti jsou schopny pokrýt hypotéku, avšak při rostoucí nejistotě zaměstnání se mohou tyto domácnosti dostat do problémů splácení hypoték. Rovněž současné podmínky hypoték se výrazně zpřísnily. Na základě těchto skutečností lze předpokládat nárůst preference nízkonákladového nájemního bydlení především u mladých domácností a u seniorů. Tyto procesy zpomalí vylidňování velkých měst z důvodu migrace. Za předpokladu, že nedojde v rámci ekonomické recese k masivnímu propouštění zaměstnanců, což by znamenalo odchod obyvatel mimo území Moravskoslezského kraje.

Při realizaci výzkumu v rámci projektu „Nová sociální rizika a možnosti uplatnění moderních metod sociální práce v Moravskoslezském kraji“ byl identifikován klíčový problém k udržení současného bydlení. Vedoucí sociálních odborů vše SO ORP v Moravskoslezském kraji se shodli, že klíčovým problémem ať při rozvodu, úmrtí partnera, ztrátě zaměstnání, těžké nemoci nebo úrazu s trvalými následky je udržení bydlení. Ve všech městech je pozorován výrazný nárůst bezdomovectví, např. v Ostravě se v současnosti odhaduje počet bezdomovců na cca 1000 osob, proto se klíčovým úkolem bytové politiky měst stává **zajištění** sociálního bydlení (nejefektivnější je model víceetapového bydlení). **Zásadní roli zde hraje kvalita a dlouhodobost komunitního plánování, kterému však chybí zejména stabilní rámce na celostátní úrovni.**

⁴ V období 2006 – 2010 se z Ostravy nejčastěji stěhovali rodiče ve věku 25 – 34 let se svými dětmi ve věku do 4 let (intenzita migrace nad 14 %).

1.6 Identifikace prostorové diferenciaci obyvatelstva a vývoje regionálních rozdílů

Po roce 1989 Česká republika prochází obdobím transformace, které se projevuje nejen přechodem centrálně řízeného hospodářství v tržní, ale i ekonomickou restrukturalizací často spojenou s desindustrializací. Rovněž dochází k proměně sociální struktury společnosti a růstu rozdílů mezi skupinami obyvatel a snižování jejich soudržnosti.

Centrálně řízené hospodářství se snažilo snižovat rozdíly ve struktuře osídlení mezi jednotlivými regiony procesy lokalizace výrobních podniků do periferních oblastí. Při snižování těchto rozdílů docházelo jen k dílčím úspěchům. Tržní systém zvýrazňuje nárůst těchto rozdílů tím, že převládají ekonomické procesy (především úspory z rozsahu), které koncentrují ekonomické aktivity do aglomerací. Jedním z politických cílů Evropské unie je kohezní politika, která se snaží eliminovat regionální rozdíly prostřednictvím operačních programů.

Všechny tyto procesy se projevují v prostorové struktuře české společnosti. Dochází k růstu nejen vnějších, ale i vnitřních periferií (Musil, Müller 2008). Mění se význam jednotlivých center osídlení. Sociální polarizace se projevuje i v jednotlivých sídlech vznikem vyloučených lokalit.

Cílem kapitoly je identifikace prostorové diferenciaci obyvatelstva a regionálních rozdílů na úrovni obcí v rámci Moravskoslezského kraje. Pro identifikaci prostorové diferenciaci bylo použito několika charakteristik vztažených k věkové struktuře obyvatelstva, která zprostředkovaně vypovídá o povaze života v obci, životním stylu jejích obyvatel a zejména o potřebách a možnostech obyvatel obce, které se mění v průběhu životního cyklu a ovlivňují nároky na bydlení, požadavky na sociální infrastrukturu a dopravní dostupnost (Puldrová 2011:21). Použité charakteristiky pro měření prostorové diferenciaci využívají základy popisné statistiky a speciálních prostorových metrik (index nesourodosti) podílu obyvatelstva v klíčových věkových kategoriích do 14 let a nad 65 let. Dále je sledováno, kde se v území některé vybrané ukazatele shlukují. Hot spot analýzou je znázorněno shlukování obyvatel mladších 14 let, starších 65 let (resp. 75 let), míry nezaměstnanosti, míry dlouhodobé nezaměstnanosti pro různé časové řezy.

1.6.1 Regionální rozdíly

Pojem regionální rozdíly neboli disparity není v odborné literatuře zcela jednoznačně vymezen. Dle definice Ministerstva pro místní rozvoj ČR (GaREP, 2009) jsou regionální disparity „neodůvodněné regionální rozdíly v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů. Disparitami, které je třeba řešit, jsou rozdíly vyvolané subjektivní lidskou činností, nikoliv rozdíly vzniklé z objektivních příčin, např. na základě přírodních podmínek.“

Podle Kutscherauera a kolektivu (2010) „disparita je rozdílnost, resp. nerovnost znaků, jevů či procesů, jejichž identifikace a srovnávání má nějaký racionální smysl (poznávací, psychologický, sociální, ekonomický, politický apod.). Regionální disparita je rozdílnost nebo nerovnost znaků, jevů či procesů majících jednoznačné územní umístění (lze je alokovat ve vymezené územní struktuře) a vyskytujících se alespoň ve dvou entitách této územní struktury.“

V rámci této studie využijeme pro definování regionálních rozdílů jednoznačný kvantitativní přístup, který nelze zpochybnit. Regionální rozdíl a jeho vývoj je měřen pomocí statistických charakteristik jako vzdálenost mezi regiony v abstraktním metrickém prostoru. Tento prostor může být

popisován buď jedním vybraným deskriptorem, nebo jejich množinou, a to jak staticky, tak i dynamicky (Hančlová, Tvrdý 2002). Tato definice při vhodně zvoleném deskriptoru jednoznačně měří, jak je území polarizováno. Z hlediska prostorové validity i reliability⁵ deskriptoru na úrovni obcí je míra nezaměstnanosti jednou z nejlepších charakteristik pro identifikaci disparit a měření socioekonomické polarizace území. Váže se na trvale žijící obyvatelstvo v daném území a ukazuje sociální i ekonomický potenciál území.

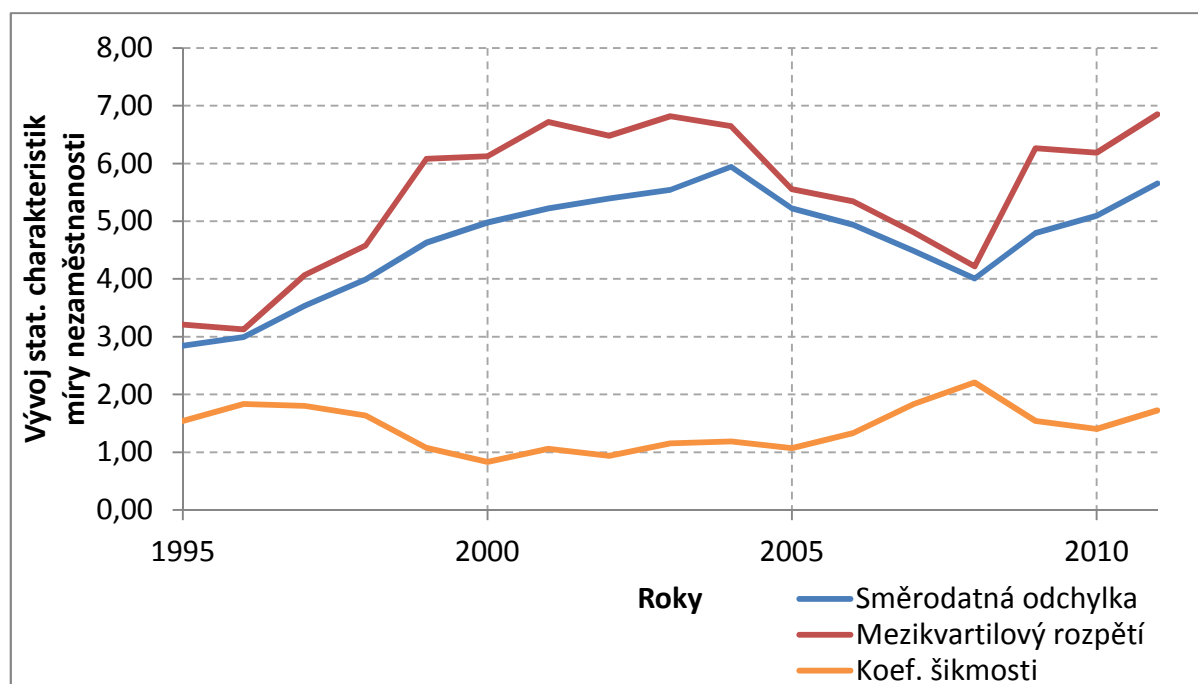
Míra nezaměstnanosti je podíl nezaměstnaných ke všem osobám schopným pracovat (tedy zaměstnaným i nezaměstnaným). Aby byly odstraněny sezónní vlivy, jsou použity roční průměry. Takto spočítaná míra nezaměstnanosti vykazuje vysokou reliabilitu a je vhodným indikátorem vývoje území. Patří mezi klíčové indikátory při vymezení hospodářsky slabších regionů, rovněž ovlivňuje koupěschopnost poptávky v území, která je v přímém vztahu možnosti v podnikání v oblasti služeb pro místní obyvatelstvo. V sociální oblasti je nezaměstnanost spojena s negativními jevy, jako je ztráta sociálního statusu, změna sociální role nezaměstnaného, snížení jeho životní úrovně či sociálně patologické jevy.

Pro měření regionálních rozdílů byly použity následující statistické charakteristiky:

- směrodatná odchylka – měří přesně rozdíly od průměru u všech obcí, ale může být ovlivněna extrémními charakteristikami;
- koeficient šikmosti – hodnota ukazuje, jak dochází k nárůstu asymetrie v míře nezaměstnanosti, kladné hodnoty ukazují, jak se obce nejvíce postižené nezaměstnaností vzdalují od průměru, rovněž tato charakteristika je citlivá na extrémní hodnoty;
- mezikvartilové rozpětí – měří vzdálenost mezi prvním kvantilem (tzn. 25 % obcí je pod touto hodnotou) a třetím kvantilem (tzn. 75 % obcí je pod touto hodnotou), tento ukazatel je robustní, tzn. není citlivý na extrémní hodnoty a velice přesně popisuje situaci v území.

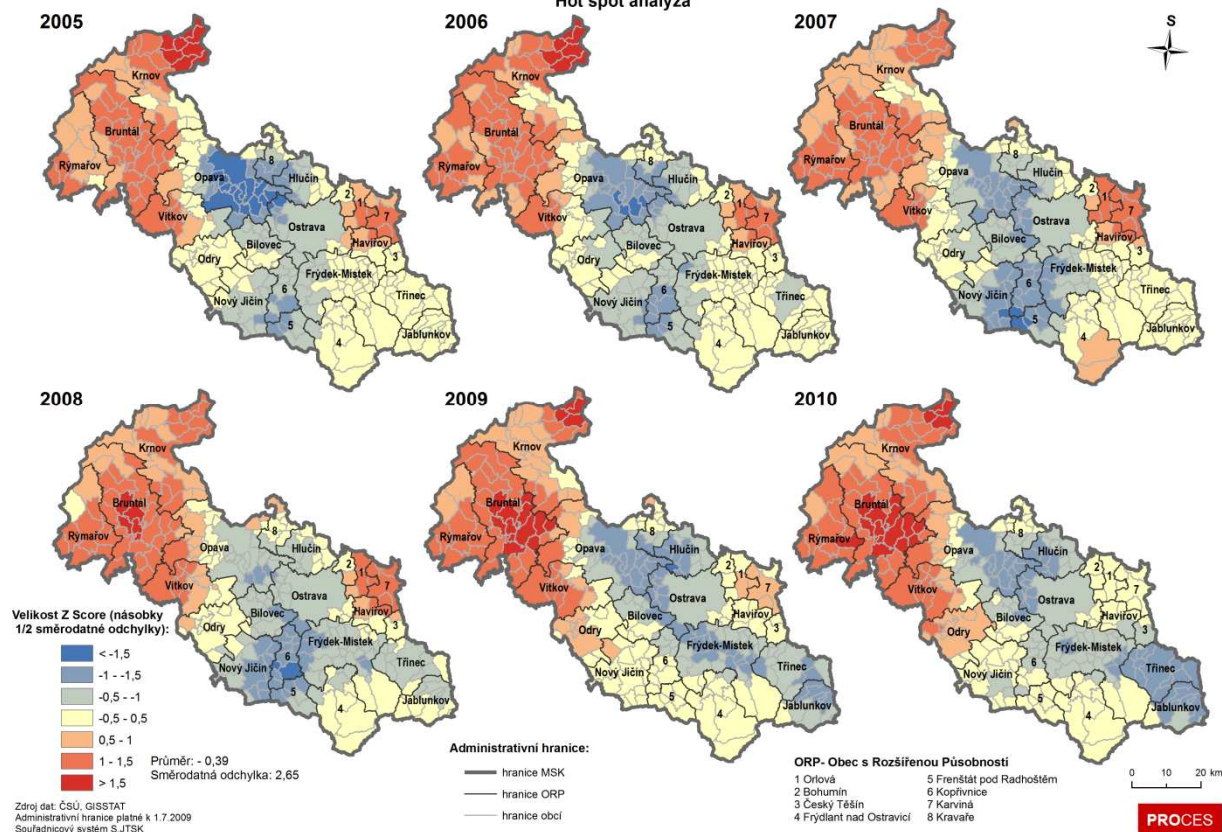
⁵ Pro lepší prostorovou reliabilitu, tzn. stabilitu ukazatele v čase, je použit roční průměr míry nezaměstnanosti.

Graf 1.12: Vývoj regionálních rozdílů v Moravskoslezském kraji

Na území Moravskoslezského kraje dochází v průběhu celého sledovaného období, tzn. od roku 1995 do roku 2011, k růstu regionálních rozdílů měřených mezikvartilovým rozpětím, který je spojen i s průběhem jednotlivých ekonomických recesí. První výrazný nárůst je po roce 1996 do roku 1999, kdy v rámci republiky probíhá první výrazná ekonomická recese. Po roce 2001 dochází k určitému poklesu těchto rozdílů, nicméně v roce 2008 opětovně narůstají regionální rozdílů v souvislosti s další recesí, která výrazně postihla Moravskoslezský kraj především z důvodu jednostranné orientace na automobilový průmysl a navazující výroby. Koeficient šikmosti ukazuje na začátku recese vždy nárůst, což znamená, že na ekonomicky nejslabší obce dopadne recese nejdříve. Z hlediska ekonomického charakteru kraje lze předpokládat růst regionálních rozdílů a další polarizaci území.

SHLUKOVÁNÍ MÍRY NEZAMĚŠTNOSTI V MSK V LETECH 2005-2010
Hot spot analýza

Mapa 1.6: Shlukování míry nezaměstnanosti v MSK

Relativně nejlépe je na tom ORP Frýdek-Místek, Opava a Nový Jičín, vysokou míru nezaměstnanosti naopak vykazují ORP Bruntál a Karviná, které zauímají jedny z posledních míst mezi všemi ORP v ČR. Vyšší míru nezaměstnanosti vykazují také ORP Odry, Vítkov.

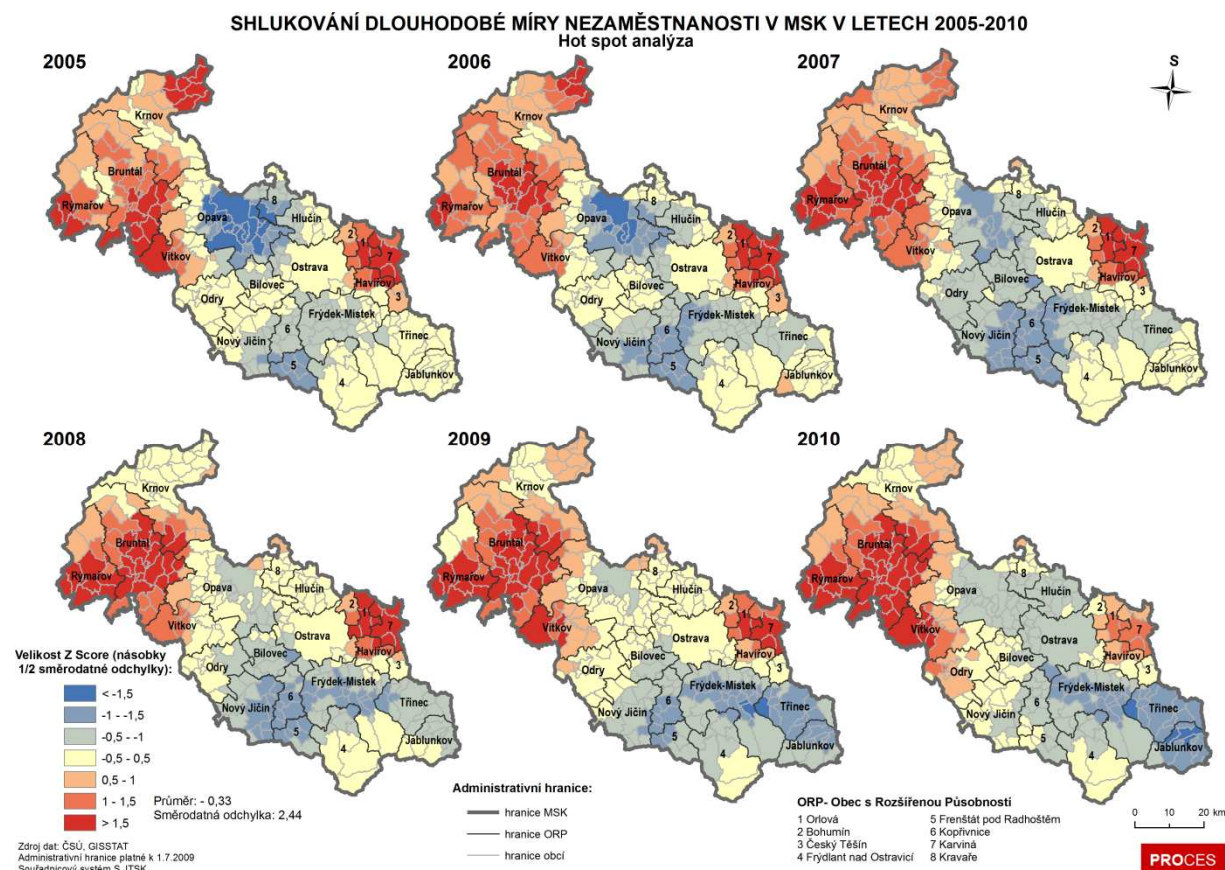
Tabulka 1.4: Popisná statistika míry nezaměstnanosti k 1. 1 let 1995, 2000, 2005, 2010

Rok	Průměr			Medián			Směrodatná odchylka			Mezikvartilové rozpětí		
	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo
1995	4,82	4,24	5,37	4,40	3,92	5,13	2,48	1,90	2,83	2,93	1,99	3,34
2000	11,84	10,94	12,71	11,55	11,00	12,52	3,75	2,82	4,30	4,78	3,63	5,49
2005	14,62	12,83	16,33	13,47	12,44	15,57	5,22	3,49	6,01	5,56	4,07	8,44
2010	13,32	10,92	15,61	12,15	10,64	15,14	5,10	2,54	5,83	6,18	3,55	7,37

Pozn.: kraj – hodnoty pro všechny obce v Moravskoslezském kraji; aglom. – hodnoty pro obce v aglomeraci; mimo – hodnoty pro obce mimo aglomeraci.

Dříve uvedené regionální rozdíly z hlediska míry nezaměstnanosti potvrzuje i výše uvedená tabulka. Vývoj statistických charakteristik míry nezaměstnanosti (průměr, medián, směrodatná odchylka a mezikvartilové rozpětí) v letech 1995 – 2010 je zde zobrazen pro celý Moravskoslezský kraj a zvlášť pro obce ležící v aglomeraci i mimo ni. Postup, jakým byla aglomerace v Moravskoslezském kraji vymezena, je uveden v následující kapitole. Údaje týkající se obcí v aglomeraci jsou na tomto místě uvedeny proto, že ilustrují prohlubování regionálních rozdílů v Moravskoslezském kraji. Dochází k rozevírání nůžek (měřeno průměrem a mediánem) mezi obcemi v aglomeraci a mimo ní. Z hlediska homogenity jsou obce ležící mimo aglomeraci výrazněji diferenciovány (měřeno směrodatnou odchylkou) než obce uvnitř aglomerace.

Za vážný sociální problém je považována dlouhodobá nezaměstnanost, kdy nezaměstnaný nemá práci déle než 1 rok. V takovém případě je velmi těžký návrat zpět do práce. Dlouhodobá nezaměstnanost je v Moravskoslezském kraji velkým problémem, což potvrzuje také výrazně vyšší míra dlouhodobé nezaměstnanosti, než je celorepublikový průměr. Tato míra vyjadřuje podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob (12 měsíců a déle) na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob ve věkové skupině 15-64 let. Dlouhodobou nezaměstnaností je nejvíce zatížen SO ORP Karviná, Bruntál, Vítkov a Odry.

Mapa 1.7: Shlukování dlouhodobé míry nezaměstnanosti v MSK

Obdobná situace v kraji je i u míry dlouhodobé nezaměstnanosti, kde rovněž dochází k růstu rozdílů (měřeno průměrem a mediánem) mezi obcemi v aglomeraci a mimo ni. A rovněž platí, že z hlediska homogenity jsou obce ležící mimo aglomeraci výrazněji diferenciovány (měřeno směrodatnou odchylkou) než obce uvnitř aglomerace.

Tabulka 1.5: Popisná statistika míry dlouhodobé nezaměstnanosti k 1. 1 let 1995, 2000, 2005, 2010

Rok	Průměr			Medián			Směrodatná odchylka			Mezikvartilové rozpětí		
	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo
1995	1,29	1,08	1,49	0,90	0,83	1,08	1,27	1,07	1,42	1,07	0,90	1,53
2000	4,58	4,36	4,80	4,39	4,21	4,47	2,21	1,88	2,47	2,85	2,11	3,65
2005	6,51	5,76	7,23	5,78	5,26	6,79	3,12	2,47	3,49	3,68	2,48	4,77
2010	4,30	3,39	5,17	3,66	3,11	4,52	2,60	1,47	3,11	2,73	1,78	4,07

Pozn.: kraj – hodnoty pro všechny obce v Moravskoslezském kraji; aglom. – hodnoty pro obce v aglomeraci; mimo – hodnoty pro obce mimo aglomeraci.

1.6.2 Prostorová diferenciacie obyvateľstva

Prostorová metrika – Index nesourodosti

Dle Ivan, Horák (2011) Index nesourodosti měří nesourodost dvou populací v jednom území. Na základě velikosti tohoto indexu je tak možné určit, kolik procent jedné skupiny populace musí změnit své bydliště (přestěhovat se do jiné oblasti), aby bylo zajištěno rovnoměrné zastoupení všech populací ve zkoumaném území. Hodnoty indexu se pohybují v intervalu $<0;1>$, kdy výsledek vynásobený 100 udává procentuální podíl analyzované populace, která by měla být přemístěna.

$$\Delta = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \left| \frac{P_{ig}}{P_g} - \frac{P_{ih}}{P_h} \right|$$

Kde P_{ig} odpovídá počtu obyvatel skupiny g plošné jednotky i ; P_{ih} udává počet obyvatel skupiny h plošné jednotky i , P_g odpovídá celkovému počtu obyvatel skupiny g a P_h pak celkové populaci skupiny h .

Tabulka 1.6: Index nesourodosti v MSK pro rok 2010

Rok	Podíl analyzované proměnné [%]	
	do 14 let	více než 65 let
1994	2,44	3,72
1999	2,16	3,41
2004	1,78	3,16
2009	1,5	3,02

Zdroj: PROCES

Tabulka 1.7: Index nesourodosti pro ORP MSK pro rok 2010

Název ORP	Počet obcí	do 14 let				65 a více let			
		1994	1999	2004	2009	1994	1999	2004	2009
Opava	41	1,46	2,09	2,87	3,21	3,93	3,32	2,23	3,14
Frydek-Místek	37	3,7	3,11	2,12	2,6	11,32	10,16	6,26	3,94
Bruntál	31	3,45	3,82	3,29	3,65	7,09	6,11	5,02	4,89
Krnov	25	2,91	3,31	2,48	2,8	4,27	4,01	3,59	4,43
Nový Jičín	16	2,09	1,88	1,99	1,98	3,29	3,08	3,05	3,31
Hlučín	15	3,45	2,46	2,06	2,3	6,34	5,3	3,76	3,46
Ostrava	13	0,57	0,58	0,19	0,27	1,77	1,79	1,18	0,49
Bílovec	12	1,31	2,36	1,38	2,03	3,21	4,16	4,65	4,35
Jablunkov	12	2,59	3,28	2,74	1,94	3,18	5,19	3,99	3,36
Třinec	12	0,88	0,85	1,77	2,45	3,94	3,86	2,68	1,48
Vítkov	12	1,58	2,18	2,62	3,49	3,27	2,43	4,42	3,83
Frydlant nad Ostravicí	11	1,25	1,67	1,64	1,71	3,22	3,19	2,39	3,81
Rýmařov	11	3,19	3,73	2,05	3,17	9,41	7,62	3,86	1,92
Kopřivnice	10	5,16	4,78	3,37	1,46	13,42	11,91	10,5	7,65
Odry	10	0,64	1,39	1,77	2,17	3,76	3,35	3,34	2,88
Kravaře	9	2,65	2,56	3,04	2,41	3,5	2,41	2,08	3,15
Frenštát pod Radhoštěm	6	2,24	2,86	2,61	1,37	3,88	3,37	1,83	1,06
Havířov	5	0,4	0,52	0,54	0,94	3,98	2,01	0,68	1,46

Název ORP	Počet obcí	do 14 let				65 a více let			
		1994	1999	2004	2009	1994	1999	2004	2009
Karviná	4	0,41	0,91	1,67	1,15	6,13	5,23	1,03	1,71
Orlová	4	6,54	5,18	2,65	0,91	17,65	15,91	12,09	7,09
Bohumín	2	2,05	1,76	1,36	1,04	3,94	3,54	3,5	2,72
Český Těšín	2	0	0,21	0,16	0,15	0	1,26	1,03	1,09

Zdroj: PROCES

Prostorová diferenciace je chápána jako různorodost obcí v socioekonomických ukazatelích. Heterogenita je měřena směrodatnou odchylkou, na kterou mají vliv extrémny, rozpětím a mezikvartilovým rozpětím, jehož výhodou je robustnost vůči extrémním hodnotám. Vývoj diferenciac je zkoumán porovnáním těchto statistických charakteristik v základním období, které je od roku 1995 do roku 2010, není-li uvedeno jinak.

Níže uvedená tabulka znázorňuje popisnou statistiku podílu obyvatel mladších 14 let. Je zřejmé, že všechny hodnoty od roku 1995 postupně klesají, tzn., že průměrný podíl obyvatel mladších 14 let má tendenci klesat, což potvrzuje také klesající odchylka od průměru.

Tabulka 1.8: Popisná statistika podílu obyvatel mladších 14 let k 1.1. let 1995, 2000, 2005, 2010

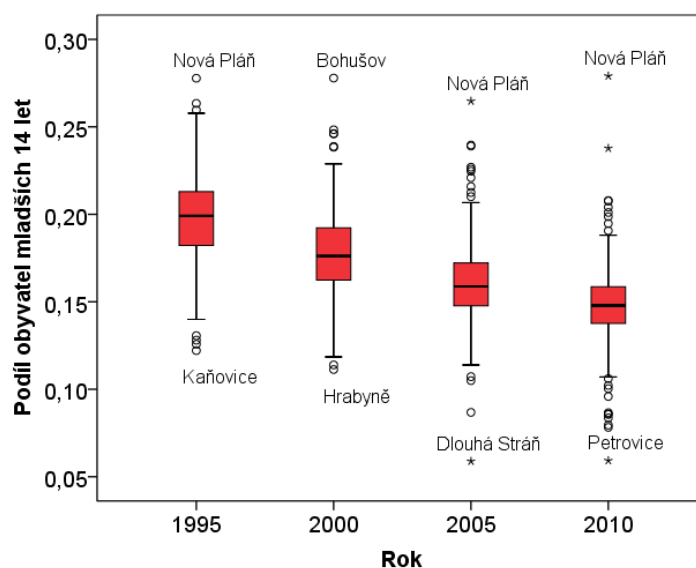
Rok	Průměr			Medián			Směrodatná odchylka			Mezikvartilové rozpětí		
	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo
1995	0,198	0,192	0,204	0,199	0,193	0,206	0,026	0,022	0,027	0,031	0,030	0,033
2000	0,177	0,171	0,183	0,176	0,170	0,184	0,024	0,020	0,026	0,030	0,027	0,030
2005	0,160	0,156	0,165	0,159	0,154	0,164	0,023	0,017	0,027	0,025	0,021	0,023
2010	0,148	0,148	0,149	0,148	0,146	0,151	0,023	0,016	0,028	0,021	0,017	0,027

Zdroj: PROCES

Pozn.: kraj – hodnoty pro všechny obce v Moravskoslezském kraji; aglom. – hodnoty pro obce v aglomeraci; mimo – hodnoty pro obce mimo aglomeraci.

Největší podíl obyvatel mladších 14 let je, kromě roku 2000, evidován v obci Nová Pláň (obec má 49 obyvatel) na Bruntálsku, která se stala lukrativním místem k bydlení střední a vyšší vrstvy obyvatelstva kraje. Naopak nejnižší podíl obyvatel mladších 14 let je v roce 2010 evidován v obci Petrovice (SO ORP Krnov). V letech 1995 – 2005 byly nízké hodnoty v obci Dlouhá Stráň na Jesenicku, Hrabyně a Kaňovice u Ostravy, jak znázorňuje následující krabicový graf.

Obrázek 1.6: Box plot podílu obyvatel mladších 14 let

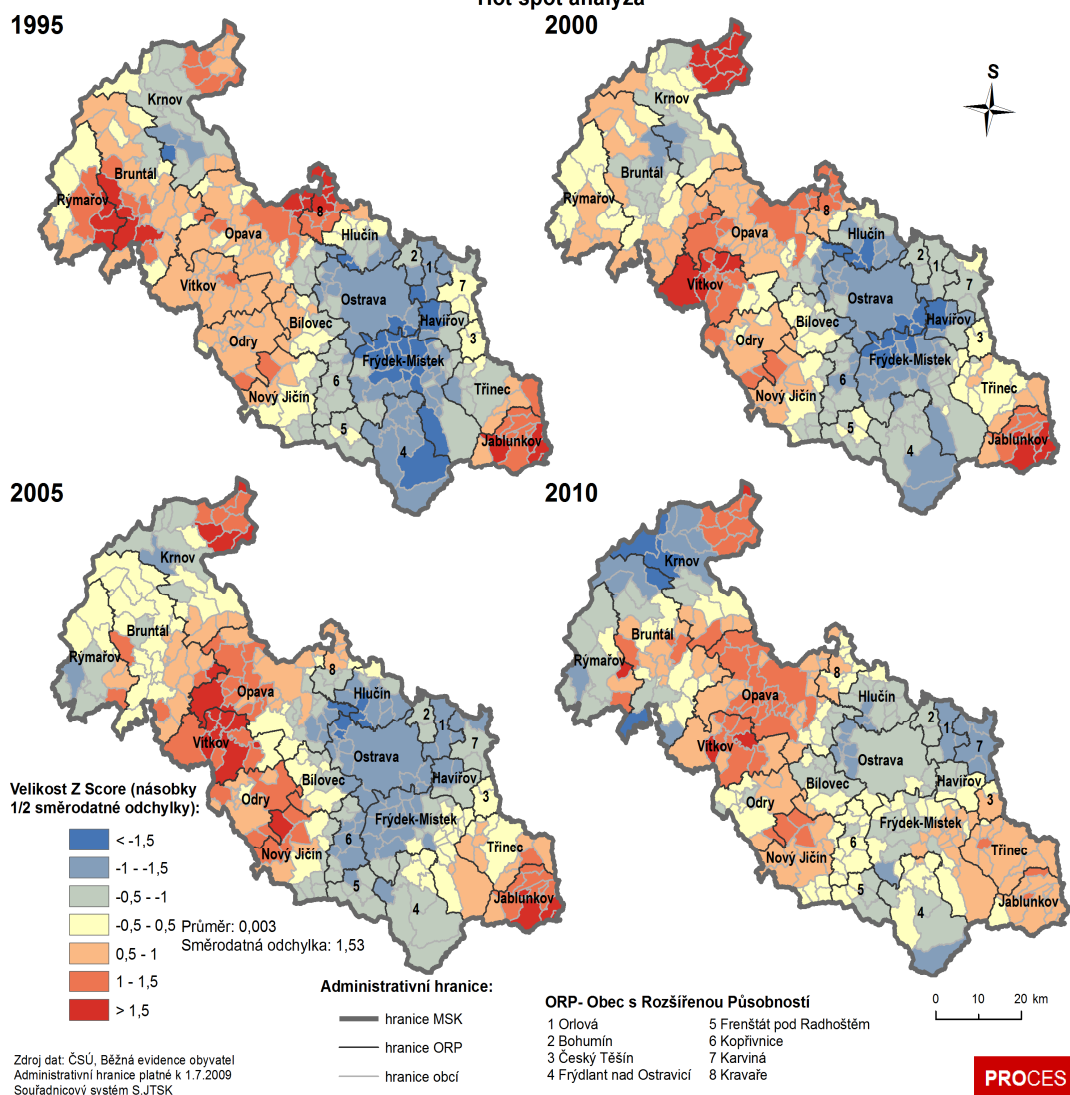

Pro mapování a hodnocení prostorové diferenciace obyvatelstva byla použita metoda Hot spot analýzy, která umožňuje řešit shlukování hodnot v území. Hlavní princip analýzy je shlukovat jednotlivé prvky, které jsou si co nejvíce podobné. Metoda analýzy Hot spot slouží k identifikaci rozmístění prostorových shluků vysokých hodnot (hot spots) a prostorových shluků nízkých hodnot (cold spot).

Podíl obyvatel mladších 14 let se v každém z období od roku 1995 snižuje a, jak je zřejmé z map 1.24, dochází také k prostorovému shlukování na různých územích Moravskoslezského kraje. Zatímco v roce 1995 je největší podíl obyvatel mladších 14 let evidován na Bruntálsku, Rýmařovsku a Kravařsku, postupem let se tito mladí lidé vystěhovávají. Z důvodu odchodu mladých rodin z těchto oblastí se zde přestávají rodit děti. Na druhou stranu lze sledovat přírůstek obyvatel sociálně slabších využívajících uvolněné objekty. Oblasti, kterých se to nejvíce týká, jsou ORP Vítkov, Bruntál a obec Vrbno pod Pradědem.

Větší podíl obyvatel mladších 14 let se tak už od roku 2000 až dodnes nachází v ORP Opava, Vítkov a Nový Jičín. Jablunkov a výběžek na severu kraje v ORP Krnov je oblastí s vyšším podílem obyvatel mladších 14 let v každém období. Modrý pás lemující ORP Hlučín, Ostrava, Havířov, Frýdek – Místek až po Frýdlant nad Ostravicí na jihu kraje, se postupem let zesvětluje, tzn., že v této oblasti kraje dochází k mírnému nárůstu podílu obyvatel mladších 14 let.

SHLUKOVÁNÍ OBYVATEL MLADŠÍCH 14 LET V MSK V LETECH 1995-2010 Hot spot analýza

Mapa 1.8: Shlukování obyvatel mladších 14 let v MSK

Následující tabulka znázorňuje popisnou statistiku podílu obyvatel starších 65 let. Oproti podílu obyvatel mladších 14 let, kde průměr v jednotlivých obdobích klesal, je zde zřejmá spíše rostoucí, ale kolísavá tendence. Podíl obyvatel starších 65 let od roku 1995 však neustále roste, což potvrzuje zvýšení průměrné hodnoty podílu obyvatel starších 65 let o 0,015.

Tabulka 1.9: Popisná statistika podílu obyvatel starších 65 let k 1. 1 let 1995, 2000, 2005, 2010

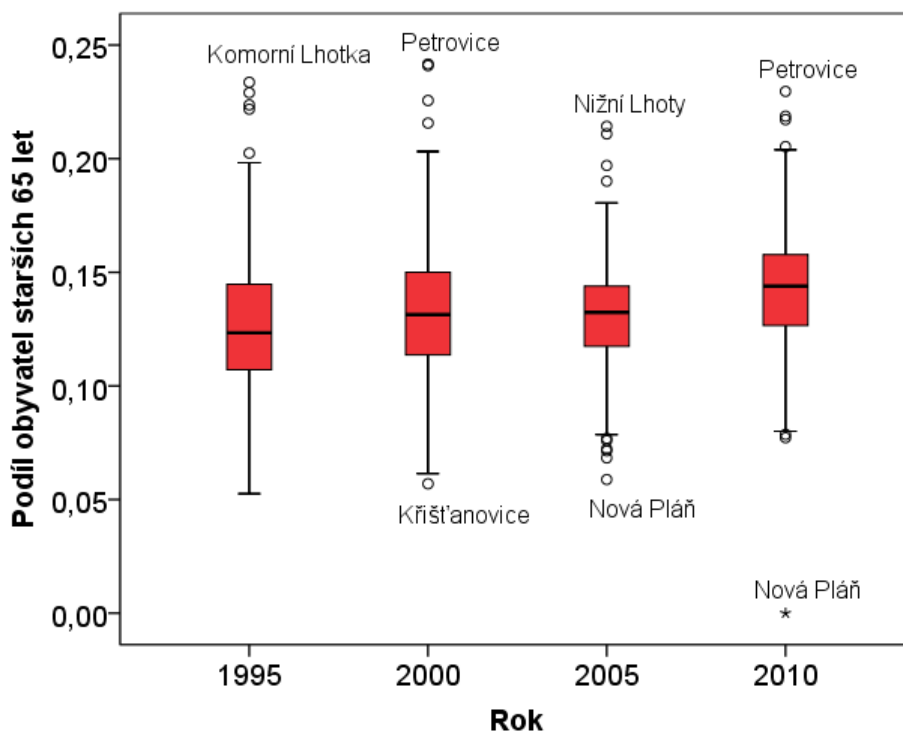
Rok	Průměr			Medián			Směrodatná odchylka			Mezikvartilové rozpětí		
	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo
1995	0,127	0,133	0,120	0,123	0,127	0,119	0,031	0,030	0,030	0,038	0,040	0,036
2000	0,132	0,137	0,127	0,131	0,135	0,124	0,028	0,028	0,028	0,037	0,033	0,038
2005	0,131	0,136	0,126	0,132	0,136	0,128	0,023	0,022	0,024	0,026	0,025	0,029
2010	0,142	0,146	0,137	0,144	0,147	0,138	0,026	0,021	0,029	0,032	0,030	0,035

Zdroj: PROCES

Pozn.: kraj – hodnoty pro všechny obce v Moravskoslezském kraji; aglom. – hodnoty pro obce v aglomeraci; mimo – hodnoty pro obce mimo aglomeraci.

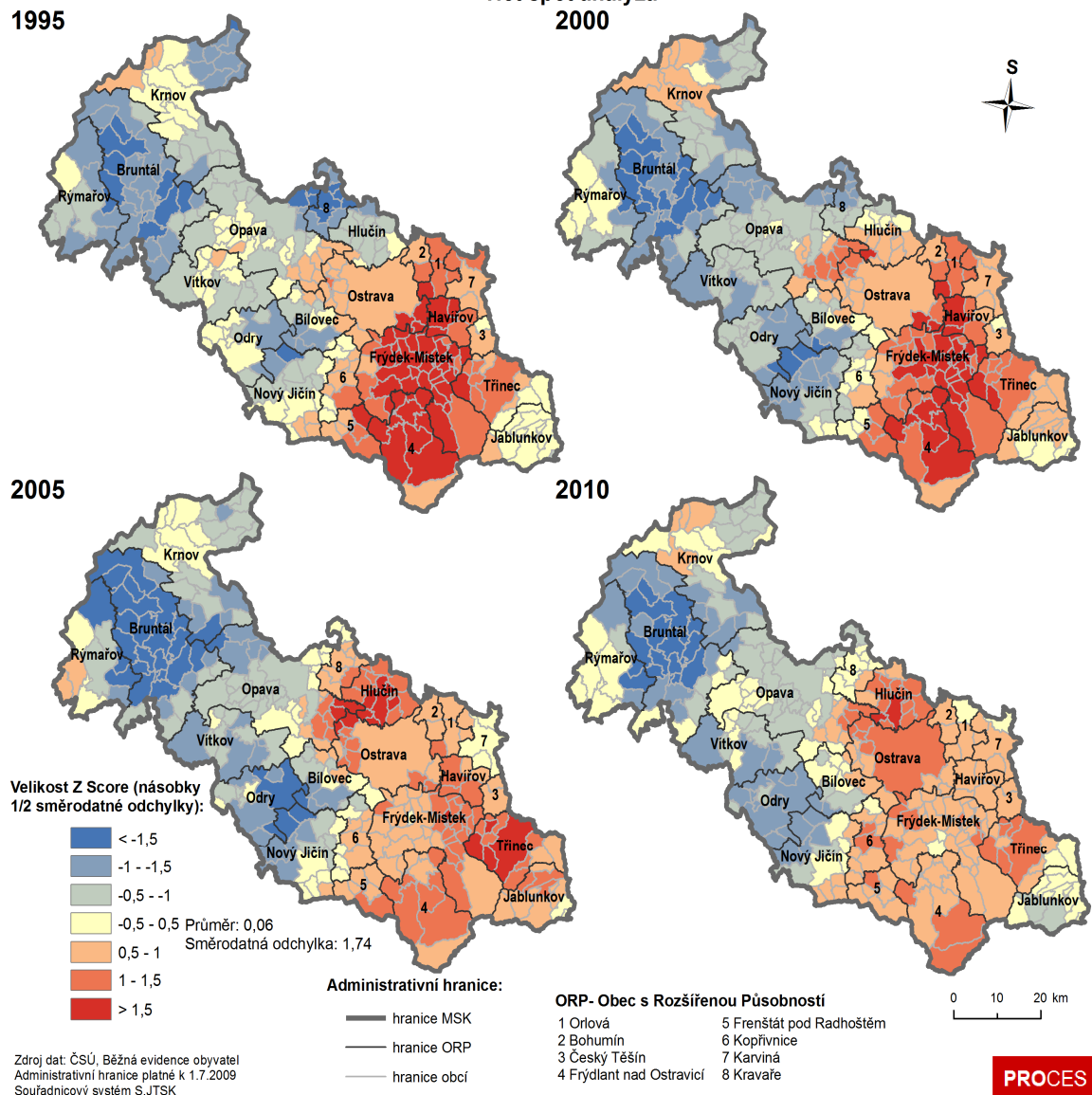
Obec Nová Pláň (v obci žije 49 obyvatel) má v posledních 7 letech nejvyšší podíl obyvatel mladších 14 let a, jak ukazuje následující krabicový graf, má zároveň také nejnižší podíl obyvatel starších 65 let. Lze tuto obec považovat tedy za obec s převahou obyvatel nižšího věku. Naopak obce, které mají dlouhodobě vyšší podíl obyvatel starších 65 let, jsou Petrovice u Karviné, Komorní Lhotka u Frýdku-Místku a Nižní Lhoty.

Obrázek 1.7: Box plot podílu obyvatel starších 65 let

V Moravskoslezském kraji je koncentrována většina obyvatel starších 65 let na jihovýchodě kraje. Na severu kraje je evidován vyšší podíl obyvatel starších 65 let pouze v oblasti Krnova. Z map 1.25 je patrný vývoj shlukování obyvatel starších 65 let prostřednictvím hot spot analýzy. V roce 1995 je patrné shlukování obyvatel starších 65 let zejména v ORP Frýdek – Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Havířov a v jihovýchodní části Ostravy. Postupem let došlo ke zvýšení podílu obyvatel starších 65 let zejména v ORP Třinec, Hlučín a v Ostravě, nejvíce pak v její severovýchodní části.

SHLUKOVÁNÍ OBYVATEL STARŠÍCH 65 LET V MSK V LETECH 1995-2010 Hot spot analýza

Mapa 1.9: Shlukování obyvatel starších 65 let v MSK

Index stáří je velmi často používanou charakteristikou věkové struktury obyvatelstva, která vypovídá o stárnutí populace. Vyjadřuje, kolik obyvatel ze starších věkových skupin připadá na sto dětí, v tomto případě kolik obyvatel ve věku 65 a více let připadá na 100 dětí do 15 let věku. Index stáří je dobře vypovídající charakteristikou vývoje věkového složení a základním indikátorem procesu stárnutí obyvatelstva. Ze statistických údajů vyplývá, že index stáří se každým rokem zvyšuje, tedy převládá věková složka obyvatelstva 65 a více let nad věkovou složkou 0-14 let, což znamená, že obyvatelstvo Moravskoslezského kraje stárne.

V níže uvedené tabulce je znázorněna popisná statistika indexu stáří Moravskoslezského kraje v letech 1995 – 2010. Je patrný růst všech hodnot, průměr indexu stáří se od roku 1995 zvýšil dokonce o více jak 33.

Tabulka 1.10: Popisná statistika indexu stáří k 1. 1 let 1995, 2000, 2005, 2010

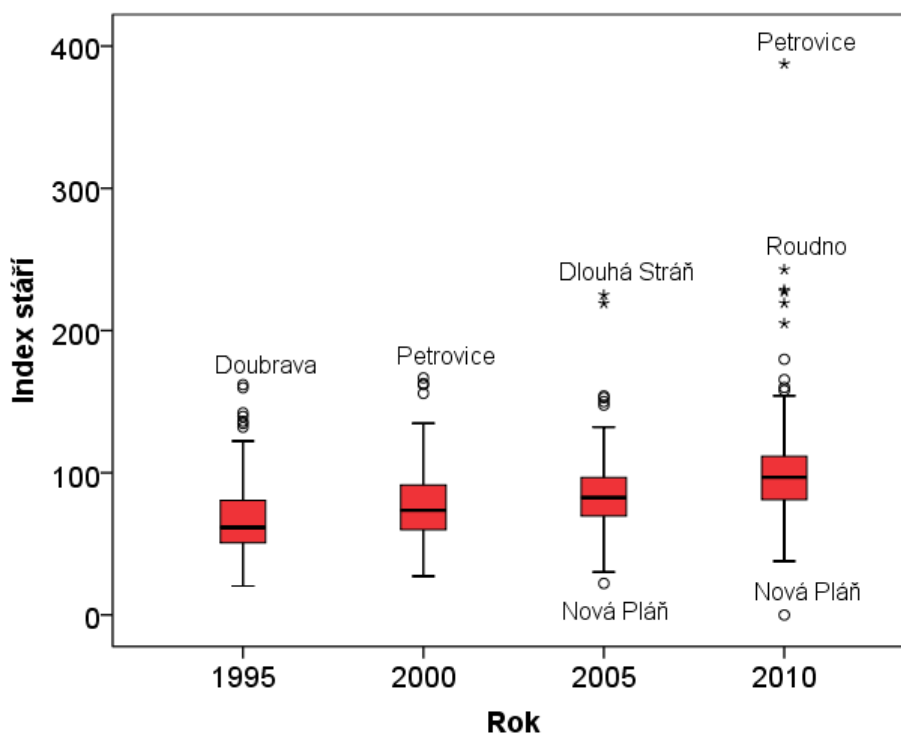
Rok	Průměr			Medián			Směrodatná odchylka			Mezikvartilové rozpětí		
	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo	kraj	aglom.	mimo
1995	66,29	71,80	61,07	61,55	67,51	58,21	23,06	22,91	22,04	29,89	30,65	27,09
2000	77,04	82,64	71,69	73,60	79,55	68,59	23,29	22,93	22,42	31,68	26,58	29,37
2005	84,22	89,18	79,49	82,56	88,25	76,85	24,27	19,45	27,35	27,37	24,47	29,49
2010	99,41	101,24	97,66	96,77	101,22	93,11	33,14	20,17	41,93	31,25	26,28	31,12

Zdroj: PROCES

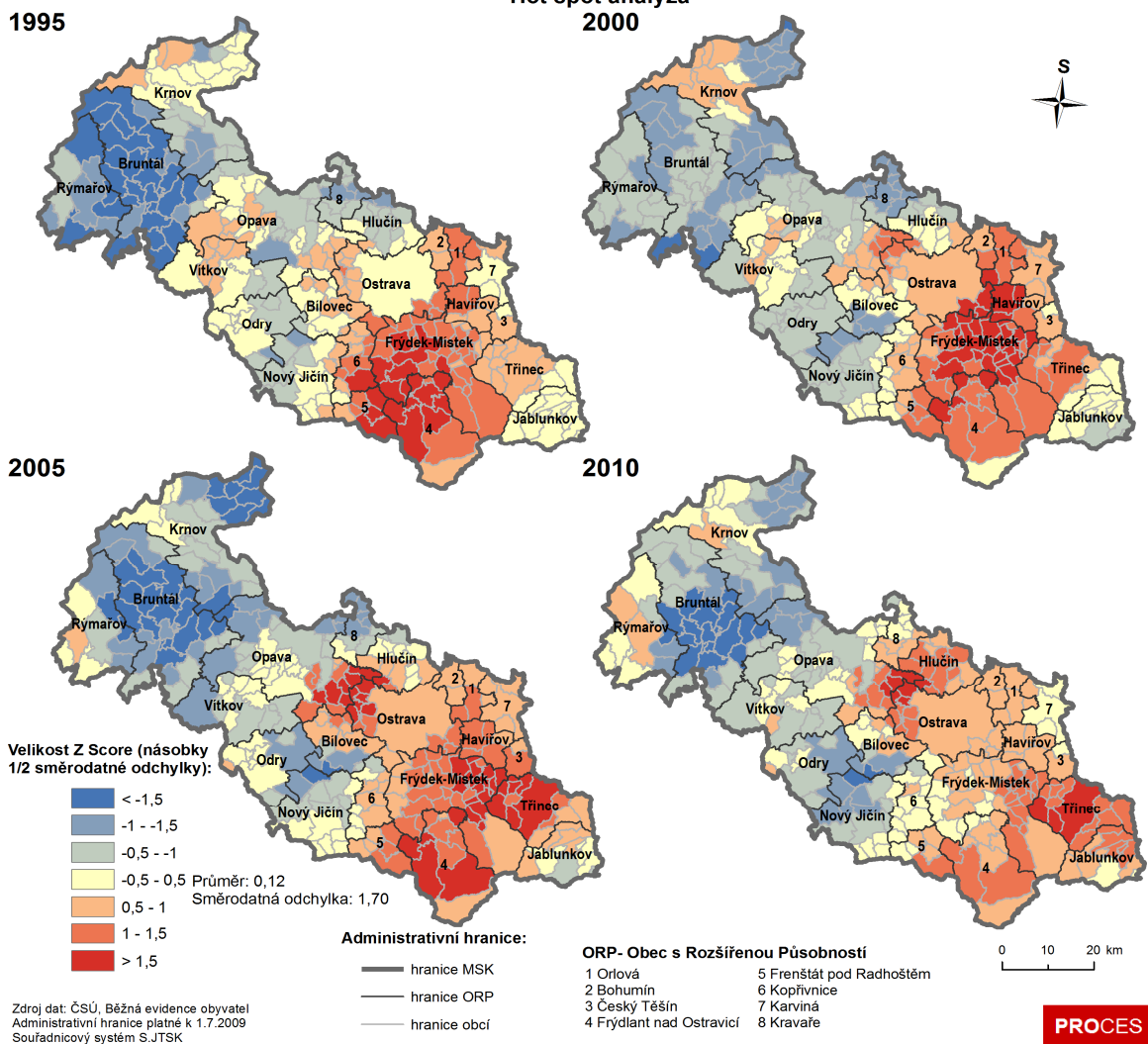
Pozn.: kraj – hodnoty pro všechny obce v Moravskoslezském kraji; aglom. – hodnoty pro obce v aglomeraci; mimo – hodnoty pro obce mimo aglomeraci.

Krabicový graf indexu stáří potvrzuje, že v obci Petrovice (SO ORP Krnov) je velmi vysoký index stáří, tzn. že na 100 dětí zde připadá průměrem více jak 387,5 důchodců. Tento fakt potvrzuje existence tří domů s pečovatelskou službou. V roce 2010 je vysoký index stáří také v obcích Roudno (242,86), Dlouhá Stráň (228,57), Rusín (227,27) a Janov (219,23). Nejnižší index stáří je evidován v letech 2005 (22,22) a 2010 (0,00) v obci Nová Pláň. Obcemi s nízkým indexem stáří jsou také Světlá Hora v oblasti Hrubého Jeseníku a Křišťanovice na Rýmařovsku.

Obrázek 1.8: Box plot indexu stáří

SHLUKOVÁNÍ OBYVATEL STARŠÍCH 75 LET V MSK PRO V LETECH 1995-2010 Hot spot analýza

Mapa 1.10: Shlukování obyvatel starších 75 let v MSK

1.6.3 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování

Regionální rozdíly jsou identifikovány na shlukování míry nezaměstnanosti, kdy prakticky celý západ Moravskoslezského kraje (celá území SO ORP Krnov, Bruntál, Rýmařov, téměř celá území SO ORP Vítkov, Odry a několik obcí v SO ORP Opava) oproti zbytku kraje vykazuje pro rok 2010 shlukování nezaměstnanosti. Podobná situace je u shlukování míry dlouhodobé nezaměstnanosti, kde jsou rozdíly mezi oblastmi na západě kraje (území SO ORP Rýmařov, Bruntál, větší část SO ORP Vítkov, Krnov a několik obcí v SO ORP Opava a Odry), Karvinskem (SO ORP Orlová, Karviná a částí SO ORP Bohumín a Havířov) a zbytek kraje ještě výraznější.

Na základě výše uvedených skutečností dochází v Moravskoslezském kraji obdobně jako v celé republice k růstu regionálních rozdílů, zvyšuje se polarizace v území, především v severozápadní oblasti kraje, prohlubují se vnitřní periferie.

Jak je podrobněji popsáno v této kapitole, index nesourodosti pro Moravskoslezský kraj je v roce 2009 oproti roku 1994 nižší, tzn., že pro to, aby bylo dosaženo rovnoměrného rozložení populace, by se muselo přestěhovat méně lidí dané věkové kategorie. Nutno však podotknout, že prostorová

diferenciace dle věkové struktury obyvatelstva je ovlivněna procesy suburbanizace, mezi nejstarší oblasti patří velká města a vesnice v podhůří Beskyd.

Určitou homogenizaci ve věkové struktuře lze spatřovat především v tom, že oblast Bruntálska patřila kdysi k oblastem s výrazně vyšší porodností a z toho důvodu byl podíl dětské složky výrazně nadprůměrný. Z důvodu silného odlivu obyvatelstva především mladších věkových kategorií tato oblast tuto svoji specifičnost ztrácí a přispívá k homogenizaci. Lze hovořit o dekoncentračních tendencích systému osídlení, nicméně koncentrace obyvatel, tzn. funkce bydlení (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová, 2011), je nahrazena koncentrací ekonomických funkcí, což se projevilo ve zvyšování regionálních rozdílů v míře nezaměstnanosti.

Ani za období socialismu nebylo možné dosáhnout rovnoměrného rozmístění obyvatelstva. V 70. a 80. letech 20. století byl systém osídlení v ČR ovlivňován pomocí střediskové soustavy sídel a populačně posilovala především okresní města. Rovněž kohezní politika Evropské unie výrazně nepřispívá k větší homogenizaci území a odstraňování vnitřních periferií.

Na druhou stranu je nutné podotknout, že regionální rozdíly a rozmanitost jsou přirozené a umožňují specializaci jednotlivých oblastí. V rámci globalizace, kdy dochází stírání vnějších rozdílů a prohlubování vnitřních, by specializace území měla být zachována. Otázkou ale zůstává, aby se nůžky v území nerozevřely natolik, aby způsobily socioekonomickou degradaci oblastí mimo aglomeraci. Pro zachování funkčnosti tohoto území je nutné udržet střediska osídlení v této oblasti, jak bylo zmíněno.

V rámci prostorového plánování je možné vymezit oblast mimo aglomeraci za ekonomicky slabou, nicméně v rámci územně plánovacích činností nelze přímo iniciovat rozvoj této oblasti. Rovněž v rámci strategického plánování a získávání projektů z Evropské unie nelze předpokládat v nejbližší době změnu ekonomického vývoje v periferních oblastech. Lze použít pouze nástroje komunitního plánování sociálních služeb a ekonomiky založené na sociálním podnikání, příp. dalších projektů z Evropského sociálního fondu pro stabilizaci funkce dané oblasti. Bližší rozvedení problematiky periferních oblastí a nástrojů na jejich řešení je uvedeno na závěr kapitoly 1.8.

1.7 Nové vymezení sídelní a průmyslové aglomerace

Aglomeraci není možné chápat jen jako prostý součet obcí v okolí většího města, kde každá má svůj počet obyvatel a další charakteristiky, ale jako novou formu sídelní jednotky svého druhu. V aglomeraci platí odlišné vztahy než v okolním prostoru. Dochází k slévání okrajových částí větších měst s okolními obcemi a vytváření nepřetržité zástavby. Rovněž existuje pravidelná dojíždka obyvatel aglomerace do jeho jádra za prací, školou a dalšími službami. Mezi městem a jeho okolím, které nazveme aglomerací, tedy dochází k intenzivním vazbám. V České republice tyto vazby města s jeho okolím můžeme nejlépe pozorovat u největších měst a obvykle se pracuje s pražskou, brněnskou nebo ostravskou aglomerací.

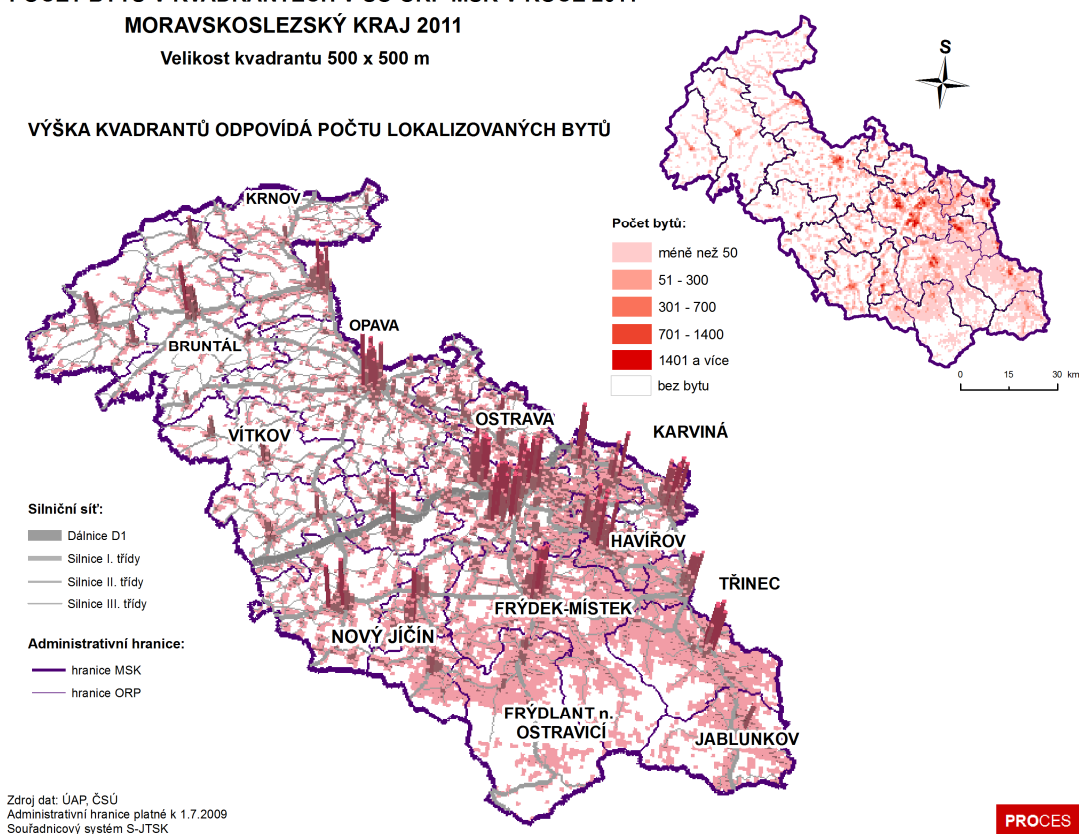
Pokud bychom se zaměřili na rozložení bytového fondu v Moravskoslezském kraji, je patrná koncentrace bytů do okolí Ostravy (viz níže uvedený obrázek). Při vymezování aglomerace byly využity další vhodné indikátory, které popisují komplexně funkční strukturu aglomerace.

POČET BYTŮ V KVADRANTECH V SO ORP MSK V ROCE 2011

MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ 2011

Velikost kvadrantu 500 x 500 m

VÝŠKA KVADRANTŮ ODPOVÍDÁ POČTU LOKALIZOVANÝCH BYTŮ

Mapa 1.11: Počet bytů v kvadrantech v SO ORP MSK v roce 2011

1.7.1 Definice aglomerace

Heřmanová (1996) definuje aglomeraci (z lat. Agglomerare = seskupovat, shlukovat, dávat do klubka) jako seskupení několika vzájemně těsně propojených sídel, územně, ekonomicky a sociálně funkčních, v němž jedno sídlo je dominantní a tvoří centrum. Toto sídlo bývá větší město, resp. místo s velkým a významným průmyslovým komplexem. Aglomerace vzniká v důsledku aktivity a atraktivity tohoto centra, které ovlivňuje, usměrňuje, případně i deformuje vývoj obcí ve svém

sousedství a způsobuje jejich postupné srůstání. To se většinou jeví jako rozšiřování centrálního města, na jeho blízké i vzdálenější okolí, a proto se hovoří o „městské aglomeraci“.

„Aglomerace je seskupení sídel kolem významnějšího města. Tvoří ji město v administrativních hranicích spolu s pásmem kolem něho ležících obcí, které se zástavbou téměř nebo zcela splývají, ale administrativně jsou samostatné, mají znaky města a jsou s ním propojeny mezisídelními vztahy.“ (Heřmanová, 1996)

„Aglomerace představuje v sídelní geografii seskupení sídel kolem jednoho hlavního sídla. Toto seskupení vzniká z atraktivní síly hlavního sídla, které ovlivňuje vývoj druhých sídel ve svém sousedství a deformuje jejich vývoj. Sídla, která jsou s ním spojená, mají výhody z vybavení komunikací, které existují kolem velkých měst a příznivě ovlivňují rozvoj menších sídel“ (Votrubec, 1980).

Aglomerace s mimořádně silnou koncentrací obyvatel a základních fondů všeho druhu s intenzivními vnitřními vazbami a v mnoha směrech společným chováním představuje samostatnou sídelní jednotku svého druhu. (Kuta, 2001:58)

Aglomerace dle Ježek (2004) může být vymezena různými způsoby. V současnosti patří k běžnému vymezení aglomerací následující kritéria:

1. urbanistická kritéria jako např. uzavřenost (kompaktnost) a hustota zástavby (hustota bytů a jejich rozestup);
2. kritéria vztahující se k obyvatelům, jako je počet obyvatel, hustota osídlení, vývoj obyvatelstva;
3. maximální tolerovaná část obyvatelstva zaměstnaného v neměstských oborech, např. ekonomicky aktivního zemědělského obyvatelstva;
4. míra vzájemného propojení např. dojíždka do zaměstnání či za službami, prostorová působnost atp.

Kritéria dle Ježek (2004) pro vymezení aglomerace lze také rozdělit na:

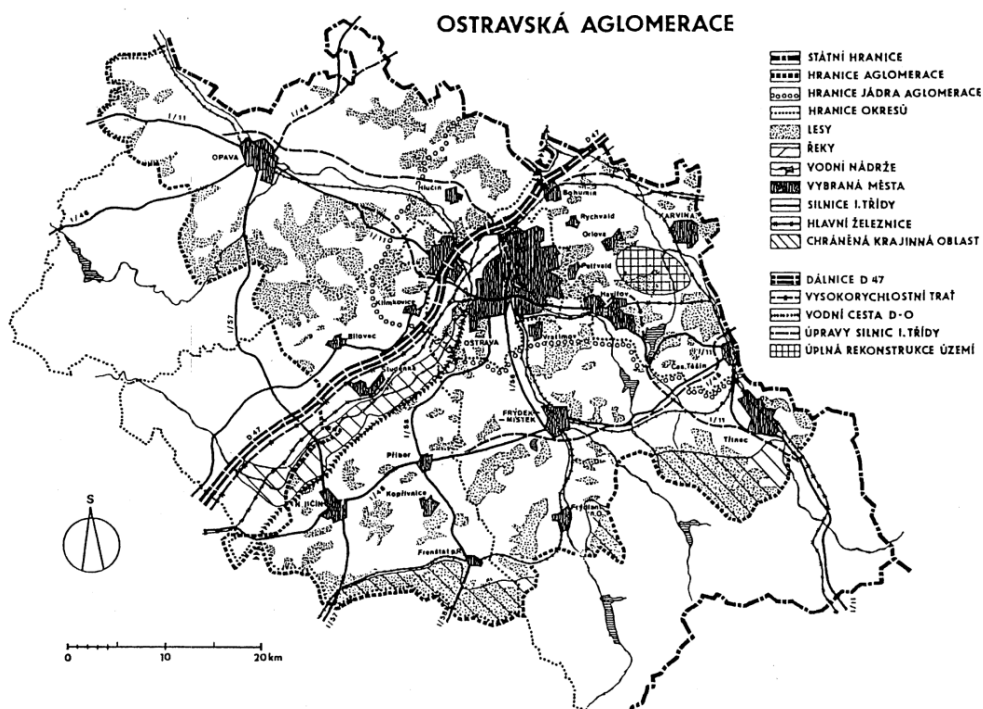
1. funkční kritéria urbanistická (např. hustota zástavby, kompaktnost) nebo demografická (např. počet obyvatel, dojíždka do zaměstnání);
2. správní vymezení aglomerace lze provést na základě správních územních jednotek (např. okresy, správní obvody obcí s rozšířenou působností nebo správní obvody obcí pověřeným obecním úřadem).

1.7.2 Nové vymezení Ostravské aglomerace

Možnosti vymezení aglomerace nebo metropolitního území jsou různé, záleží na tom, zda při jejím vymezování přihlížíme k administrativním jednotkám či se řídíme procesy, které dané území propojují, anebo použijeme oba dva pohledy. Aglomerace představuje území volnějším vztahů než je tomu v případě metropolitní oblasti. Může být vymezena např. na základě dojíždky, podobně jako metropolitní oblast. Obě dvě území se ale budou lišit intenzitou dojíždky (ČSÚ, 2011).

Ostravská aglomerace byla naposledy vymezena nařízením vlády ze dne 17. srpna 1994 způsobem uvedeným na obrázku 1.9.⁶

Obrázek 1.9: Vymezení Ostravské aglomerace dle nařízení vlády ze dne 17. srpna 1994

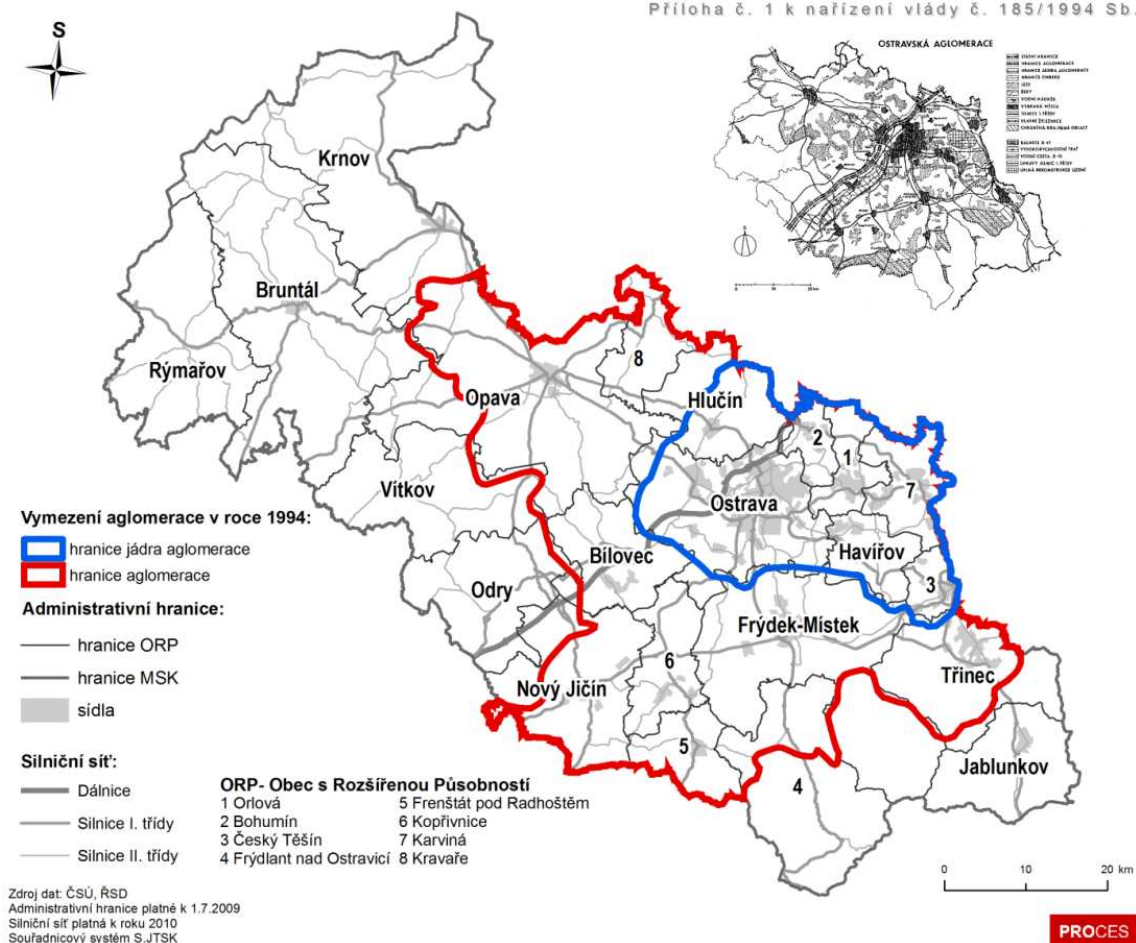

V roce 1994 byla vymezena hranice jádra aglomerace (na mapě znázorněna modrou barvou) a hranice celé aglomerace (vymezena červenou barvou) způsobem znázorněným na mapě 1.28. Jak je již výše zmíněno, pro vymezení aglomerace v roce 1994 sloužila jednak urbanistická kritéria, kritéria vztahující se k obyvatelům, tak míra vzájemného propojení (jako dojíždka do zaměstnání či službami, prostorová působnost).

⁶ Tímto nařízením se vyhláší závazná část územního plánu velkého územního celku Ostravské aglomerace. Vláda podle zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 262/1992 Sb., nařizuje: Závazná část územního plánu velkého územního celku Ostravské aglomerace, vymezeného v příloze č. 1 tohoto nařízení, je uvedena v příloze č. 2 tohoto nařízení.

VYMEZENÍ OSTRAVSKÉ AGLOMERACE V MSK V ROCE 1994

Příloha č. 1 k nařízení vlády č. 185/1994 Sb.

Mapa 1.12: Vymezení Ostravské aglomerace v roce 1994

Pro nové vymezení Ostravské aglomerace byla použita vícekriteriální analýza indikátorů s vysokou prostorovou validitou, které co nejpřesněji vypovídají o prostorové struktuře sídel a popisují základní funkční systém struktury aglomerace. Konkrétně se jedná o následující oblasti se zvolenými indikátory:

- územně technická struktura (údaje o rozložení bytového fondu přesně lokalizovaného v území, údaje o počtu dokončených bytu od roku 2001 do roku 2010 na úrovni obcí),
- ekonomická funkce území (počet obsazených pracovních míst dle jednotlivých obcí v roce 2010),
- sociálně demografická struktura a vazby (rozložení počtu obyvatel, migrační toky do/z Ostravy),
- dopravní struktura a její využívání (intenzita dopravy osobní i nákladní).

Z hlediska výše uvedeného výčtu, je zde oproti dřívějšímu vymezování aglomerace kladen důraz zejména na socioekonomické jevy v území. Jednotlivé indikátory byly analyzovány v časových řezech a jsou uvedené v následující části. Lze na nich pozorovat, kterými směry se aglomerace rozšiřuje.

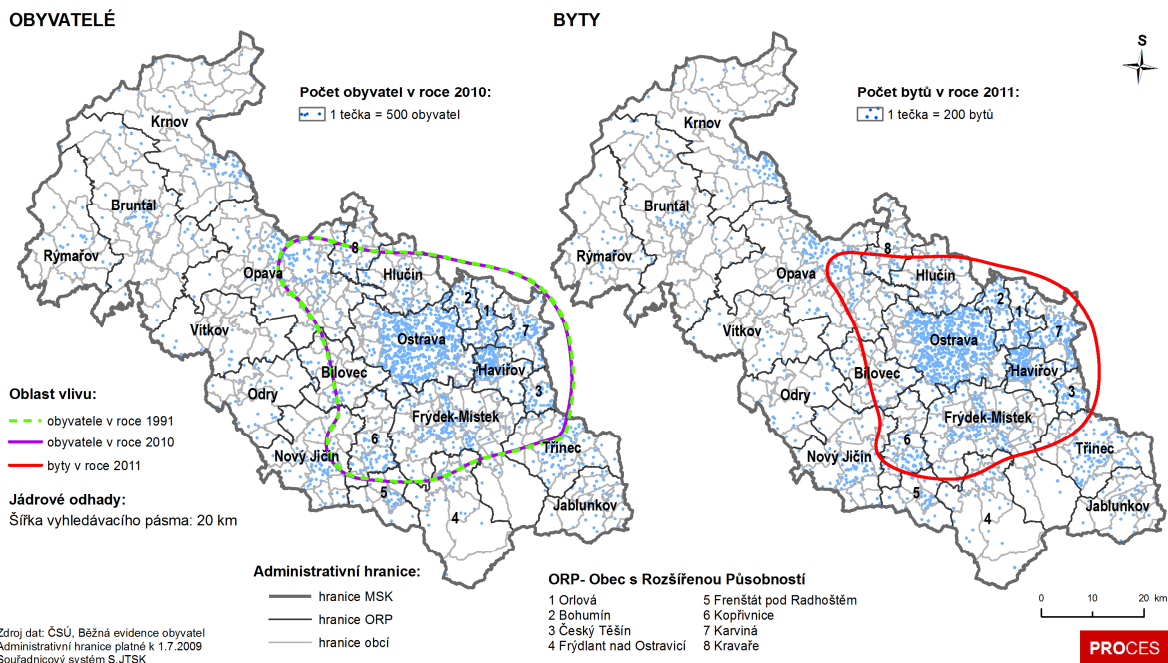
Na základě empirického zjištění byla každému ukazateli (vrstvě) stanovena hodnota, kterou bylo území Ostravské aglomerace vymezeno. Pro názornější představu o novém postupu vymezení

Ostravské aglomerace slouží schéma na obrázku 1.10. Užší vymezení aglomerace bylo založeno na základě zařazení obcí do aglomerace ve všech ukazatelích (logický součin). Do širšího vymezení aglomerace byly zařazeny ty obce, které do aglomerace alespoň v jednom ukazateli spadaly (logický součet). V případě, že obec ani v jednom ukazateli nebyla identifikována jako součást aglomerace, pak byla tato obec zařazena mimo území Ostravské aglomerace (ve schématu identifikováno s výsledkem způsobu agregace 0).

Obrázek 1.10: Schéma vymezení aglomerace pro rok 2011

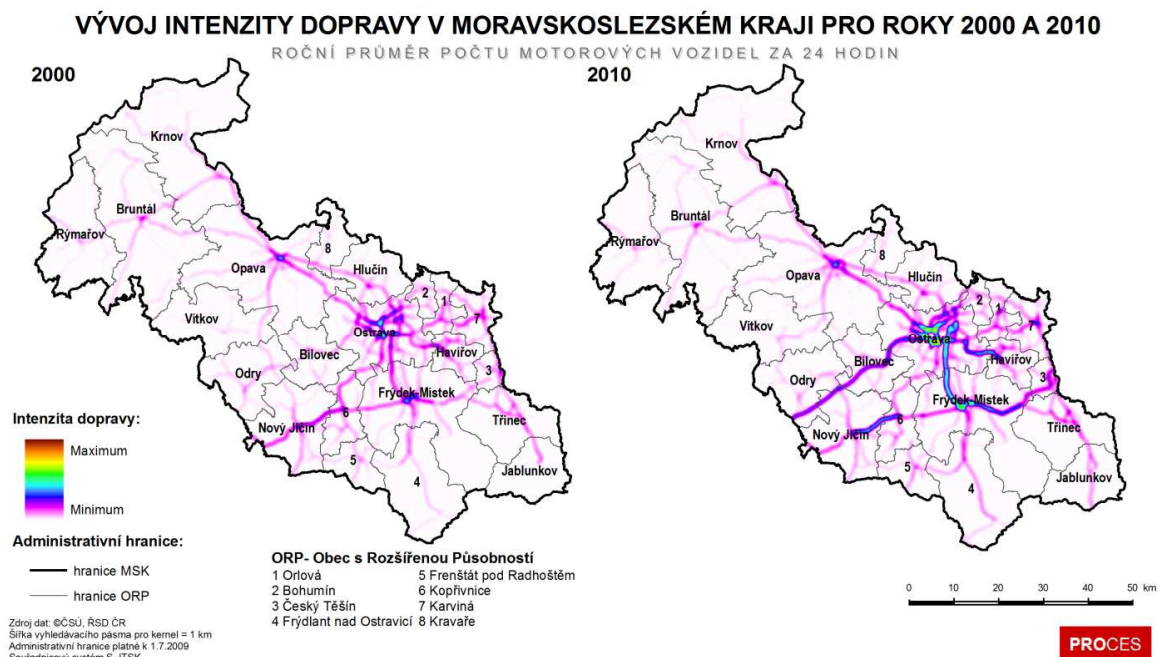
Vymezením aglomerace dle počtu obyvatel a počtu bytů, jak je znázorněno na následující mapě, tak lze pozorovat velmi podobnou strukturu vymezeného území. Při vymezení aglomerace dle počtu obyvatel v letech 1991 a 2001 je možné také pozorovat, že v těchto letech zůstává počet obyvatel v území stejný. Mezi počtem obyvatel a bytů je patrná korelace, jelikož největší počet bytů (které jsou přesně lokalizované) i obyvatel je soustředěn intenzivněji v obou případech na území ORP Ostrava, Havířov, Orlová a Bohumín, jak znázorňují modré tečky na mapě.

VYMEZENÍ AGLOMERACE DLE POČTU OBYVATEL A POČTU BYTŮ V MSK V LETECH 1991-2011

Mapa 1.13: Vymezení aglomerace dle počtu obyvatel a počtu bytů v MSK

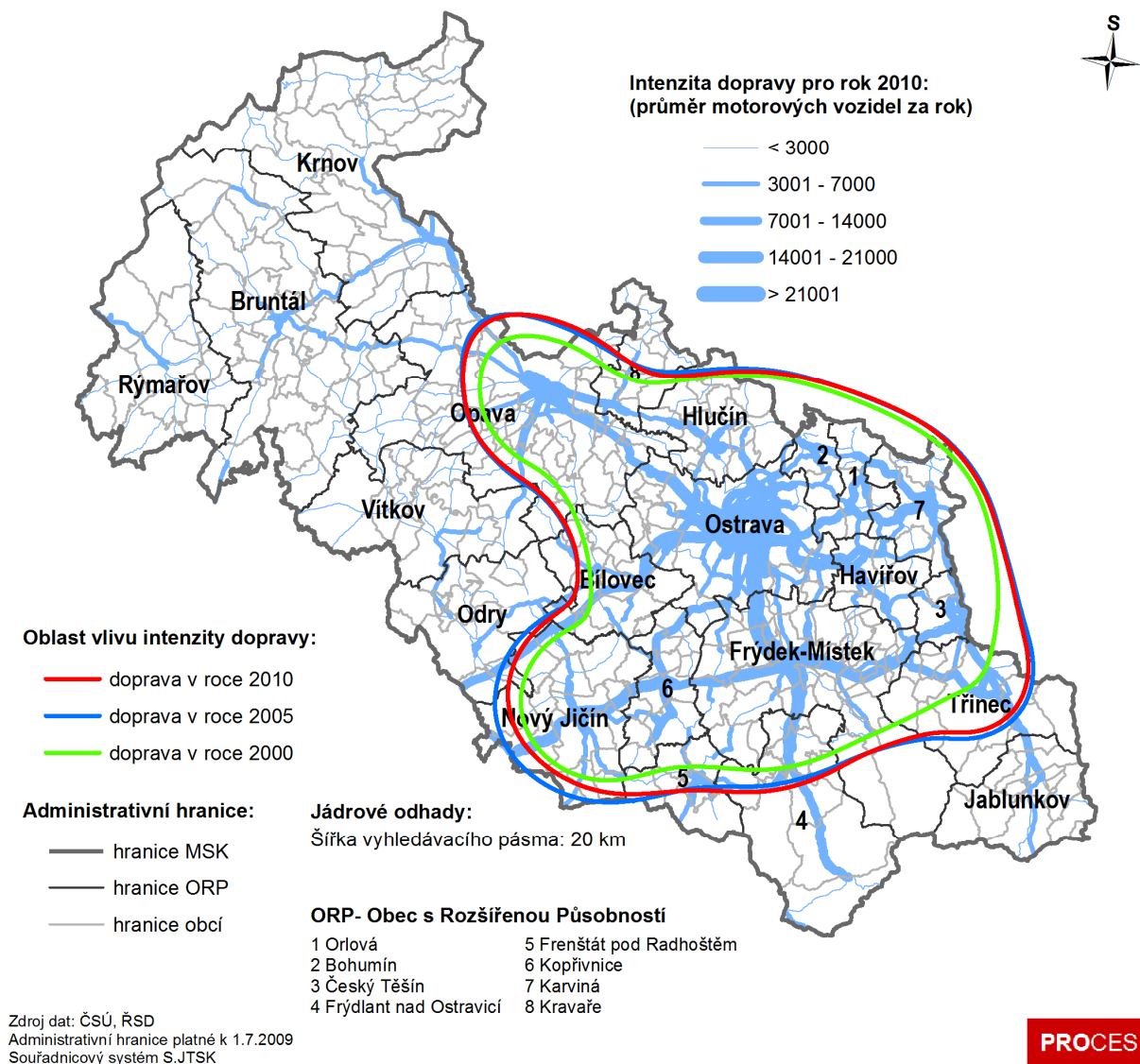
Velmi významným ukazatelem při vymezení Ostravské aglomerace byla intenzita dopravy v obcích Moravskoslezského kraje. Na základě dat poskytnutých Ředitelstvím silnic a dálnic byla zjištěna průměrná intenzita silniční dopravy veškerých motorových vozidel. V posledních deseti letech se intenzita dopravy na území Moravskoslezského kraje změnila, zejména vlivem dostavby dálnice D1. Je patrné zvýšení intenzity dopravy ve směru na obec Frýdek Místek, Havířov a také v samotné obci Ostrava.

Mapa 1.14: Vývoj intenzity dopravy v MSK

Pokud srovnáme data za roky 2000, 2005 a 2010, je patrné rozšíření území vymezené aglomerace zejména ve směru na Opavu a Třinec.

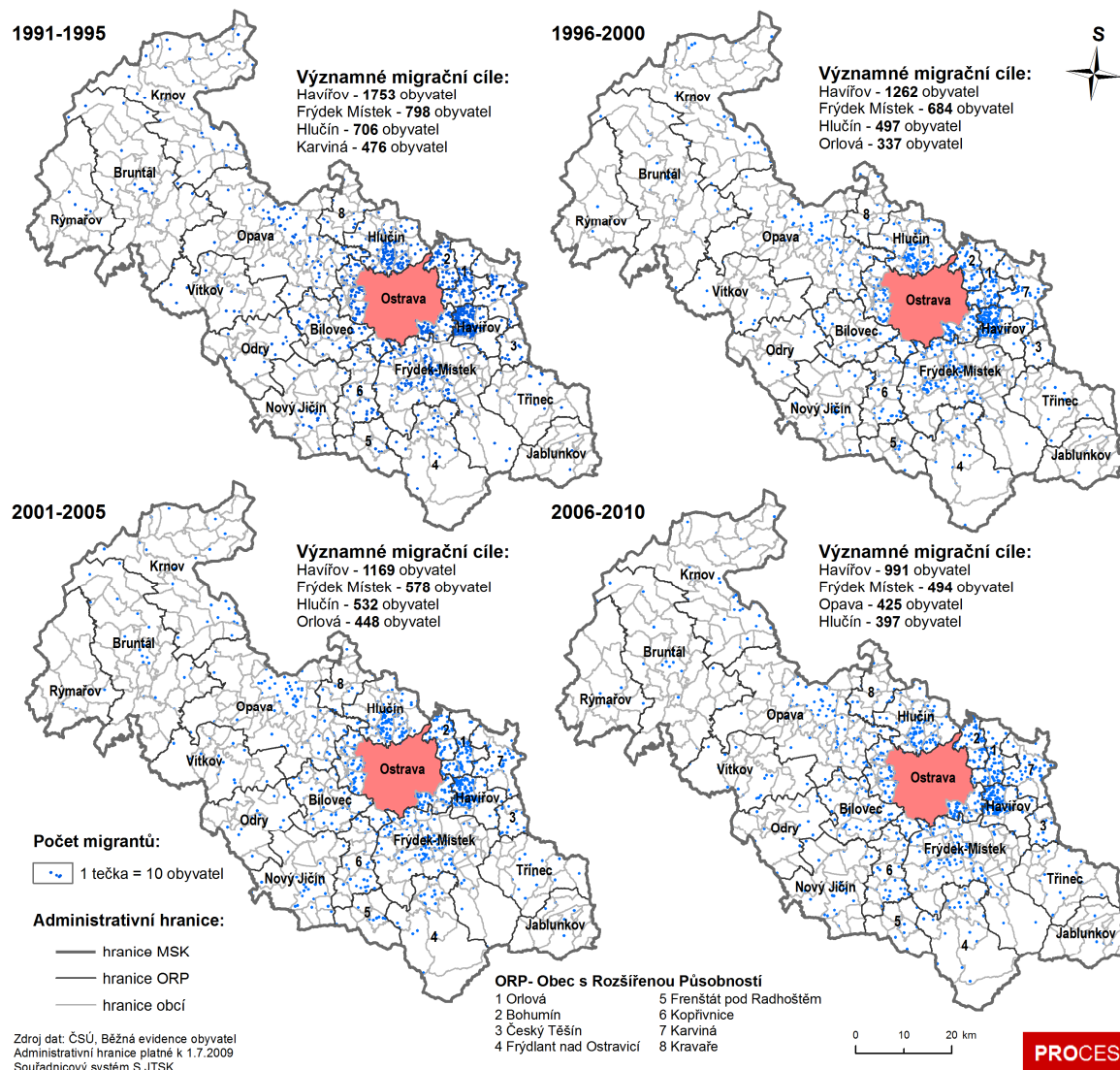
VYMEZENÍ AGLOMERACE DLE PRŮMĚRNÉ INTENZITY DOPRAVY V MSK V LETECH 2000-2010

Mapa 1.15: Vymezení aglomerace dle průměrné intenzity dopravy v MSK

Dalším důležitým ukazatelem pro nové vymezení Ostravské aglomerace byla migrace vystěhovalých a přistěhovalých osob. Pokud se zaměříme na vývoj migrace přistěhovalých v letech 1991 až 2010, tak nejvýznamnější podíl imigrujících obyvatel do obce Ostrava má Havířov, Frýdek - Místek a Hlučín. Zanikl význam migrace obyvatel z Karviné a nově se zvyšuje podíl přistěhovalých obyvatel z Opavy.

PŘÍSTĚHOVALÍ Z OBCÍ MSK DO OBCE OSTRAVA V LETECH 1991-2010

Mapa 1.16: Přistěhovalí z obcí MSK do obce Ostrava

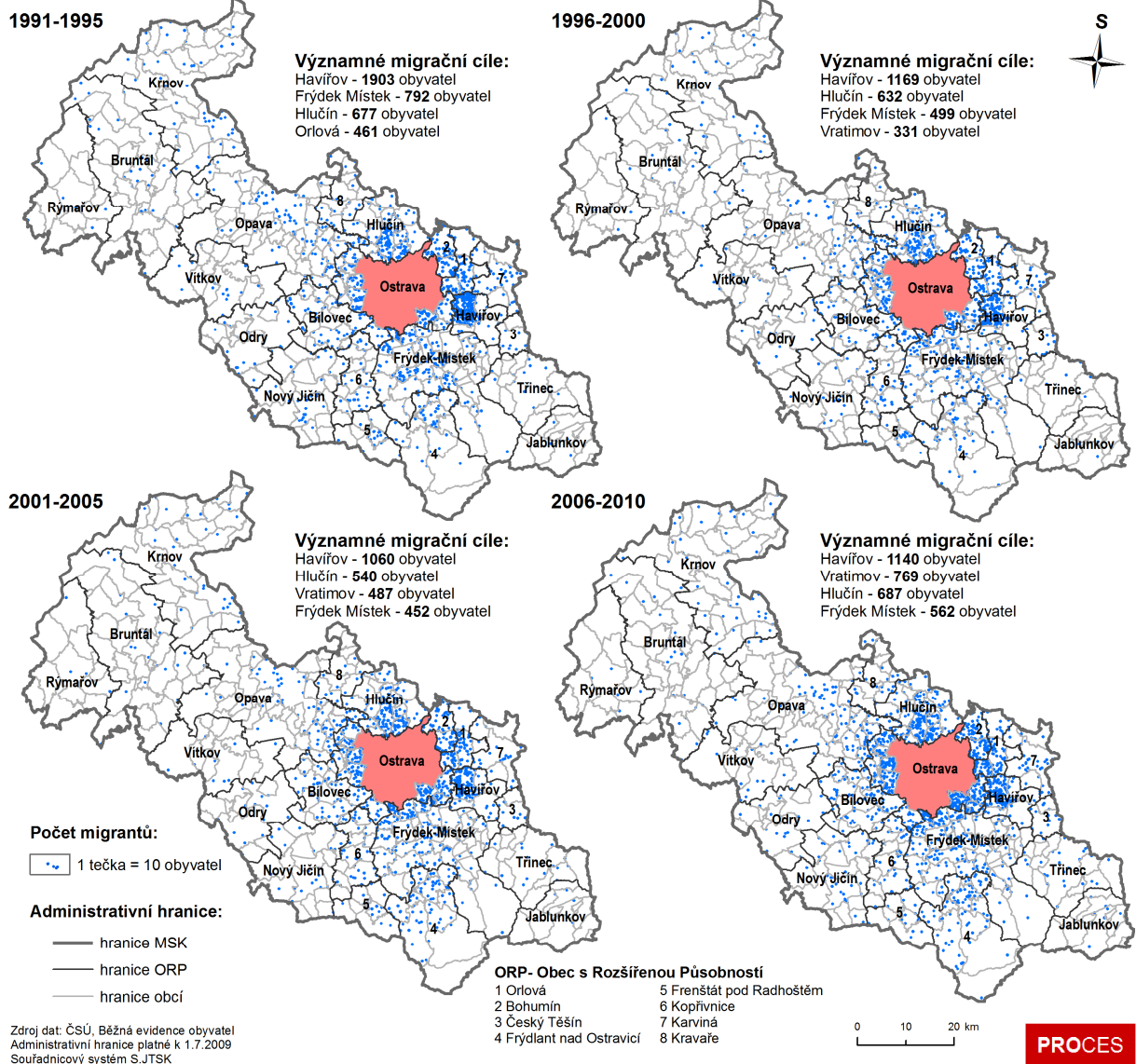
V období let 2006 až 2010 je rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými lidmi 7 119, v relativním vyjádření to znamená, že bylo o 56 % více vystěhovalých než přistěhovalých. Tento růst je patrný nejen v rámci Moravskoslezského kraje, ale roste migrace zejména do Středočeského kraje a do Prahy. V průběhu let 1991 až 2010 došlo k nárůstu přistěhovalých osob z Ostravy do Prahy o 2 179 osob, jak je znázorněno v tabulce 1.16.

Tabulka 1.11: Nejvýznamnější migrační cíle z Ostravy v letech 1991 - 2010

1991-1995		1996-2000		2001-2005		2006-2010	
Název ORP	Abs.	Název ORP	Abs.	Název ORP	Abs.	Název ORP	Abs.
Ostrava	2997	Ostrava	2676	Ostrava	3316	Ostrava	4346
Havířov	2272	Frýdek-Místek	1800	Frýdek-Místek	2149	Praha	3037
Frýdek-Místek	2256	Havířov	1477	Praha	1634	Frýdek-Místek	2605
Hlučín	1472	Hlučín	1373	Havířov	1443	Hlučín	1934
Opava	1102	Opava	800	Hlučín	1443	Havířov	1534
Praha	858	Praha	795	Opava	851	Opava	1138
Orlová	758	Orlová	608	Frýdlant nad Ostravicí	806	Bohumín	915

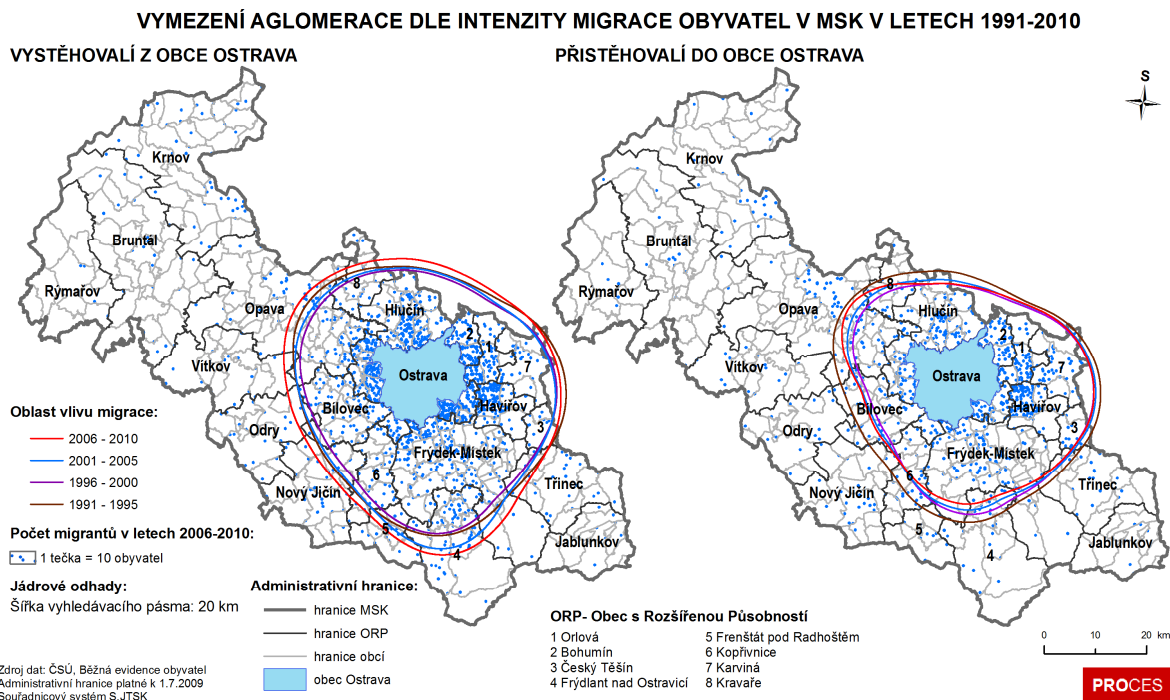
Zdroj: PROCES

VYSTĚHOVALÍ Z OBCE OSTRAVA DO OBCÍ V RÁMCI MSK V LETECH 1991-2010

Mapa 1.17: Vystěhovalí z obce Ostrava do obcí v rámci MSK

Na výše uvedené mapě je vidět, které migrační cíle převládaly při vystěhovávání lidí z Ostravy v pětiletých intervalech v období 1991 – 2010. Nejintenzivnější byla migrace z Ostravy do nejbližšího okolí města. Ve všech výše uvedených časových řezech se nejvíce lidí odstěhovalo z Ostravy do Havířova, avšak zatímco v prvním období se jednalo o téměř dva tisíce lidí a v posledním sledovaném období o téměř osm set osob méně, což představovalo pokles o 40 %. Dalšími oblíbenými migračními cíli byl zejména Hlučín a Frýdek-Místek, dále také Vratimov a Orlová, většinou tedy obce na východ od Ostravy.

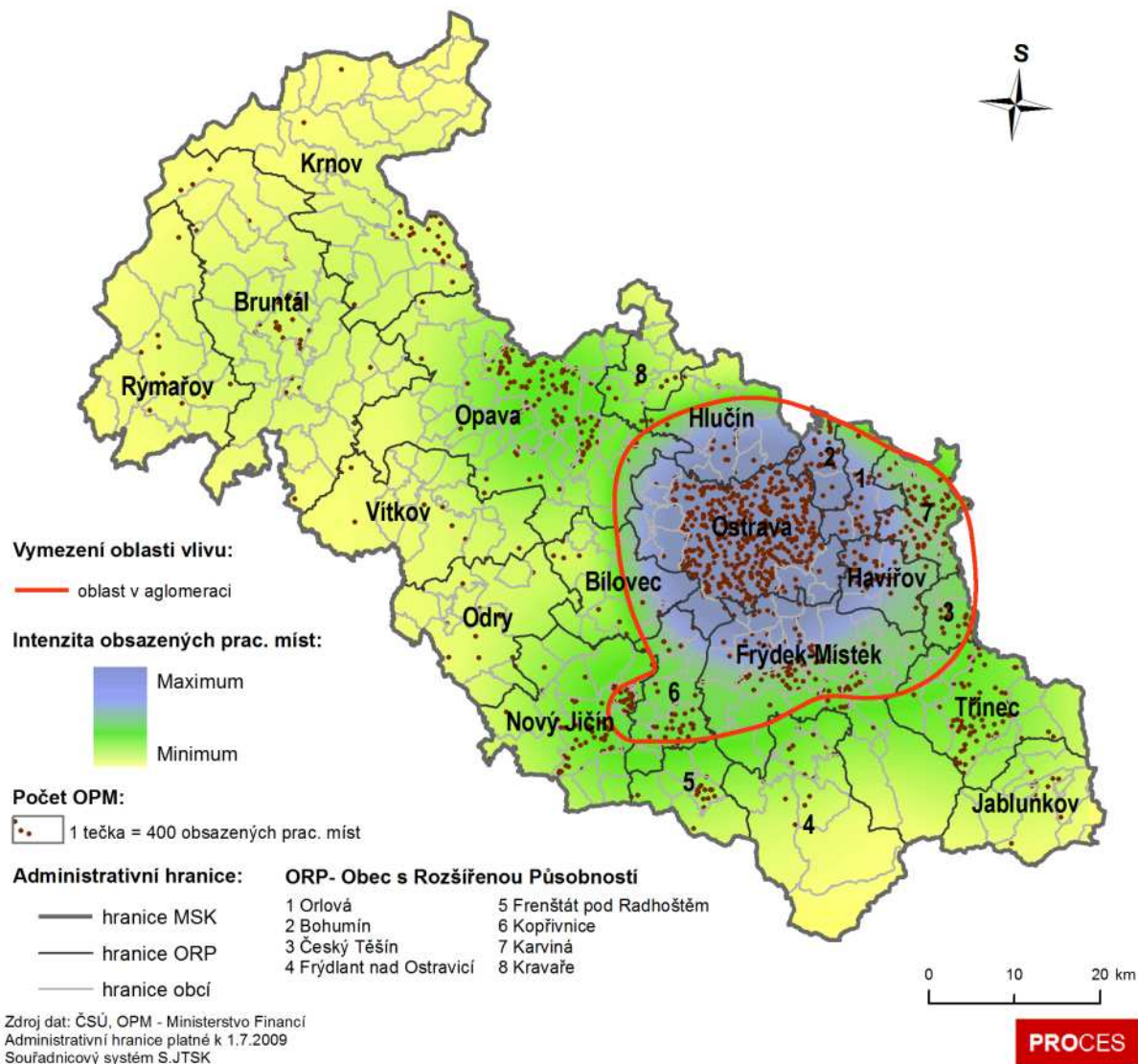

Mapa 1.18: Vymezení aglomerace dle intenzity migrace obyvatel v MSK

Mapa 1.34 znázorňuje vymezení Ostravské aglomerace dle intenzity migrace obyvatel v období let 1991 až 2010. Je patrné, že zatímco vymezené území dle intenzity vystěhovalých z Ostravy se v průběhu let rozšiřuje, tak území největší intenzity přistěhovalých se v průběhu let zmenšuje, což znamená, že lidé se do Ostravy začínají stěhovat více z jeho nejbližšího okolí, zatímco se vystěhovávají více do zázemí Ostravy. Jedná se o již zmíněný proces centralizované dekoncentrace obyvatelstva způsobené především suburbanizací.

Dalším ukazatelem pro vymezení Ostravské aglomerace byla obsazená pracovní místa v roce 2009. Je patrné, že největší počet obsazených pracovních míst se soustřeďuje v ORP Ostrava, Havířov, Frýdek – Místek, ale také v ORP Opava, Třinec a Nový Jičín. Největší intenzita je vyjádřena modrou barvou, čemuž odpovídá území SO ORP Ostrava a jejího nejbližšího okolí. Na základě empirického zjištění bylo území Ostravské aglomerace vymezeno, což je znázorněno červenou čarou na mapě.

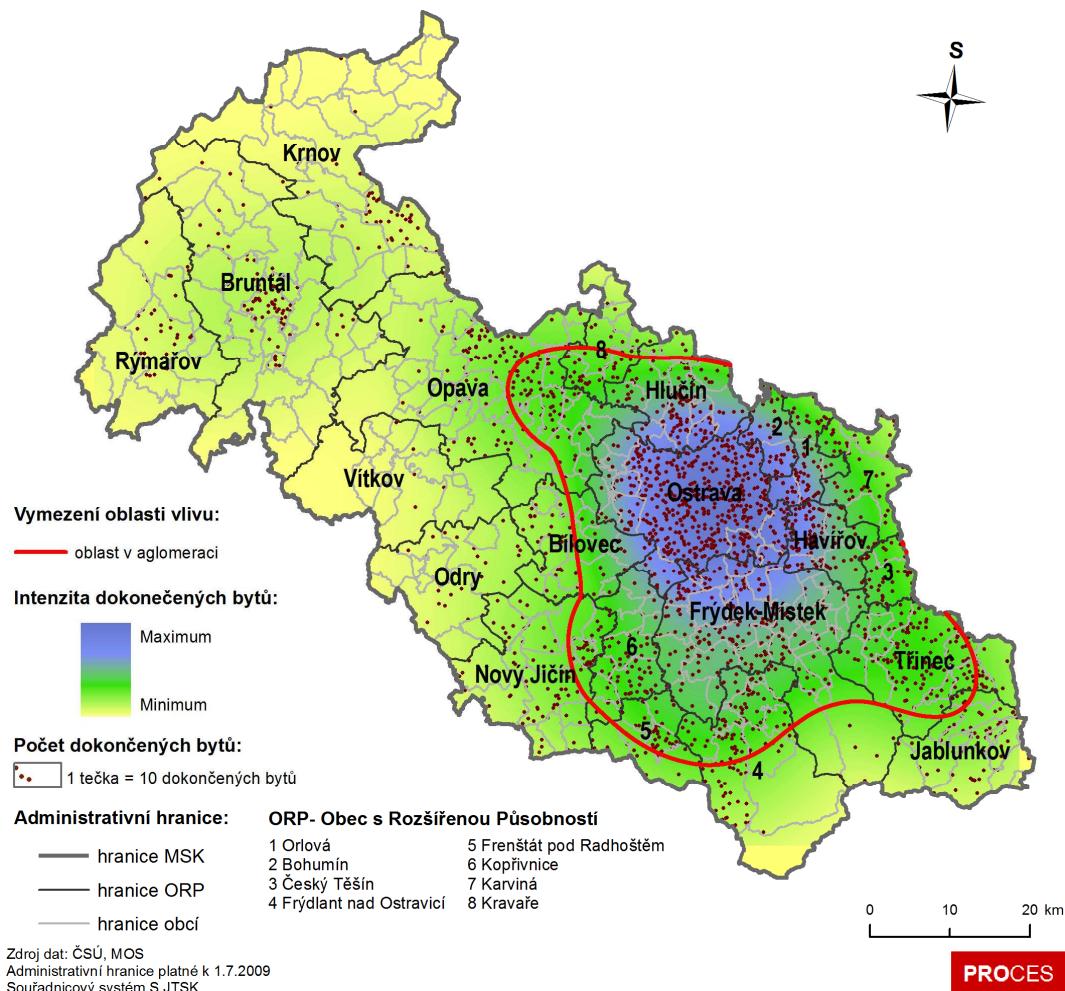
VYMEZENÍ AGLOMERACE DLE OBSAZENÝCH PRACOVNÍCH MÍST V MSK V ROCE 2009

Mapa 1.19: Vymezení aglomerace dle obsazených pracovních míst v MSK

Vymezené území Ostravské aglomerace dle dokončených bytů je větší než území vymezené dle výše zmíněných ukazatelů. V této oblasti je zahrnuto téměř celé území ORP Třinec, dále pak část území ORP Opava a Nový Jičín. Nicméně největší intenzita, znázorněna modrou barvou se soustřeďuje opět v ORP Ostrava a v části území ORP Havířov a Frýdek – Místek.

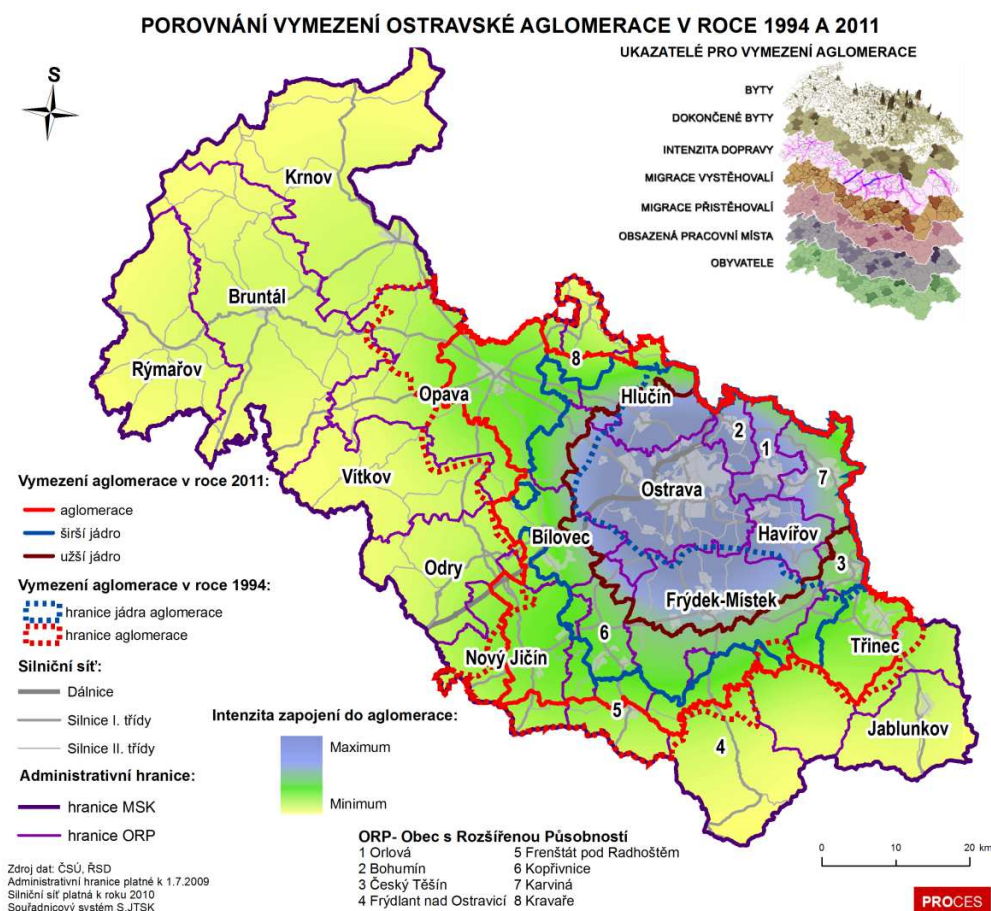
VYMEZENÍ AGLOMERACE DLE DOKONČENÝCH BYTŮ V MSK V LETECH 2000-2010

Mapa 1.20: Vymezení aglomerace dle dokončených bytů v MSK

Na základě výše uvedených ukazatelů bylo provedeno nové vymezení Ostravské aglomerace. Lze říci, že aglomerace celkově posiluje. Nové území aglomerace bylo zmenšeno o zemědělskou oblast na severu od ORP Kravaře, dále pak zmenšeno o část ORP Opavy na západě aglomerace, na jihu o část ORP Nový Jičín, ORP Frýdlant nad Ostravicí a ORP Frenštát pod Radhoštěm.

Území aglomerace bylo rozděleno na širší jádro a užší jádro. Většina ekonomických aktivit se odehrává v užším jádru, které je bráno jako území s nejvyšší koncentrací sledovaných jevů. Je vymezeno obcemi Ostrava, Havířov, Hlučín, Orlová, Bohumín, Karviná a oproti dřívějšímu vymezení je toto území posíleno o obec Frýdek-Místek. Frýdek-Místek se stal v posledních letech atraktivní pro vystěhovalé z Ostravy, dále velmi narostla intenzita dopravy a celkově stoupá zájem o toto území. V širším jádru už vlivy jednotlivých ukazatelů nejsou tak silné, jako v užším jádru, v procentuálním vyjádření toto území zahrnuje více než 80 % sledovaných jevů.

Mapa 1.21: Vymezení aglomerace dle vybraných ukazatelů v MSK

Z výše provedeného porovnání ukazatelů při prostorovém vymezení Ostravské aglomerace na základě počtu obyvatel a bytů je možné považovat jako nejbližší potvrzení nového metodologického vymezení Ostravské aglomerace.

I když ORP Opava částečně spadá do aglomerace a obec Opava je druhým nejvýznamnějším sídlem kraje, stále si zachovává vůči Ostravě svou vlastní identitu. Je třeba neopomenout velmi silný vliv ORP Nový Jičín. Území Oderska, Vítkovska, Bruntálska, Rýmařovska a Krnovska zůstává územím s významným vlivem pro existenci a život kraje zejména z toho důvodu, že to jsou

bezprostředně navazující rekreační oblasti, které je třeba podporovat v dalším rozvoji a podpoře cestovního ruchu.

Tabulka 1.12: Ukazatele pro vymezení Ostravské aglomerace

Ukazatele	užší jádro		aglomerace		mimo aglomeraci		MSK
	abs.	[%]	abs.	[%]	abs.	[%]	
Rozloha [km ²]	981	18,1	2 175	40,1	3 252	59,9	5 427
Počet obyvatel 2010	730 320	58,7	1 013 912	81,4	231 385	18,6	1 245 297
Přistěhovalí do Ostravy 2006-2010	5 582	62,7	7 639	85,8	1 264	14,2	8 903
Vystěhovalí z Ostravy 2006-2010	10 439	65,2	13 934	87,0	2 088	13,0	16 022
Obsazená pracovní místa 2009	295 845	62,4	410 976	86,6	63 367	13,4	474 343
Průměrná intenzita dopravy 2010 (roční průměr počtu motorových vozidel)	5 420	-	5 015	-	2 208	-	3 608
Počet bytů celkem 2011	308 652	59,1	426 200	81,7	95 701	18,3	521 901
Počet dokončených bytů 2000-2010	10 975	48,7	17 220	76,4	5 327	23,6	22 547

Zdroj: PROCES

1.7.3 Identifikace funkcí jednotlivých sídel v aglomeraci a jejím jádru

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

Identifikace funkcí sídel na úrovni obcí je podobně jako v minulosti podmíněna dostupností dat, poznáním metod a vlastními změnami a vývojovými trendy v území.

V rámci analýzy byly analyzovány následující procesy:

1. Změna salda pohybu za prací v roce 2001 a 2011 (tj. rozdíl mezi počtem dojíždějících za prací do obce a vyjíždějících za prací z obce) a jeho vývoj. Zároveň saldo nebylo vztahováno např. k počtu ekonomicky aktivních, ale celkovému počtu obyvatel. Pokud saldo pohybu za prací rostlo, pak je obec klasifikována jako obec s rostoucí pracovní funkcí, tzn. posilující svůj hospodářský význam v regionu.
2. Změna salda pohybu za vzděláním (do škol) v roce 2001 a 2011 (tj. rozdíl mezi počtem dojíždějících do škol v obci a vyjíždějících za vzděláním mimo obec) a jeho vývoj. Zároveň saldo nebylo vztahováno např. k počtu ekonomicky aktivních, ale celkovému počtu obyvatel. Pokud saldo pohybu do škol rostlo, pak je obec hodnocena jako obec s rostoucí vzdělanostní funkcí, tzn. posilující svoji funkční velikost v regionu.
3. V rámci třetího kroku byla analyzována změna počtu obyvatel v intercenzálním období. Obdobně, pokud počet obyvatel rostl, pak je obec hodnocena jako obec s rostoucí obytnou funkcí. tzn. posilující svoji obytnou funkci (funkční velikost) v regionu.
4. Celková změna funkční velikosti obcí v intercenzálním období je dána součtem změn všech tří funkcí – tj. obytné, pracovní a vzdělanostní. Otázkou je zastoupení obslužných funkcí. Bylo by možno uvažovat např. o zaměstnanosti ve III. sektoru. S ohledem na šířku definice III. sektoru, kde vlastní obslužné funkce jsou spojeny s jinými produkčními činnostmi, byl vybrán tento ukazatel. Zejména u malých obcí je školství základním typem vybavení obce, jež odlišuje tyto obce od obcí, kde tato vybavenost absentuje.

5. Součet procentuálních změn prvních dvou sald byl vyhodnocen jako procentuální změna intenzity vazeb obce ke svému zázemí (tj. vazeb zprostředkovaných pohybem obyvatel obce za prací a vzděláním).

1.7.4 Vyhodnocení vazeb mezi obcemi v aglomeraci

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

Níže uvedené tabulky přibližují vždy 10 vybraných obcí Moravskoslezského kraje s nejvyšší kladnou a zápornou intenzitou vazeb, tj. poskytujících nejvíce pracovní příležitosti a obcí nejvíce závislých na nabídce pracovních příležitostí v širším regionu (deficitních).

První skupina obcí soustřeďuje většinou malé obce z okresu Frýdek-Místek s růstem počtu obyvatel, největší z těchto obcí jsou Václavovice (v současnosti patřící do okresu Ostrava).

Mnohem zajímavější je druhá skupina obcí. Saldo pohybu za prací, které vykazuje hodnoty vyšší než počet obyvatel obce, vykazují čtyři obce – Stonava, Mošnov, Nošovice a poměrně překvapivě Nižní Lhoty (svou roli zde hraje i malý počet obyvatel této obce). Hornická obec Stonava rychle ztrácí svůj hospodářský význam a na druhé straně rostou Nošovice a Mošnov s průmyslovými zónami. Z velkých měst je patrná vysoká intenzita pracovních vazeb u města Třince, 11. pozici zaujímá v kraji Frenštát pod Radhoštěm, 16. Ostrava s absolutně nejvyšším saldem pohybu za prací (cca 27 tis. osob, od roku 2001 však pokleslo o cca 5 tis. osob).

Tabulka A1.7.1: Obce s nejvyšší zápornou intenzitou pracovních vazeb v Moravskoslezském kraji

Rok- Název obce	Počet obyvatel		Intenzita pracovních vazeb		Saldo pohybu za prací (denní)	
	Celkem	Celkem	Podíl salda pohybu za prací na počtu obyvatel	Podíl salda pohybu za prací na počtu obyvatel	Rozdíl mezi počtem dojíždějících a vyjíždějících za prací (mimo obec)	
	2011	2001	2011	2001	2011	2001
Václavovice	1860	1492	-27,6%	-31,6%	-514	-472
Lhotka	501	432	-27,1%	-23,4%	-136	-101
Vělopolí	281	206	-26,7%	-26,7%	-75	-55
Chlebičov	1059	1069	-24,8%	-29,6%	-263	-316
Žermanice	287	215	-24,7%	-20,5%	-71	-44
Albrechtíčky	684	693	-24,4%	-24,7%	-167	-171
Závišice	895	733	-24,4%	-30,8%	-218	-226
Kaňovice	298	192	-24,2%	-28,6%	-72	-55
Pstruží	866	705	-24,1%	-27,4%	-209	-193
Dobruška	1117	1036	-24,0%	-26,8%	-268	-278

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Tabulka A1.7.2: Obce s nejvyšší kladnou intenzitou pracovních vazeb v Moravskoslezském kraji

Rok- Název obce	Počet obyvatel		Intenzita pracovních vazeb		Saldo pohybu za prací (denní)	
	Celkem	Celkem	Podíl salda pohybu za prací na počtu obyvatel	Podíl salda pohybu za prací na počtu obyvatel	Rozdíl mezi počtem dojíždějících a vyjíždějících za prací (mimo obec)	
	2011	2001	2011	2001	2011	2001
Třinec	36263	38953	13,1%	17,3%	4767	6754
Sviadnov	1536	1279	22,0%	61,2%	338	783
Karlova Studánka	215	230	25,1%	51,3%	54	118
Šenov u Nového Jičína	2021	1957	26,2%	51,7%	529	1012
Nová Pláň	52	26	42,3%	361,5%	22	94
Staříč	1980	1889	51,5%	108,6%	1020	2052
Stonava	1728	1809	107,8%	284,3%	1862	5143
Mošnov	688	677	181,3%	42,2%	1247	286
Nošovice	937	948	183,2%	46,4%	1717	440
Nižní Lhoty	255	249	284,7%	-18,5%	726	-46

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Následující tabulka uvádí obce s největší intenzitou vzdělanostních vazeb, která obsahuje tradiční města s velkým významem školství, ale i několik menších obcí, které poskytují školské služby i širšímu regionu (např. Šilheřovice se střední školou).

Tabulka A.1.7.3: Obce s nejvyšší intenzitou vzdělanostních vazeb v Moravskoslezském kraji

Rok- Název obce	Počet obyvatel		Intenzita vzdělanostních vazeb		Saldo pohybu za prací (denní)	
	Celkem	Celkem	Podíl salda pohybu do škol na počtu obyvatel	Podíl salda pohybu do škol na počtu obyvatel	Rozdíl mezi počtem dojíždějících a vyjíždějících do škol (mimo obec)	
	2011	2001	2011	2001	2011	2001
Frenštát pod Radhoštěm	10915	11361	2,6%	12,8%	285	1450
Bruntál	16625	17627	2,9%	7,9%	482	1388
Melč	648	618	3,2%	18,1%	21	112
Ostrava	296224	316744	4,0%	2,8%	11830	8721
Opava	58351	61382	4,9%	4,6%	2863	2801
Hnojník	1479	1446	7,1%	17,2%	105	249
Šenov u Nového Jičína	2021	1957	7,7%	20,1%	155	394
Andělská Hora	362	383	11,0%	42,6%	40	163
Šilheřovice	1601	1520	15,2%	36,1%	244	549
Mladecko	149	164	15,4%	108,5%	23	178

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

1.7.5 Identifikace obcí, které v aglomeraci plní jen separovanou funkci spojenou s dojížděním do jádra aglomerace

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

V následující tabulce je uvedeno 20 obcí s nejvyšší zápornou intenzitou vazeb, přitom jsou označeny podle příslušnosti k jádru aglomerace. Z 300 obcí Moravskoslezského kraje náleží do celé Ostravské aglomerace prakticky polovina obcí (147 obcí).

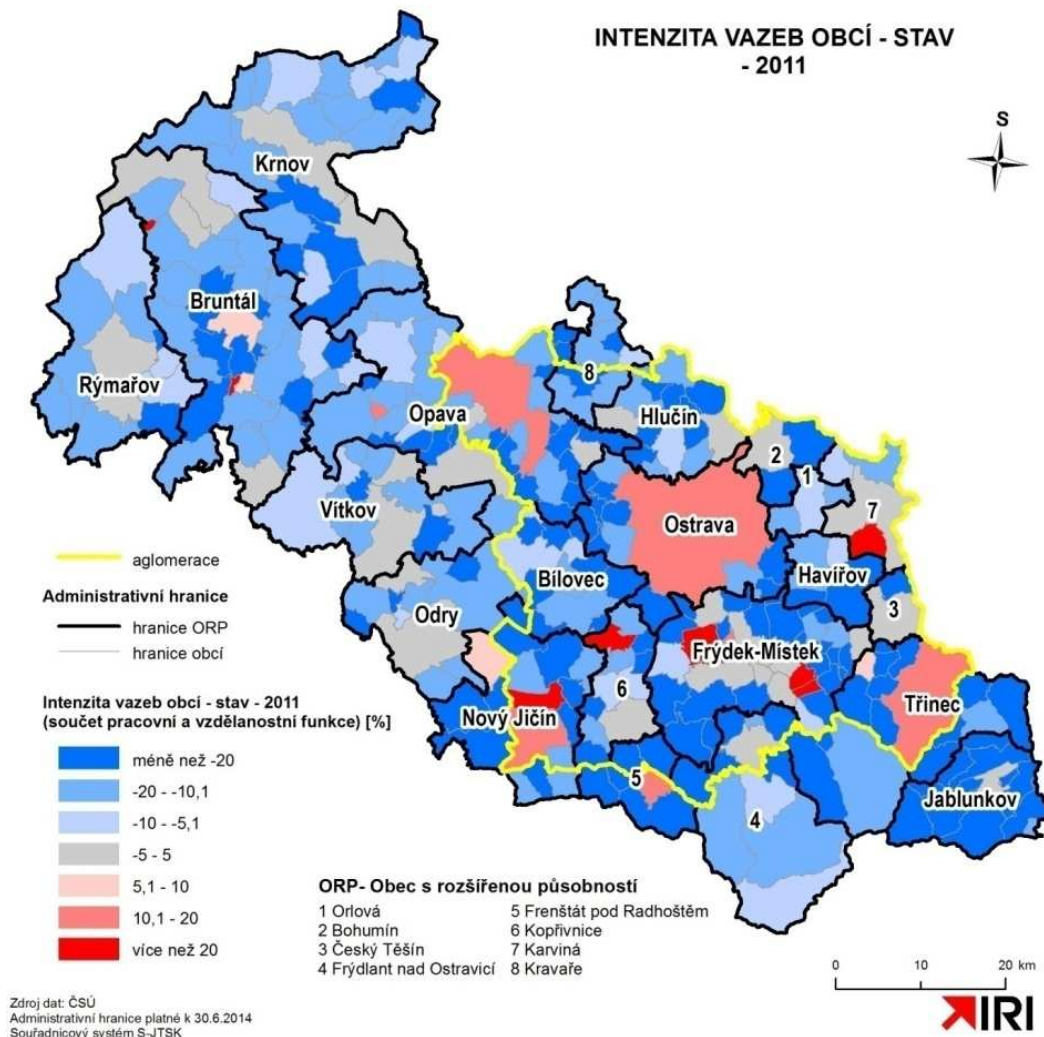
Cca $\frac{3}{4}$ z těchto 20 obcí náleží do Ostravské aglomerace, což jednoznačně dokazuje koncentraci obcí s výraznou závislostí na pohybu za prací a do škol na území aglomerace. Podstatnou je i skutečnost, že všechny tyto obce vykazují růst intenzity vazeb (výjimku představují Dobruška s velmi nízkou zápornou hodnotou změny intenzity vazeb -0,1%). Podobná situace je i u obcí s kladnými vazbami, neboť se koncentrují v aglomeraci.

Tabulka A1.7.4: Obce s nejvyšší zápornou intenzitou vazeb (pracovní a vzdělanostní) v Moravskoslezském kraji

Rok- Název obce	A – aglomerace UJ-užší jádro SJ-širší jádro	Změna funkce obce			Vazby obce		
		Obytné	Pracovní	Vzdělanostní	Celkem změna funkce	Změna intenzity vazeb	Intenzita vazeb -stav
		% změna počtu obyvatel	% změna saldá pohybu za prací	% změna saldá pohybu do škol	Součet změn funkcí	Součet změn pohybu za prací a do škol	Součet pracovní a vzdělanostní funkce
		2001-2011	2001-2011	2001-2011	2001-2011	2001-2011	2011
Vělopolí	A	36,4%	0,0%	2,2%	38,7%	2,2%	-39,5%
Kaňovice	UJ	55,2%	4,5%	2,5%	62,2%	7,0%	-37,2%
Lhotka	SJ	16,0%	-3,8%	6,5%	18,7%	2,7%	-37,1%
Václavovice	A	24,7%	4,0%	0,4%	29,0%	4,4%	-36,9%
Lhotka u Litultovic		7,5%	6,4%	-0,5%	13,4%	5,9%	-36,3%
Čavisov	UJ	17,9%	8,1%	3,6%	29,6%	11,7%	-35,8%
Střítež	UJ	-1,5%	-0,8%	1,7%	-0,5%	1,0%	-35,6%
Budišovice	SJ	49,4%	0,8%	6,2%	56,5%	7,0%	-35,3%
Horní Bludovice	UJ	29,6%	4,6%	4,5%	38,7%	9,1%	-34,8%
Albrechtíčky	SJ	-1,3%	0,3%	1,5%	0,4%	1,7%	-34,6%
Závišice	A	22,1%	6,5%	1,8%	30,4%	8,3%	-34,4%
Pražmo		-6,5%	2,1%	5,2%	0,8%	7,3%	-34,4%
Chlebičov	A	-0,9%	4,7%	2,1%	5,9%	6,8%	-34,4%
Dobruška	SJ	7,8%	2,9%	-3,0%	7,7%	-0,1%	-34,2%
Horní Domaslavice	UJ	20,0%	5,6%	1,3%	26,9%	7,0%	-33,1%
Pstruží	A	22,8%	3,2%	-0,7%	25,4%	2,5%	-32,8%
Žermanice	UJ	33,5%	-4,3%	7,8%	37,0%	3,5%	-32,8%
Písečná		11,8%	9,1%	3,0%	23,9%	12,1%	-32,7%
Dobroslavice	UJ	8,2%	6,0%	2,1%	16,3%	8,1%	-32,4%
Vrchy		-14,8%	9,6%	3,1%	-2,2%	12,7%	-32,3%

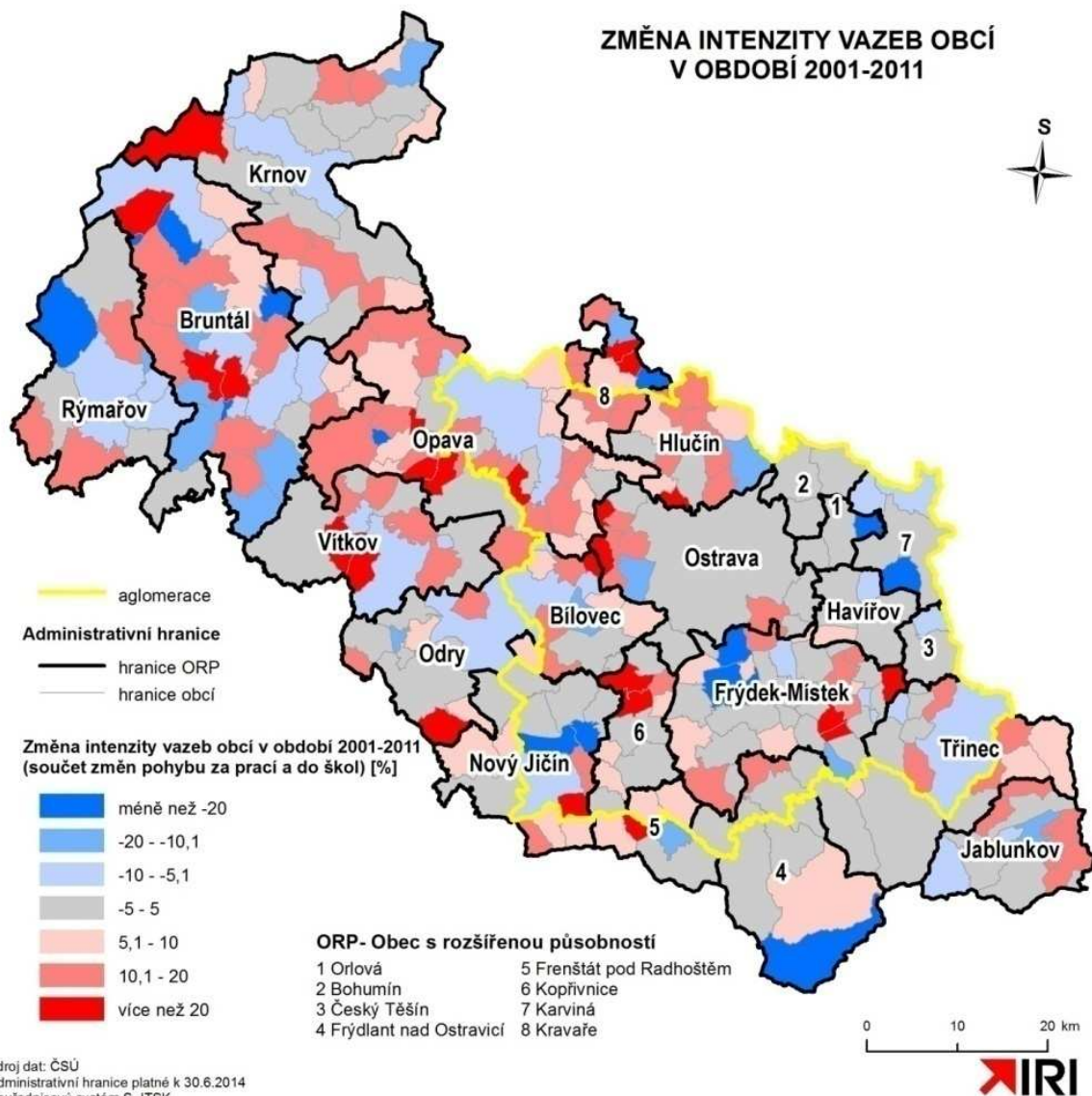
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Celkově je situace patrná z mapy Intenzita vazeb obcí - stav v roce 2011 a Změna intenzity vazeb obcí v období 2001-2011 (součet % změn pohybu za prací a do škol). Situace je závažná zejména u větších měst – Frenštát pod Radhoštěm, Nový Jičín, Opava a Bruntál, které zřejmě oslabují svou schopnost poskytovat pracovní místa a služby v rámci svého přirozeného regionu.

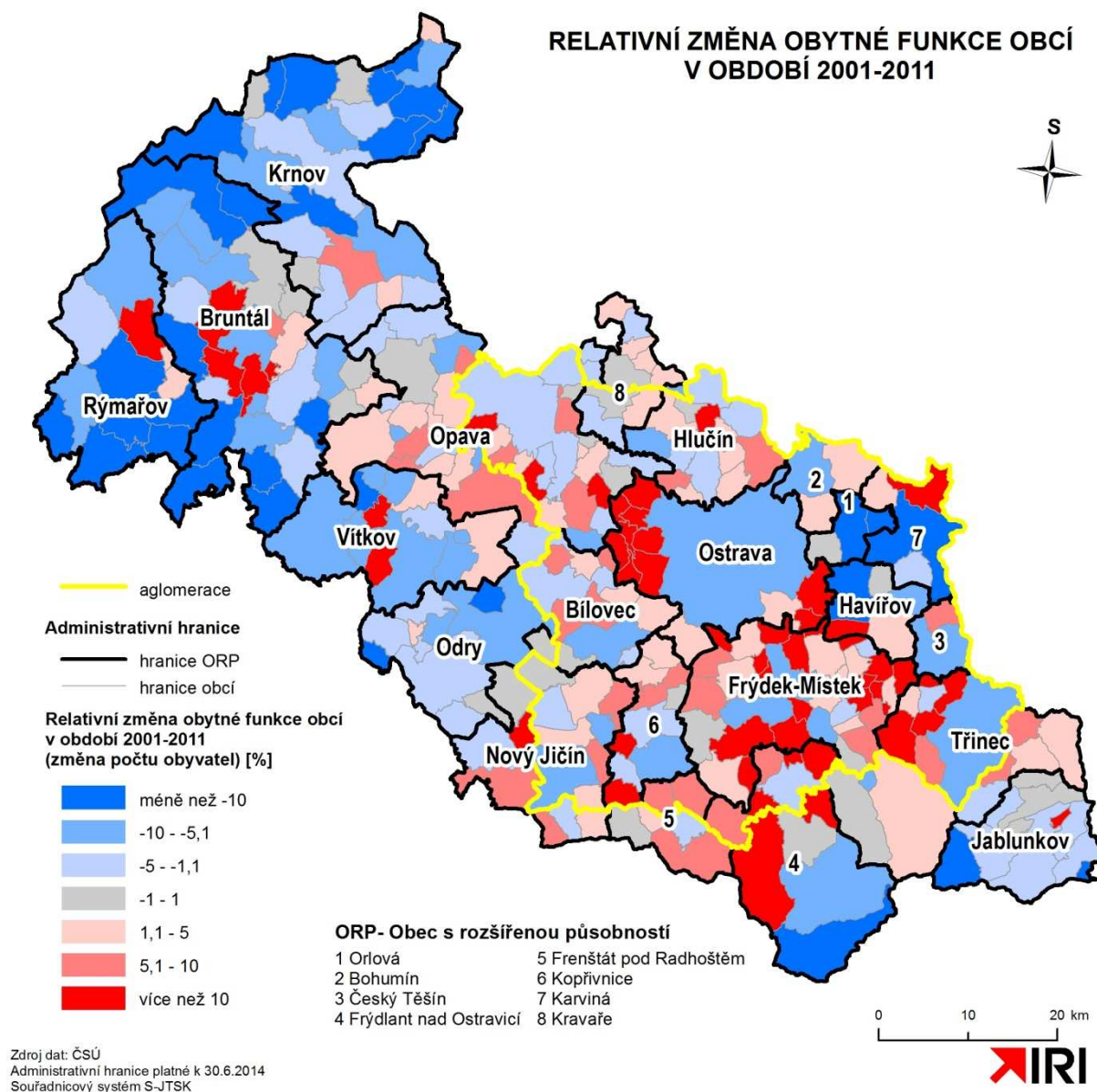
Mapa A1.7.1: Intenzita vazeb obcí v Moravskoslezském kraji v roce 2011

ZMĚNA INTENZITY VAZEB OBCÍ V OBDOBÍ 2001-2011

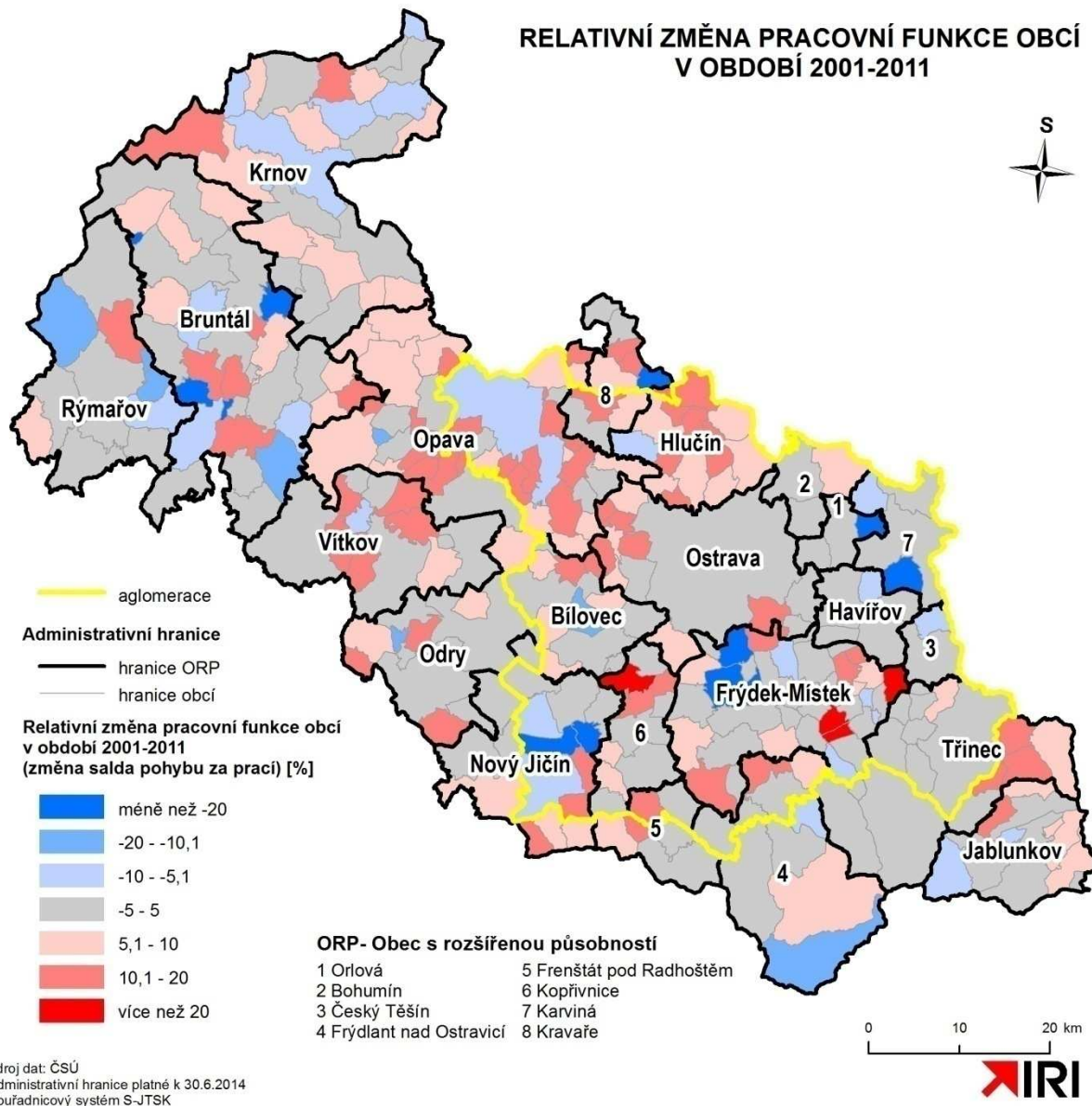
Mapa A1.7.2: Změna intenzity vazeb obcí v Moravskoslezském kraji v období 2001-2011

Relativní rozsah kladných i záporných funkčních vazeb vzhledem k okolí je nejvyšší u malých obcí, což přináší i použitá metody srovnání opírající se o relativní hodnoty, nikoliv o absolutní hodnoty. Je patrné, že extrém představuje Nová Pláň, kde počet obyvatel vzrostl z 26 (v roce 2001) na 52 v roce 2011. Ostrava se však umístila již na 11. místě, Nový Jičín na 13., Opava na 14. atd.. Hodnoty byly měřeny od nejvyšší kladné hodnoty relativní velikosti vazby.

Mapa A1.7.3: Relativní změna obytné funkce obcí v Moravskoslezském kraji v období 2001-2011

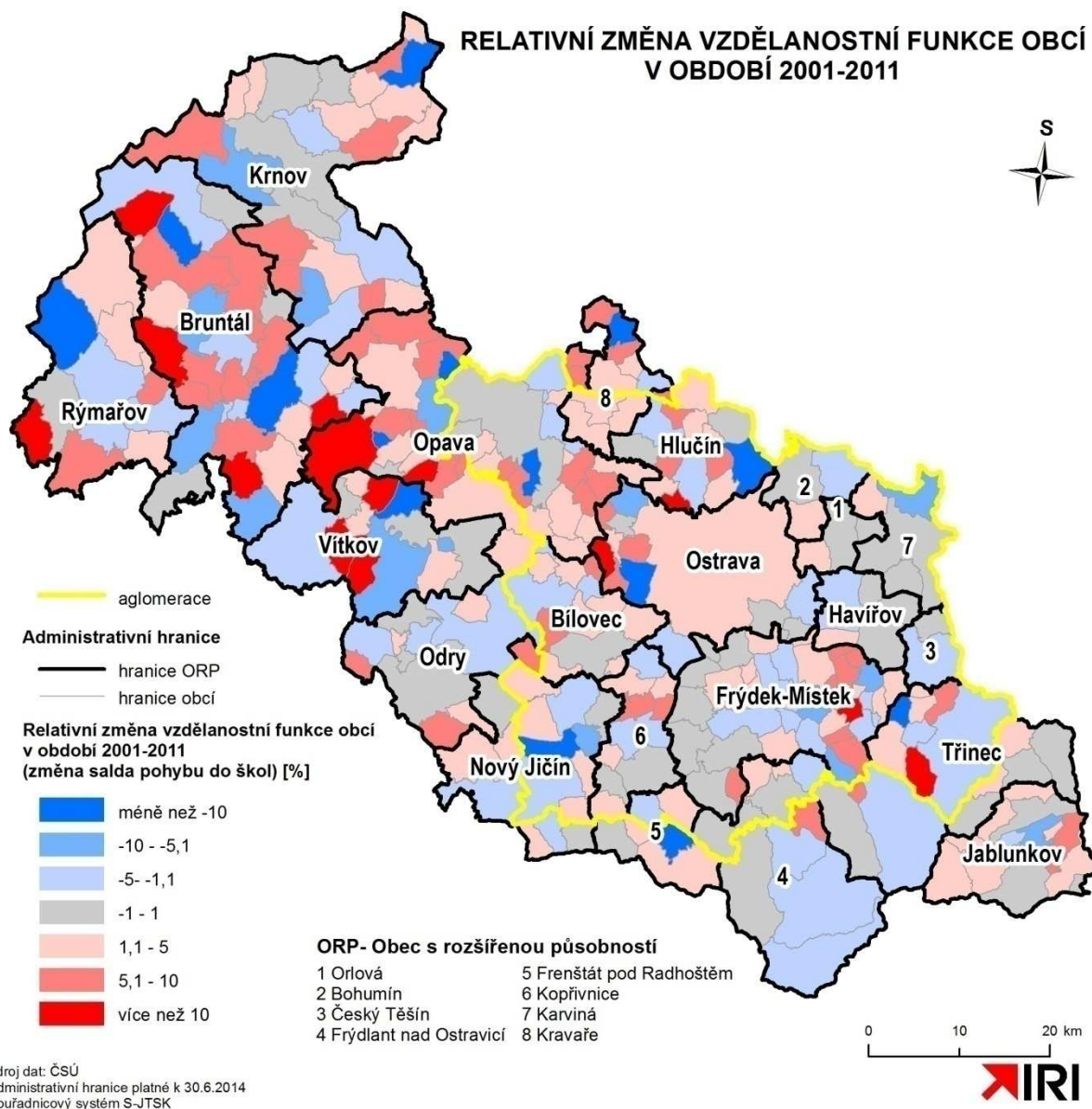
Zatímco u intenzivních záporných vazeb jsou změny intenzity poměrně malé, u kladných vazeb byly změny výrazně ovlivněny změnou pracovní funkce (jež poměřuje i změnu vazby) – viz Nižní Lhoty, Mošnov, Nošovice i dosud významné zdroje pracovních míst – obce Stonava a Staříč (důl Paskov), či Šenov u Nového Jičína (srostlé sídlo s Novým Jičínem).

Mapa A1.7.4: Relativní změna pracovní funkce obcí v Moravskoslezském kraji v období 2001-2011

Pozitivní skutečností je pokles mediánové hodnoty intenzity vazeb obcí mezi roky 2001 a 2011 (u pracovních vazeb z -18,1% na -13%), který je odrazem poklesu pohybu za práci, podobně i rozsah pohybu do škol by měl být ve sčítání v roce 2011 nižší než v roce 2001. Při hodnocení tohoto vývoje je nezbytné mít na paměti skutečnosti uváděné ČSÚ: „Analýzu dat o dojížděčce komplikuje fakt, že otázka na ekonomickou aktivitu a zejména na místo pracoviště nebyla ve velkém počtu případů zodpovězena vůbec, nebo nebylo možné cílovou obec dojížděčky identifikovat pro nepřesnou deklaraci respondenta. Svoji roli zde sehrála v některých sčítacích obvodech i nepříliš úspěšná práce sčítacích komisařů, kteří neposkytli obyvatelům potřebné vysvětlení obsahu otázek na dojížděčku. Podíl nezjištěných údajů značně převyšoval obdobné ukazatele ve výsledcích předchozího sčítání 2001, což v podstatě znemožňuje časové srovnání.“

RELATIVNÍ ZMĚNA VZDĚLANOSTNÍ FUNKCE OBCÍ V OBDOBÍ 2001-2011

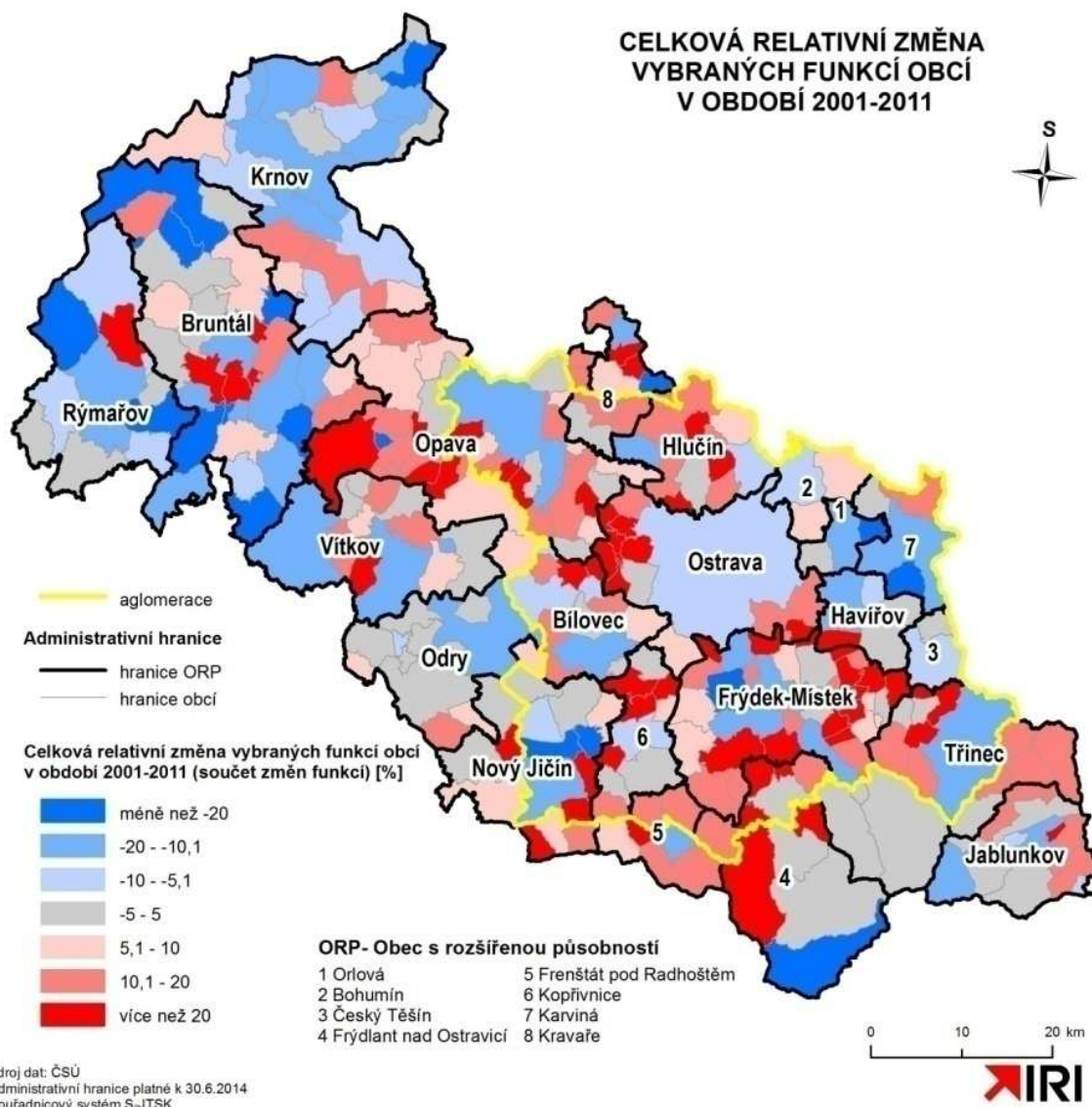

Mapa A1.7.5: Relativní změna vzdělanostní funkce obcí v Moravskoslezském kraji v období 2001-2011

Tabulka A1.7.5: Obce s nejvyšší kladnou intenzitou vazeb (pracovní a vzdělanostní) v Moravskoslezském kraji

Rok- Název obce	A – aglomerace UJ-užší jádro SJ-širší jádro	Změna funkce obce			Vazby obce		
		Obytné	Pracovní	Vzdělanostní	Celkem změna funkce	Změna intenzity vazeb	Intenzita vazeb -stav
		% změna počtu obyvatel	% změna salda pohybu za prací	% změna salda pohybu do škol	Součet změn funkcí	Součet změn pohybu za prací a do škol	Součet pracovní a vzdělanostní funkce
		2001- 2011	2001-2011	2001-2011	2001-2011	2001-2011	2011
Paskov	UJ	2,4%	-21,7%	0,0%	-19,3%	-21,7%	4,4%
Otice	A	2,3%	-0,7%	4,0%	5,5%	3,2%	4,8%
Suchdol nad Odrou		0,6%	1,7%	-0,8%	1,4%	0,8%	5,2%
Bruntál		-5,7%	-1,3%	-5,0%	-12,0%	-6,3%	8,5%
Hnojník	SJ	2,3%	3,3%	-10,1%	-4,5%	-6,8%	9,3%
Třinec	SJ	-6,9%	-4,2%	-1,5%	-12,6%	-5,7%	10,7%
Opava	A	-4,9%	-7,2%	0,3%	-11,8%	-6,9%	11,6%
Mladecko		-9,1%	-12,5%	-93,1%	-114,7%	-105,6%	12,1%
Nový Jičín	A	-8,4%	-6,2%	-2,4%	-17,0%	-8,6%	12,7%
Ostrava	UJ	-6,5%	-0,9%	1,2%	-6,2%	0,3%	13,2%
Sviadnov	UJ	20,1%	-39,2%	1,3%	-17,8%	-37,9%	13,5%
Frenštát pod Radhoštěm		-3,9%	-3,7%	-10,2%	-17,8%	-13,9%	15,2%
Karlova Studánka		-6,5%	-26,2%	2,8%	-29,9%	-23,4%	20,9%
Nová Pláň		100,0%	-319,2%	-3,8%	-223,1%	-323,1%	30,8%
Šenov u Nového Jičína	A	3,3%	-25,5%	-12,5%	-34,7%	-38,0%	33,8%
Staříč	SJ	4,8%	-57,1%	4,4%	-47,9%	-52,7%	44,6%
Stonava	UJ	-4,5%	-176,5%	-0,4%	-181,5%	-177,0%	101,9%
Nošovice	SJ	-1,2%	136,8%	2,9%	138,5%	139,7%	175,3%
Mošnov	SJ	1,6%	139,0%	4,8%	145,4%	143,8%	175,9%
Nižní Lhoty	SJ	2,4%	303,2%	9,1%	314,7%	312,3%	274,9%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Mapa A1.7.6: Celková relativní změna funkcí obcí v Moravskoslezském kraji v období 2001-2011

Vymezení Ostravské aglomerace lze rovněž porovnat s vymezením regionu hybnosti. Ve východní části aglomerace se vymezení prakticky kryje, rozdíly jsou dány především tím, že vymezení aglomerace respektuje správní hranice obcí, zatímco vymezení regionu hybnosti zahrnuje pouze zastavěné území obcí. Jiná je situace v západní části. Region hybnosti zde zahrnuje i města Odry a Fulnek s okolím, hranicí regionu je zde silnice I/57. Region hybnosti je zde větší především vzhledem k vlivu dálnice D1, který se však zatím neprosadil do socioekonomických charakteristik obcí, na základě kterých byla aglomerace mimo jiné původně vymezena.

Širší vymezení regionu hybnosti oproti vymezení aglomerace indikuje nový potenciál územního rozvoje, který je dán zlepšením hybnosti obyvatel na základě výstavby dálnice D1.

Mapa A1.7.7: Vymezení Ostravské aglomerace a regionu hybnosti

1.7.6 Dílčí hodnocení v souvztáznosti k prostorovému plánování

Ostravská aglomerace **vznikla** na základě industriálních procesů souvisejících s těžbou černého uhlí a těžkým průmyslem. Rovněž klíčovým podnětem pro její rozvoj bylo v minulosti napojení na železniční síť (Ferdinandova dráha) a v současné době dobudování dálnice D1. Aglomerace leží v severojižním dopravním koridoru evropského významu daného reliéfem území. Specifičností Ostravské aglomerace je polycentrická struktura, která se projevuje v existenci relativně velkých sídel v celé aglomeraci. Dominantní pól jádra aglomerace Ostrava je umístěn excentricky, **ale z hlediska budoucího rozvoje poměrně výhodně**, v západní části. Aglomeraci se protínají dvě rozvojové osy – hlavní osa je severojižní, která pokračuje směrem do polských Katovic, a vedlejší rozvojová osa Opava – Ostrava – Třinec, jejíž význam roste. Vytváří to tzv. slezský kříž, který se projevuje v dopravní infrastruktuře. Jádro aglomerace se vyznačuje celoplošnou urbanizací. V ostatním území je zachována bodová struktura osídlení, **specifikem východní části je rozptýlené slezské osídlení**. Jádro území aglomerace bylo zasaženo důlní činností, nicméně v současné době na většině území tyto

vlivy doznívají. Ekonomický charakter aglomerace je pořád založen na průmyslu, ale mění se jeho orientace na lehčí průmysl. Výrazně se rozvíjí sektor služeb, především v IT oblasti.

Na jihu Ostravské aglomerace výrazně posilují nejen Frýdek-Místek (s rozvojovým impulsem Nošovice), ale i poměrně neočekávaně Třinec a částečně i Kopřivnice. Podbeskydská suburbanizace tak dostává další významný rozvojový impuls. Další posílení sídelní struktury vykazují území na jihozápad od Ostravy podél dokončené dálnice D1a zlepšeného dopravního spojení na Opavu.

Doporučení pro územní plánování: v rámci užšího jádra aglomerace vymezit plochy nadmístního významu pro **podnikání, využití rekreačního potenciálu území a pro omezení nadměrné suburbanizace, zejména v rozptýlené slezské zástavbě.** Vedle systému ÚSES rozvíjet rekreační zeleň v síťovém uspořádání včetně jejího propojení do okolní krajiny, tzn., že plochy by měly být vzájemně provázány a neměly by se tvořit zelené prstence nevhodné pro polycentrickou strukturu sídel, ale systém zelených koridorů, které by bylo možné využívat k volnočasovým aktivitám a umožňovaly by zlepšení životního prostředí (snížení prašnosti atd.).

1.8 Identifikace periferních oblastí prostřednictvím socioekonomických procesů

Periferie (z řeckého perifereia = oběh, okruh, později zobecněn na „něco na okraji“) označuje území polohově nebo významově odlehle, okrajové či nedostatečně integrované. V původních konceptech bylo podle prostorové úrovně periferní území identifikováno s hranicemi státu nebo v urbanismu či sociologie města s okrajem měst. Toto území bylo bráno jako přechodné mezi městským a venkovským prostorem. V současné době se věnuje větší pozornost i vnitřním periferiím v rámci státu (např. Musil a Müller, 2008). Jedná se o rozdělení ekonomického a sociálního prostoru na jádro a periferii. K definování periferie může být využito mnoho kritérií. V zásadě však rozlišujeme dva typy perifernosti; jsou jimi:

- polohová perifernost – Jako polohově periferní území se označují taková území, která mají nevýhodné postavení v integrální prostorové organizaci. Může se jednat o nedostatečnou dopravní dostupnost, fyzickogeografické bariéry atp. Často jsou polohově periferní regiony v příhraničních oblastech a regiony při vnitřních hranicích administrativních celků – tzv. vnitřní periferie.
- významová perifernost – Jako významově periferní území se označují taková území, která nedostatečně participují na politických, ekonomických a společenských procesech. Záleží rovněž na tom, zdali je území příjemcem nebo šířitelem impulsů rozvoje. (více Koutský, 2005 a Musil, 1988)

Kapitola 1.8 se věnuje identifikaci periferních oblastí, u kterých došlo nebo bude docházet ke snižování počtu obyvatelstva, a to jak z důvodu migračních ztrát, tak z důvodu stárnutí a vymírání obyvatelstva. Z tohoto důvodu zde není věnována pozornost ORP Karviná, která sice patří k oblastem s nejvyššími migračními ztrátami, nicméně se jedná o silně urbanizovaný prostor, dobře dopravně dostupný, který v současné době nemůže být považován za periferii.

1.8.1 Periferní oblasti z důvodu migračních ztrát

SO ORP v níže uvedené tabulce jsou vnitřními a vnějšími periferiemi kraje postižené odlivem obyvatelstva z důvodu nedostatku pracovních příležitostí, což reflektují vyšší hodnoty hrubého migračního salda. Je patrné, že nejvíce obyvatel ztrácí dlouhodobě Rýmařov a Bruntál.

Tabulka 1.13: Vývoj migračního salda a hrubé míry migračního salda (aktualizace 2014)

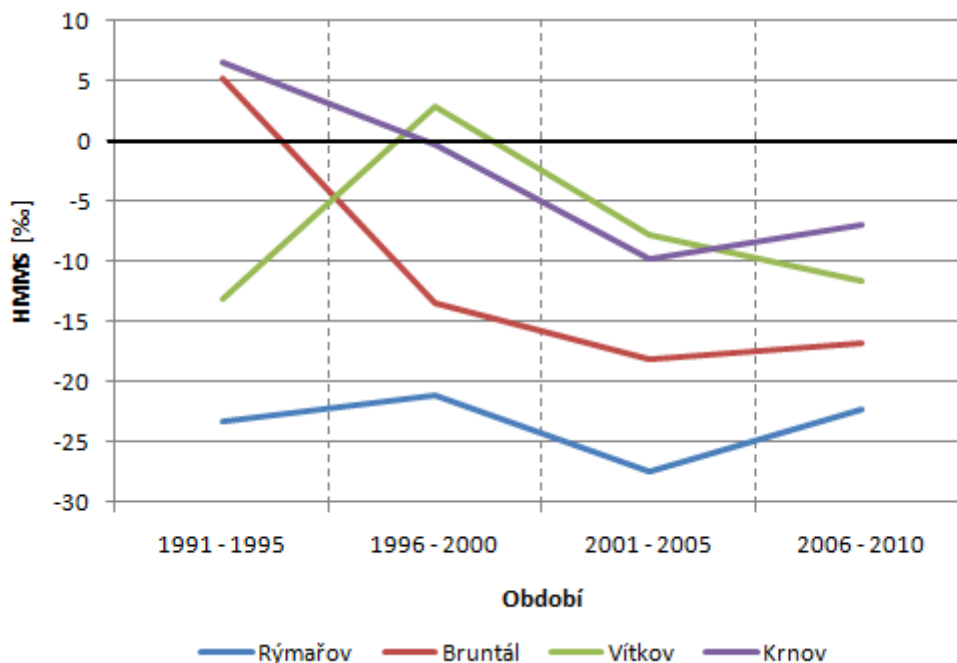
ORP	Krátkodobý vývoj Období 2006 - 2013		Dlouhodobý vývoj Období 1991 - 2013	
	Migrační saldo (počet)	Hrubá míra migračního salda (‰)	Migrační saldo (počet)	Hrubá míra migračního salda (‰)
Bruntál	-1130	-29,4	-2177	-55,7
Krnov	-662	-15,7	-815	-19,2
Odry	-323	-18,6	-616	-34,6
Rýmařov	-578	-35,0	-1831	-106,9
Vítkov	-295	-21,2	-552	-38,9

Zdroj: ČSÚ, Běžná evidence obyvatelstva

Oblastmi s migračními ztrátami jsou venkovské oblasti a především tedy v jihozápadní části kraje, ORP Rýmařov (-578), Bruntál (-1130) a následně i Vítkov (-295) a Krnov (-662). Nicméně se jedná

o oblasti s nižším počtem obyvatelstva, proto i celkové hodnoty jsou nižší. **V porovnání s obdobím 2006-2010 se tak trend nárůstu záporného migračního salda v periferních oblastech a dotčených SO ORP neměnil a tyto oblasti nadále trpěly značným úbytkem obyvatelstva.**

Graf 1.13: Vývoj hrubé míry migračního salda v rámci periferních oblastí kraje v letech 1991 – 2010

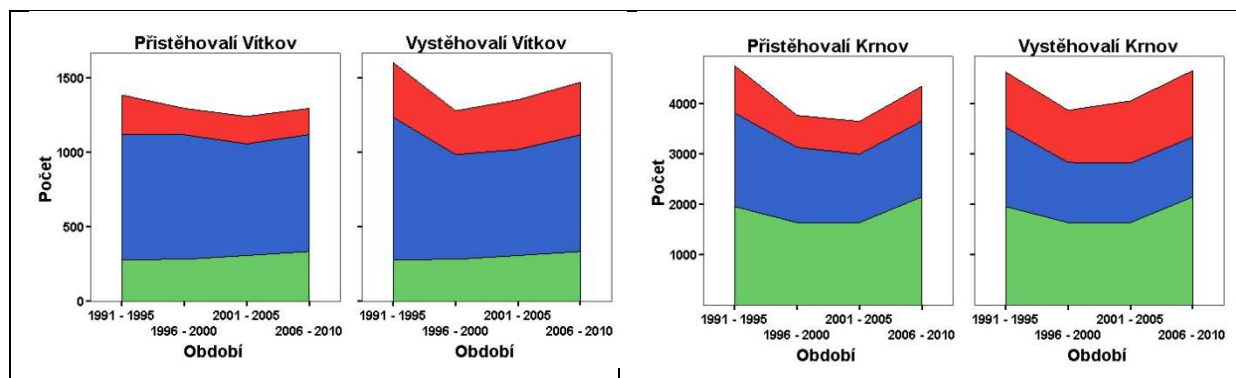

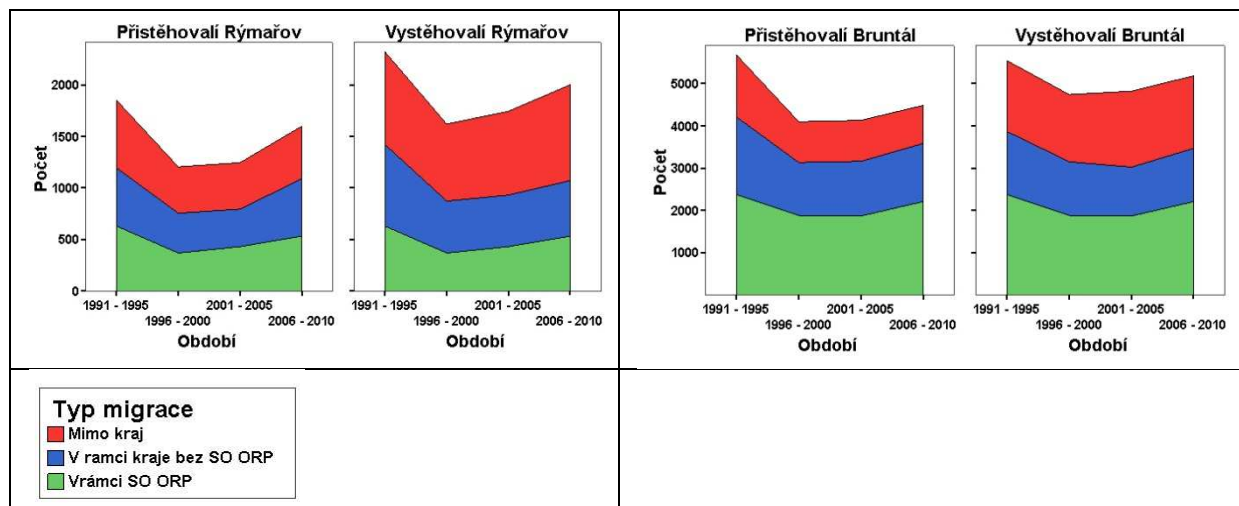
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Nejhůře z výše uvedených oblastí je na tom SO ORP Rýmařov, jež trpí dlouhodobými ztrátami obyvatelstva kolem 25 % za 5 let. Rovněž SO ORP Bruntál z kladných hodnot migračního salda v roce 1991 – 1995 se pohybuje v současné době pod hranicí 15 %.

U výše uvedených ORP převládají následující typy migrace. Migrační ztráty SO ORP Rýmařov jsou způsobeny především odchodem obyvatel mimo kraj z téměř 50%. Podobná situace je také v SO ORP Bruntál a SO ORP Krnov, avšak zde je daleko větší podíl migrace v rámci SO ORP z důvodu existence většího počtu obcí v rámci SO ORP. Oproti tomu u SO ORP Vítkov výrazně převládá migrace v rámci kraje. Pozitivní trend růstu přistěhovalých je možno identifikovat u SO ORP Krnov, ale i SO ORP Rýmařov.

Graf 1.14: Vývoj migračních proudů v SO ORP v periferních oblastech

Zdroj: ČSÚ, Běžná evidence obyvatelstva

Následující tabulka znázorňuje dlouhodobý vývoj migračních ztrát pověřených obecních úřadů v rámci SO ORP Bruntál a Krnov. Po téměř celé sledované období je patrná výrazná kolísavá tendence HMMS u POÚ Krnov a Bruntál. Oproti tomu POÚ Osoblaha, Město Albrechtice a Horní Benešov se v celém vykazovaném období pohybují v záporných hodnotách. Tyto trendy budou i nadále pokračovat, jelikož v této oblasti je nedostatek pracovních příležitostí, přitom se jedná o velice řídké osídlenou oblast a znamená to, že porostou i náklady na údržbu dopravní infrastruktury a na udržení základní obslužnosti území.

Tabulka 1.14: Migrační saldo a HMMS v desetiletých intervalech dle POÚ v MSK

Data	Období	Název pověřeného obecního úřadu					
		Bruntál	Horní Benešov	Krnov	Město Albrechtice	Osoblaha	Vrbno pod Pradědem
Migrační saldo	1971-1980	188	-505	-413	-1220	-503	25
	1981-1990	-645	-235	-985	-866	-71	-218
	1991-2000	248	-328	419	-88	-61	-254
	2001-2010	-823	-72	-574	-119	-24	-470
Hrubá míra migračního salda	1971-1980	8,07	-131,81	-13,27	-126,02	-149,73	2,96
	1981-1990	-24,79	-61,69	-31,15	-98,69	-22,02	-24,83
	1991-2000	9,06	-90,46	13,24	-10,16	-20,09	-29,09
	2001-2010	-30,08	-20,31	-18,38	-14,14	-7,87	-57,13

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

1.8.2 Periferní oblasti z důvodu stárnutí a vymírání obyvatelstva

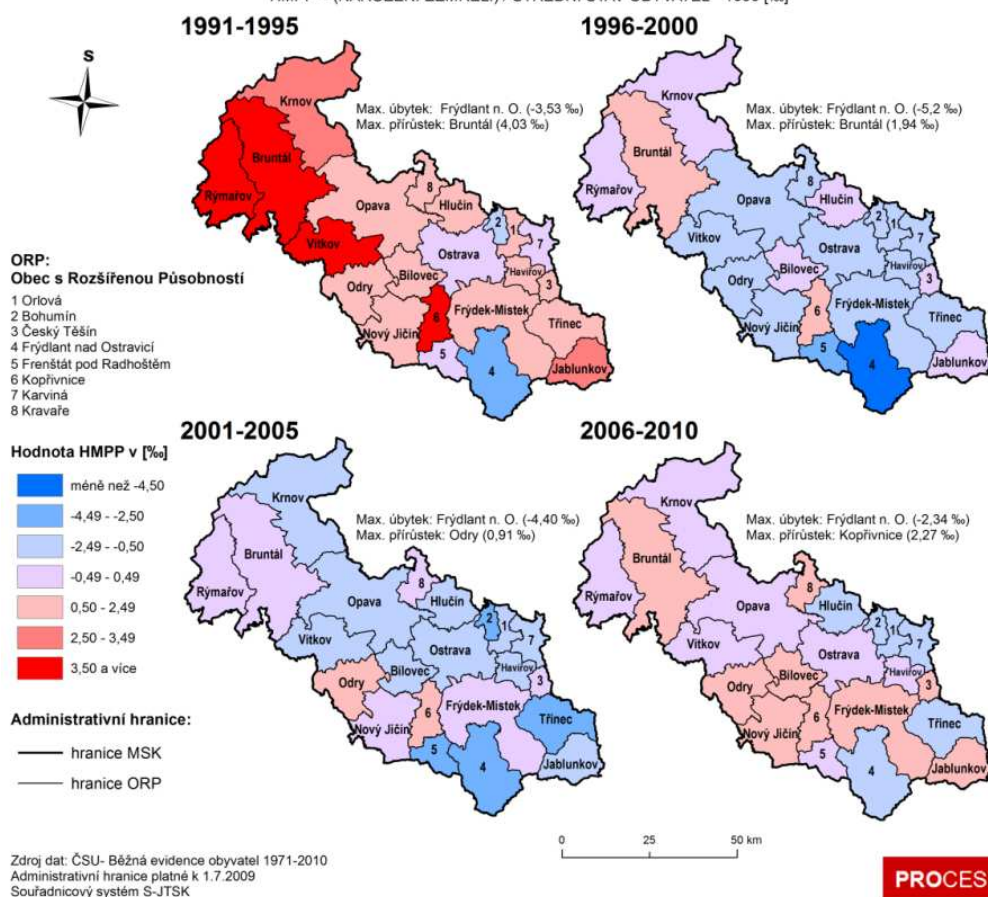
Moravskoslezský kraj dlouhodobě patří k nejlidnatějším krajům České republiky. Ke konci roku 2010 zde žilo více než 1 243 tisíc osob. I přes vysoký počet však lze pozorovat pozvolný úbytek obyvatel. Tento pokles stavu obyvatel kraje, který byl po letech 2007 a 2008 opět zaregistrován v roce 2009, v minulém roce pokračoval. Meziroční pokles stavu obyvatel se navíc poměrně dramaticky prohloubil. Stav obyvatel kraje v minulém roce poklesl díky mimořádně vysokému migračnímu saldu o 3 959 obyvatel, ale i díky přirozenému poklesu (o 194 méně narozených než zemřelých). Kraj tak má ve své historii vůbec nejmenší počet obyvatel. V pořadí podle celkového počtu obyvatel kraj zůstává třetí za Prahou a Středočeským krajem. (ČSÚ, 2010)

Na snižování počtu obyvatel Moravskoslezského kraje se tedy v posledních letech výrazně podílel migrační úbytek. Pro zmapování tohoto jevu se využívá indikátor migračního salda, které vyjadřuje rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých ve zkoumaném územním celku a patří k základním údajům pro bilanci obyvatelstva. Již od roku 2003 se postupně snižovalo saldo vystěhovalých a přistěhovalých osob do kraje. V roce 2009 se však situace, poznamenaná vrcholící hospodářskou krizí, výrazně změnila a migrační saldo vedlo v té době k historicky největšímu úbytku obyvatel stěhování - pokles meziročně o 2 875 osob. Rok 2010 však tento „historický“ pokles překonal, a to velmi výrazně. Kraj tak obrazně z roku na rok přišel o jedno městečko velikosti Klimkovic nebo Dolního Benešova.

Hrubá míra přirozeného přírůstku vyjadřuje rozdíl mezi narozenými a zemřelými a jejich podíl ke střednímu stavu na 1000 obyvatel. Rok 2007 byl prvním od roku 1995, kdy počet narozených převýšil počet zemřelých. Podobná situace se opakovala i v následujícím roce. Ale již rok 2009 ukončil tento pozitivní vývoj a rok 2010 to jen potvrdil. Počty narozených dětí se dostaly opět pod úroveň počtu zemřelých osob – rozdíl činil 194 osob. Vývoj hrubé míry přirozeného přírůstku (dále jen HMPP) v jednotlivých SO ORP Moravskoslezského kraje je znázorněn v mapě 1.38. Je patrný výrazný pokles této míry v období let 1991 až 2005. V letech 2006 až 2010 lze pozorovat naopak zvýšení HMPP. HMPP je v každém období nejnižší ve SO ORP Frýdlant nad Ostravicí a Frenštát pod Radhoštěm. Vyšší HMPP je patrná v severní části kraje, konkrétně pak na Bruntálsku, Rýmařovsku, ale také v ORP Kopřivnice a jejím okolí.

VÝVOJ HRUBÉ MÍRY PŘIROZENÉHO PŘÍRŮSTKU V SO ORP MSK V LETECH 1991-2010

HMPP = (NAROZENÍ-ZEMŘELÍ) / STŘEDNÍ STAV OBYVATEL * 1000 [‰]

Mapa 1.22: Vývoj hrubé míry přirozeného přírůstku v SO ORP MSK

Mezi lety 1993 až 2006 se snížil počet obyvatel v kraji o více jak 34 200 osob, což v relativním vyjádření znamená 2,7 %. Jednalo se tehdy o největší úbytek obyvatel ze všech krajů ČR ve sledovaném období. Příčinou tohoto poklesu, který přetrvává až dodnes, je hlavně klesající míra porodnosti a zvýšená emigrace obyvatel kraje do jiných částí České republiky, zejména díky vysoké míře nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji.

Hustota zalidnění je v kraji vysoká v níže položených částech. Naproti tomu existují velmi řídké zalidněné oblasti s hustotou pod 10 obyvatel na km² (Vítkovsko, Rýmařovsko, Osoblažsko) s tendencí k vyliďňování a nárůstu nezaměstnanosti.

Demografické změny ovlivňuje především stárnutí populace. Rovněž agregátní přirozený přírůstek za posledních 10 let je ve všech krajích záporný. I přes mírně pozitivní změny v posledních třech letech budou tyto negativní tendence pokračovat. Hlavním faktorem, který ovlivňuje počet lidí v regionech, se stává migrace. Moravskoslezský kraj z demografického hlediska disponuje obrovským potenciálem technicky vzdělaných lidí, určitým problémem však je nevyvážená věková struktura obyvatel, kdy v řadě měst dochází k výraznému stárnutí obyvatel. Velký problém představuje skutečnost, že z regionu odchází vysoký počet kvalifikovaných lidí. V posledních letech došlo ke snížení a následné stabilizaci tohoto trendu.

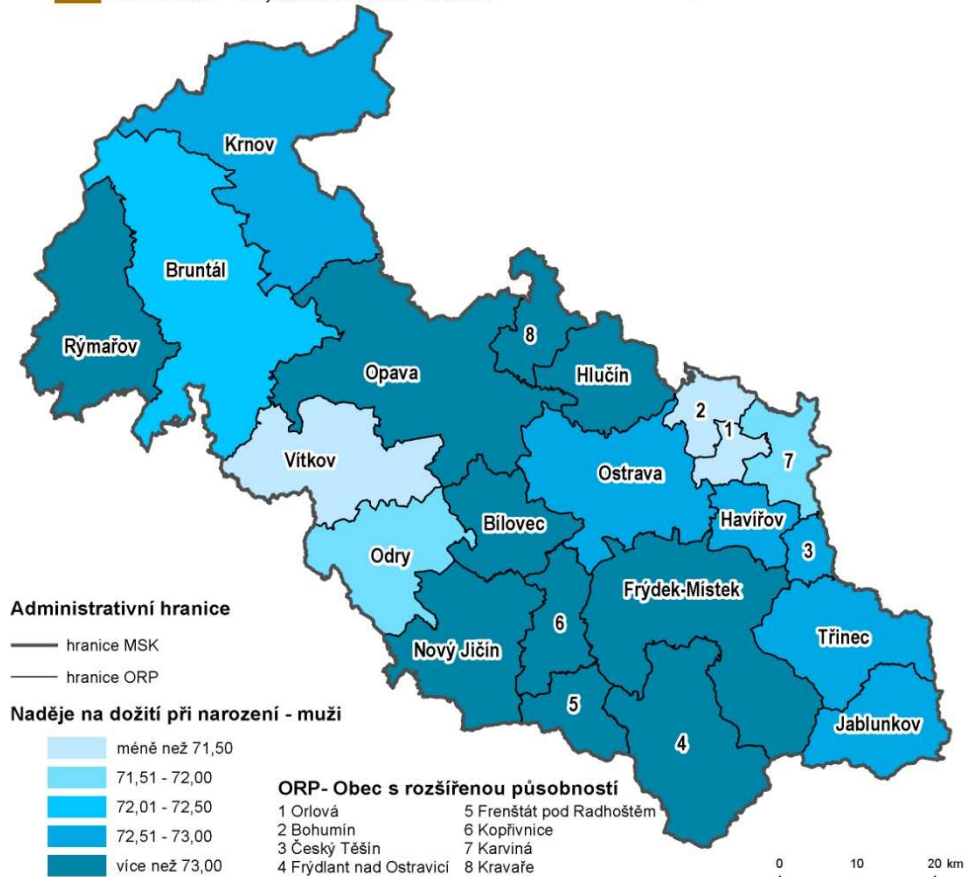
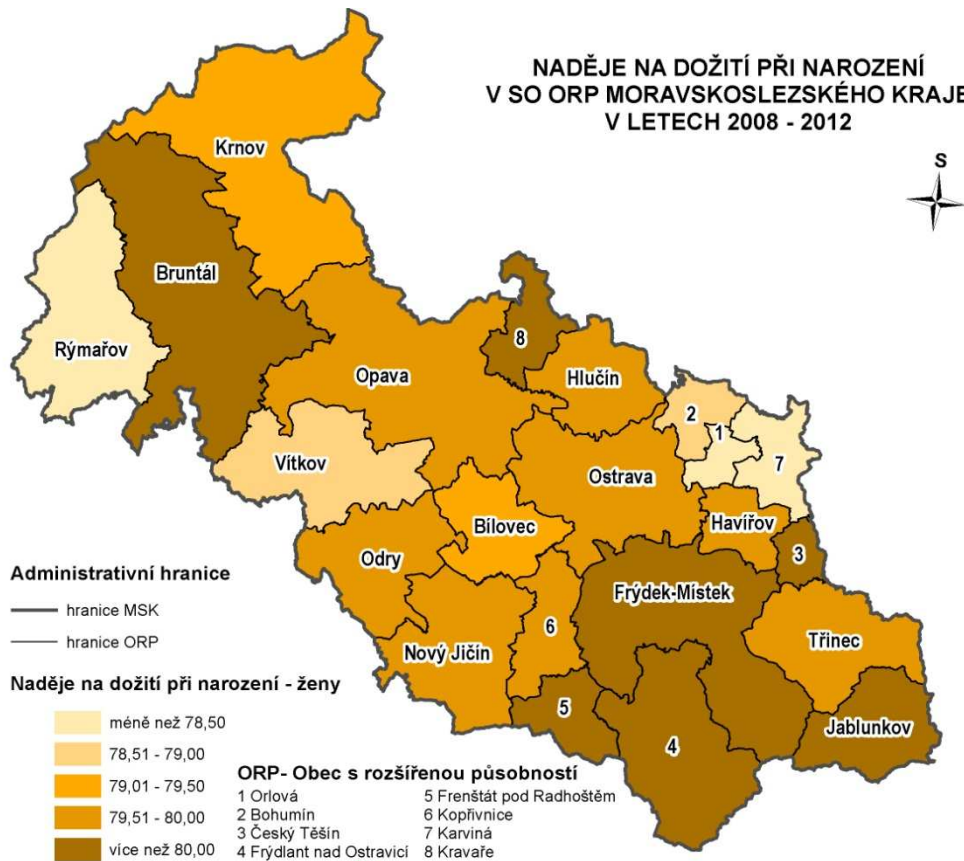
Z hlediska dalšího rozvoje lze v kraji očekávat další prostorovou diferenciaci projevující se na jedné straně rozvojem města Ostravy a jeho zázemí a na druhé straně existencí území se špatnou dopravní dostupností a nedostatkem pracovních míst (jedná se především o oblast Bruntálska, Osoblažska, Budišovska, Vítkovska a také Rýmařovska).

Rozvojové trendy Moravskoslezského kraje jsou přerušeny hospodářskou recesí. Prostorové dopady krize nejvíce postihují periferní oblasti, které mají jen minimální možnosti na vyrovnání se se způsobenými problémy. Při nárůstu nezaměstnanosti lze očekávat výrazně rozdílné dopady pro jednotlivé oblasti, a to jak na úrovni obcí, tak i na úrovni mikrolokalit v rámci větších měst. Dopady krize prověří především nezávislost a zdraví regionální ekonomiky a na druhou stranu i sílu sociálních vazeb mezi lidmi.

Na následující mapě je uvedena *naděje na dožití při narození* (nebo též střední délka života – což vyjadřuje počet let, který v průměru prožije právě narozená osoba za předpokladu, že se po celou dobu jejího dalšího života nezmění řád vymírání zjištěný úmrtnostní tabulkou zkonstruovaný pro daný kalendářní rok nebo jiné období). Jednoduše řečeno tento údaj uvádí, kolika let má právě narozený člověk naději se dožít.

Z níže uvedené mapy je zřejmé, že vyšší naději na dožití mají ženy a nejvyšší (více než 80 let) ve východní části kraje – na Třinecku, Jablunkovsku, Frýdecko-Místecku, **Frýdlantsku, Frenštátsku, Českotěšínsku, Kravařsku a Bruntálsku**. Naopak nejnižší naději na dožití mají ženy na **Rýmařovsku, Orlovsku** a Karvinsku. U mužů je situace stejná např. na Frýdecko-Místecku, Kopřivnicku nebo v ORP Kravaře, dále vyššího věku (nad 73 let) se muži dožívají v ORP Bílovec. Nejnižšího věku pak mají muži naději na dožití na **Vítkovsku, Orlovsku a Bohumínsku**.

NADĚJE NA DOŽITÍ PŘI NAROZENÍ
V SO ORP MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE
V LETECH 2008 - 2012

Zdroj dat: ČSÚ
Administrativní hranice platné k 30.6.2014
Souřadnicový systém S-JTSK

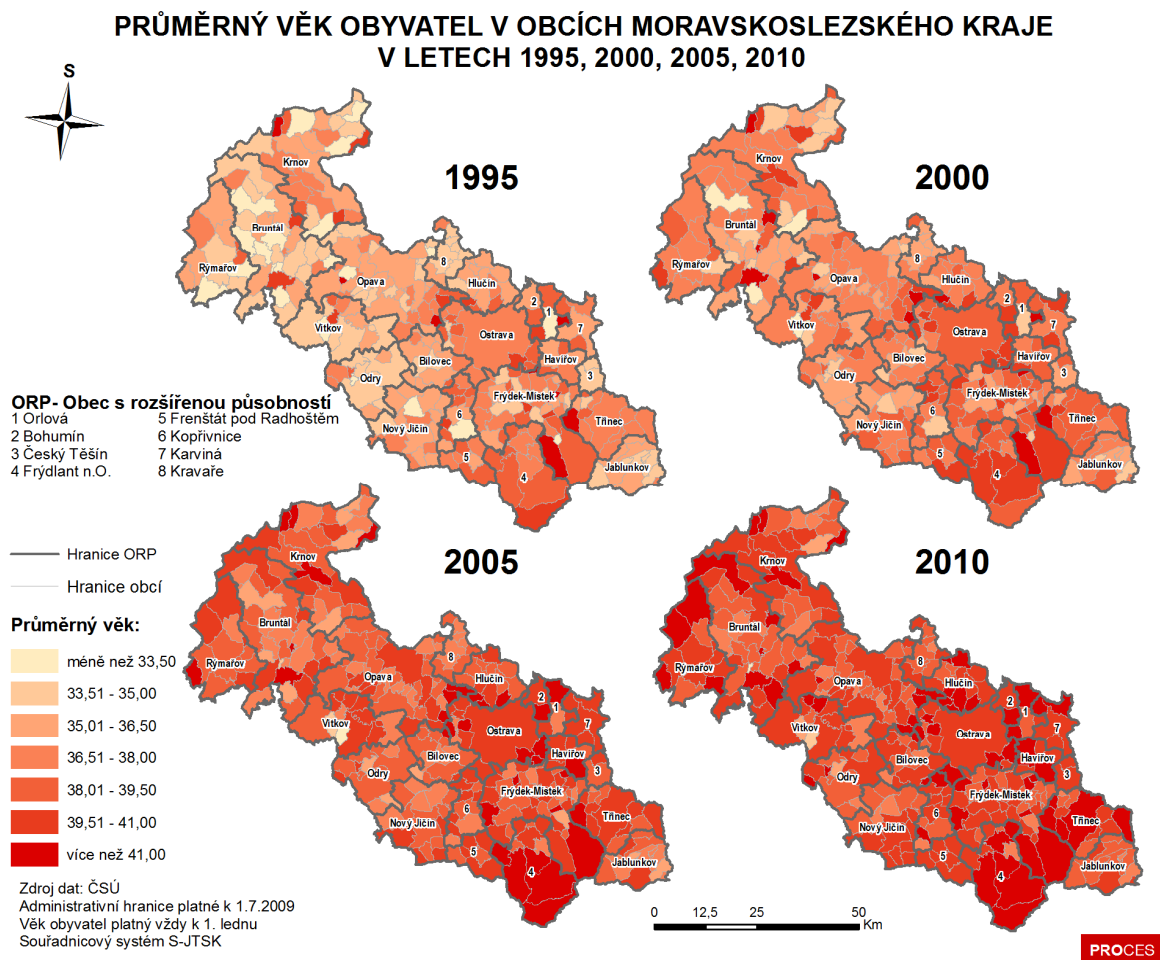
Naděje dožití při narození (střední délka života) = průměrná délka života osoby právě narozené za předpokladu setrvání úmrtnostních poměrů platných v roce, ve kterém se osoba narodila.

0 10 20 km

Mapa 1.23: Naděje na dožití v letech 2008-2012 podle ORP Moravskoslezského kraje (aktualizace 2014)

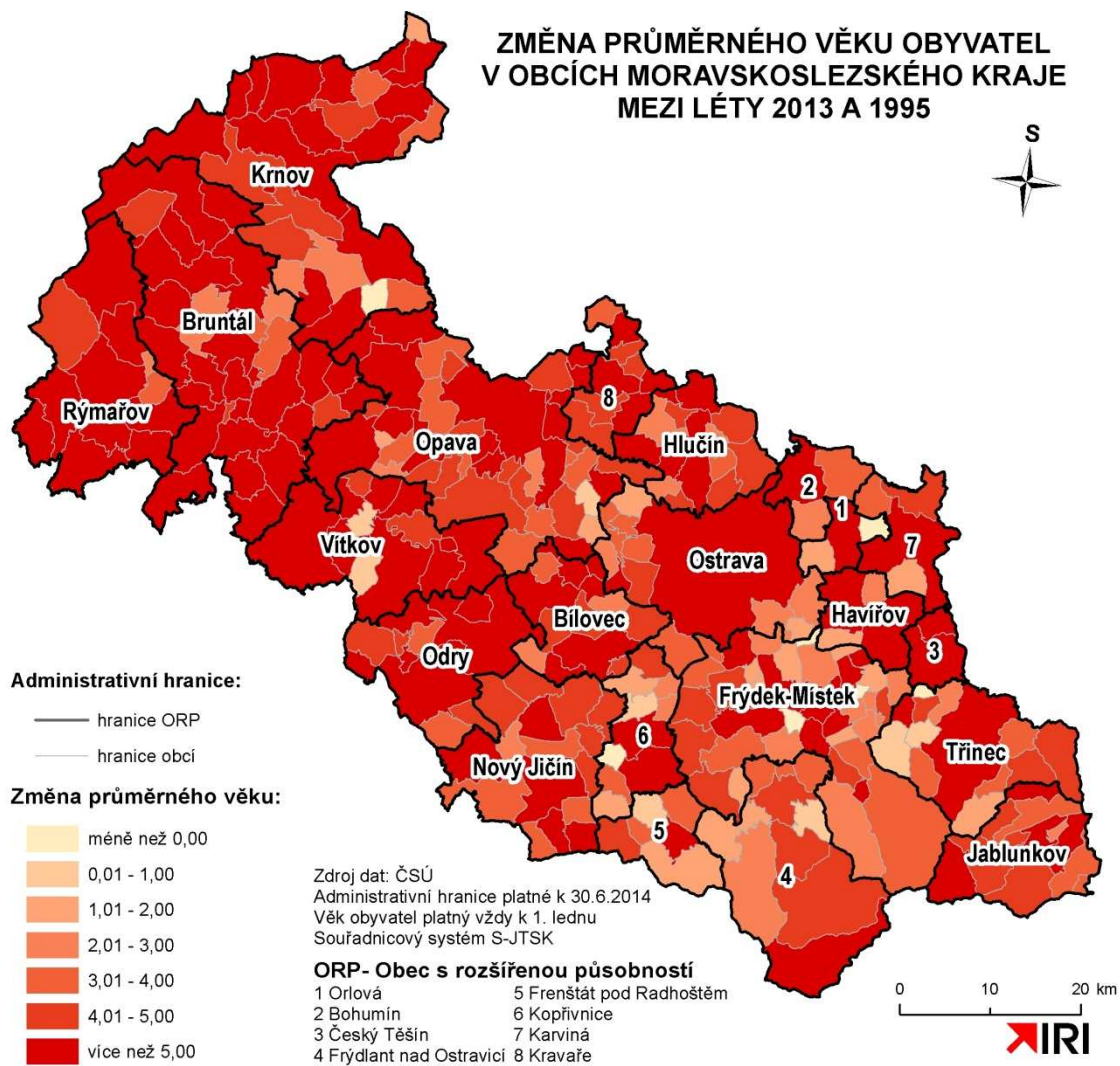
Pokud se zaměříme na mapu *průměrného věku*⁷ v letech 1995, 2000, 2005 a 2010, je vidět, že v Moravskoslezském kraji tento údaj roste prakticky v obcích všech ORP. Nejvyšší průměrný věk (nad 41 let) v roce 2010 je evidován u obcí na západě kraje – na Jesenicku (zejména v ORP Rýmařov, Bruntál a Krnov), na druhé straně na východě kraje (zejména sídla v podhůří Beskyd v ORP Frýdlant nad Ostravicí, Frýdek-Místek a Třinec) a také města v nejbližším okolí města Ostravy.

Mapa 1.24: Průměrný věk v obcích MSK v letech 1995, 2000, 2005 a 2010

Na samostatném mapovém výstupu je pak znázorněna změna v průměrném věku populace obcí Moravskoslezského kraje mezi léty 2013 a 1995. Průměrný věk vzrostl v téměř všech obcích kraje (obcí, kde průměrný věk klesl, je 9 7 z celkového počtu 300 obcí). Nejvíce „zestárly“ obce na Bruntálsku – např. Křišťanovice o **více než 10 let** (přesně **12,12**) nebo Tvrdkov **také o více než 10 let** (**11,03** roku). Z mapy je zřejmé, že právě západní část kraje je tímto jevem postižena nejvíce.

⁷ Výpočet průměrného věku: konstanta 0,5 se přičte k danému věku, touto hodnotou se vynásobí počet osob tohoto věku a následně se udělá aritmetický průměr (tzn., sečtou se výsledky pro jednotlivé věky a vydělí se to počtem všech obyvatel dané územní jednotky, pro kterou se to počítá).

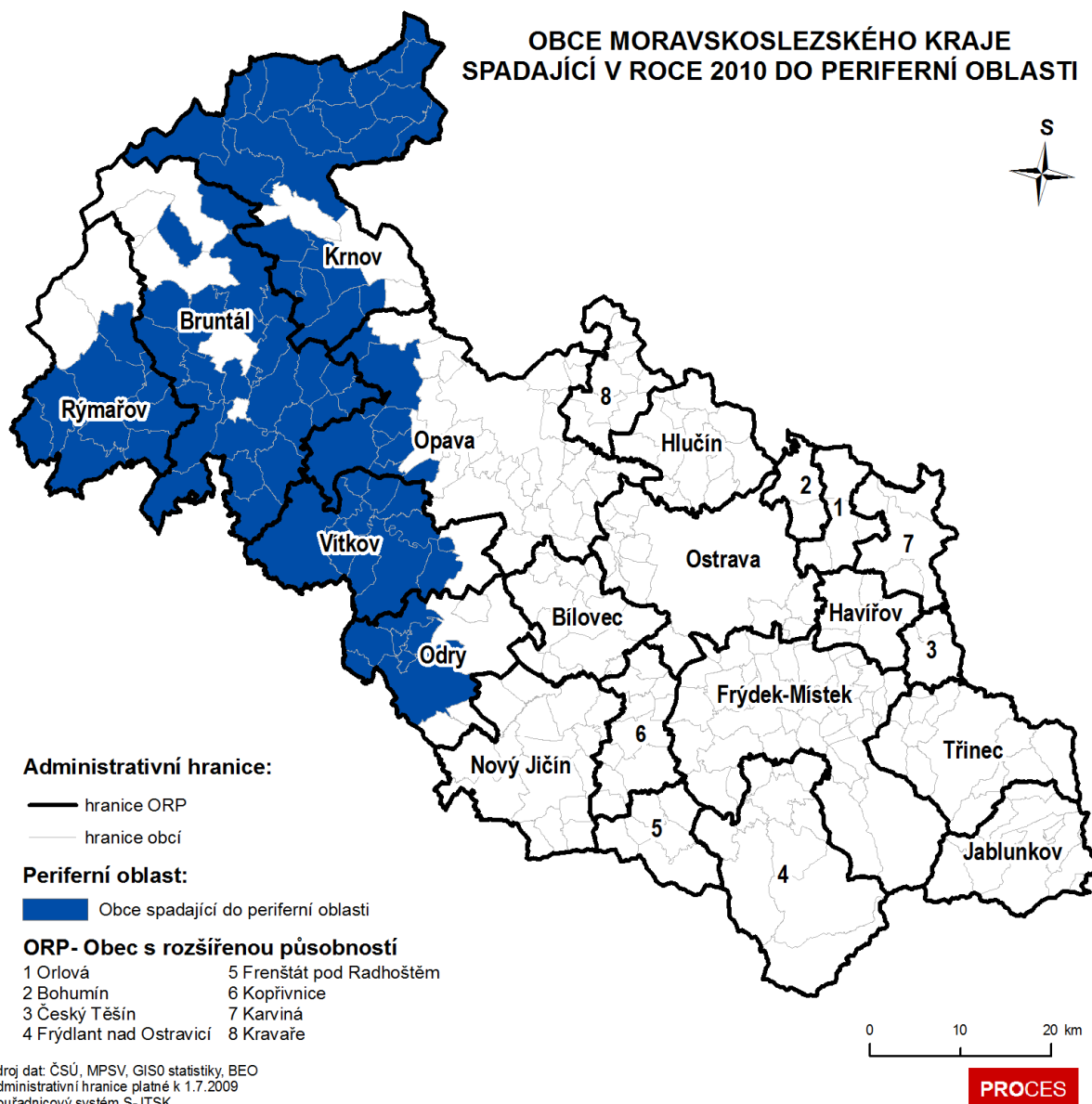
Mapa 1.25: Změna průměrného věku mezi léty 2013 a 1995 v obcích Moravskoslezského kraje (aktualizace 2014)

1.8.3 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování

Pro celkové zhodnocení a vymezení periferní oblasti, která se vylidňuje, byl vytvořen speciální index perifernosti na základě níže uvedených indikátorů: migrační saldo, přirozený přírůstek, míra nezaměstnanosti, průměrný věk, míra podnikatelské aktivity, daňová výťažnost, naděje na dožití muži/ženy, index stárí, příslušnost do aglomerace, hustota obyvatel a vzdálenost od Ostravy. Speciální index perifernosti⁸ byl vyhlazen hot spot analýzou.

⁸ Postup výpočtu indexu perifernosti byl následující: pro výše uvedené indikátory byly vypočteny základní statistické ukazatele (průměr a směrodatná odchylka) a následně vypočteno z-skóre, které bylo upraveno u některých indikátorů tak, aby platilo: čím vyšší hodnota z-skóre, tím vyšší "perifernost" dané obce, např. vysoká hodnota nezaměstnanosti => vysoké z-skóre pro nezaměstnanost u dané obce. Ze všech z-skóre pak byl vytvořen aritmetický průměr, přičemž všechny indikátory měly stejnou váhu, neboť všechny ovlivňují to, zda je obec počítána do periferní oblasti nebo ne. Výsledné z-skóre (výsledek aritmetického průměru za jednotlivá z-skóre) bylo následně podrobena hot spot analýze v GIS softwaru. Výsledkem jsou tedy ty oblasti, kde se shlukují obce s vysokým indexem perifernosti (dají se tedy počítat z pohledu výše zmíněných indikátorů za periferní oblast), a oblasti, kde se shlukují obce s nízkým indexem.

OBCE MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE
SPADAJÍCÍ V ROCE 2010 DO PERIFERNÍ OBLASTI

Mapa 1.26: Perifernost dle obcí MSK v roce 2010

Za periferní oblasti jsou považovány obce ležící v prostoru od hranic SO ORP Odry (obce Odry, Luboměř, Spálov, Heřmánky, Jakubčovice nad Odrou, Heřmanice u Oder) a SO ORP Vítkov (téměř celé území SO ORP konkrétně obce Budišov nad Budišovkou, Svatoňovice, Kružberk, Nové Lublice, Staré Těchanovice, Čermná ve Slezsku, Moravice, Melč, Vítkov, Radkov a Větrkovice) na severozápad – část SO ORP Opava (Sosnová, Velké Heraltice, Bratříkovice, Hlavnice, Jakartovice, Mladecko, Litultovice, Lhotka u Litultovic a Mikolajice) a podstatná část SO ORP Krnov (Slezské Pavlovice, Hlinka, Osoblaha, Dívčí Hrad, Bohušov, Rusín, Slezské Rudoltice, Liptáň, Vysoká, Jindřichov, Třemešná, Město Albrechtice, Janov, Petrovice, Heřmanovice, Holčovice, Krasov, Čaková, Brantice, Zátor, Lichnov a Býkov-Láryšov), Bruntál (Andělská Hora, Karlovice, Široká Niva, Staré Město, Rudná pod Pradědem, Václavov u Bruntálu, Moravskoslezský Kočov, Mezina, Dlouhá Stráň, Milotice nad Opavou, Oborná, Nové Heřminovy, Valšov, Lomnice, Dětrichov nad Bystřicí, Nová Pláň, Roudno, Razová, Horní Benešov, Leskovec nad Moravicí, Staré Heřminovy, Horní

Životice, Svobodné Heřmanice, Křišťanovice, Bílčice a Dvorce) a Rýmařov (obce Dolní Moravice, Rýmařov, Malá Štáhle, Velká Štáhle, Břidličná, Ryžoviště, Jiříkov, Horní Město a Tvrdkov).

Města Bruntál a Krnov si zatím udržují svoji pozici středisek s obslužnou funkcí v rámci této oblasti. Lze je označit za určité póly rozvoje lokálního významu. Z výše uvedených analýz rovněž vyplývá, že v těchto oblastech především v SO ORP **Orlová** a Vítkov je výrazně nižší naděje na dožití v rámci Moravskoslezského kraje.

Ve výše vymezených oblastech, které patří mezi ekonomicky velmi slabá území s nízkou koupěschopnou poptávkou⁹, je nutno využít rozvoje aktivity vycházející z endogenního potenciálu území. Na druhou stranu nedostatek pracovních příležitostí v území inicioval vysokou míru podnikatelské aktivity v této oblasti (především v SO ORP Bruntál). V těchto oblastech je nutné pro jejich další rozvoj iniciovat větší integrované projekty, které by využily potenciál daného území, rovněž podpořit rozvoj agroturistiky (environmentální výchova základních škol a naučné pobyty pro děti v rámci celé republiky - vzdělávací centra), případně zhodnotit jejich využití v oblasti občanské infrastruktury a sociálních služeb. V této oblasti je nutné podpořit projekty spolupráce soukromého a veřejného sektoru (projekty PPP), které by byly zaměřené na oblast sociální ekonomiky pro stabilizaci zaměstnanosti v území, např. nastavení sítě sociálních podniků¹⁰.

Z hlediska budoucího období pro oblast Jeseníků doporučujeme ihned po schválení Vládou ČR tvorbu a realizaci Krajinového integrovaného plánu rozvoje, jehož cílem je snižování regionálních nerovností v rámci kohezní politiky EU se zaměřením na specifické oblasti velkoplošných chráněných území ČR, který je pilotně testován v Regionu NP Šumava v souvislosti s Usnesením Vlády ČR č. 1569/2009 k Ideovému záměru k postupu realizace Krajinových integrovaných plánů rozvoje a s Usnesením Vlády ČR č. 818/2010 ke Zprávě o Metodickém pokynu k přípravě a realizaci Krajinových integrovaných plánů rozvoje.

⁹ Okres Bruntál patřil v roce 2001 (dle výkazu Práce 3-01 z ČSÚ) a stále zřejmě patří k okresům s nejnižšími mzdami v rámci republiky.

¹⁰OP LZZ 3.1 Podpora sociální integrace a sociálních služeb, Prioritní osy 3 Sociální integrace a rovné příležitosti. Cílem podpory je sociální začleňování sociálně vyloučených osob a osob ohrožených sociálním vyloučením, včetně odstraňování bariér v jejich přístupu k zaměstnání.

2 Vliv socioekonomických a přírodních podmínek

Moravskoslezský kraj patří mezi nejdůležitější průmyslové regiony střední Evropy. Zaměření jeho hospodářské činnosti a jeho odvětvová struktura však dnes přináší problémy související s restrukturalizací tohoto regionu, s řešením sociálních problémů zejména spojených s vyšší nezaměstnaností.

Od počátku devadesátých let dochází k podstatnému zlepšení stavu životního prostředí vlivem poklesu průmyslové výroby, používáním šetrnějších technologií a také investicemi do ekologických opatření. I přesto patří kraj nadále mezi nejzatíženější oblasti v České republice. Za nejzávažnější je považována kontaminace půdy a podzemních vod v důsledku průmyslové činnosti, důlní poklesy a znečištění povrchových vod a ovzduší. V současné době je nárůstem znečištění ovzduší postiženo zejména jádro aglomerace.

Přírodní charakter a odlišný ekonomický vývoj se podílejí na rozdílech v kvalitě životního prostředí jednotlivých oblastí kraje. Nejzávažnější dopady na životní prostředí jsou koncentrovány ve střední a severovýchodní části kraje (Ostravsko, Karvinsko a Třinecko). Na druhé straně jsou součástí Moravskoslezského kraje místa s významnými a cennými přírodními zvláštnostmi. Zejména se jedná o tři chráněné krajinné oblasti Beskydy, Jeseníky a Poodří a také o množství maloplošných chráněných území. Dobrou úroveň životního prostředí vykazuje rovněž Osoblažsko, kromě jeho východních částí (Rusín, Osoblaha).

2.1 Přírodní podmíněnost rozvoje sídel

Od prvopočátku výstavby sídel a rozvoje osídlení tvořily přírodní podmínky jeden z nejvýznamnějších faktorů ovlivňujících lokalizaci sídel a jejich rozvoj i každodenní život obyvatel. Přírodní podmínky zasahovaly do výstavby a provozu všech sídel bez výjimky. Ne všechny kategorie přírodních podmínek zasahovaly stejnou měrou do způsobu a charakteru výstavby sídel a v některých případech sídel se uplatňovaly pouze některé z celé škály přírodních podmínek.

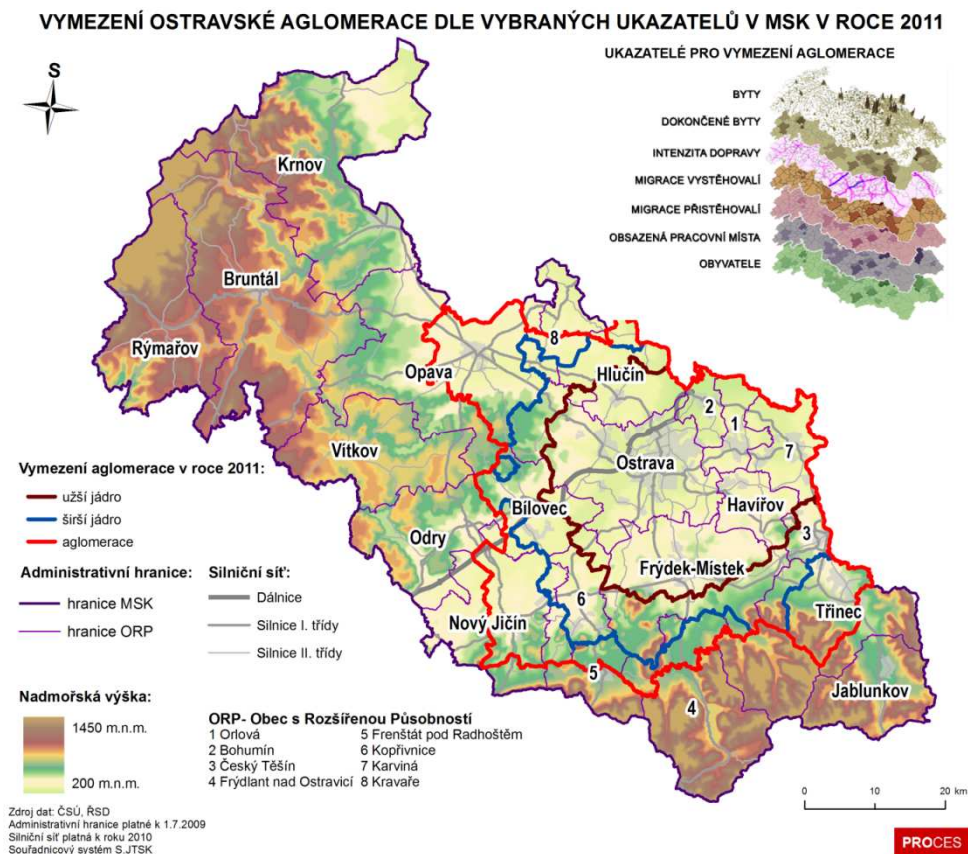
S postupující celkovou civilizační úrovní společnosti, lze do určité míry překonat při výstavbě sídel překážky spojené s přírodními podmínkami. Otázkou je však výše finančních nákladů spojených s těmito překážkami. Jedná se tedy o ekonomickou přijatelnost vynaložených nákladů ve vztahu k funkci sídla v dané lokalitě. Cílem této kapitoly není nahradit environmentální pilíř v rámci rozboru udržitelného rozvoje území kraje, ale obecně identifikovat základní bariéry v rozvoji sídel.

2.1.1 Terénní reliéf a výšková úprava území

V zásadě se jedná o porovnání výhod a nevýhod rovinného a nerovného terénu. *Rovina* umožňuje snadnější rozšiřování města a zejména snadnější rozvoj hromadné dopravy, což lze často považovat za výhody zásadní. Naopak rovina přináší rozvojové problémy v oblasti klimatu, inundací, spodní vody, špatných možností odkanalizování a omezených rekreačních možností, což představuje v současnosti aktuální problém. *Nerovný terén* vytváří překážku pouze pro rozšiřování města a zajištění jeho hromadné dopravy. Ostatní jmenované rozvojové problémy roviny však v nerovném terénu nevytvářejí závažnější zábrany. Naopak lze vhodně využívat orientace svahů, jeho příspěvku k výtvarnému řešení a k faktu, že složitá konfigurace terénu tvoří města zajímavá. Zásadnější *výšková*

úprava terénu však vyžaduje úpravu svahů, výškovou úpravu komunikační sítě, výškovou úpravu obytného území a nezbytnou hospodárnost zemních prací, což vytváří tlak na vynakládání finančních prostředků.

V Moravskoslezském kraji lze za rozvojové problémy považovat oblast klimatu (nadměrný výskyt mlh v rovinných územích podél řek), inundace (záplavová území v řadě měst kraje), spodní voda (Bohumín - hladina spodní vody cca 50 cm pod terénem a nízká únosnost – potřeba od 4. podlaží zakládat na pilotech), odkanalizování (Bohumín – nutnost přečerpávat splaškové vody před vstupem do městské kanalizační čistírny).

Mapa 2.1: Vymezení Ostravské aglomerace v rámci MSK

Z hlediska terénního reliéfu se užší jádro aglomerace v rámci Moravskoslezského kraje přirozeně vytvořilo v oblastech s nižší nadmořskou výškou (200 – 300 m. n. m.), tedy kolem města Ostravy. Pokud se podíváme na širší vymezení aglomerace, tak pouze malá část tohoto území je v oblastech s nadmořskou výškou vyšší (na Třinecku). Oblast s nižší nadmořskou výškou představuje především prostor Moravské brány a Ostravské pánve, kterou tvoří sníženina mezi Karpatskou a Hercynskou soustavou. Mezi vodotečemi Odry, Ostravice a Lučina se zvedají plošiny říčních teras o průměrné nadmořské výšce 230-240 m n. m, široké nivy řek leží ve výšce 209 – 220 m n. m.

Na levé straně údolí řeky Odry se zvedá členitá pahorkatina, po jejíž hranici s údolím Odry probíhá hranice pevninského zalednění se stopami periglaciální modelace. Pravá strana údolí Odry je charakteristická prudkými svahy s navazujícími mírnými oblými hřbety. Tato část území náleží k pahorkatině Beskydského podhůří.

2.1.2 Geologické a hydrologické podmínky

Z geomorfologického hlediska zahrnuje Moravskoslezský kraj pohoří Hrubého a Nízkého Jeseníku, Oderských vrchů, Moravskoslezských Beskyd, ale také sníženiny Opavské nížiny, Ostravské pánve a Moravské brány. Tento kraj disponuje velkým přírodním bohatstvím (např. chráněné krajinné oblasti Moravskoslezské Beskydy, Jeseníky a Poodří) a zásobami nerostných surovin, zejména černého uhlí a zemního plynu.

Geologicky patří území kraje ke dvěma soustavám – Karpatské (na východ od Odry) a Hercynské (na západ od Odry). Hranicí je široké údolí řeky Odry, které je budováno fluvialními písčitohlinitými holocénními sedimenty. Tyto jsou rozšířeny i podél řeky Ostravice, Opavy a Lučiny a dále vybíhají podél drobnějších toků hluboko mezi bloky sprašových hlín na jihovýchodě území a hradeckého souvrství na severozápadě. Největší část území pokrývají pleistocénní sprašové hlíny, pahorkatina Jesenického předhůří je pak budována výrazně odlišným hradeckým souvrstvím, tvořeným vrstvami drob, prachovců a břidlic. V prostoru Ostravské pánve a Moravské brány se až po hranici s pahorkatinou vyskytují sedimenty kontinentálního zalednění v podobě glacifluviálních písků a štěrků na svazích údolnic drobných toků. Na západě kraje pohoří Hrubý Jeseník patří do podoblasti Silesikum. Napříč horstvem prochází Červenohorský hlubinný zlom, který ho dělí na dvě části, vyznačující se klenbovou strukturou. Západní reprezentuje klenba keprnická a východní desenská. Samotná klenba je tvořena mladšími migmatity. V místech, kde je narušena, tvoří povrch horniny starší, jako žuly nebo ortoruly. V okolí Červenohorského zlomu, například na Pradědu, vystupují na povrch přeměněné krystalické břidlice.

Výskyt uhlí je vázán na prvohorní podloží karpatské soustavy, tedy na území ležící na východě, jihovýchod a jih Moravskoslezského kraje. Právě objev černého uhlí v druhé polovině 18. století s následným založením hutí a rozvojem dalšího zpracování železa byl základním procesem, který ovlivnil sídelní strukturu Moravskoslezského kraje. Těžba uhlí je ve většině dobývacích prostorů ukončena, rovněž pozvolna doznívají důlní vlivy na dotčeném území s výjimkou Karvinska, kde v současné době probíhá aktivní těžba. Klíčovou otázkou je povolení těžby na dole Frenštát, který patří mezi území s vysokými migračními přírůstkem obyvatel s vyššími příjmy. Z těchto důvodů je v této oblasti velice silný odpor k povolení těžby. Na sloje černého uhlí je vázán i výskyt zemního plynu, který je možno těžít i z větších hloubek než černé uhlí, a environmentální dopady jeho těžby jsou výrazně menší.

Ke klíčovým geologickým podmínkám, jež ovlivňují *technické podmínky pro zakládání sídel*, patří únosnost základového prostředí. Za dobré základové podmínky v případě obytné a občanské zástavby lze považovat únosnost od 2,0 kg/cm² a v případě průmyslových staveb od 3,0 kg/cm². Dobré technické podmínky pro zakládání staveb, tj. únosnost půd, je u všech měst v kraji, problémová se jeví jen jihovýchodní část kraje, ve které dochází k častějším sesuvům.

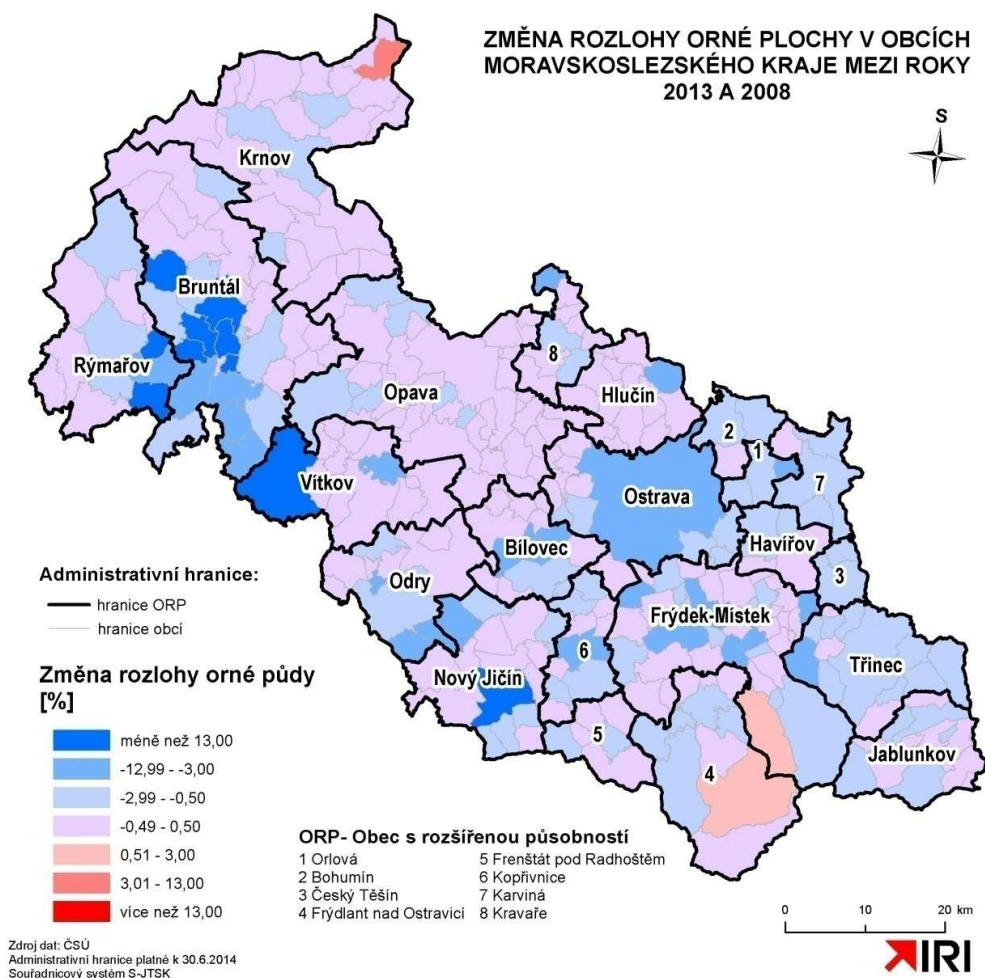
U *podzemních vod* nutno reflektovat výšku hladiny spodní vody a její proudění, zvláště pak případy, kdy se jedná o agresivní spodní vodu, která ohrožuje podzemní konstrukce zejm. kovové. Problémem je hladina spodní vody a její proudění ve městech Ostrava, Bohumín.

Povrchové vody představují v podobě povodní zásadní přírodní podmínku, což je v současnosti považováno za zvlášť aktuální. Problematické je záplavové území v oblasti Krnovska, Opavy, Ostrava a další.

Výstavba v územích s podzemní těžbou (Ostravsko-karvinský revír) znamená nejen zajištění staveb proti účinkům poddolování, ale někdy realizaci staveb zcela vylučuje. Je důležité zmínit, že podpovrchová těžba surovin si nejen vynucuje zajištění staveb proti účinkům poddolování, ale často si vynucuje budování sídel a staveb v poddolovaných lokalitách, což i technicky bývá často velmi obtížné. Rovněž povrchová voda jako přírodní podmínka vykazuje i další souvislosti. Sídla v rovinách jsou velmi často města v blízkosti řek, mimo jiné i proto, že právě podél toků řek pronikal člověk do dosud neosídlené krajiny. Dnes v sídlech v těsném sousedství řek jsou vymezena *záplavová území* a tato inundační území si často vynucují postupné přemístění staveb do poloh neohrožených záplavami. Situace představuje značné zásahy do urbanistické struktury předmětných měst.

2.1.3 Vlastnosti půd z hlediska zemědělství

Problém představuje odnětí zemědělského půdního fondu zemědělské výrobě a lesní půdy lesnické činnosti zejména v případech kvalitnějších půd (vyšších bonitních tříd). Nebezpečí spočívá v prudkém nárůstu požadavků na dosud nezastavěné plochy pro novou výstavbu. Je to aktuální otázka pro všechna sídla (růst zastavěného území na úkor zemědělského a lesního půdního fondu).

Mapa 2.2: Změna rozlohy orné půdy mezi léty 2013 a 2008 (aktualizace 2014)

V průběhu let dochází v Moravskoslezském kraji také k úbytku rozlohy orné půdy na téměř celém území kraje. Jak je z výše uvedené mapy zřejmé, k největší změně mezi roky **2008 a 2013** došlo v jižní části ORP Havířov, v severním výběžku ORP Krnov, v severnější části ORP Bruntál a Rýmařov, dále také v jižní části ORP Frýdlant nad Ostravicí, na Hlučínsku a Opavsku.

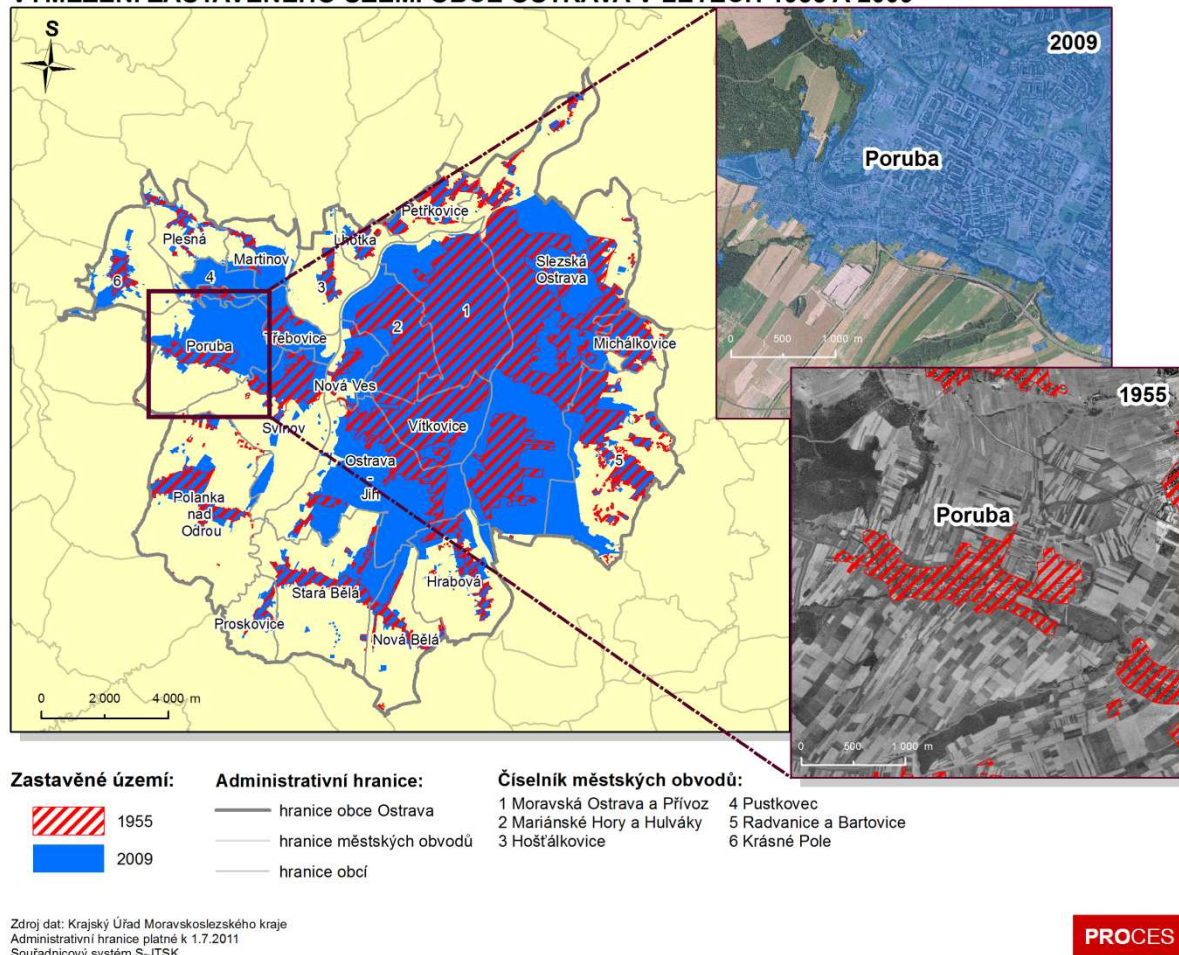

Mapa 2.3: Změna rozlohy zastavěné plochy mezi léty 2013 a 2008 (aktualizace 2014)

Pokud budeme zkoumat změnu rozlohy zastavěné plochy v obcích Moravskoslezského kraje v letech **2008 a 2013**, je z výše uvedeného mapového výstupu patrná větší změna rozlohy v jižní části kraje. Nejmarkantnější změna je na Frýdecko-Místecku, Frenštátsku, Kopřivnicku, Novojičínsku, dále pak v okrajových částech ORP Třinec a v jižní části ORP Havířov. K této změně dochází ve výše zmíněných oblastech zejména z důvodu zvýšené atraktivity území pro bydlení. Ke změnám zastavěných ploch dochází v oblastech, kde v tomto časovém období vznikaly nebo se rozrůstaly průmyslové zóny (např. plochy společnosti Hyundai v Nošovicích nebo průmyslová zóna a letiště v Mošnově).

Následující mapový výstup znázorňuje rostoucí zástavbu v obci Ostrava v letech 1955 a 2009. Je zřejmé, že během tohoto období došlo k rozrůstání sídla, zejména oblasti Poruby a Dubiny. Tento růst sídel neprobíhá pouze u Ostravy, ale u všech větších sídel v kraji a neustále pokračuje.

VYMEZENÍ ZASTAVĚNÉHO ÚZEMÍ OBCE OSTRAVA V LETECH 1955 A 2009

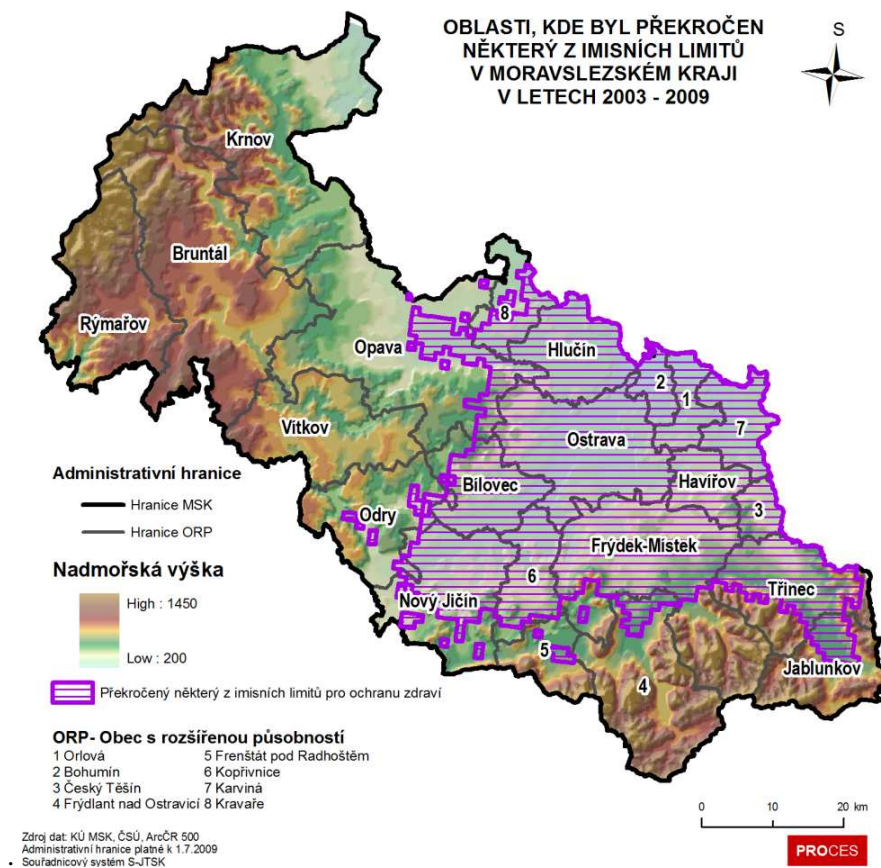

Mapa 2.4: Zastavěné území obce Ostrava v letech 1995 a 2009

2.1.4 Klimatické a hygienické podmínky

Klimatické podmínky představují zejména *srážky* (u nás 600 až 1400 mm), *tepelné poměry* (průměrné roční teploty v ČR 0-10°C), *vítr* (situování zdrojů znečištění vůči zástavbě) a *oslunění a orientace budov* (orientace obytných místností, odstupy budov, délka a intenzita oslunění, orientace sklonitého území a orientace ke světovým stranám). U hygienických podmínek se v zásadě jedná o čistotu ovzduší a vody, hladinu hluku. Severojižní větry procházející Moravskou branou proplachují znečištění ovzduší aglomerace, bez něhož by byl pobyt v aglomeraci téměř nemožný. V mnoha městech kraje přetrvává znečištění ovzduší a narůstá hluk a světelné znečištění.

Pokud se podíváme na Moravskoslezský kraj z hlediska postižení obyvatel znečištěním prostředí, vidíme, že přírodní podmínčnost v tomto ohledu hraje rovněž důležitou roli. Na níže uvedeném mapovém výstupu je šrafováním vyznačeno, kde v rámci kraje je překročen alespoň jeden z imisních limitů pro ochranu zdraví. Je vidět, že imisní limity jsou překročeny zejména v oblastech s nižší nadmořskou výškou, horské oblasti překročením těchto limitů prakticky nejsou dotčeny.

Mapa 2.5: Oblasti Moravskoslezského kraje s překročeným některým imisním limitem

2.1.5 Dílčí hodnocení v souvztažnosti k prostorovému plánování

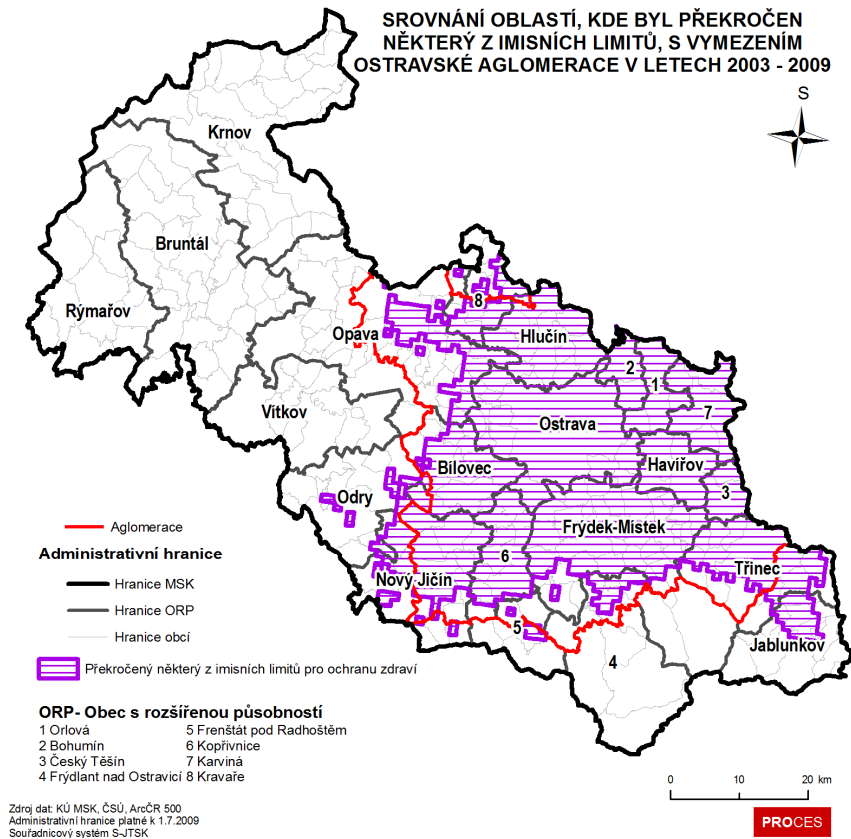
Předchozí text jasně prokazuje rozhodující význam přírodních podmínek pro lokalizaci a výstavbu sídel i jejich další rozvoj. Všechny investiční počiny musí být konfrontovány s konkrétními přírodními podmínkami a musí být respektovány nejen z hlediska ekonomické efektivity, ale stejně tak musí být respektovány z hledisek udržitelného stavu životního prostředí a ochrany přírodního prostředí pro budoucí lidské generace.

Moravská brána tak představuje nejen prostor s největším emisním zatížením, ale také prostor s největším počtem obyvatel Moravskoslezského kraje. Jedním z klíčových faktorů pro dekoncentraci obyvatelstva a růst suburbanizace by mohlo být znečištění ovzduší.

Přítomný výskyt znečištěného ovzduší pouze částečně ovlivňuje suburbanizační proces. Na základě sociologického průzkumu v Ostravě¹¹ (IMPIS 2010) jen 10 % domácností nechce natrvalo zůstat v Ostravě a to především z bytových důvodů (20 %), poté až následuje práce (15 %) a životní

¹¹ Použitá data pochází z výzkumu Industriální město v postindustriální společnosti (Tvrdý, L. a kol., Ostrava 2010). Jedná se o reprezentativní soubor 900 domácností žijících na území města Ostravy. Pravděpodobnostní výběr byl učiněn na základě soupisu adres ve vybraných oblastech. Rozhovor s hlavou domácnosti probíhal metodou CAPI. Délka rozhovoru byla průměrně 45 minut, k dotazování byly využity pomocné karty, které umožnily provést rozhovor co nejefektivněji, a to nejen z časového hlediska, ale také z hlediska validity a reliability odpovědí. Sběr dat proběhl v období listopad 2009 až únor 2010.

prostředí (13 %). Dále je nutné podotknout, že výrazný migrační proud z Ostravy směřuje na východním okraji města (Radvanice a Bartovice, Michálkovice a Heřmanice) do nových rodinných domů a za tento okraj, kde je výrazně horší stav životního prostředí (Rychvald a Petřvald v **okrese Karviná**), ale výrazně levnější pozemky. To se projevuje i přírůstkem residenčních ploch v této oblasti. Bohatší obyvatelstvo preferuje západní okraj města, tzv. West End, s kvalitnějším ovzduším. Podobné trendy lze spatřit i v ostatních velkých městech v Evropě.

Mapa 2.6: Oblasti Moravskoslezského kraje s překročeným některým imisním limitem ve srovnání s Ostravskou aglomerací

Pokud místo topografického podkladu použijeme administrativní vymezení a vyznačení Ostravské aglomerace, je evidentní, že oblasti s překročeným některého z imisních limitů pro ochranu zdraví jsou z velké části totožné s vymezením aglomerace (oblast s překročeným některým z imisních limitů pro ochranu zdraví pokrývá území SO ORP Ostrava, Hlučín, Orlová, Bohumín, Český Těšín, Karviná, Havířov, Kopřivnice a větší část území SO ORP Bílovec, Nový Jičín, Frýdek-Místek a Třinec). Pokud bychom měli vybrat nějakou část aglomerace, kam znečištění nedosahuje, je to zejména část ORP Opava. Naopak mimo aglomeraci znečištění zasahuje do ORP Jablunkov, kam se znečištění šíří z Třinecka Jablunkovskou brázdou.

2.2 Struktura průmyslu, průmyslové uzly, lokalizační faktory

2.2.1 Vývoj průmyslu v Moravskoslezském kraji

Moravskoslezský kraj byl vždy vnímán jako kraj průmyslový, s velkými podniky těžkého průmyslu. Omezením těžby uhlí a změnou ve vlastnických vztazích se však tento pohled začíná postupně měnit. Dochází k procesu desindustrializace doprovázeného snižování velikosti průmyslových podniků. Nicméně stále průmysl v tomto kraji hraje klíčovou roli, i když dochází k jeho přeměně na průmysl lehčí, rovněž dochází k síťovému uspořádání menších podniků, které jsou mezi sebou provázané obchodními vztahy. V Moravskoslezském kraji působí i nejvíce klastrů v rámci republiky (Strojírenský klastr, IT klastr, ENVIRCRAK – klastr na zpracování odpadu atd.).

Do kategorie největších podniků už nepatří například Vítkovické železárny (rozkladem na menší jednotky), přičemž redukce postihla i další podniky. Porovnáme-li podniky podle počtu zaměstnanců, zůstává v čele největších podniků OKD, a.s. (přes 10 tisíc zaměstnanců). Následují počtem i velikostí redukované železárny – Mittal Steel Ostrava a.s. (bývalá Nová Huť) a Třinecké železárny, a.s., oba podniky přesahují 5 tisíc zaměstnanců. Na čtvrtém místě se tak objevuje podnik Visteon – Autopal, s.r.o, který je zaměřen na automobilový průmysl.

Tabulka 2.1: Vývoj zaměstnanosti v průmyslu v Moravskoslezském kraji mezi lety 1993 a 2013 (aktualizace 2014)

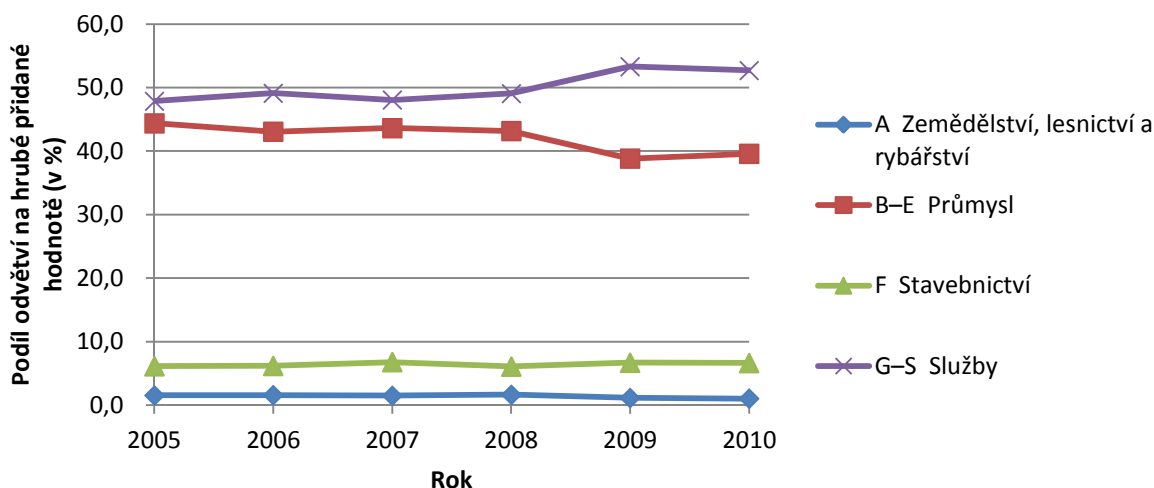
CZ - NACE	Popis odvětví	Počet zaměstnanců (v tis.)			Počet zaměstnanců (v %.)		
		1993	2013	Rozdíl	1993	2013	Rozdíl
B	Těžba a dobývání nerostných surovin	52,5	18,4	-34,1	9,1	3,4	-5,7
C	Zpracovatelský průmysl	179,0	144,9	-34,1	31,2	26,8	-4,4
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	10,1	8,8	-1,3	1,7	1,6	-0,1
E	Zásob. vodou; činnosti souvis. s odpady	6,4	6,2	-0,2	1,1	1,1	0,0
F	Stavebnictví	47,0	41,4	-5,6	8,2	7,7	-0,5
Celková zaměstnanost v hornictví a průmyslu		295	219,7	-75,3	51,3	40,7	-10,6
Celková zaměstnanost v Moravskoslezském kraji		574,7	539,9	-34,8	100	100	

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Dle údajů o počtech zaměstnaných podle klasifikace ekonomických činností v letech 1993 a 2013 (CZ-NACE) lze však říci, že zpracovatelský průmysl je v Moravskoslezském kraji dominantní. Platí to pro všechny roky v tomto období, i když v roce 2013 byl počet zaměstnaných v tomto odvětví zhruba o 34 tisíc menší než na začátku sledovaného období, přesto tvoří skoro 27 % zaměstnanosti v Moravskoslezském kraji. Dalším odvětvím, které se v některých studiích řadí mezi průmyslové, je těžba a dobývání nerostných surovin. Význam odvětví v Moravskoslezském kraji klesá, v roce 2013 tvoří podíl na zaměstnanosti jen 3,4 %, tj., 18,4 tisíce zaměstnaných (přibližně třetina zaměstnanců v roce 1993).

Význam průmyslu se výrazně **promítá** do hrubé přidané hodnoty odvětví. Podíl průmyslu od roku 2005 přesahoval 40 %, ale po recesi v roce 2008 výrazně **klesnul**, ale **rokem 2010 se stabilizoval na hodnotě 40 %**. **Nutno podotknout, že v kraji klesá i celkově HDP na osobu a zároveň narůstá podíl v oblasti služeb.**

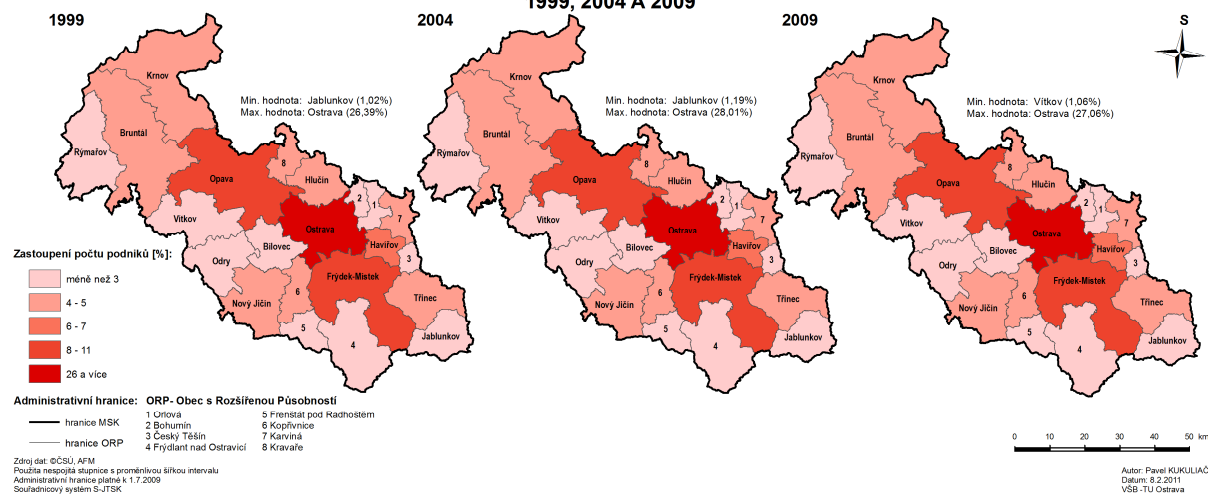
Graf 2.1: Hrubá přidaná hodnota odvětví v Moravskoslezském kraji v období let 2005-2010 (aktualizace 2014)

Zdroj: ČSÚ - Regionální účty 2005 až 2010

V Moravskoslezském kraji pracuje významné množství lidí na pozici řemeslníka, kvalifikovaného výrobce, zpracovatele, opraváře a také jako obsluha strojů a zařízení (pro rok 2010 je to druhá a třetí nejvíce zastoupená pozice v kraji - viz podkapitola 2.6), což jsou profese, které nacházejí uplatnění především v průmyslových odvětvích.

ZASTOUPENÍ POČTU PODNIKŮ SEKUNDÁRNÍHO SEKTORU DLE ORP MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE PRO ROKY 1999, 2004 A 2009

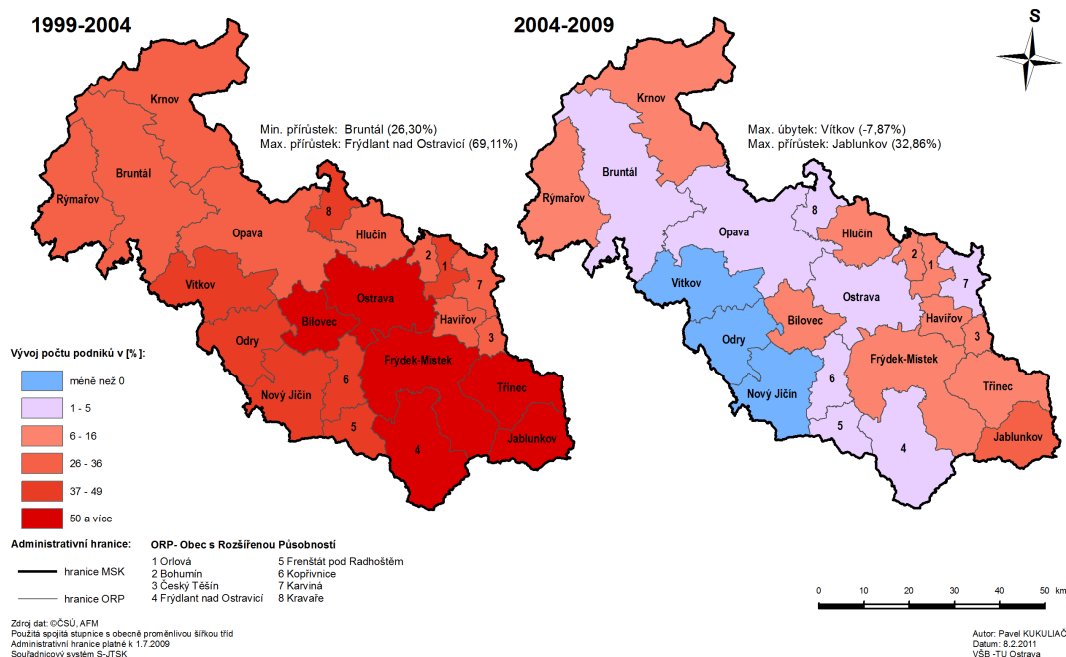

Mapa 2.7: Podíl sekundárního sektoru v ORP MSK v letech 1999 až 2009

Podíl podniků sekundárního sektoru (tj. zpracovatelský průmysl, výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody a stavebnictví) na celkovém počtu podniků v kraji je ve třech časových řezech (rok 1999, 2004, 2009) poměrně konstantní. Významný je tento podíl zejména v ORP Ostrava, kde v roce 2004 dosáhl 28 %. Výrazný podíl zaměstnaných v tomto sektoru národního hospodářství je i v ORP Opava a Frýdek-Místek. Nižší podíl zaměstnaných v podnicích sekundárního sektoru na Karvinsku nebo Třinecku je dán i tím, že struktura odvětví je zde postavena na větších průmyslových podnicích.

Z hlediska vývoje počtu podniků sekundárního sektoru na území kraje dochází k růstu především v prvním sledovaném období, a to v některých oblastech i velmi výrazně (o více jak 50 %). Kromě tří ORP (Vítkov, Odry, Nový Jičín) růst pokračoval i v období 2004 – 2009.

VÝVOJ POČTU PODNIKŮ SEKUNDÁRNÍHO SEKTORU NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE DLE ORP MEZI ROKY 1999-2004 A 2004-2009

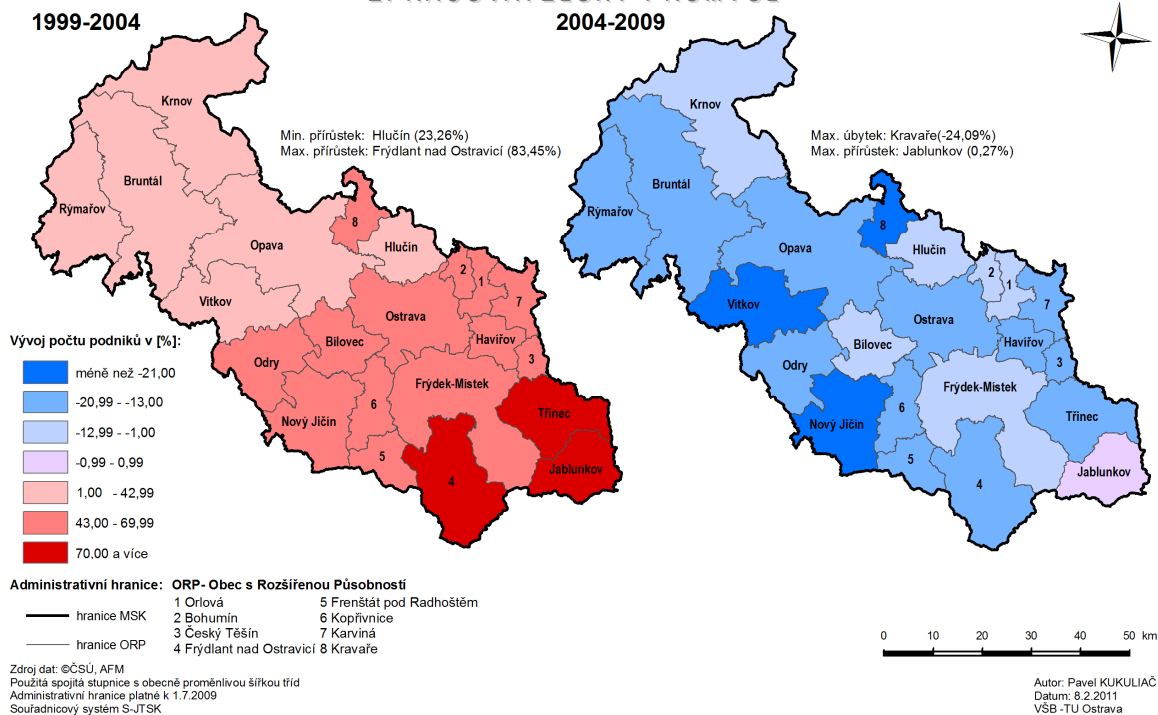

Mapa 2.8: Vývoj počtu podniků celého sekundárního sektoru v MSK podle ORP v letech 1999 až 2009

V případě zpracovatelského průmyslu rostl počet podniků mezi lety 1999 až 2004 ve všech ORP kraje, na východě kraje došlo k růstu i o více než 70 %. V druhé části sledovaného období již byla situace opačná, počet podniků klesá a to především z důvodu dopadu recese v roce 2008 na živnostníky a malé firmy.

VÝVOJ POČTU PODNIKŮ PRŮMYSLOVÉHO ODVĚTVÍ NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE DLE ORP MEZI ROKY 1999-2004 A 2004-2009

ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL

Mapa 2.9: Vývoj počtu průmyslových podniků v MSK podle ORP v letech 1999 až 2009

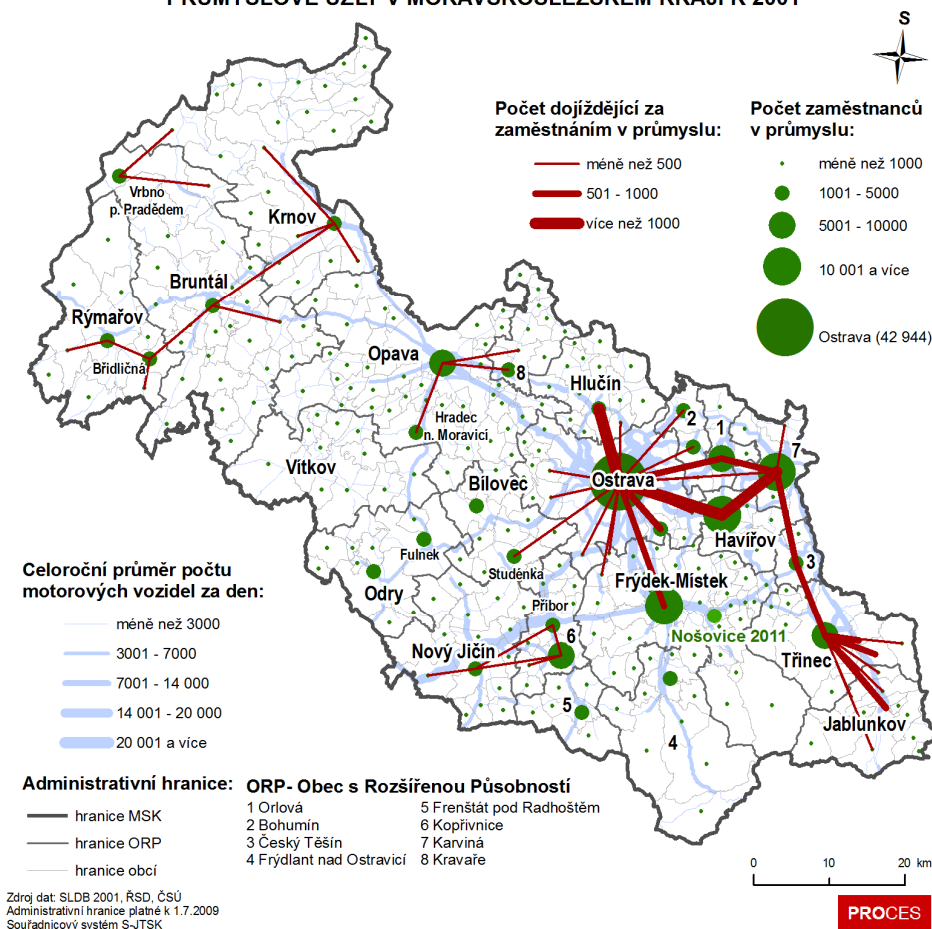
Dopad desindustrializace není až tak dramatický, což je způsobeno propouštěním z řad přechodně bydlicích obyvatel, ale i procesem reindustrializace, tj. vznikem pracovních míst v nových průmyslových společnostech, které přišly ze zahraničí, anebo vznikly transformací zastaralých technologií na nové. Výraznější nárůst nezaměstnanosti začal od roku 1996, kdy v celé republice probíhá recese, která končí rokem 1999. V tomto období se ekonomický tlak výrazně promítl na trh práce v Moravskoslezském kraji a podpořil transformační procesy spojené s desindustrializací a reindustrializací. Tato transformační fáze vrcholí rokem 2004 a od této doby dochází k poklesu nezaměstnanosti až do roku 2008, kdy se promítá dopad celosvětové recese. V roce 2008 měla recese nejvýraznější dopady (nejvýraznější změna v míře nezaměstnanosti) na SO ORP Kopřivnice, SO ORP Nový Jičín a SO ORP Frenštát pod Radhoštěm protože zde byla výrazná specializace podniků na automobilový průmysl, případně navazující výroby. Do problémů se dostává Visteon Autopal Nový Jičín. V Kopřivnici má problémy Tatra i firmy v průmyslové zóně. V SO ORP Frenštát závod Continental Automotive Systems Czech Republic specializující se na výrobu autoelektroniky. Více o dopadech recese ve studii Foldynová - Ivan - Tvrdý, 2009. Ukazuje to na vysokou míru zranitelnosti specializovaných ekonomik. V době výrazných ekonomických proměn je nutné diverzifikovaná ekonomickou strukturu regionů. Moravskoslezský kraj díky své specializaci patřil k nejvíce postiženým krajům recesí v roce 2008 v rámci republiky, ukazuje to právě na vysokou míru zranitelnosti. Nejvíce postižená odvětví byly strojírenský průmysl (zvláště automobilový a navazující průmysl), hutnictví (např. ArcelorMittal Ostrava, Vítkovice a další), textilní průmysl (Slezan Frýdek-Místek, a.s.), následovalo odvětví logistiky a stavebnictví.

2.2.2 Průmyslové uzly a lokalizační faktory

Průmyslový uzel je charakterizován jako teritoriální útvar komplexního charakteru, kde existují výrobní a technologické vazby mezi závody. Velikost průmyslových míst je úměrná počtu lidí, kteří jsou zaměstnaní v průmyslu. Vztahy průmyslových míst v uzlu jsou zase dány pohybem pracovníků.

Na níže uvedeném mapovém výstupu jsou uvedeny průmyslové uzly v Moravskoslezském kraji. Kruhovým diagramem je vyznačeno, kolik lidí je zaměstnáno v dané obci v průmyslu. Data jsou ze SLDB 2001. Síla spojnice mezi sídly určuje počet lidí, kteří cestují za zaměstnáním v průmyslu. Nejintenzivnější dojížděka lidí do zaměstnání v průmyslu je ve výše vymezené Ostravské aglomeraci, stejně tak je zde největší počet lidí zaměstnaných v průmyslu (v Ostravě téměř 43 tisíc zaměstnanců). S Ostravou jsou těmito vztahy propojeny obce Hlučín, Bílovec, Frýdek-Místek, Bohumín, vzájemně jsou spojena intenzivními vazbami sídla Ostrava, Karviná, Havířov, Orlová. Intenzivní dojížděka je i mezi Karvinou a Českým Těšínem a mezi východní částí kraje (obce spadající pod ORP Jablunkov) a Třincem. Kromě těchto nejvýznamnějších vazeb jsou v kraji i další méně významné uzly – například spojení Nového Jičína s Kopřivnicí, sídel na Opavsku a některých měst v okrese Bruntál.

PRŮMYSLOVÉ UZLY V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI K 2001

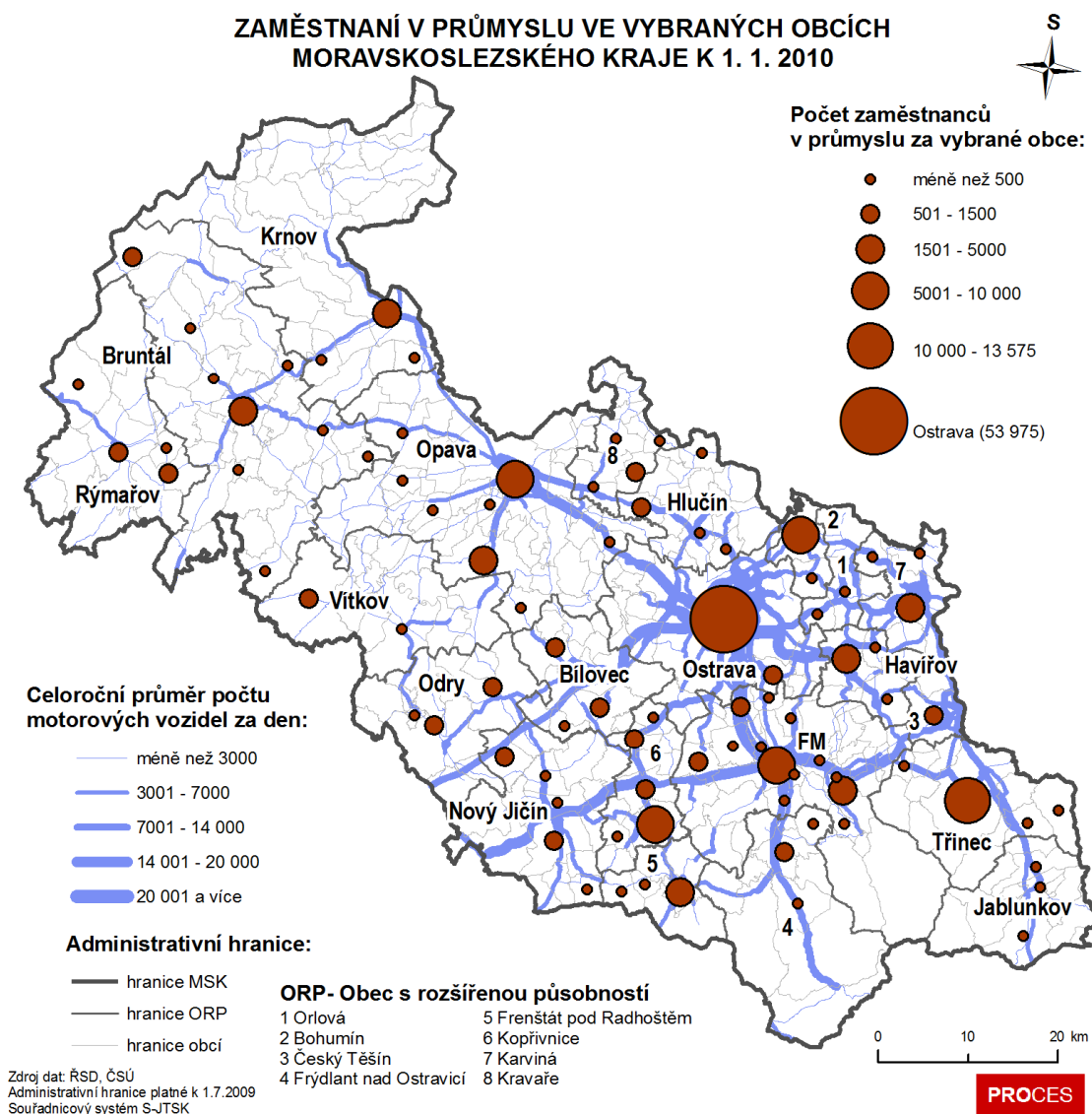
Mapa 2.10: Průmyslové uzly v MSK podle dat ze SLDB 2001

Při umísťování průmyslového závodu do krajiny je důležitý potenciál krajiny. Vlastnosti krajiny, které mají rozhodující vliv na daný závod, označujeme za kritické lokalizační faktory. Potenciál krajiny pro umístění průmyslového podniku ovlivňují:

- **Fyzickogeografické činitele** – vliv hydrosféry, atmosféry, georeliéfu, geologického složení, pedosféry a biosféry. Podstatná část průmyslové produkce kraje je umístěna v nížině, v hornatějších oblastech je počet průmyslových podniků značně nižší. Přítomnost nerostných surovin a rozvoj těžby měl značný vliv na rozvoj Ostravské aglomerace a průmyslu v ní. (více předchozí podkapitola 2.1)
- **Socioekonomické činitele** – jedná se především faktory související s pracovní silou a s jejím znalostním potenciálem. Tento faktor rozpracovávají teorie lock-in a teorií path-dependence, čili teorie závislosti na zvolené cestě, která se rozvíjí v institucionální ekonomii, na oblast regionálního rozvoje ji aplikoval Paul Krugman, nositel Nobelovy ceny. Například klaster ENVICRACK, který se zbývá pyrolýzou odpadů s následnou výrobou tepelné nebo elektrické energie, byl inspirován znalostí obdobného procesu při koksování uhlí. Dále i znalost IT technologií v průmyslu podminila rozvoj společností v Moravskoslezském kraji zaměřených na tuto oblast.
- **Agglomerační činitele** - Průmyslové závody mají tendenci shlukovat se v prostoru, protože to přináší značný ekonomický efekt. Při konkrétním umísťování průmyslu je snaha

minimalizovat náklady investiční, výrobní a dopravní. Tento faktor měl vliv na formování průmyslu v kraji, průmyslová činnost je lokalizovaná především v Ostravské aglomeraci. Konkrétním případem je společnost Henniges Automotive, s.r.o. (dříve GD_X Automotiv s.r.o.) zaměřená na gumárenskou, plastikářskou výrobu, automobilová těsnění, která byla lokalizovaná v Odrách, se především z aglomeračních důvodů přemístila se do průmyslové zóny Hrabová. Společnost je od roku 2010 v konkursu.

Mapový výstup 2.11 vznikl z dat ÚÚR, která jsou aktuální k 1.1.2010. Pro vizualizaci byly vybrány všechny podniky ve 22 ORP Moravskoslezského kraje, které mají více než 50 zaměstnanců. Podle převažující činnosti zaměstnavatelů byli vybráni jen ti, kteří fungují v průmyslu. Následně byla data agregována na úroveň obcí a tyto hodnoty počtů zaměstnaných v průmyslu k roku 2010 byly vztaheny k centroidům obcí. Dochází k posunu v hierarchii významnosti sídel z hlediska průmyslu v aglomeraci (Bohumín, Karviná, Frenštát pod Radhoštěm, Třinec). U průmyslové zóny v Nošovicích lze identifikovat narůst zaměstnanosti v průmyslu, která souvisí se vznikem závodu korejské společnosti Hyundai Motor Company.

Mapa 2.11: Průmyslové uzly v MSK

2.2.3 Dílčí hodnocení v souvztáznosti k prostorovému plánování

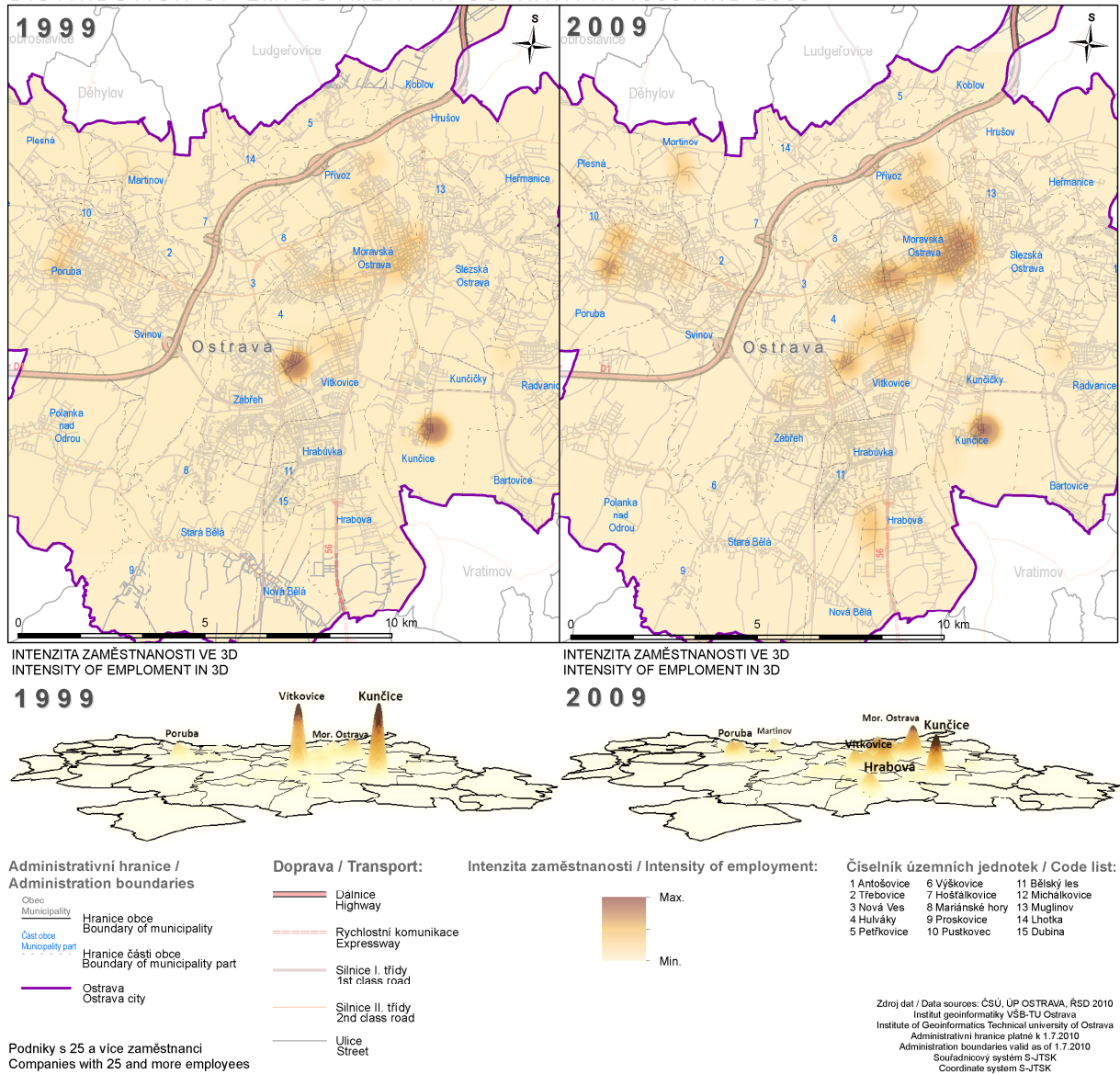
Moravskoslezský kraj byl vždy vnímán jako kraj průmyslový, s velkými podniky těžkého průmyslu. Omezením těžby uhlí a změnou ve vlastnických vztazích se však tento pohled začíná postupně měnit. Dochází k procesu desindustrializace doprovázeného snižováním velikosti průmyslových podniků. Nicméně stále průmysl v tomto kraji hraje klíčovou roli, i když dochází k jeho přeměně na průmysl lehčí, rovněž dochází síťovému uspořádání menších podniků, které jsou mezi sebou provázané obchodními vztahy.

Dopad desindustrializace není až tak dramatický jako v jiných průmyslových regionech, kde desindustrializace byla spojena i s výraznou depopulací, například ruský okres **Pečenga** na norskoruské hranici přišel o 30 % obyvatelstva během 10 let. Důvody, které zmírnilly depopulační trendy v Moravskoslezském kraji, byly jednak v propouštění z řad přechodně bydlících obyvatel, ale hlavně procesem reindustrializace, tj. vznikem pracovních míst v nových průmyslových společnostech, které přišly ze zahraničí anebo vznikly transformací zastaralých technologií na nové.

Procesy desindustrializace a reindustrializace budou v Moravskoslezském kraji pokračovat. Lze předpokládat zvyšování zaměstnanosti v oblasti služeb. Tento sektor je vnitřně velice různorodý, zahrnuje služby jak osobní povahy (např. holič, oprava zařízení v domácnosti, hlídání dětí), tak služby veřejného charakteru (policie, zdravotnictví, sociální zařízení, školství) až po služby, které svou ziskovostí a produktivitou připomínají průmyslový sektor (např. finančnictví, informační technologie). Přejedem do služeb prvního a druhého typu se bude snižovat kupní síla obyvatelstva, což může částečně limitovat další vývoj. Tyto trendy mohou být částečně zbrzděny nárůstem produktivity v průmyslu (reindustrializací). Vyvstává otázka, zda v zainvestovaných průmyslových zónách porostou závody, tzv. montovny, které nemají vyšší nároky na kvalifikovanou pracovní sílu, či budou do těchto zón umístěny podniky s vysokou přidanou hodnotou a inovativním charakterem. Pokud se města vzdávají vlivu na výběr podniků, které přicházejí do průmyslových zón, ztrácí jeden z posledních nástrojů, jak ovlivňovat podnikatelské prostředí a transformační procesy. **Jakýkoliv výběr potenciálních investorů je však velmi složitým procesem. Zásadním zjednodušením je preference „moderních = módních“ průmyslových odvětví. ČR vykazuje nejvyšší podíl průmyslu na tvorbě HDP v rámci zemí EU, což je jejím historickým fenoménem. Optimální struktura produkce v jakémkoliv území by měla být výsledkem komparativních výhod jednotlivých producentů, nesoucích rizika svého rozvoje, nikoliv výsledkem regionálního plánování.**

Procesy desindustrializace a reindustrializace se promítají do rozložení ekonomických aktivit v rámci města, tyto procesy jsou uvedeny na příkladu Ostravy. Výrazně klesá podíl těchto aktivit v původně výrobních prostorách, určených pro těžký průmysl, např. oblast Vítkovic, ArcelorMittal (původně Nová huť). V posledních 10 letech je zvláště výrazný pokles v počtu pracovních míst koncentrovaných v areálu ArcelorMittal v Ostravě-Kunčicích. Vítkovice své prostory nabízejí i dalším společnostem, proto pokles nebyl tak výrazný. Vznikají nové výrobní plochy, především průmyslová zóna Hrabová.

ROZLOŽENÍ ZAMĚŠTNANOSTI V OSTRAVĚ V LETECH 1999 A 2009
DISTRIBUTION OF EMPLOYMENT IN OSTRAVA IN 1999 AND 2009

Mapa 2.12: Rozložení zaměstnanosti v Ostravě v letech 1999 a 2009

S klesajícím vlivem průmyslu dochází k rostoucímu významu služeb, které nejsou přímo prostorově vymezeny. Na výše uvedené mapě je vidět největší koncentrace zaměstnanosti v obvodu Moravské Ostravě a Přívozu a po té následují obvody Slezská Ostrava, Vítkovice a Poruba. Koncentraci pracovních aktivit do centra města a Poruby lze považovat za jeden z prostorových projevů desindustrializace. Tyto procesy ve městech musí být zohledněny i v rámci ÚPD:

- Pro rozvoj výroby přednostně využít stávající, ladem ležící brownfieldy a revitalizovat v minulosti využívané plochy pro průmysl.
- Z hlediska nárůstu zaměstnanosti v sektoru služeb podporovat ve formulaci regulativů pro plochy bydlení jejich rozvoj uvnitř nebo v blízkosti obytných zón.

- V ÚPD preferovat polyfunkční zóny umožňující koexistenci bydlení, občanské vybavenosti a nerušících podnikatelských aktivit zejména z oblasti služeb a znalostní ekonomiky ve městsky formovaném prostředí

Moravskoslezský kraj zatím zůstává průmyslovým regionem a s touto skutečností se musí vyrovnat. Mezi nejprůmyslovější města v kraji, tedy obce, kde je zaměstnáno nejvíce lidí v průmyslových odvětvích, patří Ostrava, Třinec (města, kde pracuje v průmyslu více než 10 tisíc lidí), dále Opava, Kopřivnice, Bohumín, Frýdek-Místek, Karviná, Frenštát pod Radhoštěm a Bruntál (všechno obce, kde je v průmyslu zaměstnáno aspoň 2500 lidí).

Záleží pouze na aktivním či pasivním přístupu managementu kraje. Aktivní přístup znamená, že monitoruje situaci a hledá možnosti, jak využít své specifčnosti pro další vývoj. Pasivní přístup je pouze ve vyrovnávání negativních trendů a přijetí sestupné vývojové trajektorie. Moravskoslezský kraj by mohl vyjít ze svého specifického charakteru daného obyvatelstvem, jeho kulturou a výhodami spojených z blízkostí Polska a Slovenska, tzn. zemí s minimálními jazykovými bariérami. Větší pozornost tomuto tématu je věnována v podkapitole 4.5.

V době výrazných ekonomických proměn je nutné dále diverzifikovat ekonomickou strukturu regionů. Moravskoslezský kraj díky své specializaci na průmysl zvláště automobilový a navazující výrobu patří ke krajům s vysokou mírou zranitelnosti. Nutno podotknout že v současné době přichází další vlna recese, která prověří jeho zranitelnost.

2.3 Typizace míst a oblastí cestovního ruchu a rekreace

Rekreace označuje čas nebo aktivitu, kterou lidé věnují aktivnímu nebo pasivnímu odpočinku, při němž regenerují tělo nebo mysl. Rekreace je někdy považována také za synonymum pro oddech nebo osvěžení. Pojem rekreace také vymezuje prostor, umožňující realizaci zálib a zájmů, kultivaci vlastních tvořivých sil, schopností atd. Cestovní ruch nebo také turismus je souhrn přechodných pobytů osob (turistů) v cílových oblastech a souhrn služeb, které jejich cestování a pobyty organizují a podporují.

2.3.1 Typizace míst a oblastí cestovního ruchu

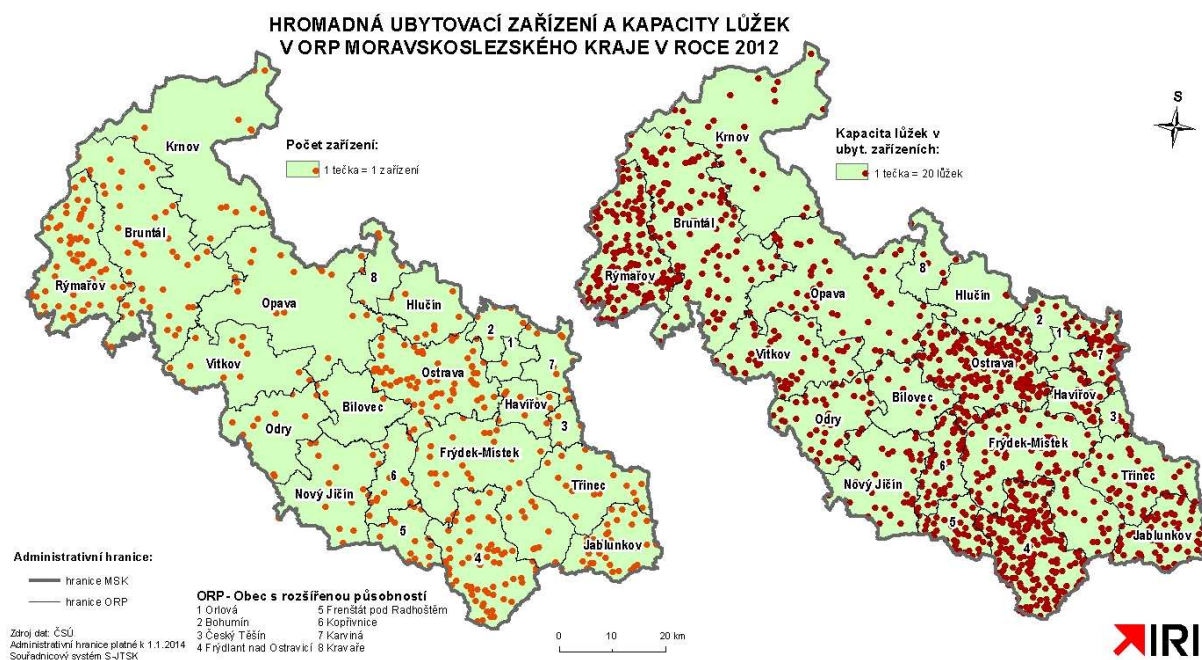
Moravskoslezský kraj je z turistického hlediska rozdělen do šesti rozdílných oblastí, které přesahují částečně do Zlínského a Olomouckého kraje, přičemž každá oblast je svým způsobem specifická a zajímavá. Jedná se o Beskydy – Valašsko, Jeseníky, Bruntálsko, Poodří – Moravské Kravaňsko, Opavské Slezsko, Ostravsko a Těšínské Slezsko.

Každá destinace cestovního ruchu disponuje určitými destinačními typy, které předurčují potenciál pro cestovní ruch a jeho rozvoj v dané oblasti. Jedním z hlavních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu v Moravskoslezském kraji je jeho přírodní potenciál. Ze západu je kraj ohraničen pohořím Hrubého Jeseníku a z jihovýchodu pak pohořím Moravskoslezských Beskyd, což jsou vyhledávané turistické lokality. Ve zbylé části kraje se nachází, z pohledu členitosti terénu a přírodních atraktivit, velice rozmanitá krajina. Jsou zde Oderské vrchy, Nízký Jeseník, Opavská nížina, Ostravská pánev, Moravská brána a také chráněné krajinné oblasti Poodří, Beskydy a Jeseníky. Přírodní potenciál tak vytváří podmínky pro více typů turismu, od aktivního vyžití, horské turistiky přes relaxační a lázeňské pobyty, až po poznávací cestovní ruch.

Velikost ubytovacích kapacit je základním předpokladem pro rozvoj cestovního ruchu, druhým neméně důležitým faktorem je naplnění jejich kapacity hosty. Z dat Českého statistického úřadu je patrné snížení počtu ubytovacích zařízení v Moravskoslezském kraji mezi lety 2000 a **2012** celkem o **13** zařízení. Do tohoto výsledku se nezapočítávají SO ORP Bohumín, Český Těšín a Orlová, u nichž není znám přesný počet lůžek. Největší pokles byl zaznamenán v SO ORP **Frýdek-Místek** (pokles o **15** ubytovacích zařízení) a v SO ORP **Bruntál** (pokles o **11** ubytovacích zařízení). Naopak nárůst byl zaznamenán u SO ORP **Ostrava** (nárůst o **32** ubytovacích zařízení) a u SO ORP **Opava** (nárůst o **7** ubytovacích zařízení). Největší počet ubytovacích zařízení měl v roce 2000 SO ORP Frýdlant nad Ostravicí (74) a v roce **2012** SO ORP **Ostrava** (66).

Za sledované období se v rámci Moravskoslezského kraje **zvýšil** počet lůžek o **659** z **26 391** na **27 050** lůžek. Do tohoto výsledku se opět nezapočítávají SO ORP Bohumín, Český Těšín, Orlová, **Hlučín** a **Ostrava**, u nichž není znám přesný počet lůžek. Výrazný nárůst lůžek zaznamenaly obce Opava (o **431**) a **Rýmařov** (o **229**). Naopak výrazný pokles lůžek byl naměřen v obcích **Frýdek-Místek** (o **609**), **Krnov** (o **442**) a **Třinec** (o **368**).

Prostorové rozložení hromadných ubytovacích zařízení a kapacity lůžek v jednotlivých obcích s rozšířenou působností v kraji je uvedeno v následující mapě. Vysoké zastoupení ubytovacích na území kraje je v pohoří Beskyd a Jeseníků. Mimo tato území je zřejmé vyšší zastoupení hromadných ubytovacích zařízení v Ostravě, Havířově a Karviné. Zvláště markantní je absence ubytovacích kapacit na území Hlučína, Opavy, Krnova a **Vítkova**.

Mapa 2.13: Počet zařízení a kapacita lůžek v ORP MSK v roce 2012 (aktualizace 2014)

Atraktivitu území z hlediska cestovního ruchu lze vyjádřit prostřednictvím počtu příjezdů a přenocování hostů v ubytovacích zařízeních. Návštěvnost je veličina, která vyjadřuje počet osob, které za nějaký časový úsek navštíví buďto nějakou akci, nebo i nějaký objekt, měří se např. počet příjezdů hostů a počet přenocování. Počet příjezdů i počet přenocování od roku 2000 v rámci Moravskoslezského kraje až na některé výjimky neustále klesá. Počet příjezdů poklesl o 8,1 % a počet přenocování poklesl dokonce o 40,4 % v rámci celého kraje. V roce 2000 i 2009 byl největší počet příjezdů hostů i počet přenocování naměřen v SO ORP Ostrava, naopak nejmenší počet příjezdů hostů i počet přenocování byl naměřen v obou letech 2000 i 2009 v SO ORP Kravaře. Kromě SO ORP Hlučín, Jablunkov, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava došlo ve všech 16 zbylých ORP Moravskoslezského kraje ke snížení počtu příjezdů hostů. K největšímu snížení přitom došlo v SO ORP Krnov (-74,3 %) naopak k největšímu navýšení počtu příjezdů hostů došlo v SO ORP Hlučín (+83,9 %). V SO ORP Ostrava se navýšil, od roku 2000 do roku 2009, počet příjezdů hostů o necelých 40 tis., tzn. o 37,6 %. Počet přenocování se od roku 2000 do roku 2009 ve všech SO ORP Moravskoslezského kraje snížil. K největšímu poklesu počtu přenocovaných došlo v ORP Krnov a to o necelých 86 %. V SO ORP Ostrava došlo k poklesu o 174 875 počtu přenocování, což je pokles o necelých 31 %. **V období let 2011-2013 došlo k absolutnímu nejvyššímu nárůstu počtu příjezdů hostů v SO ORP Ostrava o 49 809 (34,3 %) příjezdů. Naopak nejvyšší relativní nárůst zaznamenal SO ORP Odry o 7 062 (222,2 %) příjezdů. Jediným SO ORP s absolutním i relativním propadem počtu příjezdů hostů je Karviná o -2 618 (-13,4 %) příjezdů. Z hlediska absolutního počtu přenocování turistů v období let 2011-2013 na tom byl nejlépe SO ORP Ostrava, nárůst o 123 293 (29,5 %) přenocování. Ovšem v relativních číslech je na tom lépe SO ORP Hlučín, kde byl zaznamenán nárůst o 7 716 (527 %) přenocování hostů. Nejvýznamnější propad zaznamenal znovu SO ORP Karviná – celkem o 146 147 (48,7 %) přenocování.**

Následující tabulka udává konkrétní počty příjezdů hostů a přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních v Moravskoslezském kraji v roce 2010. V případě SO ORP Karviná je patrný výrazný rozdíl v počtech příjezdů hostů bez přenocování a s přenocováním. To lze zdůvodnit zejména z důvodu žádaných pobytů v lázních Darkov, pobytů většího počtu osob, zejména z jiných krajů ČR a z Polska, kteří však dojíždějí do Karviné za prací v dolech, a také pobytů studentů Obchodně podnikatelské fakulty Slezské univerzity z jiných měst ČR na kolejích, které jsou považovány za hromadná ubytovací zařízení.

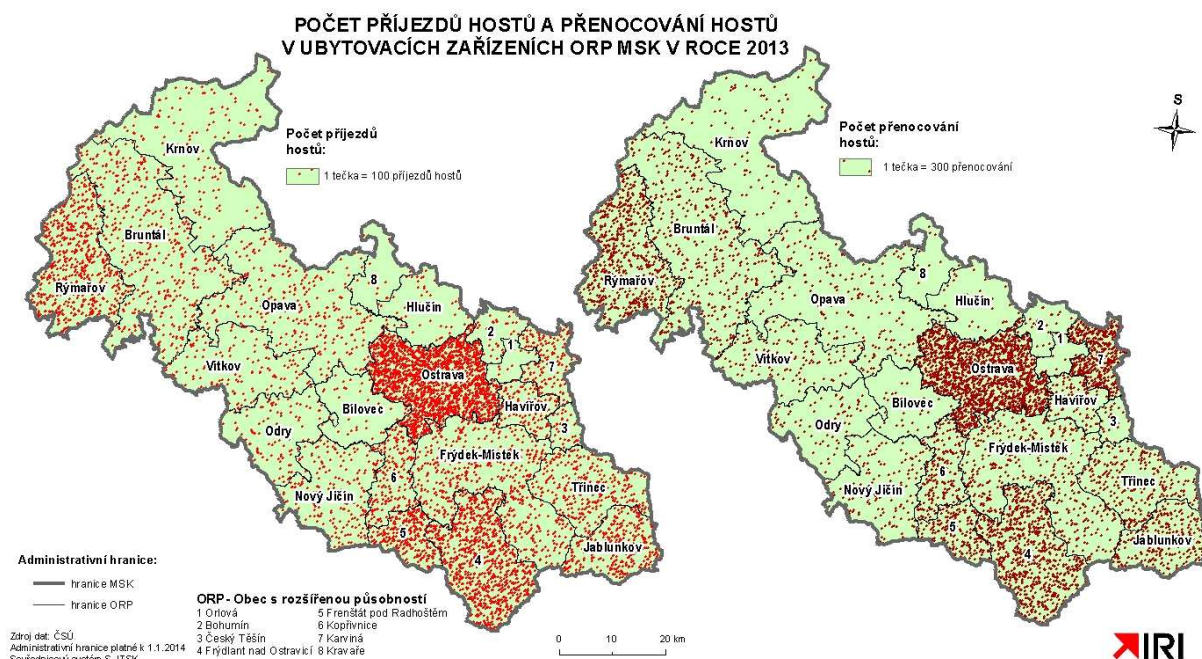
Tabulka 2.2: Počet příjezdů hostů a počet přenocování v ubytovacích zařízeních ORP MSK v roce 2013 (aktualizace 2014)

Název ORP	Počet příjezdů hostů	Počet přenocování hostů
Bílovec	4 118	8 755
Bohumín	4 026	6 669
Bruntál	46 175	134 240
Český Těšín	3 818	7 929
Frenštát pod Radhoštěm	27 156	61 271
Frýdek-Místek	52 767	114 255
Frýdlant nad Ostravicí	92 405	237 639
Havířov	14 271	29 735
Hlučín	4 665	9 179
Jablunkov	32 458	79 669
Karviná	16 884	154 169
Kopřivnice	19 238	53 848
Kravaře	1 561	3 719
Krnov	14 667	35 714
Nový Jičín	20 570	43 422
Odry	10 241	24 902
Opava	30 004	63 019
Orlová	1 298	3 896
Ostrava	194 887	542 000
Rýmařov	61 775	208 833
Třinec	29 822	80 595
Vítkov	15 231	45 488

Zdroj: ČSÚ, 2013

*** Pro SO ORP Kravaře a Orlová byla použita data z let 2010 z důvodu absence těchto dat v databázi ČSÚ**

Z mapy je zřejmý vysoký počet hostů a přenocování v ubytovacích zařízeních v SO ORP Ostrava, Karviná, Frýdlant nad Ostravicí, ale také Jablunkov a Rýmařov. Ostrava a Karviná jsou cílem hostů zejména z důvodů pracovních cest a cest studentů za vysokoškolským studiem. Naopak Jablunkovsko a Rýmařovsko jsou oblasti vyhledávány zejména turisty, které láká horská turistika.

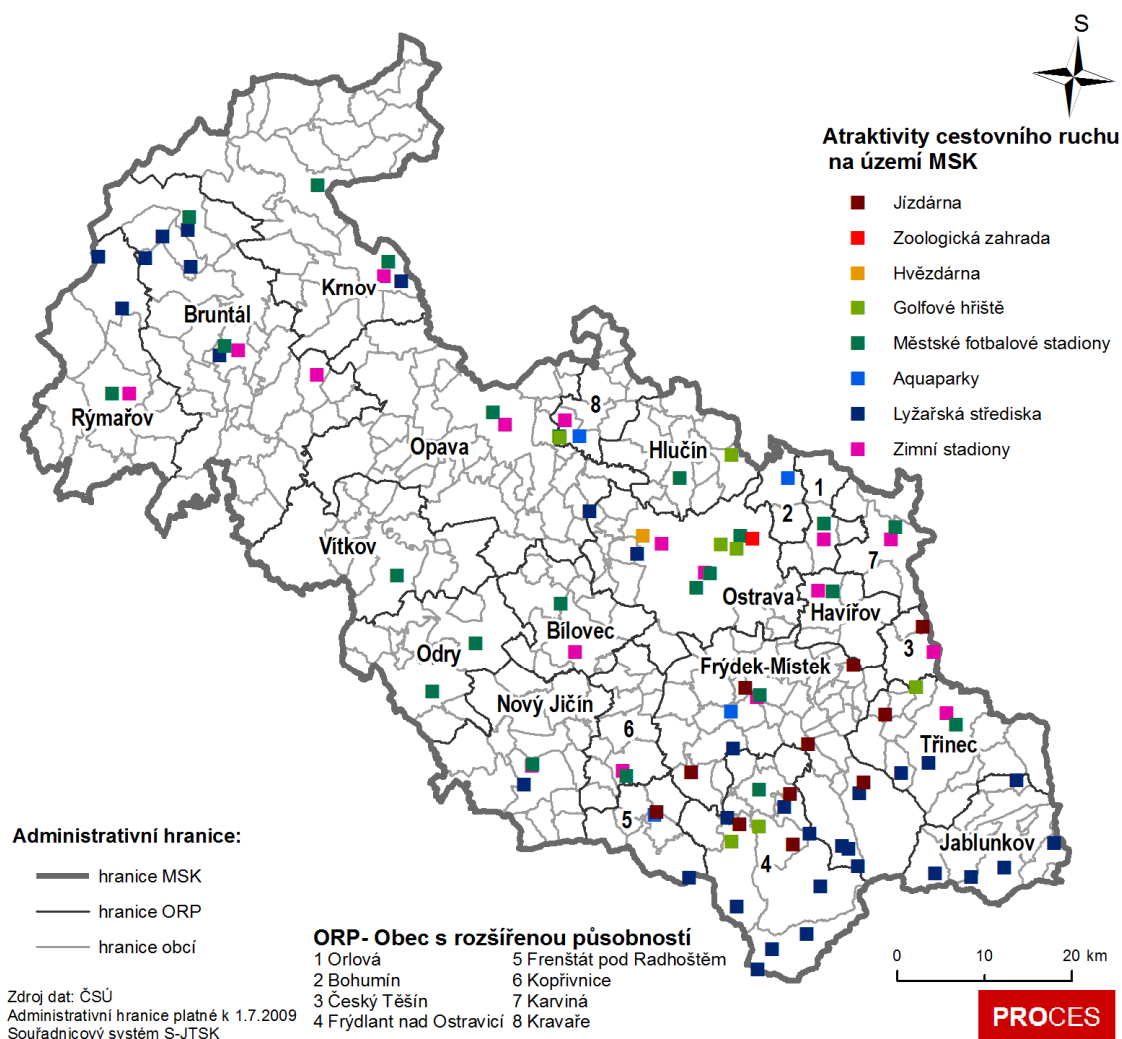
**Mapa 2.14: Počet příjezdů hostů a počet přenocování v ubytovacích zařízeních ORP MSK v roce 2013
(aktualizace 2014)**

Za turisticky atraktivní lze považovat také tu oblast, která návštěvníkům nabízí něco zajímavého, tzn. disponuje určitou atraktivitou cestovního ruchu. Mezi tyto atraktivity patří zejména lyžařská střediska, aquaparky, v poslední době stále více vyhledávaná golfová hřiště, zoologické zahrady apod. Následující mapa znázorňuje přehled těchto atraktivit v kraji v roce 2010.

Tyto atraktivity lze považovat za další předpoklad vzniku regionální struktury cestovního ruchu a rekreace, přičemž z mapového výstupu je patrná koncentrace těchto atraktivit opět v místech pohoří Beskyd a Jeseníků, dále v SO ORP Frýdek-Místek. Za potenciální oblast turistické atraktivity je nutno považovat Bruntálsko, zejména z důvodu dosud nevyužitých možností prostoru přehrady Slezská Harta. V tomto území je dostatek přírodních předpokladů pro víkendovou a vícedenní rekreaci.

Potenciál města Ostravy z hlediska cestovního ruchu spočívá zejména v možnostech industriální a dále kongresové turistiky. Ostrava je dějištěm významných kulturních a sportovních akcí celonárodního i mezinárodního významu. Má dostatek ubytovacích zařízení v široké škále druhů, od kempů až po luxusní hotely. Celkově dochází k nárůstu počtu hostů, ale k poklesu počtu přenocování, což vede k nutnosti rozvoje služeb v oblasti cestovního ruchu.

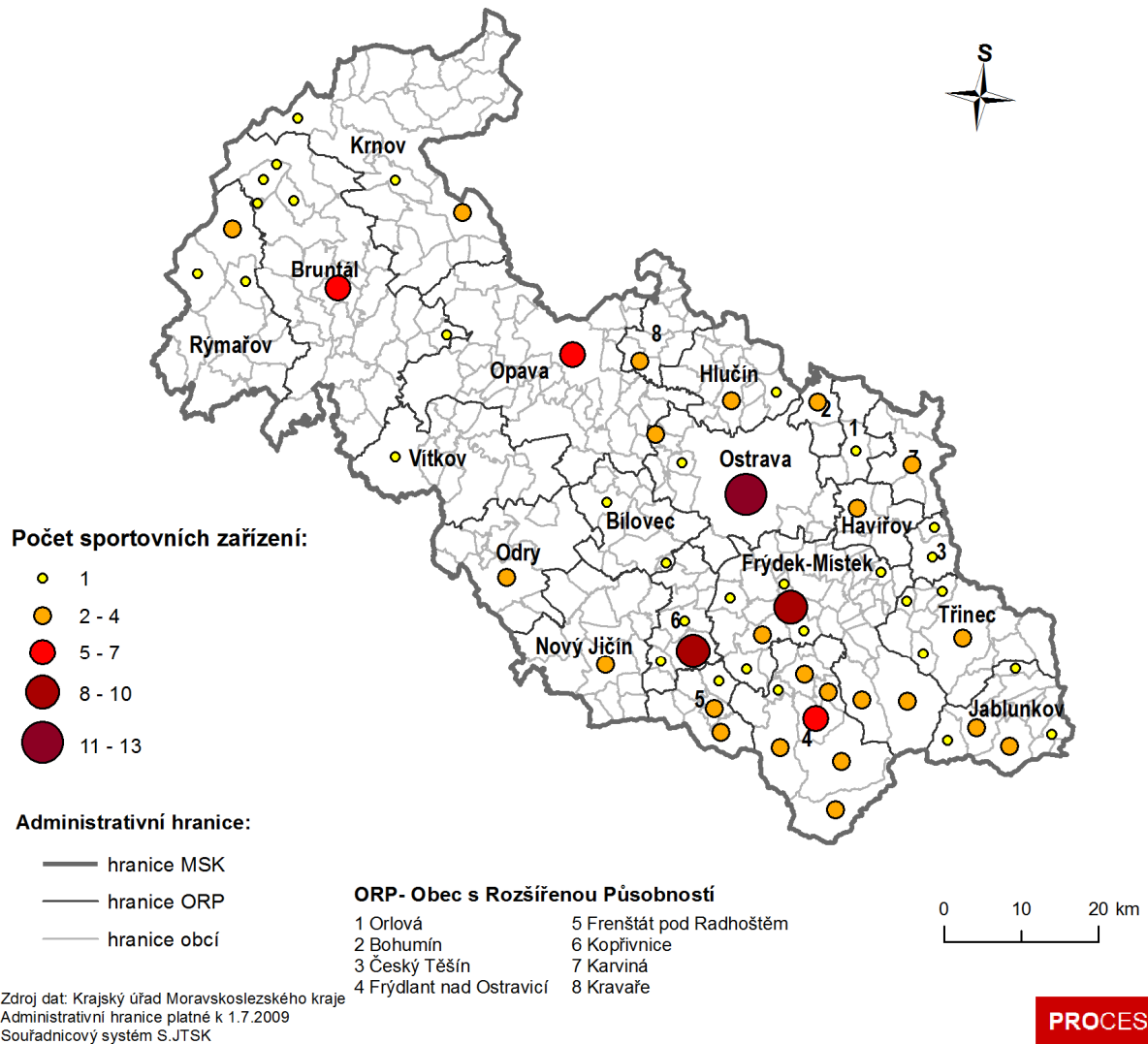
ATRAKTIVITY CESTOVNÍHO RUCHU NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE V ROCE 2010

Mapa 2.15: Volnočasové atraktivity cestovního ruchu

Níže uvedené mapové výstupy znázorňují podrobněji přehled umístění sportovních a kulturních zařízení v kraji. Je patrné, že zatímco sportovní zařízení jsou lokalizována zejména v oblasti pohoří Beskyd a Jeseníků, kulturní zařízení jsou koncentrována mimo tyto oblasti. Kulturní význam Moravskoslezského kraje zvyrazňuje zejména město Ostrava, která usilovala o získání titulu Evropské hlavní město kultury 2015, jež sice nedopadlo úspěchem, nicméně pomohlo zatraktivnit, zkvalitnit a také rozšířit nabídku kulturního vyžití v kraji.

OBČANSKÁ VYBAVENOST - POČET SPORTOVNÍCH ZAŘÍZENÍ Ve vybraných obcích Moravskoslezského kraje

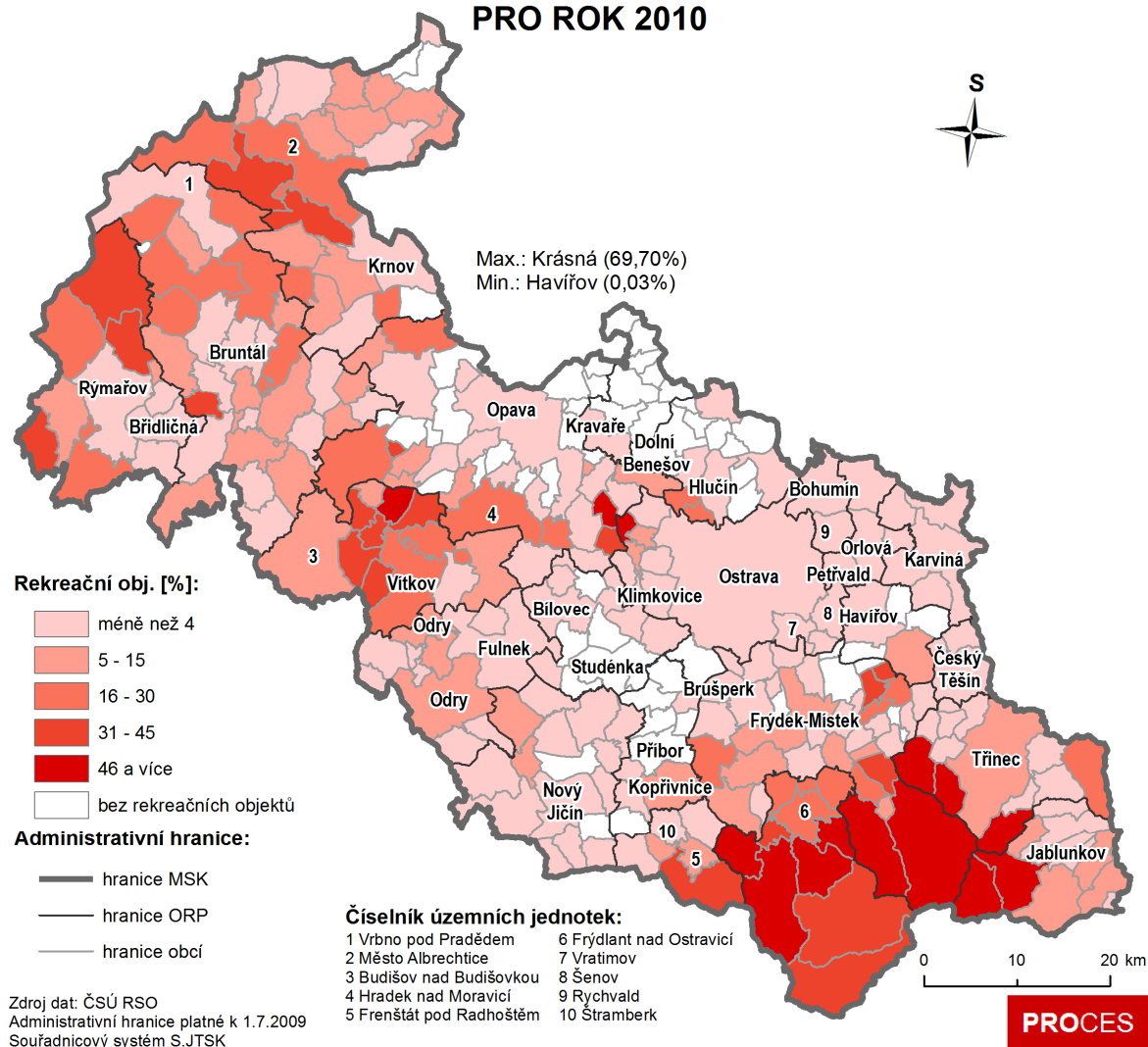

Mapa 2.16: Občanská vybavenost – počet sportovních zařízení v obcích MSK

2.3.2 Lokalizace rekreačních objektů v kraji

Z níže uvedené mapy je zřejmý výrazný vliv pohoří Beskyd a Jeseníků na lokalizaci oblastí s vysokým zastoupením rekreačních objektů v kraji. Největší podíl rekreačních objektů (69,7 %) se nachází v obci Krásná ve SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, která má celkově vysoký podíl zastoupení těchto objektů na svém území. Vysoké zastoupení rekreačních objektů se dále nachází v jižní části SO ORP Frýdek-Místek na jihu kraje a v části SO ORP Krnov (např. v obci Hošťálkovy 37,9 %) a ve Městě Albrechtice (15,7 %) na severu kraje.

ZASTOUPENÍ REKREAČNÍCH OBJEKTŮ V OBCÍCH MSK PRO ROK 2010

Mapa 2.17: Zastoupení rekreačních objektů v obcích MSK v roce 2010

2.3.3 Dílčí hodnocení v souvztáznosti k prostorovému plánování

Z hlediska cestovního ruchu je zajímavost a atraktivita Moravskoslezského kraje dána především přírodními podmínkami, historickými památkami, vysokou kulturní úrovní a úrovní turistické vybavenosti. Tradičními kulturními centry kraje jsou Ostrava, Opava a s významnou polskou menšinou Český Těšín. Města a obce nabízejí pestré škálu sportovního vyžití prostřednictvím mnoha stadionů, zimních stadionů a stovek hřišť, tělocvičen, koupališť a bazénů. Kromě kulturního a sportovního vyžití ve městech a obcích poskytuje krásná a pestrá příroda kraje spoustu možností pro rekreaci, turistiku, poznávání kulturních památek a léčebné pobyty. Kraj nabízí pro své návštěvníky rozsáhlé sítě (cyklo)turistických tras s podmínkami pro pěší turistiku a cykloturistiku, v zimě jsou pro turisty atraktivní horské celky Hrubého Jeseníku a Beskydy zejména pro běžecké a sjezdové lyžování. Lázeňství je v kraji založeno na využití léčebných účinků jodobromové vody v lázních Darkov

s Rehabilitačním ústavem. Od počátku 90. let existuje nové lázeňské sanatorium v Klimkovicích¹² s architektonicky zajímavými budovami. Rovněž na území kraje se nachází lázně Karlová Studánka.

Na území Moravskoslezského kraje se zároveň nachází městské památkové rezervace (Příbor, Nový Jičín a Štamberk). Vyhledávaná turisty jsou také zámecká sídla v Hradci nad Moravicí, v Raduni, v Kravařích na Opavsku, v Bruntále či ve Fulneku. Mezi nejvýznamnější hrady patří Sovinec na Rýmařovsku, Starý Jičín a Hukvaldy v Podbeskydí. Specifikem regionu jsou podmínky pro průmyslovou turistiku (Technické muzeum automobilů v Kopřivnici, Vagonářské muzeum ve Studénce, Hornické muzeum v Ostravě-Petřkovicích¹³, areál Dolních Vítkovic¹⁴, NKP Důl Michal aj.).

Z výše uvedených poznatků lze konstatovat, že nejlepšími podmínkami pro cestovní ruch disponuje a zároveň k největším turistickým atraktivitám patří pohoří Beskyd a Jeseníků. Jedná se o chráněné krajinné oblasti, turisticky žádané jsou zejména z důvodu lyžování, pěší turistiky a cykloturistiky. Zároveň se jedná o oblasti s příznivým počtem a kapacitou hromadných ubytovacích zařízení a počtem příjezdů hostů jak s přenocováním, tak bez něj. Do této kategorie atraktivních turistických cílů je nutné zařadit také Ostravu.

Statutární město Ostrava představuje kulturní a volnočasové centrum aglomerace, kde jsou koncentrována kulturní zařízení metropolitního významu (divadla, kina, knihovny, kostely, muzea atd.) a sportoviště (plavecké bazény, venkovní koupaliště, minigolf, tenisové kurty, hřiště na různé míčové hry, zimní stadion, atd.). Potenciál města Ostravy z hlediska cestovního ruchu spočívá zejména v možnostech industriální a dále kongresové turistiky. Mezi nejvýznamnější turistické atraktivity s největším růstovým potenciálem v rámci Ostravy patří: Zoologická zahrada Ostrava, Stodolní ulice (odhad cca 350 tis. návštěvníků ročně) a výše zmíněné industriální památky v Ostravě.

V současnosti také roste význam tzv. event turistiky, neboť město Ostrava je dějištěm významných kulturních i sportovních akcí celonárodního i mezinárodního významu; z kulturních akcí lze jmenovat např. Colours of Ostrava a Janáčkův máj Ostrava, ze sportovních akcí lze pak zmínit např. atletický mítink Zlatá tretra, Mistrovství světa v ledním hokeji (2004), Mistrovství světa juniorů v atletice (červenec 2007) apod. V oblasti kongresové turistiky a výstavnictví představuje silnou stránku Ostravy existence výstaviště Černá louka, které provozuje společnost Ostravské výstavy a.s. se 100% majetkovou účastí města.

V rámci kraje rostou kapacity v oblasti sportu, kdy nejvýraznější růst lze sledovat v případě golfu např. Golf Resort Ostravice, Sportoviště TJ Mittal Ostrava (tréninkový komplex), Golf Aréna Ostrava (golfové indoor centrum), Šilheřovice Golf Course, Ropice Golf Course apod.

¹² Zaměřené na funkční neplodnost, gynekologická onemocnění, nemoci neurologické, nemoci pohybového ústrojí, pooperační a poúrazové stavy a rekondice.

¹³ Plánované rozšíření aktivit o tzv. zážitkovou turistiku, výstavbu velkokapacitního hotelu s kongresovým centrem, turistické napojení na centrum města.

¹⁴ Technicky unikátní ucelený komplex hlubinného dolu, koksovny a výroby surového železa s plánovaným propojením na vzdělávací, volnočasové a další podnikatelské aktivity v rámci projektu oživení Dolních Vítkovic „Nové Vítkovice“.

Základním doporučení pro prostorové plánování v oblasti cestovního ruchu:

1. Klíčovým odvětvím pro lokální ani regionální ekonomiku nemůže být cestovní ruch (snad s výjimkou lázeňství), jelikož kromě toho, že má výrazný sezónní charakter, prudce zvyšuje ekonomickou zranitelnost oblastí v případě ekonomické krize.
2. V rámci krajského úřadu je zde nutná součinnost strategického a územního plánování v rámci kraje včetně propojení s problematikou rozvoje kultury.
3. V rámci kraje je vyžadována součinnost s místními mikroregiony (příp. MAS - Místní akční skupiny) nebo Euroregiony a jejich koordinace z krajské úrovně. Využít financování z prostředků LEADER.
4. Vhodná je podpora kraje v rámci marketingu pro potenciální návštěvníky žijící mimo území kraje ve spolupráci s dalšími aktéry v cestovním ruchu (obce, podniky apod.)
5. Podpořit projekty, které nejen rozvíjí cestovní ruch, ale podporují lokální kulturu a identitu obyvatel, zaměřenou na kulturní aktivity vedoucí k poznávání historie, která je společná zejména pro občany českého a polského pohraničí. Mohou přinést mnoho podnětů k uvědomění si vzájemné blízkosti, obohatí kvalitu života a napomohou rozvíjet společnou spolupráci (např. projekt Trojhlavý drak, tzn. architektura Horního Slezska jako projev doby)

2.4 Regionalizace služeb a maloobchodu, obslužná sídla a jejich hierarchie

„Služby jako ekonomické statky mají, jak známo, zvláštní charakter. Nedají se skladovat a jejich spotřeba (konzum) je možná jen v místech k tomu určených (přízpusobených). Obvykle také v čase k tomu vyhrazeném, kdy se záměrně setkává poskytovatel služby s jejím příjemcem. K dosažení požadované služby je tedy nutno obvykle překonat jistou vzdálenost“ (Kovář, 1999, str. 107).

V rámci procesu desindustrializace je sektor služeb klíčovým sektorem, který se rozvíjí. Toto tvrzení je nevyřčeně bráno s pozitivním rozvojem postindustriální společnosti, kde hnacím motorem přestává být průmysl a začínají klíčovou roli hrát služby. Otázkou je, co vlastně do sektoru služeb patří. Na tento problém koncem šedesátých let poukázal ekonom Miroslav Misař. „Terciární sektor je natolik rozrůzněný, že žádná charakteristika nevystihuje všechny jeho oblasti. V některých službách neplatí teze o minimální spotřebě surovin a maximu přidané hodnoty. Neplatí teze o nízké investiční náročnosti všech služeb. Neplatí, že všechny služby jsou méně koncentrované než průmyslová výroba. V některých službách roste produktivita rychleji než v průmyslu. Zaměstnanost roste ve službách jako celku, ale ne ve všech službách. Feminizované nejsou všechny služby, ale feminizován je některý průmysl. Technický pokrok může zvýšit produktivitu i ve službách (některých).“ (Misař 1969: 44)

Jelikož sektor služeb je velice nejasně definovaný, tzn., je to vše, co nelze zařadit do zemědělství a lesnictví a nespadá to ani do průmyslu v nejširším možném vymezení, je problematická typologie služeb. Služby se nejčastěji dělí na tržní a netržní, případně na veřejné a osobní. Autoři Browning a Singelmann, (1975) provedli podrobnější rozdělení služeb na produkční (sloužící výrobě), distribuční (síťové služby sloužící anonymní veřejnosti), sociální (organizované státem) a služby osobní povahy (adresované konkrétním klientům). Podobnou typologii v kontextu deindustrializovaných městech vytvořil i Keller¹⁵ (2011).

¹⁵ A) Modernizovaná průmyslová výroba prochází výraznými organizačními změnami, jež mají za cíl dále zvýšit její produktivitu. V této rovině se rozvíjejí paraprůmyslové služby, jež jsou přímo navázány na průmyslovou výrobu. Můžeme sem zařadit skladování, průmyslovou dopravu a opravárenství, ostrahu průmyslových objektů, ale také služby účetní, personální a poradenské, pokud jsou vykonávány zvláštními subjekty na komerční bázi pro potřeby firem. B) Po odchodu průmyslu do zemí s lacinější pracovní silou přetrvávají v deindustrializovaných městech služby svázané historicky se státem a s jeho v nejširším slova smyslu péčí o populaci. Můžeme mezi ně počítat státní správu i městskou samosprávu, soudy a policii, systém vzdělávání a zdravotnictví, sociální práci či oblast kultury. Jedná se o služby, které byly výsadou veřejného sektoru. C) Jako zvláštní skupinu více či méně blízkou veřejnému sektoru můžeme vyčlenit obslužné činnosti pro širokou veřejnost v podobě obchodní sítě, sítě veřejné i soukromé dopravy, sítě pošt a telekomunikací, ale též sítě médií a mediální služby. Společně mají právě to, že obsluhují masu anonymních zákazníků, přičemž jejich vazba na státní moc, která mohla být dříve úzká, se stále více rozvolňuje. D) Odlišný charakter mají služby orientované na individuálního klienta. Sem můžeme zahrnout řadu činností z oblasti rekreace a sportování, péče o tělo a vzhled, fitcentra, holiče a kadeřníky, ale též osobní poradenství, služby restauračních zařízení a hotelů, taxislužby či služby zajišťující provoz domácností. Společně mají to, že namísto anonymního zákazníka v nich vystupuje klient, který je v péči toho, kdo službu poskytuje, ale také to, že se jedná zpravidla o výkon činností, které mohou být provozovány třeba z úsporných důvodů i samoobslužně. E) Konečně s přesunem kapitálu z výroby do finančnictví se rozvíjejí služby v podobě bankovníctví, pojišťovnictví a služby pro byznys v nejširším slova smyslu. Tento sektor narůstá zejména v průběhu posledních třiceti let zvlášť dynamicky a osamostatňuje se do podoby dominantního aktéra ekonomického života. (Keller, 2011: 74)

V Moravskoslezském kraji, jak již bylo zmíněno podkapitole 2.2 v rámci podílu odvětví na hrubé přidané hodnotě, předstihly služby tržní povahy v roce 2008 podíl průmyslu, rovněž se projevil růst podílu u netržních služeb. Tyto procesy se odrážejí i v růstu zaměstnanosti v tomto sektoru, jak to dokumentuje níže uvedená tabulka.

Tabulka 2.3: Vývoj zaměstnanosti v sektoru služeb v Moravskoslezském kraji mezi lety 1993 a 2013 (aktualizace 2014)

CZ - NACE	Popis odvětví	Počet zaměstnanců (v tis.)			Počet zaměstnanců (v %.)		
		1993	2013	Rozdíl	1993	2013	Rozdíl
G	Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	56,2	72,5	16,3	9,8	13,4	3,6
H	Doprava a skladování	39,8	33,3	-6,5	6,9	6,2	-0,7
I	Ubytování, stravování a pohostinství	14,8	18,5	3,7	2,6	3,4	0,8
J	Informační a komunikační činnosti	9,6	11,1	1,5	1,7	2,0	0,3
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	5,0	9,9	4,9	0,9	1,8	0,9
L	Činnosti v oblasti nemovitostí	2,1	3,3	1,2	0,4	0,6	0,2
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	8,7	19,6	10,9	1,5	3,6	2,1
N	Administrativní a podpůrné činnosti	7,9	18,0	10,1	1,4	3,3	1,9
O	Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	29,2	32,4	3,2	5,1	6,0	0,9
P	Vzdělávání	31,4	36,2	4,8	5,5	6,7	1,2
Q	Zdravotní a sociální péče	29,9	36,7	6,8	5,2	6,8	1,6
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	6,9	9,1	2,2	1,2	1,7	0,5
S	Ostatní činnosti	12,2	8,6	-3,6	2,1	1,6	-0,5
Služby		253,7	309,1	55,4	44,1	57,4	13,3
Celkem		574,7	539,9	-34,8	100	100	

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

Obecně platí, že služby mají nižší produktivitu než průmysl. Nicméně mezi služby, které generují extrémní zisky vyšší než v průmyslu, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví (K) a Informační a komunikační činnost (J), tyto služby zesilují polarizaci společnosti včetně prostorového uspořádání (Sassen 2001), zesilují roli metropolitních aglomerací, kde jsou tyto služby převážně lokalizovány (sídla bank, IT společností). U těchto oborů v rámci kraje i došlo k výraznému růstu zaměstnanosti. Vzestup u v oblasti peněžnictví (o **6 téměř 5** tis.) zahrnuje i práci finančních zprostředkovatelů a to na druhou stranu odpovídá současnému trendu využívání úvěrů a tím života na dluh.

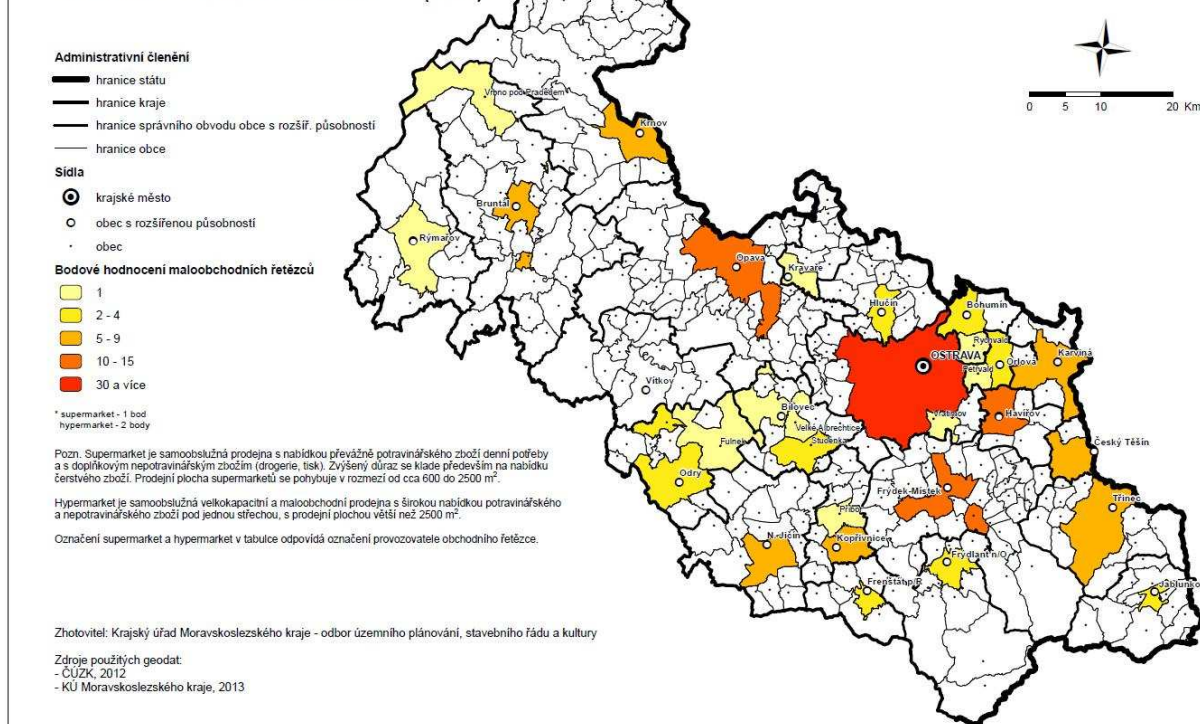
2.4.1 Regionalizace služeb a maloobchodu

Maloobchodní síť je výrazně rozvíjejícím se sektorem ekonomiky českých měst, který je ovlivněn vstupem nadnárodních maloobchodních společností (řetězců) v druhé polovině 90. let minulého století, kdy se začíná výrazněji prosazovat proces koncentrace maloobchodu a také jeho globální transformace. (Bednář, 2005) To se vyznačuje právě růstem velikosti maloobchodních firem a zvýšením počtu jejich prodejních jednotek. Globalizace maloobchodu včetně jeho marketingu, který ovlivňuje změny nákupního chování, a zvýšená motorizace jednotlivců přispívají ke změně prostorového rozložení maloobchodní sítě nejen českých měst. Níže uvedená prostorová lokalizace obchodních řetězců ve vybraných obcích s vyšším počtem těchto řetězců v kraji ukazuje na jejich koncentraci do aglomerace. Mezi nejvýznamnější střediska patří Ostrava, Opava, Frýdek-Místek, Havířov a Karviná.

ÚZEMNĚ ANALYTICKÉ PODKLADY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE - aktualizace 2013

Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území

38.5. Maloobchodní řetězce dle obcí (2013)

Zdroj: ÚAP Moravskosleského kraje 2013

Mapa 2.18: Obchodní řetězce ve vybraných obcích MSK v roce 2013 (aktualizace 2014)

Níže uvedená tabulka a mapové výstupy reflektují největší počty subjektů ve službách dle OKEČ a zároveň počet zaměstnanců v nich pracujících. Mezi obce s největším počtem subjektů ve službách patří Ostrava, Opava, Havířov, Frýdek-Místek, Karviná a Třinec, tyto obce mají zároveň největší počet zaměstnanců ve službách.

Tabulka 2.4: Největší počet subjektů a zaměstnanců ve službách v obcích Moravskosleského kraje

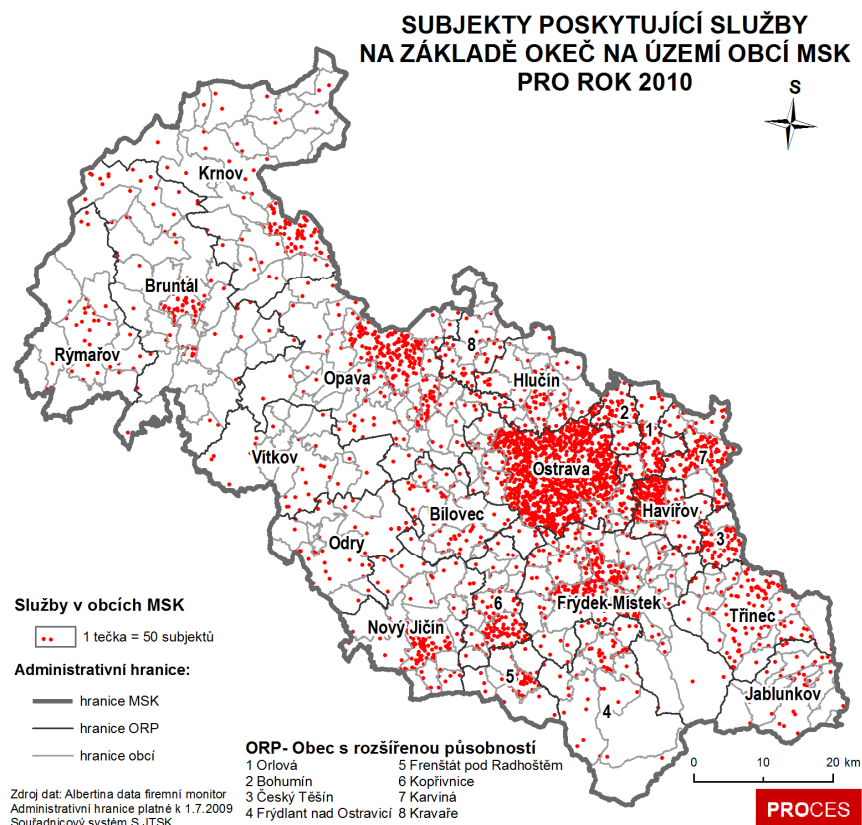
Název obce	SO ORP	Počet subjektů ve službách	Název obce	SO ORP	Počet zaměstnanců ve službách
Ostrava	Ostrava	53 915	Ostrava	Ostrava	88 400
Opava	Opava	10 470	Opava	Opava	10 775
Havířov	Havířov	10 383	Frýdek-Místek	Frýdek-Místek	8 575
Frýdek-Místek	Frýdek-Místek	9 310	Třinec	Třinec	8 075
Karviná	Karviná	6 525	Karviná	Karviná	7 300
Třinec	Třinec	4 604	Havířov	Havířov	5 900
Nový Jičín	Nový Jičín	4 185	Nový Jičín	Nový Jičín	5 150
Český Těšín	Český Těšín	3 748	Krnov	Krnov	3 675
Krnov	Krnov	3 433	Český Těšín	Český Těšín	3 150
Kopřivnice	Kopřivnice	3 265	Kopřivnice	Kopřivnice	2 400
Orlová	Orlová	3 198	Bohumín	Bohumín	2 325
Bruntál	Bruntál	2 619	Bruntál	Bruntál	1 650
Bohumín	Bohumín	2 508	Orlová	Orlová	1 200

Název obce	SO ORP	Počet subjektů ve službách	Název obce	SO ORP	Počet zaměstnanců ve službách
Hlučín	Hlučín	1 858	Bílovec	Bílovec	1 125
Frenštát pod Radhoštěm	Frenštát pod Radhoštěm	1 717	Frenštát pod Radhoštěm	Frenštát pod Radhoštěm	975
Frydlant nad Ostravicí	Frydlant nad Ostravicí	1 336	Šenov u Nového Jičína	Nový Jičín	900
Studénka	Bílovec	1 152	Jablunkov	Jablunkov	750
Šenov	Ostrava	1 152	Rýmařov	Rýmařov	750
Příbor	Kopřivnice	1 140	Hlučín	Hlučín	675
Rýmařov	Rýmařov	1 042	Hrabyně	Opava	675

Zdroj: Albertina data firemní monitor

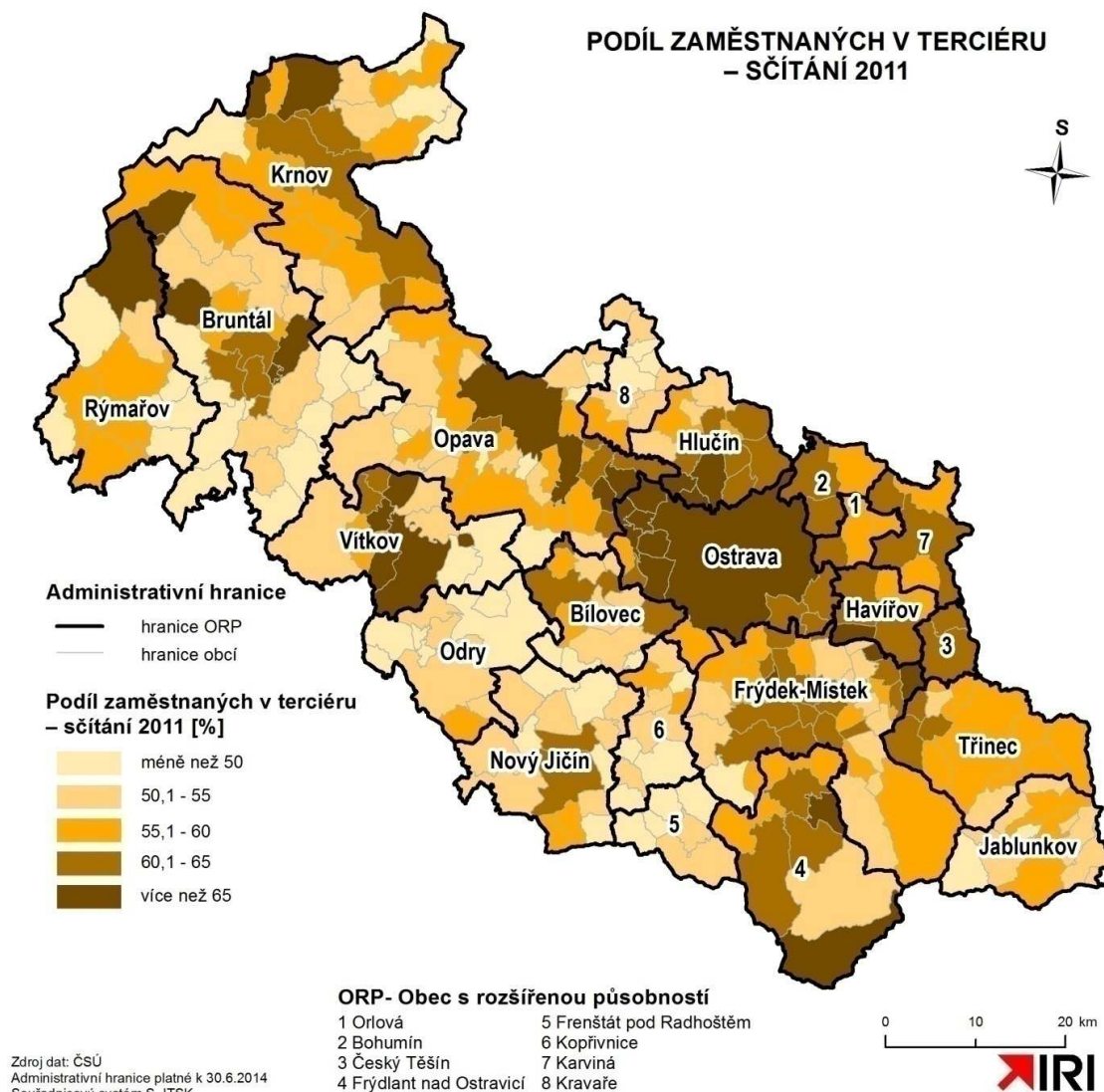
Pozn.: Vybrané subjekty ve službách dle OKEČ:

G: Obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost; H: Ubytování a stravování
 I: Doprava, skladování a spoje; J: Finanční zprostředkování; K: Činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu; podnikatelské činnosti; L: Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení; M: Vzdělávání; N: Zdravotnictví a sociální péče; veterinární činnosti; O: Ostatní veřejné, sociální a osobní služby; P: Činnosti domácností; Q: Exteritoriální organizace a instituce

Mapa 2.19: Subjekty poskytující služby dle OKEČ v obcích MSK v roce 2010

Rozložení služeb v regionech (měřeno počtem pracovních míst ve službách) potvrzují silný vliv středisek s výraznou obslužnou funkcí jako je Ostrava, Opava, Havířov a Frýdek-Místek. Je znatelný také vliv Nového Jičína a Karviné a to především v rámci Ostravské aglomerace. **V případech jednotlivých SO ORP lze také vypořádat skutečnost, že vyšší podíl zaměstnaných osob v terciéru se nachází zejména na území správního střediska.**

Mapa 2.20: Zaměstnaní ve službách ve obcích MSK v roce 2011 (aktualizace 2014)

2.4.2 Základní obslužnost sídel veřejnými službami

Pro služby je charakteristická silná vazba na územní rozložení obyvatelstva, jelikož většina služeb je spotřebována v místě jejich produkce. Vztah mezi rozmístěním obyvatelstva a obslužné sféry, odrážející se v dojížděce obyvatelstva za službami, je důležitou součástí studia sídelních systémů a sociálněgeografické regionalizace, která je podrobně rozebrána v kapitole 1.2.1 a 1.2.2.

Sídelní systém je tvořen jednotlivými sídly a jejich vzájemnými vazbami, přičemž je pro něj charakteristické uspořádání, jehož zřetelným projevem je velikostní rozrůznění sídel podle počtu obyvatel. Podstatou tohoto uspořádání jsou hierarchizované vztahy, vyplývající z rozsahu funkcí, které sídlo poskytuje svému zázemí.

Podle velikosti obchodní sítě, kapacity škol nebo zdravotnických zařízení, množství pracovních příležitostí apod., lze rozlišit několik střediskových sídel, jejichž obslužné funkce využívá obyvatelstvo sídel nestřediskových. Mezi městy a ostatními sídly v určitých oblastech vznikají stavy podřízenosti a nadřazenosti a dochází tak k hierarchickému uspořádání sídel dle významu.

Významnost (hierarchie) jednotlivých sídel v rámci sídelního systému souvisí s významností služeb, jež jsou v nich lokalizovány, což je výsledkem působení strany nabídky a poptávky. Obslužná zařízení jsou na různé hierarchické úrovni, což je dáno zejména počtem zákazníků.

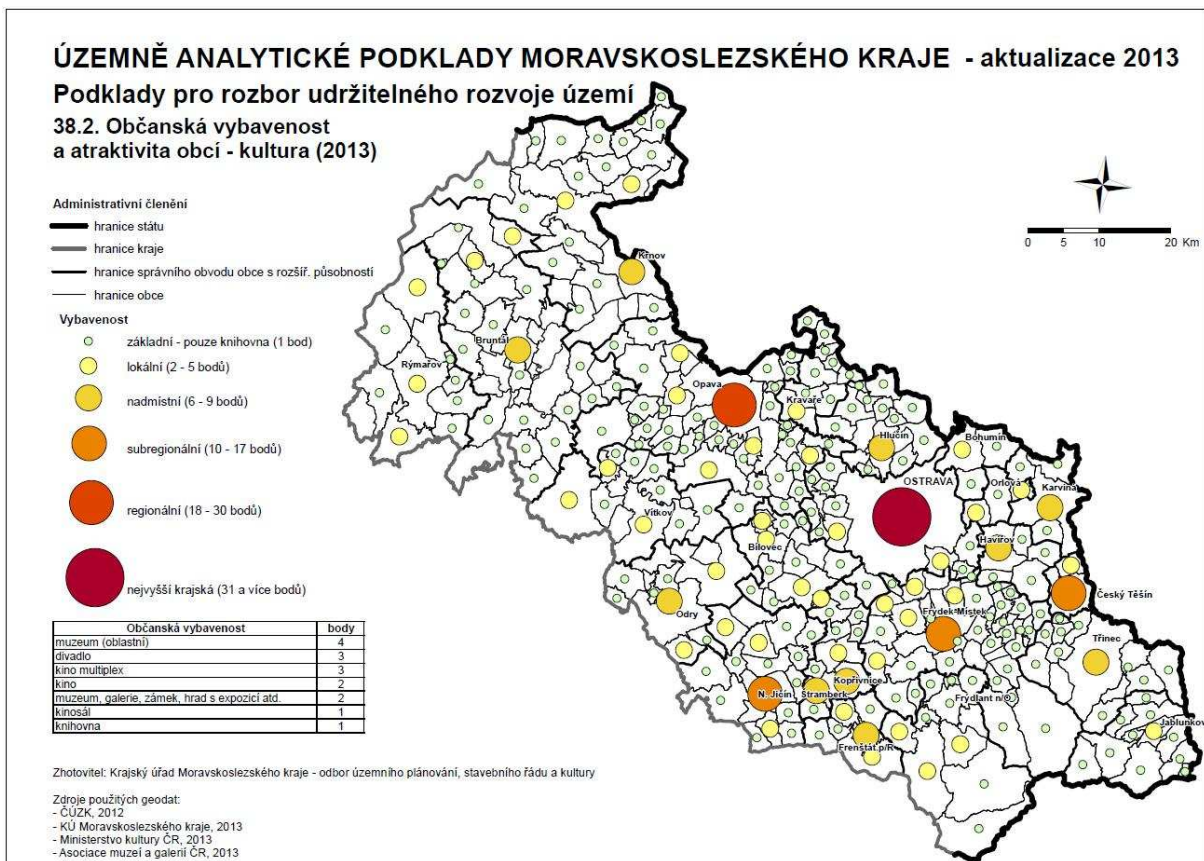
S výší řádu jednotlivých středisek stoupá také výběr nabízeného zboží a služeb, ale zcela logicky klesá počet těchto středisek. Střediska vyššího řádu obstarávají všechny funkce středisek nižšího řádu. Zároveň obstarávají všechny funkce vyššího řádu nejen pro své vlastní zázemí, ale i zázemí středisek nižšího řádu na ně vázaných.

V kapitole 1.2.1 a 1.2.2. byla podrobně analyzována střediska s převažující výrobní a residenční funkcí. Z analýzy vyplynulo, že výjimečnou pozici má SO ORP Ostrava, ve kterém bylo v roce 2010 40 % pracovních míst a residenční funkce byla 27 %. Zbylé správní obvody kraje jsou v obou funkcích pod 10 % hranicí. Z hlediska významnosti se blízko sebe umístily SO ORP Opava a Frýdek-Místek, přičemž v SO ORP Opava mírně převládá výrobní funkce a v SO ORP Frýdek-Místek residenční funkce. Výrazně dominantní residenční funkci v rámci SO ORP mají sídla Havířov a Karviná. Naopak mezi sídla s nejmenším významem s převahou residenční funkce patří Vítkov, Rýmařov, Odry, Kravaře, Jablunkov.

Střediska, která mají méně zastoupenou výrobní funkci v porovnání k funkci obytné, jsou především města v okolí Ostravy (Petřvald v **okrese Karviná**, Havířov, Orlová, Hlučín), která byla dříve jako obytná zázemí pro osoby zaměstnané v dobývání nerostných surovin a průmyslu v Ostravě, případně v dolech na Karvinsku. Na druhou stranu je u některých sídel převaha výrobní funkce nad obytnou z důvodu existence významných zaměstnavatelů. Sídlo se tak pro své okolí stalo pracovním centrem.

Pro zmapování středisek s nejvýraznější obslužnou funkcí slouží posouzení občanské vybavenosti, kam spadá zejména školství, kultura, zdravotnictví, sociální péče (mapové výstupy viz příloha B 2.3), dále pak posouzení množství obchodních řetězců v obcích kraje, celkový počet subjektů ve službách a počet zaměstnanců v nich pracujících.

Mezi obce s regionálním významem *školských zařízení* patří obce, kde se vyskytují minimálně dvě střední školy nebo střední školy a vyšší odborná škola a jedna vysoká škola. Zejména se jedná o obce s vyšším počtem obyvatel spadající do Ostravské aglomerace (např. Opava, Třinec, Český Těšín, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Kopřivnice, Nový Jičín, Bílovec, Karviná, Havířov), dále také Rýmařov, Bruntál, Krnov a Jablunkov. Obec s krajským významem školství znamená působnost minimálně dvou vysokých škol v kraji a tou je samozřejmě Ostrava.

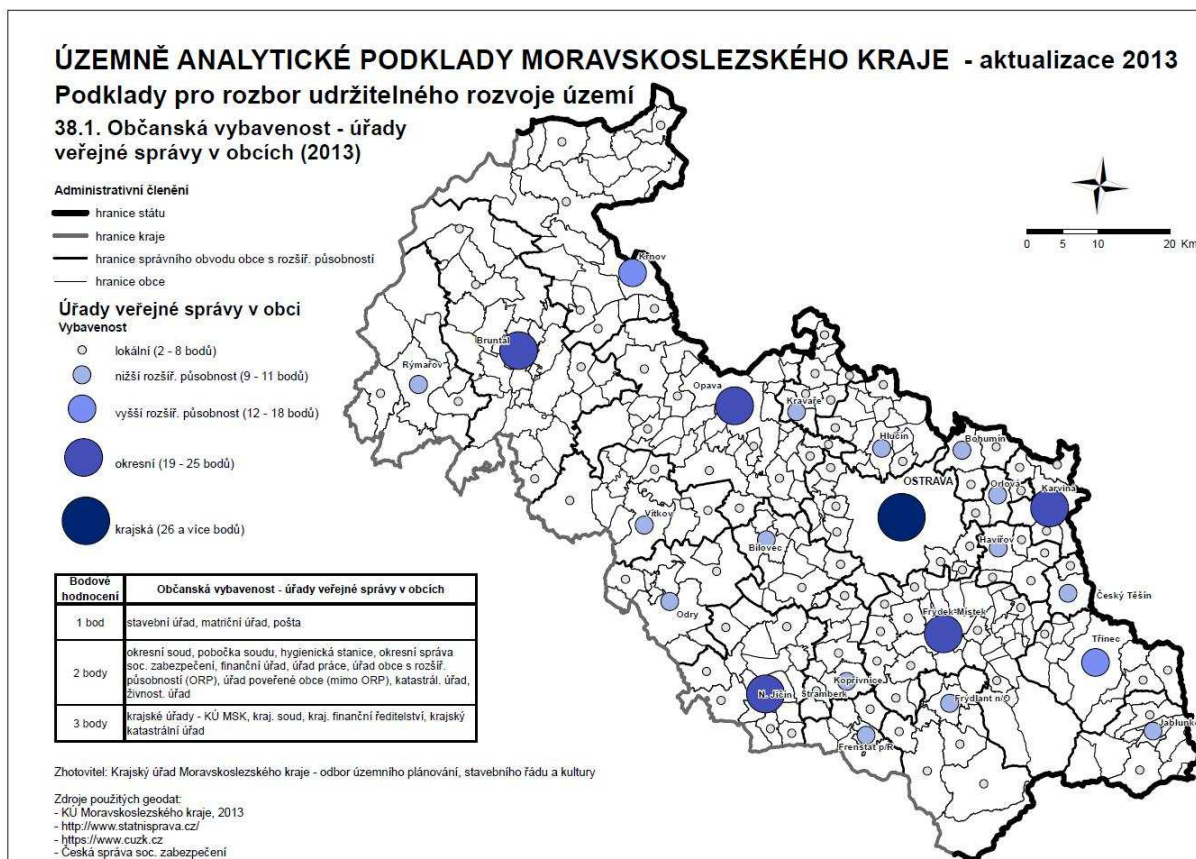
Zdroj: ÚAP Moravskoslezského kraje 2013

Mapa 2.21: Občanská vybavenost – kultura v obcích MSK v roce 2013 (aktualizace 2014)

Z hlediska *kulturních zařízení* je obcí s krajským významem opět Ostrava. Regionálně významné jsou ty obce **kteří podle kritéria uvedeného v tabulce disponují body v rozmezí 18-30 bodů**. Toto kritérium **splňuje Opava**. Subregionální význam mají **Český Těšín, Frýdek-Místek a Nový Jičín**. Dalšími významnými kulturními centry jsou Kopřivnice, Frenštát pod Radhoštěm, Bohumín a Krnov.

Významným střediskem s krajským významem poskytující *zdravotní a sociální péči* je Ostrava. Regionálně významné obce v této oblasti poskytovaných služeb jsou **Frýdek-Místek a Havířov, které podobně jako v případě ukazatele kulturních zařízení spadají do druhé nejlépe hodnocené skupiny obcí**. Středisky se subregionálním významem jsou **Nový Jičín, Český Těšín, Orlová a Bohumín**.

Následující mapa znázorňuje význam jednotlivých sídel dle výše uvedených ukazatelů a rozlišuje je podle vybavenosti **úřady veřejné správy**. Za krajské sídlo lze tedy považovat Ostravu, za sídla **okresního** významu lze považovat Karvinou, Frýdek-Místek, Opavu, Nový Jičín a **Bruntál**.

Zdroj: ÚAP Moravskoslezského kraje 2013

Mapa 2.22: Význam sídel MSK dle vybavenosti úřady veřejné správy v roce 2013 (aktualizace 2014)

2.4.3 Dílčí hodnocení v souvztáženosti k prostorovému plánování

Po zmapování subjektů poskytujících služby, zaměstnanosti v těchto službách, občanské vybavenosti a počtu obchodních řetězců jednotlivých obcí, byla identifikována hlavní obslužná sídla Moravskoslezského kraje, přičemž je patrné, že se jedná o obce spadající do území Ostravské aglomerace, čímž posilují význam této aglomerace. Prostřednictvím výše zjištěných poznatků lze následně vytvořit hierarchii obslužných sídel dle jejich významu v kraji v následujícím pořadí.

Tabulka 2.5: Hierarchie obslužných sídel dle jejich významu v kraji

Posuzovaná kategorie	Občanská vybavenost	Obchodní řetězce	Subjekty poskytující služby	Počet zaměstnanců ve službách	Celkové pořadí
Pořadí sídel dle významu/počtu zařízení	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Ostrava
	Havířov	Frýdek-Místek	Opava	Opava	Opava
	Třinec	Opava	Havířov	Frýdek-Místek	Havířov
	Karviná	Havířov	Frýdek-Místek	Třinec	Frýdek-Místek
	Frýdek-Místek	Karviná	Karviná	Karviná	Karviná
	Opava	Třinec	Třinec	Havířov	Třinec

Zdroj: PROCES, vlastní zpracování

Za nejvýznamnější sídlo s obslužnou funkcí, poskytovanými službami a maloobchodem lze tedy považovat Ostravu, na dalším místě Opavu, Havířov, dále pak Frýdek-Místek, Karvinou a Třinec.

Naopak oblast Bruntálska a Rýmařovska má velice nízkou obslužnou funkci, s tím související slabou občanskou vybavenost a počet subjektů ve službách.

Ukázku role trhu při formování obslužného systému lze dokladovat na vývoji zdravotní obslužnosti v okrese Bruntál, kde v minulých letech existovala okresní nemocnice, která však byla ztrátová, a proto byla provedena její privatizace. Převzala ji společnost AGEL a.s., která zrušila všechna její nezisková oddělení, redukovala rozsah poskytované zdravotní péče a bylo zrušeno porodní oddělení. Tuto obslužnou funkci převzala nemocnice v Krnově vzdálená cca 25 km. To posiluje negativní dostupnost v oblasti Bruntálska, kdy jsou např. akutní porody mnohdy prováděny na cestě do Krnova.

Závěrem lze říci, že i když města nad 10 tis. obyvatel ztrácejí své hranice a jsou ovlivněna procesem suburbanizace, výrobní kapacity jsou v těchto oblastech nadále soustředěny. Působením trhu a tržních sil dochází ke zvyšování koncentrace obyvatel a ekonomických aktivit do zázemí aglomerace, a to se projevuje také v oblasti služeb, kde je kromě výše uvedených měst nejvíce zaměstnaných ve městech Nový Jičín, Krnov, Český Těšín, Kopřivnice a Bohumín (ve všech těchto městech minimálně 2000 zaměstnaných ve službách). Nejvýznamnějším sídlem v rámci Moravskoslezského kraje je Ostrava s užším jádrem aglomerace, přičemž je nutné podotknout, že Ostrava se stále rozpíná do užšího jádra a význam Karviné klesá. Dalšími významnými sídly nespádajícími do užšího jádra jsou Opava, Frýdek-Místek a Třinec.

Specifickou roli při formování prostorového obslužného systému hrají obchodní řetězce, které využily možností trhu, a jejich počet **a kapacity** rostl tam, kde jsou koncentrováni lidé **a kde jsou tato zařízení dobře dopravně dostupná**. Pokud však tento proces není regulován, tak se stává, že na místě **neefektivních** obchodníků a obchodních řetězců vznikají uměle vytvořené brownfieldy. **Prostorová (území) regulace řetězců by měla optimalizovat jejich alokaci jak z hlediska dopravního, urbanistického, tak i dlouhodobých výhledů rozvoje celého území. Nemůže však deformovat konkurenční prostředí ve kterém se pohybují.**

2.5 Identifikace sociálně slabých oblastí

V sociální oblasti dochází v současné době ke ztrátě jistot a postupnému přesunu zodpovědnosti ze státního systému na jednotlivce a rodiny, což však vyžaduje změnu způsobu myšlení celé společnosti. S těmito změnami však přicházejí dopady na společnost, které postihují stále větší skupinu a na rozdíl od minulosti postihují i střední vrstvy.

Dopad rizika se zvyšuje na periferiích, kde však obyvatelé mají oproti centrům výhodu vlastních hospodářství, kterými si vypomáhají a díky nimž mnozí obyvatelé přežívají negativní dopady ekonomické recese. Lidé žijící v těchto oblastech mívají nižší životní nároky než lidé žijící v centrech. Tyto procesy lze mapovat jak v rámci měst, tak i na regionální úrovni v rámci struktury osídlení. Klíčovými pojmem je segregace, přesněji residenční segregace, je to nedobrovolné „oddělení diferencovaných sociálních skupin do rozdílných obytných oblastí města. Je tedy prostorovým vyjádřením nerovnosti.“ (Burijanek, 1997:423). Pokud je oddělení dobrovolné, tak se tento proces označuje obvykle jako separace. Z hlediska velikosti území může existovat prostorová segregace mezi jádrovými městy a jejich zázemím v rámci metropolitních oblastí a městských regionů, mezi jednotlivými čtvrtěmi uvnitř měst nebo mezi obytnými bloky (Musterd a kol., 1999 cit podle Sýkora, Temelová, 2005:6).

Obvykle se rozlišují tři typy separovaných území – ghetta, enklávy a citadely. Ghetta¹⁶ vznikají procesem segregace. V chudinských ghettech často dochází ke kumulaci rizikových vlivů, jako je např. kriminalita, špatné životní prostředí, nekvalitní občanská vybavenost včetně školství a zdravotnictví. Lidé v těchto oblastech mají nízkou kvalifikaci a jsou nejčastěji postiženi propouštěním, vymykají se sociální kontrole, ztrácejí vzory jednání většinové společnosti. (Mareš, 2006:10) Důsledkem je úpadek občanských aktivit a snížení sociálních kontaktů mimo území a tím i nižší možnost se z tohoto území vymanit. Dochází k uzavírání těchto lokalit do sebe, tzv. kultura bídy (Lewis, 1966).

Oproti tomu enklávy vznikají dobrovolně (tzn. proces separace) a je pro ně charakteristická existence určité specifické kulturní skupiny. Na základě dobrovolnosti vznikají i citadely, ovšem skupina je obývaná se nadřazuje nad ostatní sociální skupiny. Důvodem vzniku citadel je často potřeba bezpečí (zajištěno např. bezpečnostní službou). Tímto termínem je možné označit i některá suburbia, „gated communities“, anebo gentrifikovaná centra měst obývaná převážně cizinci či obyvateli vyššího sociálního statusu (Sýkora, Temelová, 2005).

V posledních letech se začal koncept sociální exkluze¹⁷ používat i v evropské sociální politice. „Sociální exkluze je definována jako stav, kdy jedinec nebo kolektiv neparticipují plně na ekonomickém, politickém a sociálním životě společnosti, anebo kdy jejich přístup k příjmu a ostatním

¹⁶ Je možné odlišit dvě formy ghetta, klasické ghetto a ghetto vydědenců. Klasické ghetto se definuje prostorovým oddělením, podřadností a nedobrovolným vymezením identity. Ghetto vydědenců k těmto charakteristikám přidává zvláštní vztah místní skupiny se zbytkem společnosti, např. ve formě ekonomického vyloučení nebo sociální exkluze. (Sýkora, Temelová, 2005:7).

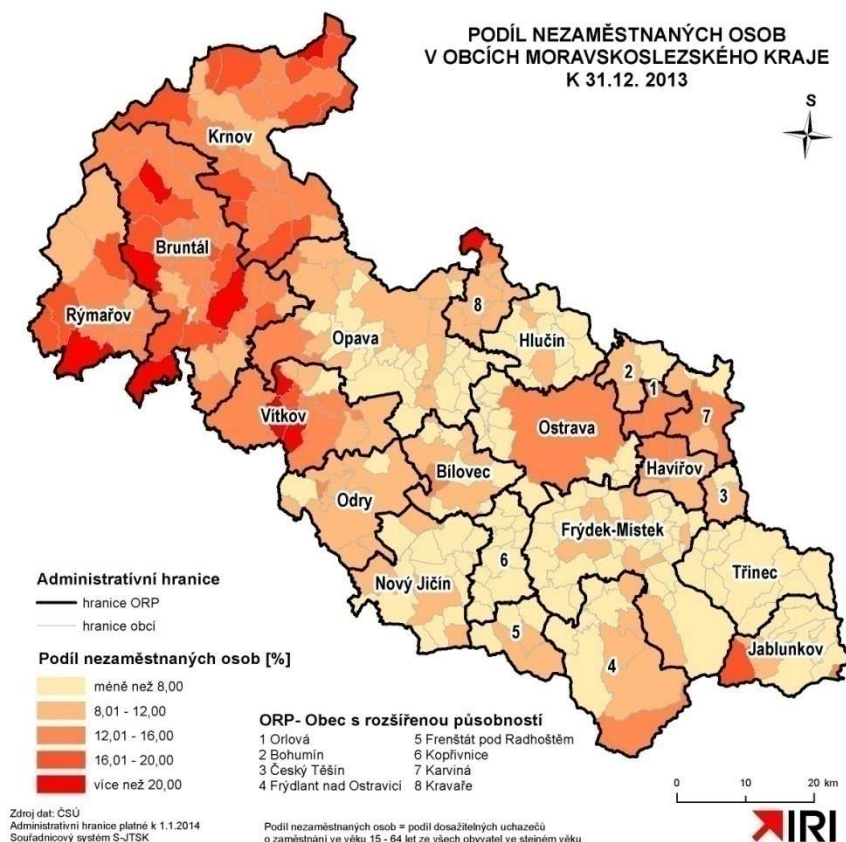
¹⁷ Používání tohoto konceptu je založeno na přesvědčení, že vedle klasického problému vertikálních (třídních) nerovností, tzn. nahoře a dole, se dnes ve společnosti objevuje stále naléhavěji problém nerovností horizontálních, tzn. rozdělení uvnitř a vně. (Mareš, 2006b:18)

zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je ve společnosti považován za přijatelný...“ (Mareš, 2004:18-19). Sociální exkluze se může projevit nejen v rovině ekonomické, politické, sociální či kulturní, ale i v symbolické a prostorové. Přičemž jednotlivé roviny se vzájemně prolínají. Ekonomická rovina se projevuje marginalizací osob na trhu práce, v duální koncepci trhu práce se jedná o sekundární segment trhu práce. Jedná se buď o osoby nízkopříjmové, nebo úplně bez práce a tím i bez příjmů.

Podle Bauma (2009) v důsledku sociální exkluze dochází k rostoucímu trendu residenční separace resp. segregace mezi obyvateli z nižších a vyšších vrstev především v metropolitních oblastech a ve velkých městech.

2.5.1 Sociálně slabé a vyloučené oblasti měřené mírou nezaměstnanosti

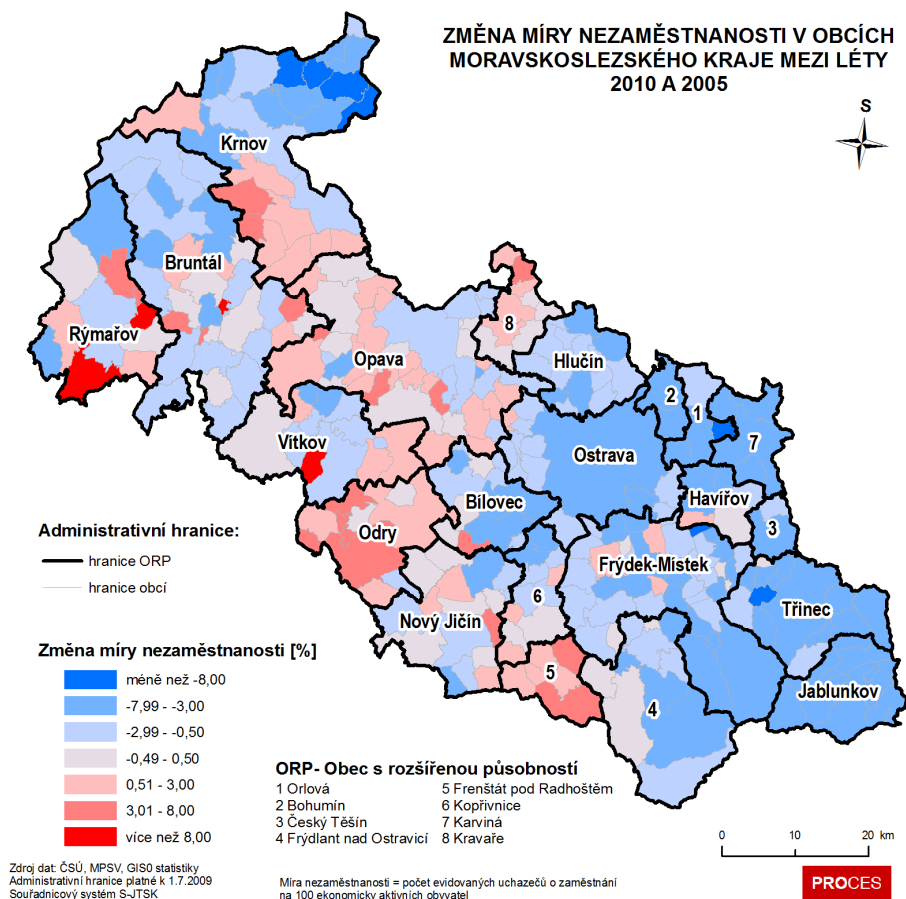
Sociálně slabé a vyloučené oblasti lze identifikovat mírou nezaměstnanosti v dané oblasti, přičemž míra nezaměstnanosti je počítána jako počet nezaměstnaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu. Data o počtech nezaměstnaných a počtech ekonomicky aktivních obyvatel uvedená v následujících mapových výstupech byla získána z databáze GIS0. **Aktualizované mapy pro rok 2013 čerpají data z datových vrstev pro GIS. Tyto vrstvy jsou poskytovány ČSÚ za účelem pořizování ÚAP a hodnoty jsou vždy k 31.12. daného roku.** Tato databáze obsahuje měsíční údaje o počtech nezaměstnaných a ekonomicky aktivních obyvatel. Z těchto měsíčních údajů byly vypočteny roční průměry počtů nezaměstnaných a ekonomicky aktivních.

Mapa 2.23: Podíl nezaměstnaných osob v obcích Moravskoslezského kraje k 31.12.2013 (aktualizace 2014)

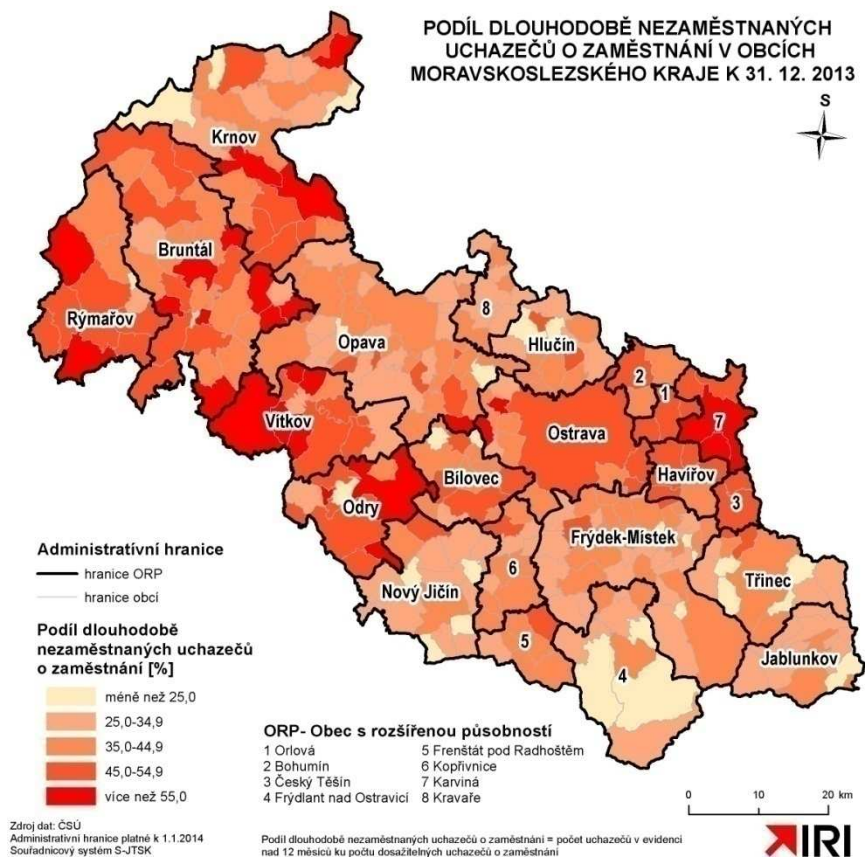
Největší **podíl nezaměstnaných osob** v Moravskoslezském kraji v roce 2013 vykazují SO ORP Bruntál, Rýmařov, Krnov a Vítkov, přičemž za obce je **podíl nezaměstnaných osob ke dni**

31.12.2013 největší v obci **Hlinka (34,3 %)**, Černná ve Slezsku (**27,6 %**) a **Jiříkov (23,0 %)**. Naopak nejnižší **podíl nezaměstnaných osob** vykazují v roce **2013** v Moravskoslezském kraji SO ORP Jablunkov a Třinec. Za obce vykazují velmi **nízký podíl nezaměstnaných osob** obce **Nová Pláň (2,3 %)**, **Smilovice (4,1 %)** a **Bocanovice (4,2 %)**.

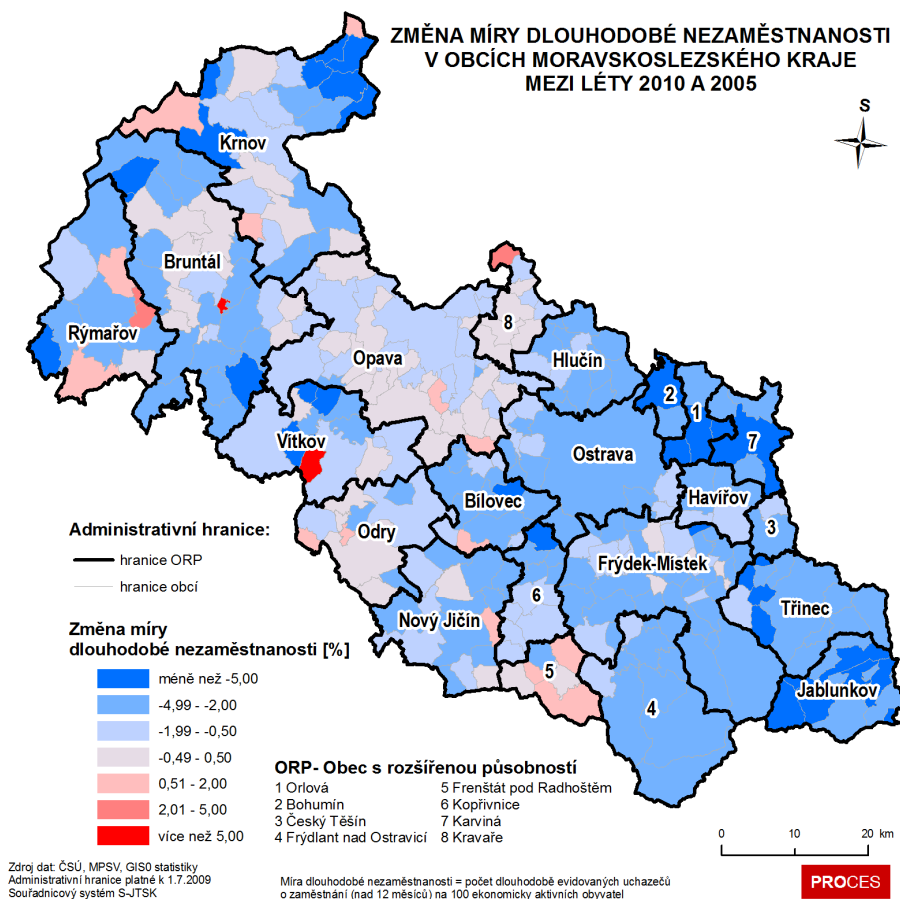
Mapa 2.24: Změna míry nezaměstnanosti v obcích MSK v letech 2005 a 2010

Pokud se zaměříme na **podíl dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů o zaměstnání**, tak nejproblématictější je tato situace na severu a severozápadě kraje, konkrétně v ORP Bruntál, Rýmařov, Krnov, Vítkov a Odry, dále pak v ORP Karviná, Český Těšín, Orlová a Havířov. Pokud se zaměříme na jednotlivé obce v kraji, nejvyšší **podíl dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů o zaměstnání** vykazují obec **Jiříkov (70,8 %)**, **Nové Lublice (66,7 %)**, **Černná ve Slezsku (65,3 %)** a obec **Svatoňovice (62,5 %)**.

Mapa 2.25: Roční průměr míry dlouhodobé nezaměstnanosti v obcích MSK k 31.12.2013 (aktualizace 2014)

Mezi lety 2005 a 2010 došlo ve většině obcí kraje k poklesu dlouhodobé míry nezaměstnanosti, přičemž nejmarkantnější je tento pokles v SO ORP Jablunkov, Orlová, Karviná a Bohumín. Největší pokles je evidován v tomto období v obci Dívčí Hrad, kde došlo k poklesu o více jak 12 %. Naopak největší nárůst dlouhodobé míry nezaměstnanosti eviduje opět obec Čermná ve Slezsku (7,7 %).

Mapa 2.26: Změna míry dlouhodobé nezaměstnanosti v obcích MSK v letech 2005 a 2010

2.5.2 Sociálně slabé a vyloučené oblasti měřené hmotnou nouzí

Klíčovým ukazatelem k identifikaci sociálně slabých (vyloučených) oblastí je hmotná nouze, která měří již projevené sociální problémy u obyvatel. Systém pomoci v hmotné nouzi je upraven zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Systém pomoci v hmotné nouzi je moderní formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení. Vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. Dávkami, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi, jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

K následujícímu výstupu byla použita data ze systému OKnouze/OKslužby obsahující měsíční údaje o dávkách v hmotné nouzi od roku 2008 do roku 2010. Z těchto měsíčních údajů byly vypočítány roční průměry hmotné nouze a následně přepočítány na počet obyvatel se stavem k 31.12. daného roku.

Z níže uvedeného mapového výstupu je zřejmé, že od roku 2008 do roku 2010 došlo v Moravskosleském kraji k nárůstu pomoci v hmotné nouzi na obyvatele, přičemž procentuálně největší přírůstek je v roce 2010 evidován ve správním obvodu pověřeného obecního úřadu Vítkov, Odry a Bílovec. Vyšší přírůstek pomoci v hmotné nouzi na obyvatele je v SO POÚ Krnov, Bruntál,

Ostrava a Karviná. Naopak nejmenší procentuální podíl pomoci v hmotné nouzi je v roce 2010 evidován v SO POÚ Příbor a Vratimov.

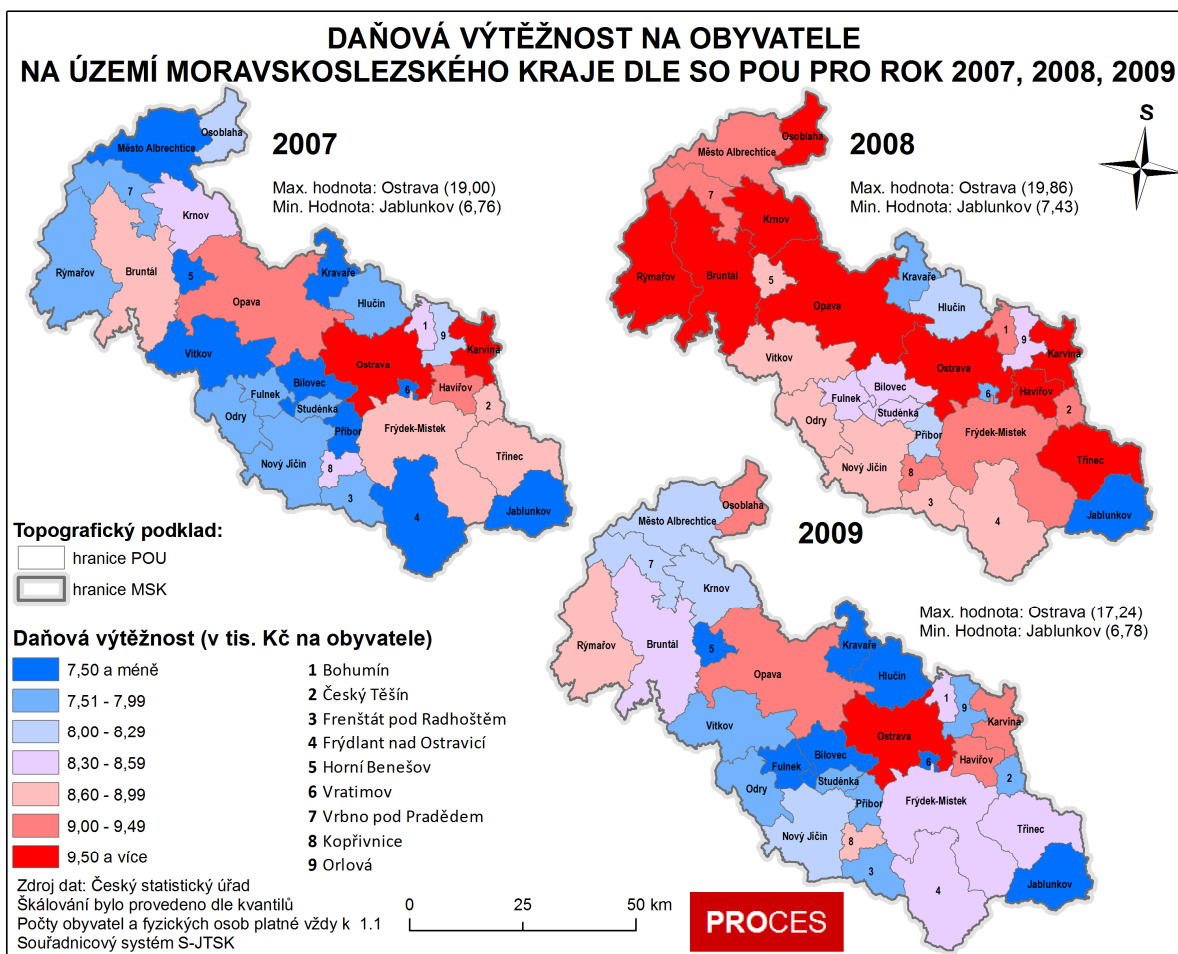
Mapa 2.27: Pomoc v hmotné nouzi na obyvatele v MSK

2.5.3 Ekonomicky slabá území s malým rozvojovým potenciálem

Sociálně slabé a vyloučené oblasti patří k ekonomicky slabým územím s malým rozvojovým potenciálem měřený nízkou daňovou výtěžností území. Ta je v ČR dána pravidly rozpočtového určení daní. Výtěžnost je pak ovlivněna především velikostní kategorií, do níž je obec zařazena v závislosti na počtu obyvatel, a dále pak výnosem daní ovlivněných územím příslušné obce. Rozhodující úlohu v daňových příjmech obcí hrají daně z příjmů právnických osob, daně z příjmů fyzických osob, daň z přidané hodnoty a daň z nemovitosti.

Daňová výtěžnost Moravskoslezského kraje byla v roce 2007 14 065 587 tis. Kč a v roce 2009 se snížila o 660 549 tis. Kč, a tedy dosahovala výše 13 405 038 tis. Kč. Ve všech správních obvodech pověřených obecních úřadů došlo k poklesu oproti roku 2008, tento pokles byl způsoben především snížením daňových odvodů z příjmů fyzických a právnických osob v důsledku ekonomického útlumu.

Výrazně nadprůměrnou daňovou výtěžnost na obyvatele v Moravskoslezském kraji má v každém roce SO POÚ Ostrava. V roce 2009 činila její daňová výtěžnost na obyvatele 17 250 Kč. Vyšší daňovou výtěžnost na obyvatele má Opava (9 310 Kč), Karviná (9 300 Kč) a Havířov (9 180 Kč), naopak nejmenší daňovou výtěžnost na obyvatele eviduje v tomto roce SO ORP Jablunkov (6 790 Kč), Kravaře (6 880 Kč) a Vratimov (6 970 Kč).

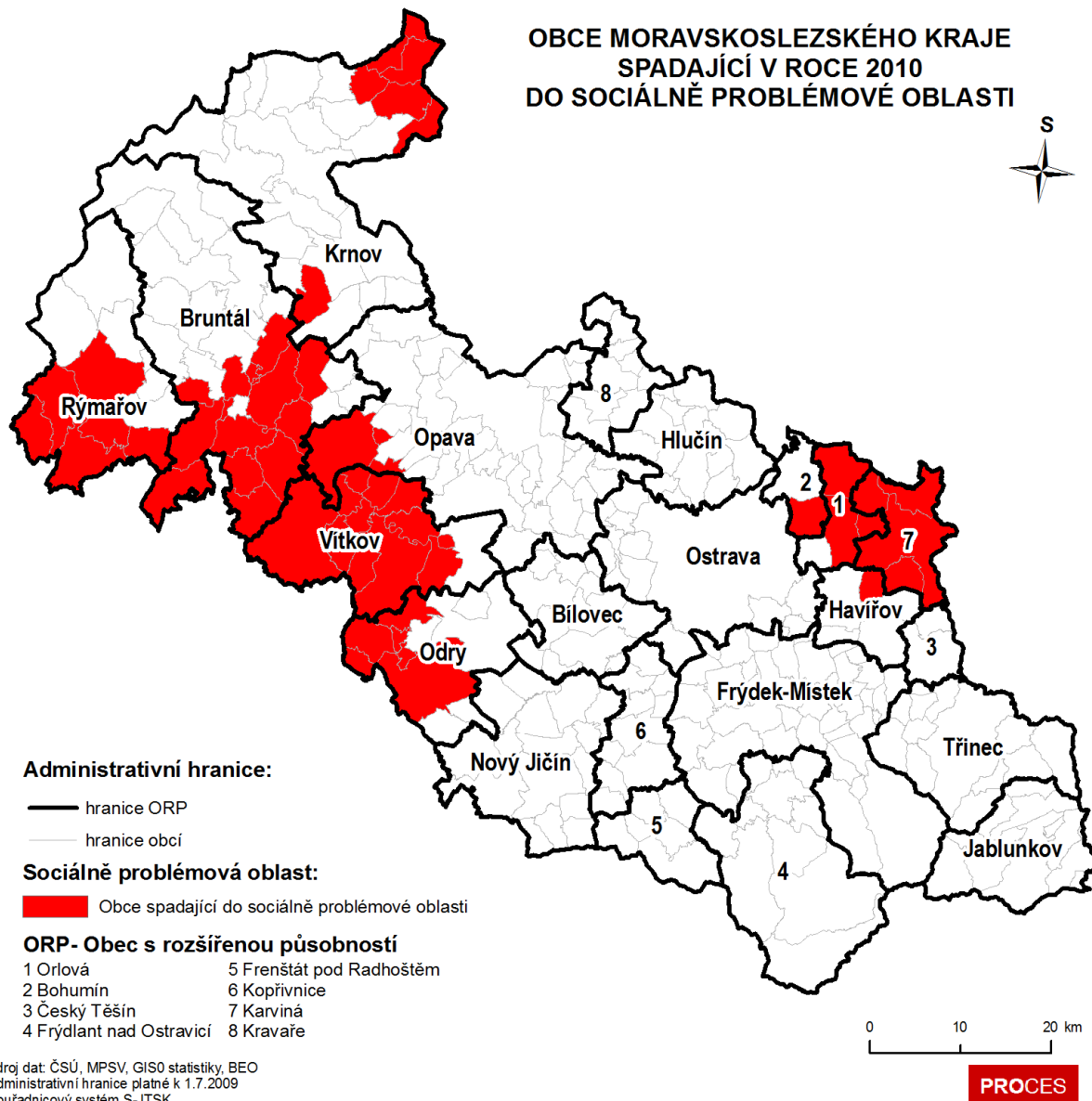
Mapa 2.28: Daňová výtěžnost na obyvatele v MSK

2.5.4 Dílčí hodnocení v souvztáhnosti k prostorovému plánování

Pro vyhodnocení sociálně slabých oblastí byl sestaven speciální index sociální problémovosti, který byl posléze vyhlazen hot spot analýzou. Pro obce MSK byl počítán index socioekonomické problémovosti na základě z-score z následujících indikátorů:

- **Sociodemografických charakteristik:** hrubá míra migračního salda, hrubá míra přirozeného přírůstku, průměrný věk, naděje na dožití muži/ženy, index stáří, hustota obyvatelstva
- **Socioekonomických charakteristik:** hmotná nouze, míra nezaměstnanost, dlouhodobá nezaměstnanost, míra podnikatelské aktivity.

OBCE MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE
SPADAJÍCÍ V ROCE 2010
DO SOCIÁLNĚ PROBLÉMOVÉ OBLASTI

Mapa 2.29: Sociálně problémové oblasti dle obcí MSK v roce 2010

Sociálně slabé oblasti jsou identifikovány jednak v rámci ORP Karviná (území celé SO ORP, tzn. obce Karviná, Stonava, Dětmárovice a Petrovice u Karviné), Orlová (obce Orlová, Doubrava a Dolní Lutyně), Bohumín (ve městě Rychvald) a Havířov (v Horní Suché), kde dochází k výrazným dopadům desindustrializace projevující se růstem nezaměstnanosti a to především dlouhodobého charakteru, který ovlivňuje zvýšenou migraci z této oblasti, rovněž i negativní přirozený přírůstek. V této oblasti je i vysoká rozvodovost. Ze sociálních problémů je zde i vyšší výplata dávek v hmotné nouzi. Z hlediska ekonomického dochází i ke snižování počtu pracovních míst, které se projevuje klesajícím významem této oblasti v rámci hierarchie kraje. Klíčovým problémem je nižší profesní a sociální struktura obyvatel, která determinuje další rozvojové možnosti této oblasti. Nutno podotknout, že na druhou stranu je tato oblast velice dobře dostupná do centra aglomerace a její rozvoj je výrazně spjat se situací právě v tomto centru.

Další problémovou oblastí je vnitřní periferie tvořená SO ORP Vítkov (obce Budišov nad Budišovkou, Svatoňovice, Kružberk, Nové Lublice, Staré Těchanovice, Černá ve Slezsku,

Moravice, Melč, Vítkov, Radkov a Větrkovice), jižní částí SO ORP Bruntál (Milotice nad Opavou, Dlouhá Stráň, Mezina, Valšov, Lomnice, Nová Pláň, Dětrichov nad Bystřicí, Roudno, Razová, Horní Benešov, Leskovec nad Moravicí, Bílčice, Křišťanovice a Dvorce) a Rýmařov (obce Rýmařov, Horní Město, Tvrdkov, Jiříkov a Ryžoviště), a také v částech SO ORP Odry (obce Odry, Luboměř, Spálov, Heřmánky a Jakubčovice nad Odrou), Krnov (na jihu území v obci Zátor) a Opava (obce Jakartovice, Mladecko a Lhotka u Litultovic). V této oblasti kromě zvýšené míry nezaměstnanosti je vysoká výplata dávek hmotné nouze. Nízký ekonomický potenciál pro rozvoj oblasti daný nízkou daňovou výtežností a nízkou mírou podnikatelské aktivity. Oblast byla postižena i výrazným dopadem ekonomické recese v roce 2008. V oblasti dochází k jejímu sociálnímu uzavírání a k prohlubujícím se sociálním problémům. Dochází i ke kumulaci sociálně problémového obyvatelstva. Rozvoj této oblasti by měl být založený na využití přírodního potenciálu s vyšší přidanou hodnotou (biozemědělství, kozí farmy apod.), další rozvojový moment lze spatřit v tom, že se zlepšilo dopravní napojení na Ostravu díky výstavbě dálnice D1. V rámci plánovaného snižování velikosti vojenského újezdu Libavá je možné spatřovat další rozvojový aspekt ve využití sousedního území.

Poslední problémovou oblastí je Osoblažsko (část SO ORP Krnov, konkrétně obce Slezské Pavlovice, Hlinka, Osoblaha, Dívčí Hrad, Bohušov a Rusín), kde dochází k dlouhodobému vylidňování a vzhledem k nízké hustotě obyvatelstva je zde i nižší výskyt sociálních problémů a nezaměstnanosti projevující se v datech. Lidé, kteří zde dlouhodobě neměli práci, z této oblasti odešli, což snížilo nezaměstnanost. Tato oblast je specifická i minimální úrovní dojížděky do střediska SO ORP Krnov. Obyvatelstvo pracuje především v zemědělství. Je zde nižší úroveň sociální struktury obyvatelstva i nižší míra podnikatelské aktivity. Obyvatelstvo má stále pracovní návyky z dob státních statků a to omezuje rozvoj podnikání. (blíže Premusová 1999).

Ve výše identifikovaných problémových oblastech doporučujeme rozvoj podnikání založeného na vnitřním potenciálu území a sociální ekonomice – viz podkapitola 1.6.3. Sociálně problémové oblasti byly identifikovány na regionální úrovni, kde základní jednotkou byly jednotlivé obce. Je ale nutné zmínit i mikroúroveň sociálně slabých oblastí v rámci měst tzv. sociálně vyloučené lokality. Z tohoto důvodu se sociologové města často zaměřují na sociální morfologii městských sídel a hledají zákonitosti v rozložení jednotlivých složek populace na území sídel. Rovněž je zkoumána organizace a prostorové rozložení společenských činností (funkcí) a s nimi spojených objektů (budov, sítí apod.). (Musil, 1996). Ve 40. letech 20. století začal vzrůstat jejich zájem o oblasti chudoby, segregace a vnitřních měst, v průběhu 50. a 60. let se okruh zájmu prostorově rozšiřoval a vyústil v celkový pohled na město včetně rostoucích předměstí (Hamnett, 2001:162) a jeho nejbližšího zázemí. Přičemž socio-prostorová struktura města, resp. segregace, je výsledkem procesu socio-prostorové diferenciaci. O socio-prostorové struktuře města a jejím vysvětlení se dodnes vedou rozsáhlé debaty mezi sociology města a sociálními geografy (např. koncept duálního města od Castellse, 1989). Vyhýbáme se označení ghetta, jelikož za ghetto v Chicagu je považována oblast, která má víc než 300 tisíc obyvatel (viz Keller 2009).

Na příkladu Ostravy lze ukázat, jak procesy suburbanizace způsobují socioekonomickou homogenizaci obyvatelstva. Sídliště během socialismu sloužila všem skupinám obyvatelstva od dělníků přes úředníky až po ředitele k bydlení. V současné době dochází k tomu, že movitější obyvatelstvo, především lidé ve věku 25 – 35 let, odchází z panelových domů do suburbií a to posiluje

problematičnost těchto prostorů. V Ostravě je to především sídliště Dubina, kde jsou lokalizovány nejlevnější byty. Je v něm vysoký podíl sociálně slabších obyvatel. V této oblasti dochází k výskytu sociálně patologických problémů především u mládeže, od výtržnictví přes užívání drog a násilí na školách. Z hlediska prostorového plánování je zde nutné rozvinout komunitní programy a z hlediska urbanistické struktury obvodu by bylo vhodné věnovat velkou pozornost řešení struktury a využití veřejných prostorů pro minimalizaci trestné činnosti. Dále dochází k růstu sociálně vyloučených lokalit především ve starší zástavbě v oblasti Zadního Přívozu, Hrušova, Kunčiček i Kunčic a lokalitě Bedřiška a u Červeného kříže v obvodu Mariánské Hory a Hulváky. (Více Horák a kol. 2011.)

2.6 Prognóza ekonomického vývoje a distribuce pracovních míst na úrovni obcí

Trh práce v ČR v posledních deseti letech prošel významnými změnami, které byly způsobeny přechodem k tržnímu hospodářství, ale i modernizačními procesy, které vedly k přechodu v postindustriální společnost. Došlo k výraznému nárůstu zaměstnanosti v neproduktivním sektoru služeb (s výjimkou sektoru finančního a informatiky). Prudce vzrůstají požadavky na zaměstnance, především z pohledu nových znalostí a dovedností, souvisejících zejména s rozvojem informačních technologií. Na trhu práce dochází jak k růstu rozdílu v příjmech, tak i v délce nezaměstnanosti. S růstem počtu osob s vysokoškolským diplomem se začíná objevovat pojem překvalifikovanosti, tzn., část vysokoškoláků zastává místo určené pracovníkům se středoškolským vzděláním, bez výhledu na jeho změnu (Keller-Tvrđý, 2008).

Moravskoslezský kraj prochází od roku 1993 velkou transformací, která byla prohloubena recesí v letech 1996 a 1999. Od roku 2006 se situace stabilizovala a Moravskoslezský kraj se stává po Praze jedním z nejrychleji rostoucích krajů. Stále je však ovlivňován závislostí na hutním průmyslu, který se v posledních letech výrazně rozvinul, včetně výroby součástek a v dalších navazujících odvětvích (např. elektrotechnickém průmyslu a při výrobě plastů).

Vývoj struktury zaměstnanosti v Moravskoslezském kraji v letech 1993 a 2013 nám ukazuje, že od roku 1993 do roku 2013 došlo celkově k poklesu počtu zaměstnaných osob o 34 800 osob. Nejvyššího úbytku dosáhla oblast těžby a dobývání, kde došlo k poklesu o 34 100 osob, tj. 5,7 %, a oblast zpracovatelského průmyslu s poklesem počtu zaměstnaných o taktéž 34 100 osob, což znamenalo pokles o 4,4 %. Naopak k největšímu nárůstu počtu zaměstnaných osob došlo v oblasti **velkoobchodu, maloobchodu a oprav motorových vozidel**, a to o 16 300 osob, tj. o 3,6 %. Dále pak v oblasti **profesní, vědecké a technické činnosti** a v **administrativní a podpůrné činnosti**.

Z tabulky 2.6 je dále patrné, že zpracovatelský průmysl je v Moravskoslezském kraji dominantní. Platí to pro všechny roky v tomto období, i když v roce 2013 byl počet zaměstnaných v tomto odvětví zhruba o 34 tisíc menší než na začátku sledovaného období. Přesto byl rozdíl mezi počtem zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu a druhým odvětvím v pořadí (velkoobchod, maloobchod) téměř 73 tisíc, což je 13,4 % všech zaměstnaných v Moravskoslezském kraji.

Tabulka 2.6: Vývoj struktury zaměstnanosti v Moravskoslezském kraji mezi lety 1993 a 2013 (aktualizace 2014)

CZ - NACE	Popis odvětví	Počet zaměstnanců (v tis.)			Počet zaměstnanců (v %.)		
		1993	2013	Rozdíl	1993	2013	Rozdíl
A	Zemědělství, lesnictví a rybářství	25,8	11,2	-14,6	4,5	2,1	-2,4
B	Těžba a dobývání	52,5	18,4	-34,1	9,1	3,4	-5,7
C	Zpracovatelský průmysl	179,0	144,9	-34,1	31,2	26,8	-4,4
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	10,1	8,8	-1,3	1,7	1,6	-0,1
E	Zásob. vodou; činnosti souvis. s odpady	6,4	6,2	-0,2	1,1	1,1	0,0
F	Stavebnictví	47,0	41,4	-5,6	8,2	7,7	-0,5
G	Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	56,2	72,5	16,3	9,8	13,4	3,6
H	Doprava a skladování	39,8	33,3	-6,5	6,9	6,2	-0,7
I	Ubytování, stravování a pohostinství	14,8	18,5	3,7	2,6	3,4	0,8
J	Informační a komunikační činnosti	9,6	11,1	1,5	1,7	2,0	0,3
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	5,0	9,9	4,9	0,9	1,8	0,9

CZ - NACE	Popis odvětví	Počet zaměstnanců (v tis.)			Počet zaměstnanců (v %.)		
		1993	2013	Rozdíl	1993	2013	Rozdíl
L	Činnosti v oblasti nemovitostí	2,1	3,3	1,2	0,4	0,6	0,2
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	8,7	19,6	10,9	1,5	3,6	2,1
N	Administrativní a podpůrné činnosti	7,9	18,0	10,1	1,4	3,3	1,9
O	Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	29,2	32,4	3,2	5,1	6,0	0,9
P	Vzdělávání	31,4	36,2	4,8	5,5	6,7	1,2
Q	Zdravotní a sociální péče	29,9	36,7	6,8	5,2	6,8	1,6
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	6,9	9,1	2,2	1,2	1,7	0,5
S	Ostatní činnosti	12,2	8,6	-3,6	2,1	1,6	-0,5
Celkem		574,7	539,9	-34,8	100	100	

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

V rámci Moravskoslezského kraje dochází k částečnému přesunu zaměstnanosti do služeb, nicméně průmysl zde stále hraje klíčovou roli a tato situace bude trvat i nadále. Je nutné si uvědomit, že produktivita v průmyslu je v obecné rovině vyšší než ve službách, které jsou vnitřně velmi různorodým sektorem. Do služeb patří jak služby veřejné povahy (vzdělávání, sociální služby), služby osobního charakteru (krejčí, holič), tak podnikatelské a finanční služby. Největší produktivita a zisky v tomto sektoru jsou v oblasti informačních technologií a finančních služeb. Tento přesun do sektoru služeb znamená i přesun rozložení prostorových aktivit, jelikož služby mají tendence větší koncentrace do center měst nebo do blízkosti obytných ploch, závisí to na charakteru služby.

Tyto trendy lze spatřovat i na vývoji zaměstnání (KZAM tj. klasifikace zaměstnání) z výběrového šetření pracovních sil. Dochází k zvyšování podílu zaměstnanosti v oblasti služeb, které vyžadují i vyšší kvalifikaci a naopak na ústupu jsou dělnické profese.

V Moravskoslezském kraji přibylo od roku 1993 více jak **26 000** zaměstnaných na pozici **provozních pracovníků ve službách a obchodě**, což je nárůst o **5,4** %. Naopak největšího poklesu zaznamenala pozice řemeslníka a kvalifikovaného výrobce, zpracovatel a opravář, u kterých činil pokles o více jak **45 500** osob, což činí pokles o **7,1**%.

Tabulka 2.7: Klasifikace zaměstnání a postavení zaměstnaných v Moravskoslezském kraji v letech 1993 a 2013 (aktualizace 2014)

K Z A M	Popis pozice	Počet zaměstnanců			Podíl zaměst. (v %)		
		1993	2013	Rozdíl	1993	2013	Rozdíl
1	Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	17,8	25,0	7,2	3,1	4,6	1,5
2	Vědečtí a odborní duševní pracovníci	48,3	64,0	15,7	8,5	11,8	3,3
3	Techn., zdravot. a pedagog. prac. (vč. příbuz. oborů)	87,1	92,5	5,4	15,3	17,0	1,7
4	Nižší administrativní pracovníci (úředníci)	34,0	53,6	19,6	6,0	9,8	3,8
5	Provozní pracovníci ve službách a obchodě	63,6	89,8	26,2	11,1	16,5	5,4
6	Kvalifik. dělníci v zem. a les. (vč. příbuz. oborů)	11,5	6,9	-4,6	2,0	1,3	-0,7
7	Řemeslníci a kvalifik. výrobci, zpracovatelé, opraváři	141,0	95,5	-45,5	24,7	17,6	-7,1
8	Obsluha strojů a zařízení	93,5	82,3	-11,2	16,4	15,1	-1,3
9	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	64,6	33,3	-31,3	11,3	6,1	-5,2
0	Příslušníci armády	9,4	1,2	-8,2	1,7	0,2	-1,5
Celkem		570,9	544,1	-26,8	100	100	

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil

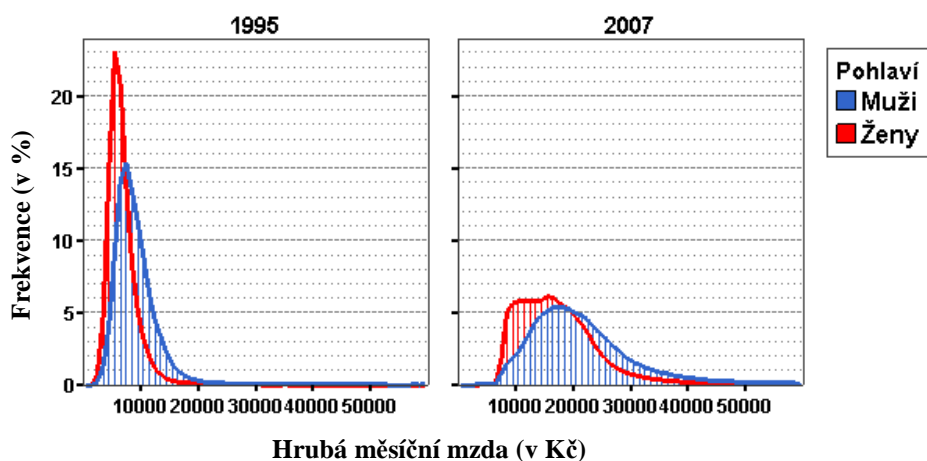
2.6.1 Vývoj příjmů obyvatel a jejich vliv na vývoj struktury osídlení

Homogenita společnosti ve mzdách způsobuje na jednu stranu nízkou motivaci k pracovním výkonům, ale na straně druhé vysoká diferenciací mezd vedoucí až k určité polarizaci společnosti může způsobovat její nestabilitu. Pro analýzu procesu ekonomické diferenciací společnosti je využito dat informačního systému o průměrném výdělku, který spravuje společnost Trexima Zlín. Nutno zmínit, že tato analýza je založena na nominálních mzdách, tzn., že mzdy nejsou očištěny o inflaci. Nicméně inflace v ČR byla v tomto období velice nízká a její zahrnutí by neovlivnilo závěry.

V rámci analýzy mzdového vývoje dochází k růstu rozdílů v příjmech od 90. let. Tento vývoj dokumentuje níže uvedený graf v rámci České republiky. Existují rozdíly v příjmech mezi muži a ženami, přičemž tento rozdíl je vysvětlován mnoha ekonomickými studii. Nicméně se ukazuje, že i když žena má stejné vzdělání, stejné pracovní zkušenosti, tak její mzda je nižší než u muže. Tento model výrazněji přetrvává v industriálních regionech. Ženy v těchto oblastech pracují často v extrémních podmínkách za nejnižší mzdy, např. v prádelnách, kde teploty v létě se pohybují okolo 50-60 °C. Tyto podmínky jsou srovnatelné s prací v vysokých pecích za zcela jiné mzdové tarify.

V ČR dochází od roku 1995 do roku 2007 k výrazné ekonomické diferenciací společnosti, která je dána především rostoucí variabilitou mezd. Jak ukazuje následující graf, mzdy v roce 1995 byly výrazně homogenní, okolo modální kategorie 9000 Kč za měsíc. Ženy v roce 1995 tvořily daleko homogennější skupinu než muži a jsou výrazně zastoupeny v oblasti nižších mezd. Mnoho studií se zabývá analýzou rozdílů v příjmech mezi muži a ženami (*gap*), jelikož často muži a ženy na stejných pracovních pozicích se stejným vzděláním dosahují rozdílných výdělků. V roce 2007 dochází ke vzrůstu diferenciací mezd u mužů i žen.

Graf 2.2: Distribuce mezd dle pohlaví v roce 1995 a 2007

Zdroj Trexima, ISPV 1995 až 2007, ISPV.

Vývoj mzdových rozdílů, a to zejména z regionálního pohledu, má dopad především na strukturu osídlení především z pohledu stěhování obyvatel a výběru vhodného bydlení. Pokud se zeptáme lidí v Ostravě, kde by chtěli bydlet, tak všichni odpoví, že na okraji města s dobrou dostupností do centra, v rodinném domku a s dobrým životním prostředím. Nicméně realita je ovlivněna právě vyšší příjmu.

MSK patřil v 90. letech k regionu s vysokými příjmy v rámci celé České republiky, což ovlivňovalo i výstavbu domů a počet aut, které byly v tomto regionu nadprůměrné. Nicméně od 90. let dochází ke snižování mzdové úrovně v kraji. V níže uvedené tabulce byl MSK na čtvrté pozici ve výši průměrné mzdy a v roce 2010 se už jedná o sedmou pozici. **Ovšem nastolený trend se v průběhu následujících tří let obrátil. Za rok 2013 byl Moravskoslezský kraj na páté příčce. Celkově se však mzdový pokles za sledované období projevil především ve snižování zaměstnanosti v průmyslu, kde byly vždy vyšší mzdy než ve službách (vyjma bankovního sektoru a informatiky).** Další důležitou skutečností je, že pokud porovnáme kraje podle prvního decilu (tzn. 10 % lidí s nejnižšími mzdami v krajích), tak MSK je na **třetí** nejnižší pozici v roce **2013** hned za **Ústeckým a Pardubickým** krajem, kde jsou nejnižší příjmy v rámci celé České republiky. Tato skutečnost je zesílena tím, že MSK patří stále mezi největší z hlediska počtu obyvatel v rámci České republiky.

Do roku **2005** byly známé statistiky mezd i za okresy a v této době patřil okres Bruntál a okres Jeseník k oblastem s nejnižšími průměrnými mzdami. Lze předpokládat, že tato situace se nezměnila. Naopak rozdíl, **což nám ukazuje hodnota asymetrie. Ovšem Moravskoslezský kraj si v porovnání s ostatními kraji drží relativně konstantní symetričnost rozdělení mezd (na rozdíl od Prahy či Pardubického kraje).**

Tabulka 2.8: Hrubá průměrná měsíční mzda v krajích České republiky v letech 2004 a 2013 (aktualizace 2014)

Kraje	Průměr		Medián (Q2)		1 decil (D1)		9 decil (D9)		Rozdíl		Asymetrie	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013
PHA	28 703	35 570	22 057	27 705	11 596	11 767	47 861	62 520	36 265	50 753	2,47	2,18
SCK	20 699	27 059	18 187	23 064	10 321	12 079	31 107	42 628	20 786	30 549	1,64	1,78
JMK	19 292	25 645	16 282	21 377	9 689	11 684	30 375	42 008	20 686	30 324	2,14	2,13
PLK	19 476	24 867	17 434	21 718	10 884	11 973	28 705	38 934	17 820	26 961	1,72	1,77
LBK	18 827	24 248	16 572	21 420	9 945	11 683	28 321	38 140	18 376	26 457	1,77	1,72
ULK	19 304	23 920	17 143	20 826	10 101	11 109	28 504	37 451	18 403	26 342	1,61	1,71
MSK	19 310	24 408	17 275	21 676	10 068	11 444	28 594	38 015	18 526	26 571	1,57	1,60
VYS	18 456	23 310	16 134	20 659	10 343	12 288	27 274	35 182	16 931	22 894	1,92	1,73
OLK	19 007	23 057	16 263	20 599	9 691	11 494	27 618	34 612	17 927	23 118	1,73	1,54
KHK	18 301	23 524	15 985	20 563	10 021	11 893	26 966	36 202	16 945	24 309	1,84	1,80
PAK	17 973	23 237	15 605	20 576	9 695	11 358	27 422	36 220	17 727	24 862	2,00	1,70
JCK	18 586	23 712	16 446	20 778	10 688	12 150	26 836	37 033	16 148	24 883	1,80	1,88
ZLK	18 707	22 952	16 294	20 243	9 878	11 515	28 639	35 940	18 761	24 425	1,92	1,80
KVK	17 986	21 818	15 741	19 337	9 665	11 567	26 679	33 242	17 014	21 675	1,80	1,79

Zdroj: MPSV, Regionální statistika cen práce – podnikatelská sféra, údaje za rok 2010 a 2004

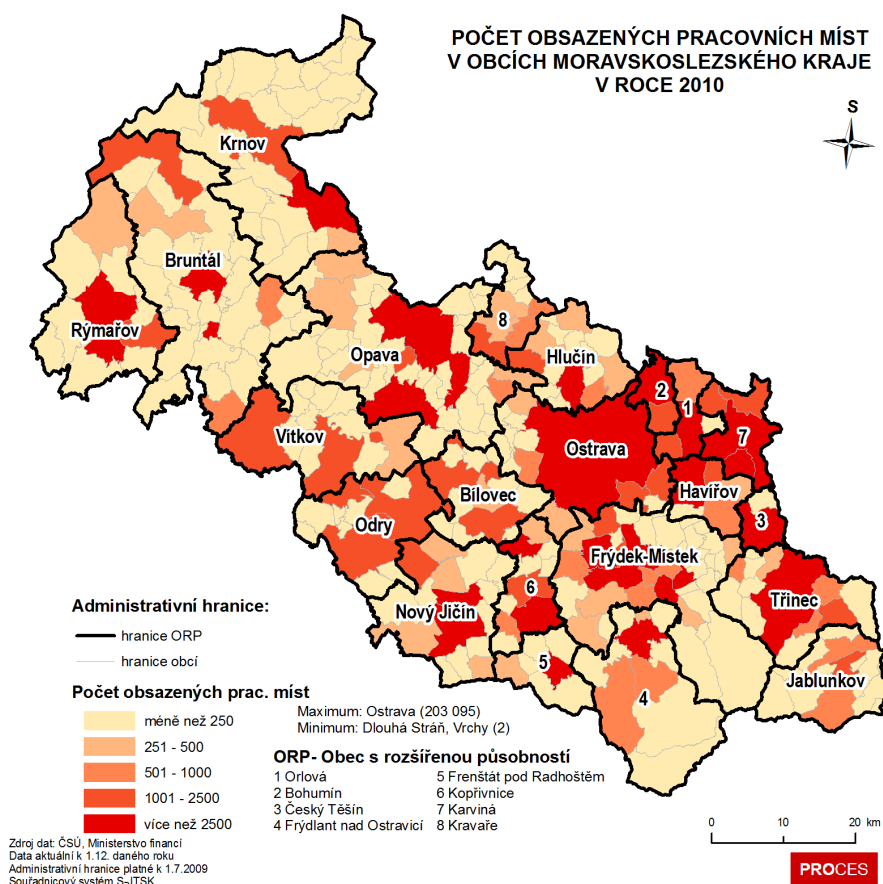
Pozn.: Rozdíl = $D9 - D1$, Asymetrie = $(D9 - Q2)/(Q2 - D1)$, kde $D1$ je spodní decil a $D9$ je horní decil – horních 10 příjmů je vyšší než tato hodnota a $Q2$ je medián, neboli střední hodnota. Označení krajů je následující: PHA - Praha; SCK - Středočeský kraj; JHC - Jihočeský kraj; PLK - Plzeňský kraj; KVK - Karlovarský kraj; ULK - Ústecký kraj; LBK - Liberecký kraj; KHK - Královéhradecký kraj; PAK - Pardubický kraj; VYS - Vysočina; JMK - Jihomoravský kraj; OLK - Olomoucký kraj; ZLK - Zlínský kraj; MSK - Moravskoslezský kraj;

Dopady na strukturu osídlení budou následující. Z důvodů ekonomické polarizace území MSK se budou bohatší lidé stěhovat do zázemí Ostravy v rámci suburbanizačních procesů. Jedná se především

o osoby ve věkové kategorii 25 – 35 let, často s dětmi. Tento trend bude mít za následek sociální homogenizaci sídlišť, které budou obývat především ekonomicky slabší obyvatelé a senioři. Tímto způsobem bude docházet k diferenciaci jednotlivých sídlišť mezi sebou. Z hlediska současné ekonomické recese se dá předpokládat, že v blízké budoucnosti poroste zájem o nájemní bydlení, především u mladých lidí, jejichž výše i nestabilita příjmu jim neumožní vzít si hypotéky. Panelové domy s výtahy jsou rovněž populární u seniorů.

2.6.2 Distribuce pracovních míst na úrovni obcí

Z hlediska koncentrace pracovních míst v Moravskoslezském kraji má zcela dominantní postavení město Ostrava (v roce 2010 to bylo 203 095 obsazených pracovních míst, což je 40 % všech pracovních míst v rámci kraje). Je zde vidět zřetelná přitažlivost aglomerace, která pozici Ostravy a celého jejího zázemí stále posiluje. Tyto trendy jsou částečně ovlivněny i příchodem zahraničních investic, nicméně mnoho podniků, i v rámci kraje, má tendenci přesunovat se do zázemí Ostravy. Dalšími významnými městy s vysokým počtem obsazených pracovních míst jsou Opava (33 485 obsazených pracovních míst), Karviná (25 605 obsazených pracovních míst), Třinec (24 101 obsazených pracovních míst) a Frýdek-Místek (21 336 obsazených pracovních míst). Mezi města s počty obsazených pracovních míst vyšších než 10 tis. patří Havířov, Nový Jičín, Bohumín a Kopřivnice.

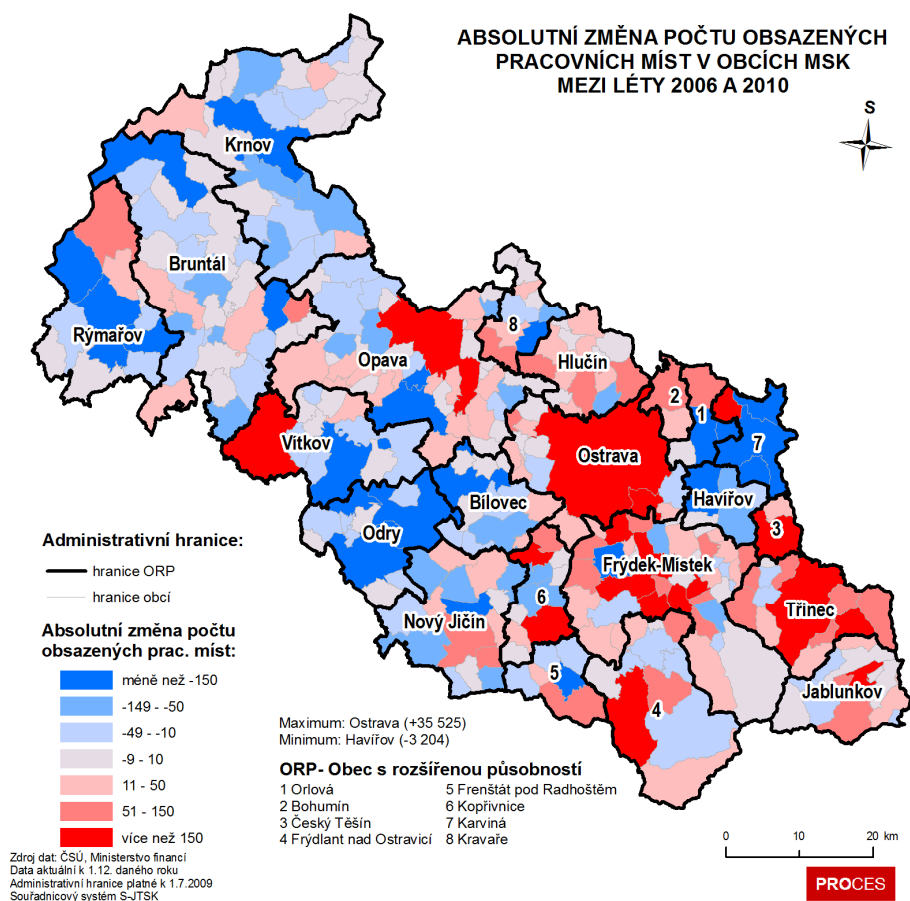

Mapa 2.30: Obsazená pracovní místa za obce MSK v roce 2010

Z důvodu ekonomických tlaků na efektivnost podniků dochází k proměně organizační struktury velkých podniků na síťové organizační uspořádání, což má za následek snižování průměrné velikosti podniku a přesun některých aktivit mimo podnik formou outsourcingu.

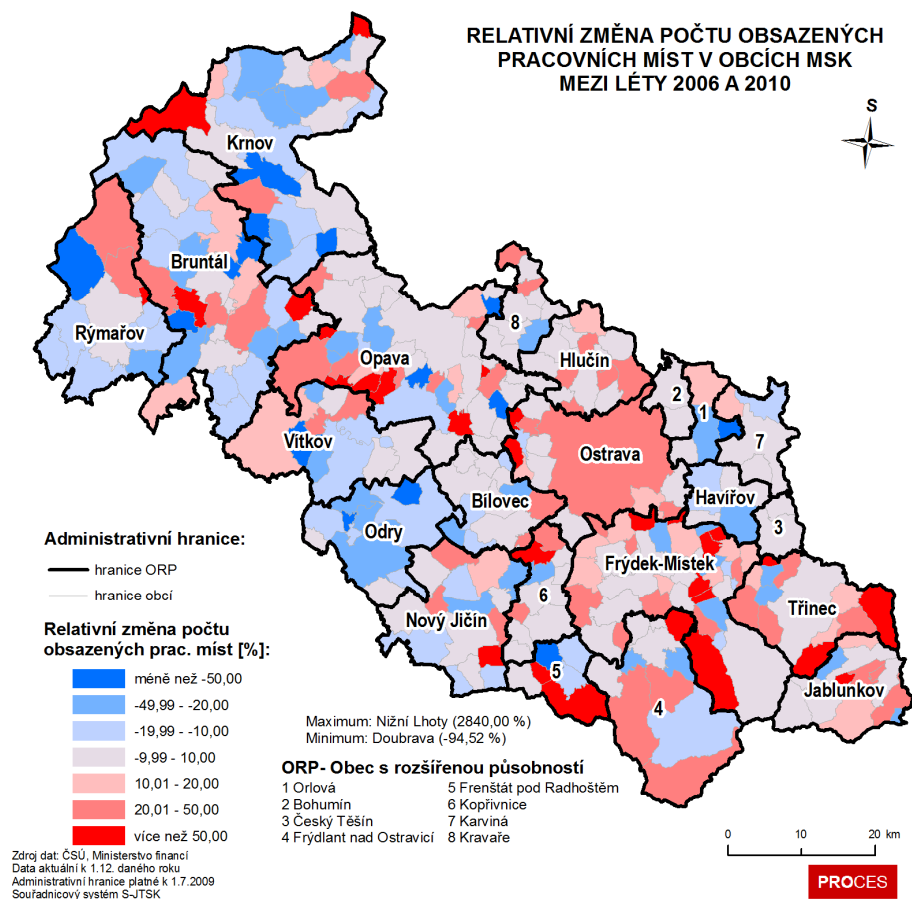
Mezi lety 2006 a 2010 došlo k nejvýraznější změně v obci Ostrava, kde se v tomto období zvýšil počet obsazených pracovních míst o 35 525. Další obcí s výrazným nárůstem počtu obsazených pracovních míst jsou Nošovice (4 765 nových obsazených pracovních míst, nárůst o 701 %), což je způsobeno výstavbou továrny společnosti Hyundai. Nárůst počtu obsazených pracovních míst o 1 843 míst (nárůst o 210 %) vykazuje také obec Mošnov, což je způsobeno výstavbou místního letiště. Výraznější nárůst počtu obsazených pracovních míst vykazuje Třinec, kde došlo v tomto období k nárůstu o 1 001 míst.

Naopak mezi obce s nejvýraznějším poklesem počtu obsazených pracovních míst patří Havířov (pokles o 3 204 míst), Orlová (pokles o 2 095), v obou případech to je způsobeno zejména útlumem těžby uhlí. Pokles počtu obsazených pracovních míst vykazuje v tomto období také obec Doubrava (pokles o 1 982 míst), Odry (pokles o 1 313) a Frenštát pod Radhoštěm (pokles o 1 127 míst).

Mapa 2.31: Absolutní změna počtu obsazených pracovních míst v obcích MSK

V relativním vyjádření změny počtu obsazených pracovních míst došlo k nejvyššímu procentuálnímu nárůstu v obci Nižní Lhoty (2 840 %) a Nošovice (701 %) v rámci SO ORP Frýdek-Místek, Vělopolí (350 %) v rámci SO ORP Třinec, ve Lhotce u Litultovic (260 %) v rámci SO ORP Opava a v Horní Lhotě (247 %) v rámci SO ORP Ostrava.

Mapa 2.32: Relativní změna počtu obsazených pracovních míst v obcích MSK

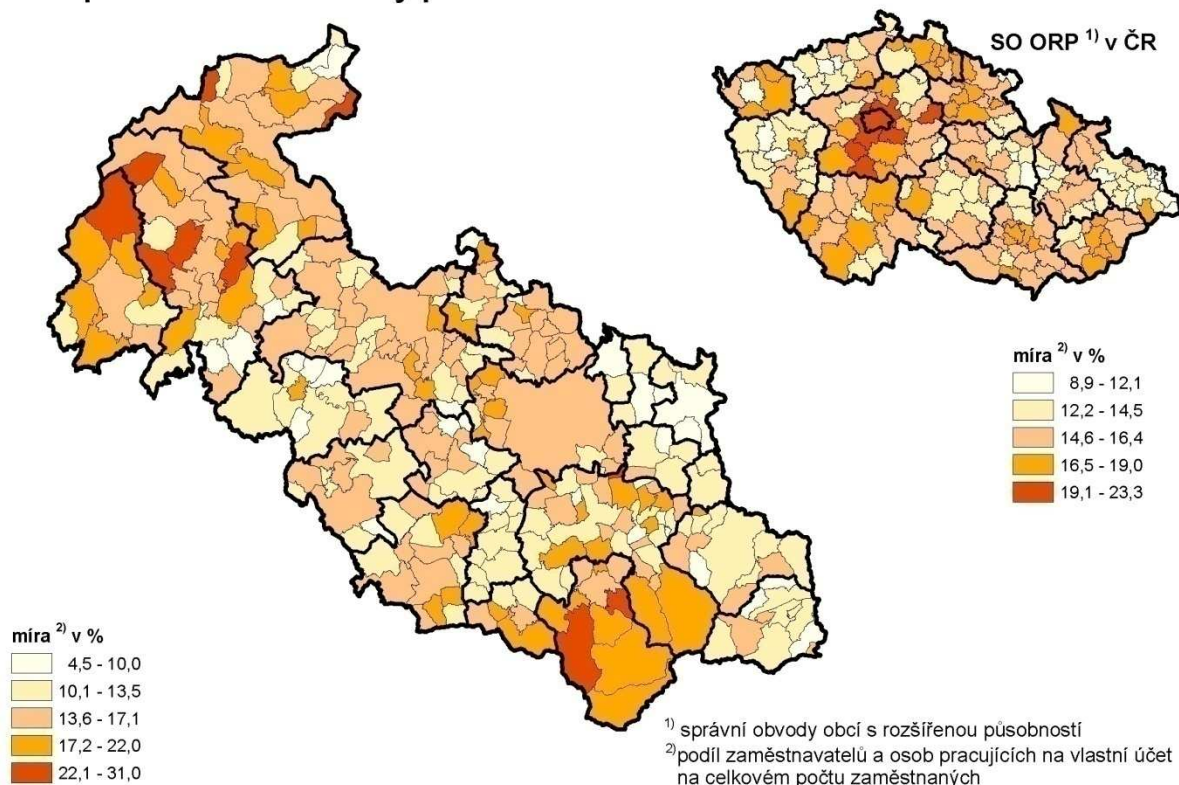
2.6.3 Míra podnikatelské aktivity

Míra podnikatelské aktivity se počítá jako **podíl zaměstnavatelů a osob pracujících na vlastní účet na celkovém počtu**. Lze ji považovat za druhou vlnu v případě poklesu pracovních míst a zaměstnanosti. Z důvodu ztráty zaměstnání se jeví začátek podnikání jako jedna z možností, jak si tuto ztrátu kompenzovat.

Pokud se zaměříme na vývoj rozložení podnikatelů na území Moravskoslezského kraje **roce 2012**, je patrná vyšší míra této aktivity v podhorských oblastech Jeseníků a Beskyd, což je způsobeno zejména z důvodu vyššího počtu podnikání v pohostinství, turismu a také stavebnictví. V roce 2010 je největší procentuální míra podnikatelské aktivity v obci Malá Morávka (SO ORP Rýmařov), **Staré Město, Václavov u Bruntálu, Milotice nad Opavou, Ludvíkov** (SO ORP Bruntál) **Čeladná a Malenovice** (SO ORP Frýdlant nad Ostravicí) a **Petrovice a Rusín** (SO ORP Krnov).

Dle územní kategorie správních obvodů obcí s rozšířenou působností patří mezi SO ORP s nejvyšší mírou podnikatelské aktivity Bruntál, **Rýmařov, Krnov, Kravaře, Hlučín** a Frýdlant nad Ostravicí. Naopak mezi SO ORP s nejnižší mírou podnikatelské aktivity patří Třinec, Jablunkov, **Kopřivnice a Vítkov**. Obě skupiny SO ORP obsahují jak SO ORP velmi prosperující (v podmínkách Moravskoslezského kraje), tak výrazně problémové. Podnikatelskou aktivitu tak nelze spojovat s hodnocením hospodářské výkonnosti území, na úrovni obcí je situace v interpretaci těchto zjištění ještě komplikovanější.

Míra podnikatelské aktivity podle obcí

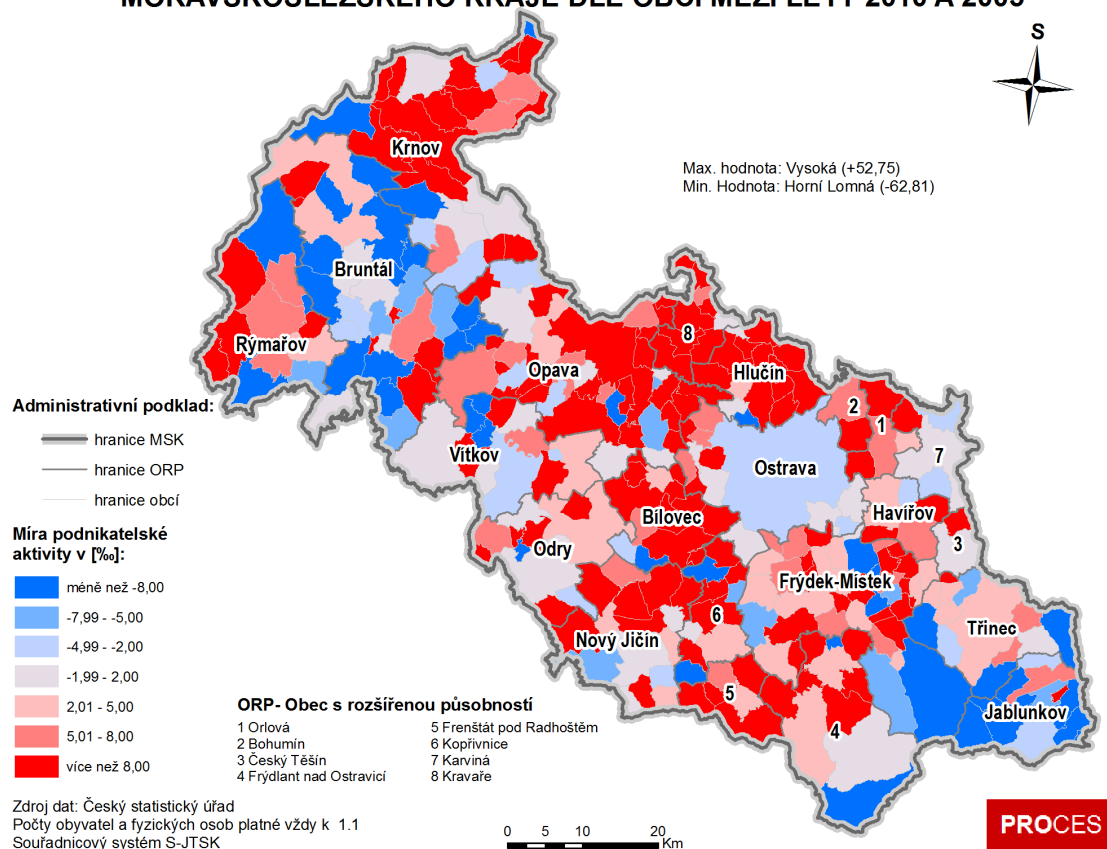
Zdroj: ČSÚ

Mapa 2.33: Míra podnikatelské aktivity na území obcí MSK za rok 2012 (aktualizace 2014)

Změna míry podnikatelské aktivity na území Moravskoslezského kraje mezi lety 2005 a 2010 je nejvýraznější v obci Vysoká (SO ORP Krnov), Dlouhá Stráň (SO ORP Bruntál) a Písečná (SO ORP Jablunkov), kde došlo k nejvýraznějšímu nárůstu podnikatelské aktivity. Naopak k nejvýraznějšímu poklesu podnikatelské aktivity došlo v obci Horní Lomná a Dolní Lomná (SO ORP Jablunkov), Roudno a Staré Heřminovy (SO ORP Bruntál).

Dle územní kategorie správních obvodů obcí s rozšířenou působností patří mezi SO ORP s nejvýraznější změnou míry podnikatelské aktivity Krnov, Opava, Bílovec, Kopřivnice, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdlant nad Ostravicí, Kravaře, Hlučín, Bohumín a Orlová.

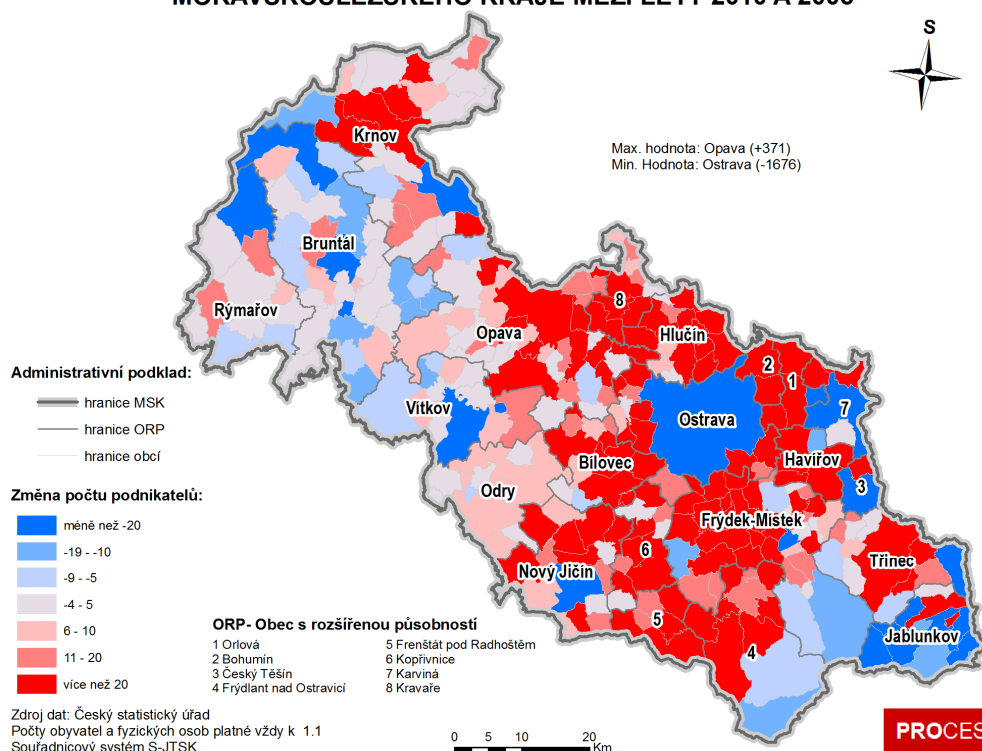
ZMĚNA MÍRY PODNIKATELSKÉ AKTIVITY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE DLE OBCÍ MEZI LÉTY 2010 A 2005

Mapa 2.34: Změna míry podnikatelské aktivity na území obcí MSK

Jak je z následujícího mapového výstupu změny počtu podnikatelů na území kraje patrné, největší fluktuace v počtech podnikatelů je soustředěna téměř shodně s vymezeným územím Ostravské aglomerace.

ZMĚNA POČTU PODNIKATELŮ NA ÚZEMÍ OBCÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE MEZI LÉTY 2010 A 2005

Mapa 2.35: Absolutní změna počtu podnikatelů na území obcí MSK

2.6.4 Ekonomická prognóza a hodnocení v souvztáhnosti k prostorovému plánování

Z důvodu pokračující finanční krize sahají podniky po úsporných opatřeních, která se týkají snižování mzdových výdajů, např. propouštěním externích zaměstnanců (často cizinců) z personálních agentur, brigádníků a zaměstnanců ve zkušební době. Dále pak nejsou prodlžovány pracovní smlouvy nebo pracovníci čerpají dovolenou. Podniky také snižují režijní výdaje, především na marketing a reklamu, dochází k poklesu investic a útlumu sponzorování sportu a kultury. Z důvodu ekonomických tlaků na efektivnost podniků dochází zároveň k proměně organizační struktury velkých podniků na síťové organizační uspořádání, což má za následek snižování průměrné velikosti podniku a přesun některých aktivit mimo podnik formou outsourcingu.

Odrazem stále probíhající ekonomické krize může být tedy snížení příjmů domácností, přičemž problémy budou mít především zadlužené domácnosti. Dojde ke změně spotřebitelského chování, preferovány pro běžnou spotřebu budou nejlevnější výrobky a dojde k dalšímu snížení poptávky, což povede ke ztrátě dalších pracovních míst.

Dopady krize se projevují ukončením developerských projektů, zeštíhlením podniků, zvýšeným objemem výdajů státu v rámci záchranné sociální sítě. Klíčovým problémem je nerovnoměrná prostorová distribuce postižených obyvatel a z toho vyplývající tvorba chudinských ghett ve městech. Ekonomická krize tedy prověří zdravotnost lokálních ekonomik v kontextu udržitelného rozvoje, tzn. diverzifikovanou ekonomiku, která není přecitlivělá na externí zdroje. Přehnaná specializace některých regionů může mít výrazné dopady na extrémní růst nezaměstnanosti.

Na trhu práce bude nadále docházet k růstu koncentrace pracovních míst do měst, to povede k výraznějším nerovnoměrnostem v osídlení obyvatelstva především v periferních a těžko dostupných oblastech. V období let 2006 až 2010 největší nárůst obsazených pracovních míst zaznamenala Ostrava, dále pak města Třinec, Český Těšín, Opava a Jablunkov. Za zmínku stojí i nárůst počtu obsazených pracovních míst v Nošovicích a Mošnově. Výraznou roli budou hrát vnitřní periferie, které částečně mohou kopírovat hranice krajského uspořádání. Odliv mladých vzdělaných lidí z důvodu nedostatku pracovních míst bude způsobovat další zhoršování demosociální struktury a snižování rozvojových možností. Na druhou stranu do problémových oblastí jsou často přestěhováváni nepřízpůsobiví občané a dochází ke zvyšování sociálního napětí v těchto oblastech, např. Bruntál, Vrbno pod Pradědem apod.

Závěrem lze říci, že z hlediska dalšího rozvoje je v kraji možné očekávat další prostorovou diferenciaci projevující se na jedné straně rozvojem města Ostravy a dalších sídel v rámci aglomerace, na druhé straně existencí území se špatnou dopravní dostupností a nedostatkem pracovních míst (jedná se především o oblast Bruntálska, Osoblažska, Budišovska, Vítkovska a také Rýmařovska). V této souvislosti je však nezbytné zdůraznit význam rekreačních oblastí kraje (Beskydy, Jeseníky a Oderské vrchy) pro prostor Ostravské aglomerace. Z výše uvedených důvodů, aby se částečně zmírnila polarizace území a aby byl využit rozvojový potenciál Jeseníků, je nutné dobudovat dopravní infrastrukturu a to především silniční.

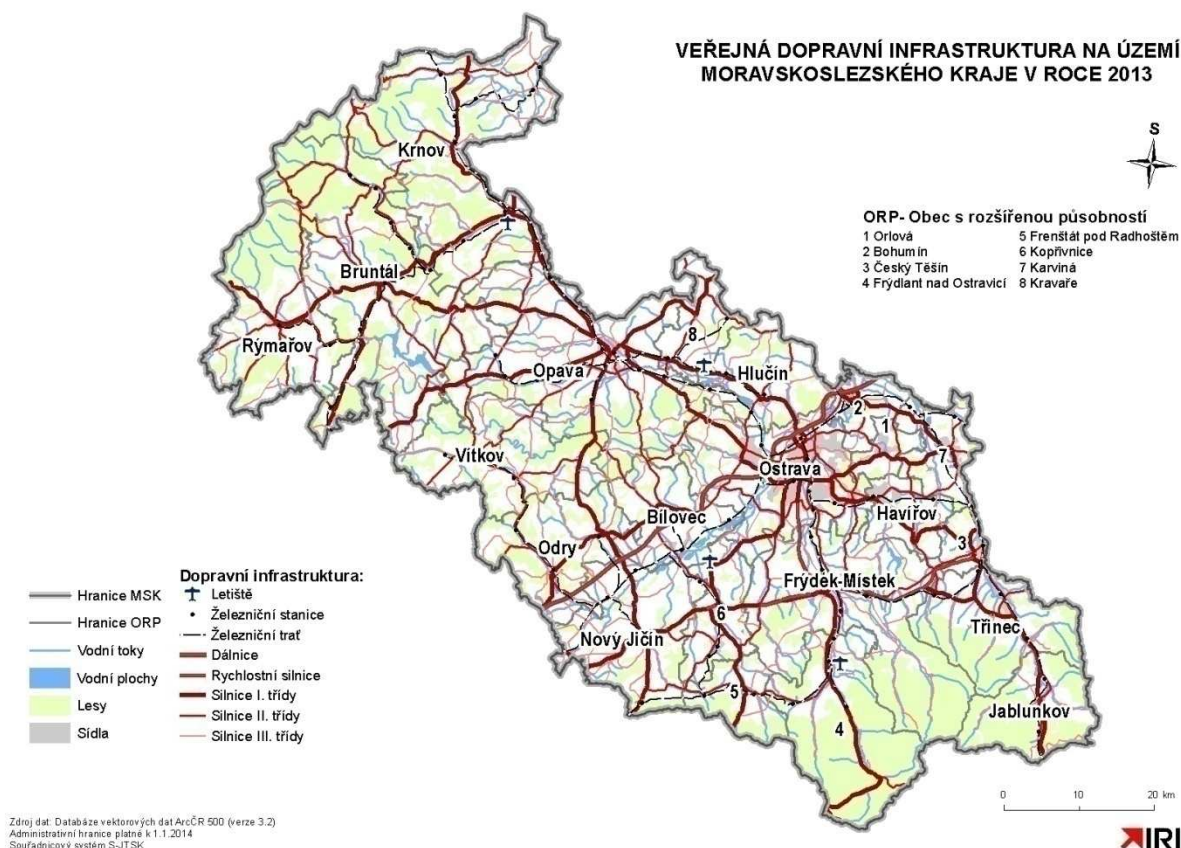
Rozvojové trendy Moravskoslezského kraje jsou přerušeny hospodářskou recesí. Nicméně prostorové dopady krize nejvíce postihují periferní oblasti, které mají jen minimální možnosti na vyrovnání se se způsobenými problémy. Při nárůstu nezaměstnanosti lze očekávat výrazně rozdílné dopady pro jednotlivé oblasti, a to jak na úrovni obcí, tak na úrovni mikrolokalit v rámci větších měst. Dopady pokračující krize prověří především nezávislost a zdraví regionální ekonomiky a na druhou stranu i sílu sociálních vazeb mezi lidmi.

3 Dopravní infrastruktura

Struktura osídlení Moravskoslezského kraje byla kromě výskytu uhlí výrazně ovlivněná i terénním reliéfem tvořeným Moravskou bránou, kterou prochází základní dopravní koridory evropského významu, ať již to byla Jantarová stezka během prvních čtyř století n.l., nebo v polovině 19. století "Severní dráha císaře Ferdinanda", která patřila k nejdůležitějším tratím habsburské monarchie. S tím souvisí i dobudování dálnice D1 v severojižním dopravním koridoru evropského významu daného reliéfem území.

Doprava je klíčovou sítí propojující jednotlivá sídla a v rámci sídel jednotlivé funkční prostory. Ovlivňuje jak výstavbu obytných celků, dostupnost služeb, tak i ekonomický vývoj celé oblasti. S vývojem společnosti a s rostoucím počtem obyvatel vzrůstá tlak na rychlejší a snadnější přemísťování osob, materiálu a informací, který se projevuje ve snaze budovat stále hustší dopravní síť a klíčové dopravní uzly. Doprava je složena ze tří základních složek: pozemní (silniční a železniční), letecké a vodní.

V souvislosti s polycentrickou strukturou osídlení Moravskoslezského kraje je smyslem zkoumání dopravní infrastruktury v této kapitole především zjistit propojení bydlení s výrobním a obslužným systémem. Nejdůležitější je v tomto ohledu dojíždka do dané lokality a dostupnost jednotlivých sídel, nicméně v rámci Moravskoslezského kraje je i silný vliv tranzitní dopravy především uvnitř dopravního koridoru, ale tato část nebude v rámci kapitoly podrobněji zkoumána.

Mapa 3.1: Veřejná dopravní infrastruktura na území MSK v roce 2013 (aktualizace 2014)

3.1 Dopravní a spojové uzly

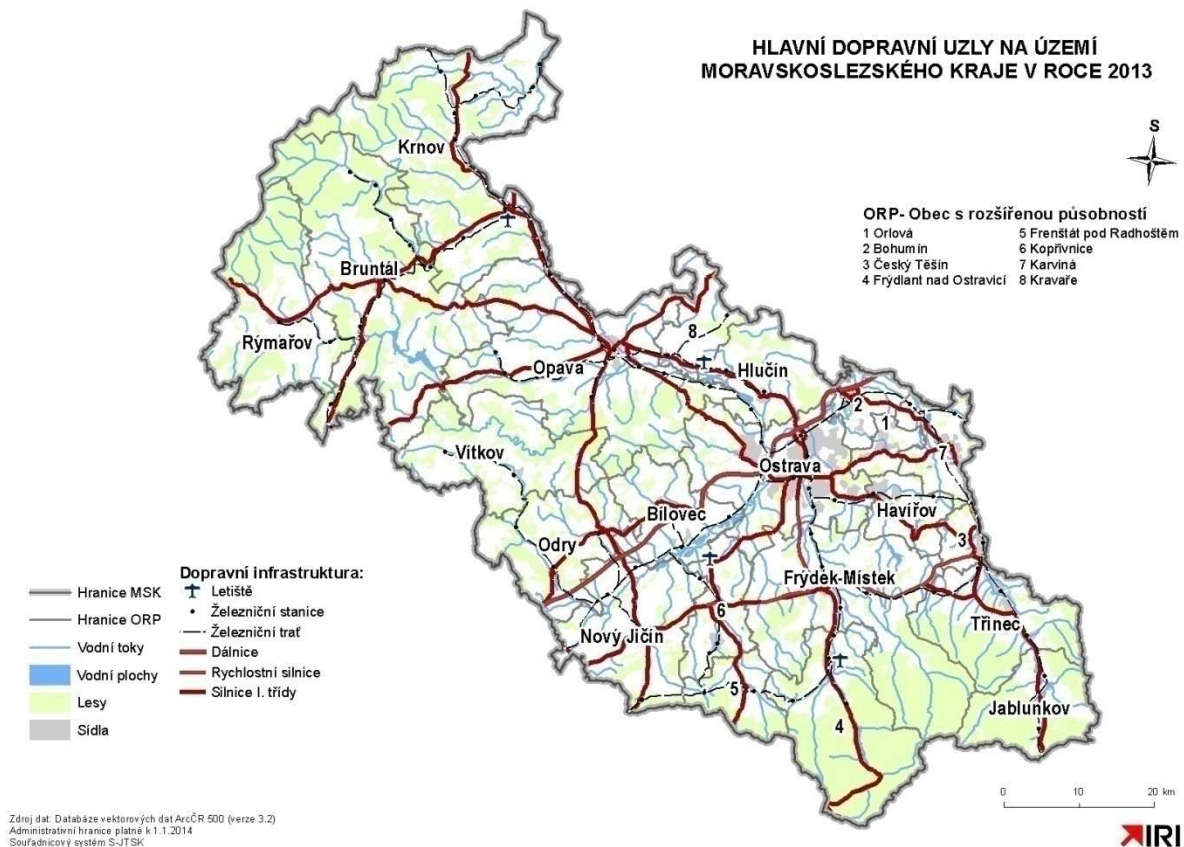
Dopravním uzlem či dopravní křižovatkou je místo, ve kterém se soustředí více dopravních tahů. Na dopravní uzel lze nahlížet v menším měřítku (křižovatka, nádraží či náměstí) nebo v širším kontextu na celé město jako významný dopravní uzel (Ostrava, Hlučín, Opava, atd.). Tento jev vede jednak k ekonomickému rozvoji města, ale také k environmentální zátěži v podobě zvyšování emisí či hluku. Z tohoto důvodu se klade důraz na odklon tranzitní dopravy z obcí či měst formou obchvatů mimo jejich intravilán. Bohužel vzhledem k již vybudované dopravní infrastruktuře a stále narůstající dopravní zátěži je tento problém velice obtížně řešitelný.

Česká republika je propojena nodálním dálničním systémem na rozdíl od Polska či Německa, které má multinodální dálniční síť. Z tohoto důvodu je nutností budování obchvatů kolem měst, aby došlo k odklonění tranzitní dopravy a odlehčení dopravní zátěže ze silnic nižší třídy.

V tomto systému hraje Ostrava velmi významnou roli díky své výhodné morfologické poloze. Hlavním silničním uzlem je proto tzv. Slezský kříž, který má významnou roli jak ve vnitrostátní, tak i v mezinárodní dopravě. Severojižní směr vede Moravskou bránou a dále pak přes Ostravskou pánev, je tvořen dopravním úsekem dálnice D47/D1 a silnicí R48 ve směru Nový Jičín – Bohumín (v mezinárodním měřítku Vídeň /A – Brno – Olomouc – Ostrava – Bohumín – Katowice /Pl – Varšava /Pl). Druhou část Slezského kříže tvoří západovýchodní dopravní tah Krnov – Třinec (Krnov – Opava – Ostrava – Těšín – Žilina /Sk), silnice I/11 – I/57.

V plánu je kvalitnější propojení města Ostravy s Opavou a Frýdkem-Místkem rychlostní komunikací MR 24,5/80 na dálnici D47/D1. Nyní je **již dokončena** stavba dopravního přivaděče I/56 úsek Místecká II. st. připojující Frýdek-Místek k ostravské dálnici D47.

Dalšími významnými dopravními uzly na území Moravskoslezského kraje jsou Frýdek-Místek, Opava, Třinec, Bohumín a Český Těšín, Suchdol nad Odrou. Frýdek-Místek je významným spojovacím uzlem jak v rámci Moravskoslezského kraje, tak i jako hlavní tah do Zlínského kraje. Třinec je klíčovým uzlem pro železniční i silniční dopravu na území Slovenska. Suchdol nad Odrou leží mezi pohořím Jeseníků a Beskyd (Moravská brána), což vedlo k vybudování jak železničního koridoru, tak i k vybudování dálnice D47/D1 jako hlavní spojnice s Olomouckým krajem. Města Bohumín a Český Těšín tvoří důležité dopravní uzly pro tranzitní i osobní dopravu směrem do Polska. Oblast Jesenicka je propojena přes dopravní uzel Opava, kde je plánováno připojení dálničním přivaděčem **v trase současné silniční komunikace I/11** k dálnici D47/D1.

Mapa 3.2: Hlavní dopravní uzly na území MSK v roce 2013 (aktualizace 2014)

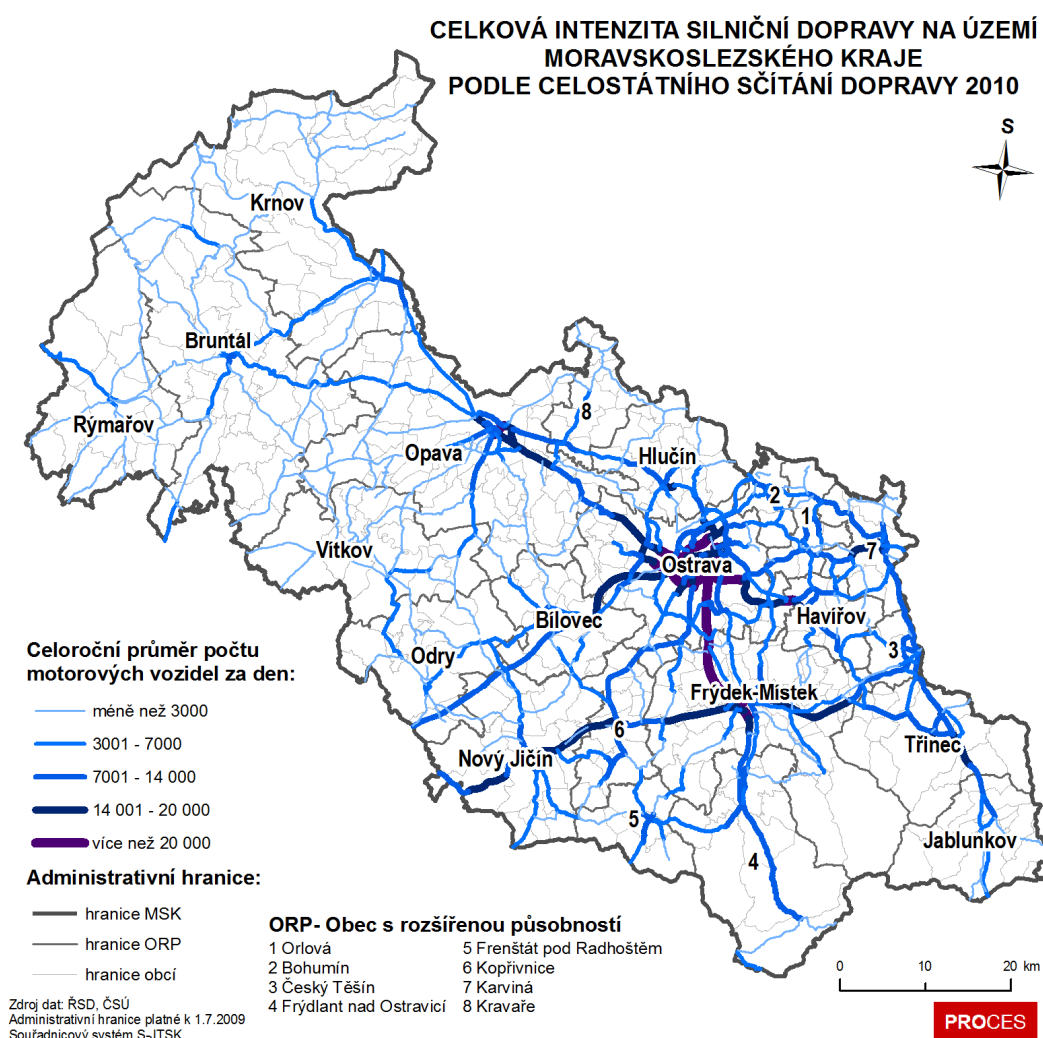
Ostrava je významným železničním uzlem, přes který vedou dva významné železniční tranzitní koridory. První tranzitní koridor spojuje Brno a Ostravu (Rakousko - Česká Republika – Polsko) a druhý tranzitní koridor spojující Prahu a Ostravu (Německo – Česká Republika – Slovensko).

Z důvodu vysoké koncentrace obyvatelstva a ekonomických aktivit je jedním z klíčových prvků osobní i nákladní dopravy v Moravskoslezském kraji je letiště Leoše Janáčka v Mošnově. Rozjezdová a přistávací dráha v délce 3,5 km patří mezi nejdelší v ČR. Je nutno pro větší vytíženost letiště zlepšit komunikaci s mezinárodními CARGO přepravci, jelikož pro mnoho mezinárodních společností není toto letiště uznávanou destinací.

Rovněž je nutno zmínit potenciální možnosti vodní dopravy v podobě výstavby kanálu Odry – Dunaj (- Labe) anebo alespoň splavnění Odry na území Ostravska, což by podpořilo další rozvoj severojižního hospodářského a sídelního koridoru z Gdaňska do Terstu.

3.2 Lokalizace hlavních toků přepravy

Po dokončení dálnice D47/D1 a rychlostní komunikace R48 vedoucí přes Nový Jičín a Příbor jsou tyto komunikace hlavními dopravními toky spojující dříve odlehlý Moravskoslezský kraj se zbytkem republiky. Nyní je kraj napojen na národní i mezinárodní dálniční síť. Největší dopravní intenzity jsou soustředěny do centra, což je Ostrava a její blízké okolí a její napojení na zbytek republiky právě přes dálnici D47/D1 a rychlostní komunikaci R48, kde se pohybuje přes 20 tisíc vozidel za den. V roce 2012 se plánuje otevření příhraničního úseku dálnice D47/D1 z Bohumína do Polska, což povede ke zkvalitnění mezinárodní dopravy na území České Republiky.

Mapa 3.3: Intenzita celkové dopravy v MSK 2010

Většina významných měst v Moravskoslezském kraji je propojena silnicemi 1. třídy, jež jsou většinou čtyřproudové, některé z nich i směrově dělené. Tuto poměrně hustou dopravní síť doplňují silnice 2. a 3. třídy, kterými jsou zpřístupněny všechny lokality kraje.

Jedním z nejdůležitějších tahů v Moravskoslezském kraji je rychlostní komunikace R56 spojující dvě významná města v kraji Ostravu a Frýdek-Místek a dále její napojení na komunikaci R48 vedoucí z Frýdku-Místku do Českého Těšína, kde je významný hraniční přechod s Polskem. Český Těšín je

významný dopravní uzel i z toho důvodu, že přes něj je směřována doprava směrem na Třinec a dále pak na Slovensko do města Čadca.

Dalšími významnými komunikacemi jsou silnice I/11 vedoucí z Ostravy do Opavy a paralelní komunikace vedoucí z Ostravy přes město Hlučín do Opavy silnice I/56. Tyto dopravní tahy dopravují do práce zaměstnance z oblasti Hlučínska, Kravař a Hrabyně.

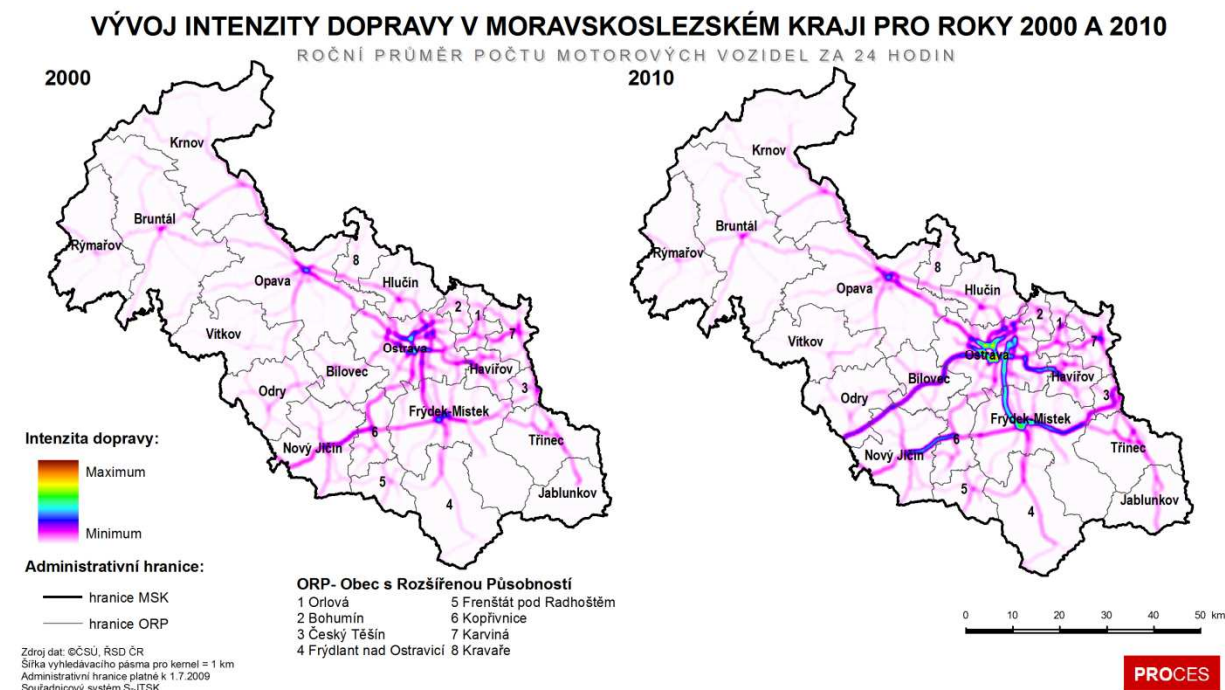
Tabulka 3.1: Výkony dopravy v Moravskoslezském kraji v roce 2013 (aktualizace 2014)

Typ dopravy	Typ výkonu	Výkon dopravy (v tis. tun/osob)
Silniční nákladní a veřejná autobusová doprava	vývoz věcí do jiných krajů	3 814
	dovoz věcí z jiných krajů	5 258
	přeprava věcí v rámci kraje	27 996
	přeprava cestujících v rámci kraje ¹⁾	35 442
Železniční doprava	vývoz věcí do jiných krajů	2 752
	dovoz věcí z jiných krajů	1 707
	přeprava věcí v rámci kraje	5 723
	přeprava cestujících v rámci kraje	14 937

Zdroj: Ministerstvo dopravy ČR; ČSÚ-doprava-17-103. Výkony dopravy podle krajů v roce 2013

Pozn.: 1) vnitrostátní linková doprava ve veřejném zájmu včetně ostatní dopravy

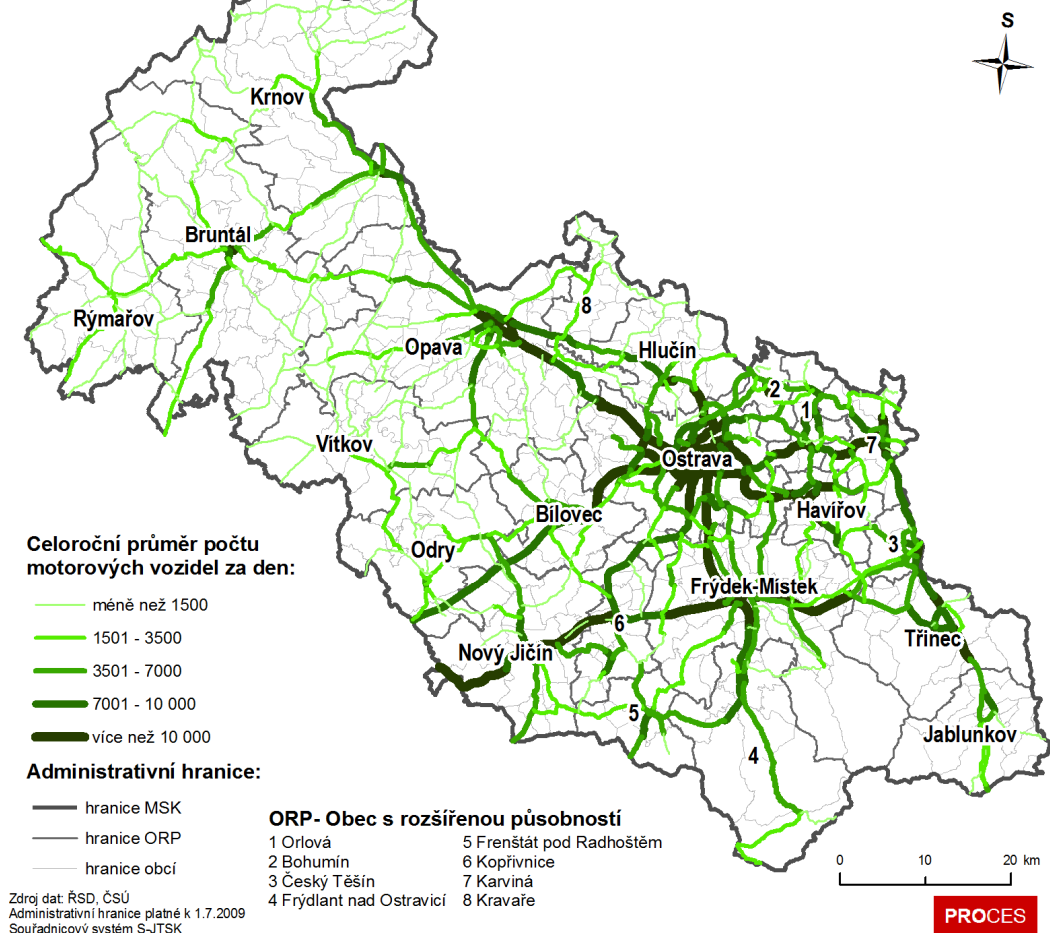
Následující mapa reflektuje vývoj intenzity dopravy v Moravskoslezském kraji v letech 2000 a 2010. Je zřejmé výrazné zintenzivnění dopravy ve směru Ostrava – Frýdek-Místek, dále pak Ostrava – Havířov, Nový Jičín – Kopřivnice a také směr Odry – Bílovec – Ostrava. Dochází také k zintenzivnění dopravy v rámci větších měst, zejména pak v Ostravě, Opavě a Frýdku-Místku.

Mapa 3.4: Vývoj intenzity dopravy na území MSK v roce 2000 a 2010

Intenzitu silniční dopravy v Moravskoslezském kraji znázorňuje následující mapový výstup. Je patrná vysoká intenzita v rámci větších obcí Ostrava, Opava, Frýdek-Místek, Třinec. Celkově je doprava intenzivnější na území Ostravské aglomerace a směrem na Opavu.

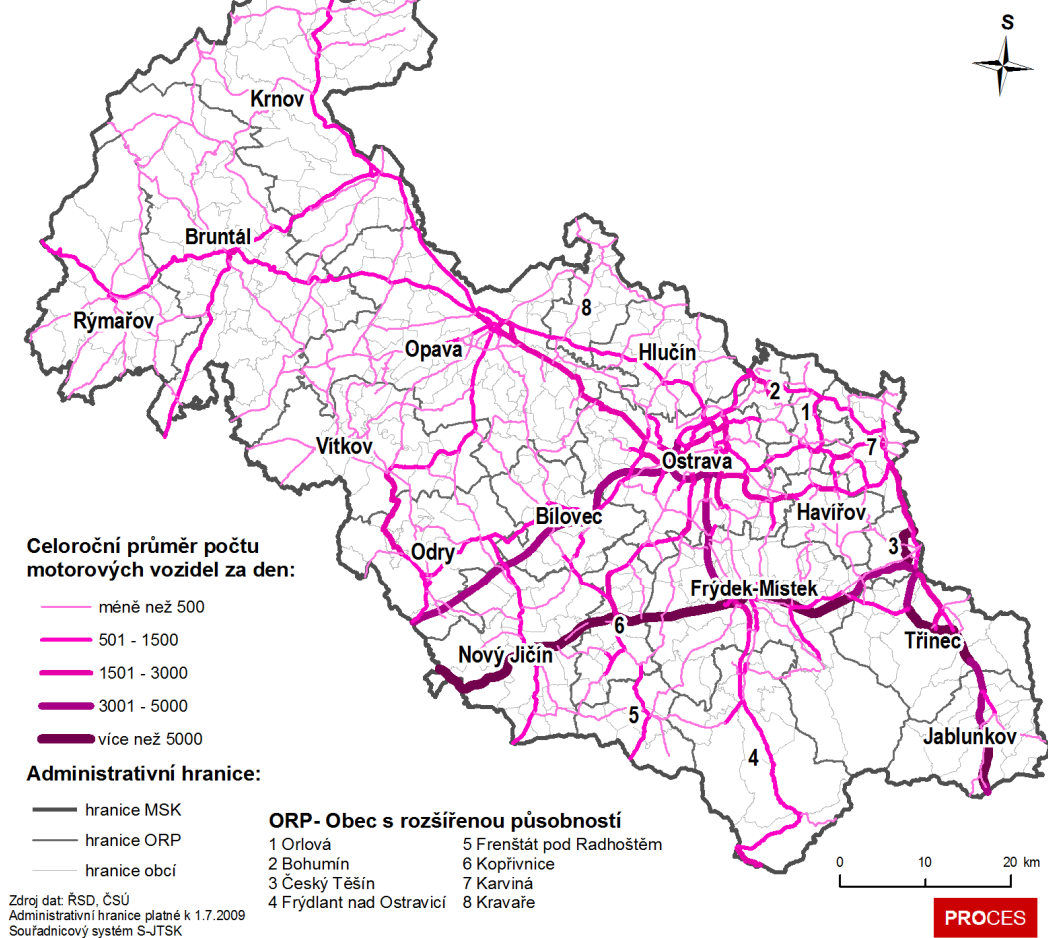
INTENZITA OSOBNÍ SILNIČNÍ DOPRAVY NA ÚZEMÍ
MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE
PODLE CELOSTÁTNIHO SČÍTÁNÍ DOPRAVY 2010

Mapa 3.5: Intenzita osobní dopravy v MSK 2010

Z následujícího mapového výstupu intenzity nákladní silniční dopravy je patrná nižší intenzita tohoto typu dopravy v rámci větších obcí oproti osobní silniční dopravě. Nejintenzivněji je tato doprava ve směru Nový Jičín – Frýdek-Místek – Český Těšín, dále pak ve směru Odry – Bílovec – Ostrava a ve směru Český Těšín – Třinec - Jablunkov. Z obou mapových výstupů je patrná převaha intenzity individuální automobilové dopravy nad nákladní.

INTENZITA NÁKLADNÍ SILNIČNÍ DOPRAVY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE
 PODLE CELOSTÁTNÍHO SČÍTÁNÍ DOPRAVY 2010

Mapa 3.6: Intenzita nákladní dopravy v MSK 2010

Následující tabulka podrobně reflektuje výkony dopravy v kraji v roce 2009. Je patrné rozšíření délky silnic a dálnic, přičemž od roku 2007 do roku 2013 došlo k nárůstu celkem o 80 km, z toho nejvíce km silnic II. třídy a dálnic.

Tabulka 3.2: Výkony dopravy v Moravskoslezském kraji v letech 2007-2009 a 2011-2013 (aktualizace 2014)

	Rok					
	2007	2008	2009	2011	2012	2013
Délka silnic a dálnic (km)	3 375	3 394	3 428	3 441	3 454	3 455
v tom:						
dálnice	15	28	54	54	60	60
silnice I. třídy	716	704	684	685	681	675
z toho rychlostní	33	32	32	32	40	40
silnice II. třídy	749	766	803	824	819	824
silnice III. třídy	1 895	1 897	1 888	1 878	1 895	1 896
Motorová vozidla						
Osobní automobily včetně dodávkových	428 663	445 431	448 672	459 641	468 433	469 171
Nákladní automobily	44 635	49 613	49 287	50 114	52 452	52 511
Silniční tahače	2 065	1 668	1 372	1 043	774	670
Návěsy	4 915	5 353	5 325	5 662	5 006	4 950
Autobusy	2 415	2 411	2 361	2 319	2 291	2 253
Motocykly	70 088	73 389	75 346	79 879	83 517	83 304
Silniční nákladní doprava (tis. t)						
Vývoz věcí do jiných krajů	4 636	3 921	3 277	3 462	3 754	3 814
Dovoz věcí z jiných krajů	5 029	5 298	4 600	5 369	4 469	5 258
Přeprava věcí v rámci kraje	47 986	43 440	33 393	28 023	26 516	27 996
Veřejná autobusová doprava						
Přeprava cestujících v rámci kraje ¹⁾ (tis. osob)	42 846	42 525	37 338	35 220	36 104	35 442
Autobusové spoje v rámci kraje	47 269	57 608	53 071	53 935	54 171	53 708
v tom:						
v pracovní den	28 007	33 195	30 882	30 929	31 020	30 722
v sobotu	9 633	12 241	11 130	11 531	11 578	11 497
v neděli a svátek	9 629	12 172	11 059	11 475	11 573	11 489
Městská hromadná doprava						
Přeprava cestujících celkem (tis. osob)	154 720	146 440	141 780	133,8	132,1	128,4
v tom:						
tramvaje	56 240	53 420	52 889	51,5	48,3	46,8
autobusy	83 577	78 302	73 637	67,6	70,0	68,4
trolejbusy	14 903	14 718	15 254	14,7	13,7	13,3
Železniční doprava						
Provozní délka železničních tratí (km)	673	673	674	664	664	664
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	15 902	15 319	13 913	15 181	15 054	14 937
Výjezdy cestujících do jiných krajů	2 174	2 264	2 089	2 140	2 291	2 347
Příjezdy cestujících z jiných krajů	2 192	2 239	2 052	2 131	2 301	2 351
Vývoz věcí do jiných krajů (tis. t)	3 750	3 207	2 113	2 744	2 719	2 752
Dovoz věcí z jiných krajů (tis. t)	2 910	2 054	1 608	1 899	1 944	1 707
Přeprava věcí v rámci kraje (tis. t)	7 920	8 260	6 091	7 405	5 865	5 723
Vlakové spoje v rámci kraje	15 335	15 115	15 022	13 856	13 801	13 610
v tom:						
v pracovní den	5 531	5 454	5 468	5 109	5 161	5 148
v sobotu	4 940	4 860	4 902	4 454	4 467	4 429
v neděli a svátek	4 864	4 801	4 652	4 293	4 173	4 033

Zdroj: Ministerstvo dopravy ČR; ČSÚ-doprava-17-1. Vybrané ukazatele dopravy

Pozn.:1) vnitrostátní linková doprava ve veřejném zájmu včetně ostatní dopravy

3.3 Dopravní dostupnost veřejnou dopravou

Moravskoslezský kraj je v oblasti dopravní obslužnosti a dostupnosti veřejnou hromadnou dopravou do jisté míry unikátní v rámci České republiky. Z důvodu vysoké koncentrace obyvatel převážně v jeho východní části je kladen silný požadavek po husté silniční síti, kterou využívá rovněž veřejná hromadná doprava (dále VHD) a také po železniční síti. Historicky je v Moravskoslezském kraji využívání VHD oblíbené a přestože obecně klesá podíl obyvatel využívající tento způsob přepravy pro denní dojížděku např. do zaměstnání nebo do školy, tak stále přetrvává zvyklost ve využívání VHD. Ta souvisí s velkou převahou dělnických profesí a se směnným provozem v odvětvích primárního sektoru. Existence a parametry spojení VHD ovlivňují i situaci na trhu práce, především dostupnost nabízených volných míst a obtížnost dojížděky. Nepohodlí, časová náročnost, komplikovanost spojení a nevhodný čas nabízené dopravy jsou hlavními nedostatky, které musí VHD minimalizovat, aby se stala konkurenceschopná stále častěji využívané individuální dopravě. Cena přepravy však zpravidla neomezuje přijetí nabídky práce. Ukazuje se, že pokud je zájemce o zaměstnání ochoten za nabízenou odměnu (a podmínek) pracovat, hraje cena dojíždění jen marginální roli v jeho rozhodování. V každém případě ovšem platí, že při rozhodování o přijetí nabídky volného místa zvažuje zájemce formu dojíždění a podmínky dopravního spojení, zejména VHD.

Všechny níže uvedené tabulky a mapy vychází z použité metodiky měření potenciálu dojíždění VHD a je tak třeba upozornit, že se nejedná o faktické toky cestujících využívajících VHD. Při studiu se sleduje dojížděka na 6:00, 7:00, 8:00, 14:00 a 22:00 hod. Ve všech případech se omezuje doba cestování tak, aby nepřekročila 90 minut. Zpracování probíhalo na úrovni spojení mezi obcemi. Pracovalo se s jízdními řády autobusových a vlakových spojení platných od 13. 12. 2009 v aktualizaci stavu po železniční dopravu ke dni 5. 3. 2010 a pro autobusovou dopravu ke dni 8. 3. 2010.

V tabulce jsou porovnána všechna krajská města z hlediska dopravní dostupnosti. Jednotlivá čísla udávají procentuální podíl dostupných obcí v okruhu 100 kilometrů z každého krajského města. Tímto je eliminována jak různá sídelní struktura, tak i hraniční efekty způsobené blízkostí státní hranice. Výsledky jsou tak plně porovnatelné. Hodnotila se situace pro pět výše uvedených časů. Dostupnost Ostravy z okolních obcí je v porovnání s ostatními krajskými městy velmi dobrá a podle dostupnosti na 8:00 je na 3. místě, což odpovídá i populačnímu a územnímu pořadí v rámci ČR. Výrazněji lepší je pouze situace v Brně a hlavně v Praze v případě dojížděky na 7:00 a 8:00. Výjimečná je však situace v případě dojížděky do Ostravy na 14:00 a 22:00, kdy je na tom Ostrava vůbec nejlépe ze všech krajských měst. Velmi dobrá je také situace při dojížděce na 6:00, kdy je stav jen nepatrně lepší v Brně. Tuto situaci lze vysvětlit již tradiční podporou VHD pro průmyslové podniky v regionu. Také dnes existují autobusové linky zajišťující primárně svozy zaměstnanců do větších průmyslových závodů na území kraje. Z tohoto pohledu opačné chování má Hradec Králové, který vykazuje vysoký propad dostupnosti na 6. a 22. hodinu ve srovnání s jinými časy, což ukazuje na nízkou podporu zejména třísměnného provozu.

Tabulka 3.3: Pořadí krajských měst dle procentuálního podílu dostupných obcí do 100 km [hodnoty v %] (pořadí měst dle hodnoty podílu dostupnosti z obcí na 8. hodinu v ČR)

Pořadí v ČR	Krajské město	Podíl na 6	Podíl na 7	Podíl na 8	Podíl na 14	Podíl na 22
1.	Praha	20,1	32,0	33,4	20,3	11,3
2.	Brno	22,9	26,6	27,7	19,5	12,7
3.	Ostrava	21,3	22,3	24,7	20,8	16,7
7.	Hradec Králové	12,5	18,8	20,4	14,1	3,0
8.	Plzeň	15,9	15,7	20,0	14,2	8,7
15.	Olomouc	14,3	20,7	18,8	12,7	6,3
18.	České Budějovice	12,0	15,7	18,1	13,2	5,5
23.	Pardubice	13,5	16,7	16,8	11,3	2,7
63.	Zlín	11,5	14,5	13,7	11,8	6,5
91.	Jihlava	9,1	11,6	12,8	8,2	2,2
93.	Ústí nad Labem	11,2	13,3	12,8	10,8	6,0
194.	Liberec	6,8	6,3	10,6	6,0	3,8
341.	Karlovy Vary	6,8	8,6	8,8	6,3	3,2

Zdroj: IVAN, vlastní zpracování

Stejně jako v případě krajských měst je možné se zaměřit přímo na situaci v Moravskoslezském kraji a porovnat jednotlivé obce, což dokumentuje další uvedená tabulka. Ostrava jednoznačně dominuje a je nejlépe dostupným městem v kraji na všechny analyzované časy. Výborně je na tom také Bohumín, což je však dáno jeho výbornou dopravní polohou, kdy leží na železničním koridoru a navíc se může využívat také napojení na dálnici D1. Obecně lze říci, že všech 10 nejlépe dostupných obcí leží ve východní části kraje a jedná se o zástupce okresů Karviná, Ostrava-město či Frýdek-Místek. Často to jsou navíc obce s důležitým a velkým zaměstnavatelem s vícesměnným provozem (ŽDB, Biocel, Hyundai apod.), který potřebuje hustou síť linek a dobrou dostupnost VHD pro své zaměstnance. Jediným zástupcem z jiného okresu je Opava, která se vyznačuje zjevně odlišným profilem. Na rozdíl od jiných obcí orientovaných na vícesměnný provoz má silnou dostupnost pouze na 8. hodinu, v ostatní sledované časy má dostupnost velmi slabou. Jistým překvapením je i pozice Havířova, tradičně vnímaného jako rezidenční komplex s minimálním vlastním průmyslem a možností zaměstnání, přesto vykazuje dobrou dostupnost i na začátek na 14:00 a 22:00. Je třeba zdůraznit, že mezi těmito obcemi se nevyskytuje ani jeden zástupce okresu Bruntál (nejlepší situace v Krnově s 7,9% dostupných obcí na 8:00) či Nový Jičín (nejlepší situace v Novém Jičíně s 13,4% dostupných obcí na 8:00).

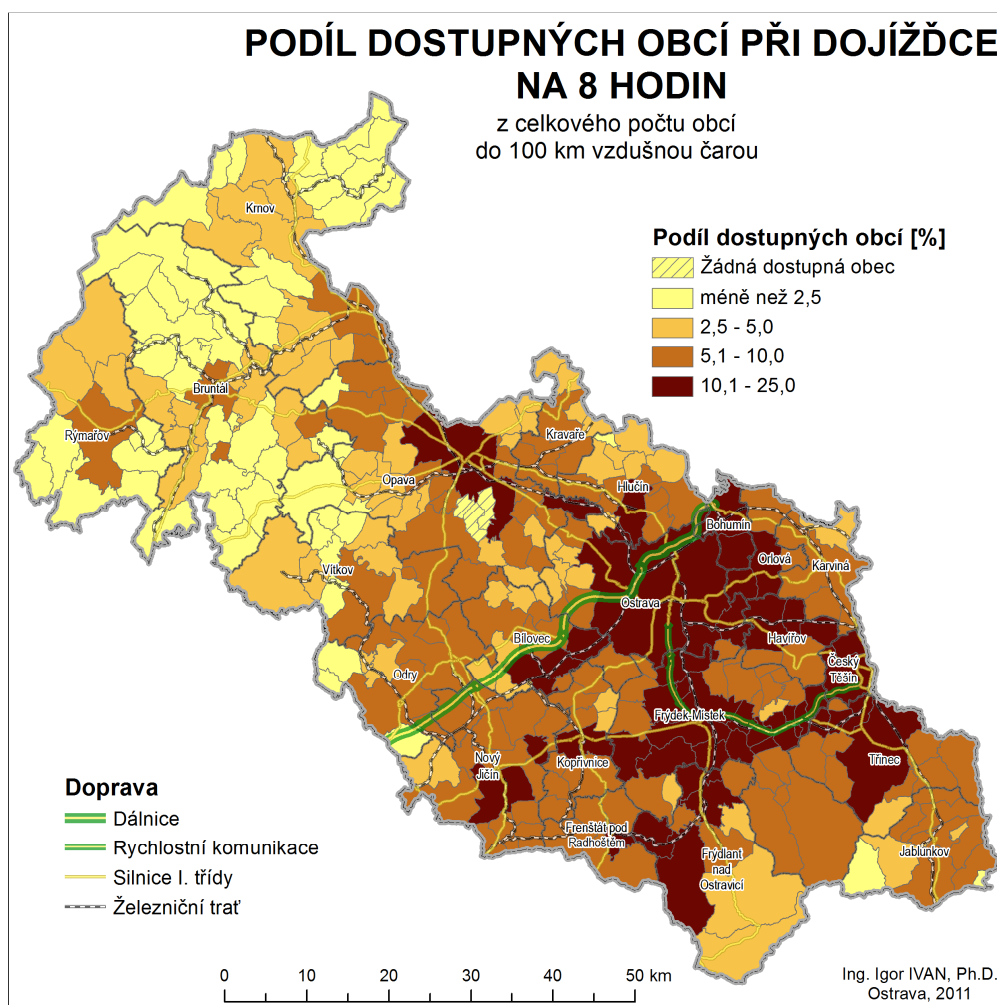
Tabulka 3.4: Pořadí 10 nejlepších obcí v MSK dle procentuálního podílu dostupnosti z obcí do 100 km na 8. hodinu [hodnoty v %] (pořadí měst dle hodnoty podílu dostupnosti obcí na 8. hodinu v ČR)

Pořadí v ČR	Obce v MSK	Podíl na 6	Podíl na 7	Podíl na 8	Podíl na 14	Podíl na 22
3.	Ostrava	21,3	22,3	24,7	20,8	16,7
12.	Bohumín	16,8	17,1	19,4	17,1	12,8
17.	Frýdek-Místek	15,2	16,9	18,2	17,0	9,9
24.	Sviadnov	13,2	14,0	16,6	11,1	7,9
25.	Paskov	14,1	14,8	16,2	13,1	10,1
28.	Opava	8,9	11,9	15,8	10,7	6,6
32.	Havířov	16,4	15,1	15,7	16,4	12,8
34.	Dobrá	12,7	11,7	15,2	10,8	8,1
39.	Žabeň	13,1	13,8	14,9	11,2	4,5
43.	Nošovice	13,4	11,8	14,7	9,7	8,7

Zdroj: IVAN, vlastní zpracování

Na níže uvedené mapě jsou dobře patrná území s vysokou dostupností VHD, která jsou koncentrována podél hlavních silničních tahů a hlavně železničních koridorů. Mezi tyto oblasti patří území mezi Ostravou, Bohumínem a Havířovem, odkud sleduje dále železniční trať směrem do Českého Těšína a dále do Třince. Další oblastí je území na jih od Ostravy, kdy je kopírována železniční trať a rychlostní komunikace R56 do Frýdku-Místku a jeho zázemí. Rovněž dobrá dostupnost je podél významného železničního koridoru směrem ke Studénce nebo podél R48 v úseku Příbor-Třinec, kde leží také lokální železniční trať Český Těšín – Frýdek-Místek. Západním směrem od Ostravy je situace horší a situace podél silnice I/11 nevykazuje po celé délce takovou dostupnost (zejména střední část mezi Velkou Polomí a Komárovem). Jižně od Opavy leží dokonce tři obce (Chvalčkovice, Raduň a Vršovice), odkud v analyzovanou hodinu není možné dojet do žádné z okolních obcí.

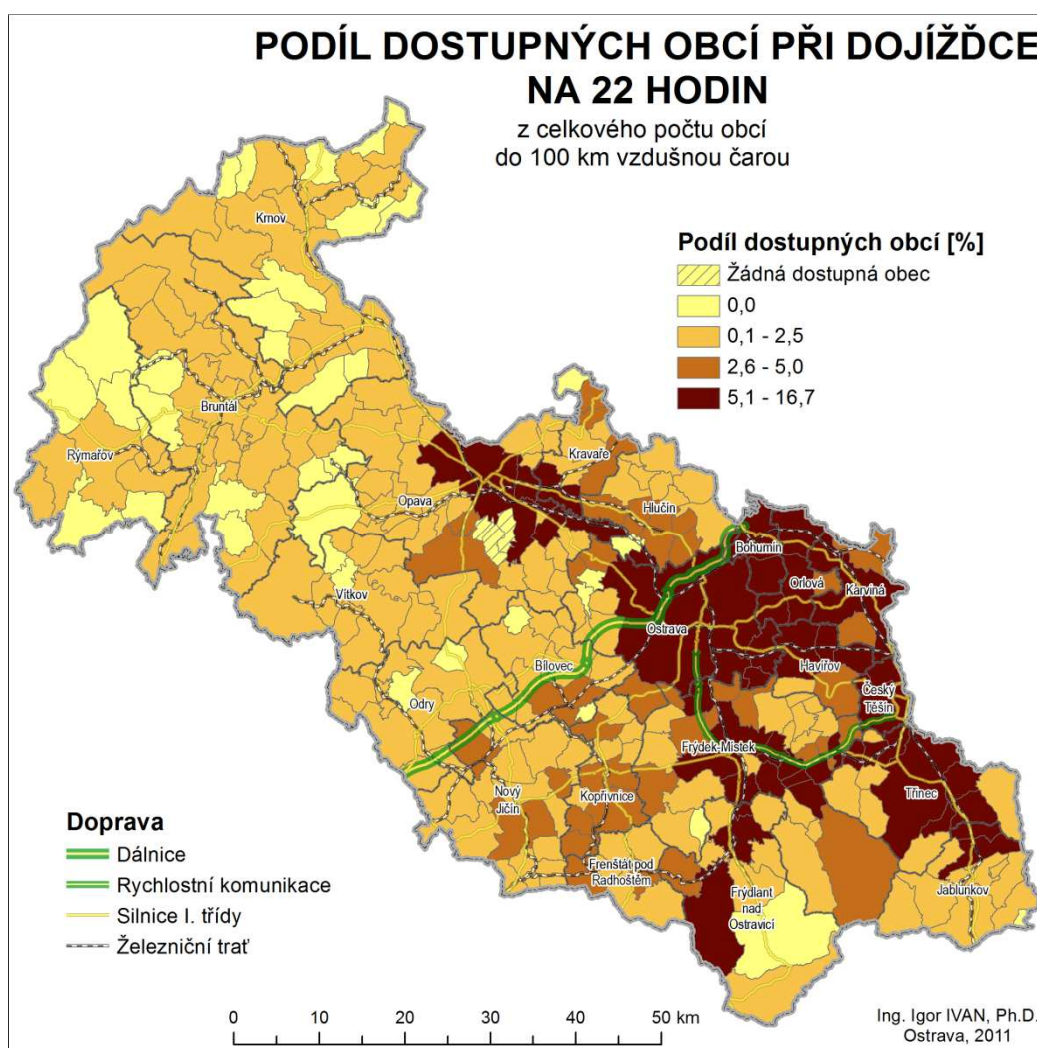
Převážně menší hustota obyvatel a řidší síť jak silniční, tak i železniční dopravy, způsobuje významnou bipolaritu v dopravní dostupnosti v rámci Moravskoslezského kraje. Je patrné, že většina obcí okresů Opava a hlavně Bruntál má velmi malé procento dostupných obcí. Situace je lepší jediň na trase Opava – Krnov a ve městech Krnov, Bruntál a Rýmařov. Periferní oblasti v okolí Osoblahy, Vrbna pod Pradědem nebo ve směru na jih od Bruntálu jsou postiženy velmi nízkou úrovní dopravní dostupnosti do okolních obcí.

Mapa 3.7: Podíl dostupných obcí při dojížděce na 8 hodin v Moravskoslezském kraji

Situace v dojízdce na 22 hodin je podobná k výsledkům v předchozí mapě. Opět mezi nejlépe dostupné oblasti patří území mezi Ostravou, Karvinou a Havířovem a je patrné kopírování hlavních železničních koridorů a silničních tahů v této oblasti. Železnice zajišťuje výbornou dostupnost také v případě obcí podél tratě mezi Ostravou a Opavou, včetně samotné Opavy. Podobná je situace také ve směru na Frýdek-Místek a dále jižněji směrem k Čeladné, čemuž pomáhá také silnice R56. Na Frýdecko-Místecku je dobrá dostupnost také v případě obcí podél rychlostní komunikace R48 ve směru do Českého Těšína a pak na jih ve směru do Jablunkova. Opět nejslabší situace je v případě jižní části okresu Opava a v celém okrese Bruntál.

Pokud bychom zobrazili situaci také pro dojízdku na 14 hodin, byly by výsledky podobné jako v uvedených dvou mapách, tedy nejlepší dopravní dostupnost v obcích Moravskoslezského kraje by byla na východě území podél hlavních železničních tratí a silnic a nejslabší na západě v okrese Bruntál.

Mapa 3.8: Podíl dostupných obcí při dojíždce na 22 hodin v Moravskoslezském kraji

4 Vývoj sídelní struktury a demografická prognóza

Pro sídelní strukturu Moravskoslezského kraje je charakteristická vysoká hustota zalidnění. V porovnání s ostatními kraji ČR je, s více jak **225** obyvateli na km², na druhém místě po Hlavním městě Praze. V populačním srovnání s ostatními kraji ČR se jedná o třetí nejlidnatější kraj. Největším městem a přirozeným sídlem kraje je Ostrava.

Tabulka 4.1: Srovnání základních charakteristik krajů České republiky v roce 2013 (aktualizace 2014)

Srovnání základních charakteristik krajů ČR (2013)				
Kraj	Počet obcí	Počet obyvatel (31.12.2013)	Rozloha (km ²)	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Středočeský kraj	1 145	1 302 336	11 015	118,23
Hlavní město Praha	1	1 243 201	496	2506,45
Moravskoslezský kraj	300	1 221 832	5 427	225,14
Jihomoravský kraj	673	1 170 078	7 195	162,62
Ústecký kraj	354	825 120	5 335	154,66
Olomoucký kraj	399	636 356	5 267	120,82
Jihočeský kraj	623	636 707	10 057	63,31
Zlínský kraj	307	586 299	3 963	147,94
Plzeňský kraj	501	573 469	7 561	75,85
Královéhradecký kraj	448	551 909	4 759	115,97
Pardubický kraj	451	515 985	4 519	114,18
Kraj Vysočina	704	510 209	6 796	75,07
Liberecký kraj	215	438 609	3 164	138,62
Karlovarský kraj	132	300 309	3 314	90,62
ČR - celkem	6 253	10 512 419	78 867	133,29

Zdroj: ČSÚ

V Moravskoslezském kraji bylo k 1. 1. 2011 300 obcí a z toho **42** se statusem města (5 statutárních měst a 36 ostatních měst) a 3 městyse. Přitom na počátku 70. let 20. století bylo obcí v MSK celkem 411, o deset let později po rozsáhlejších administrativních úpravách již jenom 168 (rok 1981) a v roce 1990 na počátku hlubokých celospolečenských změn 170.

Sídelní struktura MSK prošla po roce 1970 velkými změnami. K roztržitosti a velkým rozdílům přispěla zejména státem chtěná silná centralizace obcí především v letech 1971 (411) až 1989, kdy byl počet obcí kraje nejmenší (162). Tento pokles počtu obcí o 61 % byl výrazně nad celorepublikovým průměrem (pokles o 45 %).

4.1 Demografická prognóza na úrovni SO ORP do roku 2030 a pro města nad 20 000 obyvatel

Kapitola 4.1 byla kompletně přepracována v rámci aktualizace 2014.

4.1.1 Prognóza vývoje počtu obyvatel v Moravskoslezském kraji

V ČR byla v minulosti zpracována řada demografických projekcí, zejména ČSÚ. Poslední projekce ČSÚ - Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2050 - vychází z demografické struktury obyvatelstva k 1. 1. 2013 (podle pohlaví a jednotek věku), která navazuje na výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Horizontem projekce obyvatelstva v krajích je rok 2050, přesněji 1. 1. 2051. Na rozdíl od předchozích krajských projekcí je zde uvažováno s migrací, jejíž vliv roste s poklesem velikosti území, pro které je projekce sestavena.

Odhad migrace představuje obtížný úkol pro všechny prognózy a jedná se o vnitřní i vnější migrace (saldo migrace se zahraničím se po roce 1990 výrazně měnilo). Projekce ČSÚ 2013 byla zpracována komponentní metodou podle jednotek věku a v jedné variantě. U přirozené změny obyvatel je očekáván mírný růst úrovně plodnosti (poměrně optimistický předpoklad) a pokles intenzity úmrtnosti ve všech krajích ČR (pokračování příznivého trendu po roce 1990).

Z následující tabulky je patrné že odhadem migrace je problematický s ohledem na skutečnost, že v roce 2013 bylo záporné saldo migrace. Projekce však nevychází z jednoletého výkyvu, ale víceleté skutečnosti. Saldo migrace v letech 2003-2012 bylo v ČR cca 342 tis. obyvatel. V žádném roce nebylo saldo migrace menší než 10 tis. obyvatel, záporné hodnoty salda migrace se v minulosti vyskytovaly ojediněle. Proto i v budoucnosti je uvažováno s opakováním kladného salda migrace a jeho pozitivním dopadem na další populační vývoj v ČR (struktura migrace je v porovnání s jinými zeměmi EU příznivá, nevytváří výraznější integrační problémy).

Tabulka A4.1.1: Demografická prognóza migračního salda podle krajů ČR

	2012*	2013**	2020	2030	2040	2050
Hlavní město Praha	3 351	-4 464	505	2 810	3 972	5 311
Středočeský kraj	10 795	9 810	8 760	7 121	5 036	3 614
Jihočeský kraj	322	451	717	1 061	1 129	1 327
Plzeňský kraj	1 213	1 213	1 434	1 714	1 755	1 889
Karlovarský kraj	-1 187	-920	-493	-47	236	524
Ústecký kraj	-518	-285	73	404	494	726
Liberecký kraj	-212	-121	318	567	643	800
Královéhradecký kraj	-552	-254	85	488	622	869
Pardubický kraj	47	-131	420	847	883	1 061
Kraj Vysočina	-655	-800	-216	239	350	573
Jihomoravský kraj	1 707	281	812	1 477	1 580	1 841
Olomoucký kraj	-631	-802	-143	393	503	752
Zlínský kraj	-737	-584	-284	144	277	512
Moravskoslezský kraj	-2 650	-3 488	-2 371	-1 422	-1 012	-475
Celkem	10 293	-94	9 617	15 796	16 468	19 324

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

* reálná data, ** odhad na základě předběžných údajů za 1. - 3. čtvrtletí roku 2013

Z následující tabulky jsou patrné očekávané dopady vývoje na věkovou strukturu a ekonomické zatížení obyvatel. Vývoj indexu stáří ukazuje, že současná a stále ještě příznivá situace Moravskoslezského kraje (ve srovnání např. se sousedícím Zlínským či Olomouckým krajem) nepovede ani do roku 2050 k zásadním relativním odlišnostem ve vývoji. Ty se projeví zejména v porovnání s Prahou a Středočeským krajem. Jestliže ze současného stavu 112 obyvatel v poproduktivním věku připadajících na 100 obyvatel v předproduktivním věku se situace výrazně změní na 273:100, pak u indexu ekonomického zatížení (počet osob ve věku 0-19 let a 65 a více let na sto osob ve věku 20-64 let) je očekávaný vývoj relativně příznivější. Navíc všechny kraje, s výjimkou Prahy, budou mít v roce 2051 velmi podobný index ekonomického zatížení.

Tabulka A4.1.2: Očekávaný vývoj věkové struktury populace podle krajů ČR

	Index stáří			Index ekonomického zatížení		
	2013*	2031	2051	2013*	2031	2051
Hlavní město Praha	129	147	165	54	65	75
Středočeský kraj	97	148	199	58	73	95
Jihočeský kraj	113	191	246	58	77	99
Plzeňský kraj	119	189	237	58	74	95
Karlovarský kraj	109	214	278	56	73	95
Ústecký kraj	101	186	255	57	72	95
Liberecký kraj	105	178	226	58	75	96
Královéhradecký kraj	121	198	250	60	77	99
Pardubický kraj	113	182	237	59	75	96
Kraj Vysočina	116	203	277	59	77	103
Jihomoravský kraj	118	183	236	58	73	95
Olomoucký kraj	117	199	264	58	75	98
Zlínský kraj	121	214	290	58	76	101
Moravskoslezský kraj	112	201	273	57	74	98

Zdroj: ČSÚ

* reálná data

Uvedená demografická projekce ČSÚ se stala základem pro prognózu vývoje počtu obyvatel na úrovni SO ORP Moravskoslezského kraje do roku 2030 (tj. v rámci běžných časových úvah vytvářející rámce zpracování územně plánovací dokumentace).

Tabulka A4.1.3: Prognóza počtu obyvatel do roku 2030 podle SO ORP v Moravskoslezském kraji

SO ORP - rok	2012	2030	Index změny (2012=1,00)	Změna počtu obyvatel
Bílovec	25873	24499	0,95	-1374
Bohumín	34051	31628	0,93	-2423
Bruntál	38013	34589	0,91	-3424
Český Těšín	26300	23937	0,91	-2363
Frenštát pod Radhoštěm	19120	18440	0,96	-680
Frydek-Místek	110532	106650	0,96	-3882
Frydlant nad Ostravicí	23941	24585	1,03	644
Havířov	92319	81003	0,88	-11316
Hlučín	40224	38489	0,96	-1735
Jablunkov	22711	21627	0,95	-1084
Karviná	69158	60515	0,88	-8643

SO ORP - rok	2012	2030	Index změny (2012=1,00)	Změna počtu obyvatel
Kopřivnice	41256	38558	0,93	-2698
Kravaře	21324	20690	0,97	-634
Krnov	41680	38087	0,91	-3593
Nový Jičín	48410	45827	0,95	-2583
Odry	17301	16017	0,93	-1284
Opava	101758	95269	0,94	-6489
Orlová	39091	33383	0,85	-5708
Ostrava	328323	298065	0,91	-30258
Rýmařov	16180	14348	0,89	-1832
Třinec	55264	51482	0,93	-3782
Vítkov	13773	12604	0,92	-1169
Moravskoslezský kraj	1226602	1130292	0,92	-96310

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Při zpracování demografické prognózy v rámci SO ORP Moravskoslezského kraje bylo vycházeno ze základního rámce prognózy ČSÚ (počet obyvatel Moravskoslezského kraje k 1.1.2030 poklesne na cca 1130 tis. ze současného stavu 1 226 tis. obyvatel, tj. v absolutním vyjádření se pokles počtu obyvatel překročí 96 tis.). Zároveň bylo vycházeno z prolongace trendů v minulosti, tj. skutečného vývoje v letech 2001-2012.

Tabulka A4.1.4: Prognóza počtu obyvatel do roku 2030 – vývoj podílu počtu obyvatel jednotlivých SO ORP Moravskoslezského kraje na celkovém počtu obyvatel kraje

SO ORP - rok	2001	2012	2030	změna podílu 2012-2030
Bílovec	2,1%	2,1%	2,2%	0,1%
Bohumín	2,8%	2,8%	2,8%	0,0%
Bruntál	3,1%	3,1%	3,1%	0,0%
Český Těšín	2,2%	2,1%	2,1%	0,0%
Frenštát pod Radhoštěm	1,5%	1,6%	1,6%	0,0%
Frydek-Místek	8,6%	9,0%	9,4%	0,4%
Frydlant nad Ostravicí	1,7%	2,0%	2,2%	0,2%
Havířov	7,9%	7,5%	7,2%	-0,3%
Hlučín	3,2%	3,3%	3,4%	0,1%
Jablunkov	1,8%	1,9%	1,9%	0,0%
Karviná	5,9%	5,6%	5,4%	-0,2%
Kopřivnice	3,3%	3,4%	3,4%	0,0%
Kravaře	1,6%	1,7%	1,8%	0,1%
Krnov	3,4%	3,4%	3,4%	0,0%
Nový Jičín	3,8%	3,9%	4,1%	0,2%
Odry	1,4%	1,4%	1,4%	0,0%
Opava	8,2%	8,3%	8,4%	0,1%
Orlová	3,4%	3,2%	3,0%	-0,2%
Ostrava	27,1%	26,8%	26,4%	-0,4%
Rýmařov	1,4%	1,3%	1,3%	0,0%
Třinec	4,5%	4,5%	4,6%	0,1%
Vítkov	1,1%	1,1%	1,1%	0,0%
Moravskoslezský kraj	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%

Zdroj: vlastní výpočty

Závěry:

- Změny podílu SO ORP na počtu obyvatel kraje jsou ve výhledu do roku 2030 poměrně malé.
- Největší relativní pokles podle prognózy vykážou SO ORP Ostrava, Havířov a Karviná, současně to budou i největší absolutní poklesy (např. SO ORP Ostrava o 30 tis. obyvatel). Na druhé straně populační pokles svědčí i o absolutním vlivu suburbanizace, ve srovnání s okolím Brna a Prahy jsou ale tyto procesy výrazně méně intenzivní.
- Nárůst podílu počtu obyvatel na celkové populaci Moravskoslezského kraje vykážou SO ORP Frýdek Místek, Frýdlant n. Ostravicí a Nový Jičín. Ovšem s výjimkou Frýdlantu n. Ostravicí všechny SO ORP vykážou absolutní pokles počtu obyvatel.
- V rámci závěrů je nezbytné připomenout, že populační vývoj v rámci Moravskoslezského kraje je provázán se zahraniční migrací v takové míře, v jaké bude ČR pokračovat v praxi migračně atraktivní země s kulturně sociální blízkostí struktury migrantů. Zahraniční migrace je jedinou reálnou nadějí příznivějšího demografického vývoje, zejména u měst (včetně Brna a Prahy).
- Zejména v rámci zpracování ÚAP SO ORP je doporučeno prognózy dále zpřesňovat. Otázkou je zejména další vývoj na Třinecku, ale i v rekreačně atraktivních regionech Bruntálska. Na druhé straně stojí hrozba ještě negativnějšího vývoje SO ORP okresu Karviná.

4.1.2 Hodnocení souvztažnosti k územnímu (prostorovému) plánování

V rámci systému územního plánování byla v minulosti zpracována řada bilančních prognóz vývoje počtu obyvatel a bytového fondu. Zejména u územních plánů bylo na tyto prognózy navazováno při návrhu ploch, technické infrastruktury a vybavení obcí.

Po r. 1990 byla potřebnost těchto bilancí zpochybňována z řady důvodů. Nejčastěji byla prognóza zaměňována s „plánováním počtu obyvatel obcí navazující na direktivní hospodářství“. Moderní prognóza populačního vývoje, jako odhad pravděpodobného (reálného) vývoje počtu obyvatel obcí, musí brát v úvahu celou řadu regionálních procesů a faktorů. Zejména se nemůže opírat pouze o modelování vývoje přirozenou měnou bez migrace. Na druhé straně by měla vnímat možnosti plošného rozvoje obcí, reálnosti nové bytové výstavby a jejich diferencovaných dopadů na vývoj počtu obyvatel (např. v závislosti na rekreační funkci území).

Určitým problémem těchto procesů je výsledná skutečnost, že většině měst a podstatné části obcí je prognózována jako reálná varianta poklesu počtu obyvatel. Tento výhled rozvoje je často pouze omezeně přijatelný pro politickou reprezentaci i veřejnost. Je obecně vnímán negativně, přičemž je často opomíjeno, že pokles počtu obyvatel neznamená pro dané území pokles počtu automobilů, bytů, rekreačních objektů potřeby parkovišť či obchodních ploch.

Řízení rozvoje obcí v poklesové trajektorii je mnohem složitější než růstové. Prognózy v rámci územních plánů jsou z hlediska očekávané platnosti územních plánů obvykle konstruovány na cca 15 let. Tedy na období, které je mnohdy krátké na nalezení nového bodu rovnováhy, zastavení poklesu a zmapování vývoje, který má mnohdy tvar „s“ křivky.

4.2 Lokalizace bydlení v kraji

Dlouhodobý vývoj domovního a bytového fondu je ovlivněn především rozsahem a typem výstavby, která je zase reakcí na aktuální dobovou potřebu bydlení v místě. V devadesátých letech minulého století došlo na území SMK k útlumu výstavby bytů v bytových domech¹⁸ naopak k nárůstu aktivity při výstavbě bytů v rodinných domech¹⁹. Nová výstavba zvýšila především kvalitu a úroveň bydlení, ať už se jedná o zlepšování prostorového standardu a technické vybavenosti bytů či hodnoty úrovnových ukazatelů.

Pro stanovení celkového počtu bytů v kraji byly sečteny byty v rodinných a bytových domech, přičemž není rozlišeno, zdali se jedná o trvale obydlené či neobydlené byty resp. domy. V Moravskoslezském kraji je v roce 2011 evidováno celkem 522 547 bytů, přičemž nejvíce je bytů soustředěno v obcích Ostrava (133 465 bytů), Havířov (34 943 bytů), Karviná (25 631 bytů), Frýdek-Místek (25 216 bytů) a Opava (25 095 bytů). Mezi obce s počtem bytů vyšší než 10 tis. patří Orlová, Český Těšín, Krnov a Nový Jičín. V rodinných domech se nachází celkem 209 910 bytů, naopak v bytových domech 312 637 bytů, přičemž v bytových domech v moderním sídlištním typu urbánního prostředí (většinou panelových - 164 846 bytů) a nejméně v bytových domech v tradiční uliční zástavbě jádrových částí sídel (147 791 bytů).

Následující tabulka reflektuje přehled počtu bytů dle typů domů, jejich podíl v domech a celkový počet objektů k jednotlivých SO ORP v Moravskoslezském kraji. Největší podíl bytů v rodinných domech je evidován v ORP Kravaře, naopak v bytových domech je největší podíl bytů v SO ORP Karviná.

Tabulka 4.2: Celkový počet bytů a objektů ve SO ORP Moravskoslezského kraje

Název ORP	Počet bytů v			Podíl bytů v (v %)		Počet objektů		
	RD	BD	Celkem bytů	RD	BD	RD	BD	Bez bytu
Bílovec	6 523	4 190	10 713	60,89	39,11	4 965	501	473
Bohumín	5 210	7 686	12 896	40,4	59,6	4 282	663	375
Bruntál	6 648	9 538	16 186	41,07	58,93	6 080	820	1 395
Český Těšín	3 723	7 437	11 160	33,36	66,64	2 890	573	663
Frenštát pod Radhoštěm	4 475	3 611	8 086	55,34	44,66	3 815	349	1 384
Frýdek-Místek	22 975	22 815	45 790	50,17	49,82	19 261	1 777	4 473
Frýdlant nad Ostravicí	7 331	3 100	10 431	70,28	29,72	6 444	329	5 367
Havířov	8 236	32 411	40 647	20,26	79,74	6 730	2 351	763
Hlučín	11 941	4 077	16 018	74,55	25,45	8 832	406	644
Jablunkov	6 772	1433	8 205	82,54	17,46	5 356	200	1 019
Karviná	6 157	23 384	29 541	20,84	79,16	5 157	1 835	1 013
Kopřivnice	7 506	10 023	17 529	42,82	57,18	5 964	725	1 356
Kravaře	7 306	731	8 037	90,9	9,1	5 164	138	265
Krnov	8 999	9 423	18 422	48,85	51,15	7 989	1061	1 411
Nový Jičín	10 357	9 264	19 621	52,79	47,21	8 534	893	1 170

¹⁸ Bytový dům – podrobnější definice viz vyhláška 501 ze dne 10.11.2006 o obecných požadavcích na využívání území, §2 písm. a) 1.2.

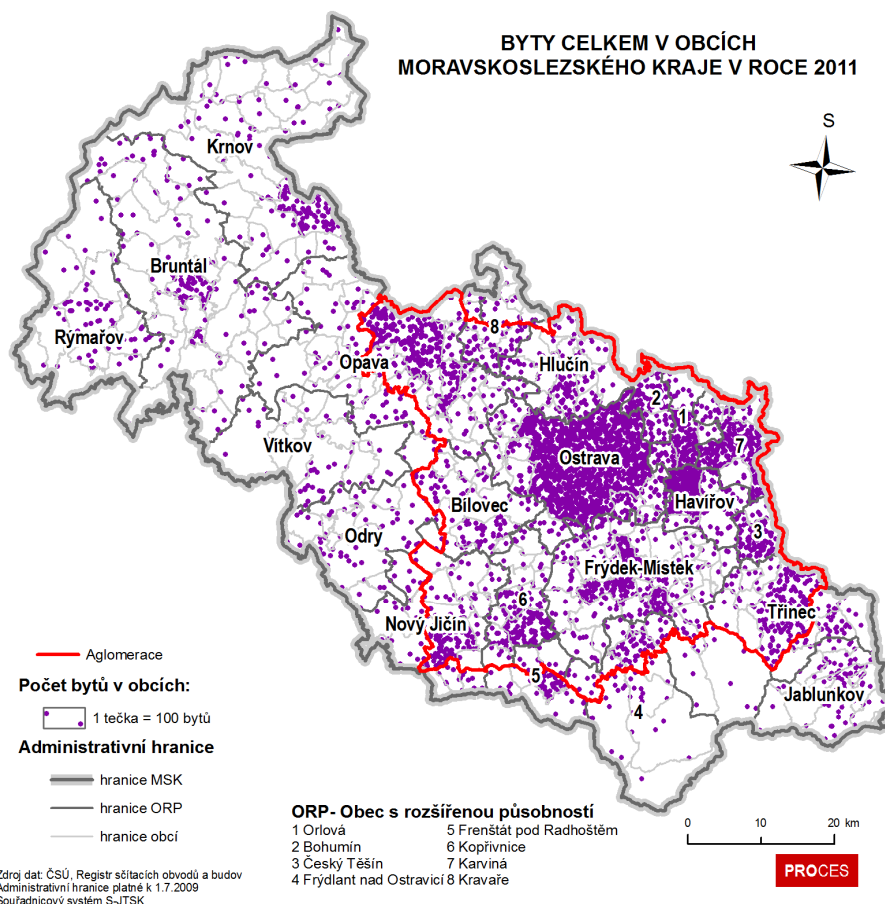
¹⁹ Rodinný dům– podrobnější definice viz vyhláška 501 ze dne 10.11.2006 o obecných požadavcích na využívání území, §2 písm. a) 1.2.

Název ORP	Počet bytů v			Podíl bytů v (v %)		Počet objektů		
	RD	BD	Celkem bytů	RD	BD	RD	BD	Bez bytu
Odry	4 569	2 469	7 038	64,92	35,09	3 766	320	731
Opava	22 942	19 378	42 320	54,21	45,79	16 915	2 127	2 718
Orlová	6 770	11 357	18 127	37,35	62,65	5 439	853	686
Ostrava	32 898	112 775	145 673	22,58	77,41	25 644	7 862	5 455
Rýmařov	3 412	4 091	7 503	45,48	54,53	3 134	495	886
Třinec	11 645	11 108	22 753	51,18	48,82	9 127	936	2 216
Vítkov	3 515	2 336	5 851	60,08	39,92	3 004	308	1 285
Celkem MSK	209 910	312 637	522 547	40,17	59,83	168 492	25 522	35 748

Zdroj: ČSÚ, Registr sčítání obvodů a budov

Pozn.: RD = rodinné domy, BD = bytové domy; SSO = střední stav obyvatelstva

Jak je z níže uvedeného mapového výstupu zřejmé, největší množství bytů je soustředěno v Ostravské aglomeraci, mimo aglomeraci je větší počet bytů soustředěn v Krnově, Bruntále a Rýmařově.

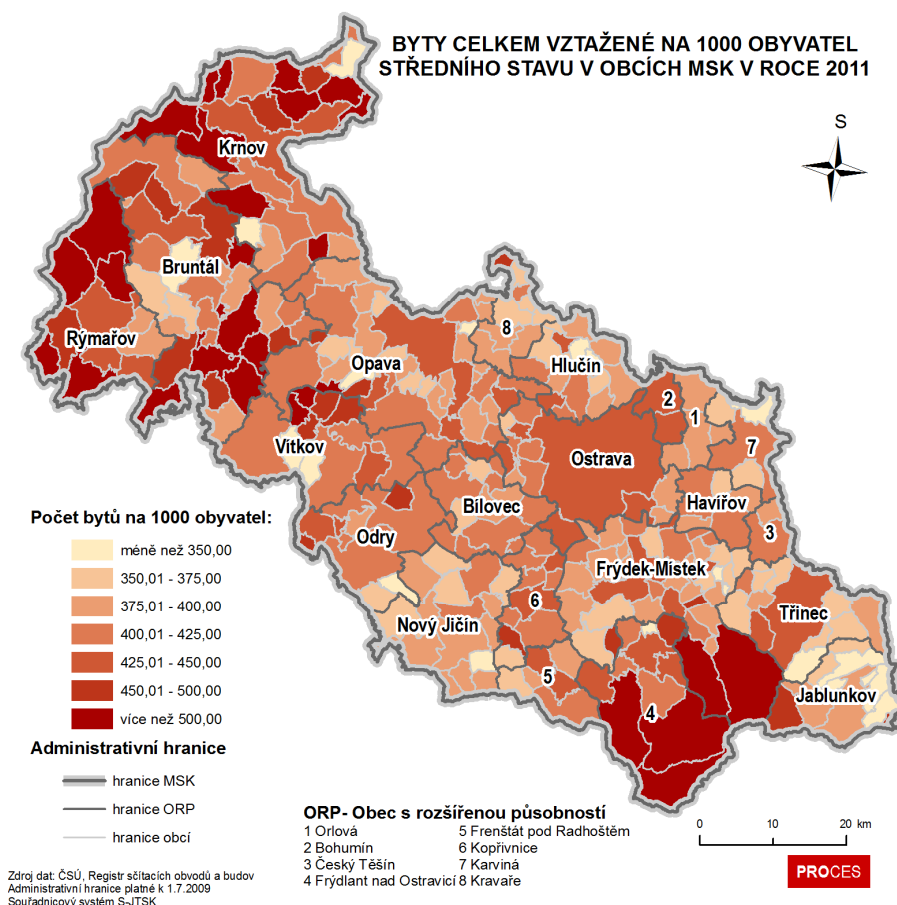
Mapa 4.1: Celkový počet bytů v obcích MSK v roce 2011

Počet bytů v kvadrantech v SO ORP MSK je znázorněn v kapitole 1.7.

Následující mapový výstup znázorňuje celkový počet bytů v Moravskoslezském kraji na 1000 obyvatel v roce 2011. Je patrné, že mimo aglomeraci je větší počet bytů na 1000 obyvatel zejména v oblasti SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, jižní části SO ORP Frýdek-Místek na jihu kraje, dále pak na severu kraje v SO ORP Rýmařov, Bruntál a Krnov.

Tento fakt lze vysvětlit tím, že do neobydlených domů, které jsou v kategorii celkového počtu bytů v domech zahrnuty, jsou zařazeny i domy sloužící k rekreaci, které nebyly vyčleněny z bytového fondu (tzv. druhé bydlení obyvatel větších měst). Dle ČSÚ to bylo v kraji při sčítání v roce 2001 7 824 domů, což činí 40,3 % z neobydlených domů. Například v SO ORP Rýmařov sloužilo v roce 2001 k rekreaci 702 domů což je téměř 75 % z neobydlených domů, v Bruntále to bylo téměř 70 %.

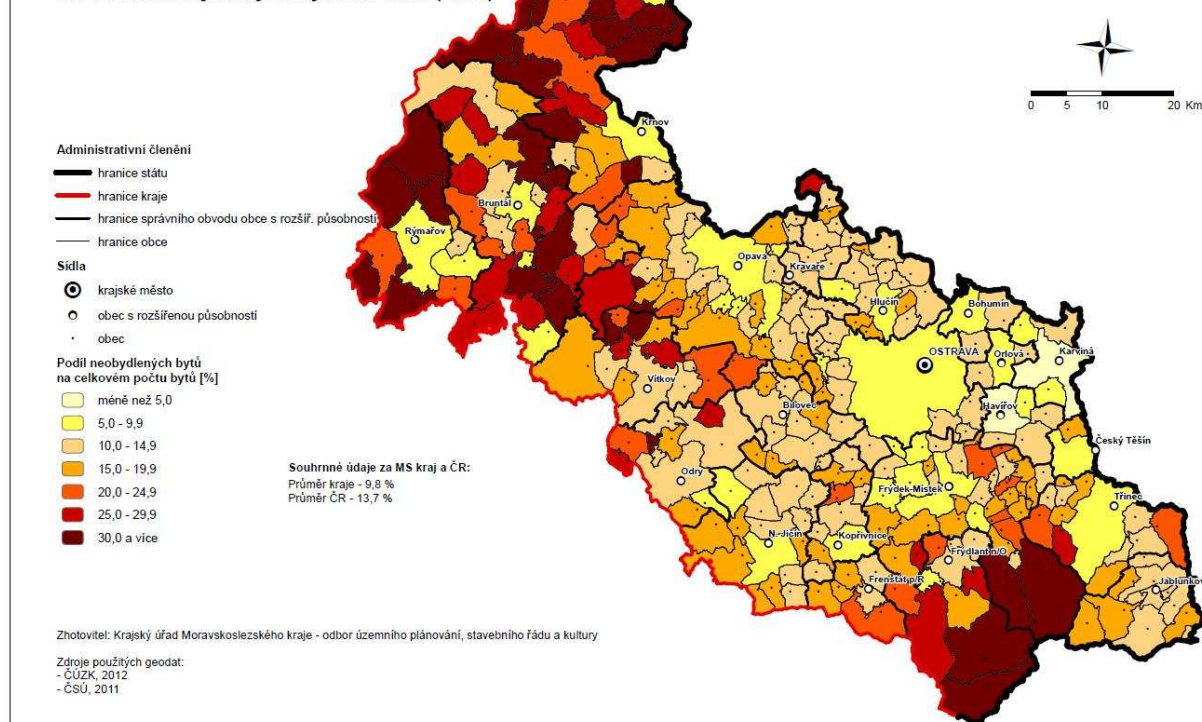
Z aktuálních údajů k roku 2011 je evidován největší počet bytů na 1000 obyvatel středního stavu v obci Petrovice, kde připadá na 1000 obyvatel 1003 bytů, obec Rusín eviduje 856 bytů na 1000 obyvatel, obce Heřmanovice a Holčovice evidují více než 710 bytů na 1000 obyvatel. Všechny výše uvedené obce spadají do SO ORP Krnov. Obec Malá Morávka, spadající do SO ORP Rýmařov, eviduje 752 bytů na 1000 obyvatel.

Mapa 4.2: Celkový počet bytů na 1000 obyvatel středního stavu v obcích MSK v roce 2011

Níže uvedený mapový výstup reflektuje podíl neobydlených bytů dle obcí z údajů ČSÚ v roce **2011**, jenž potvrzuje, že v těchto oblastech je výrazný počet bytů a domů určených k rekreaci, které nebyly vyčleněny z bytového fondu. **V průběhu intercenzálního období 2001-2011 vzrostl průměrný podíl neobydlených bytů na celkovém počtu bytů o 2,3 % ze 7,5 % na 9,8 %. Tento nárůst v podstatě sleduje celorepublikový vývoj – nárůst o 1,4 % ze 12,3 % na 13,7 %.**

ÚZEMNĚ ANALYTICKÉ PODKLADY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE - aktualizace 2013
Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území
37. Podíl neobydlených bytů dle obcí (2011)

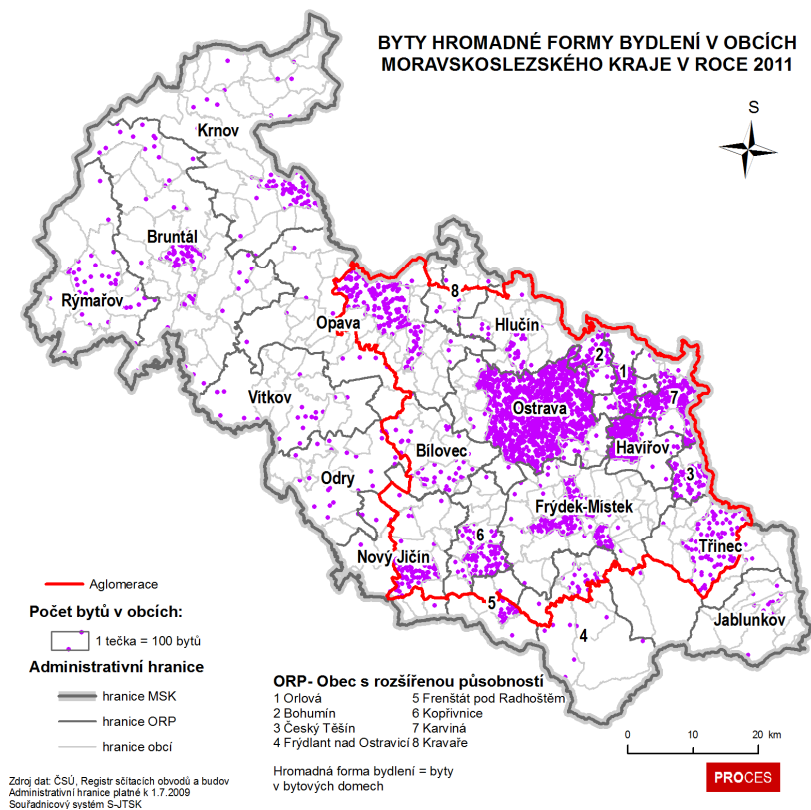

Zdroj: ÚAP Moravskoslezského kraje 2013, podklady pro RURÚ

Mapa 4.3: Podíl neobydlených bytů dle obcí v MSK v roce 2011 (aktualizace 2014)

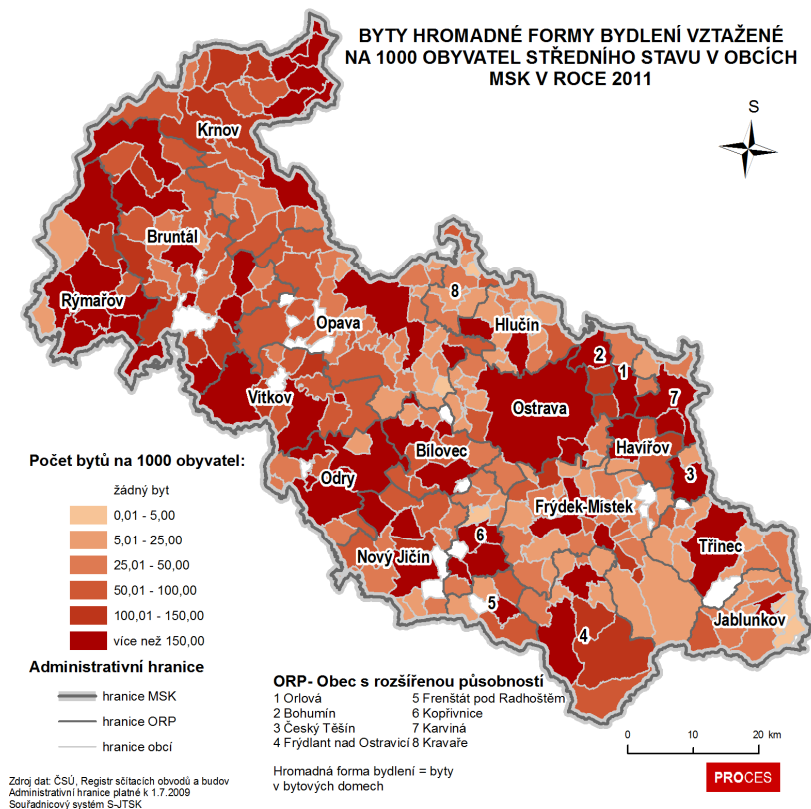
Jak je z níže uvedeného mapového výstupu zřejmé, nejvíce bytů hromadné formy bydlení²⁰ je soustředěno v obci Ostrava (celkem 110 841 bytů), Havířov (celkem 31 094 bytů), Karviná (celkem 22 819 bytů), Frýdek-Místek (celkem 20 561 bytů) a v obci Opava (celkem 17 426 bytů). Více než 10 tis. bytů hromadného bydlení eviduje obec Třinec a Orlová.

²⁰ Za byty hromadné formy bydlení jsou považovány byty v bytových domech v moderním sídlištním typu urbánního prostředí (panelové) a v bytových domech v tradiční uliční zástavbě jádrových částí sídel.

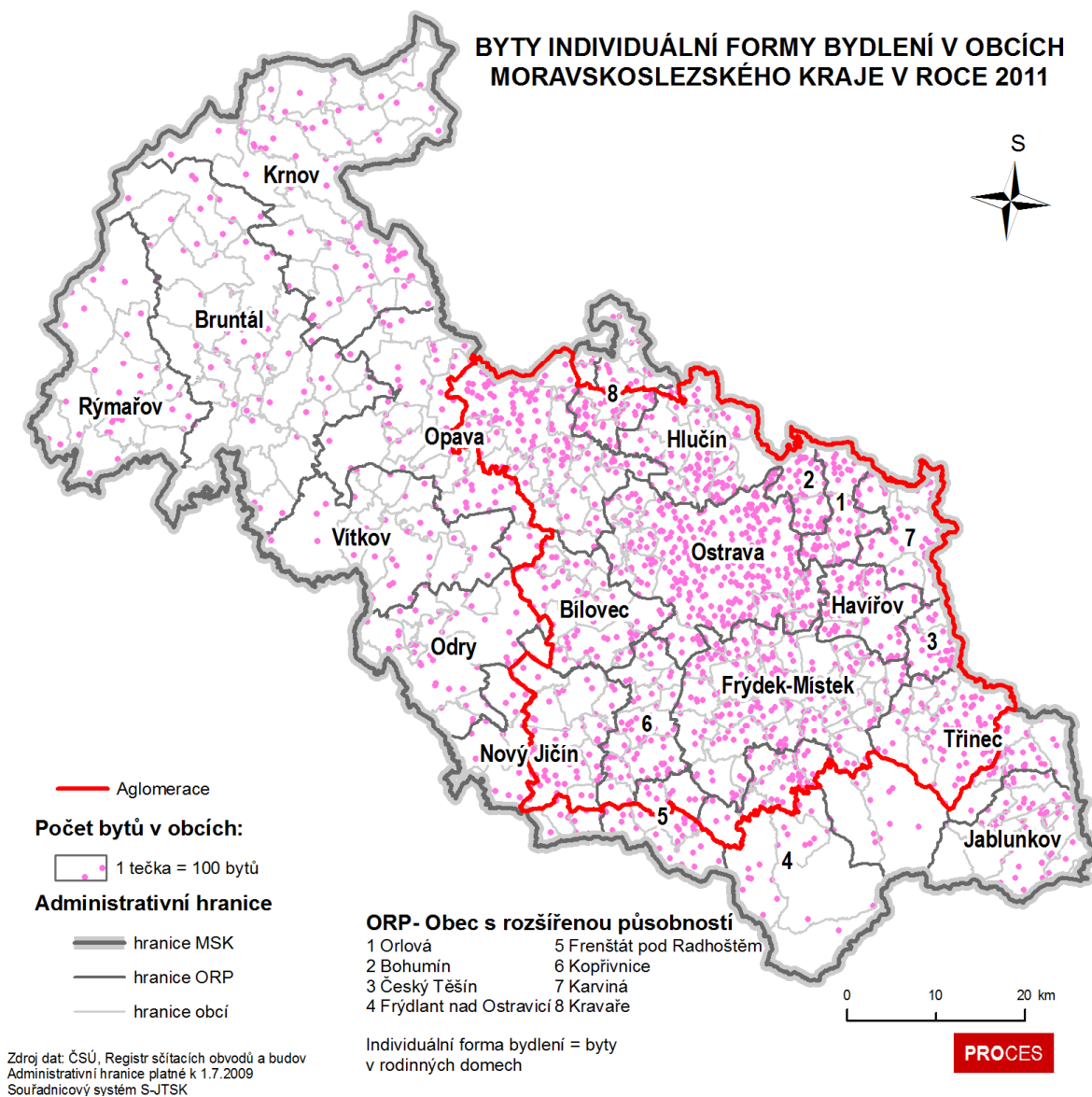
Mapa 4.4: Byty hromadné formy bydlení v obcích MSK v roce 2011

Co se týče bytů hromadných forem bydlení na 1000 obyvatel, je nejvíce bytů soustředěno v obcích Havířov (377), Karviná (372), Ostrava (363), Frýdek-Místek (352) a v obci Bruntál (341).

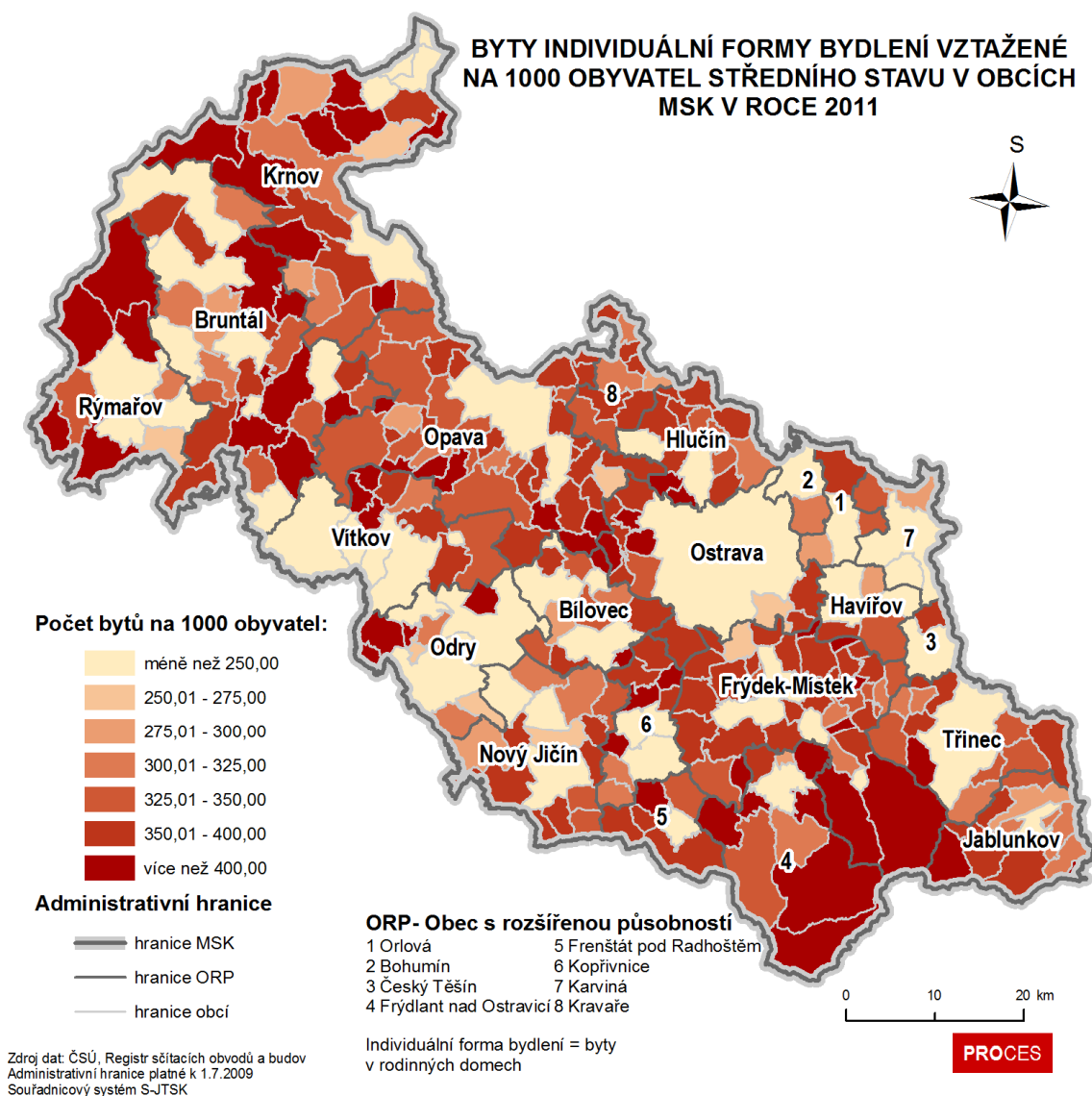
Mapa 4.5: Byty hromadné formy bydlení na 1000 obyvatel středního stavu v obcích MSK v roce 2011

Do kategorie bytů individuální formy bydlení jsou zařazeny byty v rodinných domech. Těchto bytů je v roce 2011 evidováno nejvíce v obci Ostrava (22 624 bytů), Opava (7 669 bytů), Třinec (5 400 bytů) a Frýdek-Místek (4 655 bytů). Do kategorie obcí s počtem bytů v rodinných domech vyšším než 3000 patří Havířov, Český Těšín, Hlučín a Bohumín. Opět je patrná vysoká koncentrace tohoto typu bydlení na území ostravské aglomerace, vyznačené červenou linií na mapě.

Mapa 4.6: Byty individuální formy bydlení v obcích MSK v roce 2011

**BYTY INDIVIDUÁLNÍ FORMY BYDLENÍ VZTAŽENÉ
NA 1000 OBYVATEL STŘEDNÍHO STAVU V OBCÍCH
MSK V ROCE 2011**

Mapa 4.7: Byty individuální formy bydlení na 1000 obyvatel středního stavu v obcích MSK v roce 2011

4.3 Lokalizace území potenciální rezidenční suburbanizace

Suburbanizace spolu s urbanizací a reurbanizací tvoří trojici dynamických procesů, kterými sídelní soustava reaguje na potřeby společnosti a jejich změny. Urbanizace jako proces posilování role a vlivu měst v osídlení spojený s růstem počtu jejich obyvatel je z nich nejstarší a provází lidstvo od vzniku prvních měst ve starověkých civilizacích. O *suburbanizaci* můžeme mluvit přinejmenším od 18. století, kdy industrializace na jedné straně zhoršila podmínky pro bydlení v jádrech sídel a na druhé straně kolejová doprava a později automobil zlepšily mobilitu jejich obyvatel – důsledkem bylo stěhování těch, kdo na to měli, do venkovských oblastí přiléhajících k okrajům měst, kde se jim nabízely lepší podmínky k bydlení a odkud současně měli možnost neztratit kontakt s pracovními a společenskými příležitostmi spojenými se životem v jádrové části města. Slovem *reurbanizace* se označuje proces přestavby a velkých změn provozního a funkčního uspořádání v jádrových částech měst směřující k obnovení jejich atraktivity a zastavení suburbanizačních migračních pohybů, nebo dokonce k vyvolání opačné migrace urbanizačního typu. V současnosti působí všechny tři dříve zmíněné dynamické procesy v osídlení souběžně, v čase se mění pouze intenzita působení každého z nich a tím v součtu i výsledný směr jejich působení na osídlení.

Rezidenční (obytná) suburbanizace se projevuje především výstavbou nového bydlení v zázemí města a postupným odlivem lidí z jádrových částí větších města do nových rodinných (v poslední době i bytových) domů v jejich okrajových částech, nebo v okolních obcích. Rezidenční suburbanizace má mnoho forem, které se liší podle rozsahu nové výstavby, charakteru bydlení, lokalizace zástavby, architektury i ceny domů.

Rezidenční výstavbu lze akceptovat, nebo i podporovat v nevyužitých prolukách stávajících sídel a v lokalitách přímo navazujících na existující obec, tj. v místech, která lze dobře napojit na technickou a dopravní infrastrukturu. Důležitou podmínkou rozvoje je umístění nového celku ve vztahu k původnímu sídlu. V zájmu funkčního a nenásilného zapojení nové čtvrti do existující urbanistické struktury obce je dobré, pokud se nová a původní zástavba prolínají nebo na sebe plynule navazují. Díky nižším nákladům na připojení k obecní infrastruktuře i na její budoucí údržbu je takový způsob výstavby výhodný jak pro obec, tak pro stavebníky. V některých případech však vznikají kolonie rodinných domků na polích za obcí, zcela odtržené od původní zástavby. Výsledkem je funkční oddělení nové zástavby od jádra obce, fyzická izolovanost nové čtvrti, zvýšená závislost na automobilu a nižší pravděpodobnost fungování nové a starší části obce jako jednoho celku.

Jak je z níže uvedené tabulky a mapového výstupu zřejmé, v MSK největší nárůst zastavěných ploch pro rezidenční účely je v období let 2003 až 2009 zaznamenán v ORP **Ostrava a Frýdek-Místek, kde je v této časové periodě zaznamenán nárůst rezidenčních ploch o více než 100 ha.** To znamená, že si jádro Ostravské sídelní aglomerace (která je současně metropolitním územím kraje) v tomto období zachovalo svůj urbanizační potenciál a fyzicky se rozrůstalo i přesto, že počet obyvatel např. v samotné Ostravě ve stejném období vykazoval pokles. Při detailnějším zaostření lze prokázat, že pod povrchem úspěšně se vyvíjející urbanizace v úrovni ORP probíhal ve stejné době současně i pohyb opačný, t.j. suburbanizace mezi jednotlivými obcemi a městskými obvody, nebo částmi statutárních měst, i uvnitř těchto jednotek rozšiřováním jejich zastavěného území na úkor dosud nezastavěných částí jejich katastrů. **V časovém intervalu let 2009-2012 byl na úrovni SO ORP**

zaznamenán nejvyšší nárůst rezidenčních ploch na Frýdecko-Místecku, Ostravsku a Třinecku. Maximální nárůst těchto ploch byl zaznamenán na území SO ORP Frýdek-Místek – 218,69 ha. Vykázané hodnoty potvrzují předchozí výroky, že proces rezidenční suburbanizace se koncentruje především do oblastí se snadnou dopravní dostupností velkých městských sídel (Frýdek-Místek, Ostrava, Třinec).

Tabulka 4.3: Rezidenční plochy vystavěné v období 2003-2009 a 2009-2012 v ORP MSK (aktualizace 2014)

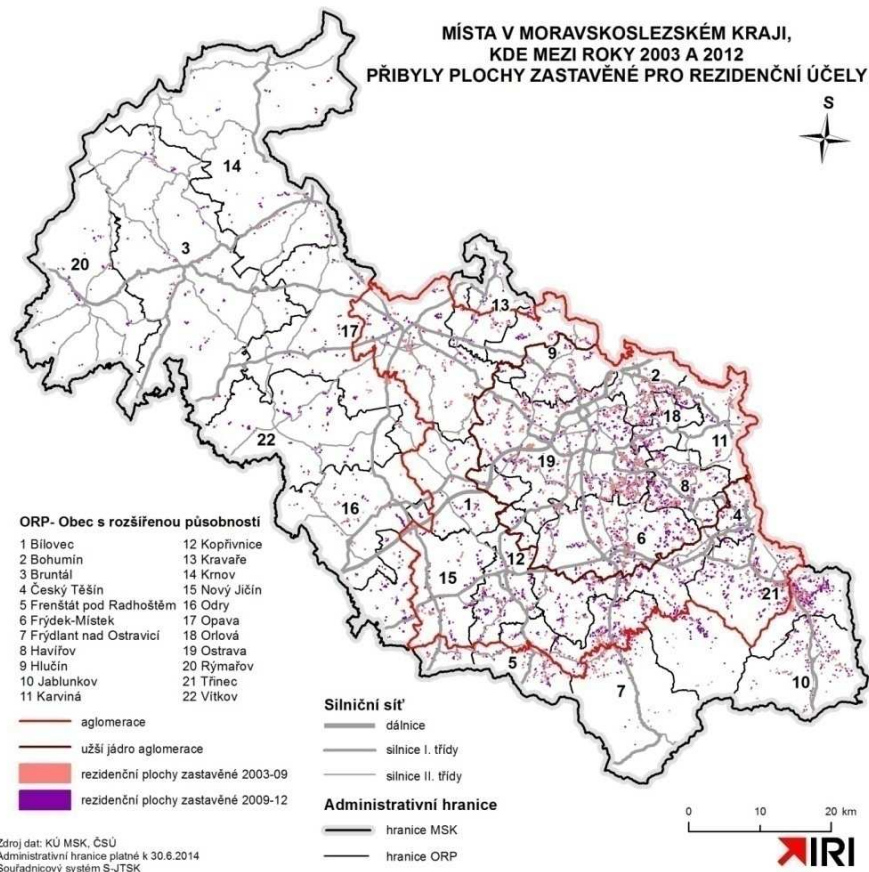
Vystavěné rezidenční plochy (plocha v ha)		
Název ORP	2003-2009	2009-2012
Bílovec	11,89	21,21
Bohumín	26,33	31,98
Bruntál	9,65	35,24
Český Těšín	14,78	29,49
Frenštát pod Radhoštěm	12,75	10,51
Frýdek-Místek	114,11	218,69
Frýdlant nad Ostravicí	50,89	50,41
Havířov	40,6	88,87
Hlučín	28,64	40,63
Jablunkov	14,96	14,48
Karviná	25,39	41,44
Kopřivnice	21,52	41,88
Kravaře	9,29	14,7
Krnov	12,67	22,89
Nový Jičín	43,16	48,17
Odry	13,63	11,17
Opava	56,14	73,11
Orlová	17,33	38,36
Ostrava	162,87	181,69
Rýmařov	4,3	19,22
Třinec	51,42	167,37
Vítkov	2,2	17,44

Zdroj: Data využití krajiny z KÚ MSK, 2003-2012

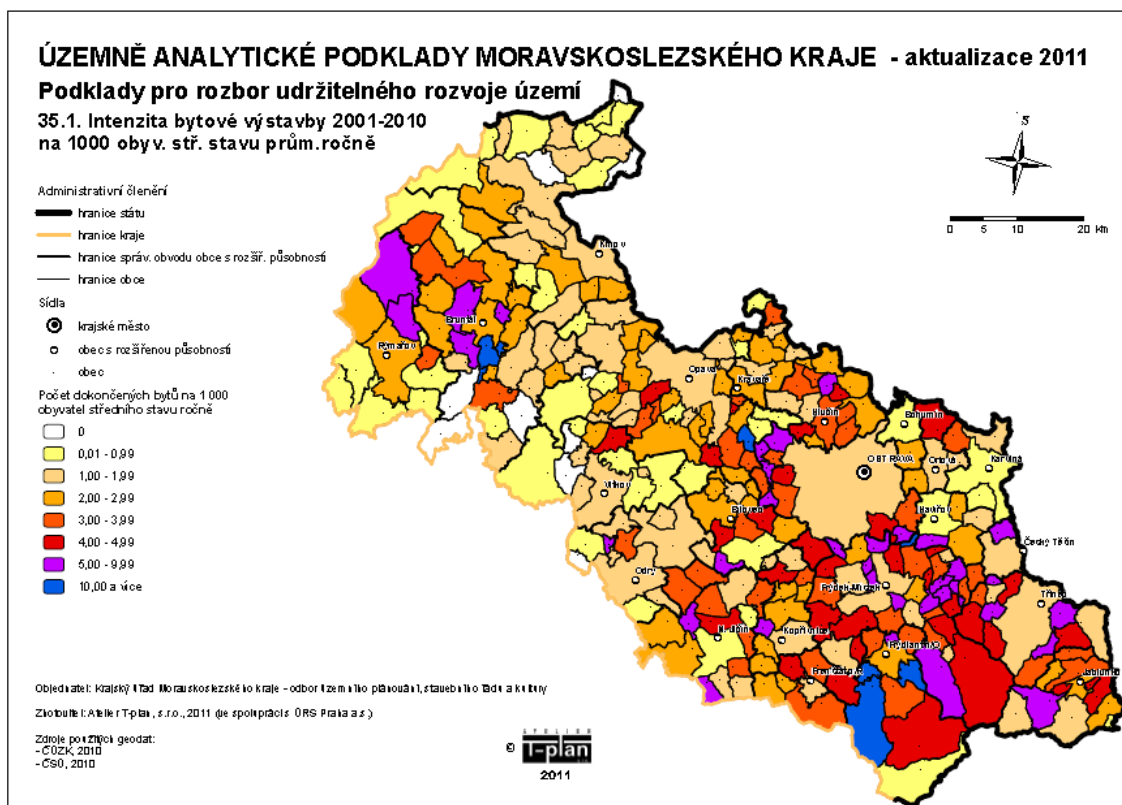
Pozn.: Za rezidenční plochu je považována hustá městská zástavba, městská zástavba, panelové sídliště a vesnická zástavba.

Mapa 4.10 reflektuje nárůst ploch pro rezidenční účely v období let **2003-2009 a 2009-2012** na území Moravskoslezského kraje. Na mapě je současně vyznačena silniční síť a vymezené území aglomerace a jejího užšího jádra. Jak je již výše zmíněno, nejvýrazněji přibývaly plochy pro rezidenční účely právě na území Ostravské aglomerace. Je současně zřejmá závislost přibývajících ploch tam, kde je kvalitní a hustá silniční síť a s tím související dobrá dopravní dostupnost. Je pochopitelné, že nové plochy pro bydlení budou vznikat v blízkosti silnic, či v dobré dopravní dostupnosti větších měst zejména z důvodu dojížděky do zaměstnání. Vzhledem k tomu, že na Bruntálsku, Rýmařovsku, Krnovsku a Vítkovsku je velice řídká silniční síť, zejména v návaznosti na Ostravskou aglomeraci, tak i počet nových ploch pro bydlení je zde nízký. Lidé jsou, dá se říct, odříznuti od frekventovanějších silnic a dopravních uzlů, a tak zde klesá zájem o výstavbu nových ploch pro bydlení. Tyto oblasti se tak stávají periferiemi a bydlení je zde vyhledáváno často jako tzv. druhé bydlení pro rekreační účely.

Na samostatném mapovém výstupu je znázorněna Ostravská aglomerace a plochy pro bydlení, které přibývaly na jejím území v období **2003-2009 a 2009-2012**.

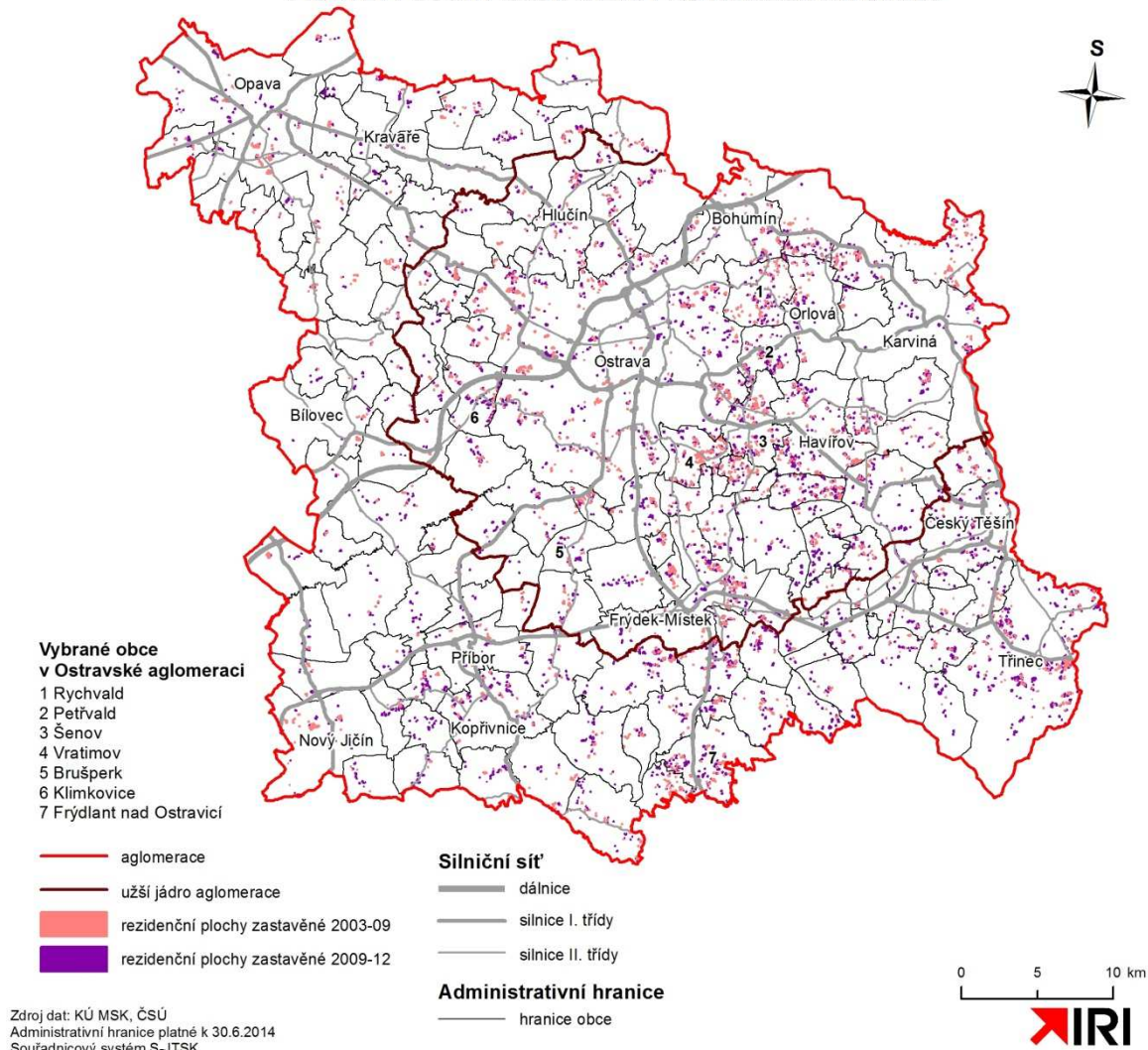
Mapa 4.8: Nárůst zastavěných ploch bydlení v MSK období let 2003-2009 a 2009-2012 v MSK (aktualizace 2014)

Zdroj: ÚAP Moravskoslezského kraje 2013, podklady pro RURÚ

Mapa 4.9: Intenzita bytové výstavby v obcích MSK v letech 2001 – 2010 (aktualizace 2014)

**MÍSTA V OSTRAVSKÉ AGLOMERACI,
KDE MEZI ROKY 2003 A 2012
PŘIBYLY PLOCHY ZASTAVĚNÉ PRO REZIDENČNÍ ÚČELY**

Mapa 4.10: Území Ostravské aglomerace s nárůsty zastavěných ploch pro rezidenční účely v období let 2003-2009 a 2009-2012 (aktualizace 2014)

Na základě údajů zjištěných změnou migračního salda v obcích Moravskoslezského kraje v letech 2006 – 2010, což s rozšiřováním ploch pro rezidenční účely souvisí, lze v rámci Ostravské aglomerace, na této detailnější úrovni sledování, identifikovat silné suburbanizační procesy v rámci Ostravy, a to především směrem západním, jižním a východním, konkrétně do obcí Šenov, Petřvald v okrese Karviná, Rychvald a Vratimov, kde se jedná především o zahušťování rozvolněné slezské zástavby. Dále je výrazný nárůst obyvatel v obcích Klimkovice, Vřesina (okres Ostrava-město) a Velká Polom.

Specifickou oblastí s nárůstem obyvatelstva je severní část Ostravsko-karvinského revíru, tvořená obcemi Dolní Lutyně, Dětmarovice a Petrovice u Karviné, které nabízejí relativně příjemné bydlení v rozvolněné krajině. **Bytová výstavba zde do značné míry odráží i nedostatek vhodných stavebních pozemků v Karviné či Orlové.** Výraznější migrační proud směřuje z jádra aglomerace

jižním směrem, především na jih od Frýdku – Místku do obcí Palkovice, Baška, Staré Město, které jsou dobře dopravně dostupné. Následně jsou migračně atraktivní obce v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, a to především Frýdlant nad Ostravicí, Ostravice, Čeladná, Kunčice pod Ondřejníkem a Trojanovice. V SO ORP Nový Jičín se pak jedná o Starý Jičín, v SO ORP Opava Hradec nad Moravicí. SOP ORP Třinec má výrazný nárůst počet obyvatel migrací především v oblasti Vendryně a Komorní Lhotce. Tyto trendy ukazují, že dochází k nárůstu sídel především ve velikostní kategorii do 10 000 obyvatel. Podrobněji je vymezení lokalit s významným nárůstem obyvatelstva vlivem migrace věnována kapitola 1.5.

Z výše uvedených údajů lze předpokládat, že území, dnes ovlivněná rezidenční suburbanizací, se budou do budoucna nadále rozšiřovat. Za území s potenciální rezidenční suburbanizací lze tedy považovat okrajové části ORP Ostravy, zejména západním a jižním směrem a dále jižní část ORP Frýdek-Místek. Atraktivnější pro bydlení bude stále více také severní část ORP Frýdlant nad Ostravicí a území ORP Opava, které je dobře dostupné do Ostravy.

Na závěr lze říci, že proces suburbanizace není možné zastavit, můžeme ho však regulovat a omezit ty stránky suburbanizace, které mají horší dopady na udržitelný rozvoj osídlení. Jednou z možností je zvýšení atraktivity městských jader jejich reurbanizací. Významným prostředkem reurbanizace je **zejména vyřešení problémů dopravy**.

Z pohledu budoucí udržitelnosti je žádoucí, aby nová výstavba vznikala v návaznosti na zástavbu stávajících sídel, která jsou obsloužena hromadnou dopravou, komunálními službami a poskytují alespoň základní občanskou vybavenost. Na druhou stranu je snaha o snižování zástavby v bezprostřední blízkosti měst, tzn., aby byla možnost většího rekreačního využití v příměstských lesích. Je snahou zamezit dalšímu rozrůstání měst do krajiny „urban sprawl“. V rámci Ostravy doporučujeme vedle systému ÚSES rozvíjet rekreační zeleň v síťovém uspořádání na celém správním území ORP včetně jejího propojení do okolní krajiny.

4.3.1 Identifikace negativních důsledků rezidenční suburbanizace

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

4.3.1.1 Rezidenční suburbanizace

Rezidenční suburbanizace je dominantní součástí obecného procesu suburbanizace, jenž se vyznačuje přenosem funkce městského bydlení do okolní krajiny. Proces rezidenční suburbanizace je založen na přesunu (migraci) obyvatel z měst do funkčně provázaných obcí. Vývoj počtu obyvatel města je tak výrazně ovlivněn vývojem ve svém funkčním zázemí. Velikost zázemí města determinuje velikost samotného města, orientace a kvalita dopravního spojení, rostoucí význam mají zejména životní a rekreační prostředí (přírodní lokalizační předpoklady). Právě na suburbanizačním prstenci Ostravy je patrná jeho vazba na okraj Nízkého Jeseníku a zejména pak na Beskydy.

Tento proces vyvolává řadu dopadů zejména ve dvou oblastech:

1. v oblasti dopravy,
2. v potřebě využití přírodních zdrojů (pozemků) a infrastruktury (investic).

V obou uvedených oblastech dochází k potřebě investic do statků a jsou využívány zdroje, které nejsou většinou zpoplatněny a mnohdy jsou generovány záporné externality. Příkladem může být další bytová výstavba, jenž sníží rekreační atraktivitu území, ovšem noví investoři (majitelé) těchto bytů tento pokles atraktivity bydlení v okolí nehradí.

4.3.1.2 Počátky rezidenční suburbanizace – regulace bytové výstavby

Proces rezidenční suburbanizace se začal v ČR projevovat zřejmě dříve, než se obecně předpokládá. První výraznější náznaky rychlejšího rozvoje příměstských obcí je možné pozorovat už od 70. let minulého století. Obce v zázemí Ostravy (Krmelín, Vřesina, Dolní Lhota, Čavisov) či obce v zázemí Opavy (Slavkov a Otice) vykazovaly růst počtu obyvatel nad 25% v uvedeném období let 1970-1991. Tento proces však probíhal ve stínu prudkého rozvoje měst, který byl stimulován alokací státem dotovaného bydlení (komplexní bytové výstavby). Tato dotovaná bytová výstavba do značné míry zlepšovala i vývoj obcí ve vesnickém území, zejména jeho zaostávající části – např. na Bruntálsku.

I před rokem 1990 existovala poměrně jasná představa o rozdílech v náročnosti bytové výstavby podle jejich druhů, forem. Z důvodu nižší nákladnosti, ale i z důvodu úspory omezeného přírodního zdroje - zemědělské půdy - byla naprosto jednoznačně preferována výstavba vícepodlažních bytových domů. Obecně je možno východiska regulace definovat následovně:

- Na konci devadesátých let minulého století byla průměrná cena panelového bytu přibližně 150 tis. Kč (užitková plocha cca 60 m²) a rodinného domu přibližně 300 tis. Kč (užitková plocha cca 120 m²). Současné nákladové ceny jsou cca desetinásobné, s přihlédnutím ke skutečnosti, že byla z nákladového a nabídkového hlediska po roce 1990 prakticky opuštěna klasická panelová technologie (panelová technologie obsahuje velké množství drahé stavební oceli a omezuje variabilitu nabídky provedení).
- Výstavba bytových domů přináší úsporu stavebních pozemků (na 1 byt v bytovém domě připadá cca 100-150 m² stavebních pozemků, v rodinném domě se jedná o plochu 5-10 krát vyšší). Cena pozemků, jakožto zdroje stavební renty, nehrála při rozhodování prakticky žádnou roli.

Zlom v bytové výstavbě po roce 1990 přinesl dva zásadní dopady:

- Praktický zánik státem výrazně dotované bytové výstavby s politicky determinovanou alokací a následný přechod k tržní alokaci nové bytové výstavby.
- Útlum rozsahu nové bytové výstavby, který se však projevil zejména územně, nikoliv však v celkovém poklesu úrovně bydlení. Moravskoslezský a Ústecký kraj se postupně propadly v rozsahu nové bytové výstavby.

4.3.1.3 Disparity alokace bytové zástavby v území – výrazný negativní projev suburbanizace v ČR

Územní rozložení bytové výstavby podle jednotlivých typů investorů vykazuje v ČR značnou diferenciaci a odráží základní rozdíly příčin v její alokaci.

Pokud je ze srovnání vyloučena družstevní výstavba (pro její malý objem), pak nejvyšší míru koncentrace vykazuje bytová výstavba tzv. ostatních investorů (což jsou většinou hromadní komerční investoři) soustřeďující se na region s největší ekonomickou výhodností alokace, což je region hlavního města Prahy. V menší míře i region Brna a několika vybraných krajských měst a rekreačních regionů (Krkonoše-Jizerské hory). Tato tržně orientovaná alokace bydlení jednoznačně pokrývá regiony s vysokou atraktivitou bydlení a koupěschopnou poptávkou po bydlení. Z plošného hlediska se jedná o přibližně desetinu území ČR. Z ekonomického hlediska tržně orientovaná alokace přispívá k tomu, aby v těchto žádaných lokalitách ceny bydlení nerostly ještě výše. Prvotní příčinou drahého bydlení je omezená nabídka stavebních pozemků v nejatraktivnějších lokalitách, která je však důsledkem vysoké poptávky obyvatel.

Bytová výstavba realizovaná fyzickými osobami dobře postihuje regionální preference bydlení obyvateli těchto území, částečně bez ohledu na ekonomickou rentabilitu těchto investic.

Posouzení bytové výstavby obcí je velmi složité, nejvyšší intenzitu vykazuje na jihozápadě Čech, nejmenší v problémových SO ORP severních Čech a Moravy. Mnohdy je rozhodnutí obcí o výstavbě ovlivněno existencí stavebního fondu vhodného k přeměně na trvalé bydlení (kasárna), aktivní zapojení do dotačních programů apod. Výstavba bytů v obcích by měla být předmětem podrobnějšího zkoumání, především s ohledem na efektivní využití veřejných prostředků. V mnoha městech je realizována drahá nová bytová výstavba, ovšem na druhé straně je vykonávána politicky motivovaná privatizace bytového fondu za velmi nízké ceny.

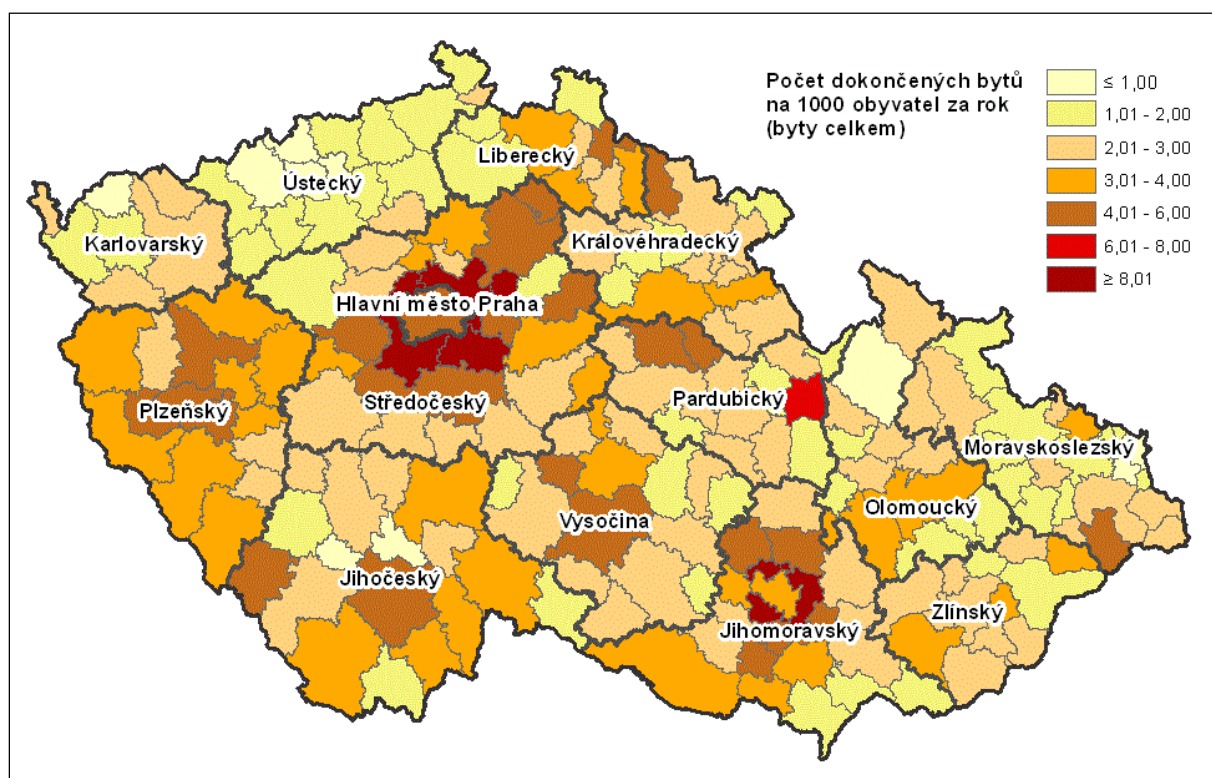
Územní disparity v alokaci bytové výstavby potvrzují existenci čtyř neatraktivních regionů v ČR. Prvním je severočeský region - plošně nejrozsáhlejší, vycházející z Karlovarského kraje a severozápadu Plzeňského kraje, s centrem v Ústeckém kraji, přesahující až na Frýdlantsko do Libereckého kraje. Moravskoslezský region - druhý z plošného hlediska, avšak nejvýznamnější z hlediska počtu obyvatel, sahající z Karvinska přes Nízký Jeseník a Olomoucký kraj až po severovýchodní okraj Pardubického kraje. Třetím, poměrně homogenním, je jihočeský region s nízkou atraktivitou bydlení. Region tvoří čtyři SO ORP Jihočeského kraje (Blatná, Písek, Vodňany a Týn nad Vltavou). Tzv. „Temelínská díra“ však tvoří spíše okraj tohoto regionu. Čtvrtý region je možno zjednodušeně nazvat jako Vysočina, ovšem většina tohoto regionu se nachází na území Pardubického kraje (zejména SO ORP Hlinsko, Svitavy).

Největší územní diferenciaci bytové výstavby v ČR v posledních letech jsou vázány zejména na procesy suburbanizace (zejména okolí Prahy a Brna) a hospodářského vývoje území (nepříznivý vývoj v Ústeckém a Moravskoslezském kraji, přesahující na území Olomouckého kraje). Bez příznivých hospodářských podmínek území nelze předpokládat vyšší intenzitu

bytové výstavby, a to ani v regionech s kvalitním životním prostředím. Naopak nekvalitní životní prostředí a jeho negativní vnímání jsou příčinou nízké bytové výstavby v řadě regionů. Neprozkoumanou otázkou je např. interpretace vlivu JE Temelín na bytovou výstavbu (bydlení) ve svém okolí či na ceny nemovitostí k bydlení.

V současnosti monitorované rozdíly v intenzitě bytové výstavby v území především odstraňují územní nerovnováhu v nabídce a poptávce po bydlení vzniklou jak v minulosti, tak i v návaznosti na současné změny preferencí v oblasti bydlení (poptávka po bydlení v rodinných domech a bydlení ve zdravém životním prostředí). Nerovnováhy v rozvoji bydlení v minulosti nelze přitom chápat zjednodušeně (např. s mylným očekáváním krátké životnosti bytů v panelových domech), ale zejména s ohledem na jejich nevhodnou a politicky ovlivněnou územní alokaci v návaznosti na rozvoj tradičních průmyslových odvětví v době, kdy tato odvětví byla již neefektivní.

Pouze menší část alokací nové bytové výstavby v ČR po roce 1990 je iracionálně ovlivněna politicky či založena na existenci externalit (rozvoj druhého bydlení v rekreačních oblastech). Na druhé straně však nelze zapomínat na atraktivitu velkých měst, zejména Prahy a částečně i Brna či Ostravy, které poskytují na základě svých daňových příjmů či lokalizaci různých institucí mnohem vyšší užítky, než by odpovídalo jejich skutečnému hospodářskému potenciálu.

Zdroj: Institut regionálních informací s.r.o., ČSÚ

Mapa A4.3.1: Intenzita bytové výstavby v letech 2001–2010 ve správních obvodech ORP ČR

4.3.1.4 Proces rezidenční suburbanizace – extrémní pozice vybraných rekreačních obcí

Proces suburbanizace v Moravskoslezském kraji je do značné míry determinován nízkou intenzitou bytové výstavby. Malý zájem o bydlení v Moravskoslezském kraji se promítá do nízké intenzity bytové výstavby v obcích, zejména pak větších městech.

Poměrně pravidelnou a podrobnou analýzu nové bytové výstavby za území celé ČR poskytuje ČSÚ. Poslední publikace k problematice zmíněného tématu je k dispozici z roku 2013 (Kód publikace: e-8209-13). Publikace se zabývá především obdobím let 1997-2011. Počáteční rok analýzy je předurčen výraznými metodickými změnami ve sledování statistických ukazatelů o bytové výstavbě. Uvedená publikace obsahuje analýzu intenzity bytové výstavby v krajích, ale i SO ORP a vybraných obcích ČR.

Pro analýzu procesu suburbanizace v Moravskoslezském kraji jsou významné zejména tyto skutečnosti:

- Intenzita bytové výstavby v rámci Moravskoslezského kraje dlouhodobě zaostává ve srovnání s průměrem ČR (v období 1997-2011 byla průměrná intenzita bytové výstavby v ČR 2,88 bytů/1 000 obyvatel ročně, zatímco v Moravskoslezském kraji pouze 1,68 bytů/1 000 obyvatel ročně. Nižší intenzitu bytové výstavby vykazuje pouze Ústecký kraj.
- Ze strukturálního hlediska je v Moravskoslezském kraji dlouhodobě vykazován zejména nejnižší podíl dokončovaných bytů mimo rodinné domy. Průměrný podíl Moravskoslezského kraje v období 1997-2011 je cca 28 %. Pro porovnání činí průměrná hodnota v ČR 48 %. Tato strukturální deformace má svůj původ v nízkém zájmu komerčních investorů o bytovou výstavbu v Moravskoslezském kraji, která pramení z nízké prodejnosti bytů (v kraji existuje pouze několik lokalit s omezenou poptávkou, kde tržní cena bytů je vyšší než cena nákladová, tj. přinášející přiměřený zisk z vložené investice).
- V případě analýzy intenzity bytové výstavby na úrovni SO ORP je nejnižší intenzita dlouhodobě vykazována zejména v SO ORP Ústeckého kraje. V rámci Moravskoslezského kraje se jedná o SO ORP Havířov a Karviná. Pro srovnání je možné uvést, že město Ostrava v období 1997-2011 dokončilo 5120 bytů, ale velikostně podobné Brno za stejné období dokončilo 19 551 bytů (intenzita bytové výstavby v Brně je více než trojnásobná ve srovnání s Ostravou). Při srovnání na úrovni SO ORP se začínají projevovat i velikostně menší regiony s nízkou intenzitou bytové výstavby (např. SO ORP Týn nad Vltavou s vůbec nejnižší intenzitou bytové výstavby v ČR, kde evidentní vliv má blízkost JE Temelín, do značné míry podobná je i situace v případě SO ORP Vodňany). Oba uvedené SO ORP jsou příkladem skutečnosti, jak velký význam pro alokaci bytové výstavby má v současnosti „dobrá adresa“, přitom v tomto konkrétním případě je tato skutečnost do značné míry neočekávaná, zejména ve srovnání s pozitivní percepcí Jihočeského kraje v oblasti bydlení. Opačným případem se

jeví vysoká intenzita bytové výstavby v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí (blížící se v některých letech hodnotě cca 10 bytů/1 000 obyvatel ročně).

- Pokud je provedeno srovnání obcí ČR podle intenzity bytové výstavby, pak v měřítku Moravskoslezského kraje obec s největší intenzitou bytové výstavby v letech 1997-2011 - Čeladná - se umístila až na 76. místě s intenzitou bytové výstavby 17,22 bytů/1 000 obyvatel ročně. Další obec Malenovice z Moravskoslezského kraje patří 108. příčka.

Tabulka A 4.3.1: Vybrané obce ČR podle intenzity bytové výstavby v letech 1997-2011

	Dokončené byty/1 000 obyvatel za rok	Počet dokončených bytů	Pořadí obce v rámci ČR	Počet obyvatel k 1.1.1997	Počet obyvatel k 31.12.2011	Přírůstek počtu obyvatel /byt
Nupaky (o.P-v.)	123,87	521	1	62	966	1,74
Nová Ves (o.P-v.)	67,37	273	2	181	675	1,81
Květnice (o.P-v.)	65,25	451	3	116	1 307	2,64
Ostružná (o.Jes.)	48,19	117	6	125	170	0,38
Jesenice (o.P-z.)	36,82	2 140	13	1 824	7 036	2,44
Šestajovice (o.P-v.)	34,66	914	14	1041	3 037	2,18
Čeladná (o.F.-M.)	17,27	562	77	2 005	2 415	0,73
Malenovice (o.F.-M.)	15,39	102	108	300	624	3,18

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

4.3.1.5 Nerovnoměrné stárnutí obyvatel v území – jeden z významných negativních projevů suburbanizace v ČR

Stárnutí obyvatel je v podmínkách ČR (podobně jako u jiných vyspělých zemí) obecnou vývojovou tendencí. Obecně roste podíl obyvatel v poproduktivním věku (nad 65 let) a klesá podíl obyvatel v předproduktivním věku (0-14 let). Popis dopadů procesů stárnutí obyvatel je především záležitostí komunitního plánování (rostoucí nároky poproduktivní složky populace) a prognóz vývoje počtu žáků ve školách.

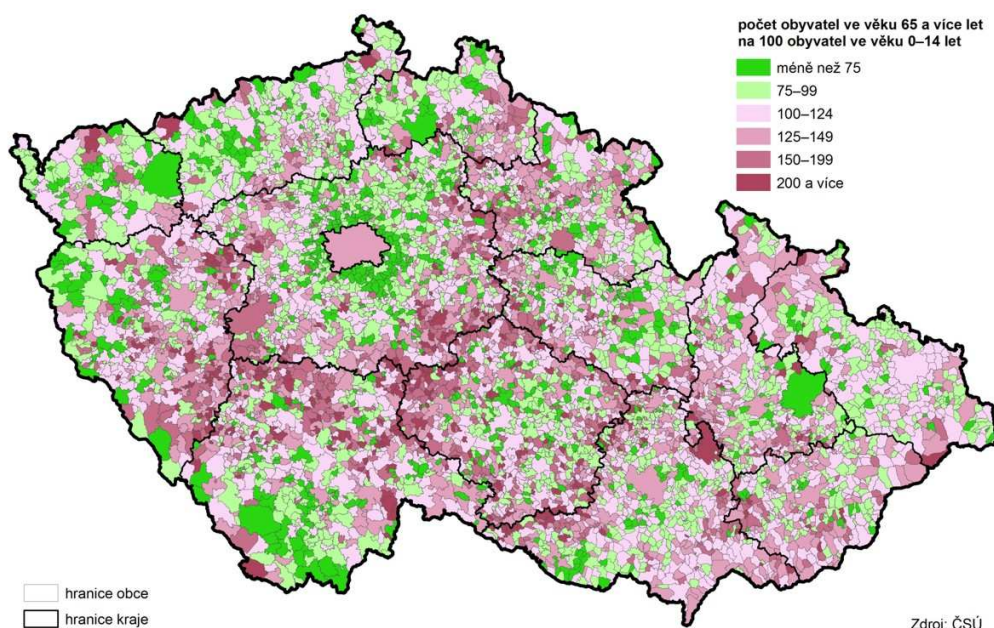
Z následující mapy ČSÚ je patrné, že mladší obyvatelstvo se vyskytuje i v suburbanizačních prstencích kolem měst (index stáří menší než 100, tj. počet osob v poproduktivním věku je v těchto obcích nižší než počet osob v předproduktivní věku), zatímco samotná města budou vykazovat stále starší obyvatelstvo.

Z územního hlediska je patrné, že obce s vysokým (nepříznivým) indexem stáří se koncentrují zejména na území hranic Středočeského kraje a ostatních krajů (problém „vnitřního pohraničí“). Samotné pohraničí vykazuje stále ještě poměrně příznivou věkovou strukturu

(viz v případě Moravskoslezského kraje Bruntálsko, Jablunkovsko či Hlučínsko).

Nepříznivou věkovou strukturu vykazují prakticky všechna větší města, postavení Ostravy ve srovnání s Plzní nebo Brnem není horší. Nepříznivá situace graduje u vybraných měst (např. Havířov, Karviná).

Index stáří v obcích k 31. 12. 2013

Zdroj: ČSÚ, Kód publikace: 330134-14

Mapa A 4.3.2: Index stáří obyvatel v obcích ČR k 31.12.2013

Nerovnoměrné stárnutí doprovází i další změny struktury obyvatel, zejména vzdělanostních charakteristik. Suburbanizované obce koncentrují mladé, vzdělané a sociálně mobilní (úspěšné) obyvatele, velká města vykazují opačný proces.

4.3.1.6 Makroekonomické rámce a dopady rezidenční suburbanizace

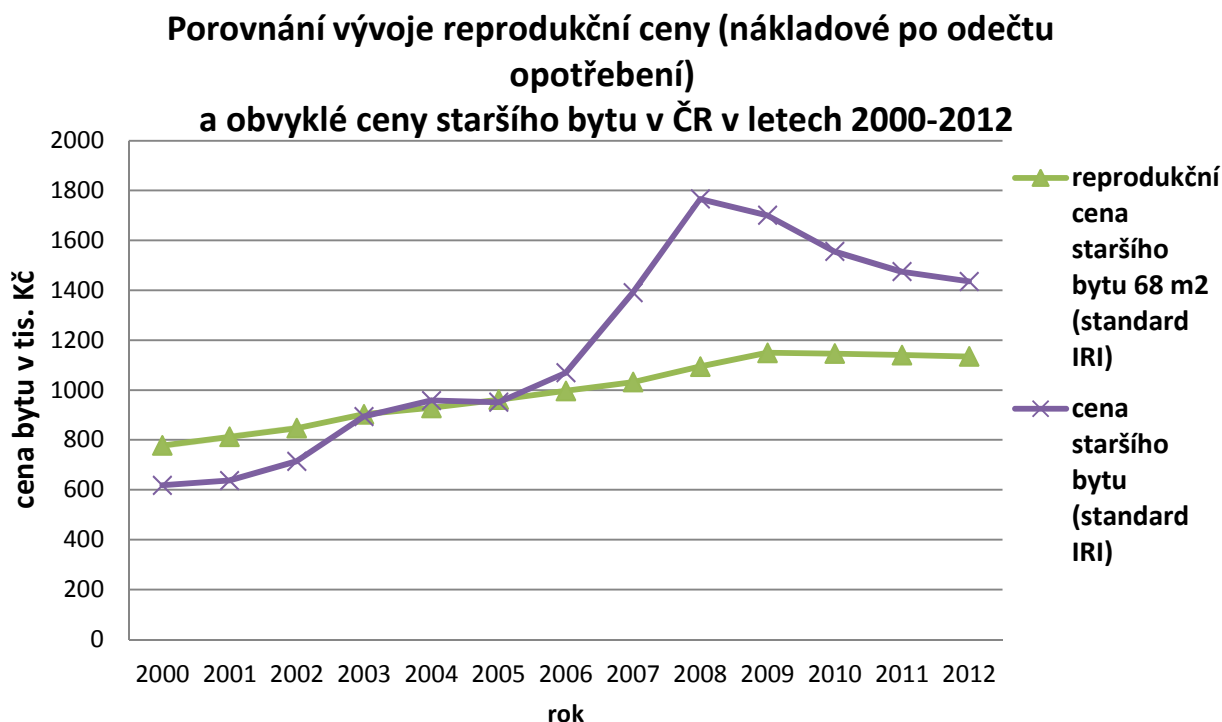
Rozvojem finančního sektoru v devadesátých letech minulého století se v ČR vytvořilo standardní prostředí s hypotečními úvěry a stavebním spořením.

Stavební spoření je však spíše ekonomicky výhodný druh střednědobého spoření domácností, než nástrojem podpory bydlení. Historie stavebního spoření v ČR je příkladem úspěšného spuštění finančního systému a jeho následného útlumu. Roční veřejné náklady v roce 2004 překročily částku 15 mld. Kč a v následujících letech byly se značnými problémy nově nastaveny tak, že v současnosti vyžadují roční dotace kolem 5 mld. Kč.

Pro rozvoj rezidenční suburbanizace však nebyl zásadní pokles úrovně hypoték, ale percepce hypotéčního financování, vytvářená masivní reklamou a vírou v růst cen nemovitostí. Tento růst cen se prosadil prakticky v celé Evropě s výjimkou Německa, kde systém bydlení je výrazně odlišný v porovnání s jinými zeměmi EU (značný podíl nájemního bydlení, které není společensky vnímáno jako sociální stigmatizace). Nájemní sektor je tak do značné míry stabilizátorem dalšího vývoje, zatímco expanze vlastnického bydlení (mnohdy s výraznou veřejnou podporou) se stala zdrojem nestability.

Z následného grafu je patrné, jak v období let 2000-2008 se tržní ceny starších bytu téměř ztrojnásobily, přičemž reprodukční (nákladové) ceny (v zásadě souměřitelné s obecnou inflací) vzrostly pouze o polovinu. Přírůstek ceny nemovitých věcí se tak stal i v ČR podstatnou součástí výnosu z jejich držby.

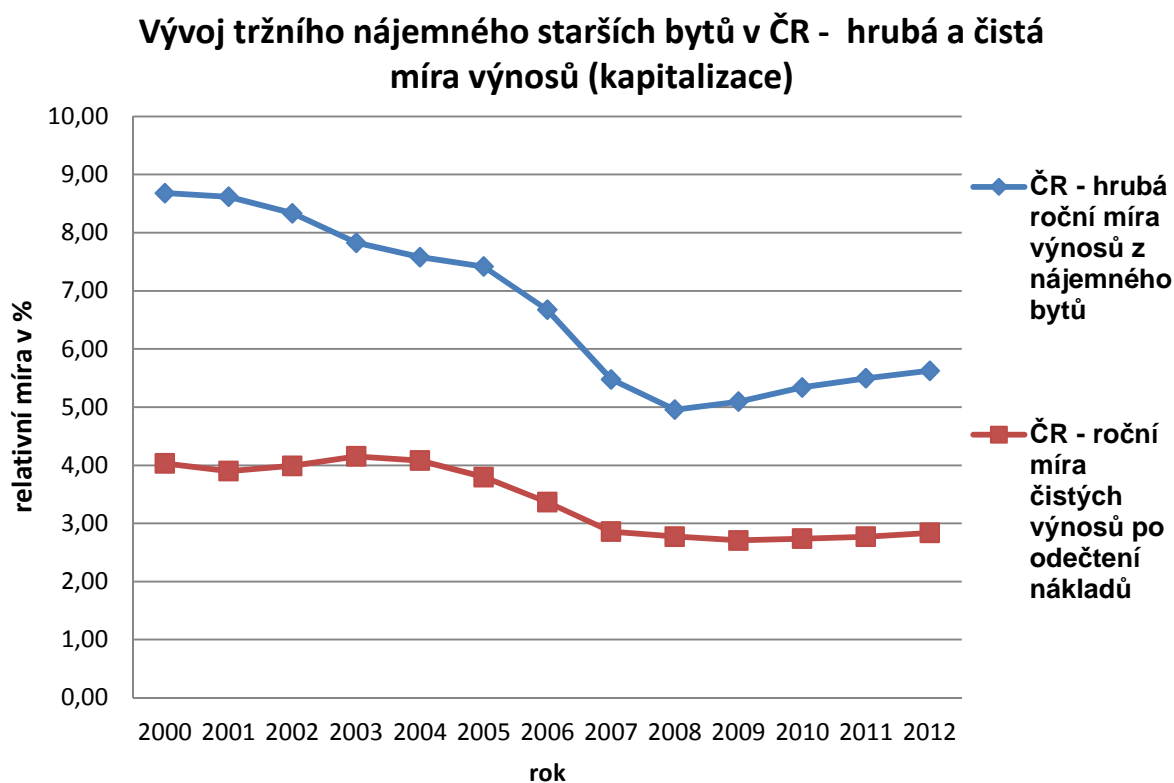
Graf A4.3.1: Porovnání vývoje reprodukční ceny a obvyklé ceny staršího bytu v ČR v letech 2000-2012

Zdroj: Institut regionálních informací s.r.o.

Další graf pak dokumentuje dlouhodobý pokles čistých a hrubých výnosů plynoucích z držby nemovitých věcí. Čisté výnosy v období do roku 2008 poklesly pod 3% (z tržní ceny) a i v současnosti stagnují. Ve srovnání se situací po roce 2000, kdy celkový výnos byl ovlivněn i přírůstkem ceny, je držba nemovitých věcí mnohem méně výhodná. Pro další výhled vývoje je rozhodující, že ceny starších bytů jsou stále výrazně vychýleny nad jejich reprodukční ceny (nákladové ceny po odpočtu opotřebení), tzn. reálné ceny nemovitostí mají pouze omezené možnosti cenového růstu. Současný vývoj cen realit je spíše pod tlakem nízkých výnosů jiných aktiv (problému percepce potřeby „spoření na stáří“, chování střední třídy, pro kterou je obtížné investovat do akcií, podnikání), než pod tlakem nerovnováhy, která je objektivně dána rozporem mezi příjmy domácností a reálnými možnostmi držby realit.

Graf A4.3.1: Vývoj tržního nájemného starších bytů v ČR – hrubá a čistá míra výnosů (kapitalizace)

Zdroj: Institut regionálních informací s.r.o.

Při posuzování výhodnosti držby nemovitosti jako investice je potřeba brát v úvahu i řadu rizik.

O výši těchto rizik je nesmírně obtížné získat informace v prostředí pozitivní mediální deformace percepce celého trhu bydlení. Tuto deformaci vytváří celý sektor – od stavební výroby, peněžních institucí financujících bytovou výstavbu až po realitní kanceláře. Celý tento sektor se zabývá podporou a rozvojem bydlení, avšak sám tyto výnosné produkty generující jisté výnosy nevlastní (nové byty vlastní komerční investoři pouze výjimečně).

Doplňující shrnutí současné makroekonomické reality v oblasti bydlení přináší například článek bývalé členky bankovní rady ČNB E. Zamrazilové (Zamrazilová, 2010) v němž je uvedeno:

V předkrizovém období zažívaly vyspělé ekonomiky relativně dlouhé a klidné období nízké inflace a stabilního hospodářského růstu. Toto období prosperity bylo často spojováno s předchozí změnou režimu měnové politiky, koncentrovanou na udržení cenové stability jako hlavního cíle centrálních bank. Řada zemí přešla v devadesátých letech na režim přímého cílování inflace. K tomuto režimu přistoupila od roku 1998 i ČNB. Současné docházelo v centrálním bankovníctví ke změnám v měnově-politickém rozhodování, kdy vývoj moderních matematicko-statistických technik vedl k vytvoření prognostických modelů, které jsou zaměřeny na zdokonalování klíčového prvku cílování inflace - inflační prognózy. Pro centrální bankéře se tak těžiště rozhodovacího procesu

posouvalo k poselství inflační prognózy, čímž se snížila míra diskrece a obecně se zvýšila předvídatelnost jejich rozhodnutí.

Cenové indexy: Tyto změny byly založeny na poměrně širokém akademickém konsenzu. O to větší překvapení znamenalo propuknutí finanční a hospodářské krize. Ta postavila před centrální banky nové otázky, na něž bude nutné hledat odpovědi. V režimu cílování inflace centrální banka cíluje index spotřebitelských cen (CPI), resp. některou z jeho modifikací. Je to tedy část cenové dynamiky odpovídající podílu spotřeby domácností na hrubém domácím produktu příslušné ekonomiky (například v ČR se jedná o přibližně polovinu cen zboží a služeb vytvářejících HDP). Omezení pohledu centrálních bank na CPI ale má svá rizika, protože CPI nezahrnuje ceny aktiv. Jedním z problémů, který se rýsoval na pozadí současné krize, byla bublina na trhu nemovitostí, jejichž ceny v běžné statistické praxi součástí indexu spotřebitelských cen nejsou. Inflace měřená indexem spotřebitelských cen se tedy může pohybovat na úrovni kolem 1,2 nebo 3 %, i když ceny nemovitostí stoupnou o 20 % i více. To, že vývoj cen nemovitostí není do cílované inflace zahrnut, mohlo tedy způsobit, že cílovaný ukazatel inflace se jevil nízký, i když na trhu s nemovitostmi fakticky vznikla bublina.

Pravidla versus diskrece

Cílování inflace počítá s tím, že zdražování nemovitostí by se mělo přelévat i do dalších spotřebitelských cen, takže zcela autonomně by se ceny nemovitostí vyvíjet neměly. V úvahu ale může naopak přicházet i tzv. vytěsňující efekt, tedy že růst výdajů spojených s koupí nemovitostí způsobí omezení výdajů za ostatní spotřební zboží a služby. Omezení výdajů se pak může projevat v protiinflačních tlacích na toto zboží a služby.

Před krizí převládalo pozitivní hodnocení rozvoje modelových technik, které poskytly pro měnověpolitické rozhodování lepší základ než pouhý expertní úsudek centrálních bankéřů. Ovšem žádný model využívaný pro inflační prognózu nemůže dokonale postihnout složité předivo finančních trhů, peněžního vývoje a reálné ekonomiky. Finanční krize v zásadě potvrdila pochyby ohledně toho, zda je těmto faktorům a zejména hlubší měnové analýze skutečně dán při měnověpolitickém rozhodování dostatečný prostor.

Pro centrální banky vzniká nová výzva - modelový rámec pro měnověpolitické rozhodování by měl zahrnovat analýzu vývoje měnových agregátů. Inflace je peněžní jev a měnová politika je primárně o penězích. Centrální bankéři mohou rovněž uvažovat, zda při měnově-politickém rozhodování opět nezapojit více svůj expertní úsudek a nevyužít ve vyšší míře diskreci oproti současné praxi, jejíž těžiště se přiklání k respektování poselství inflačních prognóz. Ačkoli se to dnes jistě nezdá být aktuální, na pozadí dnešních extrémně nízkých úrokových měr se již někde pravděpodobně rodí zárodek nového problému, který se plně odkryje v momentě, kdy to bude čekat opět jen málokdo.

Z předchozího článku je patrné:

- připomenutí absence zahrnutí cen nemovitostí (bydlení) do základních ukazatelů inflace a prognóz,
- omezení modelů pro postžení reality – je lepší expertní úsudek, než mnohdy složitý matematický model?,
- na konci článku je do značné míry varování před politikou nízkých úrokových měr, které měly oživit ekonomiku, ale přinesly deflaci, která je stále jednostranně chápána jako postrach ekonomiky.

Zřejmě nezamýšleným důsledkem tlaku finančního sektoru na privatizaci důchodového systému je i aktivizace obyvatel k akumulaci úspor (aktiv) jako formy úspor na stáří. Jednou z dlouhodobě preferovaných forem úspor-investic se tak staly nemovité věci, přičemž dlouhodobě klesají výnosy z nemovitostí a rostou náklady na správu a údržbu. Od roku 2008 klesly reálné ceny nemovitostí o přibližně čtvrtinu (podobně jako v mnoha zemích Evropy). V kombinaci s deflačními tendencemi vyvolanými politikou levných peněz tak vytvářejí dluhovou past pro držitele hypotečních úvěrů (úvěry mnohdy převyšují tržní ceny nemovitostí, což ohrožuje prvotně vlastníky takových nemovitostí a druhotně i finanční ústavy, které takový vývoj financovaly).

Z mezinárodního pohledu: Nejnižší zadluženost bytového fondu vykazuje Rusko (3 %). Následuje ČR (14 %), Polsko (20 %) a Maďarsko (21 %). Průměr Evropské unie byl v roce 2013 na úrovni 52 %. Nejvyšší zadluženost s hodnotami přesahujícími 100 % pak mají dlouhodobě stabilní a saturované rezidenční trhy Dánska a Nizozemí, kde jsou fungující hypoteční trhy. Údaje rezidenčního trhu a cen nemovitostí za rok 2013 vyplývají ze studie společnosti Deloitte, která analyzovala trh ve 14 zemích Evropy, v Rusku a Izraeli. Výhodou ČR je i skutečnost, že hypotéky v ČR nejsou ve větším rozsahu sjednány v cizích měnách (tak jak je tomu například v Polsku a Maďarsku, kde stát v této oblasti již intervenoval).

Rezidenční suburbanizace se tak pro některé země, zejména pak problémové regiony, může stát negativním rozvojovým faktorem. Podmínky ČR se zdají být z tohoto hlediska ještě stále příznivé, avšak v regionech s velkým ohrožením nezaměstnaností se může situace rychle zhoršit.

4.3.1.7 Nároky na technickou infrastrukturu – urbanistická ekonomie území

Hodnocení urbanistické ekonomie zástavby je v podmínkách ČR stále významně opomíjeno. Důvodů je celá řada. Hlavním důvodem je však skutečnost, že tyto investice jsou veřejnými investicemi. Obvykle jsou financovány obcemi se značným podílem dotací. Investice v této oblasti jsou navíc nerovnoměrně rozloženy v čase a území.

Rezidenční suburbanizace, podobně jako ostatní bytová výstavba, vyvolává velké finanční nároky na technickou infrastrukturu a přípravu území pro bytovou výstavbu. Nároky je možné dělit z několika hledisek:

- **přímé investice** (např. vlastní přípojky, obslužné komunikace),

- vyvolané investice (např. křižovatky, ostatní komunikace, rozšíření čističky odpadních vod, školy apod.),
- prahové investice, které reagují na zásadní potřebu zvýšení kapacit, např. vybudování zcela nových komunikací, přivaděčů, nové čističky, či zcela nové školy, tzn. náklady skokově vzrostou. Např. starou školu již nelze rozšířit nebo intenzifikovat její využití. Na druhé straně budovat novou školu je neefektivní, navíc ji provozovat pro nízký počet žáků.

Každý nový stavební pozemek vyvolává:

- investiční náklady na přípravu stavebního pozemku (v současnosti překračuje 800 Kč na m² stavebního pozemku), postupně jsou vyčerpávány pozemky s nižšími investičními náklady na přípravu, v Moravskoslezském kraji jsou nákladové ceny ve stavebnictví nižší než průměr ČR přibližně o 10-15 %,
- náklady na údržbu a reprodukci těchto investic se ročně pohybují minimálně na úrovni 2 % z nákladové ceny bez opotřebení.

V přepočtu na 1 rodinný dům je možno hovořit minimálně o částkách 500 tis. Kč, dolní odhad ročních nákladů se tak pohybuje kolem 10 000 Kč/rok. Pokud by daň z nemovitostí měla pokrývat tyto poskytované užitky, pak by musela být minimálně 5x vyšší. Při současném nastavení daně z nemovitostí tato daň fakticky nezdaňuje žádný majetek, ale je pouze poplatkem, který částečně hradí náklady veřejných rozpočtů.

Náklady na 1 rodinný dům se obecně zvyšují (klesá urbanistická efektivnost území):

- klesající hustota zástavby (například v tradiční slezské či valašské zástavbě),
- nevhodná organizace území (například tvar parcel, stavební parcely by měly být orientovány ke komunikacím užší stranou).

Rozhodujícím finančním zatížením je výstavba a údržba dopravní a technické infrastruktury, která probíhá často v soukromé režii komerčních investorů. Hotové stavby jsou poté předávány obcím, kterým takto vznikají dlouhodobé náklady na údržbu a opravu těchto staveb. Je otázkou, jak budou obce tyto náklady v budoucnosti zvládat, především při absenci případných dotací, který byly použity (nejmě obcemi) při původní výstavbě.

4.3.1.8 Pozemky

V následujících dvou tabulkách je provedeno srovnání vybraných charakteristik bytové výstavby u rodinných domů v Moravskoslezském kraji a ČR. Ze srovnání je patrné, že rozdíly v průměrné kubatuře rodinných domů (obestavěný prostor) či zastavěné ploše jsou malé. Dlouhodobě významné a zvyšující se rozdíly jsou však vykazovány v průměrné velikosti stavebních pozemků. Průměr za ČR mírně ovlivňuje Praha s nejmenšími a drahými pozemky, v rámci krajů je Moravskoslezský kraj na první pozici před jinými kraji (následován Ústeckým

krajem). Zajímavý je i rostoucí trend průměrné plochy stavebního pozemku od roku 1997 a poklesu podílu zastavěných ploch, tj. růstu extenzivního způsobu zastavění území.

Tabulka A4.3.2: Vybrané charakteristiky bytového fondu v rámci Moravskoslezského kraje a ČR pro období let 1997-2012

Rok	Počet		Počet bytů na 1 dům	Průměrná kubatura domu (v m ³)	Průměrný počet podlaží	Průměrná plocha		Podíl zast. plochy z plochy stavebních pozemků (v %)
	domů	bytů				stavebního pozemku (v m ²)	zastavěná (v m ²)	
Moravskoslezský kraj								
1997	565	643	1,14	896,6	2,5	1 017,2	135,6	13,3
1998	678	756	1,12	930,2	2,4	1 028,4	139,6	13,6
1999	749	829	1,11	949,5	2,4	1 091,8	145,9	13,4
2000	806	885	1,10	904,6	2,3	1 116,8	143,7	12,9
2001	894	957	1,07	890,1	2,3	1 222,7	144,8	11,8
2002	995	1 052	1,06	843,3	2,3	1 194,6	136,8	11,5
2003	949	1 009	1,06	874,1	2,2	1 382,6	141,7	10,2
2004	1 025	1 086	1,06	817,9	2,1	1 491,4	138,5	9,3
2005	1 095	1 134	1,04	794,9	2,0	1 462,8	138,8	9,5
2006	942	967	1,03	739,5	2,0	1 440,5	134,9	9,4
2007	1 242	1 291	1,04	738,2	1,9	1 423,6	136,5	9,6
2008	1 607	1 638	1,02	732,5	2,0	1 376,8	133,4	9,7
2009	1 808	1 858	1,03	697,4	2,0	1 445,0	131,4	9,1
2010	1 851	1 899	1,03	719,1	1,8	1 445,2	135,6	9,4
2011	1 881	1 939	1,03	719,8	1,8	1 504,0	134,6	9,0
2012	1 796	1 831	1,02	713,2	1,8	1 465,4	134,2	9,2
Česká republika								
1997	5 919	6 509	1,10	948,7	2,4	887,6	144,7	16,3
1998	7 633	8 336	1,09	954,7	2,4	902,6	145,7	16,1
1999	8 458	9 238	1,09	974,2	2,4	909,1	148,9	16,4
2000	9 701	10 466	1,08	949,2	2,4	906,6	146,8	16,2
2001	9 972	10 693	1,07	904,9	2,2	964,0	144,9	15,0
2002	11 009	11 716	1,06	881,3	2,2	982,5	142,7	14,5
2003	10 772	11 397	1,06	860,0	2,2	1 062,0	141,1	13,3
2004	12 681	13 302	1,05	834,3	2,1	1 089,4	139,3	12,8
2005	12 833	13 472	1,05	823,4	2,1	1 106,2	139,1	12,6
2006	12 689	13 230	1,04	793,6	2,1	1 079,9	136,3	12,6
2007	16 360	16 988	1,04	766,5	2,0	1 072,9	134,0	12,5
2008	18 930	19 611	1,04	757,9	2,0	1 098,5	133,6	12,2
2009	18 346	19 124	1,04	749,0	2,0	1 150,9	134,1	11,7
2010	19 122	19 760	1,03	770,6	1,9	1 071,2	136,0	12,7
2011	16 849	17 385	1,03	766,7	1,9	1 066,5	137,2	12,9
2012	16 929	17 442	1,03	756,6	1,8	1 085,7	136,9	12,6

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

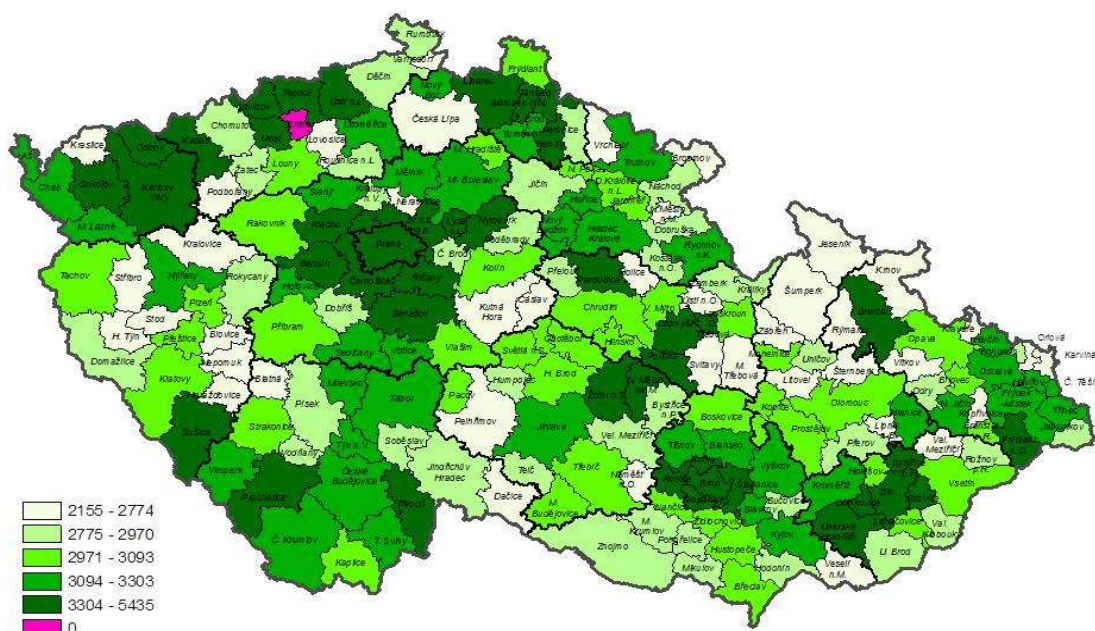
V praxi je potřeba brát v úvahu skutečnost, že průměrná potřeba pozemků vymezených územním plánem je o 10 až 20 % vyšší než potřeba vzniklá prostým vynásobením průměrné velikosti stavebního pozemku rodinného domu a počtu rodinných domů. Příčinou je zejména

potřeba vymezení obslužných komunikací a veřejné zeleně. Zájem vlastníků syrových stavebních pozemků směřuje k minimalizaci těchto ploch i na úkor funkčnosti zástavby (zejména dopravní obsluhy), ale i kvality urbanistického řešení.

Investiční náklady rezidenční výstavby

V následující mapě je dokumentována značná územní diferenciacce průměrných nákladů na pořízení bytů v rodinných domech. Oblasti s nejdražší výstavbou vykazují i značnou míru shody se suburbanizačním regiony, včetně rekreačních suburbanizačních regionů.

Průměrné investiční náklady na výstavbu jednoho bytu v rodinných domech
- rok 2013 v ORP

Mapa A 4.3.3: Průměrné investiční náklady na výstavbu jednoho bytu v rodinných domech za rok 2013 v ORP

4.3.2 Metody regulace rezidenční suburbanizace

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

Potřeba regulace rezidenční suburbanizace vzniká z potřeby eliminace řady negativních dopadů, které byla popsány v rámci předchozích kapitol.

Makroekonomické

Nastavení makroekonomických parametrů je základním faktorem, který ovlivňuje rozsah bytové výstavby v ČR. Politika levných peněz, podpory bytové výstavby (dostupnosti úvěrů) vychvaluje bytovou výstavbu nad obvyklou potřebu a chybějící zpětná vazba (daně z nemovitosti) generují nadspotřebu bydlení, která je dlouhodobě velmi nákladná a je otázkou, jak je dlouhodobě tato politika udržitelná. Z makroekonomického hlediska je zásadní otázkou, jestli neomezit podporu nové bytové výstavby, nikoliv její útlum.

Regionální: Vliv regionální politiky na oblast bydlení je malý a limitovaný zejména legislativou.

Komunální: Plné využití možností nastavení daně z nemovitostí a jiných poplatků.

V komunální gesci se nachází část problémů v oblasti bydlení. Obce mají v posledních letech zejména k dispozici možnost zvýšení daně z nemovitostí. Některé obce tuto příležitost využívají – např. Čeladná (viz mediální podtitulek: „Stovky chatařů v beskydské obci Čeladná bojují s radnicí kvůli vysokým daním z nemovitosti. Oproti stavu před dvěma roky totiž obec poplatky zvýšila až desetkrát, takže místo stokorun ročně platí nyní chataři tisíce“).

U měst existují významné možnosti zpoplatnění stacionární dopravy, které by mohly napomoci oživení městských center. Typická v tomto směru je populistická politika mnoha měst. Držení nízké úrovně poplatku za parkování pro rezidenty je jednou z příčin podvázání rozvoje jejich center.

Demografické

Z dlouhodobějšího hlediska neexistují přímé demografické nástroje ovlivňující demografické chování obyvatel, klíčem k migraci obyvatel je atraktivita bydlení, zejména ve městech, městských centrech. Na demografické změny pak reaguje zejména komunitní plánování.

Územní plánování, ochrana přírody

Dle platného stavebního zákona je územní plánování provozováno na dvou úrovních, krajské a obecní. Zcela vymizela střední, regionální úroveň. Tento stav má poměrně tristní dopady na alokaci nových ploch nejen pro bydlení, ale rovněž i pro občanské vybavení a pro výrobu a skladování. Negativní důsledky můžeme vidět především v zázemí velkých měst. Malé obce, které jsou jinak zcela závislé na jádrovém městě, nejsou nijak omezovány v rozšiřování svého zastavěného území, jsou zde alokovány rozsáhlé plochy bydlení i jiných funkcí bez ohledu na jejich začlenění do systému fungování celého regionu. Výsledkem je nárůst dopravy, narušování soudržnosti obyvatel v původně malých sídlech, chaotický růst nároků na technickou infrastrukturu apod. Z výše uvedených důvodů by bylo pro omezování rezidenční suburbanizace vhodné zvážit úpravu současné legislativy, která by zavedla možnost územního plánování pro vybrané regiony v okolí velkých měst.

Pokud nedojde k navrženým změnám, jsou možnosti ovlivňování suburbanizace značně omezené. Rozšiřování zastavěného území omezují hlavně limity rozvoje území, přírodní i civilizační. Především přírodní limity, jako jsou velkoplošná zvláště chráněná území a lokality NATURA 2000, mohou úspěšně omezovat plošný rozvoj obcí

V praxi je nárůst ploch omezován především ochranou zemědělského půdního fondu. Poměrně exaktní metodou je provedení odhadu potřeby zastavitelných ploch pomocí urbanistické kalkulačky URBANKA (www.iri.cz/urbanka), která umožňuje optimalizaci potřeby ploch pro novou bytovou výstavbu, přičemž rozvojové nároky hodnotí s ohledem na zvolenou koncepci urbanistického rozvoje obce, na prognózu růstu počtu obyvatel, volbu zástavby a demografická specifika území. Kalkulačka byla vyvinuta Institutem regionálních

informací, s. r. o. v rámci projektu „Regionální disparity v dostupnosti bydlení, jejich socioekonomické důsledky a návrhy opatření na snížení regionálních disparit“ podpořeného Ministerstvem pro místní rozvoj pod číslem WD-05-07-3.

V Moravskoslezském kraji byla zpracována v r. 2013 „Analýza socioekonomického vývoje Moravskoslezského kraje a odhad potřeby bytů“, která poskytuje výchozí bilanci potřeby bytů pro všechny obce kraje. Vlastní zpřesnění potřeby ploch pro bydlení je nezbytné provádět v rámci zpracování územních plánů. Přitom je důležité nejen stanovení reálné prognózy vývoje počtu obyvatel obce, ale i odhad připravenosti ploch pro bytovou výstavbu, tj. nejen z hlediska infrastruktury, ale i z hlediska umístění těchto pozemků na trhu. Blokování značných ploch stavebních pozemků je dnes významným problémem, jehož řešení je především makroekonomické (již uváděným zdaněním v rámci daně z nemovitostí). V současných podmínkách poklesu výnosu jiných aktiv, kdy se pozemky staly výhodným zdrojem příjmů, je oprávněnou otázkou, zda tak nevzniká nová realitní bublina.

Silným potenciálním nástrojem pro omezení nárůstu rezidenčních ploch je analýza urbanistické efektivnosti zástavby jednotlivých lokalit. Hlavním problémem jsou však omezené podklady (například stále nedostatečné údaje o tržních cenách nemovitostí v územním detailu) a na druhé straně i metodická omezení. Prohloubení prací v této oblasti je velmi žádoucí, pokud mají být záměry v území vyhodnocovány ve větší šíři, než pouze z hlediska dopadů na životní prostředí. Právě analýza hospodářských podmínek území je nejslabší oblastí územního plánování (oblast soudržnosti obyvatel území částečně doplňuje komunitní plánování).

4.4 Lokalizace území potenciální komerční suburbanizace

Za komerční suburbanizaci je považován proces přesunu komerčních podnikatelských aktivit (mezi něž patří především výroba a skladování, ale také některé na dopravní obsluhu náročnější formy obchodu a zábavy) z jádra do zázemí měst.

Jednou z častých příčin komerční suburbanizace jsou rozdíly cen pozemků mezi jádrem a periferií města, hlavní příčinou ale bývají mimořádné nároky na dopravní obsluhu podnikatelských areálů neslučitelné s bydlením jako hlavní složkou koktejlu funkcí tvořících jádra měst. Přestože konkrétní stavby vzniklé touto formou suburbanizace vyvolávají někdy ve společnosti podráždění, nebo i odmítavé reakce, je tento typ suburbanizace možné pokládat za pozitivní trend ve vývoji měst v tom smyslu, že umožňuje udržet a někdy i rozšířit ekonomickou základnu a občanské služby ve městech na soudobé technologické úrovni aniž by bylo městské jádro rušeno vyvolanou dopravou a mimořádnými rozměry i utilitární architekturou výrobních nebo prodejních halových objektů či obřích staveb, jakými jsou např. sportovní arény.

V Moravskoslezském kraji lze v období let **2003 až 2012** považovat za území s nejvýraznější komerční suburbanizací opět území Ostravské aglomerace. To lze demonstrovat na níže uvedené mapě, která reflektuje plochy pro komerční využití zastavěné v tomto období jak na území kraje, tak podrobněji v Ostravské aglomeraci.

Jak je z níže uvedené tabulky a mapového výstupu zřejmé, největší nárůst zastavěných ploch pro komerční účely je v období let 2003 a 2009 zaznamenán v ORP Ostrava, kde se během tohoto období vytvořilo několik průmyslových a prodejních zón a jejich růst pokračuje (např.: Hrabová, letiště Mošnov, Technologický park VŠB-TU Ostrava, Avion Shopping Park, kancelářské centrum Park Inn), dále pak v ORP Frýdek-Místek, což je způsobeno novou průmyslovou zónou v Nošovicích, kde sídlí společnost Hyundai), Kopřivnice, Třinec a Nový Jičín. Nejsilnější je tento typ suburbanizace samozřejmě v sídlech ORP, v malých obcích v podstatě neexistuje. **I v časovém intervalu let 2009-2012 došlo k nejvyššímu nárůstu komerčních ploch v rámci SO ORP Ostrava, Frýdek-Místek a v porovnání s minulým obdobím značně vzrostla hodnota vystavěných komerčních ploch ve správním obvodu ORP Opava. Rozvoji komerční suburbanizace v rámci SO ORP Opava by mohla pomoci také realizace rozšíření silniční komunikace I/11, což pomůže snadnějšímu napojení města Opava na dálnici D1.**

Tabulka 4.4: Komerční plochy vystavěné v období let 2003-2009 a 2009-2012 v ORP MSK (aktualizace 2014)

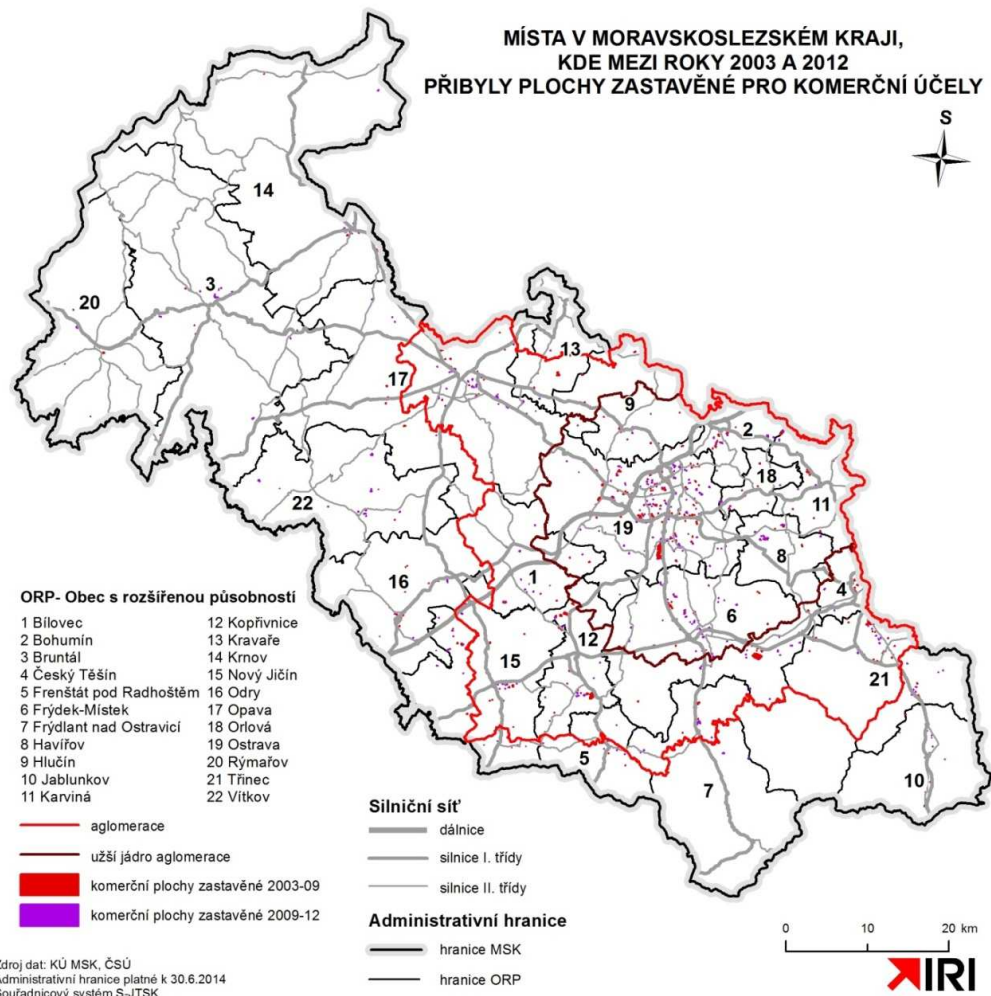
Vystavěné komerční plochy (plocha v ha)		
Název ORP	2003-2009	2009-2012
Bílovec	2,66	3,78
Bohumín	3,75	4,74
Bruntál	0,92	8,06
Český Těšín	7,94	2,49
Frenštát pod Radhoštěm	1,19	0,7
Frýdek-Místek	45,48	21,89
Frýdlant nad Ostravicí	2,53	4,32
Havířov	1,3	6,64
Hlučín	3,19	1,57
Jablunkov	0,43	0,41
Karviná	5,18	5,04

Vystavěné komerční plochy (plocha v ha)		
Název ORP	2003-2009	2009-2012
Kopřivnice	21,27	7,7
Kravaře	5	1,31
Krnov	4,47	3,74
Nový Jičín	10,31	8,3
Odry	5,87	2,07
Opava	9,66	17,65
Orlová	1,56	3,14
Ostrava	87,14	41,41
Rýmařov	2,68	1,1
Třinec	11,31	7,28
Vítkov	0,16	6,17

Zdroj: Data využití krajiny z KÚ MSK, 2003-2009

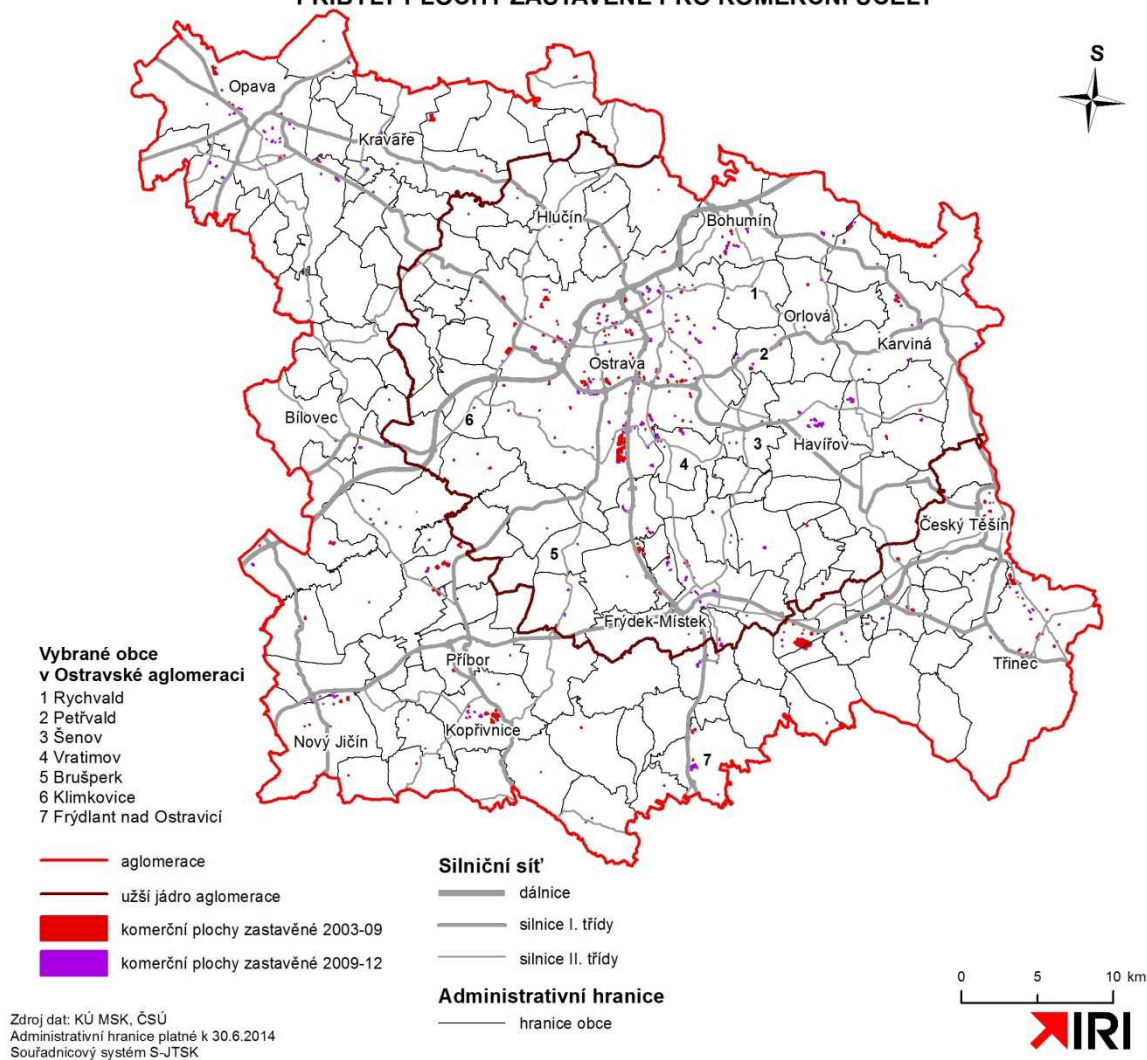
Pozn.: Za komerční plochy je dle „Využití krajiny na území Moravskoslezského kraje (landuse) z roku 2003 a 2009“ považován průmyslový areál a velká budova

Pro nárůst zastavěných ploch pro komerční účely v Moravskoslezském kraji je, ještě více než u rezidenční suburbanizace, zřejmá důležitost silniční sítě, která je s rozrůstáním ploch pro komerční účely bezprostředně spojena. Opět se ukazuje, že v oblasti Vítkovska, Bruntálska, Rýmařovska, **Orlovska**, Krnovska, ale také Jablunkovska v období let 2003 a 2009 k nárůstu ploch pro komerční účely téměř nedochází.

Mapa 4.11: Nárůst zastavěných ploch pro komerční účely v MSK v období let 2003-2009 a 2009-2012 v MSK (aktualizace 2014)

**MÍSTA V OSTRAVSKÉ AGLOMERACI,
KDE MEZI ROKY 2003 A 2012
PŘIBYLY PLOCHY ZASTAVĚNÉ PRO KOMERČNÍ ÚČELY**

Mapa 4.12: Území Ostravské aglomerace s nárůsty zastavěných ploch pro komerční účely v období let 2003-2009 a 2009-2012 (aktualizace 2014)

Pokud jde o prognózu dalšího vývoje komerční podnikatelské suburbanizace, je pro území Moravskoslezského kraje nezbytné její pokračování, ovšem s ohledem na ochranu nejcennějších tříd zemědělského půdního fondu a ostatních přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území. Právě ona bude vytvářet hospodářskou základnu pro existenci osídlení až do okamžiku, kdy se podaří **intenzifikovat využití ploch nebo jejich potřeba poklesne z jiných důvodů**. Až taková situace nastane, bude příležitost dnešní podnikatelské areály reurbanizovat pro funkci a do podoby, kterou si doba vyžádá.

Menší podnikatelské areály (**kde je jeden vlastník nebo jinak funkční vlastnická struktura**) většinou dokážou úspěšně využívat územní rezervy uvnitř zastavěného území měst, ať už na dosud nezastavěných plochách anebo využitím opuštěných areálů po vyhaslých činnostech a jsou vítaným prostředkem spontánní reurbanizace zanedbaných částí městských jader. Pro tuto jejich schopnost a

také pro malé územní nároky není většinou třeba se z krajské úrovně zabývat nabídkou ploch a příležitostmi pro ně.

Jiné je to s velkými, **vlastnicky roztržštěnými a strukturálně různorodými** podnikatelskými areály. Pokusit se ale dnes o lokalizaci rozvojových ploch, do kterých by měla komerční suburbanizace směřovat, je **snažší**, než je tomu u suburbanizace rezidenční. **Alokaci komerční suburbanizace podmiňuje mnoho technických (zejména dopravních) a přírodních faktorů (ochrana přírody, lokalizace zdrojů – vody, nerostů apod.).** Lze formulovat pouze obecné zásady podobné jako u rezidenční suburbanizace, t.j. při umisťování budoucích velkých podnikatelských areálů udržet jejich kontakt se stávajícím zastavěným územím měst a obcí. **Jejich lokalizace by neměla negativně působit zejména na obytné funkce sídel, vytvářet úzká místa z hlediska dopravních systémů.** Racionalizují se tím podmínky dopravní obsluhy a zvyšuje se naděje na úspěšnou reurbanizaci po případném ukončení podnikatelské činnosti.

4.4.1 Identifikace negativních důsledků potenciální komerční suburbanizace

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

Komerční suburbanizace je rozporuplným procesem podobně jako rezidenční suburbanizace. Hlavní rozdíly mezi oběma typy suburbanizace jsou:

- ve vyvolaných dopravních nárocích,
- v územní koncentraci zástavby.

Ad1) Komerční suburbanizace (zejména nová obchodní centra, ale i některé velké průmyslové investice – např. automobilky) vyžadují velmi výkonnou dopravní infrastrukturu, investoři přímo vyhledávají lokality v bezprostřední blízkosti dopravních uzlů. Rezidenční suburbanizace vyhledává také dobře dopravně napojené lokality, ovšem lokalizované mimo negativní vlivy vlastní dopravy. Doprava u rezidenční suburbanizace není tak významným alokačním faktorem jako u komerční suburbanizace.

Trasování silniční dopravy (zejména čtyřpruhových komunikací) a lokalizace sjezdů se tak stává zásadní pro umístění komerční suburbanizace.

Ad2) Komerční aktivity mají ze své podstaty tendenci ke koncentraci aktivit, soustředění se do centrálních míst, což je patrné zejména u obchodních podnikatelských aktivit. Tržně alokované obchodní nemovitosti nemají tendenci rovnoměrného pokrytí území, ale soustředění se do „tržních“ míst, kde probíhá mezi jednotlivými subjekty konkurenční boj. Zároveň ale tyto subjekty těží i konkurenční výhodu z toho, že se nacházejí v těchto nejlepších lokalitách. Podobné tendence je možné sledovat i u průmyslových zón, hlavního investora následující menší subdodavatelé, kteří těží z jeho blízkosti (rozvojového pólu). Rezidenční suburbanizace naopak vykazuje opačnou snahu – expanze zástavby do volné krajiny, mimo stávající zástavbu, vyšší hustota zástavby obytné zástavby je pouze druhotně vyvolávána vyššími cenami pozemků, zejména v centrech měst.

Dominantní vliv ceny pozemků na intenzitu a způsob využití území

V ČR jsou nejvyšší ceny pozemků dosahovány v centru Prahy (cca až 200 tis. Kč/m², průměrná cena stavebních pozemků zde přesahuje 37 000 Kč/m²). Průměrné ceny v regionu Moravskoslezského kraje jsou mnohem nižší, zejména mimo města.

V následující tabulce jsou uvedeny ceny průměrné ceny stavebních pozemků ve 3 okresech Moravskoslezského kraje. Z uvedených cen je patrné:

- Ceny u menších obcí jsou obecně nižší, nejvyšší v okolí Ostravy. Průměry tržních cen poměrně výrazně kolísají v jednotlivých letech.
- Obecné pravidlo o velikosti a ceně neplatí například v případě srovnání průměrů měst Ostravy a Opavy, průměrné ceny v Opavě jsou vyšší, taženy zejména vyšší obytnou atraktivitou „dobrých adres“ v Opavě (Kylešovický vrch).
- Při srovnání těchto průměrů je potřeba vnímat vysokou diferenciaci cen pozemků ve srovnání se stavbami či jinými nemovitostmi hodnocenými jako celky. Zatímco ceny bytů se diferencují v rámci všech obcí ČR v řádech 1:10, ceny stavebních pozemků vykazují územní diferenciaci o řád vyšší (cca 1:100).

Tabulka A4.4.1: Vývoj cen pozemků stavebních pozemků v Kč/m² ve vybraných okresech podle velikostních skupin obcí

Rok-vel. skupina obcí	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
okr. Bruntál											
do 1 999 obyv.	71	46	72	71	81	96	84	116	126	84	103
2 000 - 9 999 obyv.	96	67	70	90	105	126	165	231	156	124	188
10 000 - 49 999 obyv.	248	462	399	369	357	595	776	685	719	739	773
okr. Opava											
do 1 999 obyv.	221	179	126	128	133	231	169	139	190	234	192
2 000 - 9 999 obyv.	156	133	131	160	192	201	196	521	171	150	159
10 000 - 49 999 obyv.	665	401	556	471	515	567	665	885	774	761	877
50 000 obyv. a více	1 075	1 578	1 296	1 390	1 060	1 295	2 294	1 770	1 435	1 169	1 297
Okr.Ostrava											
do 1 999 obyv.	493	561	218	374	165	391	235	278	585	436	347
2 000 - 9 999 obyv.	-	-	334	345	255	398	509	829	495	741	543
50 000 obyv. a více	-	-	576	611	719	613	774	785	966	921	814

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Každý pozemek má pro vlastníka, investora určitou hodnotu a cenu. Cena pozemku je u komerčních investorů generována poznáním nejlepšího možného využití. U nekomerčních investorů je mnohdy spíše cenou obliby, tj. cenou nepodloženou úvahami o návratnosti (efektivnosti) investice.

V praxi územního plánování dosud nebyly nikdy výrazněji aplikovány zásady urbanistické ekonomie. Většinou dochází ke střetům až na úrovni konkrétních záměrů zástavby jednotlivých lokalit, kdy potenciální investoři maximalizují požadavky na intenzitu zástavby a minimalizaci vedlejších investic.

Závislost druhu a intenzity (vhodnosti) zástavby v území poměrně dobře přibližuje Naegeliho metoda třídy polohy, která je používána při oceňování nemovitostí. Tato metoda se opírá o zkušenost, že cena konkrétního přiměřeného pozemku v určité lokalitě vykazuje stabilní podíl z celkové ceny nemovitosti. V běžných podmínkách vyspělých zemí tvoří pozemek až 5 až 50% z ceny. Pokud např. územní plán vymezí pro dva stejně atraktivní pozemky ležící vedle sebe odlišnou míru zastavění, pak tím zásadně ovlivní i tržní cenu pozemku. Otázkou pak zůstává, nakolik je takový diferencovaný přístup založený na poznání území, jeho širší optimalizaci či nakolik je subjektivním rozhodnutím.

Nejlepší možné využití pozemků je historicky založeno na vnímání teorie J. H. Thüнена, tj. racionální představy, že území v zázemí sídel mají různou optimální využitelnost (v historické

podobě z hlediska zemědělské výroby). Zjednodušené modely narážejí zejména na skutečnost, že zázemí a sídla nejsou „ideální ekonomickou krajinou“, jejich využití vykazuje obrovskou setrvačnost a přírodní podmínky území jsou výrazně odlišné.

Prodejnost komerčních nemovitostí

Prodejnost nemovitostí (koeficient) uvádí poměr mezi cenou reprodukční (po odpočtu opotřebení) a cenou tržní. Koeficienty prodejnosti byly do minulého roku běžně uváděny ve vyhláškách Ministerstva financí ČR o oceňování majetku. Jejich využitelnost byla částečně omezená při paušálním uplatnění koeficientů prodejnosti podle velikostních skupin obcí v jednotlivých okresech ČR. Na druhé straně tyto údaje dokumentují převažující prodejnost nemovitostí pro výrobu, zemědělství a sklady výrazně nižší než 1 na velké části území ČR, zejména v okresech Moravskoslezského kraje. Z následující tabulky jsou patrné nízké prodejnosti staveb v okrese Karviná z oceňovací vyhlášky MF ČR.

Tabulka 4.4.2: Příklad koeficientů prodejnosti v okrese Karviná

Územní jednotka	Výroba	Obchod	Doprava a spoje	Školy a kultura	Zdravotnictví	Zemědělství	Bytové domy	Sklady
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Karviná	0,567	0,801	0,55	0,776	0,453	0,371	0,75	0,26
nad 25 000 obyvatel	0,507	0,704	0,496	0,395	0,207	0,252	0,807	0,537
15 001 - 25 000	0,438	0,747	0,39	0,361	0,44	0,259	0,817	0,37
5 001 - 15 000	0,356	0,574	0,474	0,32	0,349	0,182	0,729	0,37
2 001 - 5 000	0,546	0,481	0,462	0,492	0,507	0,191	0,763	0,492
do 2 000 obyvatel	0,578	0,703	0,41	0,31	0,609	0,255	0,439	0,165

Zdroj: vyhláška o oceňování nemovitostí, MF ČR 387/2011 Sb.

Pokud je koeficient prodejnosti menší než 1, např. 0,5 pak je pravděpodobné, že vlastník tuto nemovitost prodá za 50% reprodukční ceny, pokud by však chtěl pořídit tuto nemovitost novou výstavbou, pak musí samozřejmě uvažovat se 100% nákladové (reprodukční) ceny (vlastní územní odchylka cen stavebních prací v ČR je poměrně malá). Pokud je koeficient prodejnosti vyšší než 1 pak je možno předpokládat, že nárůst tržní ceny nemovitosti nad reprodukční cenu se postupně promítne do navýšení ceny pozemků (např. pozemky v centrech a dobrých polohách měst, vhodné zejména pro obchodní, ubytovací a administrativní využití).

Převažující prodejnost nemovitostí s hodnotou nižší než 1 odráží:

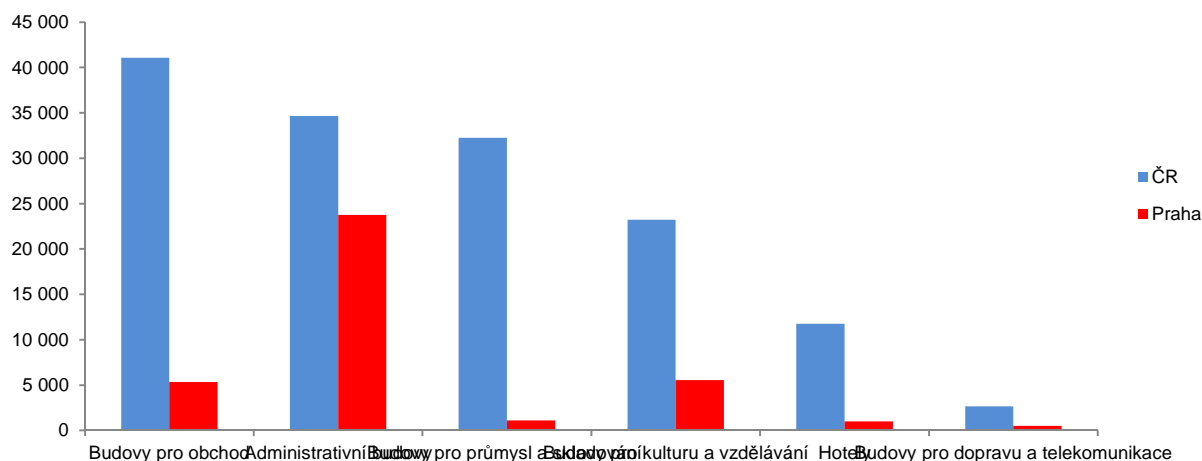
- nesprávnou územní alokaci těchto nemovitostí (zejména před rokem 1990),
- nesprávnou strukturu těchto nemovitostí (nepředstavují nejlepší možné využití území),
- nadměrný objem těchto nemovitostí (např. nemovitostí pro zemědělskou výrobu před rokem 1990).

Pro nové investory udává koeficient prodejnosti jasný signál o riziku investic v určitém území a u určitého druhu nemovitostí. Na druhé straně signalizuje potřebu veřejné podpory, pokud je nutné zajistit další udržitelnou existenci těchto nemovitostí.

Komerční suburbanizace v území ČR a regionů

Sledování komerční suburbanizace za území jednotky menší než kraje je omezeno zejména dostupností dat. Statistika odvětví stavebnictví ČSÚ ve značné druhové podrobnosti sleduje výstavbu tzv. nebytových staveb. V období let 2006-2012 bylo do tzv. komerčních staveb investováno celkem 145,6 mld. korun v nominálním vyjádření, z toho více než čtvrtina (25,6 %) byla postavena v hlavním městě Praze.

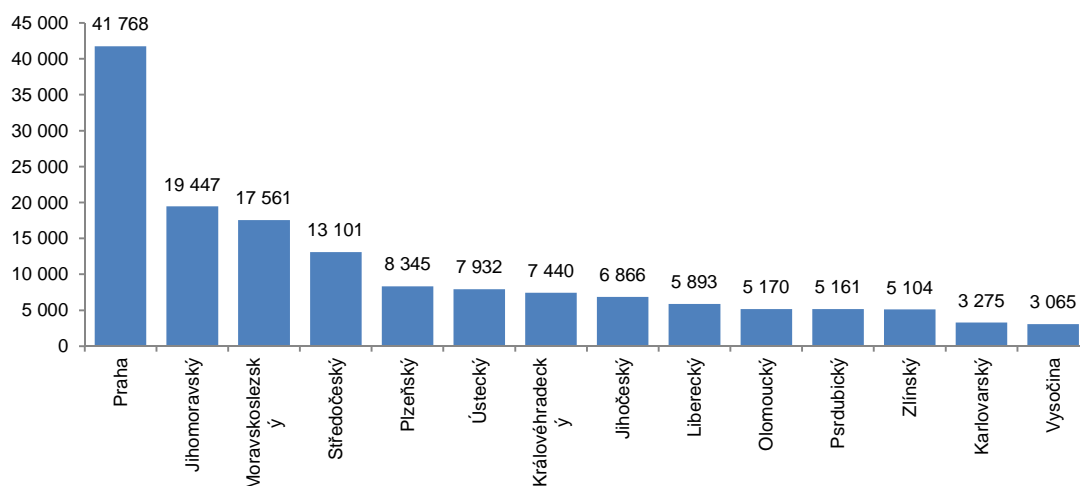
Graf A4.4.1: Hodnota investic do nebytových budov v letech 2006-2012 v ČR a Praze

Zdroj: ČSÚ, kód publikace: 320179-14

Moravskoslezský kraj v tomto období vykazoval velmi vysoké investice do budov pro obchod a bylo zde investováno 20,2 % celkového objemu prostředků (v Praze „pouze“ 13 %, ve Středočeském kraji 11,3 %). Praha jednoznačně dominovala v oblasti investic do administrativních budov, soustředila více než 2/3 těchto investic (viz předchozí graf). V těchto investicích je koncentrováno jak zastoupení velkých nadnárodních společností, tak i centrální složky firem ČR. Absence těchto investic mimo Prahu generuje výraznou strukturální deformaci území s návazností na zaměstnanost, úroveň mezd apod.

Graf A4.4.2: Výstavba nebytových budov v regionech ČR v letech 2006-2012 (v mil. Kč)

Zdroj: ČSÚ, Kód publikace: 320179-14

Moravskoslezský kraj v posledních letech na svém území soustředil poměrně značný objem komerčních investic, jejich alokace se pozitivně projevila zejména v okrese Frýdek-Místek. Investiční dopady jsou patrné i v relativním poklesu nezaměstnanosti. Na druhé straně přetrvávající vysoká nezaměstnanost v okresech Karviná a Bruntál (včetně Vítkovska) jsou jasným signálem nedostatečného rozsahu veřejné podpory alokace komerčních investic (suburbanizace) v tomto území. Oba tyto regiony se výrazně liší. Nezaměstnanost v okrese Karviná představuje kardinální problém v rámci ČR z hlediska počtu obyvatel, kterých se dotýká. V okrese Bruntál se jedná o problém z plošného hlediska (včetně návaznosti na okr. Jeseník) a výrazného limitování zájmy ochrany přírody.

4.4.2 Návrh možných metod regulace komerční suburbanizace

Kapitola byla nově zpracována v rámci aktualizace 2014.

Makroekonomické

Podobně jako u rezidenční suburbanizace je nastavení makroekonomických parametrů základním faktorem, který ovlivňuje rozsah komerční výstavby v ČR (viz vývoj komerční výstavby v návaznosti na ekonomickou krizi po roce 2008). Politika levných peněz, podpora investic a chybějící zpětná vazba (daně z nemovitosti) generují extenzivní využití území v situaci, kdy řada podnikatelských ploch vykazuje nízkou intenzitu využití či je přímo nevyužita (brownfields). Z makroekonomického hlediska je zásadní otázkou, zda nezvyšovat reálnou nabídku komerčních ploch právě zdaněním komerčních staveb a zejména pozemků, přičemž stavební pozemky jsou vhodné ke zdanění při minimalizaci ekonomických distorzí, viz Ramseyho daňové pravidlo.

Regionální úroveň

Vliv regionální politiky na oblast komerční suburbanizace je výrazně vyšší než u rezidenční suburbanizace. Aktivita Moravskoslezského kraje je v této oblasti vysoká, nové záměry jsou koordinovaně prosazovány. Při základní analýze dopadů alokace komerčních investic na území kraje je patrná jejich absence zejména v severní části okresu Karviná (nenaplněné záměry průmyslové zóny Dolní Lutyně mohly do značné míry řešit problémy nezaměstnanosti). Pozitivní skutečností je, že Ministerstvo průmyslu a obchodu zařadilo plánovanou průmyslovou zónu Nad Barborou (v Karviné) mezi projekty strategických průmyslových zón na základě opakované žádosti Moravskoslezského kraje.

Specifickým problémem na území krajů je vzájemná konkurence mezi kraji při získávání veřejné podpory, což oslabuje zacílení územních dopadů i vyjednávací pozice skutečně potřebných regionů.

Komunální úroveň

Města a obce hrají významnou roli při regulaci. Pozitivním příkladem je realizace a rozvoj průmyslové zóny Nové Pole v Karviné (v současnosti cca 2 000 pracovních míst). Základní představu o hodnotě území poskytují cenové mapy stavebních pozemků. Dopady komerční suburbanizace na území měst a obcí nejsou ekonomicky a územně analyzovány, na vyjednávání s investory nejsou obce obvykle odborně připraveny. Většinou chybí regionální analýza dopadů těchto investic v sousedních obcích.

Územní plánování

Obdobně jako v případě suburbanizace rezidenční chybí střední úroveň územního plánování, která by se zabývala alokací komerčních zařízení v širších regionech. Navíc system územního plánování nedisponuje mechanismy analýzy a vyhodnocení ekonomických dopadů komerční suburbanizace. Situace je dána nevyváženým postavením hodnocení hospodářského pilíře rozvoje území (stejně tak i soudržnosti obyvatel území) v kontextu s hodnocením pilíře životního prostředí, který vytváří odborně i legislativně ukotvený segment hodnocení území, opírající se o ministerstvo životního prostředí, speciální legislativu a zaběhnutý systém hodnocení.

Pro naplnění této zásady je nezbytné rozvíjet systémy sociálně ekonomického hodnocení území (od územně analytických podkladů až po cenové mapy stavebních pozemků). Do územně plánovací praxe by bylo vhodné implementovat postupy nezávislého posouzení územních plánů z hlediska urbanistické ekonomie, především se zaměřením na analýzu nákladů na přípravu stavebních pozemků v jednotlivých lokalitách.

Regulace návrhu ploch pro podnikání

Návrh komerčních ploch pro podnikání a posouzení jeho přiměřenosti z hlediska rozsahu ploch (například v rámci územních plánů) je v současnosti velmi omezené. Posuzování intenzity

využití ploch v jednotlivých lokalitách je mnohdy nemožné, zejména s ohledem na roztržitost původních velkých podniků, které vizuálně zaměstnávají pouze zlomky původních počtu zaměstnanců. Fakticky však zaměstnanost v tomto území je podobná jako kolem roku 1990. I z hlediska analýz úřadů práce byla evidence podniků s méně než 25 zaměstnanci zásadně omezena, tento segment stojí z velké části mimo evidenci. Podobně problematické je i uplatňování „průměrných“ hodnot – počtu zaměstnanců na plochu, které se výrazně liší s charakterem výroby.

Významní investoři, vědomí si své vyjednávací síly a se zájmem maximalizace zisku (s chováním řádných hospodářů), vyhledávají pro své investice nejvhodnější lokality. Významné investory pak následuje i řada menších investorů a určité lokality se tak stávají póly ekonomického rozvoje území. V rámci Severomoravského kraje chybí jednoznačné vymezení území vhodných pro velké investice. Na druhé straně byly uskutečněny mnohé iniciativy pro zlepšení využití stávajících ploch pro podnikání, často brownfields. V rámci územního plánu města i na úrovni zásad územního rozvojem by měla být provedena ekonomická analýza efektivnosti podpory využití takových ploch, které by mělo mít přednost před expanzí podnikatelských ploch do volné krajiny.

4.5 Vývoj sídelní struktury v širších souvislostech

4.5.1 Vnější vztahy na evropské úrovni

Rozvojový potenciál periferních oblastí, stejně jako nebezpečí koncentrace v jádrových oblastech, jsou uvedeny v materiálu European Spatial Development Perspective (ESDP). Polycentrické pojetí je vnímáno jako strategie na vyřešení současného nežádoucího rozdělení evropského prostoru na jádro a periferii. Koncepti polycentrického rozvoje je nutné věnovat pozornost proto, aby byl zajištěn vyvážený vývoj regionů, neboť Evropská unie je plně integrována v globální ekonomice. Polycentrická struktura osídlení pomáhá vyhnout se ekonomické a demografické koncentraci v jádrových oblastech a napomáhá rovnoměrnějšímu vývoji regionů. Polycentrická struktura napomáhá lepšímu využití ekonomického potenciálů regionů a větší zapojení regionů do globální ekonomiky zase zvyšuje konkurenceschopnost Evropské unie v globálním měřítku.

Existuje několik pohledů, jak koncept polycentrického rozvoje uvést do praxe. Jedním je posílení několika větších oblastí při integraci Evropské unie do globální ekonomiky včetně periferních oblastí a to prostřednictvím nadnárodních strategií územního rozvoje. Druhým je posílení polycentrické struktury a lepší vyvážení metropolitních systémů a aglomerací a to prostřednictvím užší spolupráce mezi strukturálními politikami a politikami transevropských sítí (TEN) a zlepšení vazeb dopravních sítí na úrovni mezinárodní-vnitrostátní a regionální-místní.

V rámci Evropy je vymezen jeden jádrový prostor, který je charakterizován vysokou hustotou obyvatelstva, výskytem největších metropolitních oblastí s vysokou hustotou kvalitních dopravních sítí a velkou ekonomickou výnosností, který se nazývá Modrý banán. V rámci širších vazeb struktury osídlení Ostravské aglomerace je nutno podotknout, že právě tato oblast je součástí nové vize (záměru) žádoucího prostorově ekonomického rozvoje v Evropě, tzv. Nového banánu (viz níže uvedený obrázek). (Veselý 2007).

Obrázek 4.1: Vymezení jádrových prostorů Evropy (MMR 2008)

Dalším přístupem při prostorovém plánování v EU je vymezení významných makroregionů, kam kromě zmíněného Modrého banánu patří makroregion Øresund s centry Kodaní a Malmö, a Sluneční pás (Sun Belt) lokalizovaný od Barcelony přes Milán až po Záhřeb. Pro středoevropský prostor je v této souvislosti důležité vymezení Středoevropského pentagonu, v blízkosti jehož centra se Ostravská aglomerace nachází. To posiluje její význam, který je spojený i s rozvojem panevropského severojižního koridoru.

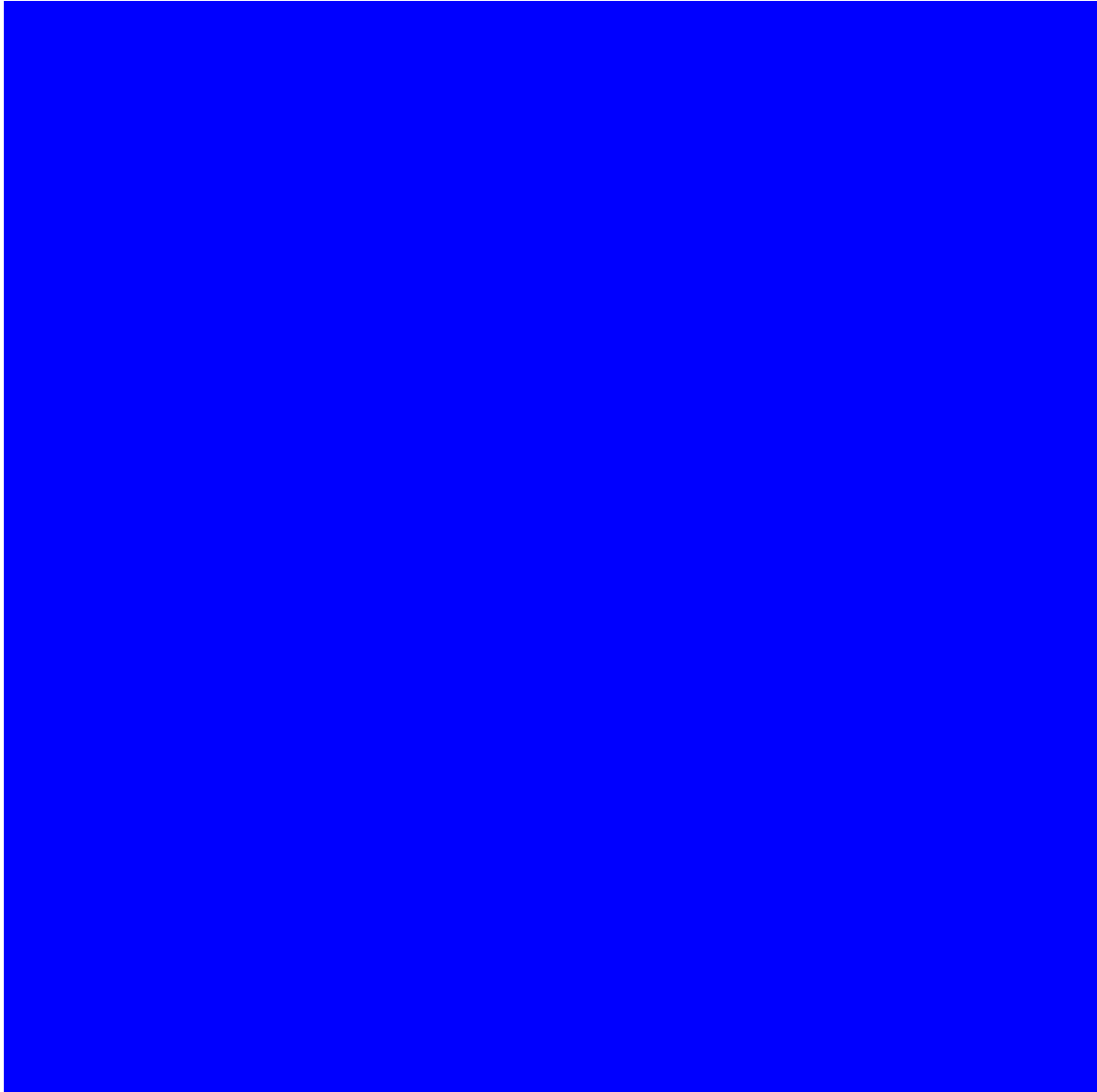
Obrázek 4.2: Evropské makroregiony (MMR 2008)

Na druhou stranu v rámci Evropské unie jsou vytvářené strategie pro odlišné makroregiony, konkrétně se jedná o makroregiony Baltského moře (EU Strategy for the Baltic Sea Region), kam spadá Polsko, a povodí Dunaje (EU Strategy for the Danube Region), kam patří Česká republika a Slovensko. Nevýhodou je, že tyto strategie rozdělují prostor mezi Ostravskou aglomerací a Katowickou aglomerací a nepřispívají k jejich propojení. Přesto lze očekávat, že vazby na Polsko a Slovensko se budou rozvíjet velmi dynamicky a to ve vazbě na postupný pokles významu státních hranic v Evropské unii. Bude proto nezbytné prognózu rozvoje sídelní struktury kraje konfrontovat se situací struktury osídlení okolních regionů, v rámci této studie je pouze nastíněn úvod do této problematiky. Nutno říci, že tyto znalosti nejsou zcela jednoznačné a v případě zahraničních regionů jsou velmi nízké. Úvaha v tomto směru může být až obsahem následného materiálu o prognóze vývoje osídlení. Následná studie se bude muset z tohoto hlediska zabývat i rozvojovými možnostmi dynamicky se konstituujícího sídelního a hospodářského severo-j jižního koridoru v ose Gdaňsk – Varšava – Katowice – Ostrava – Břeclav – Vídeň - Štýrský Hradec –Maribor – Ljublana - Terst.

Na základě výše zmíněných vazeb byl iniciován vznik Evropského seskupení pro územní spolupráci (ESÚS) s názvem TRITIA spojením čtyř regionů: Moravskoslezského kraje, Žilinského samosprávného kraje, Slezského a Opolského vojvodství. Jádrem ESÚS TRITIA je katowicko-ostavská aglomerace s osmi miliony obyvateli, s územím o ploše 34 000 kilometrů čtverečních. Sídlem bude polský Cieszyn, sekretariát bude fungovat v Českém Těšíně. Rozvoj regionu Tritia v rámci přeshraniční spolupráce by měl být klíčovým úkolem pro Moravskoslezský kraj při strategickém plánování. V současné situaci není koordinace politik přeshraniční spolupráce natolik prohloubena, aby probíhala intenzivní spolupráce mezi regiony.

Projekt ESPON 1.1.1 „Urban areas as nodes in a polycentric development (Městské oblasti jako uzly polycentrického rozvoje)“ člení vybrané prvky evropského osídlení do kategorií MEGA (Metropolitan European Growth Area – metropolitní růstové oblasti) a FUA (Functional Urban Area – funkční urbanizované oblasti) s nadnárodním až regionálním významem. Prvky FUA jsou u zemí s počtem nad 10 mil. obyvatel registrovány v případě měst, která mají v jádrovém území nejméně 15 tis. obyvatel a více jak 50 tis. obyvatel v urbanizovaném zázemí (projektem je v Evropě identifikováno více než 1959 FUA s více jak 20 tis. obyvateli). Prvky MEGA korespondují s těmi FUA , která mají nejvyšší účinky v počtu obyvatel, v dopravě, výrobě, vzdělávání, správních funkcích apod. (projektem je v Evropě identifikováno 76 excelentních MEGA s). (Bedrna 2006)

Město Ostrava je hodnoceno jako kandidát na povýšení do MEGA kategorie 4 (slabé MEGA) na základě zpřesnění (MMR 2008) výše uvedeného projektu pro Českou republiku. V rámci vymezeného prostoru Evropského seskupení pro územní spolupráci s názvem TRITIA se v něm z významných sídel nacházejí Katowice (MEGA 4), Opole, Bielsko-Biala a Žilina (národní FUA).

Mapa 4.13: Hustota zalidnění v Moravskoslezském kraji a Slezském vojvodství

Nejdůležitější pro další vývoj je propojení Ostravské aglomerace a metropolitní oblasti Katowice, jelikož tato oblast patří k potenciálně nejlépe integrovaným přeshraničním prostorům Česka. To dokumentuje i výše uvedený kartogram, že se jedná o silně zalidněný prostor, který by měl být rozvíjen. Jedná se o rozvoj hlavní osy rozvoje osídlení. Úkolem je dobudování návaznosti rozvojových os, konkrétně by se měl vytvořit trojúhelník Ostravská aglomerace – Katowická aglomerace – funkčně urbanizovaný prostor Bielsko-Biala. Rovněž klíčové je propojení Ostravy se Žilinou. Rozpracování těchto vazeb a propojení území by mělo být obsahem výše zmíněné následující studie.

Inspirací pro management Moravskoslezského kraje případně i dalších regionů spadajících do území TRITIA může být spolupráce v rámci středoevropského regionu CENTROPE, jehož jádrem je dvoumilionový metropolitní vídeňský region propojený s Brnem (kandidát na povýšení do kategorie MEGA 4), Bratislavou (MEGA 3) a maďarským Rábem (Győr, národní FUA). (Více informací na CENTROPE 2010.)

4.5.2 Vnější vztahy na národní úrovni

Mezi klíčové vazby na národní úrovni patří rozvoj osídlení dle rozvojové osy jihozápadním směrem k Olomouci, který je posílen dobudováním dálnice D1. Rovněž nelze pominout rozvoj okrajových sídel na jihu kraje (konkrétně Frenštát pod Radhoštěm a Frýdlant nad Ostravicí) směrem na Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Meziříčí a dále na Vsetín. Tato oblast patřila do Severomoravského kraje a stále přetrvávají některé funkce související s výkonem veřejné správy, např. soudnictví (tato oblast spadá pod krajský soud v Ostravě).

Obrázek 4.3: Rozvojové oblasti a osy v části střední Evropy (MMR 2008)

Rovněž koncept místních pracovištních systémů²¹ a funkčně urbanizovaných prostorů potvrzuje výše uvedené trendy, které ukazují na propojenost Zlínského a Olomouckého kraje. Tyto závěry byly vytvořeny v rámci projektu INTERREG IIIB – REPUS (Maier a kol, 2008).

Obrázek 4.4: Místní pracovištní systémy a funkční urbanizovaná území v ČR (Maier a kol, 2008)

4.5.3 Regionální metropole

Společenské a ekonomické změny, které v posledních dvaceti letech proběhly v České republice a konec konců v celé střední a východní Evropě, přinesly potřebu nového pohledu i na problematiku struktury osídlení jak České republiky, tak i jejich jednotlivých krajů. Proto i Moravskoslezský kraj se musí opětně zabývat strukturou svého osídlení a jejími posledními proměnami.

Má-li být přehledně a zejména nově pojednáno o problematice a proměnách struktury osídlení, tak aby představa byla pokud možno komplexní, je nezbytné se rovněž zabývat fenoménem *regionální metropole*, a to se všemi s ní souvisejícími otázkami. Vzhledem k existenci *Ostravské sídelní a regionální aglomerace* je tento požadavek zvláště žádoucí v případě Moravskoslezského kraje.

Společenská a ekonomická transformace české společnosti po roce 1990 významně posílila význam a roli regionálního článku veřejné správy a tím rovněž významně posílila i roli regionální metropole. Uvědomíme-li si fakt, že regionální samospráva na úrovni kraje v letech 1990 až 2000 neexistovala, tím spíše lze zaznamenat růst role regionální metropole. Konec tvrdě centralizovaného

²¹ „Místní pracovištní systémy (LLS) jsou území, která spádují z hlediska dojížděky za prací k místním pracovištním centrům. V rámci těchto LLS jsou vymezena funkční urbanizovaná území (FUA), kde existuje zvláště silná vazba obyvatel na pracoviště v místním centru.“ (Maier a kol, 2008).

státu ve prospěch demokratického řízení umožnil rovněž přesun značné části kompetencí ve prospěch regionů, což rovněž výrazně posílilo požadavek na konstituování funkční regionální metropole.

Termín metropole se používá ve vztahu k městu, pak je metropole chápána jako hlavní město státu nebo země nebo významné a dominantní město kraje (regionu). Hovoří se tedy o hlavním městě či o mateřském městě nebo o středisku určitého území. Je patrné, že přívlastek regionální vyjadřuje, o jaký druh území, pro něž je město střediskem, se jedná. Je patrné, že regionální metropole je střediskem regionu na rozdíl od metropolí, které jsou středisky států či zemí.

Základní úkol všech typů metropolí je do značné míry společný, nicméně každá z nich má svá specifika. Společným úkolem je péče a odpovědnost za plnohodnotnou existenci, rozvoj a bezpečnost daného prostoru. V této souvislosti lze hovořit o dvou důvodech vzniku regionálních metropolí. Za první důvod vzniku lze označit absenci vlivu celostátní metropole na část území státu, ať už je důvod jakýkoliv, například větší vzdálenost od celostátního centra ve srovnání s ostatními regiony, nebo existence významných geografických překážek (horské masivy), nebo dokonce zámořská poloha. Druhým důvodem je pomoc při řešení problémů s extrémní koncentrací sociálních a ekonomických aktivit do celostátní metropole. Je to situace, která se opakovaně vyskytuje u mnoha států. Pro nás je podstatné, že je to situace společná téměř všem evropským státům.

Vztah regionální metropole k hlavnímu městu státu

První důvod vzniku regionální metropole navazuje na její vztah k hlavnímu městu a je snahou o zastavení nebo alespoň zpomalení překotného růstu hlavních měst. Rychlý a nekontrolovaný rozvoj hlavních měst vyvolává téměř ve všech státech velmi vážné sídelní, sociální a ekonomické problémy, jejichž překonání je vždy spojeno s mimořádnými finančními nároky (Za jiné lze uvést Vídeň, Budapešť, Bratislavu, Varšavu a Berlín, ale i Londýn, Paříž a další.). Jedná se tedy o budování regionálních metropolí jako vědomé protiváhy hlavních měst. Postup lze charakterizovat jako metodu, která místo, aby bránila přílivu obyvatelstva do hlavního města opatřeními týkajícími se hlavního města, naopak brání odchodu obyvatel z ostatních velkých měst země nabídkou podmínek adekvátních podmínkám hlavního města. Jde tedy o snahu při přechodu obyvatel do hlavního města sladit zájmy státu se zájmy konkrétních obyvatel. Je však vhodné konstatovat, že ani tato opatření sice zpravidla nevedou k zastavení růstu hlavních měst, ale evidentně vedou k jeho výraznému zpomalení. Dramatický růst hlavního města často brzdí úspěšný rozvoj ostatních regionů a často vede i k podkopání politické stability jednotlivých států (například rozdílnost životní úrovně a výše příjmů obyvatel hlavního města a periferních oblastí). Jedná se v tomto případě o úkol regionální metropole vůči území celého státu, které skýtá nesmírné možnosti pro aktivní přístup celostátní politiky.

Vztah regionální metropole k vlastnímu regionu

Druhým úkolem je naopak formování vztahu regionální metropole ke svému okolí, tedy ke svému regionu (kraji). V tomto případě je úkolem regionální metropole dostatečný hospodářský rozvoj a ve vazbě na něj zdravý, plnohodnotný a všestranný rozvoj celého regionu ve všech jeho oblastech. V současné době, s ohledem na znalost potřebných směrů dalšího vývoje a vědeckotechnického pokroku, musí zajistit především ekonomický rozvoj, ale rovněž rozvoj vědeckovýzkumné základny, všeobecného, odborného a vysokého školství, celé oblasti kulturní, ale i oblasti společenské.

Aktuálnost druhého úkolu směřovaného dovnitř regionu je naopak velmi naléhavá. Dokumentuje nejen z části defektní vývoj Ostravské aglomerace a celého Moravskoslezského kraje, ale i defektní vývoj dalších oblastí na našem území charakterizovaný mezikrajskými vývojovými disparitami.

Typy regionálního uspořádání

Je pochopitelné, že v typech regionálních metropolí se odrážejí základní charakteristiky předmětného regionu. Lze říci, že jejich základní typy regionálních metropolí jsou v zásadě dány modely regionálního uspořádání. Při jistém zjednodušení lze obecně rozlišit jeho tři základní modely a v návaznosti pak obecně tři základní typy regionálních metropolí.

Lze tedy rozlišit následné typy regionálního uspořádání:

1. Regionální uspořádání s převažující tendencí *regionální koncentrace*. Koncentrace se týká všech aktivit společnosti. Zvláště přesvědčivě a názorně ji lze však demonstrovat na urbanistické koncentraci sídel, koncentraci průmyslu, terciárních služeb a dopravy. V první řadě se však týká vysoké koncentrace obyvatel, tedy hustoty osídlení (v počtu obyvatel na km²).
2. Regionální uspořádání s převažující tendencí *regionální decentralizace*. Decentralizace je naopak charakterizována silným rozptylem sídel, řídkou sídelní strukturou, nižšími hustotami obyvatelstva a nižší koncentrací průmyslu, celého spektra terciárních služeb a dopravy.
3. *Polycentrický model* regionálního uspořádání. Funkce regionální metropole zde plní současně více sídel. Města (centra), která společně plní funkce regionální metropole, jsou co do velikosti (počtu obyvatel) v podstatě stejného řádu. Zpravidla jsou funkce regionální metropole mezi sídla rozložena diferenciovaně a lze říci, že mezi nimi dochází k dělbě práce při plnění funkcí regionální metropole.

Členění v podstatě sleduje dvě základní kritéria. V první řadě jde o kritérium intenzity koncentrace, kdy v důsledku těchto vysokých koncentrací vznikají *sídelní a průmyslové aglomerace*. Naopak typ regionální decentralizace spíše evokuje představu oblasti nebo regionu (kraje) s běžnými nebo podprůměrnými sídelními podmínkami a s běžnými nebo podprůměrnými hustotami obyvatelstva. Druhé kritérium sleduje naopak skutečnost, zda funkce regionální metropole jsou zajišťovány pouze jedním mimořádně rozsáhlým a významným sídlem nebo větším počtem významných sídel.

V prvním případě hovoříme o modelu *monocentrickém*, v druhém případě o modelu *polycentrickém*. Specifický případ představuje model, kdy o plnění funkcí regionální metropole se dělí dvě sídla. V tomto případě hovoříme o modelu *bicentrickém*. V této souvislosti je nutno konstatovat, že polycentrický model je vlastně aglomerací, které vznikly na bázi těžby nerostů, na příklad těžby černého uhlí, což je případ Moravskoslezského kraje.

Zpravidla se nevyskytuje některý z uvedených modelů v čisté podobě, nýbrž naopak často sledujeme vzájemné prolínání uvedených modelů v jednom konkrétním prostoru (regionu). V každém případě musí jít o individuální hodnocení, které však nemůže být překážkou pro obecnou klasifikaci.

Funkce regionálních metropolí

Vymezení a definování funkcí, které mají plnit regionální metropole, jsou důležitým faktorem pro pochopení významu regionálních metropolí pro úspěšný vývoj a zdravou existenci vlastního regionu. Především je nutno zdůraznit, že je nezbytné chápat funkce regionální metropole jako jednoho integrálního celku. Uvedené konstatování je velmi významné a závažné, neboť zdůrazňuje požadavek komplexnosti náhledu i řešení.

Funkce regionální metropole jsou následující:

1. Ekonomická funkce nachází svůj výraz ve skutečnosti, že regionální metropole je centrem ekonomického růstu předmětného regionu. Musí být středem ekonomických aktivit a jejich podněcovatelem a iniciátorem. Musí udávat tón a tempo ekonomického vývoje celého území. Souhrnně musí být ekonomickým pólem hospodářského rozvoje regionu.
2. Finanční funkce představuje regionální metropoli jako středisko, jež koncentruje kapitál z jiných prostorů a účelně jej v daném území rozmisťuje. Úzce souvisí s funkcí hospodářskou, ovšem v období ekonomické transformace nebo v období překonávání hospodářské deprese je značně autonomní a tudíž mimořádně významná. Hovořit o ní jako o funkci výrazně samostatné je tudíž zcela oprávněné.
3. Funkce v oblasti intelektuální infrastruktury představuje formování vědecko-výzkumné a vývojové základny včetně rozsahu a obsahu vysokých škol, ale i špičkové kultury všech žánrů v rozsahu a míře, která odpovídá velikosti a významu jednotlivého regionu. Regionální metropole pak tedy vystupuje jako rozsáhlé sídlo vědeckých, výzkumných, vývojových, vysokoškolských a kulturních institucí. Funkce v oblasti intelektuální infrastruktury zahrnuje rovněž výstavnictví v nejširším slova smyslu, které dnes již tvoří nedílnou součást profilu téměř každé regionální metropole. Tato metropole musí výrobcům a poskytovatelům služeb v regionu umožnit představit své výrobky a produkty jednak svým klientům, ale i obchodním partnerům.
4. Všeobecně vzdělávací, kulturní a společenská funkce představuje zejména kulturní vitalitu regionální metropole a celého regionu. V žádném případě nelze tvrdit, že pro rozvoj v oblasti intelektuální infrastruktury a kulturní vitality není v regionálních metropolích dostatek předpokladů, zejména personálních. Jedná se o vytvoření materiálních podmínek a vhodného společenského a politického klimatu pro plnohodnotné uplatnění zmíněné funkce. Spoluúčast na vzdělávacím, kulturním a společenském životě musí být, mimo jiné, v důsledku svého částečně autonomního rozvoje dostatečně atraktivní jak pro tvůrce, tak i pro konzumenty.
5. Obslužné funkce profilují regionální metropole jako místa zvýšených nároků na bydlení a vybavení. Funkce je to zvláště významná, uvědomíme-li si již tolikrát citovanou nedostatečnost vědecké a výzkumné základny a vysokého školství v průmyslových aglomeracích a vůbec všeobecně nízkou úroveň kulturní vitality těchto aglomerací. Nedostatky v kvantitativní a kvalitativní úrovni bydlení a služeb totiž mohou vytvořit vážnou materiální bariéru požadovaného rozvoje kvartálního sektoru průmyslových aglomerací. Uvedené konstatování se samozřejmě týká i úrovně a dostatečnosti technické a dopravní infrastruktury.
6. Politická a administrativně správní funkce regionální metropole představuje lokální i regionální stupeň řízení a správy a to z hlediska státní správy i samosprávy, ale i dalších

socioekonomických aktivit. Regionální metropole, která úspěšně plní funkce administrativně správní, je nositelem i funkce politické. Také je vždy i významným střediskem politickým.

Má-li město či velkoměsto plnit výše jmenované funkce, musí jeho další vývoj být veden vizí tvorby regionální metropole. Konkrétní opatření se pak musí zaměřit na oblasti, jejichž nevyvinutost a zaostalost konstituování města či velkoměsta jako regionální metropole brání. Jen tak bude možno dosahovat regionální stability a rovnováhy ve složitých podmínkách probíhajících urbanizačních a aglomeračních procesů, zejména pak v období doznívající společensko-ekonomické transformace a snahy o překonání hospodářské deprese.

Vzájemný vztah regionální metropole a sídelní a průmyslové aglomerace

Z dosavadních znalostí a zkušeností vyplývá, že vzájemný vztah velkých středisek osídlení, tj. měst nebo velkoměst jako regionálních metropolí a sídelních a průmyslových aglomerací, je jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících další rozvoj měst či velkoměst a další rozvoj aglomerací. Nezřídka vzniká dojem, že některý z uvedených fenoménů (průmyslová aglomerace a regionální metropole) je přeceňován, jeho význam neúměrně vyvyšován a nekriticky favorizován. Teprve poslední období u nás, tj. období transformace státu a období postupného překonávání hospodářské deprese, stále více přináší důkazy o neoddělitelnosti těchto dvou jevů, ba stále více vystupuje do popředí jejich vzájemná jednota. Ukazuje se, že se nejedná dokonce ani o dvě záležitosti paralelní, nýbrž o jevy vzájemně a organicky prorostlé.

Je-li pojem aglomerace a města či velkoměsta jako regionální metropole (např. Ostrava a Ostravská aglomerace) tak úzce svázán, pak pro příště je nelze studovat a zkoumat izolovaně. Výsledky výzkumu a poznání města či velkoměsta jako regionální metropole musí být stále konfrontovány s poznatky o sídelní aglomeraci. Jde o mimořádně vážný poznatek, který si vyžaduje trvalou pozornost.

Současně je velmi důležité, zda v případě aglomerace a regionální metropole jde o vztah vzájemné podpory či vzájemné negace. Bez dalšího rozboru a zkoumání této otázky je patrné, že vztah je vzájemně prospěšný jak aglomeraci, tak i metropoli.

Aglomerace tím, že na svém území koncentruje značné množství obyvatelstva, průmyslové výroby i hmotného majetku všeho druhu, může regionální metropoli pro plnění její funkce poskytnout pohotově pracovní sílu a ubytování pro nově příchozí odborníky (snadná vzájemná dostupnost uvnitř aglomerace). Dále svým hospodářským potenciálem vytváří silné a účinné podněty k vytvoření a prosazení metropolitních funkcí. V neposlední řadě může aglomerace některým funkcím nebo jejich částem poskytnout umístění, ukáže-li se umístění na území regionální metropole nevhodné či nemožné.

Regionální metropole rovněž velmi pozitivně působí na další rozvoj aglomerace tím, že:

- poskytuje nové pracovní příležitosti zvláště při rozvoji terciárního sektoru,
- podněcuje rozvoj duševního potenciálu jako součásti intelektuální infrastruktury,

- vědecko-výzkumná základna a vysoké školství inspirují rozvoj výroby a mohou aktivně přispět k odstranění dosavadní průmyslové monotematicnosti některých průmyslových aglomerací.

Další podrobnější rozbor vzájemného pozitivního ovlivňování by však svým rozsahem přesáhl možnosti předkládané práce. Ostatně další podrobnější rozbor zmíněného pozitivního vztahu by k předkládané práci nepřinesl již nic podstatně nového.

Funkce Ostravy jako regionální metropole

Směry či prostory, vůči nimž bude Ostrava jako regionální metropole plnit své funkce, souvisí mimo jiné s představou a vymezením Ostravské sídelní a průmyslové aglomerace a jejího jádra. Celkově tedy je možno konstatovat, že Ostrava jako regionální metropole plní nebo bude plnit své funkce vůči následující hierarchii prostorů.

1. Vlastnímu území města Ostravy, tedy k území vymezeném administrativními hranicemi města Ostravy a správnímu obvodu obce s rozšířenou působností.
2. Jádru ostravské sídelní a průmyslové aglomerace.
3. Území Moravskoslezského kraje v jeho administrativních regionálních hranicích.
4. Širšímu území, v němž ještě metropolitní vlivy lze doložit, na příklad vlivy společenské, kulturní či vzdělanostní. Jde o vlivy v okrajových územích sousedních krajů (Olomoucký a Zlínský).

Ostrava jako regionální metropole uskutečňuje svůj vliv a realizuje vazby i mimo takto formulovaná území. Jedná se o vliv a vazby vůči celému území státu, samozřejmě s různým stupněm intenzity, dále pak vliv a vazby k Praze jako celostátní metropoli a konečně k ostatním krajům a jejich centrům. V současnosti a nedaleké budoucnosti je nutné uvažovat o vazbách i za hranice státu, zejména ke Katowickému a hornoslezskému prostoru Polska a dnes i vůči Slovenské republice, zejména k Žilinskému regionu. Vlivy i vztahy vůči uvedeným prostorům vykazují různou míru obsahu i intenzity a jsou tudíž velmi diferencované.

Lze ještě konstatovat, že ostravský region je sice jedním ze tří prostorů v České republice, jež jsou označeny za sídelní a průmyslovou aglomeraci, avšak jediným s takto jednoznačně profilovaným polycentrickým charakterem. Skutečnost mimo nesporné výhody s sebou nese některé problémy, jež jsou nejvíce patrné právě v souvislosti s označením Ostravy jako regionální metropole.

Bude-li se hovořit o Ostravě jako regionální metropoli, je nutné si uvědomit, že se o všechny základní funkce regionální metropole dělí s ostatními centry kraje, a to jak centry v jádru aglomerace, tak i s centry ve vnější zóně aglomerace a kraje. Dělbá práce je výsledkem objektivních procesů.

Pohled na dva letecké snímky obce, na současný a 100 let starý, by přinesl zajímavé srovnání. Na novém snímku by byl počet domů i zastavěných ploch více než dvakrát větší než na snímku starém, v okolí obce by vedla čtyřpruhová komunikace, vodní toky by byly regulované a políčka scelená. Přitom by na fotografii by nebylo vidět, že území je protkáno vodovody, plynovody, elektrickým vedením a že se na jeho velké části nachází i investičně náročná kanalizace. Možná překvapivě by dopadlo srovnání vzrostlé zeleně, zemědělskou technikou obtížně obdělávatelná území zazelenila, leckde se u nich nachází chatová nebo zahrádkářská osada, Zemědělci dnes na menších plochách produkují dvojnásobek potravin než v minulosti a zdaleka nepotřebují tolik orné půdy jako v minulosti.

I kdyby byl počet obyvatel obce stejný, jako před 100 lety, ze snímku bychom zjistili, že u každého domu stojí jeden, ale mnohdy i dva automobily. Jenom dětí by v obci pobíhalo méně, s bídou polovina. Zato seniorů, vesele si užívajících aktivního stáří, bychom uviděli dvojnásobek. A není se čemu divit, stále větší počet mladých lidí studuje, odkládá založení rodiny a užívá si sociálních jistot a péče svých rodičů. A pár mladých rodin bychom v obci už nenašli – ti si postavili nové domy daleko pod horami, za prací musí dojíždět, ale zato bydlí ve svém, tak nízký úrok na hypotéku se přece hned tak jinde nenajde.

Celý tento obraz zjednodušeně dokumentuje probíhající, většinou extenzivní procesy v sídelní struktuře, které vykazují značnou setrvačnost. Od prvního výrazného impulsu industrializace a demografické revoluce, až po současné fenomény suburbanizace, migrace, stárnutí populace a zániku venkovského osídlení. Uvedené obecné trendy se samozřejmě nevyhýbají ani území Moravskoslezského kraje. A jsou zde i trendy specifické – závislost prosperity značné části území na těžbě uhlí a těžkém průmyslu vyvolává asociace s podobnými procesy, které proběhly ve vyspělých zemích v tamních starých průmyslových oblastech.

Studie struktury osídlení identifikuje základní sociodemografické a ekonomické procesy v území Moravskoslezského kraje. Vymezuje přirozené regiony, které se neslučují s administrativním územím správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Rovněž je pozornost věnována specifičnosti jednotlivých sídel a vývoji jejich významů (hierarchie). Je zde nově definována Ostravská aglomerace, její jádro i se širším zázemím. V rámci studie jsou stanoveny periferní oblasti podle sociodemografických charakteristik a ekonomický faktorů, které je ovlivňují. Rovněž jsou zde popsány procesy komerční a residenční suburbanizace. Na závěr je pozornost věnována novému tématu formování ostravské metropole. **V rámci aktualizace této studie byly prohloubeny poznatky zejména v oblasti ekonomických podmínek rozvoje sídelní struktury, zejména pak rozvoje bydlení, přičemž se nesmí zapomínat, že rozhodujícím faktorem negativního extenzivního rozvoje sídelní struktury jsou makroekonomické podmínky v posledních 20 letech, které se významněji nezměnily ani varovných signálů krize kolem roku 2008.**

Nutno však podotknout, že se jedná o analýzu dané problematiky otevírající diskuzi mezi klíčovými aktéry v kraji o možnostech nastavit regulaci těchto procesů pro socioekonomický vývoj

celého kraje. Tento vývoj by neměl spočívat v jeho homogenizaci, která by jen podpořila již dnes měřitelné negativní důsledky globalizačních procesů (**vysídlené vysídlující se území, nezaměstnanost, brownfieldy, vyloučené lokality, kriminalita**). Ale je nutno podporovat přirozenou rozmanitost (rozvoj středního a malého podnikání) čemuž brání především dopravní dostupnost do periferních oblastí (Jeseníky a Osoblaha). **Územní plánování pak pomocí analýzy sídelní struktury může možnost přispět k optimálnímu využití krajiny.**

Cílem této studie nebylo **podrobně** identifikovat nástroje regulace současných procesů v území, ale popsat reálný stav struktury osídlení. Nástroje pro ovlivňování procesů by měly být založeny na prostorovém plánování, které spojuje: komunitní plánování sociálních služeb, strategické plánování rozvoje, územní plánování s využitím geografického informačního systému (GIS) **a dosud opomíjené urbanistické ekonomie včetně kvantifikace externalit.** Prostorové plánování se snaží pochopit směřování změn v ~~prostředí~~ **krajině** a hledá možné způsoby, jak podpořit žádoucí a zmírnit nežádoucí trendy těchto změn. Klíčovou aktivitou je práce s informacemi a komunikace s uživateli území. Cílem prostorového plánování je udržitelný rozvoj **vzájemně propojených subsystémů** prostředí: environmentálního, sociálního a ekonomického.

POUŽITÉ ZKRATKY

BEO	Běžná evidence obyvatel
ČSÚ	Český statistický úřad
HMMS	Hrubá míra migračního salda
HMPP	Hrubá míra přirozeného přírůstku
KFV	Koeficient funkční velikosti
LAU	angl. Local Administrative Units
MSK	Moravskoslezský kraj
NUTS	franc. Nomenclature des Unites Territoriales Statistique
OKEČ	Odvětвовá klasifikace ekonomických činností
RURÚ	Rozbor udržitelného rozvoje území
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SO POÚ	Správní obvod pověřeného obecního úřadu
ÚAP	Územně analytické podklady
ÚPD	Územně plánovací dokumentace
ÚSES	Územní systém ekologické stability
ÚÚR	Ústav územního rozvoje
VHD	Veřejná hromadná doprava

SEZNAM ZDROJŮ A POUŽITÁ LITERATURA

- BAŠE, M. (2010) Kapitola B. 2.2. Sídla. In: Principy a pravidla územního plánování Koncepce územního rozvoje obcí a jejich trendy [online]. 2010 [cit. 2010-03-02]. Dostupné z WWW <<http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>>.
- BAUM, B. (2009) The Relationship between Spatial Segregation and Social Exclusion in urbanised modern Society. (no printed version)
- BEDNÁŘ, P., 2005. *Transformace maloobchodní sítě města Ostravy*. IN: Transformační procesy 1990-2005, Ostrava: Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN: 80-7368-106-4.
- BEDRNA, J. (2006) Projekt Planet CenSE. *Ústav územního rozvoje* [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2006/2006-06/01_projekt.pdf.
- BROWNING, H., SINGELMANN, J. (1975) The Emergence of a Service Society. Springfield, National Technical Information Service.
- BURJANEK, A. (1997): „Segregace“. Sociologický časopis 33, č. 4, str. 423-434.
- CASTELLS, M. (1989) The Informational City. Oxford: Basil Blackwell.
- CENTROPE (2010) [online]. [cit. 2012-01-09]. Dostupné z: <http://www.centrope.com>.
- ČSÚ (2008) Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006. 2008. Odbor informačních služeb Praha. ISBN 978-80-250-1755-5. [online]. [cit. 2011-9-11]. Dostupné na: <[http://czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/\\$File/130808.pdf](http://czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/$File/130808.pdf)>
- ČSÚ (2009) Postavení venkova v Jihomoravském kraji [online] [cit. 2011-8-29]. Dostupné na: [http://czso.cz/xb/edicniplan.nsf/publ/641361-09-\(vydano_2009\)](http://czso.cz/xb/edicniplan.nsf/publ/641361-09-(vydano_2009))
- ČSÚ (2009) Postavení venkova v Moravskoslezském kraji. [online] [cit. 2014-12-2]. Dostupné na: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/krajp/801361-09-xt-\(vydano_2009\)](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/krajp/801361-09-xt-(vydano_2009))
- ČSÚ (2013) Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Moravskoslezského kraje 2013. [online] [cit. 2014-12-2]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/krajp/330134-14-xt>
- ČSÚ (2014) Obyvatelstvo České republiky podle místa narození 2011. [online] [cit. 2014-12-12]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/170225-14>
- ČSÚ (2014) Regionalizace dojížděky do zaměstnání podle výsledků sčítání lidu 2011. [online] [cit. 2014-12-12]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/170230-14>
- ČSÚ (2013) Malý lexikon obcí České republiky 2013. [online] [cit. 2014-12-12]. Dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1302-13-r_2013
- ČSÚ (2014) Analýza: Mladí lidé po ukončení studia na trhu práce. [online] [cit. 2015-1-12]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam112714analyza14.docx>
- ČSÚ (2014) Tendence a faktory makroekonomického vývoje a kvality života v České republice v roce 2013. [online] [cit. 2015-1-9]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320192-14>
- ČSÚ (2013) Bytová výstavba v územích České republiky v roce 2013. [online] [cit. 2014-10-9]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/8209-13>
- ČSÚ (2014) Hmotné bohatství v České republice: posiluje ho vývoj na realitním trhu? [online] [cit. 2015-1-9]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320179-14>

- Dálnice - silnice. [online]. [cit. 2011-9-15]. Dostupné na: <<http://dalnice-silnice.cz/R/R48.htm>>
- ESRI (2011) Webová nápověda pro ArcGIS Desktop. 2011.[online]. [cit. 2011-20-07]. Dostupné na: <<http://webhelp.esri.com/arcgisdesktop/>>
- FOLDYNOVÁ, I.; IVAN, I.; TVRDÝ, L. (2009) Trh práce a krize v Moravskoslezském kraji. IN: Sucháček, J (eds.) *Regionální rozvoj včera dnes a zítra*. Ostrava: Ostrava: VSB-TU Ostrava, 2009, str. 63 -82. ISBN 978-80-248-1983-9.
- GaREP (2009). *Metodická podpora regionálního rozvoje*. [Online], [cit. 2012-01-05]. Dostupné na: <<http://www.regionaldevelopment.cz/index.php/diskuze.437/items/definice-pojmu-disparita.html>>
- HAMNETT, CH. (2001) „Social segregation and social polarization“. In: PADDISON R. (ed), *Handbook of Urban Studies*. Sage Publications. London.
- HAMPL, M. (2005) *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- HAMPL, M.; MÜLLER, J. (1996) Komplexní organizace systému osídlení. In HAMPL, Martin, et al. *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 1996. s. 53-89. ISBN 80-902154-2-4.
- HANČLOVÁ, J.; TVRDÝ, L. et al. Modelování a klasifikace regionálních trhů práce. (Monografie) Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2002, s. 150. ISBN 80-248-0220-1.
- HEŘMANOVÁ, E. (1996) Aglomerace. In: *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- HEŘMANOVÁ, E. (1996) Sídlo. In: *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- HORÁK J. a kol. (2011) *Problémové lokality v Ostravě*. IN: Industriální město v postindustriální společnosti. 4. díl. Ostrava: ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum. (v tisku)
- HORÁK J. (2011) *Prostorové analýzy dat*. 2011. 3 vyd. VŠB-TU Ostrava. 127 s. [online]. [cit. 2011-6-6]. Dostupné na: <<http://gisak.vsb.cz/~hor10/PAD/Skripta/>>.
- HUBÁČKOVÁ, V.; KREJČÍ, T. (2007) Regionální vliv Slovácka pohledem Reillyho modelu. In: X. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků z kolokvia konaného v Pavlově 20. – 22. června 2007. 1. vyd. Brno: Ekonomicko-správní fakulta MU, 2007. s. 220-227. ISBN 978-80-210-4325-1.
- HUDEČKOVÁ, H.; LOŠŤÁK, M. (2002) *Sociologie a její aplikace v regionálním/rurálním rozvoji*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, s. 87.
- IVAN, I.; HORÁK, J. (2010) Využití prostorových metrik pro studium procesu deindustrializace na příkladě Ostravy. Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava. [online]. [cit. 2011-5-18]. Dostupné na: http://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Geografie_mesta/Vyuziti_prostorovy_ch_metrik.pdf.
- IVAN, I.; TVRDÝ, L. (2007) *Regionalizace Moravskoslezského kraje 2001*. IN: Sympozium GIS Ostrava 2007, Poster, Ostrava: VSB-TU Ostrava, HGF, Institut geoinformatiky, 2007.
- IVAN, I.; TVRDÝ, L. (2008) *Sociodemografické faktory ovlivňující vzdálenost migrace a její vývoj*. Regionální studia. Praha: VŠE, 2008.

- JANATKA, M. (2011) Nástroje stavebního zákona pro omezení suburbanizace v České republice. *Urbanismus a územní rozvoj*. Ročník XIV, číslo 2.
- JEŽEK, J. (2004) Aplikovaná geografie města. 1. vyd. Plzeň: ZČU v Plzni. s.145. ISBN 80J7043J275J6.
- KAŠPAROVÁ, L. PŮČEK, M. a kol. (2009) *Kohezní politika: Osídlení v České republice. Partnerství měst a venkova*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. 2009. ISBN 978-80-903928-7-8
- KELLER, J. (2009) *Nejistota a důvěra aneb K čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Sociologické nakladatelství 2009, 173 s.
- KELLER, J. (2010) *Tři sociální světy. Sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-031-5.
- KELLER, J. (2011) Mezi postindustriální společnostmi a deindustrializací aneb o rizicích vývoje společnosti bez materiálních statků IN: Varadzin, F. Sociální a ekonomická rizika soudobého vývoje. Praha: Professional Publishing 2011. 180 str. ISBN 9788074310539
- KELLER, J.; TVRDÝ, L. (2008) *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.
- KOUTSKÝ, J. (2005) Mění se postavení původně periferních pohraničních oblastí, případová studie Euroregion Krušnohoří. IN: *Problémy periferních oblastí*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, 2005. ISBN 80-86561-21-6. s. 126.
- KOVÁŘ, J., (1999) Dostupnost jako kritérium kvality prostorového uspořádání (příklad veřejné správy). In II. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Šlapanice 1. a 2. 7. 1999. Brno: Masarykova univerzita Brno.
- KUTA, V. (2001) *Rozvojové problémy ostravské aglomerace*. Ostrava: Sdružení pro obnovu severní Moravy a Slezska.
- KUTSCHERAUER, A. a kol. (2010) *Regionální disparity. Disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. Ostrava: Ekonomická fakulta, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2010. ISBN 978-80-248-2335-5.
- LEWIS, O. (1966) The Culture of Poverty. Scientific American, vol 215, no. 4, p. 19-25.
- MAIER, K. a kol. (2008) *Pomůcka pro pořizovatele územně analytických podkladů – Místní pracovištní systémy a funkční urbanizovaná území v ČR*. [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné na: <http://www.mmr.cz/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Stanoviska-a-metodiky/Pomucka-pro-porizovatele-uzemne-analytickych-podkl>.
- MAREŠ, P. (2004) Sociální exkluze a inkluze. In Sirovátka, T. (ed.) Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin. Brno: Masarykova univerzita.
- MAREŠ, P. (2006a) Faktory sociálního vyloučení. Praha: VÚPSV Praha. ISBN 80-87007-15-8.
- MAREŠ, P. (2006b) Sociální exkluze, sociální inkluze a sociální koheze: diskurs a realita. In Sirovátka, T. (ed.) Sociální vyloučení a sociální politika. Brno : Masarykova univerzita. ISBN 80-210-4225-7, s. 15-24. .
- MISAŘ, M., (1969) Terciární sektor. Praha: Svoboda.
- MMR (2008) Politika územního rozvoje České republiky 2008 včetně souvisejících materiálů. Moravskoslezský kraj – silniční síť. [online]. [cit. 2011-9-15]. Dostupné na: < <http://o-kraji.kr-moravskoslezsky.cz/silnicni-sit.html>>

- MUSIL, J. (1988) Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení. *Územní plánování a urbanismus*, 1988, ročník 15, číslo 2, str. 67-72.
- MUSIL, J. Sociologie města. In: Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- MUSIL, J.; MÜLLER, J. (2008) Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2008, Vol. 44, No. 2: 321-348.
- PEŇÁZ, T. (2006) *Síťové analýzy v prostředí GIS*. Ostrava 2006. [online]. [cit. 2011-7-20]. Dostupné na: http://gisak.vsb.cz/~pen63/Systemy_GIS_v_PO/Sitove_analyzy_GIS.pdf.
- PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. Geografie, 115, č. 2, s. 161–187**
- PREMUSOVÁ, J. (1999): Sociologický a prostorový výzkum vybraných regionů na česko-polské hranici. Ostrava: PdF OU.
- PULDOVÁ, P. (2011) Index stáří IN: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.) *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Praha: Karolinum 2011. ISBN 978-80-246-1889-0.
- ŘEHÁK, S.; HALÁS, M.; KLAPKA, P. Několik poznámek k možnostem aplikace Reillyho modelu. 1. vydání. UP Olomouc. s. 47. ISBN 978-80-244-2464-4.
- SAKTOROVÁ, D. (2009) *Typy venkovského osídlení na území Moravskoslezského kraje*. 2009. [online]. [cit. 2011-10-10]. Dostupné na: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/cz/mapy/typy-venkovskeho-osidleni-na-uzemi-moravskoslezskeho-kraje-3424/>
- SASSEN, S., (2001); *The Global City*. New York, London, Tokyo, Princeton: Princeton University Press.
- SEDLÁKOVÁ, L. (2001) Proměny hranic v moderní společnosti : od marginality k marginalizaci, od inkluzivní k exkluzivní společnosti. IN: SIROVÁTKA, T. (eds.) *Menšiny a marginalizované skupiny*. Brno: Masarykova univerzita v Brně ISBN 80-210-2791-6.
- SUCHÁČEK, J. (2009) *Regionální rozvoj včera, dnes a zítra*. VŠB-TU Ostrava, 2009. ISBN 978-80-248-1983-9, s. 19 – 27.
- SÝKORA, L.; TEMELOVÁ, J. (2005) *Prevence prostorové segregace*. Praha, 2005. http://old.mmr.cz/upload/files/060420_Publikace_segrecace.pdf
- TVRDÝ, L. (2008) *Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti*. Ostrava: VSB-TU Ostrava, 2008. ISBN 978-80-248-1729-3.
- TVRDÝ, L. a kol. *Industriální město v postindustriální společnosti*. Ostrava, 2010, 1. vydání, ISBN: 978-80-248-2172-6
- VESELÝ, R. (2007) *Rozvojové oblasti a osy v dokumentech územního rozvoje vybraných zemí střední Evropy* IN Příloha časopisu *Urbanismus a územní rozvoj*, ročník 2007, číslo 5.
- VOTRUBEC, C. (1980) *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. 1. vyd. Praha: Academia. 396 s
- ZAMRAZILOVÁ, E. (2010): Rodí se nový finanční problém, Hospodářské noviny 9.7.2010 strana 10, rubrika Názory**